

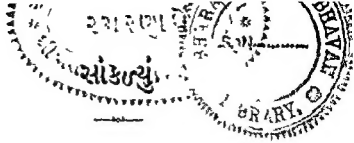
ખુદરતના અચુક કાયદાઓ અમલમાં મુકવામાં ખુદરતને ગોયા મદદ કરીએ છીએ, અને તેથી વધુ અને વધુ સંતોષી બની મુખ પામીએ છીએ.

ખુદરતનાં તમામ કાયદાઓનું જ્ઞાન મેલવવા માટે આ ખાફી દુન્યાના કાયદાઓ ઉપરાંત મીનોઈ દુન્યાનાં કાયદાઓ પણ આપણને લાવવા લેઈએ. ખાફી દુન્યાની જીંદગી ઉપરાંત મરણ પછી મીનોઈ દુન્યામાં ગુજરવામાં આવતી આપણી જીંદગી વીશે પણ જ્ઞાન ધરાવવું અગત્યનું હોવાથી તે વીશેની સમજ આપવાની કોશેશ આ ચોપડીમાં કરવામાં આવી છે, એવી નેમથી કે ખુદરતનાં કાયદાનું કાંઈ વધુ જ્ઞાન મેલવી તે પ્રમાણે જીંદગી ગુજરી આપણી ખાફી જીંદગી જે હાલ આપણામાના ઘણાઓને એક જોલ સમાન થઈ પડી છે તેને જ્ઞાનની રાશનીથી સંતોષી, ઉદ્ધોગી, તથા નીતીમાન બનાવી અનંત મુખની નંજદીક જવાને શક્તીવાન થઈએ.

આ ચોપડી જોદાશનાસીનાં લખાણોના અભ્યાસનું એક પરીણામ છે. જોદાશનાસીનું જે અદના જ્ઞાન લખનારથી મેલવી શકાયું છે તે પ્રજા સનમુખ સહેલી ભાષામાં રજુ કરવાની આ ચોપડીમાં યત્ન કરવામાં આવી છે. જોદાશનાસીનો વીયય ઘણું જોહોલો તથા કેટલી એક બાબદ અતી ગુહ્ય હોવાથી તેની પુરતી સમજથુ લેવી તથા આપવી બહુ મુશ્કેલ છે. માટે આ પુસ્તકમાં જે કાંઈ ભુલચુક થા ખામી માલમ પડે, તે જોદાશનાસીના લખાણો સમજવા માટેની લખનારની કમ-શક્તીનું પરિણામ સમજવું.

આ લખાણ વાંચવાથી જો થોડાક સખમોને પણ જોદાશનાસીનાં અભ્યાસની જીજ્ઞાસા થશે, યા તેઓને પોતાની ખાફી જીંદગી વધુ આવકારદાયક, અને સંતોષી માલમ પડશે, તો આ ચોપડી કહાડવાની નેમ બર આવેલી ગણાશે.

પ્રકરણ	પૃ.
૧ હું.—સત્ય શોધવા માટે જોઈતી મનની હાલત ...	૧
૨ હું.—માણસનું બધારણ ...	૪૫
" " " ખાકી શરીર...	૪૫
" " " છાયા શરીર ...	૪૬
" " " પ્રાણ ...	૫૪
" " " એન્થ્રા શરીર ...	૫૬
૩ હું.—માણસનું બધારણ (આત્મા) ...	૬૭
" " " અમર તત્ત્વો...	૬૭
" " " સ્વાન ...	૬૭
" " " શુદ્ધિ અને આત્મા ...	૬૮
૪ હું.—મોત પછી સ્વાનની હાલત ...	૧૧૩
" " " મોત ...	૧૧૩
" " " એસ્થર કુન્ના,—પેહેલો તબક્કો—	
દોઝખ ...	૧૨૬
૫ હું.—મોત પછી સ્વાનની હાલત (આત્મા) ...	૧૪૨
" " " અણુદીઠ મહદ્ગારો ...	૧૪૨
" " " બીજો તબક્કો ...	૧૫૭
" " " ત્રીજો તથા ચોથો તબક્કો. ...	૧૬૩
" " " પાંચમો તબક્કો—હર્મેસ્ટોજેહાન ...	૧૬૪
" " " છઠ્ઠો તબક્કો...	૧૬૬
" " " સાતમો તબક્કો ...	૧૭૦
૬ હું.—મોત પછી સ્વાનની હાલત (આત્મા) ...	૧૭૪
" " " બેહેસ્ત, પેહેલો તબક્કો...	૧૮૩
" " " બીજો તબક્કો ...	૧૯૬
" " " ત્રીજો તબક્કો ...	૨૦૪
" " " ચોથો તબક્કો ...	૨૦૮

અકરણ

૬ મું.	—મોત પછી રવાનની હાલત (આણ)			૨૧૩
"	"	પાંચમો તબકકો	...	૨૧૪
"	"	છઠ્ઠો તબકકો...	...	૨૧૫
"	"	સાતમો તબકકો	...	૨૧૬
૭ મું.	—રવાનનું ખાકી દુન્યામાં પાછું જન્મ પામવું...		...	૨૧૯
૮ મું.	—પાંચ દોસ્તોની વારતા	૨૩૯
૯ મું.	—પાંચ દોસ્તોની વારતા (આણ)—નેમ સારી; રસ્તો ગેરવાજખી			૨૪૪
૧૦ મું.	—વગર કારણે બાપી પાવું હદ બહાર દુઃખ		...	૨૫૦
૧૧ મું.	—દુનિયામાં વિચીત્ર બનાવોની સમજ	૨૫૪
૧૨ મું.	—એક નિરદોષ બાલકનું અતી દુઃખમાં રીજવું...		...	૨૬૦
૧૩ મું.	—બાળપણમાં જણાઈ આવતી બહી છુરી ખાસીયતો		...	૨૬૩
૧૪ મું.	—અસરકાર ખાલદનોમાં કપુતોનો જન્મ	૨૭૭
૧૫ મું.	—બાપમા ગુનાહ માટે દીકરાને સજા	૨૮૬
૧૬ મું.	—ગુનેહવારનું છુરી જવું—નિદોષને શિક્ષા	૨૯૨
૧૭ મું.	—અંબવ્યા તમ્બ વિના કારણે ઉભરી આવતી પ્યાર			
	યા ધીકારની ધાગણી	૩૦૩
૧૮ મું.	—સુખનાં સર્વ સાંધોના છતાં સતોષની ગેરવાજરી		...	૩૦૯
૧૯ મું.	—એપીરાગના દુઃખીઓ ઉપર લોક તીરસ્કારનો ધામ		...	૩૧૩
૨૦ મું.	—દુઃખીઓ હોય નહીં તો દુનિયા આલે નથી એવી			
	સુખવાસીઓની શીલમુશી	૩૧૭
૨૧ મું.	—ગરીબને ત્યાં હરજદોની રેલ છેલ્લે—વખપતીના એક			
	પુરાં હરજદનું બર બુવાનીમાં મરણ	૩૪૦
૨૨ મું.	—વધુ ઓછી મનચક્તિનું કારણ માણસ પોતે—નહી કે			
	ખુદરતોના ફરિયા	૩૪૭
૨૩ મું.	—અનેક જન્મની શીલમુશીને સંસારમાં ઉપોગ—તેથી			
	ઉપજતા અચળીન ફાપા	૩૫૭
૨૪ મું.	—હેવદના બે બોલ	૩૮૦

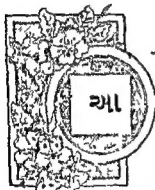

મરાણુ પછી માણસની હાલત .

પ્રકરણ ૧ લું.

સત્ય શોધવા માટે જોઈતી મનની હાલત.

બાળદ એટલી તો બોહોળી છે કે તેને પુરતી રીતે ઇનસાફ આપવો લગભગ અશક્ય છે. તોપણ બને એટલી વીગતો આપવાની આ લખાણમાં કોશેશ કરવામાં આવી છે.

મોત પછી રવાનની હાલતનું વિગતવાર જ્ઞાન પારસી લોકોમાં ઝાઝુ ફેલાયલું ન હોવાથી એ બાળદની વાત નીકલતાંજ પારસીઓમાં સવાલ ઉભા થાય છે કે એ બાળદની સામેતી શું, એને લગતું જ્ઞાન આપણા ધર્મમાં છે કે નહીં, વિગેરે. અને તે માટે તકરાર થતાં ધર્મ સંબંધી તથા બીજી લાગણીઓ વચમાં આવ્યાથી, તેમજ પુખ્ત વિચાર કર્યા વગર બાંધી લીધેલાં મતો આડે આવ્યાથી, સમજ-શક્તિનો ઉપયોગ તે સમયે પુરતો થઈ શકતો નથી, અને તેથી સચ્ચાઈ શોધી શકાતી નથી. માટે એ તેમજ એવી બીજી બાળદો વિષેના મતોમાં સચ્ચાઈ કેટલી છે તેનું તોલ કરવાને માટે દરેક

માણસે મનની હાલત કેવી રાખવી' બ્રેઇએ તેનો ખુલાસો શરૂઆત-માં જ કરવાની ઘણી જરૂર છે.

ઘણી વખતે એવું બને છે કે એવી બાબતના લખાણો વાંચતી વખતે યા તે મંબ'ધી તકરારો સમજતી વખતે વાંચનાર યા સમજના-રની લાગણીઓ લખનાર યા બોલનારની અથવા તે લખાણ યા તકરારી બાબતની તરફેણમાં યા વિરુદ્ધમાં પ્રગટી નીકળે છે, તેના પરીણામ તરીકે તેની અક્ષય ઉપર પડેલો ઢંકાય છે, અને તેની સમજશક્તિ પોતાનું કામ પુરતી રીતે કરી શકતી નથી ; કારણ કે તેની લાગણીઓ ઉત્કેરાયલી હોવાને લીધે ખરૂં 'ખોટું' તપાસવાની તેની વિચાર-શક્તિનો તે ઉપયોગ કરી શકતો નથી. ગોયા લાગણી તેની સમજ-શક્તિને દાબી દે છે. લાગણીથી ઉત્કેરાયલું માણસ કેટલીક વાર માઠાં કામો પણ કરી બેસે છે કે જે અક્ષય તથા સમજશક્તિ વાપરવાથી કોઈ દીવસે પણ થઈ શકતાં નથી.

અક્ષય તથા હાથપણને દાબી દેવાની લાગણીઓની આ શક્તિ બળીતી છે. પણ જ્યારે એક માણસ એવી બાબતો વાંચતી યા સમજતી વખતે પોતાની લાગણીઓને ઉત્કેરાવા દેતો નથી, પણ ધીરજથી શાંત મને લખનારની યા બોલનારની મતલબ સમજવાની કોશેશ કરે છે, ત્યારે જ તે બાબત માટે તે અપેક્ષાત મત બાંધી શકે છે. લાગણી શાંત હોવાથી પોતાની મનશક્તિ તથા સમજ-શક્તિનો પૂર્ણ ઉપયોગ તે કરી શકે છે અને તેથી કોઈ તરફ પણ દબા વગર અપેક્ષાત રીતે ખરૂં 'ખોટું' શોધી કહાડી શકે છે. એ રીતે તેના જ્ઞાનમાં તેમજ તેની પીછાનશક્તિ (યા ખરૂં 'ખોટું' પારખવાની શક્તિ) માં વધારો થાય છે. પણ જે માણસ લખાણની અસર પોતાની લાગણી ઉપર થવા દે છે તે માણસ પોતાના જ્ઞાનમાં તેમજ સમજશક્તિમાં કાંઈ પણ વધારો કરી શકતો નથી. લાગણી-નું ઉત્કેરાવું એ દુધમાં આવતા જોડ સમાન છે. દુધને કકરો પાડતી વખતે તેમાં જોડ ચડે છે. જો એક અજ્ઞાન છોકરો પહેલીજ વાર તે જોશે તો તે ખુશ થઈ જશે અને કહેવા લાગશે કે, વાહ ! દુધ કેટલું બધું વધી ગયું, આખી તપેલીબી ભરાઈ ગઈ ! પણ થોડા વારમાં જ્યારે જોડ નરમ પડે તે દુધ પાછું બેસી જશે

ત્યારેજ તેને માલમ પડશે કે દુધમાં જોસ પાલનથી તે કાંઈ વધતું નથી. તેજ પ્રમાણે જ્યારે એક લાગણીથી તેના તરફલુમાં એક વાંચનારની લાગણીઓ ઉભરી આવે છે તથા તે હૃદ બહાર ખુશ થઈ જાય છે ત્યારે તે પોતે એમ સમજે છે કે તે બાબદ તે સંપૂર્ણ સમજીયે છે અને તે વિષે તેણે એટલું તો જ્ઞાન મેલવ્યું છે કે તે સઘળાં જ્ઞાનની જગા જોયા તેના પોતામાં થઈ શકતી ન હોવાથી કેટલુંક તો ઉભાઈ વટીક જાય છે. પણ વાંચી રહ્યા પછી થોડે વખતે જ્યારે લાગણીઓ પાછી શાંત થઈ જાય છે ત્યારે જો તે વિચાર કરશે તો માલમ પડશે કે તે બાબદ તે બરાબર સમજી શક્યો નથી, અને તે વિષે ખરું જ્ઞાન તે મેળવી શક્યો નથી. ભાષણ સાંલગનારાઓમાના ઘણા લોકોની હાલત પણ એવીજ હોય છે. ભાષણથી અંજાઈ ગએલા લાગણી ઉત્તરેરાયલા એક માણસને તે ભાષણ સમજ્યા પછી જ્યારે સવાલ પુછવામાં આવે છે કે ભાષણ કેવું હતું, ત્યારે તે ઉલટમાં આવી જઈ તારીફ કરવા મંડી જાય છે ; પણ જ્યારે તેને પાછું પુછવામાં આવે છે કે ભાષણમાં શું સમજ્યા, ભાષણ કર્તા શું કહેવા માંગતા હતા, ત્યારે તે બીચારો સારી રીતે સમજાવી શકતો નથી. તેની લાગણીઓએ તે બીચારાને તેની વિચાર શક્તિનો ઉપયોગ કરવા દીધો હોય તો તે જવાબ આપી શકેની ? કેટલીક વખતે ભાષણ સાંલગનારાઓની લાગણીઓ ઉભરાઈ આવતી જોઈ બીજાઓ એમ સમજે છે કે ફલાણું ભાષણથી સાંલગનારા એને ઘણું ફાયદો થયો, પણ ખરું જોતા એટલો બધો મંગીન ફાયદો થયલો જણાતો નથી. નથી લોકોની વિચારશક્તિ ખીલતી કે નથી ખરું જોઈ તપાસવાની શક્તિમાં વધારો થતો. એક માણસ સચ્ચાઈની શોધ માટે ગમે એટલો ઇન્તેજાર હોય, પણ જ્યાં સુધી તે પોતાની લાગણીઓને ઉત્તરેરાયવા દે છે ત્યાં સુધી કદી પણ તે સચ્ચાઈ મેળવી શકતો નથી. માટે કોઈ પણ ભાષણ દરમ્યાન, યા કોઈ પણ જાતની તકરારની વખતે, તેમજ કોઈ પણ બાબદ જાણની વખતે, આપણી લાગણીઓને વચ્ચે આવવા દેવી નહીં, પણ તેમાંથી વાજબી અને ખરું શું છે તે શોધી કહાડવું. તેમ કરવાને જ્ઞાત મને આખી

નું આ પરીણામ છે. તેઓનું અંતઃકરણ તો સુષ્પન્ન રહેલું હોય છે, કારણ કે ધર્મ ગિંપનો ખરો અનુભવ, ધર્મનો ખરો ભાવાર્થ તેઓએ આગળ જન્મમાં મેળવેલો હોતો નથી. તેઓએ તો વિષે સહેજ સાજ અનુભવ મેળવેલો હોય છે તેઓનું અંતઃકરણ તેઓને આ ધાતકી માર્ગ અખત્યાર કરવા અંદરથી ના કહે છે, પણ જીવન અને લાગણીઓ ઘણી વખત અંતઃકરણના અવાજને દાબી દે છે. આગળ ચાલતાં જ્યારે પોતાનેજ દુઃખ ખમવાનો વખત આવે છે, યાને ધર્મ સંબંધી મતફેર માટે જ્યારે બીજાઓ ઉપલા સખ-શોને બાળી મારે છે, અથવા તેઓ ઉપર બીજો જુદામ ગુભરે છે, ત્યારે તેઓને થોડા અનુભવ મળે છે, અને તેઓ સમજવા લાગે છે કે ધર્મ માટે બીજાનો જીવ લેવો યા બીજાને ઇજા કરવી એ વાજબી નથી. આ થોડો અનુભવ મદ્યા પછી તેઓ બીજા જન્મમાં ધર્મને માટે કોઈને બાળી નાંખવા યા બીજા ઇજા કરવા માંગતા નથી, પણ ધર્મનો સંપૂર્ણ અનુભવ મેળવેલો નહીં હોવાથી, તથા ધર્મનો ખરો ભાવાર્થ સમજેલા નહીં હોવાથી, ધર્મની બાળદમાં હજુર પણ તેઓ લાગણીઓથીજ દોરવાય છે. આપણા જેવા માધ્યમ માણસોનાં અંતઃકરણમાં ધર્મને વિષે સંપૂર્ણ અનુભવ નહીં હોવાને લીધેજ ધર્મની કેળવણીની હાલતી ચરચામાં આપણને ઘણી મુશ્કેલીઓ નડે છે. આપણ એ વિષે જે મત આપીએ છીએ તે ધર્મ સંબંધી આપણે આગળે અપૂર્ણ અનુભવ તથા લાગણીઓના લેલમેલનું પરીણામ હોય છે. આવી વખતે આપણે લાગણીઓને દુર કરી તેની જગ્યામાં વિચારશક્તિ મુકી, આપણાં આગળાં અપૂર્ણ અનુભવ અને વિચારશક્તિની લેખી મદદથી કામ લેવું જોઈએ. આનું પરીણામ તદ્દન સતોષકારક તો નહીંજ આવશે, કારણ કે આપણે ધર્મ સંબંધી અનુભવ અપૂર્ણ છે, પણ એ શીવાય બીજો વધારે ખરો માર્ગ લેવાને આપણે અગત્ય હોવાથી એથી વધુ હાલમાં આપણે કરી શકતા નથી. આનું પરીણામ જોયા પછી તેમાં વાજબી ફેરફાર કરવાની આપણને સમજ પડશે, અને જેમ જેમ પરીણામો જોતા જઈશું અને ઘટતો ફેરફાર કરતા જઈશું તેમ તેમ આપણને ધર્મ સંબંધી વધુ અનુભવ આવતો જશે.

અંતઃકરણ વિષેના આ લંબાણ બુલાસા ઉપરથી આપણે જોયું છે કે આપણા અંતઃકરણના કહેવા પ્રમાણે ચાલવું આપણે માટે ઘણું ફાયદાકારક છે, જ્યારે લાગણીઓથી દોરવાઈ જવાથી ઘણી વખતે આપણને મોટું નુકશાન થાય છે. માટે કોઈપણ બાબદમાં પગલાં ભરવા અગાઉ ખારીક વિચાર કરવો ઘણો જ જરૂરનો છે. દુનિયાની ખરાબીઓ, મારામારી અને ગેરસમજૂતીનું મુજ લાગણીઓજ હોય છે. એટલા માટે આપણી લાગણીઓને શાંત રાખી એક બાબદ ઉપર પુખ્ત વિચાર કર્યા પછી જો આપણી સમજશક્તિ પ્રમાણે તે બાબદ વાજબી ન લાગે, જો તે આપણી અકલને અનુસરતી ન જણાય, જો આપણું અંતઃકરણ કબુલ ન કરતું હોય, તો કદી પણ તે ચીજ માનવી નહીં યા તે ઉપર અમલ કરવો નહીં. પણ યાદ રાખવું કે ત્યાં સુધી તે ખોટી છે એવી પુરતી સાબિતી આપણી પાસે ન હોય, ત્યાં સુધી તે ઉપર શાંત મગજથી આપણે વિચાર કર્યો ન હોય, અને તે બાબદ વિષેનાં બીજાઓનાં મત તથા તકરારોને તામુખી વગર ધીરજથી તોલ કર્યાં ન હોય, ત્યાં સુધી કદી પણ તે માટે હલકા શબ્દો ઉચ્ચારી તે બાબદને હસી કાઢવી નહીં. Nonsense, impossible, absurd, bosh, humbug, યાને એ તો મુર્ખાઈ, ઢોંગ, વેહમ, એવા ગર્વ અને અભિમાન દેખાડનારા તેમજ હલકા ખવાસની જવાહી આપનારા વચનો બોલી સમજી માણસોમાં આપણી હસી કરાવવી નહીં. પુખ્ત વિચાર કર્યા પછી જો તે બાબદ આપણને વાજબી નહીં લાગે તોપણ તેને ખોટી પાડવાના પુરાવા વગર તુચ્છકારી કાઢવી નહીં, પણ વિચાર કરવો કે આ બાબદ હાલ મને વાજબી નથી લાગતી, માફ અંતઃકરણ તે કબુલ કરવા ના પાડે છે, તેનું કારણ કદાચ એમ હોય કે તે બાબદ સમજી શકવાની જોઈતી બુદ્ધિ મારામાં ખીલેલી ન હોય, યા હું અગતીકરણના નીચલા તબક્કા ઉપર હોઉં; જ્યારે કોઈ બાબદનું વાજબીપણું સમજવા માટે તો એથી ઉચ્ચ તબક્કાનું જ્ઞાન જોઈતું હોય. માટે હાલતો માફ અંતઃકરણ કબુલ ન કરતું હોવાથી હું તે માનતો નથી, તેમજ તે બાબદને તુચ્છકારી પણ કાઢતો નથી. પણ તે માટે મુજોજ બેસું છું. પરણ કે મારી પાસે એ બાબદ ખોટી છે યા નુકસાનકારક છે એવો પુરાવો નથી,

બાબદ સમજી તે ઉપર વિચાર કરવો જોઈએ; અને વિચાર કર્યા પછી જે કાંઈ આપણી અક્કલને અનુસરતું લાગે અને જે આપણું અંતઃકરણ કબુલ કરે તેજ માનવું જોઈએ, યા તે ઉપર અમલ કરવો જોઈએ.

લાગણી અને અંતઃકરણ વચ્ચે મોટો ફરક હોય છે. આપણું અંતઃકરણ આપણો રાહગર છે. પ્રગટીકરણમાં એજ આપણને આગળ ચલાવે છે, એજ આપણા ભિત્તરમાં વાસો કરનાર મીનોઈ તત્વોનો ગેળી. અવાજ છે. માટે દરેક માણસે હુ મેશાં પોતાનાં અંતઃકરણના અવાજને માન આપી ચાલવું જોઈએ; બીજા જે કહે તે ઉપર અમલ કરવો જોઈએ નહીં. અંતઃકરણ એ કાંઈજ નહીં પણ રવાને સેંકડો જન્મોમાં મેળવેલા અનુભવનો અરક છે. આપણે પ્રગટીકરણના જે દરજ્જા ઉપર હાલ આવી પુગ્યા છીએ તે ઉપરથી માલમ પડે છે કે હાલમાં આપણાં રવાને દુનિયાંનો તમામ અનુભવ મેળવ્યો નથી, અને પુરતો અનુભવ મેળવી ખોદાઈ શક્તિઓ પ્રાપ્ત કરવાને માટે તો હજુર ઘણાં ફેરા તેને આ દુનિયાંમાં ખાવા પડશે. એટલા માટે આપણા રવાને આ જન્મ સુધીમાં જે કાંઈ અનુભવ મેળવેલો છે, અને જેનાં અરકને આપણે અંતઃકરણ કહીએ છીએ, તે કાંઈ સંપૂર્ણ કહેવાય નહીં. અંતઃકરણની આ અપૂર્ણ હાલતને લીધેજ દરેક કામમાં તે આપણને સાફ નરસું પારખવાને મદદ કરી શકતું નથી. જે બાબદની તેણે આગલા જન્મમાં માહિતી મેળવેલી હોય છે, જે ચીજનો તેને આગળ અનુભવ થઈ ગયો હોય છે, તે બાબદમાં તે હમેશા આપણને સીધે રસ્તે ચલાવવાની તબવીજ કરે છે; પણ જે બાબદમાં તેણે કાંઈ પણ અનુભવ આગલા જન્મોમાં મેળવેલો હોતો નથી તે બાબદમાં તે કાંઈ કહી શકતું ન હોવાથી તે સુંસુજ બેસે છે. પણ તે કદી પણ કોઈને ખોટે રસ્તે દોરવતું નથી. આ ઉપરથી સમજ પડશે કે ન્યાયેળી અંતઃકરણ કાંઈ કહે છે ત્યારે આપણને પ્રગટીકરણમાં આગળ વધવાને જે જરૂરનું હોય તેજ કહે છે. એટલાજ માટે અંતઃકરણના કહેવા પ્રમાણે ચાલવું ઘણજ અગત્યનું છે. પણ જ્યાં તે કાંઈ કહી નથી શકતું ત્યાં તાંબો વિચાર

કરવાની ઘણીજ જરૂર છે, નહીં તો આપણી લાગણીઓ અને જુસ્સાઓને અંતઃકરણનો ઇસારો સમજી ખોટે માર્ગે ઉતરી પડી અંતઃકરણને નાહકે બદનામ કરવાની ધાસ્તી રહે છે. જ્યારે એક ચોક્કસ જાદીનો અનુભવ એક સપ્તમે કોઈક આગલા જન્મમાં સંપુર્ણ રીતે મેળવેલો હોય છે ત્યારે આ જન્મમાં તે જાદીમાં પડતો નથી; એટલુંજ નહીં, પણ એમાં નહીં પડવા માટે બીજાને ખરાં અંતઃકરણથી શીખામણ દેતો જણાય છે. એથી ઉલટું, જ્યારે એક સપ્તમે ચોક્કસ જાદીનો સંપુર્ણ અનુભવ આગલા જન્મમાં મેળવેલો હોતો નથી પણ થોડો અનુભવ મેળવેલો હોય છે, ત્યારે આ જન્મમાં પાછી તક મળતાંજ તે પેલી જાદીમાં પડવા જાય છે. આ વખતે તેને એ જાદીનો આગળ થોડોક અનુભવ મેળવેલો હોવાથી તેનું અંતઃકરણ તે જાદીમાં પડવા સામે તેને અંદરથી અટકાવે છે. પણ જો એ જાદીને લગતા હવસો તેનામાં ઉભરાઈ આવેલા હોય છે તો હવસો તૃપ્ત કરવાની કૃષ્ણામાં અંતઃકરણના અવાજને તે દાણી દે છે, અને આખરે પેલી જાદીમાં ઝીપલાવે છે. આમ કરી જ્યારે આ જાદીના ખુરાં ફળ આગળ ચાલતાં તે આજે છે ત્યારે તે જાદી માટેનો તેનો હાલનો અપુર્ણ અનુભવ સંપુર્ણ બને છે. વળી જ્યારે એક સપ્તમે આગળા જન્મોમાં ચોક્કસ બાળક યા ચોક્કસ જાદીનો મુદ્દજ અનુભવ મેળવેલો હોતો નથી ત્યારે આ જન્મમાં તે વિષે તેનું અંતઃકરણ કાંઈજ કહી શકતું નથી. તેની પાસ કહેવાતું કાંઈ નહીં હોવાથી, પોતે એ બાળકોનો અનુભવ મેળવેલોજ નહીં હોવાથી, તે ચુપ બેસે છે. આ વખતે તે પોતાની લાગણીઓથી દોરવાય છે, એટલુંજ નહીં, પણ લાગણીને અંતઃકરણ સમજે છે. એટલાજ માટે દરેક કામની અગાઉ વિચાર કરવો ઘણો અવશ્યનો છે. કારણ કે વિચાર કરવાથી અંતઃકરણ અને લાગણી વચ્ચેનો ફરક માલમ પડી આવે છે. માણસોએ ફક્ત ધર્મ તરફનાં પોતાનાં જનુન અને લાગણીઓથીજ દોરવાઈ હતરો માણસોને ધર્મ સંબંધી મતફેર માટે જીવતા બાળી નાંખ્યા છે, લડાઈઓમાં લાખો માણસોને કાપી નાંખ્યા છે, અને એમ સમજ્યા છે કે આ બધું ખરાં અંતઃકરણથી કરવામાં આવ્યું છે. ખરું વિચાર કરતાં માલમ પડે છે કે ખાલી લાગણી અને જનુન-

નુંજ આ પરીણામ છે. તેઓનું અંતઃકરણ તો ચુપજ રહેલું હોય છે, કારણ કે ધર્મ વિષેનો ખરો અનુભવ ધર્મનો ખરો ભાવાર્થ, તેઓએ આગળ જન્મમાં મેળવેલો હોતો નથી. જેઓએ જે વિષે સહેજ સાજ અનુભવ મેળવેલો હોય છે તેઓનું અંતઃકરણ તેઓને આ ધાતકી માર્ગ અખત્યાર કરવા અંદરથી ના કહે છે, પણ ઝનુન અને લાગણીઓ ધણી વખત અંતઃકરણના અવાજને ઠાળી દે છે. આગળ ચાલતાં જ્યારે પોતાનેજ દુઃખ ખમવાનો વખત આવે છે, યાને ધર્મ સંબંધી મતફેર માટે જ્યારે બીજાઓ ઉપલા સખ-શોને બાળી મારે છે, અથવા તેઓ ઉપર બીજો બુલ્લમ શુભદે છે, ત્યારે તેઓને થોડો અનુભવ મળે છે, અને તેઓ સમજવા લાગે છે કે ધર્મ માટે બીજાનો શુભ લેવો યા બીજાને ઇજા કરવી એ વાજબી નથી. આ થોડો અનુભવ મદ્યા પછી તેઓ બીજા જન્મમાં ધર્મને માટે કોઈને બાળી નાંખવા યા બીજા ઇજા કરવા માંગતા નથી, પણ ધર્મનો સંપૂર્ણ અનુભવ મેળવેલો નહીં હોવાથી, તથા ધર્મનો ખરો ભાવાર્થ સમજેલા નહીં હોવાથી, ધર્મની બાળદમાં હજુર પણ તેઓ લાગણીઓથીજ દોરવાય છે. આપણા જેવા સાધારણ માણસોનાં અંતઃકરણમાં ધર્મને વિષે સંપૂર્ણ અનુભવ નહીં હોવાને લીધેજ ધર્મની કેળવણીની હાલતની ચરચામાં આપણને ઘણી મુશ્કેલીઓ નડે છે. આપણ એ વિષે જે મત આપીએ છીએ તે ધર્મ સંબંધી આપણે આગળે અપૂર્ણ અનુભવ તથા લાગણીઓના બેલસેલનું પરીણામ હોય છે. આવી વખતે આપણે લાગણીઓને દુર કરી તેની જગામાં વિચારશક્તિ સુકી, આપણાં આગળાં અપૂર્ણ અનુભવ અને વિચારશક્તિની ભેગી મદદથી કામ લેવું જોઈએ. આનું પરીણામ તદ્દન સંતોષકારક તો નહીંજ આવશે, કારણ કે આપણે ધર્મ સંબંધી અનુભવ અપૂર્ણ છે, પણ એ શીવાય બીજો વધારે ખરો માર્ગ લેવાને આપણે અશક્ત હોવાથી એથી વધુ હાલમાં આપણે કરી શકતા નથી. આનું પરીણામ જોયા પછી તેમાં વાજબી ફેરફાર કરવાની આપણને સમજ પડશે, અને જેમ જેમ પરીણામે જોતા જઈશું અને ઘટતો ફેરફાર કરતા જઈશું તેમ તેમ આપણને ધર્મ સંબંધી વધુ અનુભવ આવતો જશે.

અતઃ કંઠ વિપેના આ લખાણ પુવાના ઉપગ્રી આપણે જોયું
 કે જે આપણા અતઃ કંઠના કહેવા પ્રમાણે આલેખ આપણે માટે ઘણું
 ફાયદાકારક છે, જ્યારે લાગણીઓની દોરવાઈ જવાથી ઘણી વખતે
 આપણને મોટું નુકસાન થાય છે માટે કેટલેક બાબતોમાં પગલા
 લેવા અગાઉ ખાતરી વિચાર કરવો ઘણું જરૂરનો છે દુનિયાની
 ખગણીઓ, માગનારી અને ગેરમન્યુતીનું મુખ લાગણીઓના દોર
 છે એટલા માટે આપણી લાગણીઓને શાત ગળી એક બાબત ઉપર
 પુખ્ત વિચાર કર્યા પછી જો આપણી સમજાવિત પ્રમાણે તે
 બાબત વાજબી ન લાગે, જો તે આપણી અસ્તવ્યને અનુસરતી ન
 જણાય, તો આપણે અતઃ કંઠ કબુલ ન કરતું દોય, તો કદી પણ તે
 ચીજ માનવી નહીં યા તે ઉપર અમલ કરવો નહીં પણ યાદ રાખવું
 કે જ્યાં મુઘી તે ખોટી છે એવી પુષ્ટી માળેતી આપણી પાને ન હોય,
 જ્યાં મુઘી તે ઉપર શાત મગજથી આપણે વિચાર કર્યો ન હોય, અને
 તે બાબત વિપેના બીજાઓના મત તથા તકગણને તામુબી વગર
 ધીરજથી તોલ કર્યા ન હોય, ત્યાં મુઘી કદી પણ તે માટે હલકા
 શબ્દો ઉચ્ચારી તે બાબતને હુમ્મી કાઢવી નહીં Nonsense, im-
 possible, absurd, bosh, humbug, યાને એ તો મુર્ખાઈ,
 ઢોંગ, વેહુમ, એવા ગર્વ અને અભિમાન દેખાડનારા તેમજ હલકા
 ખવામની ગવાહી આપનારા વચ્ચેના બોલી મમજી માણનોમા આપણી
 હસી કરાવવી નહીં પુખ્ત વિચાર કર્યા પછી જો તે બાબત આપણને
 વાજબી નહીં લાગે તોપણ તેને ખોટી પાડવાના પુગવા વગર તુરંત
 કારી કાઢવી નહીં, પણ વિચાર કરવો કે આ બાબત હાલ મને વાજબી
 નથી લાગતી, મારું અતઃ કંઠ તે કબુલ કરવા ના પાડે છે, તેનું
 કાગળ કદાચ એમ હોય કે તે બાબત મમજી શકવાની જોઈતી બુદ્ધિ
 મારામા ખીચેલી ન હોય, યા હું પ્રગટીકંઠના નીચવા તબક્કા ઉપર
 ચડી, જ્યારે ઉચ્ચ બાબતનું ચર્ચાનીય છે સમજ્યા માટે રો એથી
 ઉચ્ચ તબક્કાનું જ્ઞાન જોઈતું હોય માટે હાલ તો માત્ર અતઃ કંઠ
 કબુલ ન કરતું હોવાથી હું તે માનતો નથી, તેમજ તે બાબતને તુરંત
 કારી પણ કાઢતો નથી પણ તે માટે મુજોજ બેસુ છું મરપ કે મારી
 પાને એ બાબત ખોટી છે યા સુવસાનકારક છે એવો પુરાવો નથી,

તેમજ એ વિષે મેં આગળ અભ્યાસ પણ કરીધો નથી. ત્યારે તેની સામે મને બોલવાનો હક્ક શું છે ? વળી હાલ વગર કારણે હું મને તુચ્છકારી નહીં કહાડીશ અને તેની સામે કડવા તથા સખત શબ્દો નહીં બોલવીશ તો આગળ ચાલતાં ત્યારે કદાચ મારી વિચારશક્તિ અને હકાપણમાં વધારો થવાથી તેજ બાબતનું વાજબીપણું મારી અક્ષલ અને અંતઃકરણ કબુલ કરશે તે વખતે તે માનવામાં મને કંઈ પણ ભારી નહીં પડશે, અને અંતઃકરણ તે કબુલ કરતું હોવા છતાં ખાલી મમતને ખાતર મને એ બાબતની સામેના મારા આગલા વિચારોને વળગી રહેવાનું મન પણ ન થશે.

કેટલીક વાર આપણે આપણી આસપાસ એવાં પણ માણસો બોધણે છીએ કે જેઓએ ઉપલી સંભાલ રાખ્યા વગર યોક્ષસ બાબતની વિરુદ્ધમાં પોતાનો વિચાર જાહેરમાં મજબુતાઈથી જણાવી દીધેલો હોવાથી, પાછળથી તેજ બાબત વીધે વધુ જ્ઞાન મળ્યાથી, તેઓની સમજશક્તિ અને અંતઃકરણ તે બાબતનું વાજબીપણું કબુલ કરવા છતાં, માત્ર હુંજતનેજ ખાતર, તેમજ ભુલ કબુલ કરવાથી હલકું લાગશે એવા ખોટા ડર અને વિચારથી અંતઃકરણ તથા વિચારશક્તિને પકડતી નાંખી, તેઓ પોતાના આગલા ખોટા મતને જાણી બોધને વળગી રહે છે. તેના પરિણામ તરીકે ઉપર જણાવી ગયા તે સુજબ જાણી બોધને પોતાના અંતઃકરણના અવાજની સામે થઈ ખાલી જીદથી તેમજ ખોટે રસ્તે જવાથી ઉત્પન્ન થતાં તમામ દુઃખોનો અનુભવ તેઓને મેળવવો પડે છે. માટે જેને સચ્ચાઈ શોધવી હોય તેણે પોતાની લાગણીઓ દુર કરી અંતઃકરણ અને વિચારશક્તિનો ઉપયોગ કરવો ; એથી ખરું ખોટું પારખવાની તેની બુદ્ધિમાં વધારો થતો જશે, અને એકાદ દીવસ એવો આવશે કે તે વખતે દુનિયાંની તમામ સચ્ચાઈઓ એક પછી એક તેની આંખ આગળ ખુલ્લી થઈ જશે ; તેનાં અંતઃકરણનો અવાજ, જે માટે તે બેદરકાર હતો, તે ખુદ દોરમજનોજ અવાજ છે એવો જાતી ગાનુબદ તેને ધરશે ; અને તે દહાડાથી તેની પછી ખાતરી થશે કે ખુદ આપણી અંદરજ છે, બહાર નથી ; તે આપણાં હૃદયમાં આપણને અનુસરતી બોધતી શીખાંમણો અપવાથી દુર જતો નથી. પણ ત્યારે આપણે અંતઃકરણની

શીખી મણુને મચક આપતા નથી, ત્યારે આપણે જ ગોયા તે પાક પચાવેગાગ આગળથી દુર નાસી જઈએ છીએ

“મરણ પછી માણુમની હાલત” એ બાબદ વિષે વિચાર કરતા જે જે સવાલો ઉભા થાય છે તે હવે આપણી લાગણીઓને શાત રાખીને આપણે તપાસીએ.

ઘણાંડોના મનમાં મવાલો ઉત્પન્ન થયે કે લખનાર એ બાબદ ઉપર શુ આધારે જે લતા હશે? ધર્મને આધારે બોલતા હશે, જાતી અનુભવને આધારે બોલતા હશે, કે પોતાની અથવા બીજાની કલ્પના ગણિતનુ આ પરીણામ હશે? એવા અનેક સવાલો ઉઠવાથી તે શુ અવણુમાં પડશે. માટે એ વિષે અહીં ખુલાસો કરવાની અગત છે. મોત પછી સ્વામની હાલત માટે જેટલી બીજાઓ આ ચોપડીમાં જણાવવામાં આવનાર છે તે તમામ બીજાઓ અપણુ પાઠ્યીઓ પાસે જુજ થયેલા ધર્મ મળ ધી લખાણોમાં મ પુર્ણ વિગતો મહીત મળી આવતી નથી પણ એ સળ ધી ઢેટલીક બાબતો, જેવી કે- બેહેસ્ત, દોજખ, ઇત્યાદી વિષે થોડાક લખાણો મળી આવે છે, તેમજ બીજી વિગતો માટે ઇન્નારાઓ જણાય કે ત્યારે સવાલ ઉઠે છે કે ધર્મમાં ન હોય તે બાબત માનવી કે નહી? તે માન્યાથી આપણે ધર્મના ફરમાનથી ઉલટા ચાલેલા તો ન ઠહેવાઈએ? આપણે અધર્મી અને ધર્મ કુબાહિ તો ન ઠરીએ? પણ ધર્મ મળ ધી લાગણીઓને શાત રાખી મન અને બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરતા માલમ પડશે કે કેટલીક વાર આપણા ધર્મમાં ખુટલી મના ડીધી હોય તે છતા તેવા ડામો આપણુ ડરીએ છીએ દાખલા તરીકે જુહુ બોલવા તથા કપટ રાખવા મના ડીધી છે, તે છતા આપણે જુહુ બોલીએ તથા કપટ ગખીએ છીએ વળી કેટલીક નનીયત માટે ખુટલી તાડીદ કીધેલી દોય તે છતા તેમ ચાલતા નથી દાખલા તરીકે મનશની, ચવશની, કુનશનીથી ચાલવા ડહુ છે તે છતા જુગ વિચાર, જુગ વચન અને જુરા ડામો કીએ છીએ તેમ ડીધાથી ખગેખર આપણે આપણા ધર્મના ફરમાનોથી ઉલટા ચાલેલા ઠહેવાઈએ, ખરે ખર આપણે અધર્મી અને ધર્મ કુબાહિ ઠરીએ પણ દુન્યામાં હજારે મન્યાઈઓ અને કુદનતના હજારે કાયદાઓ દોય છે, તે તમામ

બાબદનો સમાવેશ એક ધર્મમાં કેમ થઈ શકે ? એટલા માટે તો પાત્ર કરશું તો માલમ પડશે કે દુન્યામાં બાબદવાળો પુણ્ય બાબદો હોય છે, કે જે માટે ધર્મમાં કંઈ પણ જણાવવામાં આવેલું નથી. તેમ છતાં જેમ જેમ આપણું વિદ્યામાં આગળ વધીએ છીએ તેમ તેમ ધર્મમાં નહીં જણાવેલી બાબદ પણ સમજ શક્તિને વાજબી લાગવાથી આપણે માનીએ છીએ, અને તે માનવાથી આપણે અધર્મી ઠરતા નથી. માટે જે ચીજની માનેના તેમજ તરફેણના લખાણો આપણા ધર્મમાં ન હોય, પણ તે ચીજ વિચાર કરતાં આપણને વાજબી લાગે અને આપણું અંતઃકરણ કણુલ કરે, તે માનવાથી અને તે પ્રમાણે વર્તવાથી આપણે અધર્મી ઠરતા નથી અથવા ધર્મના ફરમાનોથી ઉલટા ચાલતા નથી.

કેઈપણ ધર્મ દુનિયાની તમામ મચ્ચાઈ અને હકીકતો સંપૂર્ણ રીતે મમળાવતો નથી. જ્યારે એક પેગમ્બર પોતાનો ધર્મ ફેલાવા આવે છે, ત્યારે જે લોકો માથ તેને કામ લેવાનું હોય છે તે લોકોની રીતભાત, સમજ શક્તિ તથા સહ સમજને અતુકુળ તથા પ્રગટી-કરણના જે તબક્કા ઉપર તેઓ પુગેલા હોય છે તેને અતુસરતું શિક્ષણ તે આપે છે. એટલા માટે જુદા જુદા ધર્મનું શિક્ષણ જુદા જુદા ધર્મના લોકોને અતુકુળ હોવાથી, જે કે બહારથી તે જુદું દેખાય છે તોપણ, મર્વે ધર્મના સ્થાપકોની નેમ તથા તેઓના મુળ હેતુ એકજ હોય છે અને તે એ કે માણસને એવું શિક્ષણ આપવું કે તે પ્રમાણે ચાલવાથી તે કેઈને પણ દુઃખ ન દે, પણ મર્વે માથ અતીશય ખ્યાર અને કયાથી વર્તે સાધારણ માણસોના બાબમાં આ નેમ રાખવામાં આવેલી હોય છે. પણ થોડા આગળ વધેલાં માણસો, જેઓ દરેક ધર્મમાં મળી આવે છે, તેઓ માટે એથી વધારે ઉચ્ચ કાનુનો દરેક પેગમ્બર આપે છે. તે એકે મીનોઈ જ્ઞાનની માગફતે તેઓના રવાનને અતુમજદ માથે એક કરવાનો માર્ગ ચીખવે. એ શિક્ષણ દરેક પેગમ્બર સુખ રીતે પોતાના ખાત ચેલાઓને આપતા હતા. પણ એવા માણસો પણ થોડા હોવાથી, પેટેલી નેમ જે આપણા જેવા સાધારણ માણસો માટે હોય છે તે આપણે તપાસીએ

માણસ જાતમા એક બીજા તરફ જોઈદ ધ્યાન તથા દયા ઉત્તર કરવાની નેમ પાગ પાડવા ખાતર દરેક પેગમ્બરને લોકોની સમજ ગણિત તથા રીત ભાતને અનુભવ અને રોડી રીત અખત્યાર કરવી પડે છે, અને તેવા મટે દરેક ધર્મની મુળ નેમ તા એક જ હોય છે, પણ તેને અમલના પુરવાની રીતો માન જુદી જુદી જોવામા આવે છે દાખલા તરીકે આપણા અગ્રે જગેશ્વર સાહેબે ઉપલી નેમ ખર લાવવા ખાતર જે માર્ગ અખત્યાગ કીધો છે તે મનશની, ગવશની અને કુનશનીનો છે એજ ત્રણ શબ્દો ઉપર તેવજો પોતાનો ધર્મ રચ્યો છે હવે એ ત્રણ અમુલ્ય શબ્દો પ્રમાણે આલ્યાથી માણસ જાતમા અ. બોજા તરફ અત્યંત ધ્યાન અને દયા ઉત્તર કરવાની જગેશ્વર સાહેબની નેમ કેમ ખર આવી ગડે તે આપણે જોઈએ જો એ. મખશ દુદ મનથી વિચાર કરે કે આજથી કુનશની અખત્યાર કર, યાને આજથી એક પણ ખુર કામ ન કર અને ભલા કામોમા મશગુલ ગુ, તો તે લોકોનુ ખુર કરના અટક, જેથી કોઈ નુકશાન પામે નહીં અને તનુ તેનાથી મહિનુ ભડુ થાય વળી એથી અગળ વધી તે નક્કી કરાવ કરે કે આજથી ગવશની પણ અખત્યાર કરવી, યાને આજથી એક પણ ખુર શબ્દ ન ઉચારવો, તો તે લોકોની લાગણી દુ ખાવતો અડે ગોઈની પણ લાગણી તેનાથી દુ ખાય નહીં પણ સર્વેનો ધ્યાન પોતાની જગ્યાનના મીઠાસથી પોતા તરફ ખેચી રકે વળી એથી પણ આગળ વધી તે પોતાના મન સાથે કમલ કરે કે આજથી મારે મનશની પ્રમાણે આલવુ, યાને આજથી એક પણ ખુરો વિચાર ન કરવો, તો તેમ કીધાથી તેને ગવશની અને કુનશની પ્રમાણે આલવામા ટેકા મળે કારણ કે ખુરા વચનો અને ખુરા કામો નહા ખુન વિચારોનાજ પરીણામ હોય છે ખુરા વિચારો કર્યાથીજ ખુરા વચનો અને ખુરા કામો અમલમા મેલી શકાય છે દાખલા તરીકે જ્યારે કોઈ આપણી ઉપર તોછડાઈયા લખેવુ, ખોટા જોહે તાનો સાવનુ અને આપણને ખરાબ લગાડનાર પન મોડનેછે ત્યારે તે વાચી આપણી તમામ લાગણીઓ તેની ગામે ઉમકેગઈ આવેછે અને તેજ વખતે

તરેહવાર પ્રાગ્ના ધુરા વિચારે તેના ધુગ માટે ઉત્સાહ થાય છે અને તે પર મન્યા પછી જેવો પેહેલીજ વાર તે સખશ આપણી નજરે પડે છે તેવોજ ધુરા, કડવા અને ગુસ્સાના વચનોથી તરત તેને આપણે ઘોઘ નાખીએ છીએ એવું નહીં, પણ તેમ છતાંની ગુસ્સો નગમ નથી પડતો, તો પછી તેનું નુકશાન પણ ડગવા ચુકતા નથી પણ તે પર વાન્યાથી ધુરા વિચારો ધમી આવે તે વખતેજ તે વિચારોને અદર આવવા નહીં દીધાથી ધુરા વચનો અને ધુરા કામોનો ઉપયોગ કરતા બચી જઈએ ત્રીજો માટે જે મખશ મનશની, ગવશની અને કુનશની પ્રમાણે આવે તેનાથી ડોઘનું પણ ધુક થતું ન હોવાથી તથા ડોઘની પણ લાગણી દુખવી થાતી ન હોવાથી, તે જ્યાં જાય છે ત્યાં પ્યાર અને દયાથીજ લોકોને પોતા તરફ ખેંચે છે એવી રીતે ઉપલી નેમ એ ત્રણ ફરમાનો સુબળ આલ્યાથી ધર આવે છે પણ આપણી આસપાસ તો પ્યાર અને દયાને બદલે આપ સ્વાર્થ, એગ્રેસિવિટી અને બીજાઓ તરફ બેદરકાર વર્તણૂક નજરે પડે છે આજે કેટલા અધોરનાન ચા બેહદીન એવા છે કે જેઓ પૈસાથી નહીં પણ ધર્મ સખધી પુખત જ્ઞાનથી અને આપણા ધર્મના સુખ ફરમાન પ્રમાણે ચાલવાથી પોતામા જે દયા ઉત્પન્ન થવી જોઈએ તેના બળથી આપણને પોતા તરફ ખેંચી શકે? જ્યારે ઉપલા ત્રણ ફરમાનો પ્રમાણે ડોઘ ચાલેજ નહીં ત્યારે ઉપર ફરશાવેલી નેમ કેમ પાર પડે? દયા અને પ્યાર કુલ માણસ જાત માટે ક્યાથી પ્રગટી ની જ? હાલતો ઉપલા ફરમાનો પ્રમાણે ચાલવાની કોશિશ વટીક ન કરવા છતાં લોકો પોતાને ધર્મી મમતે કે વગી જેઓ ઉપલા ફરમાનો પ્રમાણે ચાલવાની કોશિશ કરે છે અને પોતાનો ધર્મ વધારે મારી રીતે સમજવા માટે ધર્મમા ન આવેલી પણ અકનને અનુસરતી તમા તેનું અત્યંત ધુલ કરે એવી શીલમુશી માની તે પ્રમાણે ચાલે છે, તેઓને ઉપવા ધર્મીમા ખપતા નરદોસ્તીઓ અધર્મ અને ધર્મને નુકશાન કરનારા મમતે છે! ધર્મની મુગ મતવળ માણસોને નીનિ તથા નેત્રીને માર્ગ ચાલવાની છે એ હજારો નમસ્તુ માણસ ધુન કરશે ત્યાં જો યોસ્તી ધર્મનું મુગ ફગાવે, જે મનશની ગવશની તથા કુનશનીનું

છે, તે પ્રમાણે આવુ જ ત તથા ાગેશથી અમવ કનાર નખગનેજ ખર્ચે ધર્મી ગણાયે લેજો આમ છતા, એ જાણજી જાણુએ મુઠી, જન્મોશની ધર્મમા નહીં મળતી લેજો. જ જદ લે અદવને અનુ નરની લગવાત્રી કોઈ જન્મોશ્તી માને તો તેથી તે અધર્મી હતો નથી, જ તુ કે ધર્મ જેમ પુત્રની જશેજ તેમજ આપણામા અધ્ધજનુ ગોહુ છે તેપણુ કીગતાગની જયેશછે, અને તે ગોહુગની ગેશની પ્રમાણે આલનામા આપણે યજ્ઞના હુકમને માન આપીએ છીએ

હોંદુ ધર્મ તપાનતા માવમ પડે છે કે તેમા માણુમ જાત માટે દયા તથા ખ્યાગ ઉત્તપન્ન કવ્વાની ઉપથી નેમ જગ લાવવા માટે જે માર્ગ તે ધર્મના ન્યાપનારોને અખત્યાર કવ્વે પડયો છે, તે લક્ષિતો માર્ગ છે એ ધર્મમા ઠેકાણે ઠેકાણે લક્ષિત ઉત્તપન્ન કવ્વા માટેના લખાણો મગી આવે છે લક્ષિત એટલે ખોદા તગ્દનો ખેહુદ ખ્યાગ હવે જેઓમા ખોદાને માટે ખેહુદ ખ્યાર ઉત્તપન્ન થાય છે, તેઓ ખુદ રતી રીતેજ ખીજઓ તરફ પણુ અત્ય ત દયાથીજ વર્તે છે ખોદાનો ખરો લક્ષત તેની પેદા કીધેથી કોઈપણુ હુસ્તી તરફ ખ્યાગ યા દયાથી ઉલગી લાગણી જતાવશે નહીં પણુ એ લક્ષિત ખાલી ખહાગની નહીં પણુ ખરી ભિતગની હોવી લેજો તે ઉત્તપન્ન કરવા કેટલીક આત્માને લગતી કીવમુદી પણુ તે ધર્મમા આપવામા આવી છે તે એલાજ માટે કે તે કીલમુદી પ્રમાણે ખોદાની ખેહુદ શક્તિઓ તથા તેનો અપક્ષપાત કાયદો, તથા તેની ઉત્તમ ઇન્સાફ આપવાની રીત માટેનુ કેટલુક જ્ઞાન મેજવવાથી તેની તન્દનો ખ્યાર વધે કારણુ, આ વાત તો માધાગણુ છે કે જ્યા મુધી આપણે એક મખશના ઉમદા શુણુ અને તેની તમામ અલુત્ત શક્તિઓ વિષે જાણુતા નથી ત્યા મુધી તેને માટે આપણામા ખ્યાર તથા માન ઉત્તપન્ન થતુ નથી તેમજ આપણે લે કવ્વત એટલુજ જાણીએ કે ખોદાની શક્તિ ખેહુદ છે, તેનો ઇન્સાફ ધણોજ અદલ છે, પણુ તે ગક્ષિત કેવી કેવી છે, તેનો ઇન્સાફ કેવી રીતે અદલ છે, તે માટે થોડી ઘણી પણ વિગતો સમ છએ નહીં, તો લક્ષિત અને ખોદા માટેનો ખ્યાગ આપણુ મા જેમ લગ ઉત્તપન્ન થઈ શકે નહી વળી જ્યારે ખોદાની ઇન્સાફ આપ વાની રીતો અને કરણીના કાયદા વિષે સમજ પડે છે, ત્યારે આપણને

કેાઇને પણ દુઃખી કરવા ગમતું નથી તથા કેાઇની પણ લાગણી દુઃખાવા મન થતું નથી, પણ સર્વ ઠેકાણે ખ્યાર અને દયાળુ ખેતાવતા રહીએ છીએ. એવી રીતે હીંદુ ધર્મથી પણ ઉપલીજ મુળનેમ ખર આવી શકે છે.

ખુદ્ધ ધર્મનાં સ્થાપનાર ગૌતમ ખુદ્ધે ઉપલીજ નેમ ખર લાવવા દુનિયાના તમામ દુઃખોનું મુળ શોધી કહાડી દુઃખો દુર કરવાનો માર્ગ બતલાવ્યો છે. એ દયા-ધર્મ કે જેને માટે યુરોપ, એશીઆ, અમેરીકા અને ઑસ્ટ્રેલીઆમાં બળબળ તારીફ કરવામાં આવી છે, તે ધર્મમાં સર્વે દુઃખોનું મુળ શું છે તેમજ તેને દુર કરવા ઉપાય શું કરવો, તેને માટે ઘણુંજ ઉત્તમ શીક્ષણ આપવામાં આવ્યું છે, કે જે સમજી, બે કેાઇ એ પ્રમાણે ચાલે તો, તે કદી પણ કેાઇનું ખુટું કરવાનો વિચાર વટીક ન કરે, પણ સર્વે સાથે અતી ખ્યાર અને દયાથીજ ચાલે.

ખ્રિસ્તી ધર્મમાં પણ તેના સ્થાપનાર પેગમ્બર ક્રાઇસ્ટે પોતાની પ્રખ્યાત વાચનમાં ખ્યાર તથા દયાની લાગણી વિષે બહુજ અસરકારક શબ્દોમાં કહ્યું છે. એ ધર્મનો મુળ પાયોજ સર્વ તરફના ખ્યાર ઉપર રચાયેલો છે. ક્રાઇસ્ટે શિક્ષણ આપ્યું છે કે “બે કેાઇ તને તારા જમણા ગાલ ઉપર તમાચો મારે તો તેની આગળ તારો દાળો ગાલ ધરજે, બે કેાઇ ફરીઆદ કરી તારો કમલો લઇ લે, તો તેને તારો સાલો પણ આપજે, તને એક માઇલ ચાલવાની કેાઇ ફરજ પાડે તો તેની સાથે બે માઇલ ચાલજે.” એ મહાન ગુરૂએ વધુ ફરમાવ્યું છે કે “તમારા દુશ્મનોને ચાહજો, તમને જે શ્રાપ દે તેને સામાં આશીર્વાદ દેજો, તમને જે ધિક્કારે તેનું કલ્યાણ કરજો, અને તમને જે હીંજો તથા ઇન્ત કરે તેને માટે પ્રાર્થના કરજો. આમ કરજો તોજ તમે તમારા પવિત્ર પિતા પાક પરવરદેગારના છેકરાં ગણાશે, કારણ કે તે કૃપાળુ પરમેશ્વર નેક તથા બદ બન્નેને માટે સૂર્ય ઉગાડે છે અને ઇન્સાફી તથા બલમ બન્નેને માટે એક સરખો વરસાદ વરસાવે છે. માટે જેમ તમારો ખુદા સંપૂર્ણ છે તેમ તમે પણ સંપૂર્ણ થાઓ.”*

ખ્યાર તથા દયાની લાગણી રાખવાનું શિશુનુ આવા અમરકારક બોલોમાં જઈએ મનુ હો

આવી રીતે આપણ જોઈ ગયા કે ચારે ધર્મની નેમ ગાધાગણ માણસ માટે એક જ રાખવામા આવી છે, જો કે તે જગ લવવા માટે માર્ગ બુદ્ધ બુદ્ધ એખત્યા કરવા પડ્યા છે, અને તે માર્ગ લોકોની મનશક્તિ પ્રમાણે લેવા પડ્યા છે વળી દરેક ધર્મમા આગળ વધેલા થોડાક લોકો માટે જે નેમ રાખવામા આવે છે, તે મીનોઈ જ્ઞાન શીખવી ખોદા વિષેનું મ પુરુષ જ્ઞાન આપવાની હોય છે આ મીનોઈ જ્ઞાનને ગુપ્ત વિદ્યા અથવા ખોદાગનાતી પણ કહે છે પણ તે જાણેનું તમામ જ્ઞાન ડોઢપણ એક ધર્મમા મધ્યુ આપી દેવામા આવ્યું નથી. એમાનુ થોડું જ જ્ઞાન બુદ્ધ બુદ્ધ ધર્મમા વહેલી નાખવામા આવેનું જણાય છે, અને જાડીનો ભાગ ગુપ્ત રાખવામાં આવ્યો છે જેમ જેમ એક માણસ અશોધમા આગળ વધે છે તેમ તેમ તેને છુપી રીતે એ ખોદાશનામીનું જ્ઞાન મવતુ જાય છે

એ ખોદાશનામીનો થોડો ભાગ બીજા ધર્મમા જેમ પ્રગટ આપવામા આવ્યો છે, તેમ જગથોડની ધર્મમા પણ આપવામા આવ્યો હશે, પણ જગથોડની ધર્મના હાલ જે જુજ ધર્મ પુસ્તકોના કકડાઓ આપણા હાથમા પચી રહેલા છે, અને જેને ખાતરીપૂર્વક લખાણ તરીકે માનવા મા આવે છે, તે મધે તે થોડી જ માલમ પડે છે, જો કે તે ખોવાઈ ગયલા નુકોમા હોય એ જાનવા જોગ છે વળી જો કે આપણી બાકી રહેલી કેતા ખોમા મનશની, ગવશની તથા કુનગનીથી ચાલવું જોઈએ એમ વાર-વાર લખાયલું જોવામા આવે છે, તોપણ તે વિગે લગભગથી વીગતવાર ખુલામો કેથે નજરે પડતો નથી, પણ ખોવાઈ ગયેલા ભાગોમા એ ત્રણે કરમાનોની ફીલસુફી વીગતે સમન્તવેલી હોય એ જાનવા જોગ છે

હાલના જમાનામા કારણ સમજ્યા વગર અ પણને લુખા કર માનો મુજબ ચાલવાની ઉલટ થતી નથી જેમ જેમ વખત જતો જાય છે તેમ તેમ માણસમા મનશક્તિનો વધારો થતો આપણે જોઈએ છીએ જે વખતે ધર્મ આપવામા આ યા તે વખતે માણસ જાતની મનશક્તિ જેટલી હદ સુધી ખીલેલી હતી તે કરતા હાલના જમાનામા સામાન્ય લોકોની મનશક્તિ વધારે ખીલેલી હોવી જોઈએ.

વળી જેમ જેમ માણુમનો મનગતિ ખીવતી જાય છે તેમ તેમ પોતાના ધર્મના કુમાન પ્રમાણે ચાલનાની આગમ્ય તે કુમાનો ગેમ જવા માટે ઉડી કીલમુકીની તેને વધારે અગત્ય જણાય છે આપણ મનગતિ ઘણી ખીવેલી ન હોવાથી આપણ લે જોને કીલમુકીની ઝાઝી અગત્ય જણાતી ન હતી અને તેથી ધર્મના કુમાનો તેઓ હાથ કરતા વધારે ઉવચી પાળતા હતા પણ હાલ આપણા જગદોસ્તી એમા—અમુસ કરીને કેળવાયલા વર્ગમા—જે ધર્મ તન્દની મેદરઠારી નેવામા આવે છે, તેનો એક મળળ એ છે કે આપણા ધર્મની કીલ મુકી મ પુર્ણ હાલતમા જવાઈ નહીં નથી, તેમજ જેટલી જલવાઈ છે તેને ખીલ ધર્મોની તથા કીલમુકીની મદદથી મમજનાની ડોરેશ કરવામા આવતી નથી એક ચીજનો ને થોડો ભાગ આપણી પ મે હોય અને તેના બાકીના ભાગો શુ હશે તે જાણવાની આપણી ખાહેમ થાય તો તેને મળતીજ ખીજ આખી ચીજ માથ મળાવવાથી આપણે તેના ખોવાઈ ગયલા ભાગો જાણી શકીએ દાખલા તરીકે એક પ્રાણીના શરીરના થોડાક હાડકા આપણને મળે અને તે પ્રાણી આખુ કેવુ હશે તે આપણે જાણવા ચાહીએ તે તેને મળતા ખીલ પ્રાણીના હાડકા સાથ આપણી પાસના હાડકા મળાવવાથી આપણે આપણી ઇન્જ પાર પાડીશુ પણ જો એ થોડા હાડકાને પુરતા ગણી તે ઉપરથીજ તે પ્રાણીના આખા શરીર વિષે જ્યાલ આધીશુ, યા તે હાડકા અપુર્ણ છે એમ સમજી હાથ નેડી બેસી નહીંશુ, અથવા એવુ ખીલુ પ્રાણી હોયજ નહીં એમ અભિમાનવા માની લઈશુ, તો તે પ્રાણીની સ પુર્ણ હાલત વિષે કોઈ દીવસ પણ આપણે ખુનાસો મેલવી શકીશુ નહીં, અને મમજુ માણસને ખીલ પ્રાણી સાથ સર ખાવતા તે પ્રાણીને હલકા પ્રકારનુજ માનવાને કારણ આપીશુ માટે ને આપણા ધર્મની કીલમુકી લેગી ડગી તેના જે બાધી મ વમ પડે તે ખીલ ધર્મોમાથી આપણી ખુધિ તથા અ ત કરણના અવાજને ધ્યાનમા લઈ, તે ઉમેરી, આપણી કીલમુકીને મ પુર્ણ બનાવશુ નહીં તો તે સદા અપુર્ણ હાલતમા ગહેગે અને મનગતિ ખીલેલા આદમી એને તે કીલમુકી સ તોપકારક નહીં લાગવાથી જેમ જેમ આપણ

પારસીઓમાં કેળવણીના ફેલાવા સાથે વિચારશક્તિ ખીલતી જશે, અને ધર્મના ફરમાનો તથા ફીલસુફીની તપાસ અછલ તથા તર્ક શાસ્ત્રના ધોરણથી થતી જશે, તેમ તેમ એ આપણા પુરાણ અને સુંદર ધર્મની અસર કરી થતી જશે. ધર્મની ફીલસુફીને સંપૂર્ણ બનાવવાની હાલમાં બહુજ જરૂર છે, કારણ કે આંધલાંચકીનનો વખત વહી ગયો છે અને એ તરફ કાંચ અને કેમ એવા સવાલો તીક્ષ્ણ મગજોમાંથી નીકળે છે. માટે આપણા દાનેશમંદ તથા દુરઅદેશ પારસીઓ, જો બીજા ધર્મ તથા ફીલસુફીની એક તરફી સુગ દુર કરી, પોતાની અછલનો ઉપયોગ કરી, ભાઈબાઈનો તરીકો બળવી, તાસુખી છોડી પોતાના ધર્મની ફીલસુફીને સંપૂર્ણ બનાવવાના સાધનો એ તરફ શોધશે, તો અદુરમજદ તેઓને સહાય થશે. કારણ કે જે પોતે કોયેશ કરે છે અને ખંત રાખે છે તેને અણુ-દીઠ મદદ સહા મળેછે. વળી જ્યાં સુધી આપણા જરથોસ્તી ધર્મમાં પોતાના ધર્મને પાછો સજીવન તથા સંપૂર્ણ જોવાની લાગણી જોસબર ઉભરાઈ આવશે નહીં, જ્યાં સુધી આપણા પારસીઓનાં હૃદયમાં આપણા પુરાણ તથા અશેા ધર્મને પાછો ખીલેલો જોવાની માર્થના દીન અને રાત ચાલુ થશે નહીં, ત્યાં સુધી ધર્મના રક્ષણ કરનારા અણુદીઠ પેગમ્બરો એ બાબદમા પ્રેરણા તથા બશારત મુકશે નહીં, કારણ કે તેમ કીધેલું રેતીના રણમાં પાણી રેડવા સમાન વ્યર્થ જાય અને તેમાંથી કાંઈ ફળ હાંસલ થાય નહીં. માટે આપણા પારસી ભાઈઓ જો આપણા પોતાનાં પેગમ્બર અશેા જરથોસ્ત તથા તેમના ચેલાઓની મદદ મેળવવા ઇચ્છતા હોય તો આપણે આપણો ધર્મ સજીવન કરવા જરૂર, મહેનત, તથા ખંત બરચવા બાકી રાખવી જોઈએ નહીં. જેટલી રંજ તથા સુસીખતો આપણે દુનિયાઈ લાલો મેળવવા પાછળ જોઈએ છીએ તેટલી જો આ સુલ કામમા યેચશુ તો આપણા ધર્મના અશેા નરો આપણી રાહબરી કરી જરથોસ્તી ધર્મની સ્થાપનાનું કામ સરંજામ પુગાડી આપશે. જોહા કરેને તેઓની મદદ મેળવવાને આપણી જરથોસ્તી કોમ લાયક થાય.

આપણે જોઈએ છીએ કે જેમ જેમ આપણી મનશક્તિ ખીલતી જાય છે. તેમ તેમ એ ફીલસુફીની અપૂર્ણતાથી એકીન ઓઘું થતું.

જાય છે. માટે કેળવાયલા વર્ગને પાછો ધર્મી બનાવવો હોય તો ધર્મની ફીલસુફીને સંપૂર્ણ કરવી જોઈએ. આપણા અસલી બાપદાદાઓમાં મનશક્તિ હાલના જેટલી ખીલેલી ન હોવાથી તેઓ આપણા કરતાં વધારે ધર્મી હતા, પણ તેથી એમ ઠરતું નથી કે ધર્મી બનવા સારું હાલ આપણી મનશક્તિને ખીલતી અટકાવવી જોઈએ. વળી તે અટકાવી શકાતી પણ નથી. પ્રગટીકરણ પ્રમાણે જેમ દરેક ચીજમાં સુધારો થતો જાય છે, તેમ મનશક્તિ પણ ખીલતી જ જાય છે. માટે હાલ જો આગળ વધેલી મનશક્તિને આપણા ધર્મની ફીલસુફી શોધી કહાડવાના કામમાં રોકવામાં આવે તો તેમાં સમાયલાં શિક્ષણથી આપણા પેદા કરનાર હોશમજૂદ તરફનો, આપણી દીનતા લાવનાર અશો જરથોસ્ત તરફનો, તેમજ આપણાં ધર્મ તરફનો આપણો પ્યાર, માન અને એકીન પાછાં આવે ; એટલું જ નહીં, પણ ધર્મી થવા સાથે આપણુ જ્ઞાની પણ બની શકીએ. જરથોસ્તી ધર્મમાં ફીલસુફીની અપૂર્ણતા પુરવાની અગત્ય કબુલ કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી જરથોસ્તી ધર્મ આગળ વધવાની તો શું, પણ પોતાની હાલની જગ્યા પર ટકી રહેવાની પણ આશા જણાતી નથી. એથી આપણે એમ કહેવા માંગતા નથી કે જરથોસ્તી ધર્મ નાબુદ થશે. ખોદા તે વખત નહીં હેખાડે એ ધર્મની ફીલસુફી શોધી તે બહાર કહાડવાની કોશેશ કરવામાં આવશે તો એ ધર્મ વધારે સુસ્તકીમ પાયા ઉપર આવશે. વળી જો એ ફીલસુફી મેળવવા સારું બેહુદ આતુરતાથી કોશેશ થાય તો તે મદ્યા વગર રહે નહીં. પણ જ્યાં સુધી તેની અગત્ય સ્વીકારવામાં આવે નહીં ત્યાં સુધી તે મેળવી શકાય નહીં. આપણા પારસીઓને રાજદ્વારી તેમજ ધર્મ મંજૂર પુષ્કળ હાડમારી તથા આફતો ખમવી પડેલી હોવાને લીધે, બીજા ધર્મોમાં સચવાઈ રહેલાં લખાણો સાથે સરખાવતાં કાંઈ બીસાદ વગરના ભાગા દુટા કડકા છુકલાઓ ધર્મનાં લખાણો તરીકે આપણી ખાસે રહી ગયલાં છે, અને જો કે તે મધે પણ ઉમદા ફીલસુફીનાં નાદર ગોહરો ઘણાંએક નજરે પડે છે, તો પણ તેને સંપૂર્ણ બનાવવાની જરૂર છે. વળી આપણે આપણા ધર્મ પુસ્તકોની અપૂર્ણ હાલત કબુલ કરવાને બદલે સામું

તર્કાળરી અને અભિમાનથી એમ કહેવા નીકળ્યે કે અમારા ધર્મ તો દુન્યાનાં તમામ ધર્મો કરતાં શ્રેષ્ઠ છે, ગાથામાં દુન્યાની તમામ ફીલ-સુફીઓ સમાઈ ગયલી છે, અને તેથી ધર્મનાં બચેલા ભાગની બાહર કોઈ પણ ફીલસુફી જોવાની અગત નથી, તો આપણે પોતાના પુરાના ધર્મને ઉલટું નુકશાન કરીએ છીએ. એવું માની લઈને બેસી રહેવાથી અને ધર્મની ફીલસુફી મેળવવાની કોશેશ નહીં કરવાથી, જ્યારે બીજા ધર્મોની ફીલસુફીઓ દીનપર દીન બહાર આવતી જાય ત્યારે આપણે ધર્મ ન સમજ પડતી હાલતમાં પડી રહે તો પછી તે બીજા ધર્મોની સંક્રમાં નબળો પડતો જાય તેમાં શી નવાઈ? એક મુફ્તેસ માણસ પોતાની મુફ્તેસી બાહર કરી મદદ માટે અરજ કરવાને બદલે એમ કહે કે મારી તો હાલત ઘણીજ સારી છે, મને મદદની કાંઈજ ગરજ નથી, તો તેની હાલત શી થઈ પડે? તેજ પ્રમાણે જરથોસ્તી ધર્મનાં પુસ્તકોનો મોટો ભાગ નાબુદ થઈ ગયલો હોવાથી તેની જગા પુરવાની ઘણી અગત્ય હોવા છતાં જરથોસ્તીઓ એમ કહે કે અમારા ધર્મમાં તો દુનિયાની સર્વે સચ્ચાઈઓ સમાઈ ગઈ છે, બીજા કોઈ પણ બાબતની જરૂર નથી, તો જરથોસ્તી ધર્મ પાછો સંભવન કેમ થાય? જરથોસ્ત સાહેબ પોતે તેમજ સર્વે પેગમ્બરો પોત પોતાના ધર્મ ઉપર દિગ્બરેખ રાખે છે, પણ લોકો જ્યાં સુધી સચ્ચાઈ મેળવવાને આતુરતાથી તૈયાર ન હોય ત્યાં સુધી તે સચ્ચાઈ તેઓ દુનિયામાં ખુદલી કરતા નથી, પણ જેઓ તૈયાર હોય છે તેઓના માર્ગમાં તો તે સચ્ચાઈ કોઈ પણ રીતે લાવી મુકવામાં આવે છે.

દરેક જમાનામાં ઘણા આગળ વધેલા લોકો જોદાશનામી માનતા આપણને માલમ પડે છે. અસલી ફીલસુફીમાં પ્લેતો, પિથે-ગોરસ, સાઈમન-મગુસ અને બીજાઓ, હીંદુ ધર્મમાં ઋષી તથા મુનીઓ, ખ્રીસ્તી ધર્મમાં ઝાતમ ખુદ પોતે તથા તેમના ચેલાઓ, જરથોસ્તી ધર્મમાં ખુદ જરથોસ્ત સાહેબ તથા તેમના સાગેરદો, દસ્તુર આદરણાદ મારેસ્પંદ, દસ્તુર અરદાએ વીરાફ, હજરત આજર કચેવાન એ સર્વ લોકો જોદાશનામીના બાબુકરો થઈ ગયા છે. આગલ જ્યારે એ ફીલસુફીને લગતું ઘણું જ થોડું લખાણ બાહર કરવામાં

આન્ધુ' હતું ત્યારે જાણે તો મનશક્તિ વધારે ખીલવાને લીધે, તેથી એ ક્ષીલમુક્તી સમજી શકવાને ઘણાઓ લાયક થયલા હોવાને લીધે, એ સંબંધી કાંઈક વધુ જ્ઞાન બાહેર પાડવામાં આન્ધુ' છે. એ રીતને આધારેજ આ ચોપડી રચવામાં આવી છે.

ઘણાક લોકોના મનમાં એવો સવાલ ઉભો થયો કે આ જોદા-શનાસી કોઈની કલ્પનાનું પરીણામ છે, આ જાતી અનુભવનું પરીણામ છે? એ વિધાના લખનારાઓ એમ કહે છે કે એ વિદ્યા કલ્પનાથી નહીં પણ જાતી અનુભવથીજ લખાયેલી છે. તેઓ વધુ એમ કહે છે કે એક માણસ જેમ જેમ અશોધને માર્ગે ચાલે છે, તેમ તેમ તેમાં જણાવેલી સર્વ બાબદનો જાતી અનુભવ તે લઈ શકે છે. જેઓ એવી રીતે એ વિદ્યામાં જણાવેલી શરતો પ્રમાણે ચાલી જેમ જેમ તેમાં દર-શાબ્યા પ્રમાણેનો અનુભવ મેળવતા જાય છે, તેમ તેમ તેઓ એ બાબદ વિષેનો અનુભવ લખાણ રૂપે દરજાવતા જાય છે. વળી એ ઉપરથી એક ખીજે સવાલ ઉઠે છે કે જાતી અનુભવથી તેઓની તો ખાતરી થઈ હોય પણ આપણી ખાતરી થયા વગર આપણે કેમ માનીએ? વળી કેટલાએક આગળ વધી એમ કહે છે કે જ્યાં સુધી કોઈ આપણને એક ચીજ દેખાડી આપે નહીં ત્યાં સુધી તે ચીજ માનવી ન લેઈએ. કોઈ બાબદ એવી હોય છે કે તે વિષે એક સખશ ખીજાઓની ખાતરી કરી શકે. દાખલા તરીકે 'હાઈડ્રોજન' અને 'ઓક્સીજન' નામની બે જેમથી પાણી બનેલું છે, એવી ખાતરી કરવી હોય તો સઘળાંને ભેગાં કરી તેની આગળ એ અખતરો કરી બતલાવવાથી મઘળાંની ખાતરી થઈ શકે છે. પણ કેટલીક બાબદોમાં દરેક ધણીને જાતેજ ખાતરી કરી લેવી પડે છે, ખીજે ધણી તેની ખાતરી કરી શકતો નથી. દાખલા તરીકે, દેરીનો સ્વાદ કેવો છે તે માટે જો કોઈ ખાતરી પુરવક જણવા ઇચ્છતો હોય તો પોતે જાતે દેરી ખાવાથી તે જાણી શકે, પણ ખીજે ધણી કોઈની પ્રકારે તેની ખાતરી કરી શકતો નથી.

ખરૂં જોતાં તો જોડ દાખલાઓમાં જણનાર પોતેજ ખાતરી કરે છે પોતેજ દાખલામાં તે પોતાની આંખની છંદ્રીથી ખાતરી કરે છે.

‘ઓઈસીજન’ તથા ‘હાઈડ્રોજન’થી પાણી બનાવવાનો અખતરો તેની નજર આગળ કરવામાં આવેલો હોવાથી તેની ખાતરી થાય છે. આંખની ઇંદ્રી એવી છે કે જો એક અખતરો કરવામાં આવે તો જેટલા આલુ ખાલુ ખેડેલા હોય તેટલા સર્વે એજ ઇંદ્રીની મારફતે એકી વખતે પોતાની ખાતરી કરી શકે, પણ ખીજા દાખલામાં જતી ખાતરી કરવા માટે આંખની ઇંદ્રી નથી જોઈતી, પણ સ્વાદની ઇંદ્રીનું કામ પડે છે. તે ઇંદ્રી એવી નથી કે એક ટેબલ ઉપર થોડી કેરી સુકી હોય તેમાંથી જો એક જણ એક ટુકડો ખાય તો તેની આસ-પાસના સઘળાંઓમાં પણ સ્વાદની ઇંદ્રી મારફતે કેરીનો સ્વાદ આવી જાય, અને તેના સ્વાદની ખાતરી થઈ જાય. પણ સ્વાદની ખાતરી કરવા માટે તો કેરીનો એક એક ટુકડો દરેક જણે ખાવો જોઈએ. તેમજ મરણ પછીની હાલત માટે ખાતરી કરવી હોય તો તે આપણી પાંચ ખાકી ઇંદ્રીઓથી થઈ શકતી નથી, પણ મીનોઈ ઇંદ્રીઓથીજ તેની ખાતરી થઈ શકે. માણસ જીવતાં જીવત જોદાશનાસીની શરતો પ્રમાણે આસ્થાથી જ્ઞાનમાં એટલો બધો આગલ વધે છે કે આગળ જતાં તે પોતાનાં રવાનને આ ખાકી શરીરમાંથી જુદું કરી શકે છે, અને તેવી હાલતમાં ખાકી ઇંદ્રીઓનો ઉપયોગ કર્યા વગર પોતાની મીનોઈ શક્તિ-થીજ મરણ પછીની હાલતો જાણી, જાતી અનુભવથી ખાતરી કરી, પાછો પોતાના ખાકી બદનમાં આવે છે. એ ઉપરથી માલમ પડશે કે મોત પછીની હાલત વિષે ત્યારે મીનોઈ ઇંદ્રીથીજ ખાતરી થઈ શકે ત્યારે જોદાશનાસીની શરતો પ્રમાણે ચાલી એ ઇંદ્રીઓ ખીલવીનેજ પોતાની ખાતરી કરી લેવી જોઈએ. પ્રગટીકરણના હાલના તબક્કાઓ ઉપર એ ઇંદ્રીઓ સાધારણ માણસમાં ખીલી નથી માટે તે ખીલ-વવી જોઈએ. ધર્મના સ્થાપનારા પેગમ્બરો જોદાશનાસીમાં આગળ વધેલા હોવાને લીધે મરણ પછીની હાલત પોતે જોઈ શકતા હોવાથી પોતાની મીનોઈ ચક્ષુઓથી તે જોઈ આપણને તે વિષે શિક્ષણ દઈ ગયા છે. અરે જરથોસ્ત સાહેબ ત્યારે બેહેસ્ત તથા દોઝખ વિષે જોધ દઈ ગયા છે ત્યારે તેઓ કાંઈ પોતાની કલ્પનાથી કામ કરતા ન હતા, તેમજ પોતાના હુવાઈ ખ્યાલો સર્વે લોકોને લખાવવા બહાર

પાડતા ન હતા. તેઓની મીનોઈ શક્તિઓ અશોઈને માર્ગે ચાલવાયા ખીલી હતી, અને આપણે પણ તે પ્રમાણે ચાલીએ તો તે ખીલી શકીએ, અને જે ચીજ તેઓ કહી ગયા છે તેની ખાતરી નાતી અનુભવથી કરી શકીએ. સર્વે પુરાણા પેગમ્બરોજ એ મીનોઈ શક્તિ ધરાવતા હતા એમ નથી, પણ દરેક જમાનામાં જોવાના અચુક કાયદા પ્રમાણે જેઓ જોઈતી શરતો પુરી પાડે છે તેઓની એ સુક્ષ્મ નજર ઉઘડે છે, અને હાલમાં આપણા જમાનામાં પણ એજ શરતો પાળ્યાથી મીનોઈ નજર ખીલેલા સખશે. આપણે જાણીએ છીએ જેઓ પોતાના મીનોઈ જેહાનમાનાં અનુભવો પોતાના અવલોકન ઉપરથી આપણી આગળ ધરે છે. પાક અહુરમઝદ સરવે તરફ એક નજરથી જુએ છે, તેની દરખાશમાં કોઈ ઉપર લાયકાત વગરની ગેરઈનસાફી મેહેરખાની થતી નથી. અચુક કાયદો તે કીર-તારના રાજ્યમાં અમલ કરે છે, અને આપણે પણ અશોઈના તરીકા ઉપર ઉસ્તવાર રહીશું તો અલગતે લાયક થવાથી મીનોઈ શક્તિઓ મેળવી રવાનની મરણ પછીની હાલત વિષે જાતી અનુભવ મેળવશું. એક સખશનો એ હાલત માટે પોતાનો ગમે એવો જાતી અનુભવ હોય તોપણ તે ખીજની ખાતરી કરી શકતો નથી. દરેક માણસે પોતાની ખાતરી કરવા સાફ પોતે તે હાલતમાંથી પસાર થવું જ જોઈએ. જો એક માણસ હઠ લઈ એસે કે અને કેરી ખવાડ્યા વગર તેનો સ્વાદ કેવો છે તે માટે મારી ખાતરી કરે તોજ માનુ, તો તેની વિચાર શક્તિ અને અક્કલ માટે આપણે શું ધારીશું? એશક તેને અક્કલમંદ તો નહીંજ ગણીએ. તેજ પ્રમાણે જો કોઈ સખશ એવી જોહોસ લઈ એસે કે મોત પછીની હાલત માટે ખાફી ધંડીઓ વટેજ મારી ખાતરી કરે તોજ માનું, હું કાંઈ તમારી જોદાશનાસીની શરતો પાલનાર નથી, તે વગર મારી ખાતરી કરે, તો પછી તેની અક્કલ અને જુદી માટે પણ આપણને શું વિચાર કરવો? પેહેલાને વધુ અક્કલમંદ જાણવો કે ખીજને? એવા અનુભવ વગરના નાપાયદાર જોલવાપર વધુ ભરૂસો સુકવો, કે પેગમ્બરો તથા હકશનાસો જેઓ દરેક શરતો પ્રમાણે ચાલી જાતી અનુભવ મેળવી આપણે માટે ।

ખાણું મુકી ગયા છે, તેની ઉપર વધુ લડસો મેલવો ? એટલા માટે તે આપણને ખાતરી કરવી હોય તો તેઓના લખાણોમાં જણાવેલી સર્વે પ્રતો પ્રમાણે ચાલવાની કોશિશ કરવી જોઈએ, અને નહીં કે કંઈ મહેનત કર્યા વગર આજસાઈમાં પડ્યા રહી બોલ્યા કરવું કે સાબેત તરીકે આપો તો માનું. જાતી કોશિશ વગર ખીજાઓથી સાબેત ન થઈ શકે તેવી ચીજ માટે મહેનત કર્યા વગર આવી રીતે સાબેતી માંગી મેતાની અશ્કલ અને સમજશક્તિને હીણું લગાડવું એ કંઈજ નહીં પણ પોતાની આજસાઈને ઢાંકવાનાં બહાનાં છે.

કોઈ સખશ આપણને કંઈ કહેતો હોય તે શાંતિથી સાંભળી લઈ તે બાબે ઘટતા સવાલ જવાબ કર્યા પછી પણ તે ઉપર વિચાર કરતાં આપણી સમજ શક્તિને તેનું બોલવું વાજબી ન લાગવાથી તથા આપણું અંતઃકરણ તે કબુલ કરતું ન હોવાથી જ્યારે તે ન માનીએ તે વખતે નીચલી રીત અપભ્રંશ કરવાથી અણુગતિ પેદા થતો નથી, અને પ્રગટી-કરણમાં સહેલથી આગળ વધીએ છીએ. તે રીત એ છે કે તેનાથી છુટા પડતી વખતે આપણે ખરાં અંતઃકરણથી એવી કુવા ચઢાવી કે ઉપલી બાબદ જે મને વાજબી નથી લાગતી તે જો ખરી હોય તો, એા સર્વજ્ઞાની સાહેબ, મારી સમજશક્તિ અને બુદ્ધિમાં વધારો કર કે જેથી મારું અંતઃકરણ તે બાબદનું વાજબીપણું કબુલ કરે ; પણ જો ઉપલી બાબદ ખોટી હોય અને તેથીજ મારી બુદ્ધિને તે વાજબી ન લાગતી હોય તો, એા દયાળુ સાહેબ, સામા ધણીની સમજ-શક્તિ અને બુદ્ધિમાં વધારો કર કે જેથી તે પોતાની ભુલ જોઈ શકે. એવીજ રીતે સામા ધણીએ પણ વિચાર કરવો જોઈએ. એથી એક ખીજા માટે ખ્યાર ઉત્પન્ન થાય છે, અને આપણે વધુ જ્ઞાન મેળવવાને લાયક થઈએ છીએ.

વળી કોઈએક તકરારી બાબદ નિરેસો નિરેસો કરતી વખતે આપણા અગાઉથી બાંધી લીધેલાં મતો આપણે ઘોરો વખત દુર કરવાં જોઈએ. આપણી આસપાસ બહાર પડતા તરેહવાર પ્રકારના વિચારો આપણે બાળક હોઈએ તે દહાડેથીજ આપણાં કાન ઉપર પડતા બંધ છે. મળાપોને તેમજ સગાંઓને ધર્મ સંબંધી તેમજ બીજા તરેહ-

વાર બાબદો ઉપર બોલતાં સાંભળીએ છીએ તે ઉપરથી, તેમજ શ્રીમદ્
 તથા બીજાઓના બોલવા ઉપરથી, કહાણી કથા ઉપરથી, તેમજ શ્રીમદ્
 ડીએ તથા ન્યુસ પેપરો ઉપરથી આપણે બુદ્ધી બુદ્ધી બાબદો ઉપર
 આપણી સમજશક્તિ પ્રમાણે ચોક્કસ વિચારો બાંધીએ છીએ. ઘણીક
 વખત તો આપણી પોતાની વિચાર શક્તિનો ઉપયોગ કર્યા વગર
 બીજાઓના વિચારોને આપણાં મનમાં લેવા કરી તેને આપણાં પોતાના
 મત તરીકે ગણીએ છીએ. આવી રીતે આપણે આપણા બાંધેલા
 મતોનું ગોચર એક જોખું તૈયાર કરીએ છીએ. એમ દરેક જણ કરે
 છે, જો કે આપણને તે માલમ પડતું નથી, અને એમાં કાંઈ જોડું
 પણ નથી. પણ માણસમાં એવી ખાસીઅત હોય છે કે પુખ્ત વિચાર
 કરીને યા ફક્ત બહારના વિચારો ઉછીકા લઈને બાંધેલાં મતોના આ
 જોખાંને તે ચીવટપણે વળગી રહે છે, અને તેમાં ફેરફાર કરવાને તેને
 બહુજ આણુગમો લાગે છે. હવે જેઓ રાસ્તીની શોધમાં ચાલનારા
 હોય છે, દુનિયામાંથી સચ્ચાઈ શોધી કહાડવી એજ જેઓની જીવંતગી-
 નો મુખ્ય હેતુ હોય છે, તેઓ તે જોખાંમાં જરૂર પડે ત્યાં ફેરફાર
 કરવાને સદા તૈયાર હોય છે. જ્યારે એક નવી બાબદ તેઓની બાજુમાં
 આવે છે ત્યાં પેલાં બાંધેલી મતોનાં જોખાંને થોડીવાર દુર કરી
 નવી બાબદ ઉપર ધીરજથી વિચાર કરે છે, અને વિચાર કરવા પછી
 જે બાબદો વાજળી લાગે છે, અને તેઓનું અંતઃકરણ કબુલ કરે છે, તે
 બુદ્ધી કહાડે છે, અને તેમાં જો કાંઈ એવું હોય છે કે જે પોતાના આગળાં
 બાંધેલી મતોથી જુદું હોય તો તેપર વિચાર કરી પોતાનાં બાંધેલી
 મતોમાં ઘટતો ફેરફાર કરે છે; કારણકે તેઓ સમજે છે કે
 રક્તે રક્તે માણસોની સમજશક્તિમાં વધારો થવાથી, તથા નવી
 બાબદ તેઓની બાજુમાં આવવાથી, આગળ બાંધેલાં મતોમાં ફેરફાર
 કરવાની જરૂર છે. માણસ જાતને સ્પષ્ટીનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન હજી મળ્યું
 નથી, પણ ધીમે ધીમે તે જોદાના મહાન કાયદાઓ પીછાનતો જઈ
 પોતાના જ્ઞાનમાં વધારો તથા ફેરફાર કરતો જાય છે. જ્ઞાન વધવાથી
 આગલાં મતોમાં ફેરફાર કરવાની વારંવાર જરૂર રહે છે. મતાંધ-
 પણું એ કેવળ અજ્ઞાનપણાનું પરીણામ છે. જે ઘણી વખતના

હિંદી સાથે કુદરતની બાબદોના નવાં જ્ઞાનને આધારે પોતાનાં બાંધેલાં
તેમાં પુખ્ત વિચાર પછી ઘટતો ફેરફાર કરતો નથી તે પોતાનાં
જ્ઞાનમાં પોતાના જમાનાથી પછાત પડતો જાય છે. આ ઉપરથી
મામ નહીં વિચારવું કે આપણે એક બાબદ ઉપર લાયક વિચાર કરી
એક મત બાંધ્યું હોય તો તે મત કોઈ બીજા શખસના ફક્ત કહેવાથી
ફર કરવું, યા તો કોઈ જગપ્રસિદ્ધ માણસનું મત તેની વિરુદ્ધ હોય
તો આપણે તેનું મત માની લેવું. જ્યાં સુધી એક નવી બાબદ
આપણાં ધ્યાનમાં આવે નહીં અને તે ઉપર ઘટતો વિચાર કરવા પછી
તે આપણી અક્ષત તથા અતઃકરણને મળતી આવે નહીં ત્યાં સુધી
આપણાં પોતાનાં જ મતને વળગી રહેવું વાજબી છે. પણ તે છતાં
વિરુદ્ધ મતવાળાને અપમાન કરવું યા તેની તરફ દેશભાવથી જોવું
એ પણ ખોટું છે. આપણું મત માનવાને જોડેલો આપણને હક છે
તેટલો જ હક આપણાથી વિરુદ્ધ મત ધરાવનારને તેનું મત માનવા-
નો છે, અને જો બધી તકરારો સાંભળવા પછી તેઓ એક બીજાની
ખાતરી કરી શકે નહીં તો તેઓએ માનપુર્વક કહેવું જોઈએ કે ‘ભાઈ,
મારા ધ્યાનમાં તારું કહેલું ઉતરતું નથી માટે હું મારા જ મતને
હાલતો વળગું છું. કદાચ મારી બુદ્ધિ વધુ ખીલ્યાથી હું તારું કહેવું
સમજી શકીશ, પણ હાલમાં હું મારા આગલા જ વિચારને વળગી
રહેવા બંધાયેલો છું.’

જેમ જેમ એક માણસના સંબંધમાં નવી નવી બાબદો આવતી
જાય છે અને તેનાં મતોનાં ખોખાંમાં તે સુધારો કરતો જાય છે તેમ
તેમ બુદ્ધિથી ભરેલું તેનાં મતોનું ખોખું સચ્ચાઈઓથી પુખ્ત થતું
જાય છે. અને જેમ જેમ તે પુખ્ત થતું જાય છે, તેમ તેમ તેના
સદગુણો, બીજાઓ તરફની તેની વર્તણૂક, તેની બુદ્ધિ, બીજાના મત
તરફની તેના માનની લાગણી, તથા તેના ઉમદા શ્રેષ્ઠ તથા પુખ્ત
વિચારોથી મહાન પુરૂષ તરીકે તે દીપી નીકળે છે. બીજા હાથ ઉપર
જેઓની જીંદગીની જેમ સચ્ચાઈ મેળવવા કરતાં દુનિયાંની મોજ-
મજલ, મોટાઈ તથા નામના મેળવવાની વધારે હોય છે, જેઓમાં અહ-
કારની લાગણી ઘણું જોર કરે છે, તેઓ પોતાના બાંધી લીધેલાં મતોનાં
ખોખાંને આંધળી રીતે વળગી રહેવાની ખાસીઅત છોડી શકતા

નથી. આથી જ્યારે તેઓની જાણમાં એક નવી બાબત આવે છે ત્યારે તેઓ પોતાનાં જોખાંને દુર કરી શકતા નથી, પણ તેને પસંદ રાખી પહેલાં જે તપાસે છે તે એ હોય છે કે તેઓનાં ખાંધી લીધેલાં મત વિરુદ્ધ તો પેલી નવી બાબતમાં કાંઈ ગુની ગયું ન હોય, અને જો કાંઈ વિરુદ્ધ જણાય છે તો તરત તે ખોટું છે એમ કહી તેને પડતું મુકે છે, પણ તે માટે સ્વતંત્ર તપાસ કરવાનું તેઓને મન થતું જ નથી. એથી તેઓનાં મતનાં જોખાંમાં કાંઈ ફેરફાર થતો જ નથી અને તેઓ જ્ઞાનમાં જેવા ને તેવાજ રહી જાય છે. એવા એ માણસે જો ધર્મની કોઈ બાબત સંબંધી આ પ્રમાણે મત બાંધ્યું હોય છે અને ધર્મના અસલ લખાણનો અભ્યાસ કરતાં તેમાં કાંઈ પોતાના ખાંધી લીધેલાં મતની વિરુદ્ધ જતું તે જોય છે તો તે ખોટું છે એમ તે તેનાથી ધર્મ તરફના માનને લીધે કહેવાઈ શકાતું નથી (ખસુસ કરીને જ્યારે તે લખાણો ખરાં તરીકે સ્વીકારવામાં આવેલાં હોય છે ત્યારે) એ વખતે તે એક બીજે રસ્તો પકડે છે. ઉપલાં અસલી લખાણો માંથી જો કોઈ ફકરો તેનાં માની લીધેલાં મતની વિરુદ્ધ જતો તે જોય છે, તો તે ફકરામાં આવેલાં બોલોનો વ્યાકરણ પ્રમાણે અર્થ ગમે તે થતો હોય, તેનો દેખીતો અર્થ ગમે તે હોય, તેની કાંઈ પણ દરકાર કર્યા વગર, તાણી તોડીને, મરડી મચડીને પેલા ફકરાનો અર્થ પોતાનાં માની લીધેલાં મતનાં જોખાંને મળતો કરવામાં પોતાની મઘળી મનશક્તિનો ખોટો ઉપયોગ કરે છે. આમ કરવાથી તે સાંકડાં વિચારનો રહી જાય છે, શસ્ત્રી યા ધર્મ સંબંધી વધુ રોશની મેળવી શકતો નથી, પ્રગટીકરણમાં પાછળ પડી જાય છે અને પોતાને મોટું નુકસાન કરે છે. ઘણી વખતે જો આવો એક મતાંધ પુરૂષ જગતમાં યા કોમમાં જાણીતો યા માન પામેલો હોય છે તો તેનાં મતને બીજાઓ માન આપતા હોવાથી તેનાં મતોનું તથા બીજાઓના માની લીધેલાં મતોનું ગોચર એકજ જોખું થાય છે. હવે જ્યારે એવાં મતોને તેઓ સ્વીકારવાને વજગી રહે છે, અને પોતાના મતને અનુકૂળ લાવવા માટે ધર્મના લખાણોનો મરડી મચડીને અર્થ કરે છે, ત્યારે તેઓ જગતને યા કોમને મોટું નુકસાન કરે છે, અને ધર્મ સંબંધી વધુ રોશની મેળવવાનાં શુભ કામમાં જળરહન્ય હરકત મેલે છે. દુનિયામાં આવીજ

રીતે શ્રીલોસોશ્રીની રુકુલો જન્મ પામી છે. કેટલીએક વખત જ્ઞાની પુરુષ પોતાના ધર્મના જુદા જુદા ભાગોની ઉંડી શીલસુદી સમજાવી ગયા પછી ઘણાંક વરસો વિત્યાબાદ તે ધર્મના લોકો એમાંની એકાદ બાબત જે તેઓના મતોને અનુસરતી હોય તેને માની ખીજ બાબતો જે પોતાનાં મનથી વિરુદ્ધ યા પોતાની મનશક્તિની બહાર હોય તેને પોતાના મતોને અનુસરતી જનાવવા ઉલટી સુલટી સમજાવાની કોશેશ કરે છે. પણ તેઓ ભુલી જાય છે કે એ સર્વ બાબતોમાં કુદરતની જુદી જુદી સમ્યાઈઓ સમાયલી છે. પોતાના આ એકતરફી મતને તેઓ એટલા તો ચીવટપણે વળગી રહે છે કે પોતે જે બાબત માનતા હોય તેજ ખરી છે અને બાકીની પણ તેજ ઢપ ઉપર હોવી જોઈએ એવું જાતલાવવા માટે ધર્મનાં સઘળાં લખાણો પોતાનાજ મત પ્રમાણે સમજાવવાની કોશેશ કરે છે. એના પરીણામ તરીકે ધર્મની એકજ બાબત ઉપર એક એકથી ઉલટા વિચારો દર્શાવનારી સરેહો પ્રગટ કરવામાં આવે છે. દ્વેષ તથા અદ્વેષ રુકુલો આવીજ રીતે જન્મ પામેલી માલમ પડે છે. ધર્મની બાબત એટલી તો ગુહ્ય અને ઉંડી છે અને તેના લખનારાઓ સાધારણ મનુષ્ય કરતાં એટલું તો ઉંચા પ્રકાર નું જ્ઞાન તથા ખીલેલી મીનોઈ શક્તિઓ ધરાવનારા હતા, કે આજના જમાનામાં થોડુંક ઉપર ટપકેલું જ્ઞાન ધરાવનાર શખસ જે પોતાના જ્ઞાનને સંપૂર્ણ જાણી ધર્મના લખાણોને તેને અનુસરતી રીતે સમજાવવા જાય તો તેથી ધર્મની શીલસુદીને મોટું નુકસાન થવાનો સંભવ રહે છે.

આપણે આશા રાખીશું કે જરવોડતી ધર્મના અભ્યાસીઓ પોતાનાં બાંધી લીધેલાં મતોને આવી રીતે વળગી રહેશે નહીં, પણ ખુદ્દાં દીલથી ધીમે ધીમે આપણા પુરાણા ધર્મની ગુપ્ત બાબતોનો અભ્યાસ કરી જેટલું સમજતા જશે તેટલુંજ સારી રીતે લોકોમાં બહાર પાડી, બાકીની નહીં સમજ પડતી યા પોતાના મતોથી વિરુદ્ધ જતી બાબતોને તાણી તોડીને એક તરફી સમજાવવાની કોશેશથી દુર રહેશે.

હવે એકજ બાબત જે રહી ગઈ છે તે ખોદાશનાસીની સામે વિચાર ધરાવનારાઓનું ખોદાશનાસી તથા તેના અભ્યાસીઓ માટે

શું મત છે તે તપાસવાની છે. કારણ કે જોદાશનાસીની તરફથી વિદ્યુત્ વિદ્યુત્ ગાન્ને મતો તપાસવાનું કામ વાજળી તથા ઇનમાફી છે. જેઓ જોદાશનાસીની વિદ્યુત્ પોતાનાં મતો જણાવતા હોય તેઓનાં મતને વજન આપવા અગાઉ તેઓએ જોદાશનાસીનો અભ્યાસ કરીએ છે કે નહિ, તેઓને તેનો કંકો ખજો પણ માલમ છે કે નહિ, તેઓ એ બાબત જાણવા વગરજ પોતાનો વિચાર જણાવવા નીકળ્યા છે કે કેમ, એ સર્વે તલાસ કરવાની જરૂર વાંચનારાઓ સહેલાઈથી સ્વીકારશે. તેઓ આગલ જ્યારે જોદાશનાસીની સામે વિચાર ધરાવનારો કોઈ શખસ આવે તે વખતે ઉપલી તલામ તેઓએજ પહેલાં કરવી જોઈએ.

પહેલાં તો સામેવાળાઓ એમ કહે છે કે જો જોદાશનાસીની ફીલસુફી તો પારકા ધર્મને મળતી છે માટે નકામી. એ બોલવું બીજાઓના ધર્મની સામેની તેમની લાગણીનું પરીણામ છે. અને આપણે આગળ જોઈ ગયા તેમ લાગણીઓને વચમાં આવવા દઈએ તો પછી અપક્ષપાત મત કેમ બધાય અને સચ્ચાઈ ક્યાંથી મળે ? ધર્મ તરફની આપણી લાગણીઓને વશ થઈ, દુરઅંદેશીનો ઉપયોગ નહીં કરી, ખરું જોડું જોવાની તકલીફ લીધા વગર, એમ બોલવું કે આપણે ધર્મ દુનિયામાં સર્વોત્તમ છે તે શું વાજળી કહેવાય ? મારો ધર્મ દુનિયાનાં તમામ ધર્મો કરતાં ઉત્તમ છે એવો વિચાર દરેક ધર્મ વાળાઓમાં ખેસી ગયલો હોવાથી અને એ બાબે કેટલુંએક વિવેચન કરવાની ઘણી અગત્ય જણાય છે. આ વિચારનું સુખ, અજ્ઞાનપણામાં, અભિમાનમાં, અને આપસ્વાર્થમાં જોવામાં આવે છે. પોતાની કોમતા લોકોને ધર્મની તારીફ કરતા સમજી મારો ધર્મ સર્વોત્તમ છે એમ દરેક શખસ માની લે છે પણ એ મતના વાજળીપણા માટે તે કોઈ દીવસ પણ ગલીરાઈથી વિચાર કરતો નથી. કારણ કે આ તેને પસંદ પડતી બાબત હોવાથી વગર વિચાર કરવે તેને માની લેવામાં તે મજાહ મેળવે છે. આ પસંદગી માણસની આપસ્વાર્થી અને એકલ પેટી ખાસીયતનુંજ પરીણામ છે એ દુર્લભ માણસને પોતાની હરેક ચીજ પસંદ કરી બીજાની ચીજોને વગર વિચાર કરવે હલકી પાડવા દોરવે છે જો તેનામાં આ ખાસ્યતો નહીં હોતે પણ પોતાના

મેં, તરફ અતી ખ્યાર ધરાવવાને લીધેજ તે એમ જોલતો હતો તો પોતાના ધર્મની વળી તારીફ કરી તેને ઉત્તમ કહેતે, પણ તેજ વેળાં પોતાના ધર્મને સર્વોત્તમ કહી બીજા ધર્મોનો દરજ્જો ઉતારી નહીં પાડતે. તલા માટે મારો ધર્મ સર્વોત્તમ છે એમ જોલવું જ્યારે અવિચારી માણસોને વાજબી અને પસંદ પડતું લાગે છે, ત્યારે વિચારવંત અને રચદેશી માણસોને તે મુરખાઈ ભરેલું, વગર અછલનું, અને અભિમાન દરશાવનારું જણાય છે. દરેક માણસે પોતાના ધર્મ ઉપર માસ્થા રાખવી તથા તેને ઉત્તમ ગણવો એ તેની પવિત્ર દ્રવ્ય છે. પણ બીજા હાથ ઉપર બીજા ધર્મ તરફ પણ માનની નજરથી જોવાની નીં તેટલીજ પવિત્ર દ્રવ્ય છે, જે બળવતાં તે બહુ પછાત પડે છે. મેક ધર્મ દુન્યાના સર્વે ધર્મો કરતાં ઉત્તમ છે એમ જોલવું તો ઘણું રહેલું છે, પણ તે સાબેત કરવું બહુ કડલું છે, તે જરા સાંતપણે વિચાર લીશું તો માલમ પડશે. પહેલાં તો એક વિદ્વાન માણસ જ્યારે એક પારકા ધર્મનો અભ્યાસ કરે છે ત્યારે તે ધર્મ બરાબર સમજવા માટે જે સાધામાં તે લખાયો હોય તે લાખા તેને પુરતી રીતે શીખવી પડે છે; એટલુંજ નહીં પણ ઘણાક મોટા ધર્મો આગળ જમાનાની લાખામાં લખાયલા હોવાથી તે ધર્મ પાળનારાઓને પણ પોતાના ધર્મનું અન્યું જ્ઞાન મેળવવા માટે એક પુરાણી અને મુશકેલ લાખા સારી રીતે શીખવાની જરૂર પડે છે. કારણ કે બીજા લાખામાં ચયલો તેનો તરબુમો તે તરબુમો કરનારની સમજ શક્તિ પ્રમાણે પ્રીધેલો હોવાથી તેમાં તેના વિચારો પણ સમાયલા હોય છે. દાખલા તરીકે જરથોસ્તી ધર્મનો અભ્યાસ કરવો હોય તો તે માટે પહેલાં તો પરતું મના અભ્યાસીને અવસ્તા, પાઝંદ, પેહેલવી, વિગેરે લાખામાં સાર કરીતે માહીતગાર થવું પડે છે. એ શીખતાં તેને કેટલો વખત લોગવો જોઈએ તે આપણનેજ વિચાર કરવાનો છે. લાખા શિખ્યા પછી ધર્મને લગતી તમામ કેતાબો તેને વાંચવી પડે છે, એટલુંજ નહીં પણ તેનો બારીક અભ્યાસ કરી તે ઉપર મનન કરવું પડે છે. એવી રીતે એકજ પારકા ધર્મનો અભ્યાસ કરવા પાછળ પણ જીંદગીનો કેટલો મોટો લાગ રોકવો પડે છે તે તો દાક્ટર મીડલ અને બીજા વિદ્વાનોના બાળમાં જે બન્યું છે તે ઉપરથી આપણે જાણીએ છીએ. એટલી મેહનત કરવા

છતાં પણ ધર્મની ફીલસુફી એટલી તો ગુહ્ય અને ઉડી હોય છે કે ત સમજવી વિદ્વાનોને પણ આખી જીંદગીના અભ્યાસ પછી કંઈ જાણાય છે. એ ધર્મનો અભ્યાસ કરી રહ્યા પછી જો તે ધર્મ તેને મારો લાગે તો તે એટલું જ કહી શકે કે એ ધર્મ ઘણો ઉત્તમ છે. પણ ફક્ત એ જ ધર્મના અભ્યાસ ઉપરથી તેનાંથી એમ કહેવાઈ શકાતું નથી કે એ ધર્મ દુનિયાના ખીજા સર્વે ધર્મો કરતાં ઉત્તમ છે, કારણ કે તેણે હજુર ખીજા ધર્મો તપાસ્યા નથી. હવે એ પછી જો તે હિંદુ ધર્મ તપાસવા માંગે તો તેને સંસ્કૃત ભાષાનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ; તેનાથી અંગ્રેજી તરબુતો ઉપર આધાર રાખી શકાતો નથી. સંસ્કૃત ભાષાનો અભ્યાસ કરવાનું ખીજું કારણ એ છે કે હિંદુ ધર્મની કેતાબો-માની ઘણી કેતાબોનો તરબુતો અંગ્રેજી ભાષામાં આજ દીન તુલીક થયો જ નથી, અને જો તરબુતો નહીં થયેલી ધર્મની આ કેતાબોનો અભ્યાસ તે નહીં કરે તો દુનિયાના સર્વે ધર્મોમાંથી ઉત્તમ ધર્મ કીયો છે તે શોધી કહાડવાની તેની આ રીત ગેરવાજબી કહેવાય. તેને તો ઇનમાફ આપવા ખાતર ધર્મની દરેક કેતાબનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ. આ સંસ્કૃત ભાષા શીખ્યા પછી તેને હિંદુ ધર્મના અભ્યાસ પાછળ લાગવું જોઈએ હવે આપણને વિચાર કરવો જોઈએ કે આપણી પામે બાકી રહેલી જરૂરથી ધર્મની થોડી ગણતરીની જ કેતાબોનો અભ્યાસ કરવા પાછળ પણ જ્યારે એક જીંદગીનો મોટો ભાગ શકવો પડે છે, તો હિંદુ ધર્મ, જે ધર્મની કેતાબો સંખ્યાબંધ છે, તેનો અભ્યાસ કરવા પાછળ તેને જીંદગીનો કેટલો મોટો ભાગ શકવો ? હિંદુ શાસ્ત્ર એટલું જોડોળું છે કે જો કોઈ આમ કહે કે તેનો સંપૂર્ણ અભ્યાસ કરવા એક જીંદગી પુરતી નથી તો તેમાં કાંઈ સરાહગાત ભર્યું લાગે નહીં. એ પછી યુદ્ધ ધર્મ જે દુનિયામાં કદોરો માણ્યો પાળે છે, તેનો અભ્યાસ તેને કરવો જોઈએ, જે માટે તેને પાલી ભાષા શીખવી જોઈએ કે જે ભાષામાં તે ધર્મ લખાયેલો છે. એ પાલી ભાષા શીખ્યા પછી તેને એ ધર્મનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ, પણ એ કામ માટે તે બીજાનો જીંદગી ક્યાંથી લાવે ? એ પછી ઇસ્લામી ધર્મ શીખવા માટે તેને અરબી ભાષા પણ શીખવી જોઈએ. ત્યાર કેટલે ચીનમાં તાઓઇઝમ, ચીન્તોઇઝમ, વીગેરે

ધર્માભ્યાસ તેને ચીનાઇ લાપાનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ અને ક્રીશ્ચીયન ધર્મના સાહીત્યનું અસત્ય લખાણ વાંચવા તેને હીબ્રુ તેમજ લાટીન ભાષાઓ શીખવી જોઈએ. તેમજ પુરાણ ઇતિહાસીયન ધર્મનો અભ્યાસ કરવા માટે તેને ‘હાઇલોગ્રીફીક્સ’ યાને ચીન્હ વિધાનો અભ્યાસ કરવાની જરૂર પડે છે.

આ ઉપરથી જણાશે કે દુનિયાના સઘળા ધર્મોમાં સર્વોત્તમ ધર્મ કયો છે તે ઠરાવવાને માટે કેવી મહાભારત રજા ખેંચવી પડે છે, તેમજ વળી સાધારણ લોકો જેઓ ફક્ત ધર્મ સર્વોત્તમ છે આમ સંકલ્પી અને સહેલાઈથી ચાલતાં અને હાલતાં મત ઉચ્ચારે છે, તેઓને આ ગંભીર કામનો કેટલો ઘોડો ખ્યાલ છે તે પણ માલમ પડી આવે છે. અપક્ષપાતપણે તથાસતાં જણાશે કે સાધારણ માણસની એક જીંદગી આ મત ઉચ્ચારવાને લાયક થવાને પુરતી નથી. એ મર્વે ધર્મોનું ઉપર ટપકેનું જ્ઞાન તરજુમા મારફતે કદાચ એક જીંદગીમાં મેળવી શકાય, પણ દુનિયાનાં તમામ ધર્મોમાં સૌથી ઉત્તમ ધર્મ કયો છે તે શોધી કહાડવા માટે દરેક ધર્મનાં જે બારીક તથા સંપૂર્ણ અભ્યાસની જરૂર છે, તે એક માણસ એકજ જીંદગીમાં પુરો કરી શકતો નથી.

આપણે માંભળીએ છીએ કે દુન્યામાં કેટલાક લોકો ભાષાઓનાજ અભ્યાસી હોય છે, અને તેઓ ઘણી ભાષાઓ જાણતા હોય છે. પણ ભાષા જાણવા ઉપરાંત તે ભાષાઓમાં લખાયેલી કેતાબોમાંથી ધર્મ જેવી બીકટ બાબતનો લાયક અભ્યાસ કરવો, એ બધે કામ એક જીંદગીમાં બજાવવું કાંઈ જેવું તેવું નથી. માટે ફક્ત ધર્મ દુનિયાના તમામ ધર્મો કરતાં ઉત્તમ છે એવું બોલવું જ દૂર-અદેશીથી ઉલટું છે. તે છતાં જ્યારે કોઈ એમ કહે છે કે આપણા ધર્મ દુનિયાના તમામ ધર્મો કરતાં ઉત્તમ છે તો તે વાત મનગમતી હોવાથી તેના વાજબીપણા માટે વિચાર કરવા કરતાં તે માત્રી લેવા આપણને વધારે ગમે છે. જ્યારે પ્રોફેસર હાર્મસ્ટેડ્ટર જેવા વિદ્વાન પોતાના વંદીદાદના તરજુમાના દીબાચામાં લખે છે કે “અવસ્તાની ચાવી પેહેલવી નથી પણ વેદ છે, અવસ્તા અને વેદ એકજ આવાજના બે પડથા છે, એકજ વિચારના પ્રતીબીંબ છે, તેટલા માટે અવસ્તા સમજવા સૌથી ઉત્તમ શબ્દકોષ વેદ છે; અને અવસ્તાની સૌથી

સરસ સરેહ પણ વેદજ છે. . . . અવસ્તા અને વેદ એક બીજા ઉપરથી ઉપજતી કહાયલા નથી પણ પ્રથમ એકજ મુળમાંથી બેઉ નીકળેલા છે,"* ત્યારે આ વિચાર આપણી એકલપેટી ખાત્રીયતને ક્યતો નહીં હોવાથી એ વાત ઉપર આંખ વિચામન કરીએ છીએ અને વેદને એ દેશમાં લખેલો દરજ્જો આપવા આપણો આપ મતલબી સ્વભાવ કબુલ કરતો નથી, એટલુંજ નહીં, પણ કેટલાકેતો એમ પણ કેહ છે કે પારસીઓએ હિન્દુ તેમજ બીજા ધર્મોનો અભ્યાસ નહીં કર્યો. જોયે. જેમ આપણો ધર્મ ઉત્તમ હોવાથી તેના યુરોપીયન અભ્યાસીઓને તે ઘણો પસંદ પડે છે તેમજ બીજા ધર્મો પણ તેના યુરોપીયન અભ્યાસીઓને ઉત્તમ લાગે છે. જે યુરોપીયન તથા બીજા વિદ્વાનોએ હિન્દુ ધર્મનો બોહોલો અભ્યાસ કીધો છે તેઓ હિન્દુ ધર્મને પણ ઉત્તમ કહી ગયા છે. જેઓએ બુદ્ધિસ્ત ધર્મનો અભ્યાસ કીધો છે તેઓએ બુદ્ધિસ્ત ધર્મને પણ ઉત્તમ કહેલો છે. પણ ઉત્તમ અને સર્વોત્તમ યાને સર્વેથી ઉત્તમમાં ઘણો ફેર છે. એક શખસ પોતાના યા બીજા કોઈ પણ ધર્મ માટે તેને ખુશી પડે એટલી તારીફ કરે તો તે ગેરવાજબી ન કહેવાય, પણ ફક્ત ધર્મ સર્વે ધર્મો કરતાં ઉત્તમ છે એમ તેનાથી બધા ધર્મનો અભ્યાસ કીધા વગર કહેવાઈ શકાએજ નહીં, અને જો કહે તો તે ગેરવાજબી કહેવાય. આપણે બીજા ધર્મો જોવા નહીં એવું આપણી ઉધરતી ઓલાદને શીખવ્યાથી કાંઈ આપણો જરથોસ્તી ધર્મ સર્વોત્તમ છે એમ સાબિત કરીશું નહીં. જો હાલનાં આપણાં ધર્મ સંબંધી લખાણો ખરેખરજ સર્વોત્તમ હોય તો પછી બીજા ધર્મોના ઉતરતાં લખાણો જોવાથી અને અભ્યાસ કરવાથી તો આપણા ધર્મની ખુલાહી માટે સામી આપણી વધારે ખાત્રી થાય, માટે બીજા ધર્મો નહીં જોવા એવું શીખવવાથી તો સામું આપણે આપણનેજ

* "The key to the Avesta is not the Pahlavi, but the Veda. The Avesta and the Veda are two echoes of the same voice, the reflex of one and the same thought. the Vedas, therefore, are both the best lexicon and the best commentary to the Avesta The Avesta and Veda are not derived from one another, but from one and the same original."—*Introduction to the Vendidad, Ch. II.*

કહંગી/હાલતમાં મુકીએ છીએ, એટલુંજ નહીં પણ આપણા ધર્મની ઘોડી કેંતાઓમાં મલતી ફીલમુકીને બીજા ધર્મમાંની ફીલમુકી સાથે સરખાવી તેમાં જે બાકી હોય તે પુરવાની તક આપણે જોઈએ છીએ. પારકા ધર્મથી દૂર રહેવું એવો બોધ જ્યારે આપણે લાગણીઓને વશ થઈ બીજાઓને હાથે છીએ તે વખતે આપણે વિચાર કરતા નથી કે જે યુરોપના અને અમેરીકાના વિદ્વાનો પણ આપણી આ શિખામણ પ્રમાણેજ ચાલ્યા હોત, આપણા જેવાજ ધર્મ સંબંધી સાંકડા વિચારો ધરાવતા હોત, તો આજે હાકટર મીડલ્સ, પ્રોફેસર હાર્મરટેટર, પ્રોફેસર જેકસન અને બીજાઓ જેઓને આપણે માન આપીએ છીએ, જેઓની આપણે તારીફ કરીએ છીએ, જેઓનાં આપણે આભારી છીએ, તેઓ તરફથી આપણા ધર્મ ઉપર જે રોશની પડી છે તે મેળવી શકતે નહીં. તેઓ વગર શું આજે આપણે હાલનાં જેટલું ધર્મ સંબંધી જ્ઞાન મેળવ્યું હોતે? વળી જે આ વિદ્વાનો ધર્મની બાબતમાં આપણાં જેવાંજ સાંકડાં મતો ધરાવતા હોતે તો આજે આપણામાં જે ઘોડાક ધર્મના અભ્યાસીઓ હુસ્તી ધરાવે છે તેટલા પણ શું જોવામાં આવતે? હાલની આપણી આખી જરૂરોસ્તી કોમ, અને ખચુસ કરીને આપણા હાલના ધર્મના અભ્યાસીઓ, પોતાના ધર્મ સંબંધી જ્ઞાન માટે આપણા લાયકીવાળા અને ઉદ્દોગી શેઠ ખર-શેઠજી રૂસ્તમજી કામાને આભારી છે, જ્યારે એવન શેઠ ખુદ પોતે પોતાના અભ્યાસ માટે યુરોપના વિદ્વાનોને આભારી છે, ગોયા તેવ-ણના અભ્યાસનો પાયોજ ઉપલા વિદ્વાનો છે, એ જાણીતું છે. આવા વિદ્વાનો તરફથી ધર્મ સંબંધી રોશની મેળવવા છતાં પારકા ધર્મોથી દૂર રહેવું એવું સમજાવવાનો અર્થ આ થઈ શકે કે આપણને બીજા ધર્મો નહીં જોવા પણ બીજા ધર્મોવાળાઓએ આપણા ધર્મનો અભ્યાસ કરવો. આવી આપણી વર્તણૂક કેટલું અભિમાન ઉત્પન્ન કરનારી, કેટલા સાંકડા વિચારો જાહેર કરનારી, તથા કેટલું એકલપેટાપણું અને આપ મતલબ દર્શાવનારી છે, તેનો આપણે ધીરજથી વિચાર કરવો જોઈએ. માટે આપણો ધર્મ સમજવા ઉપરાંત બીજા ધર્મોની પણ ફીલમુકી જોવી, એ આપણનેજ લાલકારક છે.

વળી બીજા ધર્મે જોવાથી ઘણીક વખત આપણે ધર્મ પણ પ્રધાર સારી રીતે સમજ પડે છે. પણ જ્યારે બચપણથીજ આપણને એમ શીખવવામાં આવે કે આપણો ધર્મ દુનિયાનાં તમામ ધર્મો કરતાં શ્રેષ્ઠ છે, બીજા ધર્મોનાં લખાણો આપણે વાંચવાંજ નહીં, તો પછી બીજાનો ધર્મ હલકો વિચારવાથી તેની વિરુદ્ધ લાગણી આપણામાં પ્રગટી નીકળે તેમાં શી નવાઈ? એને બદલે બચપણથીજ આપણાં છોકરાંઓને એમ શીખવવું જોઈએ કે ધર્મ તે કાંઈજ નહીં પણ માણસ જાતે દુનિયામાં કેવી રીતે વર્તવું, તેઓએ જીવંતમાં પોતાની નેમ શી રાખવી, દુનિયામાં કુદરતના કાયદાને જાણી તેને માન આપી કેમ ચાલવું, તે જાણવું શિક્ષણ છે. જેમ એક બપ જ્યારે પોતાનાં ફરજ હોને શીખામણ આપે છે ત્યારે એકને ખરી ને બીજાને ખોટી શીખામણ આપતો નથી, તેમજ કુલ માણસ જાતના મીનાઈ પીતા હાહાર અહુરમજ્દે ધર્મરૂપે જે શિક્ષણ આપ્યાં છે તેમાં થોડાંને ખરું ને થોડાંને ખોટું શિક્ષણ આપ્યું નથી. એટલા માટે બીજા ધર્મ તરફ અપમાનની લાગણી ધરાવવાથી આપણે ખુદના ગુનેહગાર થઈએ છીએ. વળી બાપ શીખામણ દેતી વેળા જેને જે જે શીખામણ વધારે અગત્યની હોય તે શીખામણો દે છે. હાખલા તરીકે એકને જુકું ખોલવાની ટેવ હોય તો તેને સાચું ખોલવા માટે શીખામણ દે છે, આજસુ હોય તેને ઉઘોગી બનવાની નશીયત કરે છે; અને દરેક છોકરો જે પોતાને મળેલી શીખામણ પ્રમાણે ચાલ્યા પછી બીજા લાઈઓ આગળ જઈ તેઓને મળેલી શીખામણો પણ જાણી તે પ્રમાણે ચાલવાની કોશિશ કરે તો તેઓને ઓર વધારે ફાયદો થાય છે. તેજ પ્રમાણે જોદા દરેક કોમને જે અનુકુળ આવતું શિક્ષણ ધર્મ રૂપે આપે છે, તે શિક્ષણ પ્રમાણે દરેક કોમ ચાલી બીજી કોમોતુ પણ શિક્ષણ જોવાની તજવીજ કરે તો તેને ઓર વધારે ફાયદો થાય. માટે જેટલાં માનથી આપણે આપણા ધર્મ તરફ જોઈએ તેટલુંજ માન આપણે બીજાના ધર્મ માટે પણ રાખવું જોઈએ. હવે વિચાર કરો કે આપણને બચપણથીજ ધર્મ વિષે ઉપલો ખોધ મર્યો હોત તો આજે બીજાના ધર્મોની વિરુદ્ધ લાગણીઓ જે આપણે ખતલાવીએ છીએ તે શું આપણામાં હતે?

ત્યારે કોઈના આપણમાં હિન્દુ, બુદ્ધિસ્ત, ક્રીશ્ચીયન, યા કોઈ બીજા ધર્મનું નામ આવે છે ત્યારે તે નામ સમજતાંજ આપણામાના કેટલાકો મોઢું કુમલાવી તેમનો અણગમો બહાર કરે છે, એ શું બહુ-તી વાત નથી? અને એ લાગણીનું પરીણામ નહીં તો શું વિચારશક્તિનું પરીણામ છે? ધર્મની વિરુદ્ધ લાગણીથી તો દુનિયામાં હજારો બળવાઓ તથા હજારો ગમખવાર લડાઈઓ થઈ છે અને કરોડો જીવોનો નાશ થયો છે, તે બહુવા છતાં શું આપણે તેજ રસ્તે ચાલીએ? આગલા વખતમાં અજ્ઞાન લોકોની વિચારશક્તિ ઘણી ખીલેલી ન હોવાથી તેઓ દરેક કામમાં લાગણીથી દોરવાતા હતા. પણ આજે આપણે સ્કુલોમાં જઈએ, કોલેજોમાં જઈએ, સાયન્સ અને ફીલસુફી મમજતા થઈએ, કેળવણીની હીમાયત કરીએ, અને એટલી સમજશક્તિ અને જ્ઞાન ધરાવવા છતાં દુનિયાંદારીમાં વર્તતી વખતે મમજશક્તિ અને જ્ઞાનનો ઉપયોગ કરવાને બદલે લાગણીઓનો ઉપયોગ કરીએ તો તે શું વાજબી કહેવાય? એમ જો લાગણીઓનો ઉપયોગ કરીએ તો પછી આપણામાં અને જાનવરમાં ફરક કેટલો રહે? આપણે જાણીએ છીએ કે જાનવરો જે કાંઈ કરે છે તે લાગણીથીજ કરે છે, પણ માણસને વિચારશક્તિ આપેલી હોવાથી તે માણસ કહેવાય છે. તે છતાં આપણે લાગણીથીજ દોરવાઈ જઈએ, તો પછી વિચાર શક્તિ આપેલી શું કામની? આપણા ધર્મ ઉપર ખ્યાર ખતાવવો એ મારી ચીજ છે, બલકે દરેક માણસની પવિત્ર ફરજ છે; પણ બીજા ધર્મનું નામ સમજતાંજ મોઢું કુમલાવવું એ કાંઈ આપણા ધર્મ તરફના ખ્યારનું પરીણામ નથી. વળી આપણા ધર્મને હું બહાર ચઢાવવાથી કાંઈ આપણે ધર્મી ઠરતા નથી આપણો એક અતી ખ્યારો દોસ્ત હોય તેની આપણે હું બહાર તારીફ કરીએ અને કહીએ કે આખી દુનિયાની કુલ માણસ જાતમાં આ મારા દોસ્ત જેવો બીજો શખ્સ મળવો મુશ્કેલ છે, તો તેથી કાંઈ આપણે તેના ખરા દોસ્ત ન કહેવાઈએ, પણ સામું તેથી તે બીજાને નુકશાન કરીએ છીએ; કારણકે તેમ કરવાથી તેને લોકોમાં દેખાવ દેવો ભારી પડી જાય છે. તેમજ જો હાલ આપણી પાસે અસલ લખાણનો જે થોડોક ભાગ રહેલો છે તેની

મારકોતે બહાર પાડીએ છીએ, ત્યારે તેના જવાબમાં તેઓ આ સઘળા-
ઓને 'જોડું' બોલનારા તથા ઠગનારા ઠરાવે છે. પણ ઉપલા અધ્યાસી-
ઓમાં થોડા એવા હોય છે કે જેઓ સાચા બોલનારા તરીકે, તથા
તદન અપક્ષપાત અને પ્રમાણીકપણે ચાલનારા તરીકે લોકોમાં જાણીતા
હોય છે. આથી જ્યારે તેઓએ જુદા અને ઠગારા કહી શકાતા
નથી, ત્યારે તેઓએ એક એવો તો ક્ષેત્ર તોર શોધી કઢાડ્યો છે
કે જેથી યોગવિદ્યા ખોટી છે એવાં પોતે ખાંધી લીધેલાં મતને વળગી
રહેવાય, અને વળી ઉપલા પ્રમાણીક અધ્યાસીઓ સાચુ બોલનારા છે
એમ પણ ઠરી શકે. આ રમુજ હલીલ એ છે કે "ઉપલા અધ્યાસી-
ઓ 'જોડું' તો નથી બોલતા, પણ ખીચારાઓ ભમાઈ ગયલા છે,
યાને તેઓ ખીચારાની મનની હાલત પોતાને હાથેજ એવી થઈ ગઈ
છે કે જેથી તે લોકોને એમ દેખાય છે, કે હુઓ મરણ પછીની
હાલત જોઈએ છીએ, પણ ખરેખર તો તેમાનું કાંઈ નથી.
આપણી સાધારણ અકલજ કહી આપે છે કે વળી બહેસ્ત અને દોઝખ-
ની હાલત જીવતાં જીવત તે કાંઈ માલમ પડે? માટે એ ખીચારા-
ઓ પોતે પોતાને હાથેજ ઠગાય છે. એઓ એનો એજ વિચાર કર્યા
કરતા હોવાથી ઘણી સહેલાઈથી 'સેલ્ફ-હીપનોતાઈનડ' થઈ જાય
છે, યાને ભમાઈ જાય છે." પેહેલાં તો જો આ તકરાર કબુલ કરીએ
તો તે દરેક ધર્મના અશો પેગમ્બરોને પણ લાગુ પાડી શકાય
એવી છે. અને જો બહેસ્ત અને દોઝખને લગતી બાબદોનો જીવતાં
જીવત અનુભવ થાય એમ બોલનારા સઘળા 'સેલ્ફ-હીપનોતાઈનડ'
યાને ભમાયલા યા સ્વપ્નો જોતા ગણાય તો પછી જે મહાન પેગ-
મ્બરો એ વિશે કહી ગયા છે તેઓને પણ એજ ભમાયલાની સફમાં
સુકી શકાય, અને તેઓના એ બાબદના, યાને બહેસ્ત તથા દોઝખને
લગતાં શીથલ્કરે, કાંઈ પણ વજન નહીં આપતાં ખાલી કુપ્તના યા
ધખારાની સફમાં સુકાય. આ ઉપરથી એવું કહે છે કે આ વાંધો
લેનારા પોતાની તકરારને આટલી વાજળી હદ સુધી જ લઈ જાય તોજ
તકરારમાં વળુદ ગણાય, નહીં તો તે તકરાર ખોદાશનાસીની
વિરુદ્ધતાનાં પરીણામમાં ખાલી ઉભી કીધેલીજ ગણાવી જોઈએ. વળી

ન્યારે ખોદાશનાસીના અભ્યાસીઓ તેઓને એમ કહે છે કે 'વાર હમો તો જાણે એ ફીલસુફીની તરફેણના વિચારો કરતા હોવાથી 'સેફ્ટ-હીપનોતાઇન્ટ' થઇ જતા હોઇએ, યાને ભમાતા હોઇએ, પણ તમે તો તેની ઘણા સામે છે, માટે તમોને તો 'સેફ્ટ-હીપનોતાઇન્ટ' થવાની અથવા ભમાવાની કાંઇ પણ ધાસ્તી રહેતી નથી, એટલા માટે તમે પોતેજ ખોદાશનાસીની સરત પ્રમાણે ચાલીને ખાતરી કાંચ નહીં કરવા માગતા?' ત્યારે તેના જવાબમાં તેઓ કહે છે કે "એ બાબદ એવી છે કે હમો પણ જો એ રસ્તે ચાલીએ તો હમોણી 'સેફ્ટ-હીપનોતાઇન્ટ' થઇ જઇએ. જેથી એ રસ્તે ચાલે તેનું એજ પરીણામ આવે છે." 'સેફ્ટ-હીપનોતાઇન્ટ' વિષે એમ જણાયલું છે કે ન્યારે એક માણસ કોઇ ચીજની હસ્તી કાંઇ પણ વિચાર યા તપાસ કર્યા વગર નક્કીજ માની લે છે, અને તે ઉપરજ ચાલુ મનન કર્યા કરેછે, ત્યારે તે માણસને 'સેફ્ટ-હીપનોતાઇન્ટ' થઇ જવાની ધાસ્તી રહે છે. તેજ પ્રમાણે વળી ન્યારે એક શખ્સ વગર વિચારે અને વગર ખાતરી કરવે એક ચીજના ન હોવાપણા માટે નક્કીજ માની લે છે, અને તે હસતીમા નથી એવોજ ચાલુ વિચાર કર્યા કરેછે, ત્યારે તેને માટે પણ તેજ ધાસ્તી સખવામાં આવે છે, યાને તે ચીજ હસ્તીમાં હોવા છતાં તે તેને માલમ પડતી નથી. હવે ખોદાશનાસીના અભ્યાસીઓએ જે વક્ષાણ પકડી છે તે ઉપરથી વિચાર કરતાં માલમ પડશે કે તેઓ ખોદાશનાસીની બાબદ એકદમ માની લેવાને બદલે પોતાની અક્ષલને અનુસરતી લાગે તોજ માને છે, અને વધુ ખાતરી કરવા ખાતર તો તેની સરતો પ્રમાણે ચાલી જાળી અનુભવ મેળવવા મહેનત કરે છે, અને જતી અનુભવ મેળવવા પછીજ તે ચીજોને સંપૂર્ણ રીતે માને છે. ન્યારે બીજા હાથ ઉપર વિરુદ્ધ પક્ષવાગ્દાઓ તો તક્ષમ કરવા માફ નાજ પાટે છે, એવું માનીને કે એમ કરવાથી કદાચ તેઓણી 'સેફ્ટ-હીપનોતાઇન્ટ' થઇ જાય, અને તેથી એકદમ તે બાબદોનું ન હોવાપણું નક્કીજ માની બેસે છે. માટે તેઓનેજ 'સેફ્ટ-હીપનોતાઇન્ટ' થવા ને પાને આ ચીજો હસ્તીમાં હોવા છતાં તેઓને નહીં જણાવવાનો સંભવ વધુ રહે છે.

હવે તેઓની આખી હલીલ તપાસવા માટે આપણે એનેજ બરાબર મળતો પણ આપણને વધારે સમજ પડે એવો કાંઈ બીજો દાખલો જોઈએ. ઇરાનના કોઈ સિત્તરનાં ભાગમાં વસનારો એક શખ્સ હિંદુસ્તાન આવી મદ્રાસમાં ચાલતી વીજળીક ત્રામવે જોઈ આવ્યા પછી, પોતાનાં દેશનાં માણસો આગળ એ વિષે વાતો કરવા લાગ્યો, જે ઉપરથી તે દેશના જે માણસો નીચે મુજબ તકરાર કરવા લાગ્યા. તેઓ જો કે ખીલેલી મનશક્તિના હતા, અને પોતાની ભાષામાં પ્રવીણ હતા, પણ ઇંગ્લેન્ડ ભાષા ન જાણતા હોવાથી અને પોતે કોઈ હિંદુ ઇરાન દેશથી બહાર ન ગયલા હોવાથી, વીજળીના કાંઈપણ ઉપયોગ વિષે જાણીતા ન હતા. એક જણ કહેવા લાગ્યો કે “મારા વહાલા દોસ્ત, હિંદુસ્તાનમાં ઘોડા, ખચ્ચર, ઉંઠ, ચા વરાળ વગર ગાડી પોતાની રીતે ચાલે છે, એમ કહે છે તે વિષે તે’ શું ધાર્યું?” બીજા શખ્સે જવાબ દીધો કે “મેં કોઈ હિંદુસ એવી રીતે ગાડી ચાલતી જોઈ નથી તેથી હું એ વિષે કેમ કહી શકું?” પેહેલાએ પાછો સવાલ કરીધો : “પણ તમારી સાધારણ અમુક શું કહે છે? જાનવર ચા વરાળ વગર તે કાંઈ ગાડી ચાલે? આપણા દેશની ગાડી તો પોતાની રીતે નથી ચાલતી?”

બીજો બોલ્યો કે “તમે કહો છો તે વાજબી છે, જાનવર ચા વરાળ વગર ગાડી ચાળે એમ લાગતું તો નથી, પણ ત્યારે આપણાં દેશના આપણા અશો પરહેઝગાર કાલ એમ કહે છે કે હિંદુસ્તાનમાં આ રીતે ગાડી ચાલતાં તેઓએ અનેકવાર નજરો નજર જોઈ છે, એટલુંજ નહીં પણ તે મધ્યે વારંવાર મુસાફરી પણ કરી છે, ત્યારે તેઓને માનવાને આપણને કારણ મળે છે. વળી હિંદુસ્તાનના લોકોએ તેવણને એવું સમજાવ્યું કે પેલી ગાડીમાં એક એવી ચીજ મેલવામાં આવે છે કે જે જો કે માણસોને હીસતી નથી તે છતાં તે મહા બળવાન હોય છે, જે આસમાન ઉપર ચમકતી વીજળીની જાતની હોવાથી તેને પણ વીજળી કહેવામાં આવે છે, અને તેની મદદથી ગાડીઓ ચાલે છે, ત્યારે આપણાં કાલ જેવાને સારું સ્તાનના લોકો ખોટું તો ન કહે.”

આ સમજી પેહેલો શખ્સ કહેવા લાગ્યો કે “અરે દોસ્ત, તું શું કહું? તમે પોતે ઘણા રાસ્ત ને પ્રમાણીક છો તેથી તમે તમો તમારા જેવા ભલા સમજો છો. પણ હિંદુસ્તાનના લોકો તો એવા ઠગારા અને તરકટી માલમ પડે છે કે આપણા અથો પરહેઝગાર કાજને પણ કગતા કરે નહીં. કહેનાર તો ઠગનાર હોઈ શકે, પણ આપણુ સમજનારને લાંબો વિચાર કરવો જોઈએ. વળી માણસને નહીં દીસે એવી ચીજ કાંઈ દુનિયામાં આવતી હશે? વરાળ તો આપણને દીસે છે અને તેનું બળ પણ આપણુ જાણીએ છીએ તેથી વરાળના આંચકાથી ગાડી ચાલે એ માની શકાય, પણ આંખે નહીં દીસતી ચીજ (વીજળી)થી તે કાંઈ ગાડી ચાલે? વળી માણસને એ ચીજ દીસતીજ નથી તો પછી હિંદુસ્તાનના લોકો એનો ઉપયોગ તે વળો કેવી રીતે કરી શકતા હશે? એ તો પરદેશના લોકોને ઠગવાની તથા પોતા માટે વાપવાખી મેળવવાની તેઓની મતલબ જણાય છે. આ બળવાન ચીજ (વીજળી) જેનેથી ગાડી ચાલે છે તે માણસોને દેખાતી નથી, એમ ન કહે તો તેઓ બીજું શું કહે? શું તેઓ એમ કહે કે આ ચીજ જોઈ શકાય છે? એમ કહે તો પછી બીજાઓ જેવા માંગે કે તે ચીજ ક્યાં છે, હુમને બતલાવો, તો પછી તેઓ ક્યાંથી બતલાવે? એ લોકો કાંઈ જેવા તેવા ઠગો નથી, પણ અથગ ઠગારાઓ છે. તેઓ આગલી પાછલી ખારીઓ રાખીને કામ કરનારા છે, કે જેથી સહેલથી પકડાઈ ન જાય. વળી એટલાથીજ કાંઈ તેઓ ધરાતા નથી, પણ એક વખત એમ કહી દીધું કે ગાડી ચલાવનારી આ મહાબળવાન ચીજ (વીજળી) જેવાઈ શકાતી નથી એટલે હવે તેઓ એમ સમજે છે કે એ ચીજ માટે પરદેશના લોકો આગળ તેઓ જેટલી દર્દાસ મારવા માગશે તેટલી મરાઈ શકાશે. એવું સમજીને તેઓ આપણા અસરાઈ કાજ સાહેબ આગળ એ વિષે વધુ દર્દાસ મારવા લાગ્યા કે આ બળવાન ચીજમાં વળી બીજો એવો ગુણવાન કે એની મદદથી બ્યારે એક બતી (Electric Light) સલગાવામાં આવેછે ત્યારે તે બતીની રોશની એટલી બધી તો

૧૬ ક રાતના અધારી જગામાં ગોયા બપોર જેટલો ઉજાસ થઈ ગયો છે. વાહરે હિંદુસ્તાનના ઉઠાવગીરો! તમે શું હુમોને ઝોળીમાં હીંચકા ખાતાં બાળક સમજો છો? મારા દોસ્ત, શું તેઓ એમ સમજતા હશે કે આપણે તેઓથી ઠગાઈ જઈ તેઓની આ બેવકુફાઈ ભરેલી વાત માની લઈશું? જો તેઓ એવો કંઈ રાખતા હોય તો હું તો ધારૂં છું કે તેઓ પોતાનેજ ઠગેછે. તેઓની ઠગ-બાણ જોઈ આપણા વિદ્વાન કાણ કંઈ મુગા નહીં બેઠા હતા પણ તેજ ઘડી તેઓની શુદ્ધ ઠેકાણે લાવવા પોતાની ઉમદા અક્ષત અને કાબેલીયતથી તેઓને કહ્યું હતું કે 'સુરજ આપણેથી ઘણો દુર હોવા છતાં બપોરે જેમ તે રેશની આપેછે તેમ તેમાંથી તાપ પણ આપણને ઘણો લાગે છે, તો પછી તમારી પેલી વિજ્ઞાનીક બતી તો આસમાન-પર નહીં પણ જમીનપરજ હોવાથી તેની બેહદ રેશની સાથે તેના બેહદ તાપથી તો હયાંના લોકો બધા બળીને રાખ થવા જોઈએ.' પણ એક ખોટું બોલનારને જેમ એક જુકાંનાં બચાવમાં બીજાં સાત જુકાં ઉભાં કરવાં પડે છે તેમ તેઓ પણ પોતાને સાચ્યામાં ખપાવવા આપણા ભલા કાણ આગળ બેઠકક દક્ષિંસ ચલાવવા લાગ્યા કે 'એ વિજ્ઞાનીક બતીમાં એક એવો શુષ્ક છે કે તેમાંથી બેહદ રેશની નીકળવા છતાં તેની આસપાસ ફરવા ફરવાથી જરાપણ તાપ લાગતો નથી પણ ચાંદરણામાં જેમ ફરતા હોઈએ તેમ ફરવાનું ખુશનુમાં લાગે છે.' વાહરે ઠગારાઓ, વાહ! સુરજના જેવી રેશની તો તમેએ પેદા કીધી અને વળી તેમાંથી તાપ કહાડી નાંખી તેમાં ચંદ્રમાની રેશની જેવી ઠંડક પણ મુકી એટલે હવે અલ્લા કરતાં તો તમે હુશી-આર ઠયા! હવે વિચાર કરો, મારા દોસ્ત, કે અધી રીતે જે લોકોમાં જુકાંની હદજ નહીં હોય તેઓનું બોલેલું આપણે કેમ કબુલ રાખીએ?"

બીજો શખસ જોડ્યો કે "આપણા કાણજીએ પોતે આ વિજ્ઞાનીક બતી તો નથી જોઈ પણ જાનવર તથા વરાળ વગર ચાલતી ગાડી તો, તેઓ કહે છે કે, તેવણે પોતે નજરે જોઈ હતી તથા તેમાં બેઠા પણ હતા. ત્યારે આપણા પરદેજગાર અચરાફ કાણ સાચું નથી બોલતા, એમ, . . . તોખાહ! તોખાહ! એમ કેમ બોલાય?"

આ સમજી પેહેલાંએ ઉત્તર આપ્યો કે “તમે કહેતાં તદ્દન વાળખી છે. કાલ સાહેબ જોટું જોલે ? તોખા એલાહી, તોખા એલાહી, તેવણ કદી મરતાં પણ જોટું ન જોલે. તેવણ તો ખરેખર પરહેજગાર છે, પણ બને છે એમ કે અતરેના લોકો હિંદુસ્તાનમાં ગયા પછી કાફરામાં વસ્યાથી વહેમાઈ જાય છે તેઓને એવોજ કાંઈ ધખારો ભેસી જાય છે કે ગાડી પોતાની મેળેજ ચાલે છે. કારણકે હિંદુસ્તાનના લોકોની વાતચીત એવી રીતની હોય છે કે તે કોઈપણ માણસ સમજે તો તેના મન ઉપર એવી અસર થાય કે નહીં જનવા ભેગ બાબદો પણ જનતી હોય, અને તે પોતે વારંવાર જીવતો જાગતો તે ભેતો હોય, એવો તેને ધખારો થાય છે. ન્યારે કહેખથી કહેસ્તા પણ કશે ત્યારે આપણા અશરફ કાલ પેલા-ઓને લલા સમજી તેઓનું જોલવું માન્યા પછી તેઓનાં જોલવાની અસરથી પોતે પણ એજ ખ્યાલમાં રહેવાથી ખાલી ધખારાને લીધે ગાડી પોતાની મેળે ચાલતી ભેય અને તેમાં પોતે મુસાફરી કરતા હોય એમ, પણ ભેય તેમાં શી નવાઈ ? એમ તો આપણે જાણીએ છઈએ કે એક ચીજ માની લીધાથી તે ખરેખર હોય એમ લોકો કોઈ વાર ભમાઈ જાય છે. વળી ન્યારે કાલ સાહેબ ઉપર પણ એવી અસર થઈ તો પછી આપણે જઈએ તો આપણને પણ એવોજ ધખારો લાગે. માટે, આરા ખ્યારા દોસ્ત, આ બાબદ તમારે માનવી નહીં એટલુંજ નહીં પણ એ બાબદનો વિચાર વટીકે કરવો નહીં.”

ઉપલી વાર્તા ઉપરથી વાંચનારે ભેયું કશે કે વીજળીક બળની હુસ્તી કબુલ નહીં કરવા માટેની ઇરાનવાસીઓની તકરાર, જોદા-શનાસીધી મેળવાતી શક્તિઓની હુસ્તી નહીં કબુલ કરવા માટેની જડવાદી (Materialist) લોકોની, આગળ ભેઈ ગયેલી, તકરારને લગભગ મળતી આવે છે. જેમ ઇરાનવાસીઓ વિજળીક બળની વાત લોકોને ઠગવાના હેતુથી ભેડી કહાડેલી માને છે, તથા નજરે ભેનાર પ્રમાણિક માણસોને વહેમાઈ ગયલા ધારે છે, તેમ જોદા-શનાસીની વિરૂધ્ધ જોલનારાઓ જોદાશનાસીની ફીલસુફીને ઠંપનાથી ભેડી કહાડેલી વિચારે છે, તથા જતી અનુભવથી જોલ

નૈ. પૂજાણીક શબ્દોને ‘સેદ્ધ-હીપનોતાઈજડ’ થઈ ગયલા ધારેછે; એટલુંજ નહીં પણ પોતે પણ જો તે ફીલસુફી વાંચે તો તેવીજ હાલતમાં આવી જાય આમ માને છે. વિજ્ઞલીક બળ તથા રાશની માટે આપણી ખાતરી થયલી હોવાથી, ઇરાનવાસીઓને એ માટે શક બતલાવતા જોઈ તથા તેઓની ઉપલી દલીલ સમજી આપણને તેઓની અક્ષલ માટે જેમ હસવું આવે છે તથા રમુજ ઉપજે છે, તેમ ખોદાશનાસીની ફીલસુફીની સામેની ઉપલા પ્રકારને મલતીજ દલીલ સમજી એ ફીલસુફીમાં આગળ વધી જાતી અનુભવ મેળવેલા જ્ઞાની પુરૂષોને પણ તેઓની અક્ષલ માટે હસવું આવતું હશે. દરેક માણસની ફરજ છે કે તેણે પોતાથી ઉતરતા લોકોનોજ નહીં પણ પોતાથી ચઢતા લોકોની હસ્તીનો પણ ખ્યાલ કરવો, નહીં તો પોતા કરતાં અજ્ઞાન લોકોનેજ ફક્ત જોવાથી તેનામાં મગફરી આવી જવાનો ભય રહે છે. એટલા માટે આપણને મહાજ્ઞાની પુરૂષોનો ખ્યાલ કરવો જોઈએ કે જેથી આપણું ટુક જ્ઞાન સાથે સરખાવતાં તેઓનું સંગીન જ્ઞાન જોઈ આપણામાં નમ્રતા ઉત્પન્ન થાય.

ધીરજથી તપાસ કરતાં માલમ પડે છે કે, આપણને ન જણાયલી અને ન સંલલાયલી બાબદની વગર વિચારે એકદમ સાંમે થવું એ પણ આપણુ માણસ જાતની એક ખાસીયતજ છે. જ્યારે કાન્સનો એક નામાંકીત ઇંગ્લેન્ડ મો. લીચેન્સ સુએજ કનાલ કરવા માટે હીંમતથી બહાર નીકળ્યો હતો, ત્યારે લોકોએ તેની સાંમે રમખાણ કરી મેલ્યું હતું, કે એતો દીવાનો થઈ ગયો છે, એનું તો લેન્ડું ઠેકાણે નથી, વળી એવું મહાભારત કામ તે કાંઈ માણસ જાતથી બનવાનું હતું? પણ તે છતાં તે કામ પાર ઉતરવાથી આજે આપણે તેના ફાયદા આપીએ છઈએ. વળી જ્યારે માણસ જાત હાલ કરતાં પણ વધારે એકલપેટી હતી, જ્યારે ખીંજનાં સ્વતંત્રપણનો વિચાર તેઓ કરી શકતા ન હતા, ત્યારે લોકો ખીંજ-ઓને શુભામ તરીકે ખરીદી જનાવરોની માફક તેઓ પાસ કામ લેતા હતા. પણ કુદરત પોતાનું કામ પ્રગટીકરણ મારફતે શુપચુપ કર્યા કરતી હોવાથી જ્યારે માણસજાતમાંથી એ ધુરી

ખાસીયત છોડાવાનો વખત આવ્યો ત્યારે એક હીંમતવાન । તે બહાર નીકળી આવી આ નીચ ગુલામી ધંધો અટકાવવા માટે પોકાર ઉઠાવ્યો. તે વખતે પણ લોકોની વિરૂધ્ધ લાગણી અને તેઓનો ધુભરો કાંઈ જેવો 'તેવો ન હતો. પણ તેથી કાંઈ કુદરતનું કામ અટકી પડ્યું ન હોતું, કારણ ગુલામી ધંધો આખરે બંધન કરવો પડ્યો હતો. તેજ પ્રમાણે હાલના જમાનાનાં લોકો જે આ ખાકી પદાર્થ અને દુનિયાઈ મોજ મજલમાં ચકચુર થઈ ગયલા છે, તેઓ આગળ ન્યારે કોઈ રાખસ તરફથી ખોદાશનાસીની મીનોઈ બાળત મુકવામાં આવે ત્યારે ઉપર દર્શાવેલી માણસ જાતની ખાસીયત પ્રમાણે તેની સાંમે તે લોકો ઉતરી પડે અને તેને જુકો, ઠગારો અથવા 'સેદ્દહીપનોતાઈજહ' થઈ ગયેલો જણાવે તેમાં શી નવાઈ? હાલ માં માણસોનું મન ખાકી બાબદ ઉપરથી મીનોઈ બાળત તરફ ફરવાનો વખત આવ્યો હશે, તેથીજ આ બાબદ વિષેનાં લખાણો બહાર પડતાં જાય છે. હાલ આપણને ચોપડીઓ, ન્યુસપેપરો, તથા ચોપાનીયાંઓમાં વટીક એ બાળત ચરચાતી માલમ પડે છે. વળી ન્યારે કુદરતને હંમણાં સુધી કોઈ તેના કામમાં અટકાવી શક્યું નથી, ત્યારે હાલ તેનું કામ દુનિયામાં ખોદાશનાસી ફેલાવવાનુંજ હશે તો તેમાં પણ તેને કોણ અટકાવી શકવાનું હતું? માટે એકવાર ફરીથી જણાવવું પડે છે કે ઉપલી સર્વે બાળદો ધ્યાનમાં રાખી આ ચોપડીનાં લખાણોમાંથી જેટલું વાજબી લાગે, જેટલું આપનું અંતઃકરણ કબુલ કરે, તેટલુંજ હાલ તુરત માનવું, અને તક મળતાં તે માટે જાતી અનુભવ મેળવવાની કોશિશ કરવી. ખોદાશનામીના ઘોડાક અભ્યાસીઓ જેઓનાં પ્રમાણીકપણા માટે કશો શક રાખવામાં આવતોજ નથી, તેવાઓએ પોતે જાતી અનુભવ મેળવી એ બાળત ઉપર જે લખાણો કર્યાં છે, તેનેજ આધારે આ ચોપડીની બાબદ લખાયેલી છે.

પ્રકરણ ૨ જી. માણસનું બંધારણ.

નારાયણ તત્વો.

માણસનું બંધારણ સમજવા અગાઉ મરણ પછીની હાલત સમજી શકાતી ન હોવાથી આપણે આ બાબત પેહલે હાથ ધરીએ. માણસ સાત તત્વોનું બનેલું હોય છે—(૧) ખાકી શરીર, (૨) છાયા શરીર, (૩) પ્રાણ, (૪) એસત્રલ શરીર, (૫) મનસ, (૬) બુદ્ધિ, (૭) આત્મા. હવે એ દરેક તત્વ એક પછી એક સમજવાની કોશિશ કરીએ.

ખાકી શરીર.

આપણું ખાકી શરીર જે મામ, હાઠકાં, લોહી, વીગેરેનું બનેલું છે, તે વિશે વૈદ્યક શાસ્ત્રમાં પુરતી સમજ આપવામાં આવેલી હોવાથી અત્રે તે વિશે બહુ જોલવાની અગત્ય નથી, શીવાય કે એ ખાકી શરીર મુક્તમદ્યક ચંત્ર વડે ચલુ ન જલ્લાય એટલા બારીક લખો અને કશોડો જીવોથી બનેલું છે વળી એ દરેક જીવને પોતાનું ભાન પણ હોય છે, જે ભાન વડે તેઓ આપણે બાધેલા ખોરાકમાંથી જોઈતી ચીજો પસંદ કરી આપણાં શરીરનાં અવયવોના ઘસાઈ ગયેલાં ભાગને પાછા પુરવામાં તેને ઉપયોગ કરે છે એકજ લોહીમાંથી એ જીવો એક ઠેકાણે માસ, બીજે ઠેકાણે બાલ, ત્રીજે ઠેકાણે નખ,

ચોથે ઠેકાણે ચામડી, એવી જુદી જુદી વસ્તુઓ બનાવે છે. જે પછી
 ઢેખાંડે છે કે તેઓને જ્ઞાન છે. કારણકે એ કામ તેઓ આપણા
 જાણ્યા વગર કરેછે. વળી આપણાં શરીરનાં કોઈ ભાગ ઉપર જ્યારે
 જખમ પડે છે ત્યારે તેને રૂબ લાવવાનું' યાને તેને સાંધવાનું' યા તે
 ભાગ ઉપર નવું માંસ લાવવાનું' કામ પણ તેઓજ કરેછે. નાનાં
 જીવોનાં આ કામો વિષે આપણને કાંઈ પણ ખબર પડતી નથી. કારણ
 કે ઉપલા જીવોનું જ્ઞાન આપણાં જ્ઞાન કરતાં જુદું હોય છે,
 અને તેઓ પોતાનું કામ આપણાં હુકમથી કરતા નથી પણ પોતાનાં-
 જ જ્ઞાન વડે કર્યા જાયછે. આપણી આજુ બાજુ બનતા બનાવો,
 તેમજ આકાર, રંગ, અવાજ, એ સર્વેની ખબર ખાકી શરીર પાંચ
 ઇંદ્રીઓ (આંખ, કાન, નાક, જીભ અને ચામડી) વડે આપણને પુગાડે છે.

એવું કહેવામાં આવે છે કે આખી દુનિયા કાંઈજ નહોં પણ
 ધ્રૂજણીઓ (vibrations) ની બની રહી છે. ધ્રૂજણીઓ અનેક
 પ્રકારની હોય છે, યાને તેઓ જુદી જુદી ઝડપવાળી હોયછે. જેમ
 એક ઘડીઆળનું લોલક (પેનડ્યુલમ) ચોક્કસ હદમાં હાલ્યા કરેછે
 તેમ પદાર્થની રજેનું ચોક્કસ હાલવું તેને ધ્રૂજણીઓ યા ધ્વની
 (vibration) કહેવામાં આવે છે. ઘડીઆળનું ' પેનડ્યુલમ '
 એક સેકન્ડમાં એક વખત હાલેછે. પણ હવા તથા ઇંધરનાં રજેમાં
 જુદી જુદી ઝડપવાળી ધ્રૂજણીઓ પેદા થાય છે. એક સેકન્ડમાં એક
 ધ્રૂજણીથી તે એક સેકન્ડમાં લખો ધ્રૂજણીઓ હવા તથા ઇંધરમાં
 આપણી આસપાસ થતી હોય છે. આ ધ્રૂજણીઓ આપણાં ખાકી શરીર
 ઉપર આવી પડે છે અને ચોક્કસ ઇંદ્રીઓ ઉપર અસર કરીને આપણને
 જાતજાતનું જ્ઞાન આપે છે. દાખલા તરીકે કાન શીવાય શરીરના બીજા
 કોઈપણ ભાગ ઉપર જ્યારે હવાની રજે એક સેકન્ડમાં ૧૬ થી ૫૬,૦૦૦
 વખત અથડે છે ત્યારે તે જાતની ધ્રૂજણીનું આપણને કાંઈ પણ જ્ઞાન
 થતું નથી. પણ જ્યારે તે જાતની ધ્રૂજણીઓ આપણાં કાન ઉપર જઈ
 અથડે છે ત્યારે તેમાં ચોક્કસ અંતરક્રિયા થવાથી આપણને અવાજનું
 જ્ઞાન થાય છે, યાને આપણને કાંઈ અવાજ સંભળાય છે. આ
 પ્રમાણે એક સેકન્ડમાં સોળથી તે એક સેકન્ડમાં છપન હલતરની

અંદરનો હવામાં થતી ધૂજણીઓ આપણા કાન ઉપર પડતાં જાત જાતનાં અવાજો આપણને સંભળાય છે. જે ચીજનાં સાથે અંદર-વાધી, યા પશુ, પક્ષી, જનાવરો યા માણસનાં અવાજથી હવામાં ઉપલી જાતની ધૂજણીઓ ઉત્પન્ન થાય છે, જે આપણાં કાન સાથે જઈ અંદરનાં અવાજનું ભાન થાય છે. જ્યારે હવામાં એક સેકન્ડમાં સોળથી ઓછી યા છપન હજારથી વધુ ધૂજણીઓ ઉત્પન્ન થાય છે ત્યારે તે આપણા કાન ઉપર પડવા છતાં આપણને અવાજનું ભાન થતું નથી. તે ઉપરથી જણાય છે કે આપણી શાંભળવાની શક્તિ ખડું અપૂર્ણ છે. વળી કેટલાએક માણસો જે અવાજો સમજી શકે છે તે ધીમીઓ સમજતા નથી." ધીમી બોલોમાં બોલીએ તો દરેક જણ કેટલી ધૂજણીઓ લઈ શકે છે તેના પ્રમાણમાં ફેર હોય છે. વળી જ્યારે ઇંચરમાં એક સેકન્ડમાં ૪૦૦,૦૦૦,૦૦૦,૦૦૦,૦૦૦ થી તે ૭૫૬,૦૦૦,૦૦૦,૦૦૦,૦૦૦ જેટલી ધૂજણી આપણી આંખ ઉપર જઈ અંધ છે ત્યારે આપણને રોશનીનું ભાન થાય છે. હાખલા તરીકે જ્યારે સુરજનાં એક કીરણમાં સમાયેલી ધૂજણીઓ ગાડનાં એક પાંદડા ઉપર જઈ પડે છે ત્યારે તે પાંદડું જે જાતની ધૂજણી ઇંચરમાં પાછી ફેંકે છે તે એક સેકન્ડમાં ૫૬૦,૦૦૦,૦૦૦,૦૦૦,૦૦૦ વખત થતી ધૂજણી હોય છે અને તે આપણી આંખ ઉપર જઈ અંધ છે ત્યારે આપણને લીલા રંગનું ભાન થાય છે. આવી રીતે દરેક વસ્તુ ચોક્કસ જાતની ધૂજણી પાછી ફેંકતી હોવાથી આપણને ચોક્કસ રંગોનું ભાન થાય છે, જે નીચલા કોષા ઉપરથી માલમ પડશે :—

એક સેકન્ડમાં ૧૬ થી ૫૬,૦૦૦ ધૂજણીઓ હવાની રજકણમાં થઈ કાન ઉપર પડવાથી અવાજનું ભાન ઉત્પન્ન કરે છે.

એક સેકન્ડમાં આંખને જુદા જુદા રંગો દેખાવા માટે ઇંચર કેટલી ધૂજણીઓ થાય છે તે નીચલા કોષા ઉપરથી માલમ પડશે.

રોશની દેખાવા માટે ઇંચરમાં	...	૪૦૦	થી	૭૫૬,૦૦૦
લાલ રંગ દેખાવા માટે	...	૪૦૦	,,	૪૬૦

* ઇંગ્રેજી રીત મુજબ અમુક આંકડા સાથે ૧૨ મીઝાં મુકવાથી તેટલા ત્રીલિ-યનની સંખ્યા ગણાય છે.

નારંગી	૪૯૦	થી	૫૦૦
પીળો	૫૫૮		૫૬૮
લીલો	૫૮૦	,,	૫૮૬
આસમાની (Blue)	૫૮૬	,,	૬૭૫
ઘેરો આસમાની (Indigo)	૬૭૫	,,	૭૫૦
કીરમણ (Violet)	૭૫૦	,,	૭૫૬

કોડીટીન

એક્સ રે ... ૨૨૮ થી ૫૩૦૫ †

આ કોડો ઉપરથી એવું જણાય છે કે જે અવાજોથી ૫૬,૦૦૦ કરતાં વધુ ઝડપવાળી ધ્રુજણીઓ હવામાં ઉત્પન્ન થાય છે તે અવાજો આપણે સમજી શકતા નથી. આપણાં કાન ઉપલી ઝડપવાળી ધ્રુજણીએ લેવાને અશક્ત હોય છે. આથી ત્યારે દુનિયાનાં ઘણાંક અવાજો માણસ જાતનાં કાનની અશક્તિને લીધે સમજી શકતા નથી ત્યારે આ અવાજોની હુમતીજ આપણે કળુલ કરતા નથી, અને આપણાં આ અજ્ઞાનપણને લીધે અભિમાનથી એમ ખોલીએ છીએ કે આપણને ફલાણો અવાજ સમજતો નથી એટલા માટે તે અવાજ હુસતી ધરાવતો ન હોવો જોઈએ. વળી જે ચીજ ચારસો ત્રીલીઅન કરતાં ઓછી તથા ૭૫૬ ત્રીલીઅન કરતાં વધુ ઝડપવાળી ધ્રુજણી ઇંધરમાં પાછી ફેંકતી હોય છે તે ચીજ આપણે જોઈ શકતા નથી. કારણ આ જાતની ધ્રુજણીઓ લેવાને આપણી આંખ અશક્ત હોય છે. એટલા માટે દુનિયાની ઘણી ચીજો માણસ જાતની ખાફી આંખ મુદલ જોઈ શકતી ન હોવાં છતાં એમ ખોલવું કે જે ચીજ દીસે તેજ માનવું, અને ન દીસતી ચીજની હુસતી માટે જ્ઞાન તથા મનશક્તિનો ઉપયોગ ન કરવો, તે ગોચા એક અપંગ

અંદરની દુનિયામાં એવી પણ વસ્તુઓ છે કે જેને હાથ લગાડવાથી આપણને કંઈ પણ લાભ થતું નથી. આપણી સ્પર્શ કરવાની (ચામડીને લાગવાની) ઇંદ્રી તે વસ્તુની મૂંઝણીઓ લઈ શકતી નથી. આજના વિદ્વાનો એવું કહે છે કે જેટલી મૂંઝણીઓ આપણી પાંચ ઇંદ્રીઓ લઈ શકે છે અને જેનું આપણને લાભ થાય છે તેનાં કરતાં હજારગણી મૂંઝણીઓ દુનિયામાં એવી હોય છે કે જે આપણી ઇંદ્રીઓ લઈ શકતી ન હોવાથી આપણને તેનું મુદ્દલ લાભ થતું નથી. આથી દુનિયાનું જે જ્ઞાન આપણી ખાકી ઇંદ્રીઓ મારફતે આપણે મેળવી શકીએ છીએ તે કરતાં બહુ વધુ જ્ઞાન માટે તો આપણે તદ્દન અજ્ઞાન રહી ગયલા છઈએ. આ સમ્યાઈ વિદ્વાનોને નમ્ર બતાવે છે. માટે જેઓ એમ કહે છે કે હમો તો જે કંઈ આંખે નેઈએ અને કાંને સાંભળીએ તેનીજ હસતી કબુલ કરીએ તેઓએ યાદ રાખવું નેઈએ કે દુનિયામાં એવી ઘણી ચીજ હોવાતી હોય છે કે જે બાહ્યવાને આપણી ઇંદ્રીઓ અશક્ત હોય છે.

માણસનું ખાકી શરીર નક્કર, પ્રવાહી તથા વાયુરૂપ એ ત્રણ ભાગનાં પદાર્થોનું બનેલું છે, અને તેનું કામ એ છે કે બહારના પદાર્થો તરફથી આવતી ભાત ભાતની મૂંઝણીઓ ઇંદ્રીઓ મારફતે લઈ તે પદાર્થોની હસતી વિષે શરીરમાં રહેનાર જીવને વાકેફ કરવો કે જેથી તે જીવ જ્ઞાન મેળવી પ્રગટીકરણમાં આગળ વધે.*

છાયા શરીર.

માણસનાં બીજા તત્વ ‘છાયા શરીર’ ને ‘ઇથરીક શરીર’ પણ કહેવામાં આવે છે. એનું બધારણ સમજવા માટે જુદી જુદી ભાતનાં પદાર્થોનું જ્ઞાન મેળવવાની અગત્ય હોવાથી તે વિષે અત્રે થોડી સમજણ લઈએ. આપણી આંખે દીસતી તમામ ચીજો ખાકી પદાર્થની બનેલી હોય છે. ખાકી પદાર્થો નક્કર, પ્રવાહી, અને હવાઈ એવી ત્રણ હાલતમાં રહે છે આમ વિદ્વાનોનું કહેવું છે. દાખલા

* જુઓ *Ancient Wisdom*, by Annie Besant.

તરીકે બરફ એ નફર રૂપ છે, પાણી એ પ્રવાહી રૂપ છે અને
એ હવાઈ રૂપ કહેવાય છે. એકજ પદાર્થનાં આ ત્રણ બુંદો બુદ્ધિ
રૂપો છે. આજની વિદ્યા પ્રમાણે કોઈ પણ જાતનાં પદાર્થને ઉપલ-
ત્રણમાંના કોઈ પણ રૂપમાં જોઈતાં દબાણ તથા જોઈતી ગરમી આપ્યાથી
લાવી શકાય છે. તેમજ દરેક પદાર્થની એક સાધારણ હાલત
હોય છે જેમાં તે હંમેશ રહે છે. હવે જોદાશનાસી આગળ વર્ષ
એમ કહે 'છે' કે હવા કરતાં પણ ખારીક હાલતો બીજી છે ?
જે હાલતમાં પણ યોગ્ય ક્રિયાથી કોઈ પણ ખાકી પદાર્થને ખદલ
શકાય છે. તેમજ કેટલાક પદાર્થો સાધારણ રીતે તેવી ખારીક હાલતમાં
રહી શકે છે. એ હાલતને " ઇથરીક " હાલત કહેવામાં આવે છે.
'ઇથર'ના ચાર વિભાગો કરવામાં આવેલા છે ; સૌથી ઘટ ઇથરને
'એથા નંબરની ઇથર,' એનાં કરતાં જરા પતલીને 'ત્રીજા નંબરની
ઇથર,' તથા તે કરતાં પણ પતલીને 'બીજા નંબરની ઇથર,' તથા સર્વ-
થી પતલી ઇથરને 'પહેલાં નંબરની ઇથર' કહેવામાં આવે છે. જેટલો
દેર પ્રવાહી અને હવાઈ હાલત વચ્ચે છે તેટલોજ દેર એ જાતની
ઇથર વચ્ચે પણ હોય છે. એની રીતે જોદાશનાસી પ્રમાણે ખાકી
પદાર્થ ત્રણ નહીં પણ સાત હાલતમાં મળી આવે છે.

વળી આજના વિદ્વાનો એમ કહે છે કે દુનિયાની તમામ વસ્તુ
આસરે ૭૦ સુખતત્વો (એલીમેન્ટ્સ) માંનાં એક ચા વધુ સુખ-
તત્વોનાં સાથે મળવાથી બનેલી હોય છે. જોદાશનાસી પ્રમાણે આ
તત્વો ખરેખર "એલીમેન્ટ્સ" નથી ; કારણ કે આ કહેવાતાં તત્વો એક
કરતાં વધુ તત્વોના મીશ્રણ બનેલાં હોય છે. જેમ પાણીને બુદ્ધિ પાડવાથી
"હાઇડ્રોજન" અને "ઑક્સીજન" નામની બે ગેસોમાં તે છુટું
પડે છે તેમજ જો "હાઇડ્રોજન" ને છુટું પાડવામાં આવે તો તે ઓક્સ-
જનની ઇથરમાં છુટું પડી શકે છે. વળી આજના વિદ્વાનોનું એક
રેશાયણીક પરમાણુ (કેમીકલ એટમ) જોદાશનાસી પ્રમાણે એક કરતાં
વધુ પરમાણુથી બનેલી રજ હોય છે. દાખલા તરીકે હાઇડ્રોજનનું એક
પરમાણુ ખરેખર જોતાં અઢાર ખરાં ચારીરીક પરમાણુઓથી બનેલું
તેઓ માને છે. એ ખરાં પરમાણુને 'ફિઝીકલ એટમ' અને 'ખાકી પર-

અમાણેએવું' નામ આપવામાં આવેલું છે. આવીજ રીતે ખોદાશનાસી પ્રમાણે "ઓકસીજન"નું એક 'કેમીકલ એટમ' બસો નેવું 'ફીઝીકલ એટમ્સ'માં છુટું પાડી શકાય છે. વળી "નાઇટ્રોજન" નું એક કેમી-કલ એટમ' બસો એકસથ 'ફીઝીકલ એટમ્સ'માં વીખેરી નાખી શકાય છે. એ રીતે દરેક રસાયણીક તત્વ ખાકી પરમાણુઓમાં છુટું પાડી શકાય છે.* ખોદાશનાસી પ્રમાણે ખાકી દુનિયાંની દરેક ચીજ એક કરતાં વધુ ખાકી પરમાણુઓથી બનેલી હોય છે. એ ખાકી પરમાણુઓની હાલત તે ઉપર કહેલી પહેલા નંબરની ઇથર છે. જુદી જુદી સંખ્યામાં ખાકી પરમાણુઓ લેવાથી અને તેની જુદી જુદી ગોઠવણથી દુનિયાંના તમામ પદાર્થો બનેલા હોય છે. એ પ્રમાણે જોતાં દુનિયાંમાં 'ફીઝીકલ એલી-મન્ટ' યાને શારીરીક તત્વ એકજ છે અને પશ્ચિમ તરફની વિદ્યા પણ ધીમે ધીમે એજ અનુમાન ઉપર આવતી જાય છે. એ ખાકી પરમાણુ-ઓને પ્રોફેસર કુકસે 'પ્રોટાઇલ' નામ આપ્યું છે. એટલા માટે જો લોખંડને ખાકી પરમાણુમાં છુટું પાડીએ અને પછી તે છુટાં પડેલાં પરમાણુઓને જે સંખ્યા અને જે ગોઠવણથી સોનું બનેલું હોય તેજ સંખ્યા અને તેજ ગોઠવણ પ્રમાણે મેળવવામાં આવે તો લોખંડને બદલે સોનું બને તેમાં અજબ થવા જોગ કાંઈ નથી.

હવે આપણે આપણું બીજું તત્વ જે 'છાયા શરીર' છે તે ઉપર આવીએ. એ 'છાયા શરીર' અથવા 'ઇથેરીક શરીર' આપણા ખાકી શરીરના આકારને આબેહુબ મળતુંજ હોય છે, પણ દરેક માત્ર એટ-લોજ કે જ્યારે આપણું ખાકી શરીર લોહી, માંસ, હાડકાં, વીગેરેથી બનેલું હોય છે, ત્યારે આ 'છાયા શરીર' આપણે ઉપર જોઇ ગયેલા ચાર જાતનાં ઇથરથી બનેલું હોય છે. ઇથર જેસ કરતાં પણ સુક્ષ્મ હોવાથી આ છાયા શરીર પણ ઘણુંજ સુક્ષ્મ અને તેથી આ-પણી સાધારણ આંખને અદ્રશ્ય હોય છે. બીજી રીતે જોલતાં જે ધૂનણીઓ આ છાયા શરીર પાછી ફેકે છે તે ધૂનણીઓ આપણી આંખ લઇ શક્તી ન હોવાથી તે શરીર આપણે ખાકી આંખથી જોઇ

* જુઓ *Lucifer*, Vol XVII (Occult Chemistry); *Ancient Wisdom*, pp 58 ■

તરીકે બરફ એ નક્કર રૂપ છે, પાણી એ પ્રવાહી રૂપ છે અને
 એ હવાઈ રૂપ કહેવાય છે. એકજ પદાર્થનાં આ ત્રણ ભૂદાં ભૂદ
 રૂપો છે. આજની વિદ્યા પ્રમાણે કોઈ પણ જાતનાં પદાર્થને ઉપલ
 ત્ત્વમાંના કોઈ પણ રૂપમાં ભેદતાં દબાણ તથા ભેદતી ગરમી આપ્યાથી
 લાવી શકાય છે. તેમજ દરેક પદાર્થની એક સાધારણ હાલત
 હોય છે જેમાં તે હંમેશ રહે છે. હવે જોદાશનાસી આગળ વધી
 એમ કહે છે કે હવા કરતાં પણ ખારીક હાલતો બીજી છે કે
 જે હાલતમાં પણ યોગ્ય ક્રિયાથી કોઈ પણ ખાકી પદાર્થોને બદલી
 શકાય છે. તેમજ કેટલાક પદાર્થો સાધારણ રીતેતેવી ખારીક હાલતમાં
 રહી શકે છે. એ હાલતને “ઈથરીક” હાલત કહેવામાં આવે છે.
 ‘ઈથર’ના ચાર વિભાગો કરવામાં આવેલા છે, સૌથી ઘટ “ઝાયા
 ‘ઘોથા ન’ગનીલુઓથી ભરાયેલી હોય છે; ઘટ અથવા નક્કર,
 ઇન્પ્ત્સ તથા હવાઈ પદાર્થ જેમ એક એકની સાથે ભેલાયલા રહે
 છે, તેમજ ઇથર પણ તેઓની સાથે ભેલાઈનેજ રહેલો છે. એ જાત
 જાતનાં પદાર્થો કાંદાના પકની માફક એક ઉપર બીજા એમ રહેલા
 નથી, પણ સાથે ભેલાઈને રહેલા છે. વળી માણસનેજ છાયા શરીર
 હોય છે એમ નથી, પણ દુનિયાંની કોઈપણ ચીજ લઈએ તો
 તેનું પુણુ છાયા શરીર હોય છે. એક પથ્થર, ચા ઝાક, ચા
 જાનવર, ચા માણસ એ સર્વેનાં ખાકી આકારને આબેહુબ મળતું
 આવતું છાયા શરીર પણ જેવામાં આવે છે. માણસનું છાયા
 શરીર ખાકી શરીર કરતાં થોડું મોટું હોવાથી દરેક ખોરદુએ થોડા
 ઇન્પ્ત્સ ખાકી શરીરની બહાર નીકળી આવેલું તે માલમ પડે છે. વળી
 આપણાં ખાકી શરીરની માફક આપણાં છાયા શરીરની પણ ઇન્ડ્રીઓ
 હોય છે. પણ આપણામાં તે ઇન્ડ્રીઓ હજુર ખીલેલી ન હોવાથી
 આપણે કોઈ પણ વસ્તુનું છાયા શરીર, તેમજ ઇથર પદાર્થને ભેદ
 શકતા નથી. પણ જેઓની એ ઇન્ડ્રીઓ ખીલેલી હોય છે તેઓ દરેક
 ચીજનું છાયા શરીર, તેમજ હવાની રમે, તથા ઇથરના પરમાણુ-
 ઓ વટીક ભેદ શકે છે વળી આપણા ‘સાયન્ટીસ્ટો’ ન્યારે
 પોતાનાં કહેવાતાં ‘કેમીકલ એટમ’ ભેદ શકતા નથી, પણ

પ્રમાણે એવું નામ આપવામાં આવેલું છે. આવીજ રીતે ખોદાશનાસી પ્રમાણે “ઓકસીજન”નું એક ‘કેમીકલ એટમ’ બસો નેવું ‘ફીઝીકલ એટમ્સ’માં છુટું પાડી શકાય છે. વળી “નાઇટ્રોજન” નું એક કેમી-કલ એટમ’ બસો એકસથ ‘ફીઝીકલ એટમ્સ’માં વીખેરી નાખી શકાય છે. એ રીતે દરેક રસાયણીક તત્વ ખાકી પરમાણુઓમાં છુટું પાડી શકાય છે.* ખોદાશનાસી પ્રમાણે ખાકી દુનિયાની દરેક ચીજ એક કરતાં વધુ ખાકી પરમાણુઓથી બનેલી હોય છે. એ ખાકી પરમાણુઓની હાલત તે ઉપર કહેલી પહેલા નંબરની ઇયર છે. જુદી જુદી સંખ્યામાં ખાકી પરમાણુઓ લેવાથી અને તેની જુદી જુદી ગોઠવણથી દુનિયાના તમામ પદાર્થો બનેલા હોય છે. એ પ્રમાણે એતાં દુનિયામાં ‘ફીઝીકલ એટી-કેમી’ યાને શારીરીક તત્વ એકજ છે અને પશ્ચિમ તરફની વિદ્યા પણ કરવાથી તેના ખાકી શરીરને પેલું નુકશાન પુગાડે. ખાકી પરમાણુ-નુકશાન પુગવાનું એક કારણ એ છે કે ખાકી અને પેલું શરીર વચ્ચેના સંબંધ એટલો તો ઘાટો હોય છે કે છાયા શરીર છુટું પડવા પછી એ તેના કોઈ ભાગ ઉપર જખમ કરવામાં આવે તો તેના ખાકી શરીરના તેજ ભાગ ઉપર એવીજ આબેહુખ અસર થાય છે, યાને તેવીજ ભાતનો જખમ પડે છે. એને ઇંગ્લેન્ડમાં *repercussion* કહેવામાં આવે છે.* જ્યારે એક દરદી-નો હાથ યા પગ કાપી નાખવામાં આવે છે ત્યારે હાથ ન હોવાં છતાં તે દરદી ઘણી વખત આંગળાંની જગ્યા આગળ ધવડવા જાય છે પણ ત્યાં આંગળાં યા હાથ ન હોવાં છતાં કીક લાગવાનું કારણ તે સમજી શકતો નથી. એવું કારણ એ કે ખાકી હાથ છુટો કરવામાં આવે તે વખતે છાયા શરીરનો તેજ હાથ છુટો પડતો નથી પણ તે તો આખોજ રહે છે. આથી છાયા શરીરનાં આંગળાંમાં ધ્રુજણી થવાથી તે ધવડવા જાય છે. વળી દીલમાં આવલું (*obsession*) તે પણ બીચારા ‘મીદ્યમો’નાંજ બાબમાં બની શકે છે, પણ એ વિષે હવે પછી બોલીશું. જ્યારે એવા એક ‘મીદ્યમ’નું છાયા શરીર પોતાની મેળે છુટું પડે છે, યા છુટું

* જુઓ *Astral Plane*, by C. W. Leadbeater.

પાડવામાં આવે છે ત્યારે જેમ જેમ તે બાહ્યર આવતું જાય વગર તેમ તેમ પેલો ‘મીઠ્યમ’ બેભાન થતો જાય છે, અને તેને અત્યંત નબળાઈ થતી માલમ પડે છે. અને જ્યારે છાયા શરીર પાછું તેના ખાકી બદનમાં જાય છે ત્યારે જો કે તેને ભાન પાછું આવે છે તોપણ નબળાઈ તેનામાં રહે છે. જેમ ખાકી શરીર નબળું અને બેભાન થતું જાય છે તેમ છાયા શરીર વધારે ભાનવાળું બનતું જાય છે. ‘કલોરોફોર્મ’ તથા એવી દવાઓથી છાયા શરીરનો, મોટો ભાગ ખાકી શરીરથી જુદો પડે છે અને તેથીજ માણસ બેભાન થઈ જાય છે. આ છાયા શરીર તેના ખાકી શરીરથી ઘણું દુર જઈ શકતું નથી. કોઈ વખત ‘મીઠ્યમ’ ને મુઠલ માલમ પડ્યા વગર તેનું છાયા શરીર બહાર નીકળે છે અને અર્ધ-ભાનની હાલતમાં એરડામાં અહીં તહીં ભટકવાથી કેટલીએક હલકી ચીજો ઉઘી વાળી નાંખી અંજાણપણે કેટલું એક નુકસાન પણ કરી શકે છે. યુરોપ અને અમેરીકામાં ‘સ્પીરીચ્યુલાલીસ્ટ’ તરફથી જ્યારે ખરા અખતરાઓ કરી બતાવવામાં આવે છે ત્યારે તેમાં પણ મુખ્ય ભાગ ‘મીઠ્યમનું’ છાયા શરીરજ બનેલું છે. પણ એ વિષે બીજાં તત્ત્વો સમજ્યા પછી વધુ બોલીશું. જેમ નક્કર, પ્રવાહી અને હવાઈ રૂપમાં રહેલી તમામ વસ્તુઓની બહાર આપણું ખાકી શરીર પોતાની ઇંદ્રીઓ મારફતે આપણને પુગાડે છે, તેમજ ઇથર રૂપમાં રહેલી તમામ વસ્તુની બહાર આપણું છાયા શરીર પોતાની ઇંદ્રીઓ ખીલ્યા પછી તેઓની મારફતે આપણને પુગાડી શકે છે.

પ્રાણ.

આપણાં ત્રીજાં તત્ત્વને પ્રાણ કહેવામાં આવે છે. સુર્યમાંથી જે શક્તિ બહાર પડી આખી જગતમાં ધંધરાઈ જાય છે તે શક્તિને “જીવ” કહેવામાં આવે છે. જીવનો અર્થ અત્રે રવાન કરવો નહીં પણ સુર્યમાંથી નીકળતી શક્તિ સમજવી, કે જેમાં ગરમી, દેશની, વીજળી, ઇત્યાદી, બીજી શક્તિઓ સમાઈ જાય છે. હવે દરેક છાયા શરીરમાં એવો ગુણ છે કે તે ઉપલી જીવ શક્તિમાંથી થોડી

પાણી. ખાંચા લઈ તેમાં ચોક્કસ ફેરફાર કરી તેને ખાકી શરીરમાં પાંચરી નાંખે છે. શરીરમાં પચરાઈ ગયેલી એ શક્તિને પ્રાણ કહેવામાં આવે છે. જેમ ખાકી શરીર ખોસકને લોહીમાં બદલી નાંખે છે તેમ છાયા શરીર જીવને પ્રાણમાં બદલી નાંખી શકે છે, પણ ખાકી શરીરથી એમ બની શકતું નથી. એ પ્રાણ શરીરની અંદર ફરતો રહે છે અને વપરાસમાં આવ્યા પછી તે શરીરની બહાર નીકળી જાય છે. પ્રાણથીજ આપણું ખાકી શરીર બધું કામ કરી શકે છે—એજ તેને તાકાત આવે છે. પણ જેમ પ્રાણ વગર આપણે કાંઈ કરી શકતા નથી તેમ છાયા શરીર વગર પણ આપણે નબળા બની જઈએ છીએ, કારણકે છાયા શરીરજ પ્રાણ તૈયાર કરી ખાકી શરીરમાં ફેલાવે છે, અને પ્રાણનું રહેવું છાયા શરીરમાંજ છે. માટે જ્યારે છાયા શરીર બહાર નીકળે છે ત્યારે પ્રાણ પણ તેની સાથે ખાકી શરીરને ઘણું દરજ્જે છોડી જતો હોવાથી આપણે સુસ્ત બની જઈએ છીએ. જેનું છાયા શરીર મોટા જઠરામાં પ્રાણ એકઠો કરી શકે છે તે તંદરૂસ્ત કહેવાય છે. ઘણા તંદરૂસ્ત માણસોનાં છાયા શરીરો જ્યારે જોઈએ તેનાં કરતાં વધુ જઠરામાં પ્રાણ એકઠો કરે છે ત્યારે ઉપયોગમાં લેતાં વપેલો પ્રાણ કીરણનાં આકારમાં તેનાં શરીરની બહાર નીકળે છે, જે નબળા બાંધાના માણસો, તૈયાર આઈતો મળવાથી, સેહેલથી લઈ શકે છે. ઘરડા માણસનું છાયા શરીર ઘણાજ થોડા જઠરામાં પ્રાણ તૈયાર કરી શકે છે જેથી તેઓ હંમેશ નાકોવતી માટે ફર્યાદ કરે છે. જ્યારે એક જઈફ શખસ એક જઠરાને યા છોકરાંને સાથે લઈ સુએ છે, ત્યારે છોકરાંનું છાયા શરીર જે પ્રાણ તૈયાર કરી શકે છે તે પ્રાણનો કેટલોએક ભાગ પેલા જઈફ માણસનું છાયા શરીર તૈયાર જોઈ ચુકી લે છે, અને તેથી તે જઠરું યા છોકરું નબળું થતું જાય છે, જ્યારે જઈફ માણસને કોવત મળેલું લાગે છે. એટલા માટે જઠરા સાથે જીવાંને સુવાડવું પસંદ કરવા જોગ નથી. પ્રાણનું આ પ્રમાણે એક શરીરમાંથી બીજામાં જવાનું પરીણામ એ આવે છે કે કેટલાએક માણસોની સંગતમાં આપણને યાક લાગે છે, તથા નાકોવતી થાય છે. અને તેનું કારણ એ છે કે તેઓનાં છાયા શરીર આપણાં છાયા શરીરે તૈયાર કરેલો પ્રાણ ખેંચી લે છે.

પાડવામાં આવે છે ત્યારે જેમ જેમ તે બાહ્યર આવતું જાય તેમ તેમ પેલો 'મીઠ્યમ' બેભાન થતો જાય છે, અને તેને અત્યંત નબળાઈ થતી માલમ પડે છે. અને જ્યારે છાયા શરીર પાછું તેના ખાકી બદનમાં જાય છે ત્યારે જો કે તેને ભાન પાછું આવે છે તોપણ નબળાઈ તેનામાં રહે છે. જેમ ખાકી શરીર નબળું અને બેભાન થતું જાય છે તેમ છાયા શરીર વધારે ભાનવાળું બનતું જાય છે. 'કલોરોફોર્મ' તથા એવી દવાઓથી છાયા શરીરનો મોટો ભાગ ખાકી શરીરથી જુદો પડે છે અને તેથીજ માણસ બેભાન થઈ જાય છે. આ છાયા શરીર તેના ખાકી શરીરથી ઘણું દુર જઈ શકતું નથી. કોઈ વખત 'મીઠ્યમ' જે મુદ્દલ માલમ પડ્યા વગર તેનું છાયા શરીર બહાર નીકળે છે અને અર્ધ-ભાનની હોલતમાં ઓરડામાં અહીં તહીં ભટકવાથી કેટલીએક હલકી ચીજો ઉપી વાળી નાંખી અંજણપણે કેટલું એક નુકસાન પણ કરી શકે છે. યુરોપ અને અમેરીકામાં 'સ્પીરીચ્યુલીસ્ટ' તરફથી જ્યારે ખરા અખતરાઓ કરી બતાવવામાં આવે છે ત્યારે તેમાં પણ મુખ્ય ભાગ 'મીઠ્યમ'નું છાયા શરીરજ બળવે છે. પણ એ વિષે ખીજાં તત્વો સમજ્યા પછી વધુ બોલીશું. જેમ નક્કર, પ્રવાહી અને હવાઈ રૂપમાં રહેલી તમામ વસ્તુઓની બબર આપણું ખાકી શરીર પોતાની ઇંદ્રીઓ મારફતે આપણને પુગાડે છે, તેમજ ઇથર રૂપમાં રહેલી તમામ વસ્તુની બબર આપણું છાયા શરીર પોતાની ઇંદ્રીઓ ખીલ્યા પછી તેઓની મારફતે આપણને પુગાડી શકે છે.

પ્રાણ.

આપણાં ત્રીજાં તત્વને પ્રાણ કહેવામાં આવે છે. સૂર્યમાંથી છે. જિ બહાર પડી આખી જગતમાં પથરાઈ જાય છે તે જેમ છાયા શરીર. આ પ્રાણ આવે છે. જીવનો અર્થ અને રવાન શરીર ખાકી શરીર તથા છાયા પણ તે એ બન્ને શરીરથી કદમાં મોટું હોવાને લીધે તેનો કેટલોક ભાગ ખાકી શરીરની બહાર નીકળેલો હોય છે. ઇન્દ્રિયો, હૃવસો, લાગણીઓ, જેવી કે ક્રોધ, અદેખાઈ, ધીક્કાર, વિગેરેનું ભાન આ

પાણુ" : જેથી લઈ તેમાં ચોક્કસ ફેરફાર કરી તેને ખાકી શરીરમાં પાંચરી નાંખે છે. શરીરમાં પંચરાઈ ગયલી એ શક્તિને પ્રાણ કહેવામાં આવે છે. જેમ ખાકી શરીર ખોરાકને લોહીમાં બદલી નાંખે છે તેમ છાયા શરીર જીવને પ્રાણમાં બદલી નાંખી શકે છે, પણ ખાકી શરીરથી એમ બની શકતું નથી. એ પ્રાણ શરીરની અંદર ફરતો રહે છે અને વપરાસમાં આવ્યા પછી તે શરીરની બહાર નીકળી જાય છે. પ્રાણથીજ આપણું ખાકી શરીર બધું કામ કરી શકે છે—એજ તેને તાકાત આવે છે. પણ જેમ પ્રાણ વગર આપણે કાંઈ કરી શકતા નથી તેમ છાયા શરીર વગર પણ આપણે નળગા બની જઈએ છીએ, કારણકે છાયા શરીરજ પ્રાણ તૈયાર કરી ખાકી શરીરમાં ફેલાવે છે, અને પ્રાણનું રહેણું છાયા શરીરમાંજ છે. માટે જ્યારે છાયા શરીર બંહાર નીકળે છે ત્યારે પ્રાણ પણ તેની સાથે ખાકી શરીરને ઘણે દરજ્જે છોડી જતો હોવાથી આપણે સુસ્ત બની જઈએ છીએ. જેનું છાયા શરીર મોટા જઘ્યામાં પ્રાણ એકઠો કરી શકે છે તે તંદરૂસ્ત કહેવાય છે. ઘણા તંદરૂસ્ત માણસોનાં છાયા શરીરો જ્યારે જોઈએ તેનાં કરતાં વધુ જઘ્યામાં પ્રાણ એકઠો કરે છે ત્યારે ઉપયોગમાં લેતાં વધેલો પ્રાણ ફીરણનાં આધારમાં તેનાં શરીરની બહાર નીકળે છે, જે નળગા બાંધાના માણસો, તૈયાર આઈતો મળવાથી, સેહેલથી લઈ શકે છે. ઘરડા માણસનું છાયા શરીર ઘણાજ થોડા જઘ્યામાં પ્રાણ તૈયાર કરી શકે છે જેથી તેઓ હુમ્મશ નાકોવતી માટે ફર્યાદ કરે છે. જ્યારે એક જઈફ શખસ એક જઘ્યાને યા છોકરાંને સાથે લઈ ચુએ છે, ત્યારે છોકરાંનું છાયા શરીર જે પ્રાણ તૈયાર કરી રાખે છે તે પ્રાણનો કેટલોએક ભાગ પેલા જઈફ માણસનું છાયા શરીર તૈયાર જોઈ ચુસી લે છે, અને તેથી તે જઘ્યું યા છોકરું નળજું થતું જાય છે, જ્યારે જઈફ માણસને કોવત મળેલું લાગે છે. એટલા માટે જઘ્યાં સાથે બંધાયેલ જઈફને પસંદ કરવા જોગ નથી. પ્રાણનું આ પ્રગટ્ટણે ખોદાશનાસીનું કહેવાય છે. જઈફના લાગણી-અભાવે શરીરમાં થાય છે, પણ આપણી તેને ખાકી શરીરના જખમ થયલા ભાગ સાથે મેળવી દઈએ છીએ.

એસલ શરીરમાં ક્રોધ, અદેખાઈ, કીનો તથા ખ્યારના જેવાં બધાં આપણે જોઈએ. આપણું એસલ શરીર સાતે વીભાગનાં એસલ પદાર્થનું બનેલું છે. હવે એમાંના કોઈની એક વીભાગને પદાર્થ લઈએ તો તે પદાર્થ પણ ઘટપણમાં એક મરખો નહીં હશે, પણ તેમાં કોઈ પદાર્થ વધારે ઘટ તો કોઈ પદાર્થ ઓછો ઘટ હોય છે. જેમ હવાઈ પદાર્થ કરતાં પ્રવાહી પદાર્થ વધારે ઘટ હોય છે, પણ તેથી કાંઈ બધાં પ્રવાહીઓ એક સરખાં ઘટ હોતાં નથી. દાખલા તરીકે, તેલ પાણી કરતાં હલકું હોય છે. તેજ પમાળે એસલ પદાર્થોનાં દરેક વીભાગમાં જુદા જુદા ઘટપણનાં પ્રમાણનાં પદાર્થો હોય છે. એમાં જે પદાર્થો ઓછા ઘટ હોય છે તેમાં મૂજણી થવાથી ઉંચી લાગણીઓ જેવી કે દયા, ખ્યાર, વગેરે ઉત્પન્ન થાય છે, પણ જે પદાર્થો ઘણાં ઘટ હોય છે તેમાં મૂજણી થવાથી ક્રોધ, અદેખાઈ તથા અંટસની હલકી લાગણીઓ પ્રગટ થાય છે.

હવે જ્યારે એક માણસ આપણને નુકમાન કરે છે અને તેથી આપણે ધુસ્મા યા કીનાના વિચારો કરીએ, છીએ ત્યારે વિચારનો એક આકાર આપણાં એસલ શરીરમાં ઉત્પન્ન થાય છે. વિચાર-આકારો કેમ થાય છે તે હવે પછી આપણે જોઈશું. અને એવી લાગણીઓ કેમ કાઢી નાંખવી તે તપાસવાની જરૂર છે. જ્યારે આપણામાં હલકી લાગણી થઈ આવે તેજ ઘડી જો આપણે દ્રઢ સંકલ્પ શક્તિથી તેને અટકાવવાની કોશેશ કરીશું અને ખરાબ વિચાર નહીં કરીશું તો આપણાં એસલ શરીરમાં થતી મૂજણી બંધ થઈ જશે અને હલકી લાગણી થતી અટકશે. પણ વળી કોઈ બીજું કારણ મળવે પાછી તે ઉભરાઈ આવશે, અને દરેક વખતે આપણને અટકાવવાની કોશેશ કરવી પડશે. કારણ ઘોટો વખત અટકાવવાથી કાંઈ ખરાબ લાગણી સદંતર નીકળી જતી નથી. એટલા જેમ જે એ લાગણીઓ કાઢી નાંખવા આપણાં એસલ શરીરને સ્વચ્છ રાખે છે તે જોઈએ, યાને તેમાંના ઘટ પદાર્થ કાઢી નાંખી ખારીક પદાર્થોનાં તેમાં વધારો કરવો જોઈએ. જ્યારે આપણે એક ખ્યારનો યા દયાનો ઉંડો વિચાર કરીએ છીએ ત્યારે આપણાં એસલ શરીરનાં ખારીક

દુઃકાયમાં મૂળણીઓ થાય છે. પણ જે એસલ શરીરમાં ઉંચો ખારીક પદાર્થ હોતો નથી તો તેમાં ઉંચા પ્રકારની દયાની મૂળણી સારી રીતે થઈ શકતી નથી. તે છતાં જ્યારે વારંવાર દયાનાં વિચારો કરવાની કોશિશ કરવામાં આવે છે ત્યારે એસલ શરીરનાં ઘટ પદાર્થો ઢીલા થઈ નીકળી જાય છે અને તેને બદલે ખારીક પદાર્થ જે આસપાસ ફેળાયલો રહે છે, તે અંદર ખેંચાય છે. એવી રીતે સારા વિચારો કરવાથી એસલ શરીરમાં ખારીક પદાર્થોનું પ્રમાણ ઘણું વધી જાય છે, અને તેથી ખરાબ જાતનાં વિચારનાં આકારો એસલ શરીરમાં મૂળણીઓ કરી શકતા નથી, જેથી આપણો સ્વભાવ દીન પરદીન સરસ થતો જાય છે. આ ઉપરથી મનશનીથી થતો એક ફાયદો આપણે સમજી શકીએ છીએ કે તે આપણી છુરી લાગણીઓ દુર કરી આપણો સ્વભાવ સુધારે છે.

એસલ શરીરને સ્વચ્છ કરવાની એક રીત જે આપણે જોઈ ગયા તે મનશની, યાને સારા વીચારો કરવાની, છે. હવે આપણે બીજી રીત જોઈએ. જેમ આપણને એસલ શરીર હોય છે, તેમ જાનવરોને પણ હોય છે. અને દરેક એસલ શરીર તેના ખાકી શરીર સાથે ઘણા અતલગનો સંબંધ ધરાવે છે. જેનું એસલ શરીર ઘટ એટલે અસ્વચ્છ પદાર્થોનું બનેલું હોય છે તેનાં ખાકી શરીરનાં પદાર્થો પણ ઘટ અને અસ્વચ્છ હોય છે. જાનવરોમાં પોતાનાં બચ્ચાં વિષેનો ખ્યાલ હોય છે પણ તે વતરોગે બીજા જાનવરો તરફ વિરુદ્ધ લાગણી ધણી હોય છે. આપણે એક જાનવરને ખાવાનું નાંખીએ છીએ તો બીજાઓ મારામારી કરવા મંડી જાય છે. વળી આપણે બકરાંઓને એક બીજાં સાથે તકરાર લડતાં જોઈએ છીએ. એવી રીતે જાનવરોમાં ગુસ્સો, અદેખાઈ અને કીનાની લાગણીઓ મોટે દરજ્જે જેવામાં આવે છે, જે ઉપરથી કહેવાઈ શકાય કે તેઓના એસલ શરીરમાં ઘટ પદાર્થ, ઘણા હોવા જોઈએ અને તેથી તેઓનું ખાકી શરીર પણ ઘટ પદાર્થોનું, યાને અસ્વચ્છ હોય છે. હવે જ્યારે આપણે માંસનો ખોરાક ખાઈએ છીએ ત્યારે તે પદાર્થમાંથી આપણા ખાકી શરીરનાં ઘસાઈ ગયલા ભાગને પુરવામાં આવે છે, અને જ્યારે એવી

રીતે ખાકી ઘટ પદાર્થ આપણાં ખાકી શરીરમાં આવે છે/ય જોત ઘટ પદાર્થની એઝલ કોડ (Astral counterpart) તરીકે ઘટ એઝલ પદાર્થો આપણી તરફ ખેંચાઈ આપણાં એઝલ પદાર્થમાં દાખલ થાય છે. એવી રીતે માંસનો ખોરાક ખાધાથી આપણાં એઝલ શરીરમાં ઘટ પદાર્થોનું પ્રમાણ વધી જાય છે. હવે જ્યારે ખોદાશનાસીનાં વિદ્યાર્થીઓ એક તરફથી મનશની યાને સારા વીચારો કરવાની કોશિશ કરી, આપણે આગળ જોઈ ગયા તેમ, પોતાનાં એઝલ શરીરમાંથી ઘટ પદાર્થ કાઢી નાંખવાની મહેનત કરે છે અને બીજી તરફથી માંસનો ખોરાક ખાઈ ઘટ પદાર્થો શરીરમાં લાવે છે ત્યારે તેઓની મહેનત ફાકટમાં જાય છે. પણ તેને બદલે જ્યારે માંસનો ખોરાક છોડી દે છે ત્યારે સારા વિચારોથી એઝલ શરીર સ્વચ્છ કરવામાં તેમને મદદ મળે છે. માટે આ વાત ધ્યાનમાં રાખવી કે એક ખોદાશનાસીનો અભ્યાસી માંસનો ખોરાક ખાવાનું છોડી દે છે તે કેટલાએક 'ધારે' તેમ જોણું નરમ થયાથી નહીં, જોણું ખસી ગયાથી નહીં, પણ ખુરી લાગણીઓ દુર કરી પોતાનો સ્વભાવ સુધારવા માટે જ હોય છે. એ માટે તેને કોઈ તરફથી ફરજ પાડવામાં આવતી નથી પણ જ્યારે ઉપજી કારણ તે સમજે છે ત્યારે પોતાની મેળે જ રાજીખુશીથી તે માંસ ખાવાનું છોડી દે છે. બીજા હાથ ઉપર માંસના ખોરાકથી પરેજ રહેનારને એક વાત યાદ રાખવાની કે એઝલ શરીર સ્વચ્છ કરવા માંસનો ખોરાક જો આપણે સુકી હાથે, પણ સારા વિચાર કરવાની કોશિશ કરવાને બદલે ખરાબ વિચારો કરવાનું ચાલુ રાખીએ, યા બીજાનાં ખરાબ વિચારો આપણામાં આવવા હાથે તો આપણાં એઝલ શરીરમાં ઘટ પદાર્થ વધવાથી તે સુધરતું નથી. માટે જોઈ રીતો અજત્યાર કીધાથી જ જોઈતું પરિણામ ઉપજવી શકાય છે, યાને આપણો સ્વભાવ સુધરી શકે છે. જેઓ હંમેશા હસકી મશકેરી કઠામાં મળાહ લે છે, જેઓનાં મોંમાંથી હંમેશા ગાળ, ગલોચ, અને હવચો ઉત્પન્ન કરનારાં વચનો નીકળે છે તેઓનું એઝલ શરીર જો જોઈું હોય તો તે ગલીચ, કાણુ અને ગદલું માલમ પડે છે, જ્યારે નેક વિચારો અને નેક સખુનો ખોલનારનું એઝલ

પ્રેક્ષકોને ધણુજ ખુબસુરત, ખુશનુમાં રંગનું, અને ચળકાટથી ભરેલું જણાય છે.

મનશની અખત્યાર કરવાથી તથા સ્વચ્છ ખોરાકથી એક અભ્યાસીનું એકલ શરીર જેમ જેમ સ્વચ્છ બનતું જાય છે, તેમ તેમ તેનામાં દયા, ખ્યાર અને મોહબતની ધૂજણીઓ વધતી જાય છે. પોતાનાં સગાંઓ માટેજ નહીં, માણસજાત માટેજ નહીં, પણ તમામ જનદાર પેદાશ માટેના ખ્યાર અને દયાનાં વિચારો તેનામાં આવતા જાય છે. તેને એવો ખ્યાલ આવે છે કે મને મારો છવ જેટલો બહાલો લાગે છે, તેટલોજ બહાલો ફરેક જાનવરને પણ પોતાનો છવ હોવો જોઈએ. જ્યારે એક જાનવરને કાપવાને માટે કસાઈવાડામાં લઈ જવામાં આવે છે, ત્યારે અંદર નહીં જવા માટે પ્રેરણા બુદ્ધિ (instinct) થી તેને હઠ લે છે, તથા નહીં કપાવાં માટે જે તરફડીઆ મારે છે તેનો વિચારજ પેલા અભ્યાસીને હીલગીરીમાં ગરકાવ કરે છે. તેને વિચાર આવે છે કે દુનિયાંના લોકો સારી રવેશે જાણે છે કે જ્યારે એક બકલીઆને યાને એક બકરીના બચ્ચાંને અથવા મરધીનાં પીલાંને તેની માતા પાસેથી ઉઘડી લેવામાં આવે છે, ત્યારે તેની માતા બીચારી આવરી ખાવરી બની જઈ બચ્ચાં આગળ દોડી આવે છે, અને જ્યારે તે બચ્ચાંને પાછું છોડી દેવામાં આવે છે ત્યારે તે માતા ખુશ થતી તેને લઈ પાછી ફરે છે. એ મુજબ જાનવરમાં સમાયલી બચ્ચાં તરફની ખ્યારની લાગણી જેઓ નજરે જુએ છે તેઓ તે ખુશ થઈ જઈ તે વખતે ખુદરતનાં સુકરાના વટીક કરે છે. પણ જ્યારે પોતાનાંજ બહાલો ફરજંદની સાલગીરી જેવો શુભ દીવસ આવે છે ત્યારે એ સઘળું ભુલી જઈ ખાટકીને એક દીવસ આગમજથી કહેવડાવે છે કે મને આવતી કાળે ૪ અથવા ૫ “ક્રીડ” ના કટકા જોઈશે, યાને તું બે ત્રણ બકલીઆં વધારે કાપજે. આ સર્વ બીના ઉપરથી ખોદાશનાસીનાં પેલા અભ્યાસીને વધુ એવો વિચાર આવે છે કે, ખોદાએ માણસ જાત માટે હજારો જાતનાં અનાજો પેદા કરીધાં છે, જાત જાતની દાળ, ચોળા, યાને કઠોળ ઉત્પન્ન કરીધાં છે, તરેહવાર પ્રકારની તર

તરકારીઓ ધનાવી છે, હજારો જાતની કૃષ્ણ કૃષ્ણાદી પેદા કરેલી, તરેહ તરેહનો મેવો ઉગાડેલો છે, તે છતાં શું જીવ લઈનેજ મેળવેલા ખોરાકની પણ હજી અગત્ય છે? હજારો જાતનો ખોરાક આપણું વપરાસ માટે ધનાવેલો હોવાં છતાં જનવરનો જીવ લેવો શું વાજબી છે? હવે વિચાર કરો કે એવી રીતે એક ખોદાચનાસીનાં અભ્યાસીમાં ખ્યાર અને દયા ઉત્પન્ન થયા પછી તે માંસનો ખોરાક કેમ લઈ શકે? એટલા માટે આપણે તેવાઓને જનતી મદદ તથા ઉત્તેજન આપવું જોઈએ આપણાં ફરજ હોય તેવી જોઈએ માંસનો ખોરાક ન ખાતા હોય તો તેથી આપણને ખુશી થવું જોઈએ.

પણ માંસનો ખોરાક મુકી દેવામાં એક નુકશાન થવાનો સંભવ છે, તેની સંભાળ રાખવી જોઈએ. એ સંભાળ તંદરૂસ્તીની છે. હોશુ' યા પતલુ' અંગ એ તંદરૂસ્તીનું પ્રમાણ હોતું નથી. પણ વગર થાકી જવે લાંબા વખત સુધી કામ કરવાની શક્તિ એ તંદરૂસ્તીનું માપ છે. જે માણસ વગર થાકી જવે બીજાં કરતાં વધારે કામ કરી શકે, છે તે વધારે તંદરૂસ્ત કહેવાય છે. હવે એકદમ માંસનો ખોરાક છોડી દેવાથી ઘણાં ખરાંના જાળમાં તેની શક્તિ ઓછી થાય છે, માટે તે શક્તિ ઓછી થવાનું કારણ શું છે અને તે કારણ કેમ દૂર થઈ શકે તે હવે આપણે જોઈએ. આપણે શીખી ગયા કે આપણું ખાકી શરીર જે હજારો તથા લખો અતી ખારીક જીવોનું બનેલું છે તેનું કામ આપણાં ખાધેલાં ખોરાકમાંથી શરીરનાં ઘસાઈ ગયેલા લાગોને પાછું પુરવાનું હોય છે. હવે જો એક શખ્સ માંસનો ખોરાક છોડી દેવાનો આજે ઠરાવ કરે, અને આવતી કાલથી સદંતર ગ્રાસ ખાવાનું બંધ કરે તો તેનાં શરીરમાંના હજારો જીવોને જે પદાર્થો માંસના ખોરાકમાંથી મેળવવાની ટેવ પડી હતી તે પદાર્થ વનસ્પતીનાં ખોરાકમાંથી મેળવવાની તેઓને આદત ન હોવાથી તેનો ખાધેલો ખોરાક વગર હજારો થયે નીકળી જાય. આથી તેનાં શરીરનો વસ્તુતો ન હોવાથી તેનું માંસ અને શક્તિ ઓછી થતી જાય છે. એટલા માટે એ ખારીક જીવોને વનસ્પતીના ખોરાકમાંથી જોઈતો તત્વ લેવાની આસ્તે આસ્તે

દેવેતેવી જોઈએ. જો એક રાખસ બપોર અને રાત બેઉ વખત બંને 'વાણીનું' ગોસ ખાતો હોય તો તેને પહેલાં બે મહીના સુધી બપોરે જેમ ખાતો હોય તેમ ખાઈ રાતનાં એકજ વાણીનું ગોસ ખાવું, તથા બીજામાંથી ગોસમાં સંધેલી તરકારીજ ખાવી. ત્યારપછીનાં બે મહીનાં સુધી બપોરે પણ રાતની માફક એક વાણીનું જ ગોસ ખાવું. ત્યાર પછીનાં બે મહીનાં સુધી રાતનાં ગોસ સુદૃઢ ખાવું નહીં, પણ ગોસમાં પકાવેલી તરકારી ખાવી. ત્યારપછી લગભગ છ મહીનાં વેર કોઈબીવાર ગોસ ન ખાવું પણ રાત બપોરે બેઉ વખત ગોસમાં પકાવેલી તરકારી ખાવી. એમ કીધાથી ગોસનો ઘણોજ થોડો કેસ પેટમાં જતો હોવાથી આપણાં શરીરનાં અનુચ્છા અથવા છવોને તરકારીનાં ખોરાકમાંથી જોઈતો પદાર્થ લેવાની ટેવ પડે છે. આથી છ મહીના પછી માંસનો ખોરાક સદાંતરજ મુકી દેવાથી આપણને કંઈ અડચણ પડતી નથી. માંસનો ખોરાક જેમ જેમ છોડતા જઈએ તેમ તેમ તેજ વખતે કોળેળ યા દુધનો ખોરાક ધીમે ધીમે વધારવો જોઈએ.

એવી રીતે જ્યારે ખોદાશનાસીનો એક અભ્યાસી હલકી લાગણીએ દુર કરવા માટે, તેમજ કુલ બનદાર પેદાશ તરફની દયાની લાગણીને લીધે માંસનો ખોરાક મુકી દે છે, ત્યારે તેને માંસનો ખોરાક ખાવા માટે મન થતું નથી એટલુંજ નહીં પણ તે માટે વિચાર પણ જાગે આવતો નથી. પણ બીજા હાથ ઉપર દયાની લાગણીથી નહીં, પણ ચોક્કશ સ્વાર્થ માટે, યાને ચોક્કશ દરદ દુર કરવા માટે, યા મોક્ષ મેલવવાની ઇચ્છાથી જ્યારે માંસનો ખોરાક છોડી દેવામાં આવે છે ત્યારે માંસના ખોરાક માટેની ઇચ્છા તેનામાંથી જતી નથી. આથી મોટે વહેલે નજીવું કારણ મલતાજ તે માંસનો ખોરાક પાછો લેવા માંડે છે. આ ઉપરથી માંસનો ખોરાક ખાનારાઓએ ઠપકે અથવા ઘટતો નથી, તેમજ વનસ્પતીનો ખોરાક ખાનારાઓની તારીફ પણ કરવી જોઈતી નથી. કારણ માંસનો ખોરાક નહીં ખાવાનાં સર્વે કારણો અને કાયદાઓ બરાબર સમજ્યા પછી, અને તેનું વાજબીપણું સ્વીકાર્યા પછી, જો એક માણસ માંસનો ખોરાક મુકી દે તો તેમાં

કાંઈ મોટી ખીસાદ નથી. એ કાંઈ એવું મહાભારત કામ નથી, જેથી તેની તારીફ થવી જોઈએ. પણ ઉપલા કારણોનું વાજખીપણું સ્વીકારવાં છતાં, તેના આર્ગમાં કાંઈ અડચણો ન હોવા છતાં, આળસાઈને લીધે, આ માંસના ખોરાકનો સ્વાદ છોડવા નહીં ગમવાને લીધે, જો તે આ ખોરાક યુક્તિ દેવાની કોશિશ ન કરે, તો તે કપકાને પાત્ર ગણાવો જોઈએ. તેજ પ્રમાણે બીજા હાથ ઉપર જેઓ ઉપર દર્શાવેલા કારણોથી અંભણ હોય છે, જેઓ માંસનો ખોરાક યુક્તિવાદી નીપજતા કાયદાઓ વિષે જાણતા નથી, તેઓ જો આ ખોરાક ખાતા હોય તો તેમાં તેઓ જરાકપણ કપકાને લાયક કરતા નથી. જેમ જેમ તેઓ જ્ઞાનમાં આગળ વધતા જશે, જેમ જેમ તેઓમાં કુલ જગત મોટે દયા, આરુ અને મોહોખતનો વધારો થતો જશે, તેમ તેમ તેઓ માંસનો ખોરાક નહીં ખાવાનું વાજખીપણું સ્વીકારતા જશે. તે વખતે પોતાની મેળેજ વગર સમજાવવે માંસનો ખોરાક ત્યાગ કરશે. ખોદાશનાં સી પ્રમાણે ‘ઇવોલ્યુશન’માં ચોક્કસ દરજ્જે દુનિયાં આવી પુગવા પછી એક વખત એવો આવશે કે જ્યારે દુનિયાંના તમામ લોકો માંસનો ખોરાક ખાવો છોડી દેશે, અને આગળ ચાલતાં એકમન્ય જોડે ધણુજ કમ ખોરાક ઉપર જીવી શકશે આ વિચારને આપણા ધર્મના લખાણો પણ જે કેટલેક દરજ્જે ટેકા આપે છે, તે રીવાયતમાં ખહુમન યસ્તના તરજુમાના નીચલા ફકરા ઉપરથી જણાઈ આવે છે:

“ તમામ જેહાંન હોરમજદની દીન ઉપર ચાલશે. અને તે વેળામાં માત તથા પુઠાપો નહીં, અને આદમીઓ ઇત્તદ અમશાસ-પંદની ખીસાલે પાક યાસે, અને તેહવાર પછે જે આદમીઓ જેહાંન માં હોસે તેઓ સરવે ગોસત ખાણું દુર કરશે. અને હોશે દર માહાનાં વખતથી કોઈ કોઈ ગોસપંદ નહીં મારે, અને ગોશપંદ નહીં ખાએ સરવે આદમીઓ ગાએનાં દુધનો ખોરાક લેઇને સંતોષ પામશે પણ પછી દુધ પીવાની હાજતથી તેઓને નહીં રહેશે. પછે મેવો તથા ફલ ખાઈને સંતોષ પકડશે. અને તેવાર પછે મેવો ખાવોથી યુકશે, અને તમામ ખલક પાણી

પાન રહેશે. પછે પાણી પણ પીવું સુકચે અને તમામ ખલક મેનીઓ ખોરમ થાશે. એ મેનીઓ ખોરમનો માએનો એ જે, તેઓને કાંઈ ખાધાની હાજેત નહીં રહેશે, અને બેહેશતી રાઆનોની મીસાલ ફરશે.”

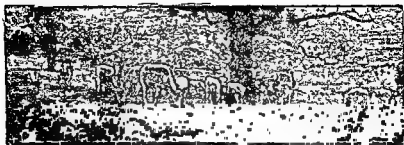
આ ફકરા ઉપરથી માલમ પડે છે કે માંસનો ખોરાક તણ દેવો, તે બુદ્ધિ તથા અશોષના ખીલવાનું પરીણામ છે, અને નહીં કે કેટલાક અવિચારી તથા સ્વાર્થિ પુરૂષોના મત પ્રમાણે લેણું ખસી જવાનું પરિણામ. એટલા માટે ઉપર દર્શાવેલાં કારણો તથા ફાયદાઓ વાળખી છે કે નહીં તેની ઉપર વિચાર કરવાની આપણી પહેલી ફરજ છે, અને તેમ જો ન બનતું હોય તો હાલ તુરત તે સવાલ રહેવા દેવો. જેઓ માંસનો ખોરાક ખાતાં ને હોય તેઓની તકરાર તથા લાગણીઓ જાણ્યા વગર તેઓની સામે બોલવું એ અક્ષલમંદોનું કામ નથી.

વળી જહમન યસ્તના ઉપલા ફકરા ઉપરથી માલમ પડે છે કે જે વખતે માણસો પુર લાન સહીત ‘એસલ શરીર’ માં કામ કરી શકશે તે વખતે ખાકી ખોરાક ખાવાની કાંઈ પણ ગરજ રહેશે નહીં. પણ જ્યાં સુધી તે જુલંદ ફરજે એક સપ્તશ આવી પુગે નહીં, ત્યાં સુધી તદ્દન ખોરાક તણ દેવાની કોશેશ કરવી, એ તેના અશાણપણાનું ઘેલાપણું છે.

જેમ ખાકી અને છાયા શરીરમાં પાંચ જ્ઞાન ઇંદ્રીઓ હોય છે, તેમ ‘એસલ શરીર’માં પણ તેઓને લગતા ‘સેનતસો’ અથવા ઇંદ્રિ-ખીંદુઓ હોય છે, જે મારફતે એસલ ચીજોની અખર પડે છે. પણ આપણામાં તે એસલ ‘સેનતસો’ ખીલેલા ન હોવાથી આપણને એસલ શરીર અથવા પદાર્થો દેખાતા નથી. આપણું એસલ શરીર છુટું પડી શકે છે, ખલકે રોજ રાતનાં તે છુટું પડે છે. જ્યારે માણસ ઉંઘમાં પડે છે ત્યારે ખાકી તથા છાયા શરીર (જે આખી જીંદગી સુધી સદા જોડાયેલાંજ રહે છે) બીજાનામાં રહે છે, પણ એસલ શરીરમાં રવાન બહાર નીકળી પડે છે. પ્રગટીકરણમાં ઘણાં

પછાત રહેલાં 'માણસોનું' એભલ શરીર ન્યારે રાત્રનું બેઠાર નીકળે છે ત્યારે તે બરાબર ખીલેલું ન હોવાથી વાદળો જેવું લાગે છે, તે 'ખાકી શરીરની પાસેજ લમ્યા કરે છે, અને તેમાં રહેલું રવાન પણ ખાકી શરીરની માફક ભાન વગરનું જ જણાય છે. સાધારણ મનશક્તિવાળાં માણસનાં એભલ શરીરનો આકાર માણસના જેવોજ હોય છે તે ખાકી શરીરથી ઘણે દુર જઈ શકે છે, અને તેમાં રહેલું રવાન ભાન સાથે ફરે છે પણ જેમ તે ખાકી શરીર વાપડી જાય છે તેમ તેને એભલ શરીર વાપડતાં આવડતું નથી. પણ જે માણસ પ્રગટીકરણમાં આગળ વધેલો હોય છે, તે પુર ભાન સાથે એભલ શરીરનો ઉપયોગ કરી શકે છે, અને ખાકી શરીરથી ઘણે દુર જઈ શકે છે. તે છતાં ન્યારે તે પાછો ખાકી શરીરમાં આવે છે ત્યારે એભલ શરીરમાં ભેયલી કાંઈ પણ ચીજ તેને યાદ રહેતી નથી, કારણ કે યાદદારતા ભેજાને લીધે હોય છે, પણ ન્યારે તે એભલ શરીરમાં ભાન સાથે ફરે છે, ત્યારે ભેજું તો ખાકી શરીરમાં ખીંછાનાપર હોય છે એટલા માટે ભેજાંપર તે જાણકનો કાંઈ પણ ભાસ થતો નથી. આગળ ચાલતાં એવે તબક્કે તે પૂગે છે કે ન્યારે એભલ શરીરનાં અનુભવો તે સંપૂર્ણ રીતે ખાકી શરીરમાં યાદ રાખી શકે છે. આવી રીતે માણસનાં ચાર નાશવંત તત્વો સમજ્યા પછી હવે આપણે માણસજાતનાં અમર તત્વ વિષે જાણીશું.

પ્રકરણ ૩ જી.

માણુસનું ખંધારણ—(ચાલુ).

અમર તત્વો.

માણુસનાં ચાર નાશવંત તત્વો જોઈ ગયા પછી હવે આપણે અમર તત્વ વિષે જોલીએ. મનસ, બુદ્ધિ અને આત્માને માણુસનાં અમર તત્વ લેખવામાં આવે છે. એ ત્રણે જુદાં જુદાં નથી પણ એકજ અમર તત્વની ત્રણ શક્તિઓને આ નામો આપવામાં આવેલાં છે, અને તે એક તત્વને આત્મા-બુદ્ધિ-મનસ એવું નામ આપવામાં આવ્યું છે. આપણે જે રવાન શબ્દ વાપરીએ છીએ તે માણુસના કીયાં અમર તત્વને લાગુ પાડવો, મનસને, બુદ્ધિને, આત્માને કે ત્રણે મળીને એક થયલા આત્મા-બુદ્ધિ-મનસને, તેનો આધાર આપણે રવાન શબ્દ વાપરતી વખતે શું અર્થ કરીએ, રવાન શબ્દ જોલતી વખતે આપણને શું વિચાર આવે, તેની ઉપર રહે છે આપણામાંના કેટલાકે માણુસને ત્રણ ભાગમાં વહેંચે છે, ખાકી શરીર, રવાન અને ફરોહર. પણ ફરોહર શબ્દનો અર્થ લોકો તરેહવાર રીતે જુદો જુદો કરે છે. એ શબ્દનો અર્થ આપણામાં નક્કિ કરવામાં આવ્યો નથી. આપણામાંનો મોટો ભાગ, બલકે લગભગ બધા જરથેશ્તીઓ, માણુસને બેજ ભાગમાં વહેંચે છે, ખાકી શરીર જે માણુસના શુન્નરવા પછી નાશ પામે છે તે, અને રવાન જે અમર હોય છે. અહીં રવાન શબ્દ માણુસના ત્રણ અમર તત્વોને એક તરીકે ગણીને વાપરવામાં આવેલો

માલમ પડે છે. માટે આપણે ત્યારે સાધારણ રીતે રવાન શબ્દ વાપરીએ છીએ ત્યારે આપણે એમજ સમજીએ છીએ કે રવાન આપણું ઉચ્ચામાં ઉચ્ચ તત્વ છે, એના કરતાં વધારે ઉચ્ચ તત્વ બીજું નથી. આવી રીતે રવાન શબ્દ આત્મા-બુદ્ધિ-મનસ માટે વાપરવામાં આવેલો જણાય છે. આ બીકટ બાબત સહેલથી સમજી શકાય એટલા માટે આપણે પણ આ રવાન શબ્દનો ઉપયોગ અર્થ કરી, આત્મા, બુદ્ધિ તથા મનસને રવાનમાં ધુપી રહેલી શક્તિઓ તરીકે ગણીશું. આ શક્તિઓમાંની ‘મનસ’ શક્તિ યાને મનશક્તિ માણસોમાં હાલમાં બીલતી જાય છે, પણ બુદ્ધિક તથા આત્મીક શક્તિ, થોડાક જ્ઞાની પુરૂષો શીવાય, સઘળા મનુષ્યોમાં બીલવા માંડી નથી પણ ધુપી રહેલી છે.

માણસનું આ અમર તત્વ યાને રવાન જોદાનો અંશ છે, જેમાં તમામ જોદાઈ શક્તિઓ બીજ રૂપે યાને વગર બીલવે ગુમ રહેલી હોય છે. એ તમામ જોદાઈ શક્તિઓ બીલવ્યાથી જોદાનાં જેવા થવાય છે, અને એ શક્તિઓ બીલવવી એજ પ્રગટીકરણ (evolution) ની, તેમજ માણસની જીવંતીની ખરી નેમ હોય છે. જોદાએ પોતાનો અંશ આપણા રવાનો તરીકે બહાર પાડી તેમાં પોતાની તમામ શક્તિઓ બીજ રૂપે સુકી તે એટલાજ માટે કે આસતે આસતે માણસો અનુલવ મેળવી, એ તમામ શક્તિઓ બીલવી પોતાના જેવા પુર જ્ઞાની, સર્વશક્તિવાન તથા અનંત આનંદી થઈ તે કીરતારમાં આમેજ થઈ જાય. જ્યાં સુધી જોદાઈ શક્તિઓ આપણામાં વગર બીલવે પડી હોય છે, ત્યાં સુધી આપણે અજ્ઞાન કહેવાઈએ છીએ, ત્યાં સુધી આપણુ અને જોદાની વચ્ચે આસમાન જમીનનો તફાવત રહે છે, અને તેથી આપણને એવું લાગે છે કે જોદા વિશે કંઈપણ ખ્યાલ કરવો યા જ્ઞાન મેળવવું એ માણસ જાતની શક્તિની બહાર છે. પણ આસતે આસતે જેમ જેમ જગતનો અનુલવ મેળવતા જઈએ, અને આપણામાં બીજ રૂપે રહેલી જોદાઈ શક્તિઓને બીલવતા જઈએ, તેમ તેમ જોદા અને માણસ વચ્ચેનો તફાવત ઓછો થતો જાય છે, અને આખરે તમામ જોદાઈ

શક્તિઓ મેળવી તે પાક પરવરદેગારના નુરમાં મળી જઈ શકાય છે. એ જોદાઈ શક્તિ ખીલવવા માટે ફક્ત ખાકી દુનિયાનોજ નહીં પણ ત્રણે દુનિયાનો અનુભવ મેળવવો પડે છે. પણ ખાકી દુનિયાનો તમામ અનુભવ મેળવવા માટે રવાનની એક જીંદગી કે જે થોડા કલાકની યા થોડા મહીનાની યા એકથી તે સવાસો વરસની અંદરની હોય છે, તે યસ થતી નથી. કારણ કે આપણે જે જઈએ જઈએ માણસ પાસે પણ જઈશું તો માલમ પડશે કે ખાકી દુનિયાને લગતી હજારો બાબત અને હજારો વિદ્યા એવી હશે કે જેને વિષે તેણે કંઈ પણ અનુભવ મેળવેલો નહીં હશે. ન્યુતન પોતાનાં જોડોળાં જ્ઞાન છતાં લખી ભય છે કે દુનિયામાં એટલુંતો શીખવાનું છે કે તેની સાથે સરખાવતાં મેં જેટલું જ્ઞાન મેળવ્યું છે તે ફરીએ કીનારેની રેતીના ફક્ત એક ઢાણા સમાન છે. એટલા માટે ખાકી દુનિયાનો એક જીંદગીમાં મેલવેલો અનુભવ મરણ પછી મીનોઈ દુનિયામાં જોદાઈ શક્તિમાં બદલી નાંખીયા પછી ખીલ વધારે અનુભવ માટે રવાનને ખાકી દુનિયામાં 'પાછું ફરવું' પડે છે. અને એ સુજ્ઞ ન્યાં સુધી પોતામાંજ ખીજ રૂપે રહેલી તમામ જોદાઈ શક્તિઓ ખીલતી નથી. ત્યાં સુધી રવાનને અતરે આવળાવ કરવી પડે છે. પણ ન્યારે રવાન તમામ જોદાઈ શક્તિઓ ખીલી રહ્યાથી ફરેશ્તા જેવું જ્ઞાની બને છે ત્યારે જન્મ મરણના ફરજિયાત ફેરામાંથી મોકલુ થાય છે, અને ત્યાર પછી રાજી ખુશીથી જન્મ લઈ તે પાક પરવરદેગારના સેવક તરીકે માણસ જાતને તેમની જોદાઈ શક્તિઓ ખીલવવામાં મદદ કરે છે. એવા જ્ઞાનીઓને મહાત્મા, આખેદ, મયગમ્બર, સાલેક, રૂખી, ચોગી વીગેરે કહેવામાં આવે છે. અતરે કેટલાકે એવો સવાલ કરશે કે ન્યારે આપણું મીનોઈ તત્વ યાને રવાન જોદાનોજ અંશ છે, પરવરદેગારનુંજ કીરણ છે, ત્યારે તો તે જ્ઞાની અને સર્વ શક્તિવાન હોવું જોઈએ. પણ રવાન જોદાનો અંશ હોવા છતાં તે જ્ઞાની નથી. એ બાબત ઘણીજ અગત્યની હોવાથી તે બરાબર સમજવા ખાકી દુનિયાનો એક દાખલો લઈએ કે જેથી

એ કંઈ પણ બાબત, જે પ્રગટીકરણની મુખ્ય નેમ કહેવાય છે, તે વધારે સારી રીતે સમજ પડે.

એક તરતનું જન્મેલું જન્મ્યું જો કે તેનાં માળાપનો અંશ છે તે છતાં તેના માળાપમાં જે મનુષ્ય જાતની સાધારણ શક્તિઓ જોવામાં આવે છે તેમાંની એક પણ શક્તિ તે જન્મ્યું ધરાવતું નથી પણ તે જન્મ્યું જાનવરનું નહીં પણ માણસનો અંશ ધરાવતું હોવાથી માણસ જાતની સાધારણ શક્તિઓ આગળ ચાલતાં તેનામાં પ્રગટી નીકળવાનો સંભવ હોય છે. દાખલા તરીકે હાલ તેને ખાતાં, પીતાં, ખોલતાં, ચાલેતાં, વિચાર કરતાં, એ કશું આવડતું નથી. પણ દીનપર દીન જેમ જેમ તે મોટું થતું જાય છે તેમ તેમ એક પછી એક ઉપલી શક્તિઓ તે મેળવતું જાય છે અને ઉમરે પુગતાં માણસ જાતની સાધારણ શક્તિઓ તે મેળવી શકે છે. ત્યાર પછી તેનું કામ તે શક્તિઓનો ઉપયોગ કરવાનું હોય છે, અને ચોતાની વારી આવે ચોતાના જન્મ્યાંઓને તેવીજ શક્તિઓ મેળવવાને તે મદદ કરે છે. એજ પ્રમાણે આપણું રવાન જોકે જોદાનોજ અંશ છે તે છતાં જોદામાં જે સાધારણ શક્તિઓ હોય છે તે શક્તિઓ હાલ આપણાં રવાનમાં ખીલેલી નથી. પણ રવાન પરવરદેગારનોજ અંશ હોવાથી આગળ જતાં રવાનમાં એ શક્તિઓ ખીલી નીકળવાનો સંભવ હોય છે. દાખલા તરીકે અત્રે બેઠા બેઠા દુનિયાના કોઈપણ ભાગમાં શું બને છે તે જાણવું, ગ્રામીન કાળમાં શું થયું હતું તે જાણવું, જે ચીજ ને જે અવાજ સાધારણ માણસ જોઈ યા સાંભળી ન શકે તે જોવો તથા સાંભળવો, બીજાનાં વિચારો જાણવા, અંતરજ્ઞાન (Intuition) મેળવવું, મનનું સમતોલપણ જાળવવું, ઉંડી વિચાર શક્તિ મેળવવી, અને એ વતરોગે બીજી સેંકડો અદ્ભુત શક્તિઓ જે યોગજ માણસોમાં જોવામાં આવે છે, તે શક્તિઓ આપણું રવાન ધરાવતું નથી, અને એકજ છ'દગીમાં તે સઘળું મેળવી શકવાને શક્તિવાન પણ હોતું નથી; પણ જેમ જેમ રવાન આ દુનિયામાં ફેરા ખાતું જાય છે તેમ તેમ દરેક છ'દગીમાં યોદી યોદી શક્તિઓ મેળવી આખરે સઘર્જી શક્તિઓ

ખાંલવાથી - તે જોદાના જેવું સર્વજ્ઞાની બની શકે છે. અને ત્યાર પછી તેનું કામ માણસ જાતને એજ કામમાં મદદ આપવાનું હોય છે.

પ્રગટીકરણ (evolution) પ્રમાણે ખનીજ પદાર્થમાંથી વનસ્પતી, વનસ્પતીમાંથી જાનવર, તથા જાનવરી તબક્કામાંથી માણસો ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે. જ્યારે એક જનાવરનો જીવ, ખસુસ કરીને જે જાનવર માણસનાં સંબંધમાં આવેલું હોય છે તેનો જીવ, જેવાં કે ગાય, કુતરાં, ઘોડા એવા જનાવરોમાંનો એકનો જીવ પ્રગટીકરણમાં વધતાં વધતાં ચોક્કસ દરજ્જે આવી પુગે છે, ત્યારે તે જાનવરોનો જીવ માણસના રવાનમાં બદલાઈ જાય છે. એવી રીતે જેમ જેમ જનાવરોના જીવો ઉચ્ચ દરજ્જે પુગતા જાય છે તેમ તેમ તેઓ રવાનમાં ફેરવાતા જાય છે. એ પ્રમાણે જોતાં માલમ પડે છે કે બધાં માણસોનાં રવાનો એકી વખતે પેદા થયેલાં ન હતાં, પણ રક્તે રક્તે જુદે જુદે વખતે જેમ જેમ જાનવરોનાં જીવો ઉચ્ચ દરજ્જે આવતા ગયા તેમ તેમ રવાનો પેદા થતાં ગયાં. આપણી આર્થ પ્રજા પાંચમી કહેવાય છે, અને જોદાશનાસી પ્રમાણે પેહેલી સાડા ત્રણ પ્રજા સુધી જાનવરોના જીવોને માણસના રવાનમાં બદલવાની તક મળી, પણ ચોથી પ્રજા 'એટલાન્ટીયન્સ'ની અધવચ્ચથી એ બંધ કરવામાં આવ્યું, યાને જાનવરોના જીવો માણસમાં ફેરવાતા બંધ થયા. અત્યાર સુધીમાં જે રવાનો પેદા થઈ ચુક્યાં છે તેઓને પોતામાં ખીજ રૂપે રહેલી શક્તિઓ ખીલવી જોદાના જેવા જ્ઞાની થવાની તક આપવામાં આવી છે. એ ઉપરથી માલમ પડે છે કે જાનવરોના જે જીવો છેક પાછલથી રવાનમાં ફેરવાઈ ગયા હતા તે રવાનોએ આ ખાકી દુનિયામાં થોડા ફેરા ખાધેલા હોવા જોઈએ. જોદાશનાસી પ્રમાણે જે રવાનોએ આ ખાકી દુનિયામાં થોડાજ ફેરા ખાધેલા હોય છે તેઓ મન અને સમજ શક્તિમાં ઘણાંજ પછાત હોય છે. દાખલા તરીકે આફ્રીકાના જંગલી માણસો વિષે એવું કહેવામાં આવેલું છે કે તેઓ આખો દીવસ અધઆસીપણામાં

પોતાની જીંદગી ગુજરે છે. તેઓને જ્યારે ભુખ-લાગે ત્યારેજ ભુખની લાગણી તૃપ્ત કરવા તેઓને શેકાર મારવા જવું પડે. જે પછી પાછા એકજ ઠેકાણે પડી રહેછે. આસેલીઆનાં જંગલ માણસો માટે એવું કહેવામાં આવે છે કે રાતનાં ઠંડીમાં થરથરતો હોવાથી તેઓને જો ધાળળી આવવામાં આવે છે તો આખી રાત તેને ઉપયોગ કર્યા પછી સવારના ઠંડી નરમ પડતાંજ તેઓ ખીજતને નહીં ચીજના બદલામાં તે આખી દે છે, અને રાત પડતાં પાછા ઠંડીમાં થરથરતા જોસે છે. પણ રાત પછી દીવસ અને દીવસ પછી પાછી રાત આવે એટલી પણ સમજ યા યાદદાસ્ત તેઓને હોતી નથી.

વળી સાધારણ નીતિના વિચારોની પણ તે જંગલી માણસનાં રવાનમાં જગા હોતી નથી. એક એવા માણસ માટે કહે છે કે ભુખ લાગવાથી તે પોતા પાસે એક ખાયડી હતી તેને મારીને ખાઈ ગયો, અને તેને જ્યારે આ 'ખોટું' છે આમ સમજાવવાની કોશિશ કરવામાં આવી ત્યારેતે પેટ પસવારી જોડ્યો કે "તે મને કાંઈ ભાઈ પડી નથી, સહેલાઈથી હજમ થઈ ગઈ." ખરું ખોટું શું તે પીછાંચીવાની શક્તિની શરૂઆત તે રવાનમાં થઈ ન હતી. તે રવાનને જાતવરી ચોનીમાંથી આવવાને થોડાજ વખત થએલો હોવો જોઈએ. એ રવાન વખત જતે ઘણાંક ફેરાઓ ખાઈ ખાકી શરીર મારફતે અનુભવ મેળવી રહેતે રહેતે હાલની ખીલેલી મનશક્તિ અને સુધરેલી નીતિવાળા માણસના જેવું થયે, ત્યાર કેડે પયગમ્બર જેવે હરજો પુગશે, એટલુંજ નહીં, પણ અતે ખોદાઈ હરજો પામશે કારણ કે રવાન જતે મીનોઈ તથા ખોદાઈ છે અને ખાકી શરીર મારફતે તે પોતામાં રહેલી શુભ શક્તિઓ ખીલવી પોતાનો ખોદાઈ હરજો પુરેપુરો પામવાને શક્તિ ધરાવે છે.

જે રવાને ખાકી દુનિયામાં વધારે ફેરા ખાધેલા હોય છે તેને અનુભવ ઘણો મેળવેલો હોવાથી તેની સમજશક્તિ, અક્ષલ અને બુદ્ધિ એટલી બધી તો ખીલેલી હોય છે કે આપણે તેને જ્ઞાની માણસ તરીકે માન આપીએ છીએ, જ્યારે ખાકીના માણસોમાં આ દુનિયામાં ખાધેલા વધતાં ઓછા ફેરા પ્રમાણે મગજશક્તિ

અને બુદ્ધિ જોવામાં આવે છે. એક જાનવરનો છાવ રવાનમાં ફેરવાયા પછી જ્યારે તે રવાન પહેલીજ વાર આ ખાકી દુન્યામાં જન્મ લે છે ત્યારે તે રવાન ધરાવનારા માણસમાં 'મનસ' યાને મનશક્તિ ખીલવાની માત્ર શરૂઆત થતી હોય છે. એથી તે માણસ એક જનાવરની માફક વરતે છે. એવી હાલતમાં તે રવાન જ્યારે ફેટલાક ફેરા આ દુન્યામાં ખાય છે ત્યારે તેની મનશક્તિ સહેજ ખીલવાથી આસેલીઆ અને આફ્રીકાના જંગલી માણસોની હાલતે તે આવી પુગે છે. વળી ફેટલાક વધુ ફેરા ખાવા પછી જંગલવાસીઓ જેઓ લાકડાં, ઘાસ વીગેરે વીણી લાવે છે તેઓના જેટલી મનશક્તિ તેનામાં આવે છે. ખીજા અનેક ફેરાઓ ખાધાથી હલકી નોકરી કરનાર, પછી હલકો કામ કરનાર, અને ત્યાર પછી વેપાર વનજ અને દુન્યાદારી સમજી શકે એવાં માણસોના જેટલી મનશક્તિ તેનામાં ખીલે છે. તેની સાથે નીતી પણ ધીમે ધીમે ખીલે છે. પણ મન શક્તિને તથા નીતિને આટલે દરજ્જે આવતાં જમાનાઓ થાય છે.

આપણું રવાન હાલ જે મનશક્તિ ધરાવે છે તે, ફક્ત આપણી હાલની એક છાંદગીનું જ નહીં, પણ જમાનાઓનું પરীણામ છે. એ મનશક્તિ માણસમાં એટલી તો આસતે આસતે ખીલે છે કે જેમ એક દીવસમાં એક વનસ્પતીનો રોપ, યા એક બાળક કેટલું વધે છે તે આપણે જાણી શકતા નથી તેમજ માણસની એકજ છાંદગીમાં તેની મનશક્તિ કેટલી વધુ ખીલે છે તે મુદ્દલ જણાતું નથી, પણ જ્યારે દસ ગાર જન્મોમાં તેની મનશક્તિમાં થયેલો વધારાનો ખ્યાલ કરવામાં આવે છે ત્યારેજ તે જણાઈ શકાય છે. પણ ઉપલી વાત આપણને અજબ જેવી લાગે છે, તે આપણા માનવામાં આવતી નથી. કારણકે આપણને એવું લાગે છે કે એક માણસ જન્મે છે ત્યારે તેનામાં મનશક્તિ જણાતી નથી, પણ જેમજેમ તે મોટો થતો જાય છે અને કેળવણી લે છે, તેમ તેમ તે મોટી મોટી પરીક્ષાઓ આપે છે. તે જ્યારે 'ખી. એ.' 'એમ. એ.' થઈ પોતાની ઉમદા મનશક્તિ ખતલાવે છે, ત્યારે આપણાંથી એમ કેમ કહેવાય કે તે એક છાંદગીમાં પોતાની મનશક્તિમાં સહેજ વધારો કરી શકે છે ? આવા

દાખલામાં તો તે વગર મનશક્તિએ જન્મી એકજ જીવગામા 'એમ. એ.' ની પદવી મેળવવા સુધીની મનશક્તિ ખીલવતો જણાય છે, ત્યારે ઉપલું કહેવું વાજળી કેમ હોય? આપણને તે વાજળી નથી લાગતું તેનું કારણ એ કે પહેલાં તો આપણે ખોટું માની લઇએ છે કે એક માણસનાં જન્મ વખતે તેનું રવાન મનશક્તિ ધરાવતું નથી. પણ ખરેખર તો જન્મતી વખતે પણ તેનું રવાન આગલાં જન્મોમાં મેળવેલી મનશક્તિ ધરાવતું હોય છે. પણ બાળ અવસ્થામાં તેનાં ખાફી, શરીરનું લેભું સંપૂર્ણ રીતે બંધાયેલું નહીં હોવાથી તે રવાન પોતાની મનશક્તિ બહાર કરી શકતું નથી. લેભું તૈયાર થવા પછી જ્યારે તે સ્કુલ અને કોલેજમાં કેળવણી લઇ ઝપાઝપ પરીક્ષાઓ આપે છે ત્યારે તે બતલાવે છે કે તે રવાન આ કેળવણીથી માત્ર આગલી મનશક્તિ તાજ કરે છે પણ તેમાં કંઇ દમ જેવો વધારો કરતો નથી. પણ જો થોડી પરીક્ષાઓ આપ્યા પછી, દાખલા તરીકે 'મેટ્રીક્યુલેશન'ની પરીક્ષા આપ્યા પછી, કોલેજમાં અભ્યાસ કરવાનું એક શબ્દને ઘણું જ ભારી પડતું હોય, તેને એમ લાગે કે આ શીખવા માટે તેનું લેભું જ નથી, તો તે બતલાવે છે કે આ માણસના રવાને 'મેટ્રીક' ને માટે જોઇએ એટલીજ મનશક્તિ આગળ જન્મોમાં મેળવેલી હોવી જોઇએ. આથી મનશક્તિને આગળ ખીલવવાનું તેને એટલું તો ભારી લાગે છે કે તે અભ્યાસ કરવા સાક્ષ ના પાડે છે. આવો એક બોધર છોકરો જો અતીશય મહેનત કરે તોજ પોતાની મનશક્તિ સેજ વધુ ખીલવી શકે; બેશક બી. એ. જેટલી તો નહીંજ. પણ આવા કેટલા છોકરાઓ આવી મુશકેલી નડવા છતાં મહેનત કરવાને તઇયાર થાય છે? આપણે તો જોઇએ છીએ કે પોતે અશક્ત છે આવું જણાતાંજ છોકરાઓ હારીખાઇ અભ્યાસ છોડી દે છે અને ધંધા ચાકરી શોધે છે. પ્રગટીકરણની ફીલસુફી પ્રમાણે અભ્યાસમાં નડતી મુશકેલીઓ સમજવાની અતીશય કોશેશ કરવાથીજ મનશક્તિમાં ખરેખર વધારો થાય છે, જ્યારે વગર મુશકેલી નડવે ઝપાઝપ પરીક્ષા પસાર કરવી એ તો અગાઉના જન્મોમાં મેળવેલી ઉંચી મનશક્તિનું માત્ર પ્રગટ થવું

છે. એક દાખલો હોવાથી આ બીકટ પણ ઘણીજ અગત્યની બાબત વધુ સમજ પડશે.

કેટલાક વર્ષો સુધી ખગોળ વિદ્યાનો અભ્યાસ કરી તેમાં બોહલું જ્ઞાન મેળવવાં છતાં સંસારી ચોકસ સંખ્યાને લીધે એક શખ્સને લાગેા વખત સુધી બીજીજ પ્રકારની નોકરીએ રહેવું પડ્યું હતું, જ્યાં તેને કામનો બોજો વધુ હોવાથી ખગોળ વિદ્યાને પકતી નાંખવાની ફરજ પડી હતી. એથી એ બાબતનું જ્ઞાન તે લગભગ ભૂલી ગયો હતો. ઘણાક વર્ષો વિત્યા બાદ એક દીવસ એક બાહોશ ખગોળવેત્તા (Astronomer) તેને મલ્યો, એક બીજા સાથે વાત કરતાં આપણા આગલા ખગોળવેત્તાએ પોતાના એ બાબતના આગલા અભ્યાસની વાત બીજાથી છુપાવી કેટલાક સવાલો એવા પૂછ્યા કે જેથી પેલા બાહોશ ખગોળવેત્તા અજબ ધણ પોતાના મન સાથે વિચાર કરવા લાગ્યો કે જો આ શખ્સ ખગોળ વિદ્યા શીખવા માંડે તો ઘણા હુશીઆર નીકળે, કારણ એ માટે એનામાં ખુદરતી હુશીઆરી જણાય છે. એવા વિચારથી તે પેલા શખ્સને ખગોળ વિદ્યાનો અભ્યાસ કરવા સમજાવવા લાગ્યો. પેલાને હાલ કુરમદ હોવાથી તે અભ્યાસ કરવા કબુલ થયો, અને તેના આગળા અભ્યાસ માટે પેલાને શક ન હત્ય એટલા માટે ચોપડીઓ પણ તેનીજ ઉછીની લઈ વાંચવા લાગ્યો. તેણે આગળ સારા અભ્યાસ કરેલો હોવાથી ઘણીજ સેહેલથી તે એક વર્ષમાં તો સઘળી ચોપડીઓ એક વખત પાછી ભેઈ જઈ એ બાબતનું જ્ઞાન તાજું કરી શક્યો. આખરે તે પેલા ખગોળ વેત્તા પાસે ગયો અને કહેવા લાગ્યો કે- “હું અભ્યાસ કરી રહ્યો.” આ પછી તેની સાથે વાતચીત કરતાં તેને પોતાનાજ જેટલું જ્ઞાન ધરાવતો ભેઈ તે બહુ અજબ થયો અને પૂછવા લાગ્યો કે “જેટલું જ્ઞાન મેળવતાં મને વર્ષો લાગ્યાં હતાં તેટલું જ્ઞાન તમને એક વર્ષમાં મેળવતાં ભેઈ મને ઘણી અચરતી લાગે છે. તમે આ સઘળું જ્ઞાન એક વર્ષમાં કેમ મેળવી શક્યા?” આ મવાલથી તે વધુ વાર પોતાના આગલા અભ્યાસની વાત પેલાથી છુપાવી ગક્યો નહીં તે બાતો.

કે “આગળ કેટલાંક વર્ષો સુધી આ બાબતનો અભ્યાસ મેં કરીધેલો હતો, પણ ત્યાર પછી લાંબો વખત સુધી એ બાબત મને પડતી મેલવી પડેલી હોવાથી હું લગભગ ભુલી ગયો હતો. પણ તમારા કહેવાથી મને આ માટે પાછો શોધ થઈ આવ્યો અને તેથી એક વર્ષમાં હું આ બાબત પાછી જોઈ જઈ શક્યો છું” આ ખુલાસો સાંભળ્યા પછી પેલાની અભયબીનો અંત આવ્યો અને તે બોલવા લાગ્યો કે “એમ છે ત્યારે તેમાં અજળ થવા જોગ કાંઈ નથી. એક વર્ષમાં આગળ મેળવેલું જ્ઞાન તાજું થઈ શકે પણ નવું મેળવી શકાય નહીં.” એજ પ્રમાણે જો એક માણસના રવાને આગલા જન્મમાં ‘એમ. એ.’ ના અભ્યાસ જેટલી મનશક્તિ મેળવેલી હોય છે તો તે આ જીવંતમાં ‘એમ. એ.’ સુધીનો અભ્યાસ ઘણી સહેલથી કરી શકે છે. કારણ કે આવી રીતે તે પોતાનો આગલા જન્મનો અભ્યાસ માત્ર તાજો કરે છે, કાંઈ નવો મેળવતો નથી. એટલા માટે એમાં અજળ થવા જોગ કાંઈ નથી. જો એક શખ્સ ઘણીજ થોડી મનશક્તિ ધરાવવા છતાં, તદ્દન બુઝક હોવા છતાં, એકદમ તેની મનશક્તિ ખીલવી શકે, અને ઉચ્ચ પ્રકારની વિદ્યા મેળવે તો તે ખરેખર અતીશય અજળ થવા જોગ છે પણ એમ કદી ધનતુજ નથી. ઉપલા ખુલાસા પછી ધીરજથી વિચાર કરશું તો માલમ પડશે કે રવાન એકજ જન્મમાં ખરેખર ઘણોજ જુજ વધારો પોતાની મનશક્તિમાં કરી શકે છે.

આજથી પોણોસો વર્ષની વાત ઉપર પારસીઓ દુન્યાંદારી, ધ ધો રોજગાર, તથા વેપાર વણજ માટે અછી મનશક્તિ ધરાવતા હતા. પણ એનાં કરતાંબીજે ઉચ્ચ પ્રકારની મનશક્તિ, જેની મદદથી ઉચ્ચ ગણિતશાસ્ત્ર (Higher Mathematics), ફીલસુફી, તથા તરેહવાર ઉમદા વિદ્યાઓ (Sciences) સમજી શકાય છે, તે મોટા ભાગમાં જોવામાં આવતી નહીં હતી. વળી તે વખતે એ ઉચ્ચ મનશક્તિ ખીલવવાનું કાંઈ સાધન પણ નહીં હોવાથી જે રવાનોએ પોતાના આગલા જન્મમાં આ ઉચ્ચ પ્રકારની મનશક્તિ થોડે દરજ્જે ખીલવેલી હોય તેવાં રવાનો આપણી કોમમાં જન્મ લઈ શકતા નહીં

હતા. કારણ કે એવાં રવાનો પ્રગટીકરણમાં જે દરજ્જે આવી પુગાં હોય ત્યાંથી આગળ વધવા માટે તેઓને તો ઉંચી પ્રકારની મનશક્તિ વધુ ખીલવવીજ જોઈએ. આથી તેને ખીલવવા માટેના સાધણો ન્યાં હોય ત્યાંજ જો તેઓનો જન્મ આપવામાં આવે તો તેઓનો ફેરો રદ નહીં જતાં ઉંચી મનશક્તિ વધુ ખીલવી પ્રગટીકરણમાં આગળ વધી શકે. જ્યારે પારસીઓમાં આ ઉંચી પ્રકારની મનશક્તિ ખીલવવાનો વખત આવી લાગ્યો, જ્યારે આગળા જન્મોમાં આ ઉંચી મનશક્તિ મેળવેલાં રવાનોનો પારસીઓમાં જન્મ લેવાનો વખત નજીક આવ્યો, ત્યારે ખુદરતે શું ઉપાય લીધો હતો તે આપણે જોઈએ કે જેથી ખુદરત પોતાનું કામ કેવી રીતે બજાવતી જાય છે તે આપણને સમજ પડે. ખુદરતને જ્યારે એવું કાંઈ કામ કરવાનું હોય છે ત્યારે તે બજાવવા માટે ખોદા પોતે અતરે આવતા નથી, તેમજ ઘડી ઘડી કાંઈ પેગમ્બરોને મોકલી આપવામાં આવતા નથી, પણ ખુદરત એ કામ માણસો પાસેજ કરાવે છે. પહેલાંતો ખુદરતે જે કામમાં આ ઉંચી પ્રકારની મનશક્તિ ખીલેલી હતી તે કામને આપણા સંબંધમાં લાવી આપી, યાને અંગેને સાથનો આપણો સંબંધ શરૂ થયો. ત્યાર પછી આ ઉંચી મનશક્તિ કેળવણીથી ખીલતી હોવાથી, આપણામાંથી થોડાઓને ખુદરતે ચુંટી કાઢીને તેઓને કેળવણી લેવાની તક આપી, અને થોડી કેળવણી લીધા પછી તેઓને કેળવણીની હીમાયતમાં બહાર પાડવામાં આવ્યા. આ સાહેબો તેઓ છે કે જેઓ આપણી કામને કેળવણી આપવા માટે પોતાના તન, મન અને ધનથી મહેનત કરતા હતા. કેળવણીનો જાતી અનુભવ લીધા પછીજ તેઓ બહાર નીકળેલા હોવાથી તેઓ તે કામને વળગી રહી શક્યા હતા, અને તેઓ ખુદરતને પગલેજ ચાલતા હોવાથી, ખુદરતનેજ મદદ કરતા હોવાથી, બેહદ મુસીબતો છતાં તેઓ એ નેમમાં ફત્તેહ પામ્યા હતા. વળી એ કાંઈ જેવી તેવી ફત્તેહ નહીં હતી, કારણ આપણને કહેવામાં આવે છે કે આજે પારસી છોકરાઓમાંથી લગભગ અઠાણું ટકા કેળવણી લે છે. આ કાંઈ થોડી ફત્તેહ નહીં કહેવાય. આપણે પણ આપણી કેળવણી માટે ઉપલાજ કેળવણીની હીમાયત કરનારા

પારસી ભાઈઓને આભારી છીએ. આજે કેળવણીને રસ્તે ઉંચી મનશક્તિ 'ખીલવવાનું' કામ પુર બહારમાં ચાલે છે. પણ એ કામ બળવતી વખતે ઉપલા સાહેબોને કાંઈ જેવી તેવી મુસીબતો, હાડમારી તથા વિધ્નો ખમવા પડ્યાં ન હતા. તે છતાં તેઓ પુરકતેહ સાથ પોતાનું 'ખુદરતને મદદ કરવાનું' કામ બજાવી શક્યા હતા જે માટે તેઓને શાખાશી ધટે છે. આવી રીતે માણસ જાતને પોતાનો 'એજન્ડ' થેડવી ખુદરતે આપણામાં ઉંચી મનશક્તિ ખીલવવાની શરૂઆત તેઓ પાસેજ કરાવી હતી.

આ ઉંચી મનશક્તિ એક માણસમાં ખીલતાંજ તેની ચાલ ચલણમાં સ્વભાવીક રીતે ચોક્કસ ફેરફાર થાય છે. તે શખ્શ કોઈપણ ચીજ માનવાની અગાઉ તેનું કારણ જાણવા માંગે છે. અગાઉ જે ચીજને વગર કારણ સમજાવે તે માનતો હતો તે ચીજને માનવા હવે તે સાદુ ના કહે છે. દુન્યાદારી તેમજ ધર્મ સંજયી જાબદોમાં પણ તે એવીજ રીતે વર્તે છે. ધર્મના ફરમાનોની ફીલમુફી તેને સમજ ન પડવાથી તેનું એકીન ધર્મ ઉપરથી ઉઠતું જાય છે. એવી રીતે દરેક ખાખદમાં કાંય, કેમ, શું કરવા, એવા એવા સવાલો ઉંચી મનશક્તિ ખીલવાથી તેનામાં ઉત્તર થાય છે. તેની આ વર્તણુક ઉપરટપકેથી જોતાં નુકશાન-કારક લાગે છે, પણ એ ખુદરતના કાયદાનુંજ ખરીજ્જામ હોવાથી ખુદરતને એનો ઉપાય માલમ હોય છે. આપણાં કરતાં ખુદરતને એ માટે વધુ કાળજી તથા ફીકર હોવી જોઈએ. ખુદરત પોતાનું કામ બરાબર સમજતી હોવાથી તે પોતાનું કામ કાયદા પ્રમાણે વગર ઘોંઘાટે કરતીજ જાય છે, જાજકે વખત આવવે આપણી પાસેજ કરાવે છે. ધર્મ ઉપરથી ઉઠી ગયલું એકીન પાછું લાવવા ખુદરત શું ઉપાય લે છે તે જાણવું હોય તો આપણાં કરતાં મનશક્તિમાં આગળ વધેલી કોમમાં ખુદરતે કેવો ઉપાય લીધો હતો તથા હજી પણ લે છે તે જાણવું જોઈએ. હિંદુસ્તાન કરતાં ઇંગ્લેન્ડ તથા અમેરીકામાં ઉંચા પ્રકારની મનશક્તિ આપણી ઘણાં વર્ષ અગાઉ ખીલવા માંડી હતી. ખયામ વર્ષની વાત ઉપર એ મનશક્તિ ન્યાં એટલીતો ફેલાઈ ગઈ હતી કે ત્યાંના માણસોનું ધર્મ તથા ખોદા

વિવેનું એકીન દાખાદોળ થવા લાગ્યું. ધર્મની દરેક બાબદ માટે તેઓ કારણ માંગવા લાગ્યા, અને ખુદ ધર્મ તરફ શકની નજરે નેવા લાગ્યા. એના પરીણામ તરીકે લખો લોકો જડવાદી (Materialist) થવા લાગ્યા. તેઓ એવું માનવા લાગ્યા કે ધર્મ જેવું કંઈ પણ છેજ નહીં, ધર્મ તો અજ્ઞાન પુરૂષોના વહેમોનું પરીણામ છે. માણસમાં અમર તત્વ જેવું યાને રવાન જેવું કંઈ નથી, ગુજરવા પછી સઘણું ખલાસ થાય છે, દુકેમાં, મોતની પેલી બોરદુ કંઈ નથી. એવા તુકશાનકારક જણાતા વિચારોને આગળ વધતા અટકાવી લોકોને ખરેખર તુકશાન ન થાય એટલા માટે ખુદરતને શું ઉપાય લેવા પડ્યા હતા તે આપણે જોઈએ. અમેરીકાના કેટલાએક ઉંચા લાયકીવાળાં આબરૂદાર કુટુંબોમાં ગુજરી ગયલા સગાઓ જેઓ ‘એસલ શરીર’માં હસતી ધરાવતાં હતાં તેઓને ‘મીડીયમ’ (medium)* મારફતે પોતાના હયાત સગાઓને દેખાવ દેવરાવી તેઓ સાથ વાતચીત કરવાની તક તથા સાંધનો આપવામાં આવ્યા. એવી રીતે પોતાનાં ગુજરી ગયલાં બહાલાં સગાઓને પાછા મળવાથી, તેઓ સાથ વાતચીત કરવાથી, તેઓના materialised શરીરને હાથ વટીક લગાડવાથી, તેઓને ગ્રેંડે, એસલ દુન્યાની હકીકત સમજ્યાથી, તથા છેલ્લે સર્વેની નજર આગળ તેઓને શુભ થતા જોવાથી ભરનારના સગાઓની ખાતરી થવા લાગી કે ગુજરવા પછી પણ માણસ અદ્રશ્ય શરીરમાં હસતી ધરાવી શકે છે, અને ચોક્કસ સંજોગો વચે દેખાવ વટીક હઈ શકે છે. કેટલાંક કુટુંબોની એવી રીતે ખાતરી થવા પછી એ વાત બહાર ફેલાતાંજ દેશે દેશથી લોકો નેવા આવવા લાગ્યા, એટલુંજ નહીં પણ યુરોપના વિદ્વાનો (scientists) ની એક મંડળી (Psychical Research Society) આ બાબદની તપાસ કરવા માટે સ્થાપવામાં આવી. એ મંડળીના એક આગેવાન ગ્રહસ્થે પોતે જાતે બારીકીથી તપાસ કરી પોતાની ખાતરી કીધા પછી એ વાત ખરી છે,

* જેઓનું “ધિરિક શરીર” સેલથી છુટ પડી રાકતુ હોય છે તેઓને ‘મીડીયમ’ કહેવામાં આવે છે

ગુજરેલાંઓ પાછાં આવી વાતચીત કરી શકે છે, એવો એક રીપોર્ટ વટીક બહાર પાડ્યો છે. આ ઉપરથી લખો જડવાદીઓ રવાનની હસ્તી માનનારા થઈ ગયા. માણુસમાં અમર તત્વ (રવાન) છે એવું તેઓ પાછું માનવા લાગ્યા. એ માનનારાઓમાં હાલના વખતના વખણાયલા વિદ્વાનો (scientists) નજરે પડે છે. એ જેટલી ખુશીની તેટલી અગત્યની વાત છે.* એથી જડવાદીઓને ગોચા એક કારી જખમ લાગ્યો, અને તે દીવસ પછી તેઓ પાછા ઉઠવા પામ્યા નથી એવી રીતે ખુદરતે ખરાબીને આગળ વધતી અટકાવી* પોતાનું કામ મુંઝે મહોડે બળબડું હતું. પણ એથી કાંઈ લોકોનું ધર્મ તરફનું એકીન પાછું આબડું નહીં. ધર્મનાં નહીં સમજ પડતાં ફરમાનો માનવાને તેઓ હજુર પણ નાજ કહેવા લાગ્યા. તેઓનું ધર્મ ઉપરનું આગળું આંધળું એકીન મનશક્તિની રોશની આગળ આપું પડવા લાગ્યું. દુકી નજરે ભેતાં આંધળાં એકીનનું આવી રીતે ધર્મ ઉપરથી ઉઠી જવું આપણને ખરાબ તથા નુકસાનકારક માલમ પડેછે, પણ ખાફી આંખે ખરાબ જણાતો આ માર્ગ ખુદરતને એક મુલદંદ પરીણામ ઉપજાવવાજ લેવો પડ્યો છે, અને તે પરીણામ આંધળા એકીનને શાની બનાવવાનું છે. એ નેમ બર લાવવા માટે જ્યારે ખુદરત એક તરફથી માણુસોમાં મનશક્તિ ખીલવી આંધળાં એકીનનું જોર કમી કરતું હતું ત્યારે બીજી તરફથી ધર્મ તરફનું આ એકીન તદ્દન મરી નહીં જાય તેની સંજાળ માટે તેજ ખુદરત પોતાની શુભ ફીલસુફીઓ, જે સાધારણ માણુસોથી આજ સુધી છુપાવવામાં આવી હતી, તે સમજવાને માટે હાલની

* ગુજરેલાંઓ જીવતાં માણુઓ સાથે વાત કરે છે તે માટે જો કાંઈને વધુ જાણવું હોય તો તેઓએ નીચે જણાવેલી ચોપડીઓ વાંચવી :—

1. *Researches in Spiritualism*, by Professor W. Crookes.
2. *Miracles and Modern Spiritualism*, by Dr A. R. Wallace
3. *Report of the Psychical Research Society*, (Part xxxiii, Vol xiii), by Dr R. Hodgson

ખીલેલી મનશક્તિ પુરતી હોવાથી, બહાર લાવી આપવા લાગી. આ ગુપ્ત ફીલસુફી યાને જોદાશનાસી બહાર પાડવામાં ખુદરતની મતલબ એ હતી કે માણસોની મનશક્તિ વધુ ખીલેલી હોવાથી તેઓ હવે જોદાશનાસીની ઉઠી ફીલસુફીની મદદથી પોતાના ધર્મ તથા તેના ફરમાનો સમજી શકે, જેથી ધર્મની ખરી ખુબી જાણ્યા પછી તેઓ આંધળાં એકીનથી નહીં, પણ જ્ઞાની એકીનથી ધર્મના ફરમાનો સમજી ધર્મચુસ્ત થાય.

આ ગુપ્ત ફીલસુફીનાં લખાણો ફેલાવવાનું કામ પણ માણસો પાસેજ કરાવવામાં આવ્યું. આજથી પચીસ વર્ષ ઉપર એવાં લખાણો શરૂ થયાં, અને તે એટલી તો ઝડપથી વધવા લાગ્યાં કે છેલ્લાં પચીસ વર્ષમાં જોદાશનાસીની ફીલસુફીના સેંકડો લખાણો ગુપ્ત વિદ્યા અને 'ચીઆસોફી' ને નામે બહાર પડ્યાં છે અને હજુ પણ છપાતાં જાય છે, જ્યારે એની અગાઉ એવાં લખાણોની ચોપડીઓ ઘણીજ જુજ જણાતી હતી. હાલ જોદાશનાસીના લખાણો ન્યુસપેપરો અને ચોપાનીઆંઓમાં વટીક પુષ્કળ જોવામાં આવે છે. ખુદરતના આ કામનું પરીણામ, જે આંધળાં એકીનને જ્ઞાની બનાવવાનું છે તે કેટલાક શખ્સોમાં જણાવા લાગ્યું છે. કારણકે જેઓ ઉપલી ફીલસુફીનો અભ્યાસ કરે છે તેઓને પોતાનો ધર્મ એ ફીલસુફીની રાશનીથી વધારે સમજ પડતો હોવાથી તેઓનું ઉઠી ગયલું એકીન પાછું આવેલું માલમ પડ્યું છે, પણ એવી રીતે આવેલું એકીન આગલાં એકીનના જેવું આંધળું હોતું નથી. કારણકે જે કાંઈ તે હાલ માને છે તેનું કારણ સમજતો હોવાથી જે ખરું એકીન તેનામાં ઘર કરે છે તે કદી પણ ખસે નહીં તેવું હોય છે. પૈઆ યા સીની ખુબસુરતી આ ખરાં એકીનને જરાક પણ હીલવી શકતી નથી. એવી રીતે ખુદરત પોતાનો માર્ગ લેતી જણાય છે.

આ ઉપરથી માલમ પડે છે કે પારસીઓનું તેમજ કોઈ પણ કોમના લોકોનું ધર્મ ઉપરથી ઉઠી ગયલું એકીન પાછું લાવવા માટે ધર્મની ફીલસુફી, નહીં કે ધર્મના ખાલી ફરમાનો, સમજાવવાની ઘણી અગત્ય છે. ખીન કેળવાયલા વર્ગ માટે ફીલસુફીની

કાંઈ જરૂર નથી. કારણ માત્ર ધર્મની તારીફમાં આપેલાં ભાષણો તેઓની ધર્મ તરફની લાગણી સહેલથી ઉશકેરી તેઓને ધરમી બનાવી શકે છે, જો કે તેઓમાં આવી રીતે ઉત્પન્ન થયેલું ધર્મ તરફનું ઓકીન આંધળું હોય છે. પણ ધર્મની માત્ર તારીફ કેળવાયલા વર્ગ ઉપર અસર કરી શકતી નથી. તેઓનું કેળવાયેલું મન ધર્મની ખાલી તારીફને ગઢલે ધર્મનું કાંઈ સંગીન જ્ઞાન, કાંઈ ઉમદા ફીલસુફી માંગે છે. ધર્મમાં જળુવેલાં ફરમાનો કેવી રીતે ઉત્પન્ન થયાં, તેઓની સમજ શું છે, તે પ્રમાણે ચાલ્યાથી કેવી રીતે ફાયદો થાય છે, ફાયદો શું થાય છે, તે પ્રમાણે ન ચાલવાથી કેમ અને શું નુકસાન થાય છે, જો સર્વે વિગતો ખાતરી પુર્વક રીતે સમજ્યા પછીજ તેઓનું ઉઠી ગયેલું ઓકીન પાછું આવે છે, અને ત્યારથી તેઓ ખરા જીગરથી ધર્મ ઉપર તથા પેગમ્બર ઉપર ગોચા આશરૂં બને છે.

કેળવણીથી મલતી આ ઉંચા પ્રકારની મનશક્તિ જે આપણાંમાં ખીલતી જાય છે તેનાં કરતાં પણ વધારે ઉંચી મનશક્તિ ખુદ વિદ્વાનો (scientists) તથા ફીલસુફો ધરાવતા હોય છે. તેઓ જે મહાભારત શોધો કરે છે, જેવી કે તેલીજ્ઞાન, તેલીઆફ, ફાનોઆફ, વગેરે, તેના જો કે આપણુ ઉપયોગ કરીએ છીએ તે છતાં તેમાં શું કીયાઓ ચાલે છે તે જ્યારે આપણામાંના ઘણાઓ સમજી શકતા નથી, તો પછી યંત્રો જેવાની અગાઉ એવી શોધ કરવા માટે આપણાં કરતાં કેટલા ઉંચા પ્રકારની મનશક્તિ જોઈએ? એટલી મનશક્તિ આપણને મેળવવા માટે જમાનાઓ જોઈએ, એ માટે ખીજ ઘણા ફેરા આ દુનિયામાં ખાવા જોઈએ. પણ વિદ્વાનો તથા ફીલસુફોની મનશક્તિ પણ કાંઈ ઉંચામાં ઉંચી કહેવાતી નથી. અતરે કાંઈ મનશક્તિનો છેડો આવતો નથી. રવાનની ‘મનસ’ શક્તિ જેને મનશક્તિ નામ આપણે આપ્યું છે, તે ‘મનસ’ શક્તિ જે ભાગમાં વેહેંચી નાંખવામાં આવેલી છે. એકને ‘ઉપલું મનસ’ (Higher Manas) અને ખીજને ‘નીચલું મનસ’ (Lower Manas) કહેવામાં આવે છે.

આપણે ઉપર બોધ ગયા ત્યાં સુધીના મનની શક્તિનાં તમામ તળ-
ક્ષાઓ, જંગલી માણસથી તે વિદ્વાનો તથા ક્ષીલસુદ્ધ સુધીની
મનશક્તિ ‘ નીચલા મનસ ’ માં સમાઈ જાય છે. પણ મીનોઈ જ્ઞાન
થાને જોદાઈ વિદ્યા સમજવા માટે અંતરજ્ઞાન (Intuition) ખી-
લવવું પડે છે, જે ‘ ઉપલા મનસ ’ ની શક્તિ કહેવાય છે. એ
શક્તિ આપણામાં હાલ ખીલેલી નથી. પાક પરહેઝગાર અને અશો-
ભદ્રગી ગુન્નરવાથીજ અંતરજ્ઞાન ખીલવા માંડે છે. એ પછી ઘણાંક
ફેરા જ્યારે આ દુનિયામાં ખાવામાં આવે છે ત્યારે અદ્ભુત શક્તિ-
ઓ એક પછી એક આપણામાં ખીલવા માંડે છે, અને જમાનાઓ
પછી, જ્યારે તમામ શક્તિઓ ખીલી રહે છે ત્યારે આપણે જોદાઈ
થાને પેગમ્બરી દરજ્જે પોંદોચીયે છીએ. પણ આ લાંબો માર્ગ સાધા-
રણ માણસો માટે હોય છે. જેઓ પ્રગટીકરણની ક્ષીલસુદ્ધી નથી સમ-
જવા માંગતા, જેઓ જોદાશનાસીનો અભ્યાસ નથી કરતા, રવાનને
તેનામાં સમાયલી છુપી શક્તિઓ ખીલવવા આ દુનિયામાં ફેરા ખાવા
પડે છે એનું વાજખીપણું જેઓ નથી જોઈ શકતા, જેઓ પોતાની
ભદ્રગી પેટને માટે સ્વાર્થ કામો કરવામાંજ ગુન્નરવી જોઈએ એમ
સમજે છે, તેઓને જોદાઈ હાલતે પુગવા માટે સેંકડો જન્મો આ
દુનિયામાં લેવા પડે છે. પણ જોદાશનાસીનો અભ્યાસ કરવાથી જેઓ
પ્રગટીકરણની ક્ષીલસુદ્ધી સમજી પોતામાં સમાયલી છુપી શક્તિઓ
ખીલવવાને યત્ન કરે છે, જેઓ જોદાશનાસીની સરતો પ્રમાણે
ચાલવાની બનતી કોશેશ કરે છે, જેઓ અશોઈથી સ્વચ્છ ભદ્રગી
ગુન્નરવા માટે જાંતથી જાતે મહેનત કરે છે, તેઓ જોડાજ જન્મમાં
ફરજીયાત જન્મ મરણના ફેરામાંથી મોકલા થઈ જોદાઈ હાલતે પુગી
જાય છે, અને ત્યાર પછી રાજી ખુશીથી જન્મ લઈ આ દુનિયામાં
અદૃશ્ય રહી ખીલજોને એ રસ્તે ચલાવવામાં મદદ કરે છે. એવા
જ્ઞાની પુરૂષોને મહાત્મા અથવા પયગમ્બર કહેવામાં આવે છે.

થયલો હોય છે, તો કોઈમાં વધુ પ્રગટી નીકળેલો આપણને માલમ પડે છે. ખણીજ પદાર્થમાં તે છુપે હોય છે, તે બહાર થઈ શકતો નથી, અને તેથી તેને જીવ વગરની વસ્તુ કહેવામાં આવે છે. વનસ્પતીમાં ખોદાઈ અંશ થોડે દરજ્જે પ્રગટ થઈ શકે છે. કારણ કે તેમાં થતો ફેરફાર આપણે જોઈ શકીએ છીએ. એક ખીજમાંથી જે પીલો કુટે છે તે આગતે આસતે વધી એક મોટું ઝાડ થતું આપણે જોઈએ છીએ. લાગણીની શરૂઆત વનસ્પતીમાં દેખાય છે. જાનવરોમાં આ ખોદાઈ અંશ વધારે બહાર થાય છે કારણ કે એક જનાવર નાનપણથી મોટું થાય છે એટલું જ નહીં બલકે તે હાલચાલ પણ કરે છે. વળી તેનામાં લાગણીઓ અચ્છી રીતે પ્રગટી નીકળે છે, એટલું જ નહીં, પણ મનશક્તિની શરૂઆત પણ તેનામાં દેખાય છે. માણસમાં તો તે એથી પણ વધુ પ્રગટી રહ્યો છે; કારણકે માણસ વધે છે, ચાલહાલ કરે છે, એટલું જ નહીં પણ તે વિચાર વટીક કરી જાણે છે, તથા તરેહવાર બાબદોનું જ્ઞાન તથા શક્તિઓ પણ મેળવી શકે છે. ફરેશતાઓ, યજ્ઞો તથા અમશાસપદોમાં ખોદાઈ અંશ માણસ કરતાં પણ વધુ પ્રગટી નીકળેલો હોય છે. કારણ કે તેઓ આપણા કરતાં ઘણી ઉંચી શક્તિઓ ધરાવે છે, જ્યારે ખોદા પોતે તો તે અંશના ભંડારજ છે. આ ખોદાઈ અંશ જે આવી રીતે ખણીજ પદાર્થ, વનસ્પતી, જાનવર, માણસ, યજ્ઞો, અમશાસપદો, તથા ખુદ હોરમજ્જમાં હોય છે તેને ફવધી યાને ફરોહર કહેવામાં આવે છે. અવસ્તામાં પણ કહેવામાં આવેલું છે કે ફરોહર ફક્ત માણસનું જ હોતું નથી પણ ખણીજ પદાર્થથી તે ખુદ હોરમજ્જ સુધીની સઘળી હસ્તીને ફરોહર હોય છે. ખોદાશનાગ્રીમાં ઘણા આગળ વધેલા એક જાનુ પોતાના જન્મ પ્રતીધ લખાણમાં ફરોહર વિષે જોલતાં લખે છે કે : “ અવસ્તામાં ફરોહર માટે એવું જણાવવામાં આવેલું છે કે ફરોહર માત્ર જીવતાં માણસોનું જ હોતું નથી પણ ગુજરેલાઓનું તેમજ હવે પછી જન્મ લેનારાઓનું પણ ફરોહર હોય છે. આ ઉપરથી સાફ માલમ પડે છે કે અવસ્તાના ઉપલા ફક્તમાં માણસનો જે અમર તત્વ (Reincarnating Ego)

ફરી ફરી આ દુન્યામાં જન્મ લેછે તેને માટે ફરોહર* શબ્દ વાપરેલો છે.” ઉપલી સમજણ વાજળી લાગેછે, કારણકે આપણું અમર તત્વ જે હાલ આપણી સાથેજ ખાકી શરીરમાં છે તેને જીવતાંનું ફરોહર કહી શકીએ. ગુજરવા પછી રવાન ન્યારે એસલ યા માનસીક શરીરમાં દોઝખ, યા હમેસ્તેગાન, યા બેહેસ્તના રૂપ વિભાગ ઉપર હોય છે, ત્યારે તેને ગુજરેલાનું ફરોહર કહેવાઈ શકાય. વળી પોતાની કરણી પ્રમાણે બેહસ્ત યા દોઝખમાં નતીજે મેળવ્યા પછી અતરે પાછો જન્મ લેવાની વખતે દરેક રવાનને તેના ‘કારણ શરીર’માં બેહસ્તના અરૂપ વિભાગ ઉપર થોડો વખત રહેલું થાય છે. આ હાલતમાં નહીં જન્મેલાનું ફરોહર કહેવાઈ શકાય, કારણકે તે વખતે મીનાઈ દુનિયાનું પોતાનું કામ પૂરું થએલું હોવાથી તે રવાન ખાકી દુનિયામાં પાછો જન્મ લેવાને તૈયાર હોય છે.

આપણે આગળ રવાનના ત્રણ શરીરો વિષે બોલી ગયા ખાકી શરીર, છાયા શરીર, અને એસલ શરીર. એ ઉપરાંત બીજાં પણ બે શરીર હોય છે જેઓને ‘મનસીક શરીર,’ અને ‘કારણ શરીર’ કહેવામાં આવે છે. આ શરીરો મનસીક પદાર્થનાં બનેલાં હોય છે. હવે મનસીક પદાર્થ તે શું તે આપણે જોઈએ. આપણે જોઈ ગયા કે તમામ ખાકી અને એસલ પદાર્થને તેના ઘટપણના (Density) પ્રમાણ પ્રમાણે સાત વીભાગમાં વહેંચી નાંખવામાં આવેલો હોય છે. પહેલા નંબરનું ઇથર એ સૌથી પતલામાં પતલો અને હલકામાં હલકો ખાકી પદાર્થ કહેવાય છે હવે ન્યારે પતલામાં પતલો એસલ પદાર્થને છુટો પાડવામાં આવે છે ત્યારે છુટા પડેલા પદાર્થોને સૌથી ઘાડામાં ઘાડો ‘મનસીક પદાર્થ’ કહેવામાં આવેછે. વળી આ સૌથી ઘાડા મનસીક પદાર્થને વધારે પતલા પદાર્થમાં છુટો પાડવામાં આવેછે. અને આવી રીતે ‘મનસીક પદાર્થ’ના પણ ઘટપણના પ્રમાણ પ્રમાણે સાત વીભાગ કરવામાં આવેલા હોય છે. ‘મનસીક શરીર’ મનસીક પદાર્થનાં નીચલા ચાર વીભાગનું બનેલું હોય છે, ન્યારે ‘કારણ

* “The Secret Doctrine” by H. P. Blavatsky.

શરીર' ઉપલા ત્રણ વીભાગનું બનેલું હોય છે. ખાકી શરીર, છાયા શરીર, તથા એસલ શરીર કરતાં પણ મનસીક શરીર પાતલું હોવાથી એ સર્વેની અંદર તે ફેલાયલું રહે છે. જ્યારે 'કારણ શરીર' એ ચારે કરતાં પાતલું હોવાથી સઘળાઓમાં તે પથરાયલું રહે છે. નીચલું મનસ (Lower Manas) 'માનસીક શરીર' માં કામ કરે છે જ્યારે 'ઉપલું મનસ' (Higher Manas) 'કારણ શરીર'માં પ્રગટ થાય છે. જ્યારે એક માણસ ઉમદા વિચારો દરશાવે છે ત્યારે તેનું રવાન મનસીક શરીરમાં કામ કરતું હોય છે. પણ જ્યારે તે હવસ અને લગણી દરશાવતો માલમ પડે છે ત્યારે તે "એસલ શરીર"માં કામ કરતો હોય છે.

માણસ જેમ જેમ પ્રગટીકરણમાં વધતો જાય છે તેમ તેમ તેનું 'મનસીક શરીર' કદમાં મોટું થતું જાય છે અને તેથી તેનો મોટો ભાગ ખાકી શરીરની બહાર નીકળી આવેલો માલમ પડે છે. 'મનસીક શરીર' જ્યારે બીજા શરીરોની સાથે ભેળાઈને રહે છે ત્યારે તેનો આકાર અને રૂપ માણસનાં જેવો હોતો નથી. પણ તેનો આકાર ઇંડા જેવો ગોળ હોય છે, અને જેમ જેમ માણસ જ્ઞાનમાં વધતું જાય છે, તેમ તેમ એ શરીર સુંદર અને ચળકાટ ભર્યું થતું જાય છે. જેઓમાં એસલ શરીરની ઇંદ્રીઓ ખીલેલી હોય છે તેઓ પણ 'મનસીક શરીર' બેઠું શકતા નથી. એ જેવા માટે મનસીક શક્તિઓ ખીલવવી બેઠુંએ છે. મનશક્તિ 'મનસીક શરીર' મારફતે જ જાહેર થઈ શકે છે. જેમ એક માણસ મનશક્તિ ખીલવવાની કોશિશ કરે છે તેમ તેમ તેનું 'મનસીક શરીર' ખીલતું જાય છે, યાને ઉંચી ઇન્દ્રીઓ લઈ શકે એવા પદાર્થો તેમાં દાખલ થાય છે. આ 'મનસીક શરીર' ખીલવવા માટે મનને મેહનત આપવી બેઠુંએ. બીજાઓના વિચારો મનમાં સીચવાથી, બીજાઓના વિચારો કબુલ કરી તે પ્રમાણે ચાલવાથી, અને ચોપડીમાં જણાવેલા વિચારો મોંઠે કરી ચા યાદ રાખી પરીક્ષા પસાર કર્યાથી કાંઈ 'મનસીક શરીર' ખીલતું નથી. પણ ન સમજ પડતી મુશકેલ જાણદો સમજવાની કોશિશ કરવાથી, અને નવા વિચારો જુદ

આપણા મગજમાંથી ઉત્પન્ન કર્યાથીજ તે શરીર ખીલવા માંડે છે. એટલાજ માટે ઘણી ચોપડીઓ ઉપરાસાપરી વાંચવાનાં કરતાં એકજ સારી ઉંડા વિચાર દરશાવનારી ચોપડી ધીમે ધીમે વાંચી તે ઉપર મનન કરવાથી ‘મનસીક શરીર’ વધુ ખીલે છે, બીજા બોલોમાં બોલીએ તો મનશક્તિ વધેછે. હાલના જમાનામાં ફક્ત બીજાનાં વિચારો પોતાના મનમાં એકઠા કરવાની શક્તિનેજ મનશક્તિ ધારવામાં આવે છે. અને જે શખસ ઘણી ચોપડીઓ વાંચી તેમાં લખેલી બાબતો યાદ રાખે છે તેને વિદ્વાન ગણવામાં આવે છે; તેમજ પરીક્ષા પસાર કરવા માટે પણ જેટલી યાદદાસ્ત શક્તિની જરૂર લેખવામાં આવેછે તેટલી હાલમાં ખરી વિચાર શક્તિની જરૂર કબુલવામાં આવતી નથી. અમુક ચોપડીઓમાં લખેલી બાબતો સારી રીતે યાદ રાખનાર પુરૂષ મોટી પરીક્ષાઓ ફતેહમંદીથી પાસ કરેછે, પણ ખરો વિદ્વાન તો તેજ ગણાય કે જે કોઈની બાબદ ઉપર પોતાની મનશક્તિ વડે ઘણું અજવાળું નાંખે, કાંઈપણ વિચારવા લાયક વિષય લઈ તે ઉપર પોતાના મનની ક્રીયા ચલાવી તેને લગતા વિચારો પોતે ઉત્પન્ન કરી શકે.

ઘણી ચોપડીઓ તથા ઘણાં ન્યુસપેપરોમાંની સેંકડો જાતની જુદી જુદી બાબતો વાંચવાની આદતથી મનને વિખરાઈ જવાની ટેવ પડેછે. એક બાબદ ઉપર થોડો વખત પણ મન લગાડતાં તેને કંટાળો આવી જાય છે અને તે એક બાબદ ઉપરથી બીજી બાબદ ઉપર પવનની માફક ભ્રમતુ થઈ જાય છે. ત્યારેની મનને કોઈ ઉંડી બાબદ ઉપર સીલસીલાબંધ વિચાર કરવામાં રોકવાની કોશિશ થાય છે ત્યારે તે તોફાન કરેછે અને દરપલે ક્યાંનું ક્યાં ઉડી જાય છે. આપણે બધાંનીએ છીએ કે એક બાબદ ઉપર મન સ્થીર કરવાથીજ તે બાબદ આપણે સારી રીતે સમજી શકીએ છીએ. આટલુંજ નહીં પણ સસારના કોઈપણ કામમાં ફતેહ મેળવવા ખાતર તે કામમાં ચિત્ત એકાગ્ર કરવાની જરૂર હરકોઈ કબુલ રાખેછે. જેટલે દરજ્જે આપણે આપણાં ધંધામાં ચિત્ત ઠેરવી કામ કરીશું તેટલે દરજ્જે આપણને ફતેહ મળશે. ત્યારે આવી એકચીત્ત કરવાની ઉમેદ

રાખનારે કોઈકટનું અને ઘણું વાંચન છોડી દઈ વાંચનના વ્યથા (quantity) ને બદલે તેની જાત (quality) ઉપર લક્ષ વધુ આપવું જોઈએ. એટલા માટે દરરોજ કોઈ ઉમદા વિચારવાળી ચોપડી લઈ તેનું એકજ પાનું યા અર્ધું પાનું વાંચી તે ઉપર, પા કલાક યા અર્ધો કલાક ચિંતને રોકવાથીજ મનની સ્થિરતા પ્રાપ્ત થશે. ઘણાક માણસો પોતાનો કુરસદનો અમુક વખત નકામી બાળદો વાંચવામાં રોકે છે. દાખલા તરીકે ન્યુસપેપર લઈ તેમાં આવેલી એક હજારને એક જુદી જુદી બાળદો તેઓ એક પછી એક વાંચી જાય છે. વાંચી રહ્યા પછી તુરત તેઓ તેમાંની ઘણી બાળદો ભુલી જાય છે. અને બીજે દિવસે તો સો માંની નવાનું બાળદો તેઓનાં મનમાંથી નીકળી જાય છે. આમ કરવાથી મનને ચલિત ચાને ભમતું બનાવ્યા શીવાય બીજું કંઈ હાંસલ થતું નથી. વખત ફેકટ જાય છે અને નફામાં મન એવું ભમતું થાય છે કે એક સવાલ ઉપર થોડો વખત પણ વિચાર કરવાને તે ના પાડે છે, અને તેમાં રોકવાની તજવીજ થતાં એકથી બીજી, બીજીથી ત્રીજી, એમ સેંકડો બાળદો ઉપર ભમે છે. આપણુ એમ નથી કહેતા કે ન્યુસપેપર વાંચવા નહીં જોઈએ, પણ તે વાંચવામાં વીવેક અથવા હકાપણ વાપરવું જોઈએ. દુનિયામાં ઘનતા મોટા બનાવો વિષે ખબર રાખવાને માટે પૂંચ યા દસ મીનીટ બસ છે. તે ઉપરાંત નાની નાની નીરજીવ બાળદો જે એક ગમ વંચાઈ બીજી ગમ જુલાય છે તેમાં આપણી મનશક્તિ રોકવાથી ફાયદો તો કંઈ નથી પણ એર ઘણાજ ગેરફાયદો છે. ચિંતને ભમવાની આદત સહેલાઈથી પડે છે, પણ તે છોડાવતાં આસમાન ને જમીન એક કરવું પડે છે, અને જ્યાં સુધી આમ ચિંતને લાંબો વખત સુધી એક બાળદ ઉપર રોકવાની આદત પડતી નથી ત્યાં સુધી આપણે કંઈ પણ સારાં પરીણામ લાવી શકતા નથી. મોટા મોટા વિદ્વાનોની ફત્તેહ આ ચિંતનાં એકાગ્રપણામાંજ રહી છે. દુનિયામાં ફવનાર શખ્સ પણ આ ચિંતને એક કરવાનેજ આભારી છે. અને જોદાને પહોંચવાને માટે પણ જે ચીજ અત્યંત

અગત્યની છે તે મનની ચચળતાને અટકાવી તેને ઘણા વાર એકાગ્ર થઈ રહેવાની છે. આ બાબદ ઘણીજ અગત્યની હોવાથી તે ઉપર લંબાણ લખવાનું વાજબી જણાયું છે. ‘મનસીક શરીર’ ઉપર રવાન પાધરી અસર કરે છે. જ્યારે રવાનને કાંઈ જાહેર કરવું હોય છે ત્યારે તે પહેલી અસર ‘મનસીક શરીર’ ઉપર કરી શકે છે, તેમાં ધ્રુજણી (vibration) થતાંજ તેવી ધ્રુજણી ‘એચ્ચલ શરીર’માં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, જ્યાંથી ‘છાયા શરીર’માં અને છેલ્લે બાકી શરીરમાં તેની અસર થાય છે. જેમ ‘એચ્ચલ શરીર’માં થતી ધ્રુજણી લાગણી ઉત્પન્ન કરે છે તેમ ‘મનસીક શરીર’માં થતી ધ્રુજણી વિચાર ઉત્પન્ન કરે છે. ‘કારણ શરીર’ બધા શરીરોમાં સૌથી ઉંચા પ્રકારનું શરીર ગણાય છે. પારકાનાજ લલાના વિચારો તથા કામો કરવાથી, તથા મીનાઈ જ્ઞાન તથા ફીલસુફીનું જ્ઞાન મેળવવાની કોશેશ કરવાથીજ આ શરીર ખીલે છે. ગુજરવા પછી બધા શરીરોને રવાન એક પછી એક છોડી દે છે, પણ આ ‘કારણ શરીર’ તે કદીપણ છોડતું નથી. બેહેસ્તના ઉંચ્યા તબક્કા ઉપર તે આજ શરીરમાં રહે છે. અને બેહેસ્તનો વખત પુરો થવા પછી એજ શરીર સાથે તે આ દુનિયામાં પાછો આવે છે. બધાં શરીરો કરતાં ‘કારણ શરીર’નો દેખાવ અતી સુંદર તથા તેજદાર હોય છે.

રવાનની ‘મનસીક શરીર’ ઉપર થતી અસર કેવા પ્રકારની હોય છે તે આપણે જોઈએ. રવાન કાંઈ વિચાર કરવા માટે જેવું કોશેશ કરે છે તેજ ઘડી તેનાં મનસીક શરીરમાં ધ્રુજણી ઉત્પન્ન થાય છે. આ મનસીક પદાર્થ અતીશય મુશ્કમ હોવાથી એનામાં એવેજ ગુણ હોય છે કે તેમાં સેહજ પણ ધ્રુજણી ઉત્પન્ન થતાંજ તે તરેહવાર આકાર લે છે. જેમ અવાજની ધ્રુજણીથી અવાજ આકારો (Voice-figures*) ઉત્પન્ન થાય છે; તેમ વિચારની ધ્રુજણીથી વિચાર-આકારો (Thought-forms) ઉભા થાય છે તમામ મનસીક પદાર્થમાં આકાર લેવાનો ગુણ હોતો નથી પણ જે જાતના મનસીક

* જુઓ “Voice Figures,” by Mrs Watts Hughes

પદાર્થમાં ઉપલો આકાર લેવાનો. ગુણ હોય છે તે પદાર્થને 'એલીમેન્ટલ એસેન્સ' કહેવામાં આવે છે, અને એ પદાર્થ પોતામાં ધ્રુજણી થતાંજ જે આકારો લે છે તે આકારોને "એલીમેન્ટલસ" કહેવામાં આવે છે. વળી એને "વિચાર-આકારો" પણ કહેવામાં આવે છે. જેવો એક માણસ કાંઈ વિચાર કરે છે તેજ ઘડી "મનસીક પદાર્થ" માં થોડાં જ વ્તતની ધ્રુજણી થાય છે જેનાં પરિણામ તરીકે એક આકાર ઉત્પન્ન થાય છે. રવાને કીધેલા વિચારથી આકારો ઉત્પન્ન થતા હોવાથી તેઓમાં રવાનની થોડી શક્તિ (Energy) પણ રહે છે. જ્યારે રવાન દૃઢ મનથી એક વિચાર કરે છે ત્યારે તેથી ઉત્પન્ન થયેલા વિચાર-આકારમાં રવાનની શક્તિ મોટા પ્રમાણમાં એવામાં આવે છે, અને તે આકાર લાંબો વખત વેર હોવાતી લોગવે છે. પણ જ્યારે વિચાર અર્ધા ધ્યાનથી કરવામાં આવે છે ત્યારે વિચાર આકારમાં સમાયલી શક્તિ થોડી હોવાથી તે થોડાંજ વખત હોવાતી લોગવે છે. સ્પષ્ટ, ખુલ્લી રીતે, ખાલીકીથી, અને થોડાંસપણે કીધેલા વિચારથી જે વિચાર-આકારો ઉત્પન્ન થાય છે, તેનાં આકારો ઘસાઘસ બધા થતા અને તરત જણાઈ આવે તેવા ખુલ્લા અને સ્પષ્ટ હોય છે, જ્યારે જેમ તેમ ઉપર ટપકેથી કીધેલા વિચારો ઝાંખા અને પારખી નહીં શકાય એવાં આકારો ઉત્પન્ન કરે છે. વળી જુદા જુદા પ્રકારના વિચારો, જુદા જુદા રંગના વિચાર-આકારો ઉત્પન્ન કરે છે. વિદ્યા અભ્યાસને લગતા વિચારો પીળા રંગના, લક્ષ્મીના આસમાની, ગુસ્માના ઘેરા-લાલ રંગના, જ્યારે ખ્યાર તથા દયાનાં વિચારો ગુલાબી રંગના વિચાર-આકારો ઉત્પન્ન કરે છે. ઇચ્છા તથા લાગણીઓથી પણ આકારો ઉત્પન્ન થાય છે. એક સાધારણ માણસ વિચારથી ઉત્પન્ન કીધેલા આકારો કરતાં ઇચ્છા અને લાગણીઓથી વધારે શક્તિવાળા આકારો ઉત્પન્ન કરે છે.

જ્યારે એક માણસ ગુસ્સાનો વિચાર કરે છે ત્યારે જે ગુસ્સાનો વિચાર આકાર ઉત્પન્ન થાય છે તે એજલ પદાર્થ સાથે જઈ અઠડે છે જેથી એજલ પદાર્થનું એક પડ તે ઉપર બધાય છે. આ એજલ પદાર્થના પડ સાથેના વિચાર-આકાર જે શબ્દ સામે ગુસ્સો બતાવવા-

માં આવ્યો હોય તે શબ્દ પાસે જાય છે. ત્યાં જઈ તેનાં એસલ તથા મનસીક શરીરમાં એજ જાતની ગુસ્સાની ધ્રુજણી ઉત્પન્ન કરે છે જેથી તે પણ ગુસ્સાનાં વિચારો કરે છે. પણ એમ કીધાથી તે નવો વિચાર-આકાર ઉભો કરતો નથી, પણ પેલાનાંજ વિચાર-આકારને એથી વધારે શક્તિ આવે છે, જેથી તે વધુ વાર ફેરવાતી લોગવે છે. આવી રીતે વિચાર-આકારનું જોર વધ્યાજ કરે છે અને તેથી એક બીજા માટેનો ગુસ્સો વધીને ધીક્કારનું રૂપ પકડે છે, અને એક જણા એક બીજાનું નુકશાન કરવા તૈયાર થાય છે. એવામાં એક જણ અખાડા કરી જઈ વિરૂદ્ધ વિચારો કરવાનું છોડી દે છે તો સાફ, નહીં તો ગુસ્સો વધતો વધતો એટલી હદ ઉપર આવી જાય છે કે સેહેજ નજીવું કારણ મળતાંજ એમાનો એક-આમાનું ખુન વટીક કરે છે. આ ખુન થતાંજ વિચાર-આકારની તમામ શક્તિ વપરાઈ જતી હોવાથી તે વિચાર-આકાર વિખેરાઈ જાય છે.

જ્યારે એક શબ્દ બીજાને નુકશાન કરવાનો વિચાર કરે છે ત્યારે તેથી જે વિચાર-આકાર બંધાય છે તે એસલ પદાર્થનું પડ લઈ જેને નુકશાન કરવાનું હોય તેની પાસે જઈ નુકશાન કરવાની તક શોધે છે, અને તક મળતાંજ તેને નુકશાન પુગાડે છે. પણ જ્યારે સામા ધણીનું એસલ તથા મનસીક શરીર ઘટ પદાર્થનું બનેલું હોય છે, યાને સ્વચ્છ હોતું નથી ત્યારેજ વિચાર આકાર તેનામાં હલકી પ્રકારની ધ્રુજણી કરી શક્તિ હોવાથી તેને નુકશાન પહોંચાડી શકે છે. પણ જો તેનાં એસલ તથા મનસીક શરીરમાં ઘટ પદાર્થ હોતો નથી, યાને તે સ્વચ્છ હોય છે તો વિચાર-આકાર જેવો તેના એસલ શરીરને જઈને અથડે છે, તેજ ઘડી તે પાછો ઉછળે છે, અને જેવડા જોર સાથે તે પોતાનાં ઉત્પન્ન કરનારનેજ જઈ અથડે છે, અને સાચું તેનેજ નુકશાન કરે છે. એ પરથી જણાય છે કે એસલ તથા મનસીક શરીર સ્વચ્છ ગ્રંથાથી પુરી લાગણીઓ અને હવચો દૂર થાય છે, એટલુંજ નહીં પણ આપણાં દુશ્મનો આપણી ઉપર ફાવી શકતાં નથી.

એવીજ રીતે જો કોઈના લલાંને માટે વિચાર કરવામાં આવે છે તો તેનો પણ વિચાર આકાર બની પેલા ધણી પાસે જઈ તક મળવે.

તેને કાયદો કરી આપે છે. જ્યારે આપણુ એક સગું ગુજરી ગયુ હોય અને તેનુ કુટુંબ આપણેથી ઘણું માઈલ દૂર રહેતું હોય ત્યારે જો આપણે તેનાં કુટુંબને દીલાસો આપનારા વિચારો કરશું તો તેથી જે વિચાર-આકાર બધાંશે તે લાગલો તે કુટુંબમાં જઈ સર્વે માણસોનાં એસલ શરીરમાં ધીરજ અને શાંતીની ધૂજળી ઉત્પન્ન કરશે અને તેથી તેઓમાં ધીરજ આવતી જશે અને તેઓ શાંત થતા જશે. ચોક્કસ ધણીને માટે બનેલો એક સારો વિચાર-આકાર જ્યારે તે શખ્સ પાસે તેનાં કાયદાને માટે જાય છે ત્યારે જો તે શખ્સના એસલ શરીરમાં સારી ધૂજળી લઈ શકે એવો પદાર્થ હોતો નથી, જો તે માણસ ઘણાં ખુરો હોય છે, તો પેલો સારો વિચાર-આકાર પાછો ઉછળી તેના ઉત્પન્ન કરનાર પાસેજ પાછો આવી તેનેજ કાયદો કરે છે. આવી રીતે પોતાના ભલા વિચારો પોતાનેજ આશીર્વાદ સમાન થઈ પડે છે.

વળી કેાઈ વાર એક માણસ ખુરાંયા સારા, નુકશાન યા કાયદા કરનારા વિચારો કરે છે, પણ તે વિચારો કેાઈ ચોક્કસ માણસ માટે કરવામાં આવતા નથી, પણ અમથાજ કરવામાં આવે છે. સરકાર સામે, યા લડાઈ વખતે એક યા બીજા પક્ષ માટે એવા વિચારો કરવામાં આવે છે ત્યારે તેના વિચાર-આકારો જે બને છે તે ચોક્કસ શખ્સ તરફ મોકલવામાં ન આવેલા હોવાથી એસલનું પડ લઈ અહીં તહીં અદ્રષ્ટપણે ભટક્યા કરે છે, અને જે માણસનાં એસલ શરીરમાં પોતાના જેવી ધૂજળી ઉત્પન્ન કરી શકાતી હોય તે માણસપર તેવી ખરાબ યા સારી અસર કરે છે, અને પછી ત્યાંથી આગળ વધી બીજા માણસને પકડે છે. એ પ્રમાણે જ્યાં સુધી પોતાનામાં શક્તિ હોય છે ત્યાં સુધી તે ખરાબી યા ભલાઈ આસપાસ ફેલાવ્યાજ કરે છે. જો વિચાર-આકાર ખરાબ જાતના હોય છે તો ખરાબ માણસનાં સંબંધમાં આવી તેઓ પાસે ખરાબી કરાવે છે. તેઓના મનમાં ખુરાંયા વિચાર જ્યારે તે મૂકે છે ત્યારે જો તે માણસ પોતાની તરફથી બીજા ખુરાંયા વિચારો કરે છે, તો પેલા વિચાર-આકારને એથી શક્તિ મળે છે જેથી તેની છંદગી વધે છે, અને તેથી તે વધારે નુકશાન કરી શકે છે. એવીજ

રીતે એક સારો વિચાર-આકાર ન્યાં જાય છે ત્યાં ફાયદોજ કરે છે અને લોકોમાં શાંતી પાંથરતો જાય છે.

આપણાં સારા વિચારોથી આ પ્રમાણે આપણે સર્વેને ફાયદો કરનારા ફેરેસ્તાઓ પેદા કરીએ છીએ ન્યારે ધુરા વિચારોથી જન્મને નુકશાન કરનારા ધુરા સેતાનોને આપણે જન્મ આપીએ છીએ. વિચારથી આ પ્રમાણે થોડું ઘણું જ્ઞાન ધરાવનારી જાણુદાર શક્તિઓ ધનાવવાની તાકાત આપણા રવાનમાં રહેલી છે, તેનું કારણ આપણે જોઈ ગયા તેમ રવાનમાં રહેલો ખોદાઈ અંશ છે. ખોદામાં વિચારથી પેદા કરવાની જે ક્રિયા શક્તિ રહેલી છે તે રવાનમાં હાલ થોડે દરજ્જે કામ કરતી જણાય છે, પણ આગળ જતાં તે શક્તિ સંપૂર્ણ થશે.

જે આપણો એક દુશ્મન આપણને ધિક્કારતો હોય અને વળી આપણું “એક્કલ શરીર” સ્વચ્છ નહીં હોવાથી તેમાં આપણા દુશ્મનનો વિચાર-આકાર ધિક્કારની ધૂજળી ઉત્પન્ન કરી શકતો હોય અને તેથી આપણામાં પણ આપણા દુશ્મન માટે ધિક્કાર ઉત્પન્ન થતો હોય તો તેવી વખતે આપણે શું કરવું જોઈએ કે જેથી આપણને નુકશાન ન થાય અને ધિક્કાર આગળ વધી ગંભીર રૂપ ન પકડે તે હવે આપણે જોઈએ. તેવી વખતે આપણા દુશ્મનનો વિચાર-આકાર આપણા એક્કલ શરીર સાથે અડકતાંજ તેમાં ધિક્કારની લાગણી પ્રગટ કર્યા વગર રહેતોજ નથી, પણ તે વખતે મક્કમ મન રાખી ધિક્કારના વિચાર આપણી તરફથી ન કરવા, પણ સામા તેને માટે દયા તથા ખ્યારની લાગણીના વિચારો કરવા. એમ કરવું કાંઈ સહેલ કામ નથી. એમ કરવું તે જાણે લોકોના ગાંઠ ગળતા હોઈએ એવું લાગે છે. તે છતાં આપણે ન્યારે વિચાર કરીએ છીએ કે આપણો દુશ્મન તો અજાનપણમાં એમ કરે છે, ન્યારે આપણે તો જ્ઞાનથી આપણામાંથી ધિક્કાર જેવા ધુરા હવસો દુર કરવા મહેનત કરીએ છીએ ત્યારે આપણાથી તેને માટે દયાના વિચારો થઈ શકે છે. દરેક કામ શરૂઆતમાં ખુશ્કેલ જણાય છે પણ ચાલુ કોશિશથી તે સહેલ લાગે છે, અને તેમાં નહીં ધારેલી ફત્તેહ

મળે છે. આવળતે દયા યા ખ્યારનો વિચાર કરવાથી જે વિચાર-આકાર આપણે ઉત્પન્ન કરીએ છીએ તે આપણા દુશ્મનનાં ધિક્કારનાં વિચાર-આકાર પાસે જઈ તેનું જોર નરમ પાડે છે. એવી રીતે તેમાં મમાયલી શક્તિ ઓછી થવાથી તે આપણી ઉપર અસર કરી શકતો નથી. અને જ્યારે તદ્દન શક્તિ પુરી થાય છે, ત્યારે તે આકારને વીળરાઈ જવું પડે છે, યા આપણાં દુશ્મનને વારંવાર ધિક્કારના વિચારો કરી તે આકારને ટેકવી રાખવો પડે છે. પણ આપણી તરફથી દયાના વિચારો કરવાનું ચાલુ રાખવાથી પેલા ધિક્કારનાં આકારનું કાંઈ ચાલતું નથી, અને તેથી આખરે પેલો વિચાર કરતાં થાકે છે, અને તે વળતે આપણાં દયાનાં વિચારો તેની પાસે જઈ તેનામાં આપણે માટે દયાની લાગણીઓ ઉત્પન્ન કરવાની તજવીજ કરે છે, અને ઘણી વખતે એવું બને છે કે આપણો દુશ્મન દોસ્ત થઈ જાય છે. એ પરિણામ આપણાં દયાનાં વિચારોથીજ થાય છે. અંગ્રેજીમાં કહેવત છે કે—“A soft answer turneth away wrath”—થાને નરમ જવાબથી ગુસ્સો નરમ પડે છે. એવું કહેવામાં આવે છે કે મહાત્માઓનો ખ્યારનો ઉભરો એટલો મોટો હોય છે કે વાઘ યા બીજાં ફાટી ખાનારાં જનવરો તેઓની આગળ શાન્ત થઈ જાય છે. એ ઉપરથી આપણે જોયું કે ધિક્કારની લાગણી ધિક્કારથી વધે છે, જ્યારે દયાથી તે નાબુદ થાય છે. એજ કારણસર દરએક ધર્મમાં પોતાના દુશ્મનોને પણ ચાહવાનું ફરમાવવામાં આવ્યું છે ગાત્રમ બુદ્ધ જ્યારે બોધ દઈ ગયા કે “ધિક્કાર ધિક્કારથી મરતો નથી પણ ફક્ત ખ્યારથીજ મરે છે,” ત્યારે તેઓ મીનમી જાનને આધારેજ યોલતા હતા. તેમજ લોર્ડ કાઈસ્ટ પણ એજ જ્ઞાનને આધારે ફરમાવી ગયા છે કે “જે તુને ધિક્કારે તેને તું ચાહજે, અને જે તુને ઇન્ન કરે તેને માટે તું દુવા ગુજારજે.”

આ ઉપરથી આપણે જોયું કે વિચાર ગદ્ગદથી માણસ દુનિયામાં ચાહે એટલું ભણું તેમજ બુદ્ધ કરી શકે છે. વળી વિચાર કરવા માટે કાંઈ પેગા જોઈતા નથી, યા તેની વચ્ચે કાંઈ પણ ભતતની હરકત આવી શકતી નથી. એટલા માટે, એક માણસ ગમે તેવો

ગતીન હોય, એક ધ પણ પાને ન હોય, એક માણસ બ ધીખાનામા હોય યા હોમ્પીતાલમા હોય તે છતા ત્યાથી પણ તે વિચાર કરી શકતો હોવાથી તે દુનિયામા ભવુ કરી શકે છે

આવી રીતે જોદાતાલાએ દેડ માણસને દુનિયામા ચાહે એટલુ ભલુ યા ખુડ' કંવાની શક્તિ ગમેવી હોય છે યાપુ આપણે યાદ રાખવુ જોઈએ કે આપણે હમેશ જે ભલી યા ખુરી શક્તિઓ દુનિયામા ઉત્પન્ન કરીએ છીએ તે દુનિયામા જે ભલાઈ તથા ખગળી કરે છે તેના જોખમદાર આપણે ચોતે- છીએ, તેની જવાબદારી માટે આપણે બ ધાયલા ગહીએ છીએ હોઈ એડ માણસ જે પોતાના ધરમા ખેમી કીનાના, યા શુખ્માના, યા ધિક્કારના વિચારો પેદા કરે તો તેથી ભમતા વિચાર આકારો કોઈ નખળા મગજના માણસના એમ્બલ શરીરમા ધ્રુજીઓ પેદા કરી તેને ખુન યા એવુ ધીજી ઈર્ષિયુ કામ કરવાને દોગ્ધે છે આ કામ માટે જોદાશનામી પ્રમાણે પેવો ખુની જેટલો જવાબદાર છે તેના કરતા પેવો ખુરા વિચારકરનાર વધારે જોખમદાર છે કાજુ પેલા ખુની ઉપર જે પેવા ખુરા વિચારોએ ગલઓ કર્યો ન હોતો તે ખુડ કામ થતે નહીં માટે આપણા વિચારો માટેની જવાબદારી ડવી જોહોળી છે તે જાણવાથી વિચારો ઉપર કાજુ રાખવાની જરૂર દેડ સમજી માણસ કણુવ કંશે માધારણ રીતે આપણા વિચારોથી આપણે ધીજતઓની ઉપર અસર કરીએ છીએ એ વાત આપણે માનતા નથી, અને "હુ ખગળ કામ નહી કર એટલે જન, ખરાળ વિચાર યાય તે કાઈ ધીજને નડતા નથી" આમ માની લેતા હોવાથી ન્યારે આપણે પોતાના કામ ઉપર સખત નીગાહ રાખ્યે છે ત્યારે આપણા વિચારોને પુરતી છુટથી ભમવા દીએ છીએ પણ હાલમા યુરોપીઅન વિદ્વાનો પણ કણુલ કરે છે કે એક માણસના વિચાર ધીજને પુગે છે* જોદાશનામી આ વાત કદીમ જમાનાથી કહેતી આવી છે અને હવે ન્યારે પશ્ચિમ તરફની વિદ્યાથી તેને ટેકો મળે છે ત્યારે તે માનવાને આપણને વધારે કારણ છે દરેક માણસની ફરજ છે કે પોતાનુ અત

* જુઓ Psychological Research Society ના પુસ્તકો

કરણુ સાફ કરી સદા દયા, ખ્યાર, શાંતી, ભાઈબધી વિગેરેનાં ઉમદા વિચારો કરી જગતનાં વિચાર સાગરમાં આ ફરેસ્તાઈ રાહબરોને ઓરવા, જેઓ ખીબ તોફાની મતો ઉપર જઈ તેઓને શાંતીને કીનારે પોહોચાડે. એક અશો માણુસ બેઠો બેઠો હર પળે આ પ્રમાણે જગતનું કલ્યાણ કરે છે ન્યારે એક દુષ્ટ વિચારવાળો માણુસ હર પળે જગતમાં દુઃખનાં સાધણોને બહાર પાડે છે.

આવી રીતે વિચારની શક્તિનું જ્ઞાન મેળવ્યા પછી આપણી ધર્મનીતિ મનશની ઉપર કાંચ રચાયલી છે તેનું ખરું કારણ આપણે સમજી શકીએ છીએ. કારણ કે આપણે જાણીએ છીએ કે મનશનીથી દુનિયામાં ચાહે એટલું લાભ કરી શકાય છે એટલુંજ નહીં પણ આપણે આગળ લખાણ વિગતે જોઈ ગયા તેમ મનશનીથી આપણાં હવસો હર થઈ શકે છે. અને દયા તથા પ્રીતીમાં વધારો થાય છે. આ જાણ્યા પછી જરથોસ્તી ધર્મ તરફ તેમજ આપણો ધર્મ લાવનાર અશો પયગંબર તરફ, તેમજ આ વિચારમાં સમાયલી શક્તિનાં બનાવનાર પાક પરવરદેગાર તરફ, આપણો ચાહ અને માન વધે છે, અને આપણો ખ્યાર આપણને તેઓ તરફ ઘસડી લઈ જાય છે. પણ ન્યારે આપણને એટલુંજ સમજાવવામાં આવે છે કે તમે મનશની પ્રમાણે ચાલો, પણ તે સાથે ઉપર જણાવેલી તેની ફીલસુફી સમજાવવામાં નથી આવતી, ચાને મનશનીથી કેવી રીતે દુનિયામાં ફાયદા થાય છે તે સમજાવવામાં નથી આવતું, ત્યારે હાલનાં આગળ વધેલા જમાનામાં આવતું. એકીન તથા દીલ ધર્મ ઉપરથી ઉઠી જાય છે. અગાઉ ન્યારે મનશક્તિ હમણાં જેટલી ખીલેલી નહીં હતી અને ન્યારે લોકો વિચારનાં કરતાં લાગણીથી વધારે દોરવાતાં હતા ત્યારે લોકોને જો એવું કહેવામાં આવતું કે આપણો ધર્મ બધા ધર્મો કરતાં ઘણોજ ઉત્તમ છે, આપણા અશો પયગંબરજ દુનિયામાં એક સાચા પેગમબર હતા, આપણોજ ધર્મ ખરો છે, માટે મનશની, ગવશની, અને ફુનશનીથી ચાલો તો તેઓની લાગણી ધર્મ તરફ ઉસકેરાઈ આવતી અને

તેથી તેઓ સમજી માનતા તથા તે મુજબ ચાલતા હતા. પણ હાલ લાગણી કરતાં વિચાર શક્તિનો ઉપયોગ આપણા લોકો વધુ કરતા હોવાથી ધર્મનાં ફરમાનોની સમજણ તથા તેનો ઉડો ભેદ સમજવાના વગરનાં ખાલી ફરમાનો દર્શાવનારા સેંકડો લખાણો તથા વાચને બેટલી અસર તેઓ ઉપર કરી શકે છે તેના કરતાં હજાર ઘણી વધારે અસર ધર્મનાં ફરમાનોની વિગતે સમજણ સાથના થોડાજ લખાણો તથા વાચને ઉપજવી શકે છે. માટે ધર્મની કેળવણીની રીતમાં ઉપર મુજબનો મુધારો કરવામાં આવે નહીં, નહીં સમજ પડતાં લુખાં ફરમાનોને બદલે ફીલમુફી દાખલ કરવામાં આવે નહીં, ત્યાં મુધી કેળવાયલો વર્ગ ધર્મથી દુર જતો જાય, ધર્મ અજ્ઞાનોને વશ કરવા માટેના આપમતલણીઆઓના બકબકારા જેવો તેઓને લાગે, તો તેમાં અજબ થવા ભોગ કાંઈ નથી. ઇંગ્લેન્ડ, અને અમેરીકામાં પણ એજ પ્રમાણે બનતું આપણે જોઈએ છીએ. પણ આવા જડવાદી માણસોમાંના ઘણાઓને જોદાશનાસીનો અભ્યાસ કરવા પછી આજે ધર્મને બધા કરતાં સૌથી ઉત્તમ દરજ્જે આપતાં આપણે જોઈએ છીએ. માટે હાલની હાલત વિશે ફીલગીર થવાને બદલે આપણી ફરજ બળવતાં જઈશું અને પ્રગટી કરણના તબક્કાને અનુસરીને ચાલશું તો વખત આવવે આપણાં પાતાનાં ધર્મની જોવાઈ ગયલી ફીલમુફી વટીક મળી આવશે. જોતી આપણી છે, ખુદરતની નથી. આપણે ફીલમુફી સમજવા જે વખતે ઇતેજર થઈશું ત્યારે આપણાં ધર્મની ફીલમુફીને પણ હજર કરવામાં આવશે. અને તે વખતે શરમથી નીચું જોઈ આપણને કબુલ કરવું પડશે કે જે જોદાશનાસીની ફીલમુફીને આપણે પારકા ધર્મની સમજી તુચ્છકારી કહાડતા હતા તે ફીલમુફી કાંઈ ચોકસ ધર્મની નહીં પણ જગતની ફીલમુફી હોવાથી તેજ ફીલમુફી જેમ બીજાઓનાં તેમજ આપણા ધર્મમાં પણ મળી આવી છે.

પ્રગટીકરણનાં હાલનાં તબક્કામાં માણસનાં નાશવંત તત્વો ખીલી રહ્યા છે તેમજ મનશક્તિ અથવા નીચલું મનસ પણ સારી રીતે ખીલ્યું છે. હવેનો તબક્કો ઉપલું મનસ તથા ખુદ્દિ ખીલવાનો છે.

મનન અથવા મન શક્તિ ખીલેલી હોવાને લીધેજ આપણે માણુમની ઉપમાં ધારણ કરીએ છીએ. જનાવદોમાં જુદાઓ તથા લાગણીઓ મુખી પ્રગટીકરણ આવી પુખ્યા પછી મનશની ફક્ત ગરુઆત થાય છે. ત્યાર કેડે મનુષ્ય ચોનીમાં મનન, બુધ્ધિ, તથા આત્માનું ખીલવાનું મનુષ્ય ધવાની તક મળે છે અને એ કામ પાર પડવે ફરી જન્મ લેવાની જરૂર રહેતી નથી, અને માણુમ મહાત્મા અથવા પેગમજરી હાલતે પુગે છે.

બુદ્ધિ અને આત્મા.

રવાનમાં હાલ બુધ્ધિ ખીજ રૂપે છુપી રહેલી જોવામાં આવે છે. બુધ્ધિનો અર્થ જે સાધારણ રીતે આપણે અક્ષર કરીએ છીએ તે ન મનજવો. બુધ્ધિ તત્વ જ્યારે એક માણુમમાં ખીલે છે ત્યારે તે માણુમને એવું ભાન થાય છે, બલકે જાતી અનુભવ થાય છે કે દુનિયાનાં તમામ રવાનો એકજ ઇશ્વરનાં કીરણો છે અને તેથી તેઓ મઘજાં એક મરખીજ જોદાઇ શક્તિઓ ખીજ રૂપે ધરાવે છે, એટલુંજ નહીં પણ જે જુદાઇ આપણને. આપણુ અને ખીલજો વચ્ચે હાલ જણાયછે તે દુર થઇ સર્વે રવાનો એક છે એવી તેની જાતી ખાતરી થાય છે. અત્યાર મુખી તે વિચાર શક્તિથીજ ઉપલી બાળદ સમજતો હતો પણ બુધ્ધિ તત્વ ખીલવાથી તેને તે વિષે જાતી અનુભવ મળે છે. એ મજ્યાઇ તે મીનોઇ દૃષ્ટીથી જોઇ શકે છે એ તત્વને લગતા શરીરને “બુધ્ધિ શરીર” કહેવામાં આવે છે, જે ખીલવાથી બુધ્ધિ તત્વ ખીલે છે. એ ઉચ્ચી હાલતમાં જ્યારે રવાન આવે છે ત્યારે તેને “બુધ્ધિ મનસ” કહેવામાં આવે છે. એની સાથે આત્માની દોશની મળી જવાથી રવાન ઇશ્વર રૂપ થઇ જાય છે. આત્માની શક્તિનો હાલના પ્રગટીકરણના તળાકામાં ખ્યાલ આપવો મુશકેલ છે, પણ તેના ખીલવા સાથે ઇશ્વરી શક્તિઓ મનુષ્ય પ્રાપ્ત થાય છે એમ કહી આગળ ચાલીશું. બુધ્ધિ તત્વ ખીલવાનું એક મજબુત આધન આપણી પાસે છે અને તે એજ કે ન્યાત જાતના, વર્ણના, યા ખીલ દોઇથી કચ્કે જાલજ્યા વગર સર્વે માણુઓ તરફ, સર્વે જાનવદો

તરફ, કુલ પેદાશ તરફ, હરદમ વિચારમાં, વાણીમાં તથા કાર્યમાં
ખ્યારની લાગણી ધરાવવી. ખરેખર જોતાં આપણે બીજાઓથી જુદાં
નથી. તે એકપણ મેળવવા ખાતર આપણે બ્રાતૃભાવ, યાને ભાઈ-
બાઈ જાળવવી જોઈએ, તથા હર પળે તન, મન અને ધનનાં લોગે
બીજાઓને મદદ કરવાની ચાલુ કોશેશ રાખવી જોઈએ. બીજાઓના
દુઃખમાં ખરા હજારથી ફીલસોહ જતાવવી જોઈએ, અને હરેક
રીતે તે દુઃખ દુર કરવાને જાતી લોગ આપવો જોઈએ. એક દુઃખી
માણસને વખતસર મદદ કરવાથી તેનામાં જે હર્ષ ઉત્પન્ન થાય છે,
તેમજ તેને સુખી જોઈ આપણને જે સુખ થાય છે તે આ બુદ્ધિ
તત્વની ધૂનજીઓનું પરીણામ છે. એ જ્યારે સંપૂર્ણ ખીલે છે
ત્યારેજ સર્વ જગતની એક્યતા જાહેર થાય છે, અને ધર્મશ્રી જ્ઞાનંદ
આપણને પ્રાપ્ત થાય છે. માટે દયા, સખાવત, પરમાર્થી ખ્યાર, ફીલ-
સોહ, અને એવી ઉત્તમ લાગણીઓ ખીલવવાની ચાલુ કોશેશ
કરવાથી બુદ્ધિ તત્વ ખીલે છે, અને મીનોઈ જ્ઞાનંદનો અનુભવ
રવાનને થાય છે.

અત્રે માણસનાં શરીરોનો એક કોઠો આપેલો ઉપયોગી
થઈ પડશે.

માનસિકતા શરીરના અધાર પર તથા તેના અર્થનો કેરો,

શરીરનું નામ	તેનું અધાર	કયા ભુવન અથવા દુનિયાં ઉપર કામ કરે છે	તેમાં હાલમાં માનસિક શું કામ થાય છે
૧ ખાજી શરીર	નકર, પ્રવાહી તથા વાયુકણી ખાજી પદાર્થ	ખાજી ભુવનના નીચલા અભિભાગમાં	પ્રગતિ કરવાના હોવાના વાસ્તવમાં ખાજી પદાર્થો માટે મનુષ્યના માનસિકતામાં કોઈ નવું કામ નથી આવડતું. માનસિકતામાં કોઈ નવું કામ નથી આવડતું. માનસિકતામાં કોઈ નવું કામ નથી આવડતું.
૨ બાળ શરીર	ચાર ભાગના અધાર	ખાજી ભુવનના ઉપલા ચાર ભાગમાં	
૩ એસલ શરીર	સાત પ્રકારના એસલ પદાર્થ	આખા એસલ ભુવનમાં	
૪ મનસિક શરીર	ચાર નીચલા મનસિક પદાર્થ	મનસિક ભુવનના નીચલા ભાગમાં	સામાજિકતા, ઉદ્યોગ, કુવરો, વ્યવસ્થાઓ
૫ મગજી શરીર	ત્રણ ઉપલા મનસિક પદાર્થ	મનસિક ભુવનના ઉપલા ભાગમાં	મનમદિત, વિચાર, અકલ
૬ બુદ્ધિક શરીર	સાત પ્રકારના બુદ્ધિક પદાર્થ	આખા બુદ્ધિક ભુવનમાં	પરવાર્થી રક્ષક, ખાદ્ય, ખરીદી, સરોજ, કામિત, એકતા

માનુષ્યનાં માત તત્વોમાંના પહેલાં ચાર દરેક જન્મમાં મોત પછી નાશ પામે છે, પણ આત્મા, બુદ્ધિ તથા મનન જે મીનોઈ છે તે મદા કાયમ રહે છે. નાશવંત તત્વો બીજા જન્મમાં પાછાં નવાં જને છે. એવી રીતે માનુષ્યના માત તત્વોનું ઉપર ટપકેનું જ્ઞાન મેળવ્યા પછી હવે આપણે એ મહિલી મુખ્ય જાણવો પાછી મેડેજ જેમ જઈ આગળ ચાલીએ. પણ અત્રે જણાવવાની અગત્ય જણાય છે કે આ જાણદ અત્રે ઘણીજ દુઃકમાં મમલવવામાં આવેલી હોવાથી જેને એ જાણદ વિષે વધુ જ્ઞાન મેળવવું હોય તેણે એનો વધુ અભ્યાસ કરવો જોઈએ.*

આત્માર મુખીમાં જે કાંઈ આપણે શીખ્યા તે ઉપરથી માલમ પડે છે કે માનુષ્યનું અમર તત્વ સૌથી અગત્યનું છે. આપણું રવાન જ્ઞાનમા સંપૂર્ણ નથી, પણ સંપૂર્ણ જ્ઞાની જનવું એ આપણાં પેદા કરનારની અને તેટલા માટે માનુષ્ય જાતની છાંદગીની પણ મુખ્ય નેમ છે. જ્ઞાની થવા માટે તેને પહેલાં ત્રણે દુનિયાનું જ્ઞાન લેવું પડે છે. પહેલે આ ખાકી દુનિયાનું, પછી 'એસલ' દુનિયાનું અને ત્યાર પછી 'મનસીક' દુનિયાનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન તેને મેળવવું પડે છે ખાકી દુનિયામાં ખાકી પદાર્થથી જનેલી જે ચીજો તથા માણસો આપણે જોઈએ છીએ તેનાં કરતા વધારે સખ્યામા માણસો તેમજ ચીજો એસલ પદાર્થની જનેલી હોવાથી એસલ હસ્તીને પણ એક દુનિયાજ કહેવામા આવે છે. તેમજ મનસીક પદાર્થમા રહેલી ચીજો તથા મનસીક શરીરમાં રહેલા માણસોને મનસીક દુનિયાની વસ્તી તરીકે ગણવામાં આવે છે, અને તેનું જ્ઞાન મનસીક શરીર મારફતે થાય છે. રવાનને આ ત્રણે દુનિયાનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન મેળવવા માટે જુદી જુદી જાતના શરીરો આપવામા આવેલાં હોય છે એ જોયા તેના હુથીઆરો છે જેમ એક હુથીઆર મુખ્યત્વે જરાજરા કામ કરવા માટે પોતાના હુથીઆરોને સારી હાલતમાં રાખવા માટે તેની સલાજ લેવી પડે છે, તેમજ રવાનને જુદાં જુદાં શરીરોને સારી સ્વચ્છ હાલતમા રાખવા માટે

* જુઓ *Seven Principles of Man, Man and His Bodies, and Ancient Wisdom* by Mrs Annie Besant

તેની જાતન કરવી પડે છે. કારણ કે જે શરીર ચારી દાલતમાં નહીં હોય તો તે મારફતે રવાન જ્ઞાન મેળવી શકતું નથી અને તેની છાંદગીનો તે ફેરો નકામો જાય છે.

આક્રી તથા છાયા શરીર મારફતે રવાન તમામ ખાકી દુનિયાનું જ્ઞાન મેલેવે છે. ‘એકાદ શરીર’ મારફતે એસલ દુનિયાનું, તથા મનસીક અને કારણ શરીર મારફતે તેને ઉપલી તથા નીચલી મનસીક દુનિયાનું જ્ઞાન મેલે છે. એ દુનિયાઓને ભુવનો પણ કહેવામાં આવે છે. ખાકી પદાર્થની બનેલી સર્વ ચીજો તથા શરીરો તેમજ જગતમાં રહેલા છુટા ખાકી પદાર્થને સાથે લઇએ તો તેને ખાકી દુનિયાં, યા ખાકી ભુવન યા સ્થુલ ભુવન, (physical plane) કહેવામાં આવે છે જેમાં નક્કર, અવાહી, વાયુરૂપી તથા આર પ્રકારનાં ઇશ્વરની બનેલી સર્વ ચીજો તથા શરીરો સમાઈ જાય છે. આ સર્વ ખાકી ચીજોનું જ્ઞાન મેળવવા માટે ખાકી તથા છાયા શરીર આપણાં હુધીઆરો છે. જે ધૂજણીઓ આ સાત જાતનાં પદાર્થમાં થાય છે તે ધૂજણી ઉત્પન્ન કરનાર પદાર્થનું જ્ઞાન રવાનને પંડોચારવા માટે તેજ પદાર્થનાં બનેલાં શરીરની જરૂર હોય છે.

એજ પ્રમાણે સાત પ્રકારનાં એસલ પદાર્થથી બનેલી સર્વ ચીજો, શરીરો તથા જગતમાં છુટા ફેલાયલા એસલ પદાર્થને સાથે લઇએ તો તેને એસલ દુનિયાં, એસલ ભુવન, અથવા મુક્ષમ ભુવન કહેવામાં આવે છે. અને તે દુનિયાંની ચીજોનું જ્ઞાન મેળવવા યાને તેઓ જે ધૂજણીઓ ફેંકે તે ધૂજણીઓ રવાનને પુગાડવા એસલ શરીરની જરૂર હોય છે. એવીજ રીતે સાત જાતનાં મનસીક પદાર્થથી બનેલી સર્વ ચીજો તથા શરીરો, તેમજ જગતમાં છુટા ફેલાઈ રહેલા મનસીક પદાર્થને જ્યારે લેગા લેવામાં આવે છે ત્યારે તેને મનસીક ભુવન, યા મનસીક દુનિયાનું નામ આપવામાં આવે છે, જેનું જ્ઞાન મેળવવા માટે તે પદાર્થથી ફેંકાતી ધૂજણીઓને જવાબ દેનાર તેજ પદાર્થનાં બનેલાં ‘માનસીક શરીર,’ તથા ‘કારણ શરીર’ની જરૂર છે. આ ઉપરથી જણાય છે કે આ ત્રણ દુનિયાઓ અથવા ભુવનોનું જ્ઞાન મેળવવા ખુદરતે આપણને પાંચ જુદાં જુદાં શરીરો

આપેના છે એ શરીરને જગજગ કામ કરતા બનાવી તે ભુવનનુ જ્ઞાન જ્ઞાનને લેવાનુ છે એ ઉપગત એથી દુનિયા અથવા ભુવન બુદ્ધિક પદાર્થની બનેલી ત્રીજે તથા શરીરો તેમજ છુટા ફેલાયલા બુદ્ધિક પદાર્થથી બનેલુ છે અને એ જાણવા માટે બુદ્ધિક શરીર આપણને મળેલુ છે એક પછી એક ગરીબને જવાળા આપતા કરી એક પછી એક દુનિયા અથવા ભુવનનુ જ્ઞાન મેળવવાનુ કામ આપણને કરવાનુ છે, કાગળ કે પ્રગટીકરણની નેમ મર્વ ભુવનો અથવા દુનિયાઓનુ મ પુર્ણ જ્ઞાન આપવાની છે

સ્વાન પોતાનુ જ્ઞાન તથા શક્તિ ખાકી ગરીબનુ લેખુ તથા જ્ઞાન તતુઓ માગકે શબ્દ, કાર્ય અને લખાણ કેપે જાહેર કરી શકે છે, પણ જો તેનુ ખાકી શરીર તથા તેની અદરનુ લેખુ બરાબર બનેલુ હોતુ નથી તો સ્વાન પોતા પાસે હોય તેટલુ જ્ઞાન પણ જાહેર કરી શકતુ નથી એટલા માટે ખાકી શરીરને એક સારા સાથે અને સ્વાનને નારાગી વગાડનાર માથે મરખાવવામા આવે છે જેમ વગાડનાર ગાયનમા ગમે એટલો હુશીઆર હોવા છતાં જો નારાગી હલકી યા ભાગીદુટી હોય તો પોતે જાણતો હોય તેટલુ પણ તેપર વગાડી શકતો નથી, તેમજ જો ખાકી શરીર તથા લેખુ બરાબર બનેલુ હોતુ નથી, જો તે હલકી જાતના ખાકી પદાર્થનુ બનેલુ હોય છે, તો સ્વાન જેટલુ જ્ઞાન ધગવતુ હોય તેટલુ જ્ઞાન પણ તે ખાકી દુનિયામા જાહેર કરી શકતુ નથી બરાબર યા સાફ શરીર મેળવવાનુ કાગળ સ્વાનની આગલી છદ્મી વખતે કીધેલા સારા યા માઠા કામો ઉપર આધાર રાખે છે

ખાકી રીવાજ બીજા સુશ્રમ શરીરોની હસ્તી વિષે આ પછી સ પુર્ણ ખાતરી જાતી અનુભવ વગર થઈ શક્તિ નથી પણ આડગતરી રીતે એ માટે કાંઈ ખાતરી થઈ શકે છે કે નહીં તે આપણે જોઈએ માણસના સાત તત્વ વીધેનુ જ્ઞાન, દુઝમા કહુ તો ખોદાગનાસીનુ જ્ઞાન, જે હાલ આપણે બહાર પડેલુ જોઈએ છીએ તે સઘળુ છેલા પચીસ વર્ષની અદર બહુ સ્પષ્ટ રીતે મહાર પાડવામા આવેલુ આપણે જાણીએ નાં એની અગાઉ

સર્વે માટે એ જ્ઞાન આવી ખુલ્લી લાપામા બહાર જણાયલું ન હતું પણ માણુમના આ માત તત્વો કાંઈ હાલના માણુમોમાજ છે એમ નથી આગલા જમાનાના માણુસો પણ ઉપલા સાત તત્વો ધરાવતા હોવાથી, તેમજ વળી ‘કલ્લેઝ્ઝાયન્તો’ યાને સુક્ષ્મ પદાર્થ જોઈ શકનારાઓ પણ અગાઉના જમાનામા થઈ ગયલા હોવાથી એ સુક્ષ્મ શરીરો વિષે આગલા વખતના લખાણોમા પણ ઇસારાઓ મળી આવે છે ખાકી શરીર વતરોગે બીજા સઘળા શરીરો બાગીક યાને સુક્ષ્મ પદાર્થના બનેલા હોવાથી એ બધા શરીરોને જ્યારે એક નામે બોલાવવામા આવે છે ત્યારે તેઓ ‘સુક્ષ્મ શરીર’ ને નામે ઓળખાય છે જુદા જુદા માણ સોએ જુદા જુદા જમાનામા આ ‘સુક્ષ્મ શરીરો’ને જોયલા દાખલાઓ આપણને અગાઉની ચોપડીઓમા ઘણા મળી આવે છે એ ગરીબ જોનારાઓ જોદાશનાસીની વિદ્યા જાણતા ન હોવાથી, અને તેટલા માટે એ દેખાવોના કારણ સમજી શકતા ન હોવાથી પોતે જોયલા દેખાવોને અજાણી ભરેલા બનાવો તરીકે સમજી તેનો હેવાલ લખી ગયા છે, આ બીજાઓને કહેવાથી બીજાઓ તે છપાવી ગયા છે* એવા થોડા દાખલા નીચે આપ્યા છે જે ઉપરથી આડકતરી રીતે આપણી ખાતરી થઈ શકશે કે આપણુ ખાકી શરીર અને રવાન રીવાય બીજા શરીરો પણ આપણામા હોવા જોઈએ એવા દાખલાઓ એક ફ્રેન્ચમેને કેટલાક વર્ષોની વાત ઉપર જુદે જુદે ઠંકાણેથી એકઠા કરી ફ્રેન્ચ ભાષામા એક ચોપડી રૂપે બહાર પાડ્યા હતા એનો તરજુમો અંગ્રેજી ભાષામા પણ પાછળથી દરવામા આવ્યો હતો, જેમાથી ફક્ત ત્રણ દાખલા નીચે રજુ કરીધા છે

૧ — ઇ. સ. ૧૮૩૦ મા એક લશ્કરનો વડો અંગ્રેજો ક્રીમર હીંદુસ્તાનથી પોતાને વતન ઇંગ્લંડ જવા માટે નીકળ્યો હતો. જે અઠવાડિયા વીત્યા બાદ જ્યારે તે ભરદરીઆમા હતો ત્યારે એક દીવસ કપતાનને પુછવા લાગ્યો કે “એક અજાણ્યા ઉતાડને તમો શું કે છે છપાવી રાખ્યો છે ?” એ ઉપરથી કપતાન કહેવા લાગ્યો કે ‘ એ વળી શું

મશકેરી લઈ બેઠા છે ?” પેલોએ જવાબ દીધો કે “નહીં, હું મશકેરી નથી કરતો. મેં બરાબર ખુદલી રીતે એક અન્નપુયા શખ્સને એક દીવસ જોયો હતો, પણ તે દહાડા પછી તે પાછો નજરે પડ્યોજ નથી.” કપતાન કહેવા લાગ્યો કે “તમો શું જોલો છો તેની કાંઈ મને સમજ પડતી નથી, માટે બરાબર ખુલાસો કરીને કહો.” પેલો જોડ્યો કે “એક દીવસ હું મારી કેળીનમાં જવા ઉઠતો હતો, તેટલામાં મેં એક શખ્સને આખા વહાણમાં ફરી જતાં જોયો. દરેક કેળીનનું બારણું ઉઘાડી તે કાઢીને ચોપતો હોય, એમ લાગતું. કારણ દરેક બારણું પાછું બંધ કરતી વખતે જાણે પોતાને જાણતો શખ્સ ન મળ્યો હોય એવી રીતે તે પોતાનું માથું ધુણાવી ત્યાંથી ચાલી જતો હતો. મારા કેળીનનો પણ પરહો ખસેડી તે અંદર જોવા લાગ્યો અને મને જોઈ જાણે હું તેને જાણતો શખ્સ ન હોઉં તેમ આસતેથી પાછો ફર્યો.” આ ઉપરથી કપતાન અજબ થઈ પુછવા લાગ્યો કે “તેનો હેખાવ કેવો હતો ? તેની ઉંમર કેટલી લાગતી હતી ? તેણે કપડાં કેવાં પહેરેલાં હતાં ?” આથી ન્યારે પેલા ઓફીસરે તેનો હેખાવ અને પહેરવેશનો હેવાલ બારીકીથી કહી સંભળાવ્યો ત્યારે તે સાંભળતાંજ કપતાન અચરતીથી બોલી ઉઠ્યો કે “જોદા જોર કરે, તમોએ કહેલી વીગત ન્તે ખરી હોય તો તમોએ જોયેલો શખ્સ મારો બાપ હોવો જોઈએ.” કેટલોક વખત વીત્યા બાદ ન્યારે મુસાફરી પુરી થઈ અને કપતાન પોતાને ઘેર ગયો ત્યારે જતાંને વાર તેને બાબર મળી કે તેનો બાપ થોડો વખત થયો ગુજરી ગયો હતો. ગુજરવાનો દીવસ સરખાવતાં માલમ પડ્યું કે જે દીવસે પેલા ઓફીસરે અન્નપુયા શખ્સને જોયો હતો તે દીવસ વીત્યા બાદ પોતાનાં બાપનું મરણ નીપજ્યું હતું. વળી તેને પોતાનાં સગાંઓ તરફથી વધુ એમ કહેવામાં આવ્યું કે ગુજરવાની અગાઉ તે બેઠું હોતો હતો અને પવનની બુમમાં તે નીચે સુજાળ બોલતો હતો. “તમો શું ધારો છો હું ક્યાં જઈ આવ્યો હોઈશ ? હું ફરીઆમાં જઈ આવ્યો. હું મારા દીકરાનું વહાણ જોઈ આવ્યો. હું કેળીને કેળીન ફરી આવ્યો. મેં બધી કેળીન ઉઘાડી જોઈ, પણ મારો દીકરો મને જણાયો નહીં.”

આ દાખલાપગથી એવું માન્ય પડે છે કે કપતાનનો બાપ પોતાના દીકરાને જોના આતુર હોનાથી તથા બીમારીમા અપણા મીઠા વસ્ત્રો છુટા પડે એવી હુશિયારતા આવના હોવાથી, બાપ પોતાના 'એમ્' મીઠામા વડાપુરની અવેવો હેવો તેમજ

૨ — મોગીકાના દીનાદેલકીઆ સહેરમા ૧૭૪૦ મા એક જ્ઞાની પુરુષ ગહેનો હતો એને વાન્ને એવું કહેનામા આવ્યું છે કે તે ધણી છુપી ચીજો વળતો હતો અને બેઠી બેઠેનો ખુવાનો આપી ગાકનો હતો એનામા સમાયથી અદમ્ય ગણિતજ્ઞોની એક માળીતી નીચલા દાખલાપગથી મળી આવે છે, કે જેના ખગપાખા માટે ગમ શખવામા આવતો નથી

એક કપતાન અમેરીકાથી વડાપમા યુરોપ અને આફ્રીકાની મુઆફરીએ નીકળ્યો હતો તેના ગયા પછી તેની ધણીઆનીને ઘટો લાગો વખત વેર કાઢી પણ કાગળ પત્ર તેની તમ્બૂથી ન મળનાથી તેણી ધણી ચીંતાતુર રહેતી હતી આ ઉપગથી ઉપવા જ્ઞાની માણુમ પાને જઈ એ વિષે પગપુઠ કરનાની તેણીને સલાહ આપનામા આવી હતી આથી તે બાઈ પેવા શખમ પાસે ગઈ અને પોતાના ધણી તરફન કાઢપણ મમાચાર ન મળવાથી તેણીને ઉપજતી ચીંતા માટે તેને કહી સલાહાવ્યું પેવો શખમ બાઈનું કહેવું સમજી લઈ તેણીને થોડાવાર તેજ ઓગડામા થોલવા કહી પોતે પાનેના ઓરડામા ગયો લાગો વખત વેર તે પાછો ન ફરવાથી પેવી બાઈની ધીરજ ન રહી, અને વીચારવા લાગી કે મને અતરે બેસાડી ગયો તે વાત પેવો ગમ્મસ વખતે બુલી ગયો હશે આથી તેણી ધણીજ ધીમેથી પાસેના ઓરડાના બાગપા આગલ જઈને વીનીજન વાટે બેવા લાગી તો પેવા શખસને એક ડોચ ઉપર એક મુરદાની માફક ઝીઠા હાવતમા પડેવો જોયો તેણીએ તેને ઉઠાડવાનું દરસ્ત ધાયું નહીં, પણ તેને સુવા દઈ પોતે તેના ઉઠવાની સહુ જોતી પાછી બેઠી થોડાજ વખતમા તે પુરુષ આવ્યો, અને તેણીના ધણીએ તેણીની ઉપર આજ મુધી એક પણ પત્ર લખ્યો ન હતો તેનું ચોક્કસ કરણ કહી સલાવાવી તે વધુ જોયો કે, "આજે તે લગ્નની એક કાકીની દુકાનમા બેઠેવો હતો,

અને થોડા દીવસમા તે અત્રે આવવા ઉપડના છે ' એ બનાવને કેટલે એક વખત થવા પછી તેણીનો ધણી આવી લાગ્યો. લાગે વખતે પોતાના ભગ્યાને મળ્યા પછી એટલો વખત મુઠી કાઢી પણ કાગલ પત્ર ન લખવાનો મગમ તેણી તેને પુછવા લાગી એના જવાબમા જ્યારે પેલા જ્ઞાની પુરૂષે કહેલાજ કાગલો પોતાના ધણીના મોઢામાથી પણ નીકળતા સાલજ્યા ત્યાં પેલા શખ્મની અદ્ભુત શક્તિઓ માટે તેણીને વધારે ખાતરી થવા લાગી એક દીવસ બેઠા માટી બેઠા કેથે માથે જતા હતા એટલામા તેણીના ધણીની નજર આમેથી આવતા પેલા જ્ઞાની માણસ ઉપર પડી અને તેજ ઘડીએ તે બોલી ઉઠ્યો કે " આ અખશને એ લડનની કાફી હાઉમમા ભેયો હતો, અને એલોજ અને ખખર કહી કે તારી ધણીઆની તારે માટે ફીકર કરે છે અને ઘણી ઇતેન્તરીથી તારી ગદુ ભેય છે જે ઉપગ્રથી કાગલ ન લખવાનો મારો ખરો મળખ એને કહ્યા પછી એ એને જણાવ્યું હતું કે થોડા દીવસમા હું અતરેથી માટે વતન અમેરીકા જવા ઉપડના છું એ પછી કાંઈ પણ દીવસ તે લડનમા પાછો જણાયો ન હતો "

આ હાખવામા પેલો જ્ઞાની શખ્મ પોતાના જ્ઞાનતા બગથી પોતાને હાથેજ એજવ શરીરમા બકાર નીકળી લડન ફરી આવેલો લાગે છે કારણ કે આખો એજલ શરીર વિષે અગાઉ બીજી ગયા કે એ શરીર ઇથર કરતા પણ બારીક પદાર્થનું બનેલું હોવાથી, તે વીજળી કરતા પણ વધારે ઝડપથી એક ઠેગણેથી બીજે ઠેગણે જઈ શકે છે

૩૦૦ વરસની વાત ઉપર થઈ ગયવા આપણા મહાન દરતુર તથા થોગી હજરત આજર કયવાનને માટે તેઓના ચેલાઓ લખી ગયા છે કે તેઓ ચાહે ત્યાં પોતાનું ખાડી શરીર છોડી મુદ્દમ ગરીદોમા મુમાફરી કરતા હતા હાલના થોડાક જે હાશનામીમા આગળ વધેલા શખ્સો પણ આવીજ રીતે પોતાના ખાડી બદનથી કુટા પડી ઉપડી દુનિયાઓ વિષેનો જાતી અનુલવ મેળવી દેનો હોવા પોતાને

ખરે નામે બહાર પાડતા બાંધ છે.* હઝરત આજર કયવાન પોતે પણ પાંચ દુનિયાઓ અથવા પાંચ ભુવનોમાં ફરી આવતા હતા જેનું વીવેચન તેઓનાં ચેલાઓની લખેલી આપડીમાંથી મળે છે.† એ હેવાલ દરેક જરથોસ્તીએ વાંચી ખોદાશનાસીનાં હાલનાં અભ્યાસી-ઓનાં વર્ણન સાથે સરખાવવો જોઈએ. કારણ કે જ્યારે દેખીતું મળતાપણું તેને જણાશે ત્યારે ખાતરી થશે કે એ લોકો કાંઈ Self-hypnotised થયેલા, યાને ભમાયેલા નહીં હતાં યા સ્વપ્ન જોતા ન હતા પણ પુર ભાન સાથે બીજી દુનિયાઓ યાને ભુવનોમાં ફરતા હતા. આ ભુવનો કાંઈ એક એકની ઉપર આવેલાં નથી. જેમ ઇંધર નક્ષર પદાર્થની અંદર છે તેમજ એસલ પદાર્થ ઇંધર અને ખાકી પદાર્થની અંદર છે એમ આપણે આગળ જોઈ ગયા. આ એસલ પદાર્થની બનેલી દુનિયા ત્યારે ખાકી દુનિયાની ઉપર નહીં પણ અંદર કહીએ તો ચાલે. તે દુનિયામાં જવા માટે બહુનમાં બેસી મોટી મુસાફરી કરવાની નથી, પણ ફક્ત રવાનના ભાનને એક શરીરમાંથી બીજા શરીરમાં લઈ જવાનું છે જ્યાં તેનું એસલ શરીર જુદી જુદી જાતની એસલ પદાર્થમાં થતી ધૂજળીઓને જવાબ આપી એસલ દુનિયા વિષે તેને જાણ કરે છે. એજ મીમાલે મનસીક ભુવન તથા બુદ્ધિક ભુવન પણ નીચલાં ભુવનો અથવા દુનિયાની ઉપર નહીં પણ તેની અંદર છે. અને તેનો અનુભવ લેવા માટે હવામાં મુસાફરી કરવાની નથી પણ રવાનનાં ભાનને લાયક શરીરમાં લઈ જવાનું છે. આ જાણવાની બહુ જરૂર છે ખાકી દુનિયા, એસલ દુનિયા, મનસીક દુનિયા, બુદ્ધિક દુનિયા તેમજ બીજી ચઢતી દુનિયાઓ સર્વે હાંજર છે જમીન ઉપરથી આસમાનપર જવાનું નથી પણ તે દુનિયાના પદાર્થની ધૂજળીઓને જવાબ આપનારા શરીરમાં આપણું ભાન લઈ જવાની જરૂર છે માધારણ ગીતે આપણું ભાન ખાકી શરીરમાંજ રહે છે

* જુઓ Ancient Wisdom, by Annie Besant, Astral Plane and Devachanic Plane, by C. W. Leadbeater, Growth of the Soul, by A. P. Sinnet

† જુઓ જોમ્તાન તથા જનમે પ્રાપ્તમગે

ઉપરના એસલ શરીરમાં જઈ થોડુંક અવલોકન કરે છે. પણ ખોદા-
શનાસીથી જેઓ પહોંચેજગારીમાં આગળ વધે છે તેઓ સુક્ષ્મ શરી-
રમાં ચાહે ત્યારે લાન લઈ જાય છે. પચગંભરો ખોદાની હસતી
વિષે, તેમજ બેહેસ્ત તથા દોળખ વિષે, જે કહી ગયા છે તે ફક્ત
ખ્યાલો નથી પણ અનુભવ છે. પારસી ખોદાશનાસ દરતુર અરદાચે-
વીરાફ પણ આ પ્રમાણે ખાકી શરીર છોડીને સુક્ષ્મ શરીરમાં ઉપલાં
ભુવનમાં ગયા હતા, અને ત્યાં જે જોયું તેનો અનુભવ આપી ગયા છે.

નીચલો દાખલો એક ઇંગ્લીશ કોર્ટનાં ઓચરીઆમાંથી મળી
આવ્યો છે.

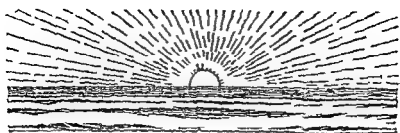
૩.—સીતેર વરસની એક ભુદી ડોસી એક દીવસ લીખ માંગવા
એક ઘરનું ખારણું થાકતી હતી, એટલામાં ઘરની એક દાસી બહાર
નીકળી આવી પેલી દોસીને અસખ્યતાથી ચાલી જવા કહ્યું. દોસી
પાછી જતી જતી એટલુંજ ખોલી કે “વાડું દીકરી વાડું; આજ
રાતની અગાઉ તુને તારી વર્તણૂકને માટે પસતાવો કરવો પડશે.” તેજ
રાતનાં પેલી દાસીને સખત તાણ થઈ આવી અને ઘણી હેરાન થવા
લાગી. તે સેજ સારી થતાંજ ઘણી આનુભૂતી લોકોને ખોલાવી આંગ-
ળીથી ખતલાવા લાગી કે “ભુઓ, ભુઓ, આ ઘરડી લીખારીએ મારી
પુઠ પકડી છે, એ મારી પછવાડેજ ફરે છે.” પણ ખીન્નઓ ત્યાં કોઈને
પણ જોઈ ન શકવાથી કહેવા લાગ્યા કે “એ તો તેણીનાં મનના ધખારા
(Hallucination) છે; એ ઘેલી થઈ ગયેલી છે; એ હીસતીરયાની
ભુમમાં ખોલતી હશે. ચાલો આપણે અતરેથી સીધા સમાં જતા
રહીએ.” એવી રીતે તેણીની આનુ બાનુનાં બળરચી ફીલસુફે પો-
તાનો અભીપ્રાય જણાવવા લાગ્યા. પણ તેણી તો વધારે અને વધારે
દુઃખી થવાજ લાગી. આખરે એક દીવસ તેણીને એવો વિચાર આવ્યો
કે પેલી દોસી રાખેતા પ્રમાણે મને હેરાન કરવા જેવી આજે સવારનાં
જણાય તેજ ઘડી તેણીને એક છરી લોકી દેવી. આ વીચારથી તેણી
એક છરી લઈ દોસીની વાટ જોતી ઉભી રહી અને જેવો તેણીનો દેખાવ
નજરે પડ્યો તેવીજ એક છલંગ મારી તે હવાઈ દેખાવમાં પેલી છરી
ફેંકી. તરતજ તેણી કાંઈ ખતલાવતી હોય તેમ હાથ લાગો કરી

લાગ્યા ફક્ત ઉપલા ત્રણજ દાખલાઓ આ જગે માધ્યા છે પણ એ બાબદનો વધુ પુરાવો સાગનાગઓએ Spiritualism ને લગતી કેતાવો વાચવી, જેમાથી એવા મધ્યાબધ દાખલાઓ આબરુદાર, પ્રમાણીક તથા અચળ બુધ્ધિના તેમજ માયન્મમા બાપીતા થયલા બાહોશ શૂંભોના વખાણોમાથી મળશે એ વાગના વગર સુખીઈવી એવી જાને હુમી કહાડની બેઠતી નથી હાલના આપણા ડહે વાતા કેળવાયલા બુનાનીઆઓ એક બાબદ વિષેનુ ન પુર્ણુ તો રહ્યુ પણ થોડુકળી જ્ઞાન મેળવ્યા વગર અહુ ઝગથી 'હમબગ,' 'નોન મેન્મ,' વીગેરે તોછડા શબ્દો વાપરે છે એ જાડુ ખેદકાગડ છે

અને જણાવવુ જોએ કે 'હિંદુશીનેશન' બોલ હાલ કે' જમા જતા ડોકરાઓમા એટનોતો માવારણ થઈ ગયલો છે કે મોટે ભાગે આ બોલ ખોટી રીતે વાપગવામા આવે છે એ બોલ કોઈ પણ બાબદનો ખુલાસો આપી શકતો નથી, પણ એની મારફતે એ બોલ વાપર નાન અનન્યપણે પોતાનુ અજ્ઞાનપણુ મહેલથી ઢાંડી ગડે છે એક શબ્દ પોતાને મળેલો જે કાંઈ અજ્ઞ બેવો અનુભવ કહી સભળાવે છે, તેનો અમળ જ્યાં સામો ધણી ગમણુ નડતો નથી, ત્યાં તે એવુ માને છે કે એ વાત બની ગડેજ નહીં પણ તેને એવો ખ્યાલ નથી આવતો કે દુનિયામા બનતા મધળાજ બનાવોના ડરણુ તે કાંઈ મમળ શકતો નથી, માટે આ બનાવપણુ તેમાનોજ એક કા નહી હોય? એવી વળતે તે ઝડપમા બોલી ઉઠે છે કે એ તો 'હિંદુશીનેશન' છે, યાને તુને તો એવો ધખારો થાય છે તેને ન મમળ પડતા બનાવવુ ખરૂ કારણ વિષેનુ પોતાનુ અજ્ઞાનપણુ ડબુવ કરવા કગતા ઉપતા બોલ તળે પોતાનુ ભડાલ બગવી ગળવાનુ તે વધારે પસદ કરે છે 'હિંદુશીનેશન'નો ખગે અર્થ 'નહી હોય એ ચીજ તુ દેખાવુ, એમ થાય છે, પણ આમખામના લોકોને એક ચીજ ન દીને તો તેપગવી એમ નથી રતુ કે તે ચીજ ત્યા હુમતી ધરાવ તીજ નથી આધણો રોશની બેતો નથી તે ઉપગથી દુનિયામા રોશની હુમતી ધરાવતીજ નથી એમ ઠગતુ નથી કારણ કે આપણે જાણીએ છીએ કે દુનિયામા હુતગે ચીજ છે કે જે આપણી આગે દીગતી

નથી. અજળ જેવું તો એ છે કે એકને ન દીસે તે બીજાને દીસે એ તેઓને ન મનાય એવું લાગે છે, પણ હસ્તી ન ભોગવતી ચીજ એક શખસ ભેઠ શકે એ સહેલાઈથી તેઓ માને છે. પણ સુક્ષ્મ ભુવનોનું જ્ઞાન પછી વિચાર કરતા એમ લાગે છે કે દુનિયામાં “હેલ્થુશીનેશન” બોલ બેઠે વારંવાર ચકાઈથી વાપડવા આવે છે પણ લાચેગે સોમાં એકવાર પણ તે ખરી રીતે વાપરવા આવતો હોય. ‘હીપનોટીક’ માં સાંભો ધણી પોતાની દ્રઢ ઇચ્છા-શક્તિથી ચોક્કસ જાતનો વિચાર-આકાર તેની સાંભે ધરે છે જે બેવાધીજ પેલો શખસ કહી શકે છે કે હું ફલાણી ચીજ ભેઠ શકું છું. એ વિચાર-આકારો ઘણાં શુદ્ધ મ પદાર્થનાં બનેલા હોવાથી સાંભે શખસ ‘હીપનોટીક’ ઉઘમાં તે ભેઠ શકે છે. એકને ન જનાતી ચીજ બીજાને દીસે છે તેનું ખરું કારણ આપણે જાણતા ન હોવાથી તે બનાવને આપણે વગર આચકીએ ‘હેલ્થુશીનેશન’ કહીએ છીએ, પણ વિચાર શક્તિ તથા વિચાર-આકાર વિષે જેમ જેમ વધુ જ્ઞાન આપણને જાહેર થતું જશે તેમ તેમ ‘હેલ્થુશીનેશન’, અને ‘ઇલીયુજન’ જેવા બોલો, કે જે હાલ આપણું અજ્ઞાનપણું ઢાંકવામાં આપણને ઠીક કામે લાગે છે, તેનો ઉપયોગ ઓછો અને ઓછો થતો જશે.

પ્રકરણ ૪ થુ

મોત—મોત પછી રવાનની હાલત—એસત્રલ
દુનિયાં—પેહુલો તબક્કો—દોઝખ.

જોહાશનાસી પ્રમાણે માણસના જ્વાન અને જોહા વચ્ચે જે જુદાઈ દેખાય છે તે કાઠી નાખવા માટે સઘલી દુનિયાઓ અથવા બુવનોનું જ્ઞાન મેળવી આસતે આમતે જોહાની વધારે નજદીક પોહોચવા, અને છેવટે તેનામા મળી જવા, રવાનને આ દુનિયામા શરીર ધારણ કરી ઘણા કેગ ખાવા પડે છે. દરેક રીતે રવાન પોતાના જ્ઞાનમા તથા શક્તિઓમા થોડો વધારો દુનિયામા દરેક ચીજ આવી રીતે આમતે આસતે આગળ જાય, અને દુનિયાના આ આગળ વધવાના કાયદાને પ્રગટી (evolution) કહેવામા આવે છે. રવાન પ્રગટીકરણના દરમ્યાન ઉપર પુગેલું હોય છે, તેનેથી જગ આગળ વધવાને લાયક ના મળેગો વચ્ચે તેને આ દુનિયામા જન્મ આપવામા આવે છે. વળી જોહાશનાસી પ્રમાણે જે સારા યા બુગ કામો તેતે આગવા જન્મ દરમ્યાન આ ખાટી દુનિયામા કીધેલા હોય છે તેને અનુકુળ સુખ યા

દુઃખ તેને પોતાની આ છાંદગીમાં ભોગવવું પડે છે. રવાન ખાડી દુનિયાને લગતું કામ ખાડી શરીર મારફતે કરી શકે છે, અને જ્યારે એ કામ ને બલાગ કરી રહે છે ત્યારે ખાડી શરીર છાંદી દઇ 'એમ તલ શરીર' માં તેને રહેવું પડે છે. આ ખાડી શરીરનાં છાંદી જવાને આપણે મોત કહીએ છીએ. જેમ સાપ પોતાની કાંચલી ઉતારી ગાલી જાય છે તેમ એક શખસનું રવાન આ ખાડી શરીર છાંદી જાય છે, જેને સાધારણ જોડીમાં આપણે 'તે શખસ ગુજરી ગયો' એમ કહીએ છીએ. જેઓ જોદાશનાસીની ફીલસુફી સમજી શક્તા નથી તેઓ, સારી ખાસીઓ ધરાવતા હોવા છતાં, મોત વિષે અજ્ઞાન હોવાને લીધે તેનાંથી બીડે છે, અને અજલ નજદીક આવતી જાણી હેતી જાય છે. પણ જેઓ આ ફીલસુફી સમજે છે, જેઓને એનો જાતી અનુભવ હોય છે, જેઓ જીવતાં જીવતાં આ હાલતમાં જઈ આવી શકે છે, તેઓને તો જેમ એક શખસને પોતાના ફીલ ઉપરનો ભારી ડગલો કહાડી નાંખવાથી ફરાગત, લાગે અને જીવને કરાર થાય છે, તેમજ મોતથી ચાને આ ખાડી શરીર કહાડી નાંખવાથી ઘણો કરાર થાય છે ચાને સારું લાગે છે.

મોત વિષે માણસને જે ફીકર તથા ધાસ્તી લાગે છે તેનું એક મુખ્ય કારણ આ છે કે મરણ પછી આપણે ક્યાં જઈશું, ત્યાં આપણી શું અવસ્થા થશે, તે વિષેની પુરી હકીકતની આપણને ખબર રહેતી નથી. એક રળીઆમણું શહેર જેની મુંદરતા માટે આપણે વાચકું હોય, જેના રહીશોની ઉમદા અદ્દલ તથા ખાહોશી વિષે આપણે સાંભળેલું હોય તેવાં શહેરમાં જો આપણું જવું થાય તો તેથી આપણને દલગીરી ઉપજનાર નથી, ત્યાં જવામાં આપણને કાંઈ પણ ધાસ્તી લાગનાર નથી. તેજ પ્રમાણે આગલા સાલેકો, ફૂલીઓ, તથા પથ-ગમખરો પોતાના જ્ઞાનને બળે જાતી અનુભવથી બીજી દુનિયાનો જે હેવાલ આપી ગયા છે, તે જાણવાથી મોત વિષેની ખોટી બીક ઘણેક દરજ્જે આપણાંમાંથી ઓછી થાય છે, કારણ કે તે હેવાલ જાણવાથી મરણ પછી પોતાની શું હાલત થશે તેનો ખરો ખ્યાલ દરેક માણસ કરી શકે છે. એટલુંજ નહીં પણ તે હાલત વધુ સુખી કરવા માટે

તેણે આ દુનિયામાં શુ ઉપાયો લેવા જોઈએ તે પણ તે સારી રીતે જાણી શકે છે

મોત વખતે માણુમના તત્વોમાં શુ ફેરફાર થાય છે તે હવે આપણે જોઈએ. દુનિયામાં થોડાજ માણુનો અચ્ચુચ મરણ પામે છે, જ્યારે માધાગણુ રીતે તો માણુસને મગ્વાની આગાઉ કોઈ જાતની બીમારી લાગુ પડે છે. બીમારીથી માણુસ જ્યારે નબળુ થઈ જાય છે ત્યારે તેનું 'છાયા શરીર' તેના ખાકી શરીરથી ઢીલુ થવા માડે છે કે જેથી સહેલાઈથી તે ખાકી શરીરથી છુટું પડી શકે. આ બેઉ શરીર વચ્ચેનો સબધ આવી રીતે ઓછો થતા આખરે એટલો તો કમી થઈ જાય છે કે મુક્તમ પદાર્થ જોઈ શકતો હોય એવો એક શબ્દ જોને કલેરોયન્ટ (clairvoyant) કહેવામાં આવે છે તે જ પેલા બીમાર આગળ જોઈલો હોય છે તો તે બીમારના શરીરમાંથી ધુમસ જેવો પદાર્થ બહાર નીકળતો તે જોઈ શકે છે. જ્યારે આ ધુમસ રૂપી પદાર્થ તમામ બહાર નીકળી ગયે છે ત્યારે તે આખેડુળ પેલા બીમાર માણુસનાં જેવો આકાર લે છે. આ બહાર નીકળેલું 'છાયા શરીર' એક અકચકીત રોશનીના દોરાથી પેલા બીજાને પડેલા ખાકી શરીર સાથે દાબી બાબુથી જોડાયેલું માલમ પડે છે. આ વખતે બીમાર, ખરેખર બોલીએ તો બીજાને પડેલું ખાકી શરીર, બેલાન હાલતમાં આવેલું જણાય છે. જરણુ તે વખતે પ્રણુ, રવાન તથા બીજા તત્વો બહાર નીકળેલા 'છાયા શરીર' માં હોય છે, પણ પેલા દોરા રૂપી અબધને લીધે 'ખાકી શરીર' માં નેહજ દમ ચાલતો જણાય છે.

આ વખતે રવાન એક ઘણાજ અગત્યના કામમાં રોકાયેલું હોય છે. પોતાની જીવગી દરમિયાન બનેલા સર્વે નાના મોટા બનાવો તેની આખ આગળ ચિત્રરૂપે પસાર થતા તે જુએ છે. પાતા ઉપર આવી પડેલી તમામ આફતો, મુશકેલીઓ, તેમજ ખુશાલીઓ, તેના કારણો સાથે તેને જણાય છે. વળી પોતાની અનેક ઇચ્છાઓ તથા લોભ બગલાવવા માટે કીધેલી ડોશોઓ, તેમાં મેળવેલી ફતેહ તથા નિરાશતા સાથે, તે જોઈ શકે છે. આ સર્વે બનાવો વિગતવાર તેને યાદ આવે છે, અને જીવગીની ખરી નેમ, તથા ખુફરતના અગળ યજ ઇનસાફી અને

વાજળી કાયદા વિષે તેની ખાતરી થાય છે. આવી રીતે તમામ કાર્યો તથા ખનાવો, તેનાં કારણો તથા પરીણામો સાથે, તેની આંખ આગળ ખુલ્લાં થઈ જતાં હોવાથી કેટલોએક બોધ તેની આ ખતમ થતી જીંદગીમાંથી તે મેળવી શકે છે, જેનો ઉપયોગ આવતી જીંદગી દરમ્યાન આ ખાકી દુનિયામાંજ તે કરે છે. એટલા માટે રવાનનું આ કામ ધણુંજ અગત્યનું ગણવામાં આવે છે, અને મરણની છેલ્લી ઘડીએ રવાન ત્યારે આ ગંભીર કામમાં રોકાયેલું હોય છે ત્યારે તેનાં એ અગત્યનાં કામમાં કોઈ પ્રકારે તેને અડચણ ન થાય તેને ખાતર તેનાં ખીછાના આગળ અતીશય શાંતી જાળવવી જોઈએ છે. મરનારનાં સગાં વહાણાંઓએ તે વખતે કાંઈપણ ઘોંઘાટ યા રડાકુટ કરવી નહીં જોઈએ, કારણ કે એમ કીધાથી જે વિચાર-આકાશે ઉત્પન્ન થાય છે તે રવાનનાં શુદ્ધ મ શરીરમાં ધ્રુજણીઓ પેદા કરી તેને ઉપલા કામમાં ખલલ કરે છે, જેથી જીંદગી દરમ્યાન કીધેલાં કામોમાંથી જોઈતો બોધ તે મેળવી શકતો નથી. એવી વખતે તુરત જીંદગી કરવા બેસી જવાથી મરનારની આસપાસ શાંતી ફેલાય છે, અને જીંદગીથી ઉત્પન્ન થતા વિચાર-આકાશે (thought-forms) મરનારનાં રવાનની આસપાસ રહી તેની સંભાળ લે છે, અને વધુ અડચણમાંથી તેને બચાવે છે. ત્યારે એક માણસ ડુબી જવાની અણી ઉપર હોય છે ત્યારે તે પણ પોતાની જીંદગીનાં તમામ ખનાવો આ પ્રમાણે જોઈ શકે છે. અને ડુબી જવાની છેલ્લી ઘડીએ જો તેને પ્રત્યક્ષ દેવામાં આવે છે તો હુશીઆર થયા પછી પોતે જોયેલા તમામ ખનાવો તે કેટલીએક વખત કહી શકે છે. એવા ઘણાક દાખલાઓ જાણવામાં આવેલા છે. .

વળી ડુબી જવાથી યા આગમાં બલી જવાથી મોતની અણી ઉપર આવી જઈ સીવાય બીજા કોઈ સંજોગો વચ્ચે જો કોઈ માણસ મુકાય છે કે જ્યાં પણ હર પળે તે મોતની ધાસતીમાં હોય, તો તે હાલતમાં પણ આ મરણ વખત થતી ક્રિયા બની જાય છે, અને જીંદગીનાં ખનાવોનાં ચિત્રો તે માણસની નજર આગળથી પસાર થાય છે. આનો એક તાજે દાખલો ધરતીની લડાઈ વખતે

ખનેલો નોંધાયો છે. આફ્રીકાની લડાઈમાં બેઝરોએ એક વખતે અંગ્રેજોની એક આગગાડીને ઘેરી લીધી તથા તેમાં બેઠેલાઓ ઉપર સુભારે પાંચ વારને છેટેથી ગોળીઓ છોડવા લાગ્યા. આ હાલતમાં આગગાડીમાં બેઠેલો એક શખ્સ મોતની અણી ઉપર આવી ગયો હતો. તે જાણતો હતો કે જે પણ જાય છે તેમાં એક ગોળી તેના શ્વેત લેગે. આ અત્યંત ધાસ્તીની હાલતમાં મરણ વખતની થતી પેલી ક્રીયા તેના સંજ્ઞામાં થઈ ગઈ. તેની છાતીના તમામ બનાવો તેના લેજમાંથી પસાર થઈ ગયા, જે કે મોતમાંથી તે બચી જવા પામ્યો હતો. તે લખે છે કે “મારી ઘણીજ નાની વયથી તે હાલ મુખીમાં બનેલા મારી છાતીનાં બધા બનાવો, નજદીક સઘળી વીગતો સહીત, મારા લેજમાં પસાર થઈ ગયા.”*

રવાન આવી રીતે પોતાની આ આખર થતી છાતીનાં કામો માંથી જેવો બોધ મેળવી રહે છે કે તરતજ પેલો પ્રકાશીત શેશનીનો દોશ જે તેનાં છાયા-શરીરને સ્થુલ શરીર ગાય બાંધી રાખતો હતો તે તુટી જતો જણાય છે, અને તેજ ઘડી બીમારની પામે બેઠેલાં સગાંઓ બીજાંઓને હજવેથી કહેતાં મંજાયા છે કે ‘સા પુર’ થયું, યાને બીમાર મરણ પામ્યો. દોરો તુટતાજ રવાન બેભાન-પણ શાંત હાલતમાં આવી જાય છે. આ ઉપરથી માલમ પડે છે કે રવાન નું ખાકી શરીરથી માત્ર જુદું પડવું તેને મોત કહેવામાં આવે છે. રવાન બીજાં બધા તત્વોને પોતાની સાથેજ રાખે છે, પણ ફક્ત એક જ તત્વ, ખાકી શરીરજ, તે છોડી જાય છે. જેઓ જીવતાં જીવતાં પુર જાન સહીત ખાકી શરીર છોડી શકે છે તેઓને મોતની જરાક પણ ફીકર રહેતી નથી, એટલુંજ નહીં, પણ ખાકી શરીર વગર તેઓથી વધારે સારી રીતે અને સહેલથી કામ થઈ શકતું હોવાથી

* “ . . . How long the firing lasted I cannot say, it may have been five minutes, but to me it seemed an eternity I was resigned to die, expecting death every second All the incidents in my life, in almost every detail, passed through my head from my earliest childhood until now ”—Times of India 16th October 1901

અજલનો વખત નજદીક આવેલો જોઈ તેઓ ઘણા પુશી ધાય છે. મરણ કે તેઓ જાણે છે કે ખાકી શરીરથી થતો અટકાવ નિકળી જવાથી 'એસત્રલ શરીર'ની ઉંચી શક્તિઓનો ઉપયોગ છુટથી કરી શકાય છે.

એક માણસનો જીવ નિકળી ગયા પછી ફક્ત તેનું ખાકી શરીર જ બીંધાના ઉપર પડેલું હોય છે, જ્યારે ખાકીનાં બધાં તત્વો ખહાર નિકળેલાં 'છાયા શરીર' માં હોય છે. લખો અનુઓ યાને ખારીક જીવોનાં સાથે મલવાથી બનેલું તેનું ખાકી શરીર, પ્રાણ તત્વ નિકળી જવાથી, બીજા બોલોમાં બોલીએ તો, આ લખો જીવો ઉપર પ્રાણ તત્વ જે કાબુ ધરાવતો હતો તે કાબુ જતો રહેવાથી, કો-હવા માંડે છે, યાને જીવો જે પ્રાણનાં હુકમ સુજળ સાથે રહી કામ કરતા હતા તેઓ પોતાના સરદારની ગેરહાજરીમાં નિયમીત રીતે કામ કરવાનું છોડી દઈ વીખરાવા માંડે છે, દુકમાં તેનું ખાકી શરીર અનુઓ (molecules) અને પરમાણુઓ (atoms)માં છુટાં પડે છે. પણ ખાકી શરીરને પોતાની મેળે તદ્દન વિખરાઈ જતાં ઘણાં મહીનાં લાગતાહોવાથી તેનો જલદીથી નિકાલ લાવવા કેટલાકો તેને ખાળી નાંખે છે, જ્યારે પારસીઓ દોખમે ચલાવે છે, જ્યાં ખસીરે ખાકી શરીરનો લશ્ક કરવાથી તે જલદી ખલાસ થાય છે ; પણ જે મુરદાંઓને જમીનમાં દાટવામાં આવે છે તે લાંબે વખતે નાશ પામે છે. આવી રીતે મરણ પછી, થોડા કલાક યા થોડા મહીનામાં, માણસનું 'પેહેલું' નાશવંત તત્વ, ખાકી શરીર, ખાકી અનુઓ અને પરમાણુઓમાં છુટું પડી જાય છે.

એક માણસના સુજરવા પછી કેટલોક વખત સુધી તેનું રવાન બીજાં તત્વો સાથે તેનાં 'છાયા શરીર'માં સ્વપ્નારૂપી શાંત હાલતમાં ખાકી શરીરની નજદીકમાં જ જોવામાં આવે છે, પણ આ દુનિયાનું ભાન તે વખતે તેને નહીં હોવાથી પોતાની આસપાસના સર્જાંશ્વરોની દીલગીરી અને હાય અફસોસની તેને ખબર પડતી નથી, પણ જ્યારે કકલાટ અને રણકુટ હલ બહાર વધી જાય છે ત્યારે તેની શાંત સુખી હાલતમાં ખલલ થાય છે. સુજરવા પછી આગરે છત્રીગ કેસાકની અંદર રવાન પોતાનું 'છાયા શરીર' પણ છોડી દે છે, અને

તે બીજા તત્વોની નાથે 'એમત્રલ ગરીઝ' મા નહે છે નો ખાકી શરીરને દાટવામા આવે છે તો પેતુ છુટ્ટુ પડેતુ 'છાયા ગરીઝ' તુ જોખુ ધોરની નજદીકમાજ ભમ્યા કડે છે, અને જેમ જેમ તેનુ ખાકી ગરીઝ કળરમા નાશ પામે છે તેમ તેમ તેની માથે માથેજ આ છાયા ગરીઝ કળરની બહાર નાશ પામતુ જાય છે ચ્ય-વૈયન્દમ (carnivorants) યાને જેઓની અતરદ્રષ્ટિ ખુબી હોય છે તેઓ કબ્રસ્તાનમા 'છાયા ગરીઝ'ને ધોગની આજુ બાજુ ભમતા જોઈ શકે છે તેઓ કહે છે કેતગતના શુજરેલાનુ 'છાયા ગરીઝ' માણુ ના આકાર જેવુ જણાય છે, પણ કેટલોએક વખત વિત્યા બાદ જેમ જેમ તે ખવાતુ જાય છે તેમ તેમ તેનો આકાર ઘટો કદ ડપો અને ડગમપો લાગે છે કોઈ વખત વાયોવેજ ગની રેશનીજ માત્ર જણાય છે, તો કોઈ વખત માણુમનો આજો આકાર ખુમમ કેપે જણાય છે તુગતના શુજરી ગયલા માણુમના 'છાયા રાશીર'ને કબ્રસ્તાનમા પાપી બદુગરો (black magicians) પોતાના કાઈ નીચ ઠગપીણુ કામને માટે ઉપયોગમા લઈ શકે છે, અને પોતા ના બદુના બગધી તે શરીરની મારફતે જીવતાઓને તુઠમાન પુગા ડી શકે છે પણ જેઓના ખાકી ગરીઝને બાળવામા આવે છે, યા કોઈ બીજી રીતે તરત તેનો નાશ કઠવામા આવે છે તેઓના 'છાયા શરીર' નો પણ તેથી તુરત નાશ થતો હોવાથી નીચ બદુગરોના હાથમા તેઓના 'છાયા શરીર' આવી શકતા નથી, એટલુ જ નહીં પણ તે જુત તરીકે કોઈના જોવામા પણ આવી શકતુ નથી એટલા માટે જુમીદાહ કઠવાની રીત ડરતા, પક્ષિઓ પામ ખાકી શરીરનો ભક્ષ કરાવવો, યા બાળવુ (to cremate), યાને મુરદાને બાળતુ નહીં લાગે એવી રીતે ભઠીમા ભગ્મ ડરવુ વધારે પમદ કઠવામા આવે છે એવી રીતે મરણુ પછી થોડા કલાકમા યા થોડા મહીનામા માણમતુ બીજુ તત્વ 'છાયા શરીર' પણ નાશ પામે છે, યાને તે પણ ધથરના અનુઓ અને પરમાણુઓમા મગી જાય છે

આપણે આગવા પ્રકરણમા જોઈ ગયા કે જે જીવન શક્તિ જગતમા દરીઆ કેપે પથરાઈ ગયલી હોય છે તેમાથી થોડીક દરેક

અજલનો વખત નજદીક આવેલો જોઈ તેઓ ઘણા ખુશ
 ઝરણ કે તેઓ જાણે છે કે ખાકી શરીરથી થતો અટકાવ નિઃ
 ‘એસત્રલ શરીર’ની ઉંચી શક્તિઓનો ઉપયોગ છુટથી કરી ન.

એક માણસનો જીવ નિકળી ગયા પછી ફક્ત તેનું ખાકી
 જ બીછાના ઉપર પડેલું હોય છે, જ્યારે ખાકીનાં બધાં
 ખડાર નિકળેલાં ‘છાયા શરીર’ માં હોય છે. લગભગ અનુઓ
 ખારીક જીવોનાં સાથે મલવાથી બનેલું તેનું ખાકી શરીર,
 તત્વ નિકળી જવાથી, બીજા બોલોમાં જોલીએ તો, આ લાગે છે
 ઉપર પ્રાણ તત્વ જે કાણુ ધરાવતો હતો તે કાણુ જતો રહેવાથી, કે
 હવા માંડે છે, યાને જીવો જે પ્રાણનાં હુકમ મુજબ સાથે રહી કામ
 કરતા હતા તેઓ પોતાના સ્વદારની ગેરહાજરીમાં નિયમીત રીતે
 કામ કરવાનું છોડી દઈ વીખરાવા માંડે છે, દુકમાં તેનું ખાકી શરીર
 અનુઓ (molecules) અને પરમાણુઓ (atoms) માં છુટાં પડે છે.
 પણ ખાકી શરીરને પોતાની મેળે તદ્દન વિખરાઈ જતાં ઘણાં મહીનાં
 લાગતા હોવાથી તેનો જલદીથી નિકાલ લાવવા કેટલાકે તેને ખાળી નાંખે
 છે, જ્યારે પારસીઓ દોષમે ચઢાવે છે, જ્યાં ખલીશ ખાકી શરીર-
 નો લક્ષ કરવાથી તે જલદી ખલાસ થાય છે ; પણ જે મુરદાંઓને
 જમીનમાં દાટવામાં આવે છે તે લાંબે વખતે નાશ પામે છે. આવી
 રીતે મરણ પછી, થોડા કલાક યા થોડા મહીનામાં, માણસનું પેહેલું
 નાશવંત તત્વ, ખાકી શરીર, ખાકી અનુઓ અને પરમાણુઓમાં
 છુટું પડી જાય છે.

એક માણસના ગુજરવા પછી કેટલોક વખત મુધી તેનું રવાન
 બીજાં તત્વો સાથે તેનાં ‘છાયા શરીર’માં સ્વપ્નારૂપી શાંત હાલતમાં
 ખાકી શરીરની નજદીકમાં જ જોવામાં આવે છે, પણ આ દુનિયાનું ભાન
 તે વખતે તેને નહીં હોવાથી પોતાની આસપાસના સર્ગાંજ્ઞાલીઓની
 દીલગીરી અને હાય અફસોસની તેને બળર પડતી નથી, પણ
 જ્યારે કકલાટ અને રડાકુટ હૃદ બહાર વધી જાય છે ત્યારે તેની
 શાંત સુખી હાલતમાં ખલલ થાય છે. ગુજરવા પછી આસરે છત્રીમ
 કલાકની અંદર રવાન પોતાનું ‘છાયા શરીર’ પણ છોડી દે છે, અને

તે બીજા તત્વોની માથે 'એમત્રલ શરીર' મા નહે છે ને ખાકી
 ગરીબને દાટવામા આવે છે તો પેલુ છુદ્ડ પડેલુ 'છાયા શરીર' તુ
 ગોખુ ઘોળી નજદીકમા જ ભમ્યા કરે છે, અને જેમ જેમ તેનુ
 ખાકી શરીર કબરમા નાગ પામે છે તેમ તેમ તેની માથે માથે જ આ
 છાયા શરીર કબરની બહાર નાગ પામતુ જાય છે કૅન્સર-વૅન્સર-ટમ
 (cancerous mass) યાને જેઓની અતરદ્રષ્ટિ ખુવી હોય છે તેઓ
 કબ્રસ્તાનમા 'છાયા શરીર' ને ઘોળી આણુ ખાણુ ભમના ભેંધ
 ગકે છે તેઓ કહે છે કે તગ્તના ગુજરવાનુ 'છાયા શરીર' માણુ ન
 ના આકાર જેવુ જણાય છે, પણ કેટલોએક વખત વિત્યા બાદ
 જેમ જેમ તે ખવાતુ જાય છે તેમ તેમ તેનો આકાર ઘોળા કદ
 કેપો અને કગમણા લાગે છે કોઈ વખત વાયોવેટ ગળી રોશની-જ
 માત્ર જણાય છે, તો કોઈ વખત માણુમનો જાણો આકાર ધુમમ
 કેપે જણાય છે તુગ્તના ગુજરી ગયલા માણુમના 'છાયા શરીર' ને
 કબ્રસ્તાનમા પાખી બદુગરો (black magicians) પોતાના
 ગાંધ નીચ ઝંપીણુ કામને માટે ઉપયોગમા લઈ શકે છે, અને પોતા
 ના બદુના બગથી તે શરીરની મારફતે જીવતાઓને નુકમાન પુગા
 ડી શકે છે પણ જેઓના ખાકી શરીરને બાળવામા આવે છે, યા
 કોઈ બીજી રીતે તરત તેનો નાગ કરવામા આવે છે તેઓના 'છાયા
 શરીર' નો પણ તેથી તુરત નાશ થતો હોવાથી નીચ બદુગરોના
 હાથમા તેઓના 'છાયા શરીર' આવી શકતા નથી, એટલુ જ નહીં
 પણ તે જુત તરીકે કોઈના જોવામા પણ આવી શકતુ નથી એટલા
 માટે ભુમીદાહ કબ્રાની રીત કન્ટા, પક્ષિઓ પામ ખાકી શરીરને
 ભક્ષ કરાવવો, યા બાળવુ (to cremate), યાને મુરદાને બાળતુ
 નહીં લાગે એવી રીતે ભઠ્ઠીમા ભગ્ન કરવુ વધારે પમદ કબ્રામા
 આવે છે એવી રીતે મરણ પછી થોડા કલાકમા યા થોડા મહીનામા
 માણુસનુ બીજુ તત્વ 'છાયા શરીર' પણ નાશ પામે છે, યાને
 તે પણ ધથરના અનુઓ અને પરમાણુઓમા મગી જાય છે

આપણે આગવા પ્રકરણમા જોઈ ગયા કે જે જીવન શક્તિ
 જગતમા દરીઆ કેપે પથગઈ ગયલી હોય છે તેમાથી થોડીક દરેક

‘છાયા શરીર’ પોતામાં બ્રહ્મણ કરે છે. પણ ત્યારે ‘છાયા શરીર’ નાશ પામે છે ત્યારે તેમાં સમાયલી જીવન શક્તિ પણ જગતમાં ચોમેર પથરાયલી જીવન શક્તિમાં મળી જાય છે. એવી રીતે મગ્ન પદ્મી માણસનું બીજું તત્વ, માણ, જગતમાં ચોમેર પથરાયલી જીવન શક્તિમાં મળી જાય છે.

‘છાયા શરીર’ મુકી દીધા પછી રવાન ‘એસત્રલ શરીર’ માં એસત્રલ દુનિયામાં રહે છે. એસત્રલ દુનિયાં આપણે આગળ વાંચી ગયા તેમ કાંઈ આપણી પૃથ્વીની બહાર કોઈ બીજા અહુ યા સેતારામાં આવેલી નથી. આપણી પૃથ્વીની સપાટી ઉપર તેમજ આસપાસ હવામાં જેમ બાકી પદાર્થો હવા રૂપે અને ‘ધંધર’ તરીકે રહે છે તેમ જ તેની સાથે સાથે લેલાઈને એસત્રલ પદાર્થ પણ રહેલો હોય છે. એટલા માટે એસત્રલ શરીરમાં રહેલા જીવો, જેવા કે ગુજરી ગયલા શબ્દો, તથા બીજી કુદરતી બળદાર શક્તિઓ (nature spirits), તેમજ નીચલા દરજ્જાના દેવતાઓ આપણી પૃથ્વીની ઉપર તેમજ આસપાસ રહે છે અને આપણે અહીં તહીં ફરીએ છીએ તેનાં કરતાં અતિશય ઝડપમાં, વિજલીક ઝડપથી, ‘એસત્રલ શરીર’માં તેઓ એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે જઈ શકે છે. પણ ‘એસત્રલ શરીર’ અતિશય બારીક પદાર્થનું બનેલું હોવાથી, તથા તે પદાર્થ રાશનીનાં જે કીરણો પાછાં ફેંકી શકે છે તે આપણી બાકી આંખની ધંદ્રિ લઈ શકતા નહીં હોવાથી, આપણને ગુજરેલાંઓની હસતી માલમ પડતી નથી. આપણે આગળ જોઈ ગયા તેમ ચોક્કસ બાતનાં પદાર્થથી ફેંકાતી ધૂનણીઓનો જવાબ આપવા ખાતર તેજ પદાર્થનાં બનેલાં શરીરની જરૂર છે. માટે જ્યાં સુધી આપણે એસત્રલ શરીરની ધંદ્રિઓ ખીલવીએ નહીં ત્યાં સુધી એસત્રલ દુનિયાનાં રહેવાસીઓ આપણી પાસે હોવા છતાં આપણે તેમને જોઈ શકીએ નહીં. વળી એ શરીર અતિશય બારીક પદાર્થનું બનેલું હોવાથી જેમ આયન્સ પ્રમાણે ધંધર સર્વે પદાર્થોમાંથી પસાર થઈ જાય છે તેમ એ ‘એસત્રલ શરીર’ કોઈપણ નક્કર વસ્તુમાંથી પસાર થઈ શકે છે. દીવાલ યા એક બંધ ખારણું તેનાં માર્ગમાં કાંઈપણ અટકાવ કરી શકતું નથી. તે

નથી આતશથી બળી શકતું, કે નથી પાણીમાં ડુબી શકતું. તે હવામાં રહી શકતું હોવાથી તે શરીરમાં રહેલા શબ્દમને જિંદગીમાં જિંદગી પર્વત ઉપરથી પણ બુસકો માર્યાથી કાંઈ અલવલ પુગતી નથી. 'એસત્રલ શરીર'નાં આ ઉત્તમ ગુણોને લીધે જોદાશનાસીમાં આગળ વધેલા અભ્યાસીઓ પોતાનાં 'એસત્રલ શરીર'માં માણસ જાતને જેવી મદદ કરી શકે છે તેવી મદદ જ્યારે તેઓ ખાકી શરીરમાં હોય છે ત્યારે કરી શકતા નથી.

'એસત્રલ દુનિયા'માં ગુજરેલાં માણસો ઉપરાંત પણ બીજી ઘણી શક્તિઓ હેયાતી સોગવે છે, જે મધે કુદરતની હોશદાર શક્તિઓ (nature spirits) જેઓ ત્યાંનાં જીવજનનાં રહેવાસીઓ કહેવાય છે, તેઓ હંમેશા એસત્રલ શરીરમાંજ રહી શકે છે. તેઓ કુદરતનાં ચોક્કસ કામો બજાવે છે અને મુખ્ય કામ બાણી, મનુષ્ય, સ્ત્રી, સ્વપ્તી તથા જાનવરોનું ખાકી તેમજ એસત્રલ શરીર બનાવવાનું હોય છે. જેમ આપણે તેઓને જોઈ શકતા નથી તેમ તેઓ આપણું ખાકી શરીર પણ જોઈ શકતા નથી. પણ જોદાશનાસીના આગળ વધેલા ચેલાઓ તેઓને જોઈ શકે છે, એટલુંજ નહીં પણ માણસ જાતનું બહુ ઠરવામાં તેઓની મદદ પણ લે છે. વળી સીદા જાદુગરો (black magicians) પોતાનાં આપસ્વાર્થી ખુરી મતલબને ખાતર સાંધનાથી તેઓને પોતા તરફ ખેંચી પોતાનાં નીચ કામમાં મદદ કરવા માટે તેઓ પાસે કબુલાત લે છે, જેના બદલામાં પોતાને પણ તેઓની ચોક્કસ સરતો મુજબ ચાલવું પડે છે, તથા ખાવા પીવામાં પણ ચોક્કસ ચીજોથી પરહેજ રહેવું પડે છે, જેમાં જો બુલ થાય તો તેઓને ઘણું ખમવું પડે છે. આવા દુષ્ટ જાદુગરો ગુજરવા પછી એસત્રલ દુનિયામાં આવતાંજ ઘણી ખરાબ હાલતમાં પોતાને ફસી પડેલા જોય છે, કારણ કે સાધનથી જોડાયેલી પેલી હોશદાર શક્તિઓનાં કાળુમાં તદ્દન આવી જવાથી, તેને આધીન થઈ જતા હોવાથી, તેઓ કાંઈ કરી શકતા નથી. એટલાજ માટે સાધનથી ખાકી દુનિયાને લગતો કાયદો મેળવવા સામે ધીક્કાર બતલાવવામાં આવે છે. વળી જાદુગરો સાધનથી એસત્રલ શરીર-

માં રહેતા હલકા પ્રકારનાં ગુજરેલાં માણસોને ખેંચી પોતાનાં નીચ કામમાં તેઓની પણ મદદ મેળવી શકે છે. પણ એ મદદનાં બદલામાં તેઓ જાદુગરો પાસે જનવરોનો ભોગ માંગે છે. ગુજરેલાંઓને એવી રીતે સાધનથી બોલાવવાથી તેઓનાં રવાનને ઘણું નુકસાન થાય છે. તેઓનાં રવાન ખાકી દુનિયા તરફ ખેંચાયલાં રહે છે, અને તેથી પોતાનાં માર્ગમાં જલદી આગળ વધી શકતા નથી. તેઓનો વળત ફેકટ જાય છે, અને તેઓ ઝડપથી બેહેસ્તમાં જઈ શકતા નથી, એટલુંજ નહીં પણ ઉપલી હાલતમાં જે કાંઈ જોડું કામ તેઓ કરે છે તેનું ખુરૂં પરીણામ ન્યારે આ દુનિયામાં તેઓ પાછા આવે છે ત્યારે તેઓને ભોગવવું પડે છે.

૭. રવાન ન્યારે ‘છાયા શરીર’ છોડી ‘એસત્રલ શરીર’માં રહે છે તે લા મખતે તેના ‘એસત્રલ શરીર’માં એક અગત્યનો ફેરફાર થાય છે. ન્યારે શખમાણસ હૈયાત હોય છે ત્યારે તેનું એસત્રલ શરીર જે સાત જાતનાં એસત્રલ પદાર્થનું બનેલું હોય છે તે સાત પ્રકારનાં પદાર્થો એક એકની સાથે ભેલાઈને રહેલા હોય છે, પણ ગુજરવા પછી ન્યારે રવાન ખાકી શરીર, ‘છાયા શરીર,’ અને પ્રાણ છોડી દઈ ‘એસત્રલ શરીર’માં રહે છે, ત્યારે તેનાં ‘એસત્રલ શરીર’માં ફેરફાર થાય છે. એ જુદાં જુદાં સાત કીસમનાં એસત્રલ પદાર્થો એક બીજાથી છુટાં પડી કાંદાનાં પડ મારફત એક ઉપર એક ગોઠવાઈ જાય છે. ઘટપણાંનાં પ્રમાણમાં એવી રીતે એસત્રલ પદાર્થો ચઢત ઉતર ગોઠવાઈ જવાથી તેનાં સાત પડો બધાય છે, જેમાંનું સાથી અંદરનું પડ ન્યારે બારીકમાં બારીક પદાર્થનું બનેલું હોય છે ત્યારે સાથી બહારનું પડ ઘટમાં ઘટ જાતનાં એસત્રલ પદાર્થનું થયલું હોય છે. ગુજરવા પછી એવી રીતે ફેરફાર થયલા એસત્રલ શરીરને ‘કામ રૂપ’ કહેવામાં આવે છે. હવેથી આ લખાણમાં પણ ગુજરેલાંઓનાં એસત્રલ શરીરને માટે ‘કામ રૂપ’ બોલજ વાપરવામાં આવશે. આ સાત પડવાળાં શરીરમાં રવાન કેદમાં પડેલું છે એમ કહેવું જોડું નથી, કારણ કે જ્યાં સુધી એ સાત પડો એક પછી એક નાશ પામતાં નથી ત્યાં સુધી રવાનથી બેહેસ્તમાં જવાતું નથી. આ ચઢત ઉતર સાત ઘટપણાંની હાલતમાં રહેલો

એમત્રલ પદાર્થ 'એમત્રલ દુનિયા' નાં સાત તળકા દર્શાવે છે. ઐથી હલકો યાને પહેલા તળકામા ઐથી ઘટ પદાર્થ આવેલો હોય છે; ઐથી ઉચો યાને માતમાં તળકામાં ઐથી બારીક એમત્રલ પદાર્થ જોવામાં આવે છે, જ્યારે બારીના વચલા તળકાઓમાં ચહડ ઉતર હાલતમાં બારીનો પદાર્થ ગોઠવાઈ ગયેલો જણાય છે.

આપણે જોઈ ગયા તેમ માણુમન' શુજ્જવા પછી તેના 'કામ રૂપ' (એમત્રલ શરીર)નું 'ઐથી બહારનું' પડ ઐથી ઘટ યાને પહેલા વીભાગના એમત્રલ પદાર્થનું જનેડું હોય છે પણ વખત જતાં જ્યારે બાહરનું પડ નાશ પામે છે, ત્યારે તેની નીચેનું પડ બાહર આવે છે એ પ્રમાણે જેમ જેમ બાહર જણાતાં પડો નાશ પામતાં જાય છે તેમ તેમ અંદરનાં પડો એક પછી એક બાહર આવતા જાય છે. આખરે જ્યારે છેડું, ઐથી અંદરનું, યાને માતમા વિભાગનું પડ પણ બાહર આવી નાશ પામે છે ત્યારે રવાન 'એમત્રલ દુનિયા' છોડી 'મનસીક શરીરમા' બેહિસ્તમાં જઈ ગકે છે, પણ 'કામ રૂપ'ના સાતે પડો નાશ પામે નહીં ત્યાં મુખી તેનાંથી બેહિસ્ત માં જવાઈ શકાતું નથી એ માતે પડો ગોથા ગ્વાનને બાધી રાખે છે અને એ માતમાના ઘટ પડોમાં જેમ વધારે પદાર્થ રહેલો હોય છે તેમ તે પડોને નિજશતા વધુ વખત લાગે છે હવસ, ધિક્ષાગ, કીનો, ઘાતકીપણું, શુસ્સો, એવી હેવાનીઅન લાગણીથી માણુમ જીવતાં જીવત ઘટ જાતનો એમત્રલ પદાર્થ પોતાના 'એમત્રલ શરીર'માં બાધે છે અને મરણ પછી તે પદાર્થનું કામ રૂપમા થયડુ ઘટ પડ તેને મરણ પછી બેહિસ્તમા જતા લાગો વખત મુખી અટકાવી રાખે છે જુરા વિચારો તથા લાગણીઓ આ પ્રમાણે જીવતા જીવત માણુસને હેરાન કરે છે એટલુંજ નહીં પણ મરણ બાદ તેઓ તેની સાથેજ રહે છે અને લાગો વખત મુખી તેનો પીછો છોડતા નથી જેથી તે બેહિસ્તની મુખી હાલતમા જતો અટકે છે નેક મનશનીના અગણીત કાયદાઓમાનો એક કાયદો જે મરણ પછી જલદી બેહિસ્તમા જવાનો છે તે હવે આપણે ખુદની ગીતે જોઈ શકીએ છીએ, કારણ કે જે શખ્સ હેયાતીમા અગોઈનો તરીકો જાળવી હવસોને તાળે કરે છે

તેનાં એસત્રણ શરીરમાં ઘટ પદાર્થ ઘણો થોડો આમેજ થયલો હોવાથી મરણ પછી તેનાં 'કામ રૂપ'માં જે પડો થાય છે તેમાંનાં ઘટ પડોમાં ઘણો થોડો પદાર્થ હોવાથી તેઓ જલદી વીખરાઈ જાય છે, અને રવાનને બેહેસ્તમાં જલદી જવાની જોગવાઈ કરી આપે છે. આ રીતે નેક વિચારોથી બેહેસ્તમાં જલદી કેમ જવાય તથા ખુરા વિચારો માણસને ખરાબ હાલતમાં કેમ રાખે તે આપણે વિગતવાર સારી રીતે સમજી શકીએ છીએ. માંસનાં ખોરાક તથા કેદી વસ્તુઓથી પણ એસત્રણ શરીરમાં ઘટ પદાર્થ એવાય છે અને તેનું પરીણામ પણ મરણ પછી ઉપર કહ્યા મુજબ આવે છે.

'કામ રૂપ'ના સાત પડો કેવી રીતે નાશ પામે છે તે જાણવું અગત્યનું છે. એક પડ જ્યારે નાશ પામે છે ત્યારે જે જાતના એસત્રણ પદાર્થનું તે બનેલું હોય છે તે પદાર્થનો મોટો ભાગ વિખરાઈ જાય છે, તથા તે જાતનાં પરમાણુઓમાં મળી જાય છે, પણ તેમાંનો થોડો પદાર્થ છુટો થઈ શકતો નથી. આવી રીતે દરેક પડનાં પદાર્થનો થોડો ભાગ રહી જવાથી છેલ્લે જ્યારે સાતે પડનાં પદાર્થનો મોટો ભાગ છુટો પડી જાય છે ત્યારે સાતે પડનાં બાકી રહેલા પદાર્થનુંજ 'કામ રૂપ' બની રહે છે. પડો નાશ પામ્યા પછી બાકી રહેલા આ 'કામ રૂપ'ને પણ આખરે રવાન છોડી જાય છે. રવાને આવી રીતે છોડી દીધેલાં 'કામ રૂપ'ને 'ખોખુ' કહેવામાં આવે છે. કારણ કે એ 'કામ રૂપ'ને ફેંકી દઈ રવાન 'મનસીક શરીર'માં બેહેસ્તમાં ચાલી જતું હોવાથી રવાન વગર તે માત્ર કામ રૂપનું ખાલી ખોખુંજ કહેવાઈ શકાય.

'છાયા શરીર' છોડી દેવા પછી રવાનનું ભાન એસત્રણ શરીરમાં સુદર ખુશનુમાં સ્વપ્નામાં રોકાયલું હોય છે. તેને આસપાસનાં દેખાવનું કંઈ પણ ભાન હોતું નથી, અને જો મરનારે બાકી જીવંતીમાં સર્વે હવસ તથા સ્વાર્થી ઇચ્છા તજી હોય તો તેનું રવાન પોતાના કામ રૂપનાં સાતે પડ જલદીથી નાશ પામે ત્યાં સુધી પેલીજ ખુશનુમાં સ્વપ્નારૂપી હાલતમાં રહી બેહેસ્તની સુખી હાલતમાંજ જાગૃત થાય

છે, પણ એટલી બધી અશોષ ધરાવનારા જીવ યોગ્ય હશે કે જેઓ એસત્રલ દુનિયામાં જાગૃત થયા વગર એકદમ બેહોશતનું સુખ ભોગવતા થાય. ચોક્કસ જાતનાં હવસો અથવા જુરસાઓ દરેક માણસમાં થોડે યા ઘણે દરજ્જે રહે છે, અને તે પ્રમાણે ચોક્કસ જાતનો એસત્રલ પદાર્થ તેઓનાં શરીરમાં એકઠો થાય છે. જે પડ ખાહેર આવે છે તેમાં જો ઘણો પદાર્થ એકઠો થયલો હોય છે તો રવાન જાગૃત થાય છે અને તે વખતે તેને ખમવું પડે છે. દાખલા તરીકે જો ધાતકીપણના દુર્ગુણથી એસત્રલ દુનિયાનાં પેહલા તબક્કાનો પદાર્થ શરીરમાં જમા થતો હોય અને જો એક શખ્ત પોતાની ખાકી જીંદગીમાં લોકો સાથે નીર્દય રીતે વર્તયો હોય તો તેના ગુજરવા બાદ જ્યારે તેનાં 'કામ રૂપ'નું 'પહેલું' પડ નાશ પામવાનો વખત આવે ત્યારે તેનું રવાન પુર જાન સહીત જાગૃત થઈ દુઃખી થાય.

દરેક માણસનાં રવાનને બેહોશતની હાલતમાં જવાની આગમજ 'કામ રૂપ'નાં સાતે પટોથી છુટું પડવાની જરૂર છે અને તે ક્રિયા જ્યારે કેટલીએક વખત જલદી થઈ જાય છે ત્યારે તે માણસ બેહોશતનું જાન જલદી મેળવે છે. કેટલીએક વખત એ ક્રિયા ઘણાંક વર્ષો લે છે, જેથી રવાનને બેહોશતનું સુખી જાન થવાને લાંબો વખત લાગે છે. વળી 'કામ રૂપ'નાં પડો વિખરાઈ જવાની ક્રિયા થતી વખતે કેટલાંએક રવાનો ઉપર જોયું તેમ ખુશનુમાં સ્વપ્નાં જેવી હાલતમાં રહે છે, જ્યારે બીજાં રવાનો જાગૃત થઈ જાત જાતના અનુભવો મેળવે છે. હવે અમુક પડમાં અમુક રવાન જાગૃત રહેશે કે નહીં તેનો આધાર તે પડમાં સમાયલા એસત્રલ પદાર્થના જથ્થા ઉપર રહે છે. જો તેમાં તે પદાર્થ થોડો હોય તો ત્યાં તેને જાન થતું નથી, પણ જો ઘણો હોય તો તે જાગૃત થાય છે, અને અકસર કરી કામ રૂપનાં આ ઘટ પડોમાં જાગૃત થવું તે એક દુઃખી હાલત છે, જેને જુદા જુદા ધર્મોમાં દોઝખની ઉપમા આપી છે. હવે ગઈ જીંદગીમાં જેઓ ખુરા હવસો તથા બદીઓને તેમજ બદ વિચારોને આધીન થયાં હોય તેઓનાં એસત્રલ શરીરમાં ઘટ પદાર્થ ઘણો હોવાથી તેઓ દોઝખની હાલતમાં ઘણો વખત જાગૃત રહે છે. આ પ્રમાણે આપણને

જળાય છે કે માઠા વિચારથી મરણ પછી કેટલુંક દુઃખ થાય છે, જે હવે આપણે વિગતવાર તપાસીશું.

પહેલા તબક્કા—દોષ.

હવે આપણે એસત્રલ દુનિયાનાં જુદા જુદા તબક્કાઓ તપાસીએ. તબક્કાઓ તે કાંઈ જુદી જુદી અભિપ્રયોગી કાંઠેલી જગ્યા નથી. તેઓ ફક્ત ‘એસત્રલ દુનિયા’માં રહેતાં રવાનની જુદી જુદી ભાવનાની હાલત દર્શાવે છે. આપણે જોઈ ગયા કે એસત્રલ દુનિયાં પણ આપણી પૃથ્વી ઉપરજ છે, અને એસત્રલ પદાર્થ તથા જીવો પણ ખાકી પદાર્થ તથા જીવો સાથે બેલાઈનેજ રહે છે, પણ તેઓ ખાકી આંખે આપણને જણાતા નહીં હોવાથી તેઓની હસ્તી વિષે આપણે અભણ રહીએ છીએ. ‘છાયા શરીર’ મુકી દીધા પછી રવાન ‘એસત્રલ દુનિયાં’માં આવેલું કહેવાય છે, અને ‘કામ રૂપ’ શરીરમાં રહે છે. અત્રે તેનાં ‘કામ રૂપ’નું ‘આધી પહેલું બહારનું’ પડ વીખરાવા માંડે છે અને જ્યાં મુઠ્ઠી એ બાહરનું’ પડ તમામ વીખરાઈ જતું નથી ત્યાં સુધી તેની નીચેનું બીજું’ પડ વીખરાવા માંડતું નથી. હવે જ્યારે બાહરનું’ પહેલું’ પડ વીખરાવા માંડે છે ત્યારે જો રવાન જાગૃત થાય છે અને ભાન સહીત આસપાસનાં જનાવો જોઈ શકે છે તો તેની હાલત માટે એમ કહેવામાં આવે છે કે તે રવાન એસત્રલ દુનિયાના સૌથી હલકા, યાને પહેલા તબક્કા ઉપર છે. તેમજ જ્યારે ‘કામ રૂપ’નું બીજું’ પડ નાશ પામવાનો વખત આવે છે ત્યારે જે રવાન જાગૃત થાય છે તેને માટે એમ કહેવામાં આવે છે કે તે બીજા તબક્કા ઉપર છે. તેજ પ્રમાણે સાતમાં તબક્કાની હાલત તે સાતમું’ પડ નાશ પામતી વખતે જાગૃત થયલા રવાનોની હાલત સમજવી.

પહેલા તબક્કા ઉપર જાગૃત થતાં માણસો દુષ્ટમાં દુષ્ટ ખાસી-અતો ધરાવનારાંજ હોય છે. જુરામાં જુરા પ્રકારનાં માણસો, જેવાં કે જુનીઓ, લકૃંગાઓ, કરપીણ ગુનેહગારો, છાકડાઓ, અને જાનવરી હવસ ધરાવનારાઓ કે જેઓમાં ઘટમાં ઘટ યાને પહેલા વીલાગનો એસત્રલ પદાર્થ સૌથી વધારે હોય તેઓ ગુજરવા બાદ એસત્રલ

દુનિયામા આવતા-૪ પુર ભાન મહીત જગૃત થાય છે કાગળ કે ઉપવી
 ખુરી ચાલને લીધે તેઓના 'કામ રૂપ'ના બાહેરના પહેલા પડમા ઘણો
 ઘટ પદાર્થ તથા શક્તિ એકઠી થયવી હોય છે ખગળમા ખગળ
 જુગસાઓ તથા દેખાવો આ ઘટ પદાર્થમા થતી મૂળણીવી-૪ ઉત્પન
 થતા હોવાથી એક દુષ્ટ શખ્મને ત્યા મઘગુ ખગળ-૪ જણાય છે
 સારી ચીજનુ તેને ભાન થઈ શકતુ નથી કાગળ માગી ચીજનુ ભાન
 થવા માટે તેના શરીરના ખારીક પદાર્થમા મૂળણી થવી જોઈએ, પણ
 તે ખારીક પદાર્થ તેના 'કામ રૂપ'ના બાહેરના પડમા ટોતો-૪ નથી
 તેને સઘગુ ગમગીની ભરેલુ, ઉદાશી, ભયાનક અને નીરાશી ઉપનવ
 નાડ-૪ જણાય છે પોતાની આસપાસ પોતે-૪ ઉત્પન કીધેવી ખરા
 બીઓ શીવાય બીજુ કામ તે જોઈ શકતો નથી. નીચમા નીચ
 પ્રકારની લાગણીઓ અને ખુરામા ખુરી ઇજાઓ કે જે મમજતા-૪
 આપણા દીલમા કબાજી છુટે તે પોતાની આસપાસ ચોમેર છડેચોક
 દેલાતી જોય છે પોતાના જેવી ખુરી ખાસીયતો ધરાવનારા શખ્સો
 આ તબક્કા ઉપર જગૃત થતા હોવાથી તે પોતાના જેવા નીચ માણસો
 શીવાય બીજાઓને જોઈ શકતો નથી આથી દરેક જણુ એક બીજા
 સાથે ખરાબ ગીતે વરતી એક બીજાને દુ ખી કરે છે વગી ખાકી દુનિયા
 મા તો ઘાતકી ઉઠાઉગીરો ગક પણ લોળા માણુઓને ઠગી તેમા મનહ
 મેળવે છે, તેમજ જુવમગાગે નગમગાઓ ઉપર જુવમ પાડવામા કાવી
 જવાથી ખુશી થાય છે પણ આ પહેલા તબક્કા ઉપર દ્રક્ત પોતાના
 જેવાજ હુઆ અને ઘાતકી માણુસોના-૪ સ બ ધમા તે આવતો હોવાથી
 તેને ઘણુ દુ ખ થાય છે, જેથી એવા નીર્દય કરપીણુ કામોથી બીજા
 ઓને ઉપજતા દુ ખનો ખરો ખ્યાલ હ્યા તેને આવે છે વગી એસતવ
 પદાર્થ કોડ પણ આકાર સેટેવથી લઈ શખ્તો હોવાથી દુષ્ટ પાપી માણુ
 સોના 'કામ રૂપ'નો દેખાવ તેની ખુરી ખામીયત સુજબ ભય કર
 અને ડરામણો બનતો હોવાથી તેઓને જોઈ તે વધારે દુ ખી થાય
 છે ખાકી દુનિયામા એક શખ્મ અદરથી ખુબી ખામીયત ધરાવતો
 હોવા છતા ઘણો ભયો અને અશો હોવાનુ બાહેરથી તે ચોડે દરજ્જે
 ટાળ ઘાલી શકે છે, જો કે ખાકી દુનિયામા પણ માણુમના ખુગ યા

સારા વિચારોની અસર ચોક્કસ દરજ્જે તેનાં ચહેરા ઉપર જોવામાં આવે છે. પણ એમત્રલ દુનિયામાં તે તેમ કરી શકતો નથી, ત્યાં તો જેવી ખુશી ખાસીયત તે ધરાવતો હોય તેવોજ ખુશ અને કદરૂપો તે દેખાય છે. હેવાન્યત જુસ્સા ધરાવનારનો દેખાવ હેવાનના જેવાજ હોય છે. તે કેવી ખાસીયતનો માણસ છે તે તેનાં શરીરનો ડરામણો અને કમકમાટ ઉપજાવનારો દેખાવજ તુરત કહી આપે છે.

એક માણસના ગુજરવા પછી તેની લાગણીઓ, જુસ્સાઓ તથા હવસો કાંઈ નાશ પામતા નથી, પણ તેઓ એસત્રલ શરીર મારફતેજ ઉત્પન્ન થતા હોવાથી ગુજરવા પછી જ્યારે તે પોતાના 'કામરૂપ'માં 'એમત્રલ દુનિયા'માં હોય છે ત્યારે તેના તમામ જુસ્સાઓ પુર જોસ સાથે ઉભરાઈ આવે છે. ખાકી દુનિયામાં જ્યારે હવસો ખાકી શરીર મારફતે તૃપ્ત થઈ શકે છે ત્યારે 'એસત્રલ દુનિયા'માં ખાકી શરીર વગર તે તૃપ્ત થઈ શકતા નથી. હવસો ઉભરાઈ આવવા છતાં જ્યારે તૃપ્ત થઈ શકતા નથી ત્યારે તે હવસ ધરાવનાર શખ્સ ઘણો દુઃખી થાય છે. દાડના લક્ષવાળા એક શખ્સને જ્યારે દાડ માટે અતી તલબ થઈ આવી હોય તે વખતે જો તરેહ તરેહ જાતનાં મધમધતા ચરાખોથી ચીકાર ભરી નાંખેલી એક ટેબલની સામે એક ખુરસી ઉપર બેસાડયો હોય પણ તે કસાને આંગળી પણ નહીં લગાડે એટલા માટે તેના હાથ ખુરસી સાથે બાંધ્યા હોય તો તે વખતે તેને અતી દુઃખ થઈ આવે છે, અને જ્યારે તલબની હદ આવી રહે છે ત્યારે આખરે થાકી થાકીને દાડની તલબનું જોર નરમ પડી જાય છે. પણ તેથી કાંઈ તેની આદત જતી નથી. તેજ પ્રમાણે ખાકી દુનિયામાં ઉત્પન્ન કીધેલા તમામ જુસ્સાઓ તથા હવસો જ્યારે 'એસત્રલ દુનિયા'માં ઉભરાઈ આવે છે ત્યારે ખાકી શરીર વગર તે તૃપ્ત નહીં થઈ શકતા હોવાથી તે શખ્સ અતીશય દુઃખી થાય છે, અને આખરે લાંબે વખતે જ્યારે થાકી થાકીને તેનું જોર નરમ પડે છે ત્યારે તે બીજરૂપે દબાઈ રહે છે. આ બીજરૂપે દબાઈ રહેલા હવસો જ્યારે તે શખ્સ બેહેસ્તનું સુખ લોગવી ખાકી દુનિયામાં પાછો જન્મ લે છે ત્યારે પોતાની સાથે ખાસીયત તરીકે લાવે છે. આ ઉપરથી માલમ પડે છે કે માણસની

ખાસીયતો એક શખસનાં મરણ પામવાથી કાંઈ નાશ પાગતી નથી, પણ જો તેને ખુરી ખાસીયત તબવી હોય તો ખાકી દુનિયાની છ'દ્ગી દરમ્યાનજ તે કહાડી નાંખવાની તેણે કોશેશ કરવી જોઈએ છે. ફક્ત તેની હેયાતીમાંજ તેની પોતાની કોશેશથીજ ખુરી ખાસીયતો દુર થઈ શકે છે. આ ઉપરથી ખાકી છ'દ્ગીની અગત્યતા જાહેર થશે. ૬૦ થી ૭૦ વરસની ખાકી છ'દ્ગીમાં વિચાર તથા કામથી જે કારણે ઉત્પન્ન કરીએ છીએ તેના પરીણામો મરણ પછી બીજી દુનિયામાં આપણે ભોગવીએ છીએ એટલુંજ નહીં પણ પાછા જન્મ લેતી વખતે સાથે લઈ આવી તેનો નતીજો પામીએ છીએ. માટે હવે પછી મુખ જોવું હોય તો જ્યાં મુખી આ ખાકી ફેડ દેલી છે ત્યાં મુખીમાં નેક મનશની અખત્યાર કરવી. મોતથી ખુરી ખાસીયત દુર નહીં થઈ શકતી હોવાથી એમત્રલ દુનિયામાં ખુરી ખાસીયતવાળા માણસો પોતાના હવસો પુર ખરાળી તથા હેવાન્યતપણા સાથ જાહેર કરી શકે છે.

ખાકી દુનિયાની તમામ નારી ચીજોનો એસત્રલ ભાગ (Astral counterpart) બીજા તથા ત્રીજા વીભાગનાં એસત્રલ પદાર્થોનો બનેલો હોવાથી, આ પહેલા તળકા ઉપરના ખુરા લોકો તે જોઈ શકતા નથી. પણ ખુરી ચીજો અને ખુરા દેખાવો જેવા કે, દારૂનાં પીકાંઓ, બદ્દેલીનાં સ્થલો તથા ખાટકીવાડ, જે પહેલ્લાં વિભાગના ઘટ પદાર્થથી ઉભાઈ જતા હોય છે તેજ તેઓની નજરે આવે છે અને ત્યાંજ તેઓ ભટકતા ફરે છે. તૃત્ત નહીં થયલા હવસોથી ભરેલા, ધીક્કારથી પુર, કીનો લેવાને તલપી રહેલા, ખાકી ઇંદ્રીઓ વગર ઇંચાઓ તૃત્ત નહીં થઈ શકતી હોવા છતાં કોઈબી રીતે તે તૃત્ત કરવાની તક સોધવા માટે કાંઈક મારનારાઓ, એસત્રલ દુનિયામાં અહીં તહીં ભટકતા ફરે છે. દારૂનાં પીકાંઓમાં અને બીજા જગ્યાઓ કે જ્યાં બદ્દેલી અને ખુરા કમો કરવામાં આવતા હોય ત્યાં મોટી સંખ્યામાં ઉપલા પાપી માણસો એકઠા થાય છે, જે એક 'કલંકવાયન્ત' પોતાની ખીલેલી અંતર દૃષ્ટિથી જોઈ શકે છે. એવા ખરાબ સ્થલોમાં જઈ ત્યાંના લોકોને આ ખુરાં કામો કરવાને ઉત્તેજન આપે છે. ઘાતકી અને દુષ્ટ કામો કરવા ચક્રી તેઓનાં

મગજ ઉપર પુરા વિચારો ઠસાવવાની કોશેશ કરે છે. વળી જે વખતે બીજા જીવતા માણસો દારૂ પીએ છે या બીજી હેવાન્યત મગજ લોગવે છે તે વખતે પેલા ગુજરેલા દુષ્ટ જીવો તેઓના તેઓના ખાકી શરીરમાંથી પસાર થઈ જઈ પોતાનાં દારૂ પીવાના या બીજા હવસોને જીવતાંઓના શરીર મારફતે તૃપ્ત કરે છે અને એવી રીતે તેઓની સાથે બહુજ અંગત સંબંધમાં આવે છે. વળી તક મળવે જો કોઈ મીડીયમ મળી આવ્યો તો તેનાં શરીરમાં લાંબો વખત ભરાઈ હૃદ બહાર ખરાબી કરે છે. જો કોઈ શખ્સ દારૂ પીવા या બદ્દેલી કરવા માટે ધ્યુપધ્યુ મન ધરાવતો હોય છે તો તેનાં મગજ ઉપર પુરા વિચારો મારફતે અસર કરી તેને તે કામ કરવા ઉત્તેજન આપે છે. જેથી તે બીચારો બુઝું કામ કરે છે. આથી દારૂના પીકામાં ગયાથી ફક્ત દારૂ પીવાની બુરી ટેવ પડવાનીજ ધાસ્તી રહેતી નથી, પણ બીજી બુરી ખાસીયતો પણ સંપાદન કરવાની ધાસ્તી રહે છે. ખસુસ કરીને નબળી મનશક્તિ વાળા માણસોને તો નુકસાન પુગવાનો ઘણોજ સંભવ હોય છે. કારણ કે તેઓનાં નબળાં મન ઉપર પેલા ‘કામરૂપ’માં રહેતા દુષ્ટ લોકો સેહેલથી અસર કરી શકે છે, અને પોતાની તરેહવાર બુરી ખાસીયતો તેનાંમાં દાખલ કરી શકે છે. એવી હલકી જગ્યાઓમાં જતાં વાર એક સારા માણસમાં જે કમકમાટ ઉપજાવનારી લાગણી ઉત્પન્ન થાય છે, કે જેને લીધે તેને ત્યાં એક ઘડી પણ ઘોલવા ગમતું નથી, તે આ ગુજરેલા શખ્સોનાં હવસોની હાજરીને લીધેજ હોય છે. જો એક લક્ષ્મી, ખુની, या હવસી માણસ આપણી સામે આવી ઉભો રહે છે તો તેને જોઈ આપણને કમકમાટ છુટવાથી ધીછારથી આપણી આગળથી તેને ચાલી જવાને કહીએ છીએ. પણ દારૂનાં પીકામાં અને બદ્દેલીના સ્થળોમાં ઉપલા પ્રકારનાંજ પાપીઓ ‘કામરૂપ’માં ઘણાજ ભયંકર દેખાવોમાં ત્યાં જેઠલાં એક શખ્સ સાથે કેવા ઘાઠા સંબંધમાં આવે છે, તેની ઉપર કેવી માઠી અસર કરે છે, તેનાં એસત્રલ શરીરમાંથી પસાર થઈ દેવી ખરાબ ધ્રુજણીઓ તેમાં ઉત્પન્ન કરે છે, તે સઘળું જો આપણે જોઈ શકતા હોઈએ તો કોઈ કાળે પણ એવી ખરાબ જગ્યા ઉપર આપણે જવા

માંગીએ નહીં. વળી આળસુદાર મરહો તથા ચોરતો જેઓ સઘળી રીતે સારી વર્તણુક ધરાવતાં હોય છે, પણ જેઓને દારૂનો લખ લાગેલો હોય છે, તેઓ ઉપલી કીસમના નીચ ખાસીયત ધરાવનારા પાપીઓ અને ખુનીઓને બીહામણાં રૂપમાં પોતાની આસપાસ ફરી વળેલા, પોતાનાં શરીર સાથે છુટ લેતા અને પોતાનાં મગજ ઉપર ખુરા વિચારો ઠસાવતા બેઠ શકતાં હોય, તો તેઓ કદી પણ દારૂની અરાસે જવા માંગે નહીં.

જ્યારે એક ખુનીને મોતની સજા કરવામાં આવે છે ત્યારે તેનામાં કીનો અને ધીક્કાર ઉલરાઈ આવે છે, અને મોતનાં વિચારથી તે એટલો તો ઝતુની બની જાય છે કે મનની એવી સ્થિતિમાં ગુજરી જવા પછી પણ ઉપલીજ હાલતમાં તે ‘એસત્રલ દુનિયાં’માં જાગૃત થાય છે. ધીક્કાર અને કીનાથી મસ્ત બની તે ‘કામરૂપ’ શરીરમાં આહીં તહીં ભટકે છે, અને ખાકી દુનિયાંનાં જે શખ્સો કપટી અને ઘાતકી ખવાસનાં હોય છે, જેઓનું મન ખુન કરવા યા કીનો લેવા માટે ધસુપસુ હોય છે, તેવાઓની ખુરી લાગણીઓ વધુ ઉસકેરી તેઓ પાસે એ ખુરાં કાંગો કરાવે છે. એનું પરીણામ એ આવે છે કે એક ખુનીને કાંત્રી હઈ મારી નાંખવા પછી તે શેહેરમાં તેજ મહીનામાં ઘણી વેળાં બીજાં પણ ખુનો થાય છે. એટલા માટે ખોદાશનાસી રહે રહે ખુનીને મારી નખાવાની સજા જીવતાં માણસો માટે નુકશાનકારક ગણવામાં આવે છે. એક ખુની જીવતો રહેવાથી જેટલું નુકશાન કરી શકે છે તે કરતાં વધુ નુકશાન તેને મારી નાંખવામાં આવ્યા પછી તે કરી શકે છે. માટે ખુનીને મારી નખાવા કરતાં બીજી શીક્ષા કરવી, અથવા તો તેને સુધારવાની કોશિશ કરવી વધારે ફાયદાકારક થઈ પડે છે. કેટલીક વખત જેનું ખુન કીધું હોય તેને એસત્રલ દુનિયાંમાં પોતાને પકડવા આવતો બેઠ ખુની નહાસવા માંડે છે. પણ જેમ જેમ તે વધુ નહાસે છે તેમ તેમ પેલાને પણ પછવાડેજ આવતો બેઠ તે ઘણો દુઃખી થાય છે. જેનું ખુન કરવામાં આવેલું હોય તે શખ્સે જો પોતાની જાંઘળી ખાકી દુનિયાંએ મારી રીતે ગુજારેલી હોય છે, તો આ તખ્તો ઉપર તે

લગત થઈ ગયો નહીં હોવાથી તેનું જ્ઞાન ખુશનુમા મ્યમ હાલત માન હોય છે પણ જેમ એક રમકડું કુચી આપ્યાથી વગર બાને ચાલે છે તેમ તે શખસ વગર બને ચેલ્યા વગર દોડ્યાનું કમ્બો હોવાથી ખુનીમા વધુ લય ઉત્પન્ન થાય છે, અને તે અતીશય દુષ્ટી થાય છે, કાગળ કે તે તો એમનું મમજે છે કે પેવો ભાન મહીત તેને પડવાનું આવે છે વળી કેટલાક ખુનીઓને પોતાની ઉપર વીતેલા તમામ બનાવો ફરી ફરી બનતા જણાયા કરે છે ખુનની અગાઉના બનાવો, ખુન કરવું, ત્યાં પછી પોતાનું પકડાવું, અદાલતમાં તપાસ ચાલવી, ફાંસીની મજા મગની, અને છેવટે ફાંસી દેવાથી મરી જવું એ તમામ બનાવોની લગલીમાથી ફરી ફરી હાલતો, અને લખખો વખત તેને પમાર થવું પડે છે એથી તેને ઘણું જ ખમવું પડે છે

વળી જનાવરા ઉપર ઘાતકી અખતરાઓ કરનારાઓ (1111sec-tors) ના એસન્ટલ શરોઆ, ઘાતકીપણાને લીધે, સીધી ઘટ એમનલ પદાર્થ ઘણો એકઠો થતો હોવાથી તેઓ પણ ગુજરી જવા પછી આ તખક્કા ઉપર આવતાનું લગત થાય છે તેઓ પોતાની આસ પામ વહાડ કાપ કીધેલા મઘળા જનાવરોને કલકવાટ કરતા, થરથર ધ્રુજતા, અને ચીચીઆરીઓ પાડતા જુઓ છે તેઓ એક તરફથી એક મચાની માફક ઘાતકીમાં ઘાતકી અખતરાઓ કયા કરતા જ છે, ન્યારે ખીણ તરફથી જનાવરોની લય કર ચીચીઆરીઓ અને બેહુદ કલકવાટથી ખીહીતા જણાય છે આવી રીતે, ઘાતકી અખતરા કરવાની ટેવ પડેલી હોવાથી તેઓ પોતાને હાથેજ દુષ્ટી થાય છે

અત્રે યાદ રાખવું જોઈએ કે જેમ ખાકી દુનિયામાં કોઈની ઉપર વગર તકમીરે દુષ્ટ આવી પડતું નથી તેમ એમનલ દુનિયામાં પણ કોઈની વગર તકમીરે દુષ્ટી થતો નથી, પણ જે પ્રકારના ખુરા કામ તથા વિચારો તેણે ખાકી દુનિયામાં કીધા હોય તેવાજ પગલાઓ તે ત્યાં મેળવે છે

એમનલ દુનિયાના આ પહેલા અને હલકામાં હલકા તથા ખરા ખમા ખરાખ તખક્કાને સાધાગળુ બોલીમાં દોઝખ કહેવામાં પહોંચે છે.

આ તખ્તો ઉપરના માણસોને પોતપોતાની કરણી પ્રમણે અતીશય દુઃખી થતા સમજી આપણને ખરેખર ઘણી દયા આવે છે અને દીલ-ગીરી લાગે છે. પણ એક વાતથી આપણને સંતોષ ઉપજે છે કે તેઓનું આ દુઃખ, કેટલાકે માને છે તેમ, હુ'મેશનું નહીં, પણ થોડાજ વખતનું હોય છે. પોતાનાં પુરા કામોનું પરીણામ ખલાસ થતાંજ પોતાનાં સારાં કામોનો ખદ્દો મેળવવા તેઓ બેહિસ્તમાં જાય છે, અને બેહિસ્તનું કામ પણ ખલાસ થતાંજ તેઓ આ ખાકી દુનિયામાં પાછા જન્મી આગલા જન્મમાં બીજાઓ ઉપર કીધેલા ઉપકારો તથા અપ-કારોનો ખદ્દો મેળવે છે. સાધારણ રીતે જેમ માનવામાં આવે છે કે એક શખ્સનાં ખાકી દુનિયામાં કીધેલાં સારાં માઠાં કામો સરખાવતાં જો સારા કામો વધુ હોય છે તો તેને જીવેદાનસુધી બેહિસ્તમાં, અને માઠાં કામો વધારે હોય તો તેને જીવેદાન સુધી દોજખમાં રહેવું પડે છે, તેવો બેહુદો અને ગેરવાજબી ઇનસાફ ખોદાનો નથી. પણ ખોદાના અદલ ઇનસાફ પ્રમાણે પુરાં કામો માટે એસત્રલ દુનિયામાં તેમજ સારાં કામો માટે બેહિસ્તમાં એમ બેઉ દુનિયામાં પોતાની કરણી પ્રમાણે થોડો કે ઘણો વખત જવું પડે છે. વળી દોજખની હાલત સદા-કાળની છે એમ જેઓ ખાકી જીવંતમાં માનતા હોય છે તેઓ મરણ પછી જ્યારે આ દુઃખી હાલતમાં જાગૃત થાય છે ત્યારે એ હાલત હવે તો હુ'મેશાં રહેશે એવું જાન થવાથી તેઓનાં દુઃખમાં ઘણો વધારો થાય છે, અને તેઓને દીલાસો દઈ ખરી હાલતથી વાકેફ કરવામાં ખોદાશનામીનાં આગળ વધેલા ચેલાઓને ઘણી મુસકેલી પડે છે. * ખોટી ફીલસુફીથી થતાં મોટા નુકસાનોનો આ અચુક દાખલો છે.

દાદાર અહુરમઝદ જે દયાનો લ'ગર છે તે માણસોને એક જીવંતમાં કીધેલાં પુરાં કામો માટે સજાનું દુઃખ લોગવવા વેદા કરે છે એમ માનવું તે કીરતારને અપમાન કરવા જેવું લેખાય. પ્રગટીકરણની મતલબ ફક્ત ઘડિમાં કંકરો જેટલા શખ્સોને સદા-

કાળનું ગેહેમ્ન આપી, લખખો કરાડો, અખખો, અનખ્ય જીવોને
હ મેગ સુધીનું હુ ખી દોજળ આપનાની નથી એ નેમ એક માયાજી
ખોદાની નહીં પણ એક નીદર્ય તથા કરખીજી મેતાનનીજ હોઈ ગડે
અર્થ કૃપાજી અદુરમજદ જેઓ દયાના આગર છે તેઓએ માણસ
જાતને એક જીદગીના જુરા લખો માટે મદાનું હુ ખી યા અમુખા
કરવાની નેમ ગખી છે એમ માનવું અકલ્પથી ઉલટું છે બવડે કોઈ
પણ માધાગજી અકલ્પવાળું માણસ ખોદાને દયાજી તથા અર્થ
ગમ્તિમાન જાણવા માથ એક ક્ષણવાર પણ આવો ગેહુદો વિચાર
કેમ કરી શકે તે અમજવું કહણું છે માણસ જ્યાં જાણી
જોઈને જુગ માર્ગે જાય છે ત્યારે તેને સુધારવા માટેજ તેની જુરી
ચાલના પરીણામ તરીકે થોડાવાર તેની ઉપર હુ ખ આવવા દે છે પણ
કહી પણ તેને હ મેમના હુ ખમા રીજતો નાખી મુકવામા આવતો
નથી પરવરદેગાની માયાજી નેમ પ્રગટીકજીથી મધજા જીવોને સર્વ
જાની જનાવી પોતામા આમેજ ડરી પોતાનાજેવું જ અમર, અનત
અને અખડમુખ આપવાની છે દાદાર અદુરમજદને મળવું, તેને
પહોચવું, તેમા આમેજ થવું, તેનો આનંદ મેળવવો, એજ જીદગીની
નેમ તે સાહેબે નેમેલી છે તે નેમ માટે દરેક ધર્મમા લખેલું છે
અને ગાથામા પણ જાળજા હજગત જરથોસ્ત માહેબે અદુરમજદને
પહોચવાની, તેને મળવાની, તેના દર્શન કરવાની, તેમા આમેજ
થવાની દુવા જીતગી છે એ નેમ નેક્રીથી મેળવી શકાય છે
બહીનું પરીણામ થોડો વખત દોજળનું હુ ખ ખમવાનું છે, જે
ખમવાથી બહી છોડી માણસ નેક્રી અખત્યાર કરી દાદારની ધારેલી
નેમની નજદીક પહોચતો જાય છે ત્યારે દોજળનું હુ ખ પણ કાઈ
નકામું જતું નથી, પણ દાદાર અદુરમજદે આપણને પેદા કરવામા
જે નેમ ગખી છે તે નેમ પાળ પાડવાનું એ એક સાધનજ છે દુનિ
યામા ફેલઈ જોવા હુ ખને જોતા તે હુ ખ ફક્ત અપાર સુખનું
સાધન કરે છે, એથી માપુઓને મોટો હીવાનો મળે છે માટે યાદ
રાખવું કે એ હુ ખ સદાનું નથી, તેનો છેડો આવશે આખરે આપણ
મધજા કહેવાતા પાપીઓ તેમજ નેક મણસો અનન શક્તી પામીશું

આ પહેલા તળકા ઉપર ચાને દોઝખમાં મળતાં છુરાં પરી-
ણામો ત્યાંના પાપી શખસોને અચ્છો બોધ આપી શકે છે. ખુદરતનાં
કાયદાને મચક નહીં આપવાથી ઉપજતાં માંઠા પરીણામો તેઓને
ખુદરતનાં તેજ કાયદાથી હુસ્તી શીખવે છે. ખુદરતનો કાયદો ખોટી
રીતે સમજવાથી ઉત્પન્ન થયેલાં છુરાં પરીણામો તેઓને ખરો કાયદો
શુ છે તે શીખવે છે. બીજાને દુઃખ દઇ પોતે સુખી થવાની તેઓની
ભુલથી એસત્રલ દુનિયામાં ખમવું પડેલું દુઃખ તેઓને શીખવે છે
કે બીજાને દુઃખી કરવાથી સુખી થવાનું નથી, પણ ખુદરતનો ખરો
કાયદો તો એ છે કે બીજાને દુઃખી કરવાથી પોતે પણ દુઃખીજ થાય છે.
ખાકી છ'દગી દરમ્યાન ઇચ્છાઓ અને હવસોનાં મોજા હેઠલ ઘસડાતાં
હોવાથી જે બોધ તેઓ ખાકી દુનિયામાં મેળવી નથી શકતા તે બોધ
એસત્રલ દુનિયામાં તેઓનાં મન ઉપર કેટલેક દરજ્જે ઠસાવી શકાય છે
અને જ્યાં સુધી તેઓ સુધરતા નથી ત્યાં સુધી દરેક છ'દગી દરમ્યાન
તે ઠસાવવામાં આવે છે. આવી રીતે દુઃખથી મળતો બોધ સખત
લાગે છે, પણ એ ખુદરતનો બોધ આપણને પ્રગટીકરણમાં આગળ
વધારવા માટેજ આપવામાં આવતો હોવાથી તે ખરેખર તો દયાથી
ભરપુર હોય છે. આવા બોધથીજ આખરે આપણે અમ્મરપણું
તથા અનંત સુખ મેળવી શકીએ છીએ.

આપણે આગળ જોઇ ગયા તેમ ઘાતકી, હવસી, અને કરપીણ
શુનેહગારોજ આ તળકા ઉપર જાગૃત થાય છે, જ્યારે ખાકીનાં બધા
જુજરેલાંઓ આ તળકા ઉપરથી પસાર થાય છે તેટલો વખત, ચાને
તેઓના 'કામ રૂપ'ના સહથી ખાહેરના પહેલા પડનો પદાર્થ વીખરાઇ
જાય છે ત્યાં સુધી 'ખુશનુ'માં સ્વમામાં તેઓનું લાન રોકાયેલું હોય
છે. પણ જ્યારે એવા દીલખુશ સ્વમામાં પડેલા એક શખસનાં સગાં
બહાંલાઓ મરનારને માટે કકલાટ અને રડકુટ કરતા હોય છે
જ્યારે તેઓ રાત અને દીન મરનારનો ગમ હૈડે ધરી તેને પાછો
જોવા માટે ઇતેજરી જતલાવતા હોય છે, ત્યારે એવા કકલાટથી
ઉત્પન્ન થયેલા વિચાર-આકારોથી મરનારનાં 'કામ રૂપ'માં જોસમાં
મૂજણીઓ થવા માટે છે, જેથી તેની સુખી હાલતમાંથી તે જાગૃત .

થાય છે, અને તેમ થતાંજ તેને ઘણું ખમવું પડે છે. ગુનરવા પછી લગભગ છત્રીસ કલાક સુધી મરનાર “છાયા શરીર”માં રહે છે તે વખતે જો કકલાટ કરવામાં આવે છે તો મરનાર પોતાનાં સગાંઓને દુઃખી થતાં જોઈ પોતે દુઃખી થાય છે. પણ એસલ દુનિયામાં આવ્યા પછી જ્યારે સગાંઓથી હઠ બહાર શોક કરવામાં આવે છે ત્યારે મરનાર બચકર તળાકા ઉપર પોતાને જગૃત થયેલો જોઈ દુઃખી થાય છે. સગાઓનો કકલાટ નરમ પડતાંજ તે તુરત પાછો મુંઢર ઉઠવામાં પડે છે. પણ તેટલામાં કેઈ સગુ યા ઓળખીતું મળવા આવી મરનારની વાત કહાડતાંજ કકલાટ શરૂ થાય છે કે પાછો મરનાર જગૃત થઈ દુઃખી થાય છે, એથી હરેક ધર્મમાં મરનાર માટે ગમ ખાવાની સખ્ત મનાઈ કરવામાં આવેલી હોય છે. પારસીઓમાં સાધારણ રીતે કહેવાય છે કે મરનારની પાછળ પાડેલું એક એક આંધુ મરનારને એક દરીઆ સમાન જણાય છે જે તેને જેહેસ્તમાં જવા અગાઉ પસાર કરવો પડે છે. આપણાં કકલાટના વિચારથી મરનારને ઉપજતું દુઃખ બહુ અસરકારક રીતે એમ સમજાવવામાં આવ્યું હોય.

જ્યારે આપણું એક બહાણું સગું મરણ પામે છે અને આપણે રડી જો છીએ અને ગમ ખાઈએ છીએ ત્યારે મરનારને રડતા હોઈએ યા મરનારનો ગમ કરતા હોઈએ એમ આપણે માનીએ છીએ, પણ ધીરજ થી વિચાર કરતાં માલમ પડે છે કે આપણને પોતાંને ગયેલી ખોટ માટે, યાને આપણા પોતાને માટે આપણે રડીએ છીએ. જો મરનાર કુટુંબનો પાળનાર હોય છે તો હવે બચ્ચાંનું શું થશે એવી ફીકર માટે આપણે રડી કુટી, હાય અફસોસ કરી બીચારા મરનારને તેની મુખી હાલતમાંથી દુઃખી હાલતમાં લાવીએ છીએ. જો મરનાર આપણને અતીશય ખ્યાલે હોય છે તો તેની સાથે વાતચીત કરવામાં જે મનહ આપણને મળતી હતી, તેને જોવાથી જે શાંતી આપણને ઉપજતી હતી, તેનાં સમાગમથી આપણને જે લાલ મળતો હતો, તે મનહ, શાંતી તથા લાલ હવે આપણને નહીં થશે એવા ખ્યાલથી રડાકુટ કરી મુકી મરનારને નાહક દુઃખી કરીએ છીએ. આવી રીતે આપ સ્વાર્થને ખાતર રડી મરનારને દુઃખી કરવો ઘણું ગુનાહ

લરણું છે. જો ખરેખર આપણું હેતુ મરનાર તરફ હોય, જો ખરેખર મરનારને આપણુ ખરા જીવરથી ચલાતા હોઈએ તો પછી આપણે દુઃખ વેડીને પણ મરનારને સુખી કરવાનું વધારે પસંદ કરવું જોઈએ, અને તેથી આપણને ગયલી જોડ વિધે, તથા આપણી માંડી હાલત માટે જરાક પણ હાય અફસોસ કરવાને બદલે મરનારને સુખી રાખવાના હેતુથી મુદલ ગમ ખાવો નહીં જોઈએ. વળી ગમ ખાધાથી અને કંકલાટ કરી મુકયાથી આપણાં જાન્યાંઓનું પોષણ કરવાને માટે, યા આપણને સંતોષ આપવાને માટે મરનાર કાંઈ પાછો આવતો નથી. ત્યારે ખાલી રડી તે બીચારાને દુઃખી કરવામાં શું ફાયદો? ફેકટમાં રડી આપણું લોહી શું કરવા ખાળવું જોઈએ?

આ ઉપરથી જોમ નહીં સમજવું કે મરનારને અદંતર હુલી જવો, તેને કોઈ વખત પણ યાદ નહીં કરવો, યા આપણાં જોનાંમાંથી મરનારનું નામજ નાણુદ કરવું. નહીં, જોમ જાનનુંજ નથી, અને જોમ કરવું પણ નહીં જોઈએ. જોમ મરનાર આપણને વધુ પ્યારો હશે, જોમ તેણે વધુ સારાં કાંમો કર્યા હશે તેમ તે વધુ યાદ આવશે. એટલા માટે જ્યારે પણ મરનાર આપણને યાદ આવે ત્યારે તેનાં તમામ સારા ગુણો, તેણે દુનિયામાં કીધેલાં નેક કામો, તેની આપણી સાથની સારી વર્તણુક, તથા તેને આપણને કીધેલી નશીયતો યાદ કરી, મરનાર માટે અંતઃકરણથી જાંઠગી શુભરી એવું ચલાવું કે મરનાર એસલ દુનિયામાંથી સેહલથી પસાર થઈ જોહેસ્તમાં જલદી જાય. એવી દુવા મરનારને ફાયદો કરે છે. માટે જોઆ પોતાના શુભરી ગયલા બહાલાંઓને તુકશાન કરવાને બદલે ફાયદો કરવા ઇચ્છતા હોય તેઓએ જરાક પણ ગમ ખાવાને બદલે હરદમ મરનાર માટે ઉપલી દુવા માંગ્યા કરવી. એથી તેઓ જે વિચાર-આકાર ઉત્પન્ન કરશે તે મરનારના 'કામ રૂપ'માં ચોક્કસ પ્રકારની ધૂનણી ઉત્પન્ન કરી તેનાં સાતે પહેને પીએરી માંજખામાં ચોક્કસ દરજ્જે મદદ કરશે, જેથી મરનારનું રવાન 'કામ રૂપ'નું જોણું સેહલથી છોડી જોહેસ્તમાં જઈ શકશે. મરનારની પાછળ ખર્ચ કરી ધર્મ ક્રિયાઓ કરાવી જ્યારે એક ગમથી તેને જોહેસ્તની હાલતમાં જવાને

મદદ કરવામાં આવે છે ત્યારે ખીણ તરફથી તેનાં મગાંઓ પોતાની ગમગીનીનાં તથા મરનારને પાછો મળવાનાં વિચાર-આકાંક્ષાથી તેને ઘેઉસ્તની હાલતમાં જતાં અટકાવી પાછો ખાકી દુનિયા તરફ જ ખેંચે છે. એમ કરવાને જદલે જો દરેક મળે યા હોસ્ત ખરાં અતઃકરણથી મરનારનું જલદી ઘેઉસ્તમાં જવું થાય એવી દુવા ગુજરે તો તેઓનાં વિચાર-આકાંક્ષા મરનારનાં 'કામ રૂપ' આગલ ફરેસ્ત સમાન થઈ તેને ઘેઉસ્તની મુખી હાલતમાં લઈ જવાને મદદ કરી શકે' પાયદસ્તની તેમજ ઉઠમણની ક્રિયા વખતે પણ મરનારના પીછાણુ-નારાઓની જે મીજલમ્સ લેગી મળે છે તેમાં હાજર રહેલાઓ આવે ગંભીર ટાંકણે પણ ફક્ત દુનિયાંદારીની યા તો ઠકા મશકેરીની વાતો છોડી ઈંધ જધા સાથે મગી મરનાર શાંત રહે અને જલદી ઘેઉસ્તમાં લય એવા વિચારો જો કરે તો ઘણા જણનાં એકજ તરેહનાં વિચારોથી એક જળરદસ્ત વિચાર આકાંક્ષા મરનારની સાથે રહી તેને જલદી મુખી હાલતમાં લઈ જવાને કેવી કીમતી મદદ કરે તે વાંચનારે વિચારવું જોઈએ. મરનારની પાછલ પાયદસ્તે જનારાઓ પણ પોતાનો વખત આ લલાંકામમાં રોકે તો તેઓ મરનારની ગદુ મોટી સેવા બજાવે, વળી મરનારની લાસ આગલ લેગાં થયલાં જાનુઓ પણ પોતાનો વખત ભલુઆમાં યા આવા વિચારોમાં કહાડે તો જે મરનારને તેઓ ઘણાં આડે છે તેનેજ તેઓ અમુક્ય મદદ કરે, જે મદદ તેઓ ખાકી શરીરથી કરી નહીં શકે તે તેઓ પોતાનાં આવા વીચારોથી સહેલાઈથી કરી શકે. વળી ચહારમની તેમજ ત્યાર પછીની ખીણ ક્રિયા વખતે પણ હાજર રહેલાઓએ પોતાનો વખત ખાલી દુનિયાંદારીનાં વિચારોમાં યા શોકમાં નહીં ગુજરી મરનાર માટે દુવા ગુજરવામાંજ પસાર કરવો જોઈએ. જીવતા જીવત મરનારને મુખી જોવા આપણે કેવાં તન, મન અને ધનથી કોશેશ કરીએ છીએ તો મરણ પછી આવી સહેલાઈથી આપણે તે બહાલા જીવને આવી કીમતી મદદ કરવાથી શું કરવા દુર રહેવું જોઈએ ?

આ હરામણા બપોંકર નજાકા ઉપર ઘાતકી, હુવમી અને કર-ખીણ ગુનેહગારો તથા મગાં બહાલાંઓનાં કલ્લાટથી બગૃત થતા

શખ્તો સોવાય, ખીન માધારણ ચાલચલાવના યા મારી ચાલનાં માણસો ને ડોષ જાગૃત થઈ શકતા હોય તો, ઘણી જ હીલગીની માથે જણાવવું પડે છે કે, તેઓ આપઘાત કરનાગ મજબો દોષ છે એઓ મોંના ઘણાઓ અત્રે પુર લાન ગહીત જાગૃત થાય છે એક ખુર, કામ કરવા પછી તેથી ઉપજતી નામોગીમાંથી જવ્વી જવાની આશામાં અચળુચ આવી પડેલી આફતમાંથી છુટવાની ધાગણથી એક માણસ હવપગ કરે છે, પણ એમત્રલ દુનિયાના આ પેદેલા જાય-કર તળકા ઉપર જાગૃત થતા જ મોટી નાનીપાત્રી માથે તેને માલમ પડે છે કે આફત દુર થવાને બદલે તે તો મામો વધુ આફતમાં આવી પડ્યો છે આપઘાત કરનાગના ગ્વાનના મન ઉપર તેણે કીધેલા આપઘાતની વાત તાજી હોવાથી આ તળકા ઉપર તે પોતાને ફરી ફરીને આપઘાત કરતો જ દેખે છે આપઘાત કરવાના કારણની ગર આતથી તે આપઘાતથી જુગરવાનાં દેડકી ધડી મુધીના તમામ બનાવો, મુખીજતો, નામોની, ધાનતી તથા ચીતામાંથી ફરી ફરી અખ્યાળ થ વખન પનાર થયા કરતો તે પોતાને જુઓ છે, અને તેથી અનીશય દુ ખી થાય છે વગી જાકી દુનિયામાં તો તેના દુ ખમાં હીલાનો દેનાન પણ કોઈ મક્કી આવે છે પણ આ દરામણ તળકા ઉપર તો મઘલા નીગદ્ય માણસો જ હોવાથી તે હીલાનો પણ મેલવી શકતો નથી આથી તે અતીશય દુ ખી થાય છે

આપઘાત કરનાગઓને પોતે જુગની ગયા છે એવું લાન થતું નથી તેઓ જાકી અને એમત્રલ એ જ ને દુનિયા જોઈ શકે છે તેઓની એમત્રલ હદગી માધારણ માણસોની માફક જુગરવા પછી તુરત ગર થતી નથી, પણ જોડલા વગ્નો તેની જાકી હદગીના જાકી ગહી ગયા હોય, તેજલા વરસો મુધી ઉપલી દુ ખ દાયક હાલતમાં રહેવા પછી જ તેની ખુદરતી એમત્રલ હદગી શરૂ થાય છે દાખલા તરીકે જો એક શખ્સની આખી જાકી હદગી ૬૦ વરમની હોય, યાને ખીન બોલોમાં તેના આવરદા ગાઠ વગ્મના દોય, અને ચાલીમમે વરમે જો તેણે આપઘાત કીધો હોય, તો તેની હદગીના જાકી રહેલા વીસ વગ્મ મુધી તેને ઉપર દર્યાવેલી માફી હાલતમાં

આ તળકા ઉપર મળકવું પડે છે, અને ત્યાર પછીજ તેની ખરી એસત્રલ જીંદગી શરૂ થાય છે, જે વખતે તેની કર્ણી પ્રમાણેના તળકા ઉપર તે લગત થાય છે. અકસ્માતથી ગુજરી ગયલા શખ્સો તેમજ જેઓનાં ખુન કરવામાં આવેલાં હોય તેઓને પણ પોતાની ખાકી રહી ગયલી ખાકી જીંદગી પુરી થાય ત્યાં સુધી આજ તળકા ઉપર ઘોભવું પડે છે. પણ તેઓ આ ખાકીની જીંદગી, જે ઘણાં ખુરા કામો કીધેલાં નહોં હોય તો, દીલખુશ સ્વપનામાં પસાર કરે છે. એજ પ્રમાણે આપઘાત કરનારાઓ પણ બધાજ કાંઈ દુઃખી થતા નથી. કારણ કે આપઘાતના સળગો ઘણા હોય છે. ઘેલાપણામાં યા પારકાના ભલાં માટે જે એક માણસ જીવપર કરે છે તો ખાકીની જીંદગી આ તળકા ઉપર તે સુંદર સ્વપનામાંજ કહાડે છે. પણ જેઓ ચોકસ જાતના ગુનાહ કીધા પછી તેના ખુરા પરીણામમાંથી બચી જવા માટે જીવપર કરે છે તેઓ આ તળકા ઉપર આવતાંજ લગત થઈ દુઃખી થાય છે.

એસત્રલ દુનિયાંનો આ નીચલો તળકો જેને સાધારણ રીતે દોજખ કહેવામાં આવે છે તે એવો તો ખરાબ હોય છે કે ખોદાશનાનાનાં અજ્યાસીઓ પણ ત્યાં જઈ આવ્યા પછી કમકમે છે.*

અકસ્માતની વખતે જે એક માણસ બીધેલી યા ઘભરાયેલી હાલતમાં મરણ પામે છે તો એસત્રલ દુનિયાંમાં પણ એવીજ ઘભરાયેલી હાલતમાં કેટલોએક વખત સુધી તે રહે છે, અને શુ' રસ્તો લેવો તે કાંઈ તેને મુજ પડતું નથી. એટલા માટે શાંતપણે ગુજરી જવું રવાનને ઘણું ફાયદાકારક થઈ પડે છે. ખોદાશનાસીમાં આગળ વધેલો એક ચેલો પોતાનાં અનુભવથી કહે છે કે એક વખત એક સ્ત્રી આગમાં સપડાઈ ગયાથી બળી મરવાની બીકથી એટલી તો ગભરાઈ ગઈ હતી, તથા બચવાને માટે એટલાં તો તરફડીયાં મારતી હતી, કે ગુજરી જવા પછી છેક પાંચમે દીવસે પણ એસત્રલ દુનિયાંમાં

* જુઓ "Ancient Wisdom," by Annie Besant; "Astral Plane," by C. W. Leadbeater.

તેણી એવીજ ઘણરાટ ભરેલી હાલતમાં તરફડીયાં મારતી જણાઇ હતી. તેણી હજુર પણ પોતાને આગમાં જળતીજ માનતી હતી. ખીલ એક સ્ત્રી જે તોફાનમાં સપડાઇ ગઇ હતી તેણી પોતાનાં એક બહાલાં બાળકને પોતાની છાતીએ દબાવી તેની તરફના પોતાના બેહદ પ્યાર સાથે એટલી તો શાંત હાલતમાં ડુબી ગઇ હતી કે શુજ-રવા પછી એસત્રલ દુનિયાનાં આ પેહોલા તળમ્મા ઉપર તેણી પોતાનાં પ્યારા ધણી તથા બહાલા ફરજદો સાથે મોજ મારતી પોતાને સ્વમામાં ભેટી હતી. મરણની છેલ્લી ઘડીએ શાંત રહેવાની બહુ જરૂર છે. એટલા માટે મરણ પામતાં માણસની આગળ હાજર રહેનારાંઓએ તેની આગળ ગડબડ તથા ઘણરાટ કરવાને બદલે શાંતી વતનવવાથી મરનારને ફાયદો થાય છે. એવી હાલત વળતે હાજર રહેલાંઓએ લાજ્યા કરવાની જરૂર છે, કે જેથી હવામાં શાંત ધૂજલીઓ ફેલાઇ મરનારને પણ શાંત કરે. અકસ્માતથી મરણ પામેલાંઓ ધણાં ખરા ગણરાટ સાથે એસત્રલ ભુવન ઉપર વતનવત થાય છે, પણ તેઓ ને અશો તથા ભલા વિચારવાળા હોય છે તો તેઓને એસત્રલ દુનિયામાં કામ કરતાં અણુદીક મદદગારો સંભાળી લે છે. એ મદદગારો વિષે આ પછીના પ્રકરણમાં કેટલુંક વીવેચન કરવામાં આવ્યું છે.

મકરણ ૫ મું.

મેત પછી રવાનની હાલત—(ચાલુ).

અણદીઠ ચાને ગેખી મદદગારો—એસત્રલ દુનિયા, બીજાથી
સાતમા તખકા—હમેશતગાન.

જોદાશનાસીમાં આગળ વધેલા ચેલાઓ, જેઓ હવતાં
હવત પોતાનાં એમત્રલ શરીરમાં બહાર નીકળી શકે છે, તથા
એસત્રલ દુનિયામાં જઈ ત્યાં કામ કરી શકે છે, તેઓને બીજાં કામે
ઉપરાંત શુજરેલાં અથવા શુજરતાં માણુમનુ' મન શાંત કરવાનું કામ
પણુ સોંપવામાં આવે છે. આગ, યા તોફાન, યા મરકી, યા કોઈ પણ
બતતાં અકસ્માતથી મરણ પામતી વખતે માણુસનાં મન ઉપર
શાંતીના વિચારો ફેંડી તેઓને જરાક પણ ઘભરાઈ વગર શાંતપણે
શુજરેલામાં મદદ કરવી, તેમજ મરણ પછી જો કોઈ એસત્રલ દુનિ-
યામાં ઘભરાયેલી હાલતમાં જણાય તો તેને ધીરજથી સમજાવી ખરી
હકીકતથી તેને માહિતગાર કરી શાંત કરવો, તેમજ જેના બાળમાં

બુદ્ધત્તા કાયદાનો ભગ કર્યા વગર છુવ થયાવી શકતો હોય તેનો છુવ અકસ્માત વખતે બચાવવો, એવા કામો તેઓ પાને ડગવવામાં આવે છે આ પ્રકારના કામો કરી શકનાર એવાઓને “અણુદીક મદદગારો” (Invisible Helpers) કહેવામાં આવે છે એ કામનો ખર્ચે ખચાલ આપવા માટે આવી પ્રકારની મદદતા ડેટલાક દાખલાઓ અત્રે આપવાની જરૂર જણાય છે

નીચે આપવામાં આવેલા દાખલાઓ હાલના ખોદાશનાસીમાં આગળ વધેલા અજ્ઞાનીઓનાં છે, કે જેઓ દરરોજ રાત્રે પોતાના ખાકી શરીરને ખીંછના ઉપર આગાએમ લેવા દઈ પુર ભાન મહીત એમત્રવ શરીરમાં “અણુદીક મદદગારો” તરીકે માણુમ જાતને તેની આકૃતમાં મદદ કરવાનું કામ જાતવે છે એ દાખલાઓ તેઓનાં ખોલમાં અત્રે દર્શાવવામાં આવ્યા છે

પહેલા અકસ્માતથી ગુજી જનાર મજ્જોના મન શાત કરવાના દાખલા તપાસીએ

૧ — એક વખત એક મજ્જીમાગ્ની બોટ ચાને હોડી તોફાનમાં મપડાઈ ગઈ હતી તે બોટમાં એક બુદ્ધ મજ્જીમાગ તથા એક છોડરો હતો બોટ દરીયામાં ઉધી વગી ગઈ હતી અને પેલો બુદ્ધ મજ્જીમાર બોટને વગવવાની ડોગેશ કરતો હતો ત્યાં કેઈ જાતની પણ મદદ મગી શકે એવું ન હતું, કાગળ તોફાનથી બોટ કીનાગથી ઘણી દુર ઘમડાઈ ગઈ હતી વગી જો એક બજગી ડોઈ શખ્મ તેને મદદ કરવાની હીંમતગી કરે, તોપણ મજ્જીમાર તોફાનને લીધે તેનાથી બોટ આગળ લઈ જઈ શકાય એવું ન હતું બીચારો મજ્જીમાર મારી રવેગે મમજતો હતો કે બચવાની કાઈ પણ આશા નહીં હોવાથી થોડી મીનીમાજ તેને મોતને શણુ થવું પડશે આ ખચાલથી તે ઘણો ઘભરાવા લાગ્યો, ખશુમ કરીને પોતાને એખવો અટુલો બોહોલા દરીયા વચ્ચે આવી હાલતમાં જોઈ તે બીહવા લાગ્યો આ વખતે તેને પોતાના બાઈડી ડોકન ચાદ આવ્યા, અને તેઓનું પછવાડેથી શું થશે, તેઓનું શુજ્જાન કોણુ કરશે, એવા બીચારોથી તે ચિતાતુર

બનવા લાગ્યો. એક અણુદીઠ સ્ત્રી મદદગારે પેલા મચ્છીમારની આવી હાલત જોઈ તેના મગજ ઉપર દીલાસાના તથા ધીરજના વિચારો ઠમાવવાની કોશિશ કીધી, પણ પેલાના મનમા ચિંતા ઘણી હોવાથી તેણી તેનું મન શાત કરી શકી નહીં. તેણી એસલ શરીરમા હોવાથી તે તેણીને જોઈ ગડતો નહીં હતો, એટલા માટે તેણીએ જડ રૂપ (Materialised form) ધાગણ કરીને દેખાવ દેવાનો ઠગવ કીધો. એક “અણુદીઠ મદદગાર” પોતાના એમત્રવ શરીર મા ખાડી પદાર્થની ખારીક ગ્તે અહુપુ કગી માધાગણ માણુમોને દેખાવ દઈ શકે છે આ પોતે બનાવેલું ખારીક પદાર્થનું કામચલાઉ ખાડી શરીર એટલું તો મોહામણ લાગે છે, એટલું તો પ્રકાશીત હોય છે કે એક માણુમ એવા સુદર શરીરવાળા શખ્મને જોતાનેવાર તેને એક ફરેન્તો મમજે છે આવી રીતે દેખાવ દેવાનું બધાજ “અણુ દીઠ મદદગારો”ને આવડતું નથી પણ થોડો વખત એસગલ દુનિયા મા કામ કીધા પછી તેઓને શીખવવામા આવે છે વળી ન્યા મુધી દેખાવ દીધા વગર મદદ થઈ શકતી હોય ત્યા મુધી તેઓ દેખાવ દેતા નથી, પણ ન્યા તે વગર બીજો ઉપાયજ નહીં હોય ત્યાજ દેખાવ દેવા માટે તેઓને ફરમાવેલું હોય છે આ દાખલામા પણ ન્યારે પેલી અણુદીઠ સ્ત્રી મદદગારે જોયું કે વધુ વાર ચોલવાનો હુવે વખત નથી ત્યારે તેણીએ જડ રૂપ ધારણ કગી દેખાવ દીધો. તેણીને અતી ખુબસુરત, વ્યકતકીત શરીર-મા ઉધી વળી ગયલી જોટ ઉપર ઉભેલી જોઈ પેલો મચ્છીમાર એમજ મમજ્યો કે જોહાએ તેની મુશકેલીમા દીવાસો આપવાને માટે એક ફરેન્તાને મોકલાવી આપ્યો છે વળી તે વિચારવા લાગ્યો કે મોત વખતે તેણી તેની મ લાજ લેશે, એટલુંજ નહીં પણ મગણ પછી તેના જૈરી છોડરાની પણ તેણીજ મ લાજ ગળશે એવા વિચારને લીધે થોડી મીનીટમા ન્યારે મોતનો વખત આવી લાગ્યો, ત્યારે કાઈ પણ ઘલરાટ યા ઈ તેનરી વગર શાત હાલ તમા તે મગણ પામ્યો, અને એમત્રવ દુનિયામા જનમૂત થતાજ તેજ ફરેન્તાને પોતાની પાને જોઈ તેને ઘણોજ મ તોષ ઉપજ્યો, અને તેણીના કહેવા પ્રમાણેજ એમત્રવ દુનિયામા ચાલવા તે તૈયાર થયો.

જાનવા લાગ્યો. એક અણુદીઠ સ્ત્રી મદદગારે પેલા મચ્છીમારની આવી હાલત જોઇ તેનાં મગજ ઉપર હીલાસાનાં તથા ધીરજનાં વિચારો ડસાવવાની કોશિશ કીધી, પણ પેલાના મનમાં ચિંતા ઘણી હોવાથી તેણી તેનું મન શાંત કરી શકી નહીં. તેણી એજલ શરીરમાં હોવાથી તે તેણીને જોઇ શકતો નહીં હતો, એટલા માટે તેણીએ જડ રૂપ (Materialised form) ધારણ કરીને દેખાવ દેવાનો ઠરાવ કીધો. એક “અણુદીઠ મદદગાર” પોતાના એસત્રલ શરીરમાં ખાકી પદાર્થની ખારીક રજો ગ્રહણ કરી સાધારણ માણસોને દેખાવ દઇ શકે છે. આ પોતે જનાવેલું ખારીક પદાર્થનું કામચલાઉ ખાકી શરીર એટલું તો સોહામણું લાગે છે, એટલું તો પ્રકાશીત હોય છે કે એક માણસ એવા સુંદર શરીરવાળા શખ્સને જોતાંનેવાર તેને એક ફરેસ્તો સમજે છે. આવી રીતે દેખાવ દેવાનું બધાજ “અણુદીઠ મદદગારો”ને આવડતું નથી. પણ થોડા વખત એસત્રલ દુનિયામાં કામ કીધા પછી તેઓને શીખવવામાં આવે છે. વળી જ્યાં મુખી દેખાવ દીધા વગર મદદ થઇ શકતી હોય ત્યાં મુખી તેઓ દેખાવ હેતા નથી, પણ જ્યાં તે વગર બીજો ઉપાયજ નહીં હોય ત્યાંજ દેખાવ દેવા માટે તેઓને ફરમાવેલું હોય છે. આ દાખલામાં પણ જ્યારે પેલી અણુદીઠ સ્ત્રી મદદગારે જોયું કે વધુ વાર થોભવાનો હુવે વખત નથી ત્યારે તેણીએ જડ રૂપ ધારણ કરી દેખાવ દીધો. તેણીને અતી ખુબસુરત, ચકચકીત શરીરમાં ઉંઘી વળી ગયલી ખોટ ઉપર ઉભેલી જોઇ પેલા મચ્છીમાર એમજ સમજ્યો કે ખોદાએ તેની મુશકેલીમાં હીલાસો આપવાને માટે એક ફરેસ્તાને મોકલાવી આપ્યો છે. વળી તે વિચારવા લાગ્યો કે મોત વખતે તેણી તેની સંભાળ લેશે, એટલું નહીં પણ મરણ મછી તેનાં જોડી. એકરૂંની પણ તેણીજ સંભાળ લેશે. એવા વિચારને લીધે થોડી મીનીટમાં જ્યારે મોતનો આવી લાગ્યો, ત્યારે કાંઈ પણ ઘભરાટ યા ઇતેન્નરી વગર શાંત તમાં તે મરણ પામ્યો, અને એસત્રલ દુનિયામાં જાગૃત થતાં ફરેસ્તાને પોતાની પાસે જોઇ તેને ઘણાજ સંતોષ ઉપજ્યો તેણીનાં કહેવા પ્રમાણેજ એસત્રલ દુનિયામાં ચાલવા તે તે.

ઉપર અમર કરી નહીં શકી ત્યારે 'ગેરીરીએલાઈઝ' થઈ, ખેડુતની
 બેરી પાસે જઈ તેણીને ખુબ હીલવીને જાગૃત કરી, કહેવા લાગી કે
 'હું અને તારી આસપાસ શું અને છે તે જો.' જેવી પેલી સ્ત્રી જાગૃત
 થઈ તેવીજ પેલી 'અણુદીક મદદનાગ' સ્ત્રી પોતે શુભ વસ્ત્ર મઢ. ઉપમા-
 થી અચખુચ આવી રીતે જાગી ઉઠ્યા પછી તેણી બીજારવા લાગી કે
 'કદાચ મેં સ્વપ્ન' જોયું હશે, મને અર્ધી રાતનાં અર્ધી કોણ ઉઠાડવા
 આવે ?' એવા વિચારથી ખાબુ મુઠ જવાતું તેણીનું મન ધસુપસુ
 થતું હતું પણ તેટલામાં તેણી ઉઠી અને ચોરડામાં આસપાસ જોવા
 લાગી. ચોરડામાં સઘળું બરાબર જોઈ પાછી મુઠ જવા જતી હતી,
 જોઈલામાં સારાં નથીયે તેણી એક બારી આગળ ગઈ અને તે
 ઉઘાડતાંજ દુરથી આતશનાં બલતાંઓથી આકાશ લાલ થઈ મથકું
 તેણીને જણાયું. આ જોઈ તેણીએ પોતાનાં ધણીને ઉઠાડ્યો. ખેડુત
 બલતાં જોતાંનેવાર થેલી ગયો કે દુરકડખોરે આવી રીતે આવે છે.
 આથી તે પોતાનાં આખા પ્રયત્ન સાથ તરતજ નજદીકમાં આવેલી

રવાન પ્રગટીકરણમાં આગળ વધેલું હોય છે, જેઓ આગલા જન્મમાં ખોદાશનારીના અભ્યાસમાં ચોકસ દરજ્જે પુગેલા હોય છે તેઓને આ કામ છોડવણ વયમાંજ શીખવ્યાથી તેઓ સારી રીતે કરી શકે છે, પણ ધરાબર રીતે આ કામ બજાવી શકે ત્યાં મુધી ઉમ્મરે પુગેલા એક મહદગારને તેની સાથેજ રહી દરેક કામ બતાવવું પડે છે. નીચલો દાખલો એવાજ એક છોડવણ મહદગારનો છે.

૨.—એક ‘અણ્ઠીઠ મહદગાર’ પોતાના છોડવણ સાથી સાથે બનવેલા એવા એક કામનો રસીલો હેવાલ આપતા જણાવે છે કે “હમો બેડ જણાઓ એસલ શરીરમાં એક દીવસ એક જુદાંજ કામે જતાં હતાં, તેવામાં કોઇ આદમીનો ભયંકર સાદ આવતાંજ મારી સાથેનો છોડવણ સાથી પુછવા લાગ્યો કે ‘આ અવાજ શાનો છે?’ તેજ ઘડીએ હમો જ્યાંથી અવાજ આવતો હતો ત્યાં જઈ ઉભા, તો એક બારેક વરસનાં છોકરાને એક ટેકરીપરથી ખીણમાં પડી ગયલો જોયો. તે છોકરો ખીણમાં ખડક ઉપર પડી ગયલો હોવાથી તેને ઘણું લાગેલું હતું. તે ખીયારાનો એક હાથ તથા પગ ભાંગી ગયે ચુકતી રીતે તે ઉપરાંત બાજ ઉપર એક નાનકડો બેડો હતો, તથા પેલા જન્મ ઉપર જે કોઈ પાપ હતું તે કોઈપણ હતો. તે ખીયારાનું મ્હોડું તદ્દન ફીકું પડી ગયું હતું, અને તે નાતવાન હાલતમાં એક ખીણના ઉપર મુતેલો હતો, પણ થોડો વખત પછી તે સારો થઈ શકે એમ હતું. તેની માં દીકરાની પાસે બેસી એક બે ખાંડો સાથે વાતો કરતી હતી કે ‘હું કહી નથી શકતી કે તે દીવસે મને શું હતું, મારા દીલમાં શું થતું હતું, મારા ભેજમાં કોણ ભરાયું હતું. પણ જાણે મારા દીકરાપર કાંઈ આવી બન્યું છે એવાજ તરેહવાર વિચારો મને આવવા લાગ્યા. મળી જાણે અંદરથી કોઈ કહેતું હોય કે અતર ઘડી ઉઠીને તેની શોધમાં જા એવું મને થવા લાગ્યું. પહેલાં તો મેં ધાર્યું કે એ મગજનો ખાલી ધખારો હશે અને તેથી એ જ્યાંલ કહાડી નાંખવાની મેં ઘણીબી કોશેશ કીધી, પણ જેમ જેમ હું આ વિચારો દુર કરવાની કોશેશ કરતી તેમ તેમ તે વિચારો વધુ આવતા હતા, અને જ્યારે નહીંજ થોભાયું ત્યારે આખરે મારા હાથમાના વાસણ પડતાં નાંખી

‘ગેગીગેલોલાઈ’ કીધો, અને ઓકગનોજ ઉમાલ તેના જખમ ઉપર લપેગી તેને એક લાકડી વડે મજબુત વગ દેવા મે તેને કહ્યું માગે સાધી પુછના લાગ્યો કે ‘એમ વગ દેવાથી તે બીચાગને ઘણું દુઃખ તો નહીં થાય ?’ પણ દીવ કવાનો આ વખત નહીં હોવાથી તેણે માગ હોવા પ્રમાણે કીધું, અને લોહી તેજ ઘડી બધ પડી ગયું પેલો બીચાગે ઓકગે એક અતી ખુબસુરત ઓકગને પ્રકાશીત લેખા મમા વાડો વગી તેની આગવાર કરતો જોઈ અચગ્તીથી પુછના લાગ્યો કે ‘શુ તમે એક ફરેન્ના છો ?’ માગ નાથીએ હુગીને પચાગ્થી જવાબ આપ્યો કે ‘નહીં, હું ફક્ત એક ઓકરો છઉં, અને તમારી મદદને માટે અતરે આવેલો છું’ આ પછી પેલા ઓકગને હીલાનો દેવાનું કામ મારા માથીને મોપી હું તે ઓકગની મા જે ત્યાથી એક મેલ દુર રહેતો હતી તેની યાને જઈ તેણીના મન ઉપર ઉપચી વાત કમાવા લાગો પણ તેણીના મગજ ઉપર તેણીના હીરાના આ અકમમાતની ખબર કસાવતા નહીં મનાઈ શકાય એટલી મને મુશકેલી પડી હતી આખરે તેણી વામણ માજતી માજતી મુધીમા કોઈ પેણે માણમ નેહીં ‘હું’ લેવા લાગી કે ‘કોણ જાણે મારી મદદે આવ્યો હતો તે હતો તો ફરેન્નોજ, પણ મનિચારો એટલોજ મમજ નથી પડતી કે મારા તે ફરેસ્તાને પાખ કાય નહીં હતી બધા ફરેન્નાઓને તો પાખ હોય ત્યાગે એને કેમ નહીં હતી ? વગી ત્યારે મે તેને પુછ્યું કે ‘શુ તમે ફરેન્ના છો ?’ ત્યાગે તેણે મને એમ કાય કહ્યું હશે કે ‘નહીં, હું તો ફક્ત એક ઓકરો છું’ તે ખુબસુરત ફરેસ્તાએજ મને એક પથ્થર માથ ટેકવીને બેમાડ્યો, અને મારા પગના જખમ ઉપર તાણીને એક પાગે બાવ્યો, અને ત્યાગ પછી મને અતિ પચારથી હીલાનો દેવા લાગ્યો તેમ મને કહ્યું કે ‘કાઈ ફીકર ના કર, તારા માથજીને બોલાવવા એક જણ ગયો છે, અને તેવણ હમણા આવી પુગશે.’ એટલું કહી પોતાના ગરમ મુવાળા નહાના હાથમા મારો હાથ પકડી મને અતી હેતથી મુમી લઈ મારી સાથે વાતો કરવા લાગ્યો તેણે મારી આગળ ઘણી સગસ અને અબાયબ જેવી વાતો કીધી હતી, જે જો કે હાલ મને ધરાબર

યાદ નથી, પણ હું જાણું છું કે તે ઘણીજ મુંઢર હતી. કારણ મેં તમે માયછને આવતાં જોયા ત્યાં મુઘી બધા વખત હું માફ તમામ દુઃખ તેની મધુર વાતથી તદન ભુલીજ ગયો હતો. મારા ફરેસ્તાએ જોયા તમોને જોયાં તેવોજ તેણે મારો હાથ પ્યારથી દાખ્યો અને કહેવા લાગ્યો કે ‘તું’ સારો થશે, કાંઈ ફીકર ના કરતો.’ ત્યાર પછી જોઈ તો કોઈ મળે નહીં, તે શુભ થઈ ગયેલા જણાયો.’

“આ પડી ગયલા ઇકરાની ચાલચલણ સારી નહીં હતી. તે પહેલાં એક જોદરકાર, નકારો, રખડતો, ઇકરો હતો. પણ ઉપલા બનાવ પછી તે ઘણો સુધરી ગયો હતો. રખેને તેનો ફરેસ્તો પાસે હોય અને તેની ખરાબ ચાલચલણ જોતો હોય એવી બીકથી તેણે જુકું ખોલવાનું, ખુરું કામ કરવાનું તથા તુચ્છકારથી અને શુસ્માથી સામાં જવાબો દેવાનું ઇંડી દીધું હતું.”

આ વાત ઉપરથી માલમ પડે છે કે એસલ દુનિયામાંથી આ દુનિયા જોવાઈ શકાય છે તેનું કારણ એ છે કે આ દુનિયાનાં સર્વે પદાર્થોની એસલ જોડ (astral counterpart) હોવાથી, બીજા જોલોમાં ખાફી દુનિયાની સર્વે ચીજોના ‘એસલ શરીરો’ પણ હોવાથી એસલ દુનિયામાંથી તે સઘળાં એસલ શરીરો જણાય છે જેથી સઘળી ખાફી દુનિયાં એસલ દુનિયાંમાંથી જોઈ શકાય છે.

૩.—એક ગામમાં એક અહુસ્થ પોતાનાં બે દીકરાઓ સાથે રહેતો હતો, જેઓની ઉમ્મર ચૌદ તથા અગીઆર વરસની હતી. આ બેઉ ભાઈઓ એકબીજા ઉપર એટલું તો હેત ધરાવતા હતા કે તેઓ એકબીજાથી કદી પણ છુટા પડતા નહીં હતા. તેઓ જ્યાંથી જતા ત્યાં સાથેનાં સાથેજ રહેતા હતા. નહાનો ભાઈ તો ગોચા મોટા ભાઈ ઉપર ફીદા થઈ ગયો હતો. એક બરબસ્તે દહાડે વટા ભાઈ એક ટડુપર જતો હતો તેટલાં અકસમાતથી પડી ગયો અને તુરતજ મરણ પામ્યો. આ બનાવથી નહાના ભાઈને મનશે તો દુનિયાંજ જાણે ખાલી થઈ ગઈ હતી. તેને સઘળું અકાફું ઝેર જેવું લાગવા માંડ્યું, તેને એટલો તો ગમ લાગ્યો હતો કે તેની માતા તેને

ઘણી સમજાવતી, પગાવતી, દીલાસો દેતી, આખરે ધમકાવતી, પણ
 ડસાથી તેના દયાળુ હેડામા બેસી ગયલો ગમ નીડળી શકતો નહીં
 હતો તે નહીં ખાતો કે નહીં પીતો એન્ડુજ નહીં પણ પેલા
 બગગતે દીવસ પછી તે એડળી રાત ઉઘાયો નહીં હતો રાત અને
 દીવસ એક સરખીજ રીતે તે અફસોસ અને ગમગીનીમા પસાર ડતો
 હતો, અને જેમ જેમ દીવસો જતા, તેમ તેમ તે ગમધી ખવાતો
 જતો હતો જે તેને મમજાવવામા આવતુ કે તારો ભાઈ તો બેઠે
 સ્તમા મજાહ ઠરે છે અને તુ શુ કરવા દલગીર થઈ દુ ખી થાય છે,
 તો તે એટલોજ જવાબ દેતો કે 'તમે કેમ બાણુ કે મારો ભાઈ
 બેઠેસ્તમા છે? વળી જે તે બેઠેસ્તમા પણ હોય તે છતાં હું બાણુ
 છું કે જેમ તેના વગર હું અતરે મુખી રહી શકતો નથી તેમ
 બેઠેસ્તમા વઢીઠ મારો વહાલો ભાઈ પણ મારા વગર વઢી મુખી હોયજ
 નહા' એક તરફથી જ્યારે આ નહાનો ભાઈ રાત અને દીવસ ગમ
 કરતો હતો ત્યારે બીજી તરફ તેનો મરનાર ભાઈ પોતાના વહાલા
 નહાના ભાઈને આ રીતે ગમ અને વીલાપ કરતો બેઠું પોતે પણ
 ઘણીજ દલગીરી માથે 'કામ રૂપ' શરીરમા તેની પાસેજ ઉભો રહી
 અતીશય દુ ખી થતો હતો તે ઘણીખી ગેશેશ ઠરતો હતો કે
 નહાના ભાઈને સમજાવે કે 'હું તારી પાસેજ ઉભેલો છું, માટે મને
 જે અને મારી સાથે વાત કર અને ગમ ખાવાનું છોડી દે' પણ તે
 પોતે એસલ શરીરમા હોવાથી તેનું બોલવું તેનો દુ ખી ભાઈ સમજી
 શકતો નહીં હતો, વળી તેના ખાકી શરીરને પોતાનો એસલ હાથ
 લગાડવાથી પણ કાંઈ તેનું ધ્યાન ખેંચી શકતો નહીં હતો આથી તે
 ઘણોજ નાગીપાસ થઈ ગયો હતો મોટા ભાગના મગજ પછી રીજે
 દીવસે પેલોજ છોકરણ 'અણુદીઠ મદદગાર' અદીથ શરીરમા એખ
 લો પોતાને કાંઈ કામ નહોતું હતો તેવામા આ બેઠે ભાગ્યોને આવી અતી
 દુ ખાયક હાલતમા બેઠું તેઓની પાને ગયો મરનાર ભાઈ એસલ
 શરીરમા હોવાથી, વાજળી બોલીએ તો કામરૂપમા હોવાથી, તે આ
 મદદગાર જે પણ એસલ શરીરમાજ હતો તેને જોઈ શકતો હતો પણ
 બીજારો નહાનો ભાઈ જે ખાકી શરીરમા બીધના ઉપર હતો તે તેને

જેમ શક્યો નહીં. પેલા મદદગારે વીચાર્યું કે આ મરનાર ભાઈ જે તેને જોઈ શકે છે તેને પહેલાં દીવાસો દેવો જોઈએ. આથી તેને પટાવી સમજાવીને શાંત પાડ્યો, એવું કહીને કે તું તારા નહાના ભાઈને મળવા માંગે છે તથા તેની સાથે વાત કરવા માટે છે તેમાં હું તને મદદ કરીશ, પણ હાલ તુરત તો તું શાંત થા અને ધીરજ પકડ. મળવાની આશાથી તે શાંત પડી જઈ ખુશી થવા લાગ્યો. આ પછી પેલો છોકરવણ મદદગાર નહાના ભાઈ પાસે ગયો અને તેનાં મગજ ઉપર એવા ખ્યાલ ઠસાવવાની કોશિશ કરવા લાગ્યો કે, તારો ભાઈ તો તારી આગળ ઉભેલો છે. તે કાંઈ ગુજરી ગયો નથી, પણ તે તો જીવતો અને હંમેશા મુજબ તારી ઉપર ખ્યાર કરતો તારી પાસેજ ઉભેલો છે. પણ પેલો નહાનો ભાઈ ગમમાં એટલો તો ગીરફતાર થઈ ગયલો હતો કે તેનાં મગજ ઉપર આથી કાંઈ પણ અસર થઈ નહીં. એથી પેલો મદદગાર પોતે પણ ઘણો દલગીર થવા લાગ્યો, કારણ કે તેની પાસે બીજો ઉપાય નહીં હતો, તેને ‘મેટીરીએલાઈઝ’ થતાં યાને પોતાના એસલ શરીરમાં ખાકી પદાર્થ જે ‘ચી ખાકી માણસોને દેખાવ દેતાં આવડતું’ નહીં હતું. આવિળતે શું કરવું તે તેને મુજ પડ્યું નહીં. એક તો પોતે ઘણાજ દયાળુ હતો તેમાં આ ગમખાર દેખાવ જોઈ તેને એટલું તો લાગી આવ્યું કે કોઈબી પ્રકારે તેઓને મદદ કરવા માટે દ્રઢ મન અને ખંતથી બનતી કોશિશ કરવા લાગ્યો. આખરે ખંત તથા દ્રઢ ઇચ્છાને જોઈ પોતાની મેળેજ ‘મેટીરીએલાઈઝ’ થઈ ગયો, યાને પોતે પેલા નહાના ભાઈને દેખાવ છં શક્યો.

આવી રીતે પોતાને ‘મેટીરીએલાઈઝ’ થઈ ગયેલો જોઈ તે ઘણો ખુશી થયો. પેલો નહાનો ભાઈ આ ખુબસુરત મદદગારને પોતાની પાસે ઉભેલો જોઈ પુછવા લાગ્યો કે ‘તમો કોણ છો અને અહીં શું કરવા આવ્યા છો?’ આ સવાલનો જવાબ આપવાને બદલે પેલો મદદગાર કહેવા લાગ્યો કે ‘તમારો મોટો ભાઈ તમારી આગળ ઉભેલો છે, તે કાંઈ મરી ગયો નથી અને તે તમોને મદદ કરવા અને દીવાસો દેવા ઘણો આતુર છે.’ આ કહેવાનો અર્થ જો હતો કે તારા ભાઈનું રવાન કાંઈ નાશ પામ્યું નથી પણ તે રવાન તો તારી આગળજ છે અને તને ખુશી થતો

જેવાને તે આતુર છે. તે પોતાનાં ભાઈને જીવતો જેવાને માટે તો ઘણું જ
 ઇતેબર હતો. પણ તે જીવતો છે એ વાત તેને ખરી લાગી નહીં.
 એ વાત માનવાની તેની હીંમત ચાલી નહીં. પણ જ્યારે પેલા મદદ-
 ગારે અતી દયાથી તેને એ માટે ખાતરી આપી ત્યારે તેનો શક દુર
 થવા લાગ્યો, અને તે જોડ્યો કે ‘હા તમો એટલા તો દયાળુ છો કે
 તમારું જોલણ માન્યા વગર મારાથી રહેવાતું નથી. હું તમારું
 જોલણ માનું છું. પણ મારા મરનાર ભાઈને જો હું ફક્ત એક જ વાર
 જોઈ શકું તો તેની હૈયાતી વિષે મારી જરા જરા ખાતરી થાય.
 જો હું તેને ફક્ત એટલું જ કહેતાં સમજી કે તે ઘણું સુખી છે તો
 ત્યાર પછી તે મને છોડી ગમે ત્યાં જાય તો તેની હું જરાક પણ દરકાર
 કરીશ નહીં.’ પેલો મદદગાર સારી રવેશે જાણતો હતો કે ખીચારા
 નહાના ભાઈની આ માંગણી નહીં જની શકે એવી હતી. કારણ કે તે
 જાણતો હતો કે એક જીવતા શખસ સાથે ગુજરેલાનો મેલાપ કરાવી
 આપવાની પરવાનગી કોઈ કદાચ જ આપવામાં આવે છે. આથી તે
 તેને સમજાવવા જતો હતો કે આ વાત બનવી ઘણી મુશ્કેલ છે, તેટ-
 લામાં તેના ગુરૂને એઝલ દુનિયામાં હાજર થયલા તેણે જોયા, જેઓએ
 અસારતથી જણાવ્યું કે એ દુઃખી છોકરાની આ મુશ્કેલ બર લાવવા
 તું કષ્ટ થા. આથી તે મદદગાર ખુશી થઈ છોકરાને કહેવા લાગ્યો કે
 ‘હીક છે, હું આવું ત્યાં સુધી જરા ચોલજો. હું પાછો આવી તારી
 ઇચ્છા પાર પાડીશ, અને તું તારા મરનાર ભાઈને જોઈ શકશે.’
 એટલું જોલી તે શુભ થઈ ગયો. તે વરતજ પોતાના મોટા મદદગાર
 સાથેને જોલાવી લાવ્યો. કારણ કે તેનાં વગર તે આ કામ બતાવી
 શકે તેમ નહીં હતું.

પેલા છોકરવળુ મદદગારને શુભ થયેલો જોઈ નહાના ભાઈને શક
 ઉપજવા લાગ્યો. તેને વિચાર આવ્યો કે આ મેં સ્વપ્ન તો જોયું નહીં
 હોય ? પણ તેટલામાં નહાના મદદગારને પાછો આવેલો જોઈ તે
 ઘણું ખુશી થવા લાગ્યો, અને જ્યારે મોટા મદદગારે ખીચારા
 આગળ ઉભેલા પેલા મરનાર ભાઈને ‘મેટીરીએલાઈઝ’ કીધો ત્યારે તો

પોતાના બહાલા ભાઈને જીવતો જોવાથી જેઠ ભાઈઓની ખુશાલીનો કાંઈ પારજ રહ્યો નહીં. જેઠની હદ બહાર દીલગીરી તથા ગમ ન વર્ણવી શકાય એવી ખુશાળીમાં બદલાઈ ગયાં. તેઓ એક બીજાને કહેતા હતા કે ‘હવે મારી ખાતરી થઈ કે મોત આપણને એક બીજાથી છુટ્ટ પાડી શકતું નથી. માટે હવે હું કદી પણ એ માટે દીલગીર થઈશ નહીં.’ નહાનો મદદગાર તેઓને સમજ પાડી કહેવા લાગ્યો કે ‘આવી રીતે ફરીથી મેલાપ કરવામાં આવશે નહીં. તારા ભાઈ જેઠે તારી આગળ આખો દીવસ રહેશે તે છતાં તું તેને જોઈ શકશે નહીં, પણ રાત્રી રાત્રનાં તું ‘એસલ શરીર’માં બહાર આવી તારા મોટા ભાઈ સાથે પુરભાન સહીત રમી શકશે.’ તેઓ ખાકી શરીર-માં હવે પછી ફરીથી મળી નહીં શકશે એવું સમજવા છતાં તેઓની ખુશાળી કાંઈ ઠમી થઈ નહીં. પણ રાત્રનાં ‘એસલ શરીર’માં મળી શકાય છે કે નહીં તેની ખાતરી કરવા સાડ નહાનો ભાઈ જેઠણ દીવસ થયા ઉઘાયો નહીં હતો તે તરતજ ઉઘાઈ ગયો. ભર ઉઘમાં પડતાંજ જોયો તે ‘એસલ શરીર’માં બહાર નીકળ્યો તેવોજ પોતાનાં મોટા ભાઈને જોઈ તેની સાથે રમવા લાગ્યો. વળી ખાકી શરીર કરતાં એસલ શરીરમાં ઘણી ઝડપથી અને સહેલથી ફરી હરી શકાતું હોવાથી તે ઘણા ખુશ થઈ મજાહ કરવા લાગ્યો. આ વખતે પેલા નહાના મદદગારે તેને સમજ પાડી કે ‘હાલ જે તું મજાહ કરે છે તથા રમે છે, તે વાત સવારનાં ઉઠ્યે ત્યારે કદાચ તુંને યાદ નહીં રહેશે. કદાચ તુંને એવું લાગશે કે કાંઈ બન્યુંજ નથી, કારણ કે ઘણાંઓને રાતે ‘એસલ દુનિયા’માં જોવાના બનાવો સવારનાં યાદ રહેતા નથી.’ પણ સારાં નગીબે બીજે દીને સવારનાં જ્યારે તે ઉઠ્યો ત્યારે રાતની બનેલી તમામ બીનાઓ, જેવી કે ‘અનદીઠ મદદગાર’થી મળેલો દીલાગો, તેની મદદથી મરનાર ભાઈ સાથે થયેલો મેલાપ એ સર્વે બાબત તેને યાદ રહી ગઈ હતી. આથી તે ઘણા ખુશ થતો ઉઠ્યો અને પોતાનાં માથે બાવાને આ તમામ હકીકત હસતે મ્હોટે કહેવા લાગ્યો. પોતાનાં દીકરામાં આવી રીતે અચખુચ એક રાતમાં ફેરફાર થયેલો જોઈ તેઓ એવું

મમજવા લાગ્યા કે જ્યા છે ત્યા ગમને લીધે એનું ભેગું ખસી ગયું છે વળી આ દીકરા પોતાની સઘળી મીલકતનો વારસ હોવાથી તેઓ ઘણી બારીકી અને ઇતેબરીથી તપાસવા લાગ્યા કે ઘેલાપણુ ની કાંઈ બીજી નીગાણીઓ પણ જણાય છે કે નહીં પણ જ્યાં બીજી નીગાણીઓ કાંઈ નહીં માલમ પડી ત્યારે તેઓ એમ માનવા લાગ્યા, અને હવેનું મુખી પણ એમજ માને છે, કે તે કાંઈ તદ્દન ઘેલો થઈ ગયો નથી પણ એને બીચારાને એકસ જાતનું આ એક જ બાળક વિધેનું ઘેલાપણું (monomania) લાગેલું છે, અને તેથીજ એમ માને છે કે રાતના તે પોતાના મગ્નાર ભાઈને મળે છે પણ તેઓ એટલું ઝુલ્મ કરે છે કે આ અચબુચ ફેફસારને લીધેજ તેનો જીવ ખર્યો છે, નહીં તો જરૂર તે બીચારા ગમમાને ગમમાજ થોડા દીવસમા મરણ પામતે

પેલો ‘અણ્ણદીક મદદગાર’ જણાવે છે કે આ જનાવ પછી, યાને એક વખત ‘એચ્છલ શરીર’મા પુર લાનથી ઝામ કરવા પછી, પેલા નહાના ભાઈની એચ્છલ શક્તિઓ ખીલવા લાગી અને તે રોજ રાતના પોતાના ભાઈ સાથે જે કાંઈ કરતો તે બધું બરાબર મવાગ્ના યાદ રાખી શકતો હતો. ગેજ રાતના તે છોકરવણ ‘અણ્ણદીક મદદગાર’ને મલતો જે તેને એચ્છલ દુનિયાનું તેમજ તે કરતા પણ ચઢીઆતી ‘મનમીઠ દુનિયા’નું યાને બેઠેતનું શીક્ષણ આપતો હતો. આના પરીણામ તરીકે થોડો વખત પછી આ નહાના મદદગારની ફેબરેબ હેઠળ તે બેઠે ભાઈઓ પણ ‘અણ્ણદીક મદદગાર’ તરીકે બેઠાયા.

એમજ દુનિયાના પેહેલા યાને સાથી હવકા તબક્કા વિધેની ઘણી ખરી નાણુવાળેગ બાળકો આપણે તપાસી ગયા પછી હવે આપણે બીજો તબક્કો તપાસીએ

બીજો તબક્કો

જે શખ્સો ખાતે દુનિયાની તડલીદી તથા નાપાયદાગ ચીજો ઉપર વધુ ધ્યાન આપે છે, જેઓનું દીલ નજીવી બાળકો ઉપરજ લાગેલું ગ્રહે છે, જેઓ પોતાની લાગણીઓ તથા ઈદ્રિઓ ઉપર

કાણુ રાખી શકતા નથી પણ તેઓ જેમ દોગ્ધે છે તેમ પોતે ચાવે છે, અને જેઓમા ખાકી મોજ મજલ માટેની ઇચ્છા જીવંતીની આજેની સુધી રહેલી હોય છે, તેઓ મરણ પછી એસલ દુનિયાના બીજા તળાક્ષા ઉપર જાગૃત થાય છે, યાને તેઓના 'કામડપ'નું બીજું પડ નાશ પામતી વખતે તેઓ પુરલાન ચહીન જાગી ઉઠે છે. જહી ગયેલી ઇચ્છાઓ અતરે ઉલરાઈ આ-આ છતા ખાકી શરીર વગર તે તૃપ્ત થઈ શકતી નહીં હોવાથી ઇચ્છાઓના પ્રમાણુ પ્રમાણુ તેઓ વધતા ઓછા અમતોપી તથા બેચેન બની દુ ખી થાય છે. ખાકી દુનિયાની દરેક ચીજમા ખાકી તેમજ એસલ પદાર્થો પણ આવેલા હોય છે. એક ચીજનો ખાકી પદાર્થથી બનેલો આકાર આપણે જોઈ શકીએ છીએ, પણ તેજ ચીજનો એસલ પદાર્થથી બનેલો આકાર જોઈ શકતા નથી. જોકે એક 'કલેગ્ગેયન્ટ' યાને જેથી દુનિયાઓને અતર દ્રષ્ટિથી જોનાર બેઉ આકારો એડ સરખી ગીતે જોઈ શકે છે. ખાકી દુનિયાની દરેક વસ્તુનો આ એન્ડ્રલ ભાગ (Astral counter part) મા, તેમજ ઘણા ખસ માણસોના 'એન્ડ્રલ શરીર'મા, બીજા વિભાગનો એન્ડ્રલ પદાર્થ મોટે ભાગે આવેલો હોવાથી, આ બીજા તળાક્ષા ઉપર જાગૃત થયલા માણસો ખાકી દુનિયાની તમામ ચીજો જોઈ શકે છે, તથા ખાકી દુનિયા સાથે વધારે ઘાડા સળધમા આવી શકે છે. આથી ઘણા ખસ માણસોને આ તળાક્ષા ઉપર કેટલોએક વખત કહાડવો પડે છે, અને તેઓનો મોટો ભાગ અતરે જાગૃત થાય છે. અતરે જાગૃત થયલા શખસોમાના કેટલાકો ખાકી દુનિયાના માણસોની સાથનો પોતાનો મળધ ચાલુ રાખવા માટે 'મીદ્યમ'ના દીલમા ભરાઈ તેના ખાકી શરીરનો ઉપયોગ કરે છે, પણ એમ કીધાથી તેઓ પોતાનો વખત નકામો ગુમાવે છે. કારણુ કે એથી તેઓને વધુ વખત આ તળાક્ષા ઉપર સળડવું પડે છે, અને તેઓથી આગળ વધી શકાતું નથી. હલકા પ્રકારના 'મીડીયુઆલીસ્ટીક મીયાનસીન'મા *

પણ આવા પ્રકારના ચાને આ તળકા ઉપરનાં શખ્સો 'મીઠ્યમ'ની મદદથી દેખાવ દઈ શકે છે. પણ આ તળકા ઉપર જાગૃત થયલા શખ્સો ઘણાંજરા અણણ અને હલકી ખાસીયતો ધરાવનારા હોવાથી તેઓમાંના જેઓ 'સીયાનગ્રીરા'માં દેખાવ દે છે તેઓની વાત દમ વગરની, નજીવી અને તાણેલાં જેવી હોય છે. તેઓ જીવતાં જીવત હલકી નજીવી વાતોમાંજ મજબૂ લેતા હોવાથી ગુન્ગવા પછી 'મીઠ્યમ' મારફતે પણ એવીજ વાતો કરે એ સ્વભાવીકજ છે. જે શખ્સો આ તળકા ઉપર જાગૃત થતા નથી પણ શાંત ઉઘમાં હોય છે તેઓ પોતાનાં સગાં બહાલાંઓના કકલાટ તથા ગમથી અતરે પણ જાગૃત થઈ શકે છે. તેઓને પાછા મળવાની ઈતેજરીમાં સગાંઓનાં વીચારેથી જે 'વિચાર-આકારો' બને છે તે મરનારોની આસપાસ એકલા થઈ તેઓના કામ રૂપ સાથે અઘડી તેઓને ઘણીક વખત જાગૃત કરે છે. વળી ન્યારે એક મરનાર આ તળકા ઉપર જાગૃત થઈ ચુકેલો હોય છે, અને ત્યાંના પોતાનાં કોઈ કામમાં મશગુલ હોય છે, ત્યારે એવા કકલાટથી પોતાનાં કામ તરફથી તેનું ધ્યાન ખસી જઈ તે બાકી દુનિયાં તરફ ખેંચાય છે, જેથી તેનાં ખુદરતી માર્ગમાં ખલલ થાય છે.

પહેલા તળકા ઉપર જાગૃત થયલા શખ્સોનાં 'કામરૂપ'માં જો આ બીજા તળકાનો પદાર્થ પણ વધુ હોય છે, ચાને તેઓનાં 'કામરૂપ'નાં બીજા પડમાં ઘટ પદાર્થ વધુ હોય છે, તો તેઓ પોતાના 'કામ રૂપ'ના બાહરના પડનો નાશ થયા પછી આ બીજા તળકા ઉપર પણ જાગૃત થાય છે. પણ પહેલા તળકા ઉપરનાં બીહામણાં દેખાવો તેઓ અતરે જોતા નથી.

ન્યારે એક શખ્સ મરતી વખતે કાંઈ અગત્યની બાબત કહેવા માંગે છે પણ તેની જીભ જેવ્યાઈ જવાથી તે બોલી શકતો નથી, ત્યારે તે ઘણી ચીંતાતુર હાલતમાં મરણ પામે છે. આથી જેવો તે આ તળકા ઉપર જાગૃત થાય છે તેવોજ આ વાત પોતાનાં સગાં બહાલાંઓને કહેવા માટે તેઓનું ધ્યાન જેવવા તરફવાર પ્રકારનાં ફાંફાં મારે છે. ન્યારે તે પોતે કોઈ રીતે દેખાવ દઈ શકતો નથી, તથા

પોતાની વાત સ્વપ્ના મારફતે મગાઓને જણાવી શકતો નથી, ત્યારે દેટલીએક વખતે તેઓનું ધ્યાન ખેંચવાની મતલબથી જાણી નેંધને, યા તરેહવાગ જતરી કેમગેમોથી લાન ખોઈ દઇ, જાણના શક્તિઓની મદદથી ખાગણાઓ ઠોકી યા બીજા પ્રકારના સ્વપ્નાને કરી મગાઓને કટાળો આપે છે આવી વખતે ડોઇ જનકારે, યા ખોદાશનામીમા આગળ વધેલા ડોઇ ચેલાએ મગનાં શુ કહેવા માગે છે તે મમજી લઇ તે વાત તેના મગાઓને કહી બીચારા ની ચીંતા દુર કરવી જોઈએ કે જેથી ખુદગતના કાયદા પ્રમાણે તે આગળ વધી શકે દેટલીક વખતે ગુજરેલાઓની ચીંતા પોતાના અતલગના મગાઓના પોપણુ માટે હોય છે પોતાના નીરાધાર બચ્ચાઓનું હવે શુ થશે, તેઓની પગવરમી ડોણુ કુશો, એવી ચીંતાઓને લીધે તે આગળ વધી શકતો નથી આવી વખતે તેઓને મમજીવવાનું, તથા બનતું હોય ત્યાં તેઓના બચ્ચાઓને મદદ પુગાડવાનું કામ પણ 'અણુદીઠ મદદગારો' કરતા જણાય છે આવો એક દાખલો નીચે આપવામા આવ્યો છે

એક શખ્સ પોતાના બે દીકરાઓને ખાકી દુનિયામા તદ્દન નીરાધાર હાલતમા મેલી ગુજરી ગયેલા હોવાથી આ તળખા ઉપર તે ધણીજ ચીંતાતું હાલતમા જણાતો હતો આથી 'અણુદીઠ મદદગારો'ની એક ટોલી તેને ધીરજ તથા દીલાસો દેતી હતી પણ આ ચીંતાને લીધે તે એટલો તો હાવરો ખાવરો બની ગયો હતો કે પેલા મદદગારોએ વિચાર્યું કે જ્યાં મુઘી તેની આ ચીંતા દુર કરવામા આવે નહીં ત્યાં મુઘી તે શાત હાલતમા આવી શકશે નહીં, અને તેથી ઉચા તળખા ઉપર જઈ શકશે નહીં આ ઉપરથી તેઓએ તેની ખાકી દુનિયાને લગતી હઠીકત જાણવા માગી તે બોલ્યો કે “હું કામદાર વર્ગનો એક આદમી હતો, અને રાજ હું મારા કામપર જતો હતો અને જે કાંઈ ઝમાતો હતો તે મારા તેમજ મારા બે દીકરાઓના સુજરાનમાજ પુરૂ થઈ રહેતું હોવાથી હું કામપણુ પેસા બચાવી શક્યો નહીં હતો વગી મારી ધેરી પણ બે વરસ ઉપર ગુજરી ગયેલી હોવાથી મારા બચ્ચાઓની સલાખ

લેના હાલ કોઈ નથી” તપાસ કરતાં માલમ પડ્યું કે જે ઘરના મરનાર રહેતો હતો તે ઘરવાળી અતી દયાળુ હોવાથી થોડા દીવસ તો તેણીએ બેઠે છેકરાઓને પાળ્યા હતા, પણ પોતેની ગરીબ અવસ્થામાં હોવાથી ઘણી નાચારીએ મોટી દીલગીરી સાથે છેકરાઓને ઢોઢ ધર્મ ખાતાને સ્વાધીન કરવાનો તેણીએ વિચાર કીધો હતો તેણીના આ વિચારની ખબર પડ્યા પછી મરનાર વધુ દીલગીર થવા લાગ્યો, પણ તે સમજતો હતો કે એમાં ઘરવાળીનો વાડ નહીં હતો તેણીની હાલત ઘણી ખરાબ હોવાથી વધુ વખત છેકરાઓનું પોપણ કરવા તેણી અગત્ય હતી

પેલા મહદગારોમાનો એક તેને પુછવા લાગ્યો કે “ તારું ઢોઢ એવું સસુ બહાલુ છે કે જે તારા દીકરાઓને પાળી શકે ? ” મરનારે જવાબ આપ્યો કે “ એવું કોઈ સસુ મારી જાણમાં તો નથી, પણ મારો એક નહાનો ભાઈ હતો, તે જો આજે હયાત હોય તો જરૂર મારા બાપાઓને કાંઈ મદદ કરે, પણ આજે ૫૬૨ વર્ષ થયા મે તેને જોયો નથી, અને તે જીવે છે કે મરણ પામ્યો છે તેની પણ મને ખબર નથી ૫૬૨ વર્ષની વાત ઉપર તે ઉત્તર તરફના એક મુલકમાં એક સુધાગના હાથ નીચે રહેવો હતો, અને તે વખતેજ લોગે તેની હુશી આરી માટે તારીફ કરતા હતા માટે જો તે હાલ જીવતો હોય તો આજે ઘણી મારી હાલતમાં હોવો જોઈએ ” પેલા મહદગારોએ વિનંતી કરી કે જ્યારે એનો કોઈ મકતો મળે નથી અને જ્યારે ખીન્ને ઉપાય જ રહ્યો નથી ત્યારે કાંઈની કરી એના નહાના ભાઈનો પત્તો મેળવવો જોઈએ આથી તેઓ મગ્નારને સાથે લઈ પોતાના બીક શરીરમાં ઉત્તર તરફના પેલા મુલકમાં તેના ભાઈની તપાસ કરવા ગયા, જ્યાં ઘણી મહેનતે તેનો પત્તો મેળવી શક્યા તે ભાઈ પેમે ટકે સારી હાલતમાં હતો, પરણ્યો હતો, પણ તેને કાંઈ પણ છેકરા નહીં હોવાથી એક ફરજ માટે તે ઘણો આતુર હતો ટુકમાં બેઠે છેકરાઓને પાળવા માટે મહદગારોને જોઈતો શખ્સ તે હતો, કારણ તે બધી વાતે પોતાના ભાઈના છેકરાઓની સલાહ લઈ શકે તેવો હતો

હવે તેને પોતાના મોટા ભાઈનાં ઓકરાઓની માફી હાલત વિષેની ખબર કેમ કરવી તે એક સવાલ હતો. સારાં નશીબે તેનું મગજ બહારના વીચારો સેદિલથી લઈ શકે તેવું હોવાથી આ તમામ બનાવ,—તેનાં ભાઈનું ‘ગુજરી જવું’, તેનાં બે દીકરાઓની નીરાધાર હાલત, ઘરવાળીની હાલત, તથા ધર્મખાતામાં ઓકરાઓને આપવાનો તેણીનો ઠરાવ—એક સ્વપ્નનાં આકારમાં તેનાં મન ઉપર ઠસાવવામાં આવ્યો. આ એકજ જાતનું સ્વપ્ન તેણે ત્રણ વખત જોયું. ત્રણ વખત પેલી ઘરવાળીનું નામ તથા ઠેકાણું પણ સ્વપ્નમાં બરાબર ઠહેલામાં આવ્યું હતું. ત્રણ ત્રણ મરતબે એકજ સ્વપ્ન જોવાથી તેની ઉપર ઘણી અસર થઈ, અને તે પોતાની બીરી સાથે હવે શું ઉપાય લેવો તે માટે આતુર જીવે વિચાર કરવા બેઠો. બીરીએ સલાહ આપી કે સ્વપ્નમાં મલેલી ઇમાની પ્રમાણે ઘરવાળી ઉપર એક પત્ર લખવો અને એ વિષે ખુલાસો મંગાવવો. આ સલાહ તેને ઘણી પસંદ પડી નહીં. તેણે વિચાર કીધો કે કાગળ લખવાનાં કરતાં હું પોતેજ તે શેઠેશમાં જાઉં અને સ્વપ્નમાં જોયલું ઘર ત્યાં છે કે નહીં તેની હું જાતેજ ખાતરી કરું, અને જો હોય તો કોઈ બહાને તે ઘરમાં અચળુચ જઈ મારી નજરે જોવું કે મારા ભાઈના ઓકરાઓ ત્યાં રહે છે કે નહીં, અને તેઓની હાલત કેવી છે. પણ પોતે ઘણાજ કામનો માણસ હોવાથી તેને બીજા ખ્યાલ આવ્યો કે હું તે દુરનાં શહેરમાં જાઉં તો ખરો, પણ ત્યાં ગયા પછી પેલું ઘર નહીં મળે, અને સ્વપ્નનાની વાત તદ્દનજ ખોટી પડે, તો મને લોકો હસાવે કે ફક્ત એક સ્વપ્નનાં ઉપરથી કામ છોડી દુર પેર જતાં એને આગમ નહીં આવી ? આ ઉપરથી તેણે સ્વપ્નનાની વાતને પડતી નાંખી.

પેલા મદદગારોએ જ્યારે જોયું કે આ ભાઈએ તો કાંઈ પણ ઉપાય લેવાનું મારી વાળ્યું ત્યારે તેઓએ એક નવી યોજના યોધી કઢાડી. તેઓમાંના એકે મરનારનાં ભાઈ ઉપર એક પત્ર લખ્યો જેની અંદર સ્વપ્નમાં જોયલી બીનાને મલતીજ તમામ હકીકત લખી તેની ઉપર ટપાલ મારફતે મોકલી આપ્યું. આ પત્ર વાંચ્યાથી તેની વધુ ખાતરી થઈ અને કાંઈ પણ ટીક કર્યા વગર બીજાને દીને પેડે શેરેર જવા

નીકળ્યો. ત્યાં જઈ ઘરવાળીનું મકાન ચોધા કહાડી સવે હુકીકતથી વાકેફ થયો. પેલી ઘરવાળી મરનારના ભાઈને જોઈ, તથા છોકરાઓને લેવા આવેલો જાણી અતીશય ખુશી થઈ ગઈ, અને કહેવા લાગી કે “હું છોકરાઓને ધર્મ ખાતામાં મુકવા જતી હતી, તેટલામાં વિચાર આવ્યો કે ઘોડા દીવસ ઘોળું. કદાચ છોકરાઓનો કેાઈ સગો તેઓને લેવા નીકળી આવે માટે ઘોડા દીવસ વાટ જોયા પછી ત્યાં મેલી આવું. હવે મને એવું લાગે છે કે સાફ જ થયું કે હું ઉતાવળ કરીને તેઓને ત્યાં નહીં મેલી આવી.” આ વિચાર પણ પેલા મદદગારોએ તેણીનાં મન ઉપર ઠસાવ્યો હતો. પેલો હૈયાત ભાઈ ઘરવાળીનો ઉપકાર માની મરનાર ભાઈનાં બેઉ છોકરાઓને લઈ પોતે પોતાને શેઠેર આવ્યો, અને તેઓને ઘણીજ માવજતથી પાળવા લાગ્યો. આ જોઈ મરનાર ખુશ થઈ ગયો, તેની ચીંતા દુર થઈ, અને સહેલથી પોતાના માર્ગમાં આગળ વધવા લાગ્યો.

ત્રીજે તથા ચોથો તળકો.

આપણે છેલ્લાં જોઈ ગયા તે તળકા ઉપર જાગૃત થતાં માણસો ની હાલતમાં અને આ તળકા ઉપરનાં શખ્સોની હાલતમાં ઝાઝો ફરક હોતો નથી. ફરક માત્ર એટલોજ હોય છે કે આ તળકા ઉપર ના માણસોમાં જુસ્સો ઓછો હોવાથી તેઓ કરતાં આ માણસો સારાં હોય છે. એઓ વળી કેળવણીમાં પણ તેઓ કરતાં ચઢીઆતા હોય છે, અને જોકે એઓ પણ ખાકી ચીજોમાં મગ્ન હોવાથી તેઓએ અતરે જાગૃત થઈ ચોલવું પડે છે તે છતાં એઓનું ધ્યાન આ તળકાથી આગળ વધવામાં રોકાયતું રહે છે. જ્યાં સુધી ખાકી દુનિયાનાં લોકો તરફથી એઓનું ધ્યાન ખાકી દુનિયા તરફ ખેંચવામાં આવતું નથી ત્યાં સુધી તેઓ આપણી દુનિયાની દરકાર કરતા નહીં હોવાથી જાણી અચ્ચા વગર ઉંચા તળકાઓ ઉપર સેહેલથી જઈ શકે છે. તેઓ જોકે ‘મીઠીઅમ’ મારફતે ખાકી દુનિયાના લોકો સાથે મંબંધ રાખવાની કાંઈ પણ તજવીજ ચા દરકાર કરતા નથી, પણ જ્યારે તેઓનું ધ્યાન આપણાં લોકો તરફથી હાથે કરીને

નીકળ્યો. ત્યાં જઈ ઘરવાળીનું મક્કન ચોધા કઢાડી સવે હકીકતથી વાકેફ થયો. પેલી ઘરવાળી મરનારના ભાઈને જોઈ, તથા છોકરાઓને લેવા આવેલો વાણી અતીશય ખુશી થઈ ગઈ, અને કહેવા લાગી કે “હું છોકરાઓને ધર્મ ખાતામાં સુકવા જતી હતી, તેટલામાં વિચાર આવ્યો કે ઘોડા દીવસ થેલું. કદાચ છોકરાઓનો કેઈ સગો તેઓને લેવા નીકળી આવે માટે ઘોડા દીવસ વાટ જોયા પછી ત્યાં મેલી આપું. હવે મને એવું લાગે છે કે સાફ જ થયું કે હું ઉતાવળ કરીને તેઓને ત્યાં નહીં મેલી આવી.” આ વિચાર પણ પેલા મદદગારોએ જ તેણીનાં મન ઉપર ઠસાવ્યો હતો. પેલો દેખાત ભાઈ ઘરવાળીનો ઉપકાર માની મરનાર ભાઈનાં બેઉ છોકરાઓને લઈ પોતે પોતાને શેહેર આવ્યો, અને તેઓને ઘણીજ માવજતથી પાળવા લાગ્યો. આ જોઈ મરનાર ખુશ થઈ ગયો, તેની ચીંતા દૂર થઈ, અને સહેલથી પોતાના માર્ગમાં આગળ વધવા લાગ્યો.

ત્રીજો તથા ચોથો તબક્કો.

આપણે છેલ્લાં જોઈ ગયા તે તબક્કા ઉપર જાગૃત થતાં માણસો ની હાલતમાં અને આ તબક્કા ઉપરનાં રાખસોની હાલતમાં ઝાંઝો ફરક હોતો નથી. ફરક માત્ર એટલોજ હોય છે કે આ તબક્કા ઉપર ના માણસોમાં બુદ્ધિ એટલો હોવાથી તેઓ કરતાં આ માણસો સારાં હોય છે. એઓ વળી કેળવણીમાં પણ તેઓ કરતાં ચઢીઆતા હોય છે, અને જોકે એઓ પણ ખાકી ચીત્તેમાં મગ્ન હોવાથી જ એઓને અતરે જાગૃત થઈ ચોક્કસ પડે છે તે છતાં એઓનું ધ્યાન આ તબક્કાથી આગળ વધવામાં રોકાયેલું રહે છે. ત્યાં સુધી ખાકી દુનિયાનાં લોકો તરફથી એઓનું ધ્યાન ખાકી દુનિયા તરફ ખેંચવામાં આવતું નથી ત્યાં સુધી તેઓ આપણી દુનિયાની દરકાર કરતા નહીં હોવાથી જાજી અગત્ય વગર હંથા તબક્કાઓ ઉપર સહેલથી જઈ શકે છે. તેઓ જોકે ‘મીઠીઅમ’ મારફતે ખાકી દુનિયાના લોકો સાથે સંબંધ રાખવાની કાંઈ પણ તજવીજ આ દરકાર કરતા નથી, પણ ત્યારે તેઓનું ધ્યાન આપણાં લોકો તરફથી હાથે કરીને

જેવવામાં આવે છે ત્યારે ‘મીઠીઅમ’ મારફતે અંખ’ધ ધરાવવાને તેઓ લલચાય છે. તેઓ પણ ‘ચીએનચીસ’માં કાંઈ મીનોઈ જ્ઞાનની વાતો કરી શકતા નથી, પણ પોતાની કેળવણીને અને ખાકી વિદ્યાને અનુસરતીજ વાતો કરે છે. ખાકી દુન્યાનો કલકલાટનો અવાજ આ તળકા ઉપરનાં પણ માણસોનું ધ્યાન ખેંચી શકે છે. પોતાની આખી છ’દગી દરમ્યાન દુનિયાદારીનાજ કામમાં મથણુલ રહેલા પણ કેળવણી પામેલા અને વિચારવંત લોકોનો મોટો ભાગ અતરે જતગૃત થાય છે.

ઉપર લખેલા પહેલા તથા બીજા તળકા ઉપર જતગૃત થયેલાં-ઓનાં કામરૂપમાં જે આ તળકાઓનો પદાર્થ વધુ હોય છે તે તેઓ આ તળકા ઉપર પણ જતગૃત થાય છે. ટુકમાં જે કોઈના કામરૂપમાં એસલ દુનિયાનો સાતે જાતનો પદાર્થ ઘણા જથ્થામ હોય તે તે સાતે તળકા ઉપર જતગૃત રહે છે. જે છ તળકાનો પદાર્થ ઘણો હોય અને એકનો કમી હોય તે તે પેલા એક ઉપર જતગૃત થતો નથી પણ છ તળકાઓ ઉપર થાય છે. કામરૂપનાં સાત પડો એક પછી એક ઘટમાં ઘટથી તે પાતલામાં પાતલા સુધી વીજરાંતા જાય છે. જે પડમાં ઘણો પદાર્થ હોય છે તે પડમાં રવાન જતગૃત થાય છે, પણ જેમાં થોડો પદાર્થ હોય છે તે તળકા ઉપરથી તે જતગૃત થયા વગર પસાર થઈ જાય છે. ઘણાંજ અથો માણસો જેઓ દુનિયાની ચીજોનાં ખેંચાણથી મોટે દરજ્જે છુટાં હોય તેઓજ આખી એસલ દુનિયામાં-થી જતગૃત થવા વગર પસાર થઈ બહેસ્તની હાલતમાંજ જાય છે.

પાંચમો તળકો—હમેસ્તગેહાન.

એસલ દુનિયાનાં આ પાંચમાં તેમજ છઠા તથા સાતમાં તળકાઓને સાધારણ રીતે આપણે હમેસ્તગેહાનને નામે ઓળખી શકીએ.

માણસોની ખાકી દુનિયાને લગતી તકલીદી ઈચ્છાઓ તથા હવ-સોનું જોર એસલ દુનિયાનાં ચાર નીચલા તળકાઓ ઉપર જ્યાં સુધી નરમ પડતું નથી ત્યાં સુધી તેઓ આ પાંચમાં તથા એથી ઉંચા

તળકા ઉપર જઈ શકતા નથી. એસલનાં નીચલા તળકા ઉપર જે દુઃખદાયક લાન રવાનને થાય છે તે જાતનાં લાનથી કંટાળી જ્યાં સુધી તે રવાન તે લાન છેડતું નથી ત્યાં સુધી તે તળકા ઉપરથી આગળ વધી શકતું નથી. પણ એસલ દુનિયામાં ખાકી દુનિયાને લગતી ઇચ્છાઓ તૃપ્ત થઈ શકતી ન હોવાથી રવાન આખરે થાકી થાકીને તે ઇચ્છાઓ, તથા ખાકી દુનિયાનાં જે ચાલે છે એ અને એ છેડવા સાથે તે ઉપલા તળકાઓ ઉપર જાય છે.

આ પાંચમો તળકો આપણે જોઈ ગયલા ચાર તળકાઓ કરતાં જુદાજ પ્રકારનો હોય છે. અતરે ચાને આ તળકા ઉપર જોવામાં આવતો પદાર્થ, એટલે કે પાંચમાં વિભાગનો એસલ પદાર્થ, એટલીતો રોશનીવાળો હોય છે કે આ પદાર્થથી બનેલી ચીજોનો દેખાવ ઘણાજ રળીઆમણો, ચકચકીત, અને પ્રકાશીત હોય છે. ખાકી વસ્તુનાં એસલ વિભાગ (Astral counterpart) માં ખીજ, ત્રીજ તથા ચોથા વિભાગનાં એસલ પદાર્થો આવેલા હોવાથી આ તળકાઓ ઉપરનો દેખાવ ખાકી દેખાવને મળતોજ હોય છે, ચાને તે દેખાવ કાંઈજ નહીં પણ ખાકી દેખાવનો માત્ર એસલ નમુનો (Astral counterpart) હોય છે. પણ આ પાંચમા વિભાગનો એસલ પદાર્થ ખાકી વસ્તુઓમાં ઝાઝો નહીં હોવાથી આ પાંચમાં તળકા ઉપરથી ખાકી દેખાવ જોવાઈ શકતો નથી. આ તળકાનો દેખાવ જુદીજ જાતનો હોય છે. આપણે શીખી ગયા કે એસલ પદાર્થ તરેહવાર જાતનાં આકારો સહેલથી લઈ શકે છે. એટલા માટે આ તળકા ઉપર ચોક્કસ ચીજ ચા દેખાવનો ફક્ત વીચાર કરતાંજ આ વિભાગનાં પ્રકાશીત પદાર્થથી તે ચીજ ચા તેવોજ દેખાવ ત્યાં ઉત્પન્ન થાય છે. દાખલા તરીકે ખાકી દુનિયામાં જોયલા દેખાવ-માનો ચોક્કસ દેખાવનો, કહે કે એક ખીણના દેખાવનો, આ તળકા ઉપર જો કોઈ શબ્દ વિચાર કરે છે તો તે વિચાર કરતાંનેવાર તેવોજ દેખાવ તે પોતાની આગળ જોય છે. પહાડો, નદીઓ, ખીણો, સર્વે તે પોતાનાં વિચારો પ્રમાણેજ જોય છે, ફરક માત્ર એટલોજ કે ખાકી દેખાવ જ્યારે ખાકી પદાર્થથી બનેલા હોય છે ત્યારે આ તળકા

ઉપર પોતે ઉત્પન્ન કરીધેલા દેખાવો પાંચમાં વિભાગના એકસલ પદાર્થથી બનેલા હોય છે. વળી ખાકી પદાર્થ ચળકાટ વગરનો હોવાથી ખાકી દેખાવો ઝાંખા જણાય છે, ત્યારે આ તળાકા ઉપરનાં દેખાવો ઘણાજ પ્રકાગીત તથા ખુશનુમાં લાગે છે. ખાકી દુનિયામાં નહીં જોવામાં આવેલા રંગો અતરે નજરે પડે છે.

કેદાર એમ કહેશે કે એ ઉપસત ઉપલા ખુશનુમા ખાગોની વચમા એક મુદર રળીઆમણુ મકાન હોય છે જેની લીતો ઉચામા ઉચી જાતના લોખાનની બનાવવામા આવેલી હોય છે, જેના બારી બારણા મુખડના હોય છે, અને મહેવની વચ્ચે વચ્ચે એક હલાએદો ચોરડો હોય છે જ્યાં એક ઘણાજ મોટા મોનાના અફગાણીઆમા આતશ રોશન રાખવામા આવેલો હોય છે, જેની પાસખાની ફરે સ્તાઓ, ઇજદો અને અમશામ્પદો કગ્તા હોય છે આ મધળા દેખાવો સર્વની કટપના તથા યાદદાસ્ત શક્તિ પ્રમાણે આ તખ્ત ઉપર ઉત્પન કરી શકાય છે જેઓ બેહેસ્તમા જવાની આશા અને મતલબથી ખાટી દુનિયામા સખાવતના યા બીજા સારા કામો કરે છે તેઓ બેહેસ્તના દેખાવો વિષે જે વિચાર ધરાવતા હોય તેવાજ દેખાવો આ તખ્ત ઉપર આવ્યા પછી ઉત્પન કરી શકે છે, અને તેવાજ બેહેસ્તમા રહેતા હોય એવો અનુભવ લે છે એક મુસલમાન, મુમલમાનના બેહેસ્તના વિચારો પ્રમાણે, એકજરથોમ્તી પોતે માની લીધેલા વિચારો પ્રમાણે, એવી રીતે દરેક જણ પોત પોતાના ખ્યાલ પ્રમાણેના દેખાવો ઉપજાવી શકે છે ખા ઉપરથી માલમ પડે છે કે અતરે યાને આ તખ્ત ઉપર લોકો મુખી હોય છે, અને દેખાવ પણ ખાટી દેખાવ કરતા ઘણા મુદર હોય છે એટલા માટે આ હમેસ્તગેહાનના દેખાવોને બેહેસ્તના દેખાવો તરીકે માનવામા આવે છે

હમેસ્તગેહાન નેક પણ સ્વાર્થિ પુરુષોને માટે હોય છે, જ્યારે બેહેસ્ત નેક અને બીનસ્વાર્થિ માણુનો માટે હોય છે જેઓ ખાટી દુનિયામા માણુમ જાતના જવા માટેના કામોમા, તેમજ ધર્મને લગતા કામોમા રોકાયેલા રહે છે, પણ જેઓ આ કામ માણુમ જાતના મુખ અને સદગુણનો વધારો કરવા માટે નહીં પણ પોતે તૈયાગ લીધેલી યોજનાને કોઈપણ રીતે અમલમા મુકવાની ઇચ્છા (hobby) તથા પોતાના વિચારો અને મતોને પોતાની આમખામ ફેલાવવાની ઉલટને માટે, યા કોઈ બીજી સ્વાર્થિ મતલબને ખાતરજ ઉપવા કામમા રોકાયેલા રહે છે, તેઓ પોતાની સ્વાર્થિ મતલબને લીધે

ઉપર પોતે ઉત્પન્ન કીધેલા દેખાવો પાંચમાં વિભાગના એકાદ પદાર્થથી બનેલા હોય છે. વળી ખાકી પદાર્થ ચળકાટ વગરનો હોવાથી ખાકી દેખાવો ઝાંખા જણાય છે, ત્યારે આ તબક્કા ઉપરનાં દેખાવો ઘણા પ્રકાશીત તથા ખુશનુમાં લાગે છે. ખાકી દુનિયામાં નહીં જોવામાં આવેલા રંગો અતરે નજરે પડે છે.

આ પ્રમાણે દરેક માણસ પોત પોતાનાં વિચારો પ્રમાણેનાં દેખાવો પોતાની આસપાસ જોઈ શકે છે, તથા તેમાં મજાક મેળવી શકે છે. ઘણાંખરાઓ પોતે ઉત્પન્ન કીધેલા દેખાવોની વચ્ચેમાં પોતાનાં મનપસંદ કામમાં મશગુલ રહેતા હોવાથી બીજાઓએ ઉત્પન્ન કીધેલા દેખાવો તેઓ જોઈ શકતા નથી. પણ જો એક જોદા-શનાસીનો અભ્યાસી જીવતાં જીવતાં આ તબક્કાનો દેખાવ જોઈ શકે એટલો આગળ વધેલો હોય છે, તો દરેક મરનારે પોતાનાં વિચારનાં બાળથી ઉત્પન્ન કીધેલા તરેહવાર જાતનાં સુંદર ખુશનુમાં પ્રકાશીત દેખાવો તે જોઈ શકે છે. ખાકી દુનિયામાં જોયેલા દેખાવો અતરે ઉપજાવી શકાય છે, એટલું જ નહીં પણ માત્ર કંઈપી શકાતા તમામ દેખાવો પણ તત્કાલે ઉત્પન્ન કરી શકાય છે. જેની કલ્પનામાં ધોળા પદાર્થો હોય છે તે ઘણા જ ઉમદા દેખાવો પોતાની આસપાસ ઉત્તમ હોય છે, તે ઘણા જ ઉમદા દેખાવો પોતાની આસપાસ કરી શકે છે, ત્યારે એક સાધારણ માણસ પોતે ખાકી દુનિયામાં જોયેલો દેખાવ અતરે પાછો ઉત્પન્ન કરે છે. કલ્પનાં શક્તિ અતરે એટલો ભાગ બળવે છે. દરેક ધર્મનાં લોકોમાં જેહેસ્તમાં જન્મતા દેખાવ માટે જે સાધારણ વાતો માનવામાં આવે છે, તે દેખાવો આ તબક્કા ઉપર જન્મતા થયેલાં માણસો પોતાની કલ્પનાં શક્તિથી ઉત્પન્ન કરી શકે છે. દરેક ધર્મનાં લોકોનાં જેહેસ્તનાં દેખાવ વીષેનાં વિચારો જુદા હોય છે. ઘણલા તરીકે જો એક મુસલમાનને પુછવામાં આવશે કે જેહેસ્તનો દેખાવ કેવો હોય, તો તે કહેશે કે જેહેસ્ત એક અતી ખુશનુમાં જગ્યા છે કે જ્યાં પુષ્કળ પરીઓ રહે છે. બીજાઓ એમ કહેશે કે જેહેસ્તમાં દરેક ચીજ સોનાની અને હીરા જડીત હોય છે, ત્યાં દીવખુશ ભાગો હોય છે, જ્યાં અત્તર અને ગુલાબના ફુવારાઓ ઉડતા હોય છે. જરથોસ્તીઓને પુછીશું તો

કેદાર એમ કહેશે કે એ ઉપરાંત ઉપલા ખુગાનુમાં જાગોની વચમાં એક મુંદર રડીઆમણું મક્કન હોય છે જેની લીંતો ઉચામાં ઉચી જતના લોખાનની બનાવવામાં આવેલી હોય છે, જેના જારી જારણા સુખડતા હોય છે, અને મહેવની વચ્ચે વચ્ચે એક હતાએદો જોરડો હોય છે ત્યાં એક ઘણું જ મોટા મોનાના અક્કરગાળીઆમાં આતંગ રોશન રાખવામાં આવેલો હોય છે, જેની પામખાની ફેરેન્તાઓ, ઇન્દો અને અમશાસ્ત્ર દો કગ્તા હોય છે આ મધળા દેખાવો મર્વની કટપનાં તથા યાદદાન્ત ગમ્તિ પ્રમાણે આ તબક્કા ઉપર ઉત્પન કરી શકાય છે. જેઓ જેહેસ્તમાં જવાની આશા અને મતલબથી ખાકી દુનિયામાં સખાવતનાં યા બીજા મારાં કામો કરે છે તેઓ જેહેસ્તનાં દેખાવો વિષે જે વિચાર ધરાવતા હોય તેવાજ દેખાવો આ તબક્કા ઉપર આવ્યા પછી ઉત્પન કરી શકે છે, અને તેવાંજ જેહેસ્તમાં રહેતા હોય એવો અનુભવ લે છે એક મુમલમાન, મુસલમાનના જેહેસ્તના વિચારો પ્રમાણે, એક જરથોસ્તી પોતે માની લીધેલા વિચારો પ્રમાણે, એવી રીતે દરેક જણ પોત પોતાના ખ્યાલ પ્રમાણેનાં દેખાવો ઉપજાવી શકે છે જા ઉપરથી માલમ પડે છે કે અતરે યાને આ તબક્કા ઉપર લોકો મુખી હોય છે, અને દેખાવ પણ ખાકી દેખાવ કરતા ઘણા મુંદર હોય છે. એટલા માટે આ હુમેન્તગેદાનનાં દેખાવોને જેહેસ્તના દેખાવો તરીકે માનવામાં આવે છે

હુમેન્તગેદાન નેક પણ સ્વાર્થિ પુર્યોને માટે હોય છે, ત્યારે જેહેન્ત નેક અને બીનસ્વાર્થિ માણુનો માટે હોય છે જેઓ ખાકી દુનિયામાં માણુમ જતના લલા માટેના કામોમાં, તેમજ ધર્મને લગતા કામોમાં રોકાયેલા રહે છે, પણ જેઓ આ કામ માણુમ જતનાં સુખ અને મદગુણુનો વધારો કરવા માટે નહીં પણ પોતે તૈયાર કીધેલી ચોજનાને કોઈપણ રીતે અમલમાં મુકવાની ઇચ્છા (hobby) તથા પોતાના વિચારો અને મતોને પોતાની આસપાસ ફેલાવવાની ઉલટને માટે, યા કોઈ બીજી સ્વાર્થિ મતલબને ખાતરજ ઉપલા કામમાં રોકાયેલા રહે છે, તેઓ પોતાની સ્વાર્થિ મતલબને લીધે

આ તળાકા ઉપર જગૃત થાય છે, અને સઘળું પોતાની મતલબ પ્રમાણે જ બનતું જોઈ ખુશી થાય છે. આવી રીતે ભલા પણ સ્વાર્થિ કામનો બદલો તે હમેસ્તગેહાનમાં મેળવે છે. તેઓ પોતાની યોજનાં પ્રમાણે રચાયેલી ઉદ્યોગ શાળાઓ, ધર્મશાળાઓ, દેવળો, અને નીશાળોનો કારભાર પોતાની મરણ પ્રમાણે પુર છુટથી ચલાવતા જણાય છે, અને ત્યાંથી પણ ખાકી દુનિયાનાં માણસોના મન ઉપર પોતાનાં જ ખ્યાલો “મીઠીઅમ” મારફતે ઠસાવવાની વેતરણ કરે છે.

કેટલીએક વખત ખાકી દુનિયામાં એવો પણ શખ્સ આપણે જોઈએ છીએ કે જે ધર્મને માટે મહેનત કરતો હોય છે, લોકોને ધર્મ-બોધ આપતો હોય છે, પણ તેમ કરવામાં તેની મતલબ લોકોને ધર્મી બનાવવાની નહીં, પણ પોતે ધર્મ સંબંધી જે વીચારો માની લીધા હોય તેજ વિચારો બીજાનાં મન ઉપર ઠસાવવાની હોય છે. બીજાઓ પણ તેનાં જ વિચારો કબુલ કરે, અને તેનાં જ શીખવવા પ્રમાણે ચાલે તે જોવાને તે ઘણો આતુર હોય છે. બીજાઓ ગમે એવા ધર્મી હોય, પણ પોતાના ધર્મ સંબંધી વિચારોથી જુદા પ્રકારના વિચારો જો તેઓ ધરાવતા હોય, તો તેઓ તેને અણગમતા હોય છે. પોતાથી જુદું મત ધરાવનાર શખ્સો પણ બીજાઓને ધર્મ સંબંધી બોધ દઈ શકે એ વાત તેના જોભમાં ઉતરી શકતી નથી. ધર્મ માટે મહેનત કરવામાં અને રંજ માથે ઉઠાવવામાં તેની મુજ મતલબ માત્ર પોતે માની લીધેલા ધર્મ સંબંધી વિચારો પોતાની આસપાસ ફેલાવવાની જ હોય છે. એક શખ્સ ધર્મી છે યા અધર્મી છે તે જાણવા કરતાં તે શખ્સ પોતાનાં જ જેવા વિચારો ધરાવે છે કે નહીં તે જાણવા તે વધારે ઇતેજર હોય છે. આવા શખ્સો પોતાનાં આ ધર્મી કામોમાં સમાયેલી આપસ્વાર્થિ મતલબને લીધે આ પાંચમા તળાકા કરતા અતી ઉચ્ચા બેઠેસ્તમાં આ કામનો બદલો મેળવવા જઈ શકતા નથી, પણ તેઓએ જો બીજું કંઈ બીજા સ્વાર્થિ કામ કીધેલું હોય છે તો તે કામનું ફળ મેળવવા તેઓ બેઠેસ્તમાં જઈ શકે છે, ન્યારે ઉપલા સ્વાર્થિ ધર્મી કામનું ફળ તો આ હમેસ્તગેહાનનાં તળાકા ઉપર જ મેળવે છે. વળી જો તેઓએ છંદગી દરમ્યાન એકપણ બીજા સ્વાર્થિ કામ કીધેલું હોતું નથી તો તેઓ

ઉભા કીધેલા દેખાવો પણ વધુ રળીઆમણા અને મુંદર હોય છે. પાંચમાં વિભાગનાં પદાર્થ કરતાં પણ વધુ પ્રકાશીત આ છઠ્ઠા વિભાગના પદાર્થથી ઊનેલા પહોરો, ઊરફથી ઢંકાયલા શીખરવાળા પર્વતો, મહાસાગરો, ફળદ્રુપ ખીણો અને મેદાનોના મુંદર મનોરંજક અળ-કતા દેખાવો ખાકી દુનિયામાં કેયે પણ જોવામાં આવતા નથી. ઉંચા પ્રકારની વિદ્યા તથા હુન્નર ધરાવનારા લોકોમાંના સ્વાર્થિ પુરૂષો અતરે જોવામાં આવે છે. પોતે મેળવેલા હુન્નર યા વિદ્યાનો સ્વાર્થિ ઉપયોગ કરવા ખાતર, અને તેમાં સમાયલા બેહુઠ એકલપેટાપણાને લીધેજ તેઓને અતરે જાગૃત થવું પડે છે. તેઓએ માણસ જાતની તરેહવાર પ્રકારની ઇચ્છાઓને વૃત્ત કરવા સુધરેલી અને ઉંચા પ્રકારની નવી નવી રીતો શોધી કહાડવામાંજ પોતાના હુન્નર અને વિદ્યાનો ખાકી દુનિયામાં ઉપયોગ કીધેલો હોય છે. કેટલાક ધર્મી લોકો પણ અતરે જોવામાં આવે છે, જેઓને ધર્મ સંજ્ઞાથી સાંકડા વિચારોને લીધેજ અતરે જાગૃત થવું પડે છે. પણ તેઓના આ વિચારો પાંચમાં તળકા ઉપર જાગૃત થયેલા લોકોનાં વિચારો કરતાં ઓછા સાંકડા હોય છે. તેઓ પોતાની આ હાલત કરતાં ઉંચી હાલતમાં જવા ઇતેજર હોય છે.

સાતમો તળકો.

એમલ દુનિયાનાં આ સાતમાં યાને સોધી ઉંચા તળકા ઉપર જે માણસો જોવામાં આવે છે તેઓ ઘણી ઉંચી મનશક્તિ ધરાવનારા તથા સઘળી રીતે હુશીયાર તથા કાબેલ પણ જડવાદી (Materialist) મરદો તથા ઓરતો હોય છે. એઓ મીનોઈ ચીજની હસ્તી કબુલ કરતા નથી પણ ફક્ત ખાકી પદાર્થમાંજ માનનારા હોય છે. અંતર જ્ઞાન (Intuition) મારફતે ઉંચું જ્ઞાન મેળવી શકાય એ વાત તેઓ સ્વીકારતા નથી, પણ માત્ર મનની મારફતેજ જ્ઞાન મેળવી શકાય એમ તેઓ માનતા હોય છે. આથી આ તળકા ઉપર પણ તેઓ મનની મારફતેજ જ્ઞાન મેળવવાની રીતને વળગી રહે છે. 'ચાર્લસ લેમ્બ' પોતાની ખાકી જીવંતી દરમિયાન એવું ઇચ્છતો હતો કે અંતર

જ્ઞાનની કક્ષેડી રીત મારફતે જ્ઞાન મેળવવાને બદલે જે બેહેસ્તમાં પણ તેની માનીતી ચોપડીઓ મારફતેજ વિદ્યા મેળવી શકાતી હોય તે વધારે સારૂ. આવો વિચાર ધરાવનારા ઘણા વિદ્યાના અભ્યાસીઓ ઘણા લાંબો વખત વેર—ખેદાશનાસીમાં આગળ વધેલી એક બાઈનાં કહેવા પ્રમાણે તો કેટલીક સદીઓ સુધી—આ તબક્કા ઉપર પોતાની માનીતી બાબદોના અભ્યાસમાં રોકાયલા રહે છે, અને એથીજ સંતોષ પકડે છે. તેઓએ પોતાની બાકી છાંદગીના મોટા ભાગ આવા અભ્યાસમાં ગુભરેલો હોવાથી તેઓ અતરે પણ એવા પ્રકારના અભ્યાસમાંજ મગ્ન હોતા જણાય છે. જ્યારે મીનોઈ શક્તિ માનનારા વિદ્વાનો બેહેસ્તમાં અંતરજ્ઞાન તથા બીજી મીનોઈ શક્તિની મારફતે જ્ઞાન મેળવતા હોય છે ત્યારે ઉપલા જડવાદી વિદ્વાનો આ તબક્કા ઉપર મીનોઈ શક્તિનો ઉપયોગ કરી શકતા નથી. એક જડવાદી વિદ્વાન બાકી દુનિયામાં વિદ્યાને લગતી જે શોધમાં રોકાયેલો હોય છે તે શોધમાં ફક્ત પામવા અગાઉ જોતે મરણ પામે છે તો આ તબક્કા ઉપર જાગૃત થતાંજ અંતથી તે શોધની પાછળ મડે છે, પણ બાકી શક્તિઓનેજ વળગી રહેતો હોવાથી અહીં પણ તેને બંધન (limitation) સાથેજ કામ કરવું પડે છે, યાને ઉંચી શક્તિઓનો તે ઉપયોગ કરી શકતો નથી. ઘણીક વખત આવા માણસો પોતાની આ હાલત કરતાં વધુ ઉંચી હાલતમાં જવાઈ શકાય એમ માનતા નથી, અને જેમ બાકી દુનિયાં છોડી જવા માટે, યાને બાકી મોતથી લોકો બીહિ છે તેમ એમણે દુનિયાં છોડી જવી પડશે એવા વિચારથી, યાને એમણે મોતથી ઉપલા જડવાદી લોકો બીહિ છે.

એમણે દુનિયાંના સાત તબક્કાના ઉપલા વર્ણન ઉપરથી આપણને મુખ્ય શીખવાનું એ મલે છે કે જ્યારે સર્વેથી નીચલા યાને પહેલા તબક્કાને સાધારણ રીતે દોજખ/કહેવામાં આવે છે, ત્યારે બાકીનાં, તેમાં ખસુસ કરીને પાંચમાં, છઠ્ઠા, તથા સાતમાં તબક્કાઓને હમેસ્તગેહાન—યાને બેહેસ્ત તથા દોજખ વચ્ચેની જગ્યા—કહેવામાં આવે છે. બીજું ઘણુંજ અગત્યનું શીક્ષણ એ મલે છે કે, ધર્મો, સખાવતી, યા બીજા કોઈ પણ પ્રકારનાં ગમે એટલાં સારાં કામો

એક શખસ તરફથી કરવામાં આવ્યાં હોય, પણ જો આ કામમાં તેનો ખરો હેતુ પારકાનું ભલું કરવાનો ન હોય, જો આપમતલબ અને આપસ્વાર્થથી આ કામો કરવામાં આવ્યાં હોય, જો પોતાની તારીફનાં ખાંકા કુંકાવા, સરકારનો એકાદ જેતાબ મેળવવા, સખાવતી ખાતાને પોતાનું નામ અપાવવા, યા લોકોનું માન મેળવવા માટેજ તેને આ કામો કરવાનું મન થઈ આવ્યું હોય, તો તેવાં સારાં પણ સ્વાર્થિ કામોનો બદલો બેહેસ્તમાં મળી શકતો નહીં હોવાથી હુમેસ્તગેહાન-માંજ તેનો બદલો મેળવે છે., પણ તમામ સારાં કામો, સારા સખુનો તથા સારા વિચારો જે કંઈ પણ આપસ્વાર્થ વગર કરવામાં આવેલાં હોય છે, તેઓનું ફળ મેળવવા તેનું બેહેસ્તમાં જવું થાય છે. આખી જીંદગી દરમિયાન જેણે એક પણ ખીનસ્વાર્થિ કામ કર્યું હોય છે તેજ માત્ર બેહેસ્તમાં લાન સહીત જઈ શકે છે.

વાંચનારની આ ઉપરથી ખાતરી થશે કે જીંદગીમાં કીધેલા એકે એક વિચારનું ચોખ્ખું પરીણામ મરણ પછી લોગવવાની જરૂર છે. મરણ પછી કેાઈ જોડાઈ શક્તિ વચ્ચે પડી રવાનને બેહેસ્તમાં યા દોઝખમાં મોકલતી નથી, તેમજ બેહેસ્ત અને દોઝખ અમુક જગ્યાઓ નથી, પણ કુદરતનાં અમુક નીયમ પ્રમાણે જે વિચાર આંચારથી તેણે પોતાનું એસલ શરીર જીવતાં જીવત ખાંધ્યું હોય તેજ વીચાર આંચારો તેને મરણ પછી કેદ પકડે છે, યાને પોતાનાં ચરમાર્થો વીચારોનું સુખ બેહેસ્તમાં લોગવતો તેને પહેલાં અટકાવે છે. ‘જેવું કરો તેવું લોગવો,’ એ કાયદો સંપુર્ણ રીતે અમલમાં આવે છે, અને નહાનામા નહાનાથી મોટામાં મોટા સર્વે વીચારોનું ફળ લોગવવાની જરૂર પડે છે. આપણે જીવતાં જીવતજ ધુરા વીચારથી આપણાં દોઝખનાં બંધીખાતાની દીવાલમાં એક એક ઇંટ વધારતા જઈએ છીએ અને આપણા ધુરા વિચારો પ્રમાણેજ દોઝખનું બંદીખાતું નહાતું યા મોટું અને છે જેમાં થોડો યા ઘણો વખત રવાનને કેદ રહેવું પડે છે. એથી ઉલટું હરેક નેક વિચારથી બેહેસ્તનાં પ્રકાશીત મેહેલમાં આપણે વધારો કર્યા જઈએ છીએ. બેહેસ્ત તથા દોઝખ તે અમુક જગ્યાઓ નથી, પણ હરેક માણસનાં નેક યા ધુરા વિચારોથી તેનાં રવાનના લાનની મરણ પછીની સારી યા નરમી હાલત માત્ર છે.

ત્યારે માણસના ‘કામરૂપ’ નાં સાતે પડોનો પદાર્થ મોટે ભાગે છુટો પડી જાય છે, અને દરેક પડનો માત્ર થોડોજ પદાર્થ રહી જાય છે, ત્યારે રવાન આ બાકી રહેલું ‘કામરૂપ’ છોડી જાય છે જેને ત્યાર પછી ‘જોષુ’ કહેવામાં આવે છે. એમાં સમાયલી ‘મેગનેટીક’ શક્તિથી એ ‘જોષુ’ થોડો વખત ટકી રહે છે, પણ એ શક્તિ પુરી થતાંજ તે પણ નાશ પામે છે, ચાને બાકીનો એસલ પદાર્થ પણ એસલ અતુ અને પરમાણુઓમાં વીખરાઈ જાય છે. હલકા બદુગરો આ જોખાનો પણ નીચ સ્વાર્થિ ઉપયોગ કરી શકે છે.

જેમ બાકી શરીર છોડતાંજ રવાન થોડો વખત બેસાન હાલતમાં રહે છે, તેમ ‘એસલ શરીર’ છોડતાંજ થોડો વખત રવાન બેસાન હાલતમાં આવે છે, અને જામૃત થતાંજ તે પોતાને બેહોસ્તમાં ન કદવી શકાય એવાં બેહુદ સુખ તથા આનંદમાં જીએ છે.”

*આ બાબત વિશે વધુ જ્ઞાન મેળવનારાઓએ નીચલી ચોપડીઓ જોવી :—

"Ancient Wisdom," by Annie Besant, "Growth of the Soul," by A. P. Sinnett

Theosophical Manuals, Nos. I to VII

Theosophical Convention Lectures, 1893-1901, Vols S.

પ્રકરણ ૬ હું.

મોત પછી રવાનની હાલત—(ચાલુ.)

મનસીક દુનિયા—બેહેરત—તેનાં સાત તખક્કા.

‘કામરૂપ’ નાં સાતે પડેનો નાશ થયા પછી ‘કામરૂપ’નાં જોખાને મુકી દઈ રવાન ‘મનસીક શરીર’માં ‘મનસીક દુનિયા’માં યાને બેહેસ્તમાં દાખલ થાય છે. ‘એસલ દુનિયા’ની માફક બેહેસ્ત પણ કાંઈ જુદી હલાએદી જગ્યા નથી, પણ ખાફી દુનિયા, ‘એસલ દુનિયા’ તેમજ ‘મનસીક દુનિયા’ આપણી પૃથ્વી ઉપર એક મેક માથ લેલાઈ-નેજ રહેલી હોય છે. દરેક દુનિયાનાં લોકોનાં શરીર જુદી જુદી જાતનાં પદાર્થનાં બનેલા હોવાથી તેઓ બીજી દુનિયાનાં લોકોને જોઈ શકતા નથી. બેહેસ્તમાં રવાન ‘મનસીક શરીર’માં હોવાથી જે ઉંચા પ્રકારની કુજણી આ શરીર લઈ ચકે છે તેનેજ લગતી ઉંચી લાગણીઓ તથા રોખાવોનું તેને લાન થાય છે. બેહેસ્ત ગોયા એક અતી આનંદનુ ધામ છે કે જ્યાં કોઈપણ જાતની જુરી લાગણીઓ, યા ગમ, યા ફીકર યા દુઃખ મુદલ હોતાં નથી. જો ખાફી દુનિયામાંથી તમામ દુઃખ

તથા બદીઓ બાદ કરીએ અને બાકી રહેલા મુખોને જેટલું કઠ્ઠી શકાય એટલું ઉત્તમમાં ઉત્તમ પ્રકારમાં આપણી આસપાસ ફેળાયલું વિચારીએ તો બેહેસ્તની હાલતને સેજ ખ્યાલ આવી શકે. જે ચીજ આપણને ગમતી નહીં હોય, જે માણસ આપણને પસંદ નહીં હોય, યા જેને આપણે ધીક્કરતા હોઈએ તે ચીજ તથા તે માણસને આપણે બેહેસ્તમાં ભેઈગરતા નથી—તેની યાદજ ત્યાં આવતી નથી—પણ ફક્ત મનપસંદ ચીજો, મન ગમતી વસ્તુઓ, આનંદ ઉપજાવનાર દેખાવો, બહાલાં સગાંઓ, તથા ખ્યારા દોસ્તોને ભેઈ શકીએ છીએ. આથી મરનારને બેહેસ્તનાં કોઈ પણ તબક્કા ઉપર બેહુદ આનંદ યાને ખુશાળી ઉપજતા વગર રહેતી નથી.

એક માણસ વધતાંમાં વધતી જેટલી હદ સુધી ખુશાલી કઠ્ઠી શકે એટલી ખુશાળી તે બેહેસ્તમાં લોગવે છે. આથી દરેક જણ પોતાની ખુશાળીમાં સંતોષ પામે છે. વળી ખુશાળી કાંઈ એક જાતની હોતી નથી. કોઈને એક ચોકસ જાતની હાલતમાં ખુશાલી લાગે છે ત્યારે બીજાને કાંઈ બીજી હાલત માટે ખુશાળી ઉપજે છે. એ પોતે પોતાને પસંદ પડતીજ હાલતમાં પોતાને જોયાથી ખુશી થાય છે. કોઈ બહાલાં સગાઓનીજ પરવરસી કરવામાં, કોઈ ધર્મી છંદગી ગુજારવામાં, કોઈ નાચાર લોકોને મદદ કરવામાં, કોઈ વિદ્યા અભ્યાસમાં, કોઈ શોધખોળ ચલાવવામાં, તો કોઈ મીનોઈ જ્ઞાન મેળવવામાંજ પોતાને સુખી બીચારે છે. આથી જે જાતનાં સુખને તે ઉત્તમ સુખ માની લેતો હોય તેજ જાતનું સુખ તે બેહેસ્તમાં લોગવે છે. આ ઉપરથી એમ નહીં સમજવું કે જો એક શખ્સ ખરાબ વર્તણુકમાં સુખ માનતો હોય, અથવા આપસ્વાર્થિ કામો કરવામાં પોતાને સુખી વિચારતો હોય, તો તે બેહેસ્તમાં પણ આજ પ્રકારનું સુખ મેળવશે. નહી, કારણકે બેહેસ્તમાં આવવાને લાયક થવા માટે સુખ્ય સ્વરતજ એ હોય છે કે બેહેસ્તમાં જ્યાં ઇચ્છનાર માણસે નેક કામો કરીધેલાં હોવાં ભેઈએ, એટલુંજ નહી, પણ તે કામો કાંઈ પણ આપસ્વાર્થિ મતલબ વગર કરવામાં આવેલાં હોવા ભેઈએ. જો એક પાત્ર પરમાર્થી કામ યા વિચાર ગઈ છંદગીમાં

પ્રકરણ ૬ હું.

મોત પછી રવાનની હાલત—(ચાલુ.)

મનસીક દુનિયા—બેહેસ્ત—તેનાં સાત તખ્તકા.

‘કામરૂપ’ નાં સાતે પટોનો નાશ થયા પછી ‘કામરૂ’ જોખાંને મુકી દઈ રવાન ‘મનસીક શરીર’માં ‘મનસીક દુનિયા’માં બેહેસ્તમાં દાખલ થાય છે. ‘એસલ દુનિયા’ની માફક બેહેસ્ત કાંઈ જુદી હલાએદી જગ્યા નથી, પણ ખાકી દુનિયાં, ‘એસલ હું’ તેમજ ‘મનસીક દુનિયાં’ આપણી પૃથ્વી ઉપર એક મેક માથે વેનેજ રહેલી હોય છે. દરેક દુનિયાનાં લોકોનાં શરીર જુદી જુદી પદાર્થનાં બનેલા હોવાથી તેઓ જીજી દુનિયાનાં લોકોને જોઈ નથી. બેહેસ્તમાં રવાન ‘મનસીક શરીર’માં હોવાથી જે ઉંચા રની મુજણી આ શરીર લઈ શકે છે તેનેજ લગતી ઉંચી લાગ તથા દેખાવોનું તેને લાન થાય છે. બેહેસ્ત ગોચા એક અતી ધામ છે કે જ્યાં કોઈપણ બાતની ખુરી લાગણીઓ, યા ગમ, યા દુઃખ મુદલ હોતાં નથી. જે ખાકી દુનિયામાંથી તમામ

૧થા બદીઓ બાદ કરીએ અને બાકી રહેલા સુખોને જેટલુ કલ્પી શકાય એટલુ ઉત્તમમાં ઉત્તમ પ્રકારમા આપણી આસપાસ ફેળાયલું વિચારીએ તો બેહેસ્તની હાલતનો સેજ ખ્યાલ આવી શકે. જે ચીજ આપણને ગમતી નહીં હોય, જે માણસ આપણને પસંદ નહીં હોય, યા જેને આપણે ધીક્કારતા હોઈએ તે ચીજ તથા તે માણસને આપણે બેહેસ્તમાં ભેઈ શકતા નથી—તેની યાદજ ત્યાં આવતી નથી— પણ ફક્ત મનપસંદ ચીજો, મન ગમતી વસ્તુઓ, આનંદ ઉપભવનાર દેખાવો, બહાલાં સગાંઓ, તથા પ્યારા દોસ્તોને ભેઈ શકીએ છીએ. આથી મરનારને બેહેસ્તનાં કોઈ પણ તળાકા ઉપર બેહદ આનંદ યાને ખુશાળી ઉપજ્યા વગર રહેતી નથી.

એક માણસ વધતાંમાં વધતી જેટલી હદ સુધી ખુશાલી કલ્પી શકે એટલી ખુશાળી તે બેહેસ્તમાં લોગવે છે. આથી દરેક જણ પોતાની ખુશાળીમાં સંતોષ પામે છે. વળી ખુશાળી કાંઈ એક જાતની હોતી નથી. કોઈને એક ચોકસ જાતની હાલતમાં ખુશાલી લાગે છે ત્યારે બીજાને કાંઈ બીજી હાલત માટે ખુશાળી ઉપજે છે. સૌ પોતે પોતાને પસંદ પડતીજ હાલતમાં પોતાને જોયાથી ખુશી થાય છે. કોઈ બહાલાં સગાઓનીજ પરવરસી કરવામાં, કોઈ ધર્મી જીંદગી ગુજારવામાં, કોઈ નાચાર લોકોને મદદ કરવામાં, કોઈ વિદ્યા અભ્યાસમાં, કોઈ શોધખોળ ચલાવવામાં, તો કોઈ મીનોઈ જ્ઞાન મેળવવામાંજ પોતાને સુખી વીચારે છે. આથી જે જાતનાં સુખને તે ઉત્તમ સુખ માની લેતો હોય તેજ જાતનું સુખ તે બેહેસ્તમાં લોગવે છે. આ ઉપરથી એમ નહીં સમજવું કે જો એક શખ્સ ખરાબ વર્તણૂકમાં સુખ માનતો હોય, અથવા આપસ્વાર્થિ કામો કરવામાં પોતાને સુખી વિચારતો હોય, તો તે બેહેસ્તમાં પણ આજ પ્રકારનું સુખ મેળવશે. નહી, કારણકે બેહેસ્તમાં આવવાને લાયક થવા માટે સુખ્ય સ્વરતજ એ હોય છે કે બેહેસ્તમાં જવા ઇચ્છનાર માણસે નેક કામો કીધેલાં હોવાં જોઈએ, એટલુંજ નહી, પણ તે કામો કાંઈ પણ આપસ્વાર્થિ મતલબ વગર કરવામાં આવેલાં હોવા જોઈએ. જો એક પણ પરમાર્થી કામ યા વિચાર ગઈ જીંદગીમાં

નહીં કીધો હોય તો એસલ ભુવન ઉપરજ રવાનનું સુખ ખલાસ થાય છે, તે બેહેસ્તમાં ભાણુ સહીત જઈ શકતો નથી.

બેહેસ્તના પશુ સાત વિભાગો યા તખલ્લુઓ કરવામાં આવેલાં હોય છે. નીચલા ચાર વિભાગોને ‘રૂપ’ વિભાગ તથા ઉપલા ત્રણને ‘અરૂપ’ વિભાગ કહેવામાં આવે છે. ‘રૂપ’ તથા ‘અરૂપ’ નામો આપવાનો સળગ એ હોય છે કે ઉપલા ત્રણ વિભાગનો પદાર્થ વિચારના બળથી ‘રૂપો’ યાને આકાર લેતો નથી, ન્યારે નીચલા ચાર વિભાગોના પદાર્થમાં વિચાર કરવામાં આવતાંજ આકારો ઉત્પન્ન થાય છે.

ખોદાશનાસીના એક આગળ વધેલા ચેલાનેન્યારે પહેલીજવાર જીવતાં જીવત બેહેસ્તની હાલત બતલાવામાં આવે છે, ત્યારે ત્યાં ઉપજતા હદ બહાર આનંદથી, તથા સ્વપ્નામાં કોઈ દીવસ નહીં ભેયલા એવા ભત ભતનાં દીલખુશ રંગો તથા ખુશનુમાં રાશનીઓ ભેઈ, તે છક્ક થઈ જાય છે. કોઈ પણ ચીજ ભેતાંજ તે માટેની તમામ હકીકત તથા તે વિશેનું તમામ જ્ઞાન તેને માલમ પડી આવે છે. તેમજ કોઈ પણ શખ્સને ભેતાંજ તેની છુપી તેમજ બહાર તમામ જાણદો તથા ખાસીઅતો તે જાણી લે છે. એસલ દુનિયાનાં ઉપલા ત્રણ એટલે પાંચમા, છઠ્ઠા, અને સાતમાં તખલ્લુ જેને આપણે હમેસ્તગેહાન કહીએ છીએ તે વિષે આપણે જાણી ગયા કે ત્યાંનાં પદાર્થમાં એવો ગુણ હોય છે કે કોઈ પણ માણસ યા ચીજ યા દેખાવનો વિચાર કરતાંજ તે ત્યાંના પદાર્થમાં તરત હસ્તીમાં આવી જાય છે એક પહાડનો વિચાર કરતાંજ ત્યાંનાં પદાર્થનો એક પહાડ વિચારની શક્તિથી બની જાય છે. આ ક્રિયા બેહેસ્તનાં તખલ્લુઓ ઉપર વધારે સંપૂર્ણ રીતે થાય છે. કારણ ‘મનસીક દુનિયા’નો પદાર્થ એસલ પદાર્થ કરતાં બી પાતળો અને સહેલથી આકાર લઈ શકે એવો હોય છે.

કોઈ પણ ચીજનો વિચાર કરતાંજ તે પ્રાપ્ત થાય છે. જો એક શખ્સ કોઈ ચોક્કસ શેહેરનો વિચાર કરે છે તો તેજ ઘડી તે પોતાને તેજ શેહેરમાં જુએ છે, યાને તેની આગળનાં મનસીક પદાર્થમાં શેહેરનો આકાર તેનાં વિચારની શક્તિથી બની જાય

છે. એજ પ્રમાણે જો તે કોઈ દોસ્તનો વીચાર કરે છે તો તેજ ઘડી પોતાના દોસ્તને પોતાની આમેજ ઉભેલો બુએ છે. બેહેસ્તમાં ખુરાનુ નામ નીશાનજ નહીં હોવાથી ત્યાં કોઈ ખુરો વીચાર કરી શકતુંજ નથી. બેહેસ્તમાં સારા વિચારો કરતાંને વારજ તેઓ પ્રપ્રલીત થતા હોવાથી, યાને પોતાનાં સારા વિચારો પ્રમાણેજ સૌ બનતું હોવાથી, દરેક શખ્સને ત્યાં આનંદ ઉપજે એ સ્વભાવીકજ છે.

ખાકી દુનિયાંમાં એક શખ્સ બીજાને કાંઈ ઉમદા બાબદ કહેવા માંગે છે ત્યારે તે કેટલીએક વખત બરાબર સમજાવી શકતો નથી, પણ બેહેસ્તમાં તો જે કાંઈ બાબદ કહેવાની હોય તેનો વિચાર કરતાંજ જે વિચાર-આકાશે ઉત્પન્ન થાયછે તે જોતાંને વારજ સામે ધણી તમામ વાત સમજી જાયછે. ત્યાં જ્ઞાન પણ એજ રીતે આપવામાં આવે છે. આવી રીતે જ્યારે એક ચેલો પોતાના ગુરૂ પાસે બેહેસ્તમાં જ્ઞાન મેળવતો હોય છે ત્યારે ગુરૂ ગમે એટલો આગળ વધેલો હોય તોપણ ચેલો પોતેજે તબક્કા ઉપર હોય તેટલુંજ અને તેને અનુકુળજ જ્ઞાન તે મેળવી શકે છે. ગુરૂનું તમામ ઉમદા જ્ઞાન તે સમજી શકતો નથી, કારણ પોતાની શક્તિ ઉપરાંત વધુ જ્ઞાન તે લઈ શકતો નથી.

ખાકી દુનિયાંમાં બનેલા તમામ બનાવો બેહેસ્તનાં પદાર્થમાં અતી બારીક ચિત્ર રૂપે જળવાઈ રહેલા હોય છે, જેને ચિત્રગુપ્ત યાને ‘આકાશીક રેકર્ડ્સ’ અથવા કુદરતની યાદદાસ્ત (memory of nature) કહેવામાં આવે છે. આ બારીક ‘આકાશીક-રેકર્ડ્સ’ને એક ચેલો જોઈએ એટલો મોટો કરી શકે છે. જીવતાં જીવત બેહેસ્તની હાલતમાં આવી શકે એટલે દરજ્જે આગળ વધેલો ખોદાશનાસીનો એક અભ્યાસી ‘આકાશીક રેકર્ડ્સ’ વાંચી શકતો હોવાથી દુનિયાંમાં આગળ બની ગયલા તેમજ હાલ બનતા બનાવો તેની આંખ આગળ વિગતવાર પાછા બની જતા તે ખુસ્તા જોઈ શકે છે. આથી આગળા બનાવો જાણવા માટે તેને તવારીખનો ઉપયોગ કરવાની કાંઈ ગરજ કેતી નથી. વગી તવારીખમાં જ્યારે બુલચુક થવાનો સંભવ રહેછે, તોજે તવારીખમાંથી ઘોડાં હજાર વર્ષો પુર્વીનાંજ બનાવો આપણને

મળે છે, ત્યારે ‘આકાશીક રેકર્ડસ’માંથી જે બનાવો આગળ બની ગયલા હોય તેજ બનાવો ચિત્ર રૂપે પાછા પોતાની નજર આગળ બની જતા પેલો એલો કાંઈ પણ બુલ વગર જોઈ શકે છે, તથા ફક્ત હજારો નહીં પણ લાખો વર્ષો ઉપર બની ગયલા બનાવોમાંનો જે કાંઈ બનાવ તે જોવા અહાતોહોય તે પણ જોઈ શકે છે. ખોદાશનાસીને લગતી થોડીક ચોપડીઓ ‘આકાશીક રેકર્ડસ’ જોઈનેજ લખવામાં આવી છે.* વળી પારસી લોકો જે માને છે-કે મહેર દાવર સર્વે બનાવોનો હીસાબ રાખે છે, તે પણ આ ‘આકાશીક રેકર્ડસ’ને લગતોજ ઇસારો હોઈ શકે.

જે એલો બેહેસ્તનાં ‘અરૂપ’ વિભાગમાં યાને સૌથી ઉપલા ત્રણ તળાકા ઉપર જીવતાં જીવત જઈ શકે છે તે પોતાની સઘળી આગલી જીવંતીઓ જોઈ શકે છે. પ્રગટી કરણમાં તે કેવી રીતે આગળ વધ્યો હતો, ખાકી દુનિયામાં તેણે દરેક જીવંતી કેવી રીતે જીવેલી હતી, હાલ પ્રગટી કરણમાં તે કેટલી હદ સુધી આવી પુગ્યો છે તે દરેક ખાખા તેની આંખ આગળ ખુલ્લી થઈ જાય છે. રવાને આગલી જીવંતીમાં કીધેલાં સારાં નરસા કામો માટે તેને આ જીવંતીમાં જે સુખ દુઃખ ખમવાં પડે છે તેમાં સમાયેલો ખોદાનો અહલ ઇનસાફ તે સ્પષ્ટ રીતે ત્યાં સમજી શકતો હોવાથી તે માટે ધણો અજબ થઈ જાય છે. રવાનને જ્ઞાન મેળવવા ખાકી દુનિયામાં હજારો ફેરા ખાવા પડે છે એવું તે અત્યાર સુધી તેની અજ્ઞાને વાજબી લાગવાથી તથા તેનું અંતઃકરણ કબુલ કરતું હોવાથીજ તે માનતો હતો, પણ હવે તે જાતી અનુભવ યવાથી તે જાણદની સમ્યાઈ વીશે તેને જરાકપણ શક રહેતો નથી. આ વાતની સમ્યાઈ થોડી કહાડવા માટે અત્યાર સુધી જે સજુરી રાખી ખોદાશનાસીની સરતો પ્રમાણે તે ચાલ્યો હતો તે સજુરીનો ખદલો તેને પુરતો મલેલો, જલકે મહેનત કરતાં ધણે દરજ્જે વધુ મળેલો જોઈ તે ખુશી થાય છે. આવી રીતે સજુરીની ખરી ખુશી દેને આ વખતેજ માલમ પડે છે.

* ‘આકાશીક રેકર્ડસ’ જોઈને લખેલી ચોપડીઓના નામ:—

Story of Atlantis, by Mr. Sinnett and Mr. Scot Elliot. The Christian Creed, by C. W. Leadbeater.

પોતાના આગલાં જન્મો વીધે આવી રીતે એક વખત જાતી અનુભવ થયા જ્યારે પછી બીજાં જોને તે જોલતા સમજે છે કે 'રવાન એકજ વખત ખાકી દુનિયામાં જન્મ લે છે અને ત્યારપછી બેહેસ્ત થા દોજખમાં તે હુ'મેશ સુધી રહે છે,' ત્યારે આ બે ઉંધુ તથા ગેરવાજબી જોલણું સમજી તેને બીજાં જોલનારની દયા આવે છે. આ વખતે તે જોલનાર ઉપર મુઠલ ઘુસ્સે થતો નથી, તેમજ જોલનારને ધીક્કારથી તુચ્છકારી કહાડતો નથી, કારણ કે મીનોઈ જ્ઞાનથી તેનાંમાં લાયકાત, લલમનસાઈ, નમ્રતા, તથા સાલેસાઈ ઘણી પ્રગટી નીકળેલી હોય છે. જુરામાં જુરા માણસને, તેમજ કજીઆખોર અને ટકટકીઆ માણસોને લઈ ચલાવવા માટે જોઈતી સજુરી તેણે અખત્યાર કરેલી હોય છે. બીજાં જોને લઈ ચલાવવા (Tolerance) ના ઉમેદા જુણને મીનોઈ જ્ઞાનને લીધે ખીલવેલો હોવાથી તે સારી રીતે સમજતો હોય છે કે બીજાં જોને ખરૂં જ્ઞાન નહીં હોવાથી તથા પોતાનાં આગલાં જન્મોનો જાતી અનુભવ નહીં હોવાથી તેઓ આ વાત માનતા નથી, પણ જ્ઞાનમાં આગળ વધવા પછી જ્યારે એઓનું અંતઃકરણ પણ એ વાત કબુલ કરશે, જ્યારે મારી માફક એઓને પણ એનો જાતી અનુભવ થશે ત્યારે એઓપણ આ વાત કબુલ કરશે, એટલુંજ નહીં પણ તે વખતે પોતાનાં આગલાં અજ્ઞાન-પણાનો તેઓને ખરો ખ્યાલ આવવાથી તેઓ ઘણુંજ નમાના અને સાલેસાઈવાળા બની જશે. એક બાળક લાંબા હાથ કરી ચંદ્રમાને પકડવા જાય છે અને તે હાથમાં નથી આવતો તેથી રડે છે તે જોઈ આપણે જેમ તે નીર્દોષ બાળકને તુચ્છકારતા નથી પણ સામું આપણને હસવું આવે છે, કારણ કે આપણે સમજીએ છીએ કે બાળક દ્રક્ત પોતાનાં અજ્ઞાનપણાને લીધેજ ચંદ્રમાને પકડવા જાય છે, તેજ પ્રમાણે બીજાં જોને અજ્ઞાનપણામાં આગળ જન્મો કબુલ નહીં કરતા જોઈ પેલા જ્ઞાની ચેલાને હસવું આવે છે, તેમજ તેઓનાં હુ'ક જ્ઞાન માટે તેને દયા છુટે છે.

પૃથ્વીની શરૂઆતથી તે આજ સુધીમાં દુનિયામાં પેલા થયલા અજાણે માણસોમાંથી એક પણ એવા માણસ વીશે આપણે નથી

સાલ-યુ' કે જેને દોજળ તથા બેહેસ્તમા જઈ જાતી અનુભવથી ખાતરી કરી એમ કહ્યું હોય કે રવાનને કૂડત એકજ વખત આ ખાકી દુનિયામા જન્મ લેવો પડે છે પણ બીજા હાથ ઉપર ખોદા શનાસીના હજારો ચેલાઓ આગળ થઈ ગયલા છે, તેમજ થોડા હાલ પણ હોયાત છે, કે જેઓ મીનોઈ જ્ઞાનની મદદથી બેહેસ્ત તથા દોજળનો જાતી અનુભવ જીવતા જીવત મેળવ્યા પછી હીમતથી કહી ગયા છે અને કહે છે કે રવાનને દુનિયાનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન મેળવવા માટે હજારો દેગ ખાકી દુનિયામા ખાવા પડે છે એટલુંજ નહીં પણ તેઓ ખુબ્બુ લખી ગયા છે કે જેને એ માટે ખાતરી કરવી હોય તેને ખોદાશનાસીની સગત પ્રમાણે ચાલવું અને ત્યાં આપવામા આવેલા સદગુણો મેળવવાની કોશેશ કરવી તેઓ પોતાને માટે બોલતા એવું જણાવે છે કે તેઓ પણ એક જીવગીમા બીજાઓનાજ જેવા અજ્ઞાની હતા, તેઓને પણ એક વખત આ બાળદની સચ્ચાઈ વીશે ઘણો શક હતો, પણ આ સચ્ચાઈ શોધી કહાડવા માટે ઘણા આતુર હોવાથી, તથા ઘણીક મુશીબતો વેઠી ખોદાશનાસીની શરતો પ્રમાણે ચાલવાની અતી ખતીલી કોશેશ કરવાથીજ તેઓ આખરે તે સચ્ચાઈ મેળવી શક્યા છે

બેહેસ્તનું મુખ લોગવવાને ખાતર ડોઈપણ જાતની પરમાર્થી લાગણીની જરૂર છે એ લાગણીઓ જુદી જુદી તરાહની હોય છે, અને તે પ્રમાણે જુદા જુદા પ્રકારની બેહેસ્તની હાલત થાય છે, જેના મુખ્ય માત્ર વિલાગો કરવામા આવ્યા છે એ વિલાગો વીશે આપણા લોકોમા પણ જાત જાતના નામો જાહેર છે જેવા કે મતર પાયા, મહાપાયા, ખોરબોદયાયા, ગરોથમાન, વીગેરે

અતરે એક બાળદના ખુલામાની જરૂર છે 'કામરૂપ'ની એમલ દુનિયામાની જીવગી જોતા આપણે જોયું કે તેના માત્ર પડોમાના દરેકમા જો ઘણો ઘન પદાર્થ ગઈ જીવગીમા લેગો થયો હોય તો તે રવાન એક પછી એક માતે તળકાઓ ઉપર જાગૃત થઈ માત્ર જ્ઞાનનું જ્ઞાન વાન કરતું લે છે પહેલા તે એમજ દુનિયાના પડેજ

તળાકાની દુઃખી દોજખી હાલત લોગવે છે. તે હાલતમાં જ્યારે હવસો નીકલી જવાથી 'કામરૂપ'નું બાહેરનું પડ વીખરાઈ જાય છે ત્યારે બીજા તળાકા ઉપર તે જાગૃત થઈ ત્યાંનું ભાન લે છે. તે પુરૂં થતાં ત્રીજા ઉપર અને એ પ્રમાણે એક પછી એક સાતે તળાકા ઉપર તે જાગૃત થાય છે. પણ એક તળાકા ઉપર એકજ જાતનું ભાન થાય છે, તેથી નીચલા આ ઉંચા તળાકાનું ભાન થતું નથી. જો એમાંના એક તળાકાને લગતા પડમાં ઘણો ઘટ પદાર્થ ભેગો નહીં હોય તો તે ત્યાં જાગૃત થતો નથી. હવે બેદેશ્તનાં પણ સાત તળાકાઓ છે, અને દરેકમાં જુદી જાતનું ભાન થાય છે. પણ મરણ પછી જેમ એસલ શરીરનો સાત જાતનો લોભાયલો પદાર્થ છુટો થઈ એક ઉપર એક ગોથવાઈ ગયલાં સાત પડોમાં ફેરવાઈ જવાથી "કામરૂપ" બને છે તેમ 'મનસીક' શરીરની બાબતમાં થતું નથી. તે શરીરમાં તો જેમ બાકી છ'દગી દરમ્યાન સાતે જાતનો 'મનસીક' પદાર્થ લેલાઈને રહેલો હોય છે તેમજ મરણ પછી પણ રહે છે, યાને સાત જુદાં જુદાં પડોમાં તે છુટો પડી જતો નથી. એનું પરીણામ એ આવે છે કે કોઈ પણ પુરૂષને બેદેશ્તના સાતે તળાકા ઉપર જવાની જરૂર નહેતી નથી. કારણ કે બેદેશ્તનાં ઉપલા તળાકાઓ ઉપરથી તે તળાકાનું તેમજ તેનાંથી નીચલા તળાકાનું ભાન લેવાઈ શકાય છે. સાતમાં તળાકા ઉપર સાતે જાતનું ભાન, છઠ્ઠા ઉપર છ જાતનું ભાન, પાંચમાં ઉપર પાંચ જાતનું એ પ્રમાણે ઘણી જાતનાં ભાન સાથે થાય છે. ફક્ત પહેલા અથવા સર્વેથી નીચલા તળાકા ઉપર એકજ જાતનું ભાન થાય છે.

દરેક માણસ એસલ દુનિયા છોડ્યા પછી બેભાન થઈ જાય છે અને બેદેશ્તનાં જે ઉંચામાં ઉંચો તળાકો લોગવવાને તે લાયકનો હોય છે તે તળાકા ઉપર આવતાંજ તે એકદમ જાગૃત થઈ તે તળાકા તથા તેની નીચેનાં સર્વે તળાકાનું ભાન પોતાની લાયકાત પ્રમાણે તે ત્યાં રાખી શકે છે. જો એક માણસની ઉંમદમાં ઉમદી પરમાર્થી લાગણી બેદેશ્તનાં ત્રીજા તળાકાને લગતી હોય અને તેમા વળી જો પહેલાં અને બીજા તળાકાને લગતી પણ લાગણીઓ થોડે દરજ્જે

હોય તો તે એકદમ ત્રીજા ઉપરજ જાગૃત થઈ ત્રણે પ્રકારની લાગણી ત્યાં જોગવે છે. દાખલા તરીકે બેહેસ્તનાં પહેલા તળકકા ઉપર લઈ જનારી લાગણી કુટુંબ તરફનો પરમાર્થી ખ્યાર છે તથા બીજા તળકકાને લગતી લાગણી ભક્તિભાવની છે. હવે એક શખ્સમાં આ બેઉ જાતની લાગણીઓ હોય અને તેથી ઉંચા દરજ્જાની પરમાર્થી લાગણી ગેરહાજર હોય તો તે બીજા તળકકા ઉપર જાગૃત થઈ ત્યાં બંને અનુભવ મેળવે છે. એટલે કે પોતાનાં કુટુંબની સાથેજ ભક્તિ કરવામાં મસગુલ રહી પોતે મેળવી શકે તેટલો આનંદ મેળવે છે. હવે જો તેનામાં ફક્ત કુટુંબ તરફનો પરમાર્થી ખ્યારજ હોતો અને તે કરતાં ઉંચી કોઈની પરમાર્થી લાગણી નહીં હોતો તો તે પહેલા તળકકા ઉપરજ જાગૃત થઈ કુટુંબની સાથેનાંજ સુખમાં ચકચુર રહેતો. આ ઉપરથી જણાય છે કે દરેક રવાન પોતામાં ઉંચામાં ઉંચી જે પરમાર્થી લાગણી હોય તેને લગતા તળકકા ઉપરજ જાગૃત થઈ ત્યાં તે લાગણી તથા તેનાંથી ઉતરતી લાગણીઓનું સુખ જોગવે છે. પણ તેને અલગ બધા તળકકાઓ ઉપરથી પસાર થવું પડતું નથી. ત્યારે જેઓ બેહેસ્તનાં પહેલા તળકકા ઉપર જાગૃત હોય તેઓ માટે કહી શકાય કે તેઓમાં કુટુંબ તરફનાં ખ્યાર કરતાં બીજા વધુ ઉંચી પરમાર્થી લાગણી એટલા પ્રમાણમાં હોતી નથી. આથી એ હાલત જોગવી રહેવા સાથે તેઓની બેહેસ્તની છ'દગી ખલાસ થાય છે. દરેક રવાન પોતાની ઉંચામાં ઉંચી લાગણીને લગતા તળકકા ઉપરજ બેહેસ્તનો કુલ વખત કહાડે છે. એજાલ દુનિયાની માફક એક પછી એક સાતે તળકકાઓ માંહેથી તે વારા ફરતી પસાર થતો નથી.

હવે આપણે એ તળકકાઓ એક પછી એક તપાસીએ. પણ એટલું યાદ રાખવું કે એક તળકકા ઉપર જાગૃત થનાર રવાનમાં તેનાથી ઉપલા તળકકાઓની લાગણી ગેરહાજર હોવાથી તેથી ઉંચું બેહેસ્ત તે જોગવી શકતો નથી. દરેક પુરૂષ પોતાથી ઉંચામાં જે તળકકા જોગવી શકાય તે તળકકા ઉપરજ જાગૃત થાય છે.

પહેલો તળકકો—(૩૫ વિભાગ.)

કુટુંબ તરફનો બીનસ્વાર્થિ પ્યાર.

‘મનસીક દુનિયા’ના યાને બેહેસ્તનાં જે સાત તળકકાઓ કરવામાં આવ્યા છે તેમાંનો પહેલો યાને સૌથી નીચલો તળકકો કુટુંબ તરફનો પરમાર્થી પ્યાર દર્શાવનારો હોય છે. જે શખ્સો ખાકી જીંદગી દરમિયાન પોતાના કુટુંબ કળીલા માટે જેટલો પ્યાર ધરાવતા હોય તેટલો પ્યાર બીજા કસા માટે ધરાવતા નહીં હોય એવા શખ્સો પોતાની લાગણીઓ, હુવસો, તથા સ્વાર્થિ કામોનો બદલો એજલ દુનિયામાં મેળવ્યા પછી કુટુંબ તરફના બીનસ્વાર્થિ પ્યારને લીધે બેહેસ્તનાં આ પેહેલા તળકકાપર લાન સહીત રહી શકે છે. ખાકી દુનિયામાં બતલાવવામાં આવતો કુટુંબ તરફનો તથા સગાંઓ માટેનો પ્યાર બીનસ્વાર્થિ તેમજ આપસ્વાર્થિ પણ હોઈ શકે છે. એક માતાનો પોતાનાં બચ્ચાં માટેનો પ્યાર ઘણો ખરો બીનસ્વાર્થિ હોય છે. જોકે કોઈ વખત એવું પણ બને છે કે એક માતા પોતાનાં છોકરાંઓ માટે તદ્દન બેદરકાર હોય છે. વળી કેટલીએક વખત તો તેણીનાં ફરજ’દો માટે પારકાંને જેટલી દયા આવે છે તેટલી પણ દયા તેણીને આવતી નથી, જોકે ફરજ’દો તેણીને ચહાતા હોય છે.’ એવામાં સારાં નસીબે જો તેણીનાં એકાદ દીકરાને મોટી ચાકરી યા પૈસા મળે છે તો પૈસા જોઈ દીકરા માટે તેણીનો પ્યાર બાહિરથી ઊલરાઈ આવે છે. આવા મતલબીઆ પ્યારને ખરા પ્યાર સાથે લેખી નાંખવો નહીં જોઈએ. વળી કેટલીક વખતે એક દીકરા, યા બાયડી, કાંઈ મનલાવતી ચીજ જોઈતી હોય તે વખતે પોતાના બાપ યા ઘણી ઉપર વધુ પ્યાર બતલાવતી જણાય છે. એવા મતલબી પ્યાર ધરાવનારાઓ બેહેસ્ત લોગવતા નથી. જેનો પ્યાર ખરો અને બીનસ્વાર્થિ હોય છે તે શખ્સ પ્યારનાં બદલા તરીકે કસાની પણ આશા રાખતોજ નથી. જેને માટે તે પ્યાર ધરાવતો હોય તેની પાસેથી કાંઈપણ ચીજ મેળવવાને બદલે સઘળું તેને આપવા-માંજ તે સુખ સમજે છે. તેનેથી લાલ મેળવવાનો તો તે કદી

વીચાર પણ કરતો નથી, જોટલુંજ નહીં પણ પ્યારનાં બદલામાં સામા ધણી તરફથી વળતો પ્યાર મેળવવાની પણ આશા રાખતો નથી. આવા માણસો સેહેલથી બેહેસ્તમાં જઈ શકે છે. જો તેઓ કુટુંબ તરફનાં પ્યાર કરતાં વધુ ઉંચા પ્રકારનો પ્યાર ઝાઝો ધરાવતા હોતા નથી તો તેઓને આ પહેલા તળકકા ઉપરજ રહેવું પડે છે.

સગાઓ ઉપર પ્યાર બતલાવવામાં જેઓની મતલબ સગાઓ પાસે કંઈ મેળવવાની, યા પોતાની કાંઈ ઇચ્છા તૃપ્ત કરવાની, યા કાંઈ મતલબ કહાડી લેવાની હોય છે, જેઓ આપવા કરતાં સગાઓ પાસે મેળવવાની વધુ ઇચ્છા રાખતા હોય છે, જેઓ સગાઓનો પ્યાર છતી લેવા યા તેઓમાં પોતા વિશે સારો વિચાર બેસાડવા માટેજ તેઓ તરફ પ્યાર બતલાવતા હોય છે, તેઓ પોતાનાં આપ મતલબીઆ પ્યારનો બદલો હુમેસ્તગેહાનમાંજ મેલવી શકે છે. આપસ્વાર્થી પ્યાર યા કામો તેઓને બેહેસ્તમાં જતા અટકાવે છે, જ્યારે બીન સ્વાર્થી કામો ગોચા બેહેસ્તમાં ફાળણ થવાનો પરવાનો (Pass-port) છે.

અતરે યાને પહેલા તળકકા ઉપર એક મરનાર પોતાનાં બહાણાં સગાઓ સાથે અતી મુખી હાલતમાં રહેતો જણાય છે. તેને અતરે બેટલી ખુશાલી ઉપજે છે તેટલી ખુશાળી તેને કોઈ દીવસ પણ ખાફી છ દગીમાં ઉપજેલી હોતી નથી. મરનાર પોતાનાં જે બહાણાં કુટુંબનાં માણસોને પોતાની પાસે જાય છે તેઓ જોકે મરનારના વીચારથી ‘મનસીક પદાર્થ’માં ઉત્પન થયલા આકારો હોય છે, તે છતાં તેઓ એવાતો આબેહુબ મરનારનાં સગાઓને મળતાં આવે છે કે મરનાર તેઓને જીવતાં જાગતાંજ સમજી ઘણા ખુશી થાય છે. આથી જે સગાઓ ખાફી દુનિયામાં હજી જીવના હોય છે તેઓને પણ મરનાર પોતાની સાથે રહેલા વીચારી ખુશી થાય છે. જે ‘મનઝીક’ સરીરમાં મરનાર હોય છે તેવીજ જાતના ‘મનઝીક’ શરીરમાં પોતાના સગાંઓને પણ પોતાની આગપાસ જોતો હોવાથી મરનાર તેઓને જીવતાં જાગતા સગાંઓ તરીકેજ જોતજે છે, તથા તેઓ સાથે હૃદ બહાર આનંદમાં વખત ગુજારે છે.

મરનાર જે સગાંઓનાં આકારો પોતાની આગળ ઉત્પન્ન કરે છે તે સગાઓ પ્રગટી કરણમાં જેમ આગળ વધેલાં હોય છે તેમ તે આકારો વધારે આબેહુબ અને જીવતાં બને છે, કારણ આગળ વધેલા માણસનું રવાન પોતાની શક્તિનો થોડો ભાગ પોતાનાં મરનાર સગાએ ઉત્પન્ન કીધેલાં તેના આકારમાં મોકલી શકે છે. વળી મરનાર બેહેસ્તમાં પોતાનાં સગાઓ ઉપર જે ખ્યાર વરસાવે છે તથા તેને માટે જે લક્ષા વીચારો કરે છે તેની અસર વધુ કેળવણી પામેલાં હોવાત સગા ઉપર વધુ થાય છે. એને લગતો એક દાખલો ખોદાશનાસીમાં આગળ વધેલા એક અધ્યાસી તરફથી જાતી અનુભવથી આપવામાં આવેલો છે તે જાણ્યાથી આ બાબત વધુ સમજ પડશે.

એક માતા પોતાનાં જાતી બહાલાં બે ફરજ'દોને મેલી ગુજરી ગઈ હતી. 'એમલ દુનિયા'માં હલકા કામોનો બદલો મેળવ્યા પછી તેણી બેહેસ્તનાં આ તબક્કા ઉપર પોતાનાં બહાલા દીકરાઓના ઉત્પન્ન કીધેલા આકારોને ખરા માની તેઓની હાજરીમાં મજાડુ લેતી હતી. તેણી મરણ પામી તે વખતે એક છોકરાની ઉમ્મર પંદર તથા બીજાની સોળ વરસની હતી. અને જોકે તેણી બેહેસ્તમાં દાખલ થઈ તે વખતે તેણીને ગુજરવાને વીસ વરસ થઈ ગયા હતા તે છતાં તેણી બેહેસ્તમાં તે પોતાનાં બહાલાં ફરજ'દોને પંદર તથા સોળ વરસનાં જ નેતી હતી. કારણ તેણીએ તેઓને છેલ્લા જોયા તે વખતે તેઓ જેવા છોકરવણ વયના લાગતા હતા તેવાજ વીચારો તેણીથી થઈ શકતા હોવાથી તેવાજ છોકરવણ આકારો તેણી ઉત્પન્ન કરી શકતી હતી. આવી રીતે પોતાનીજ વિચાર શક્તિથી ઉત્પન્ન થયેલા દીકરાઓ ઉપર તેણી જે હદ બાહાર ખ્યાર બેહેસ્તમાં વરસાવતી હતી તેની લાભકારક અસર ખાકી દુનિયામાં તેના હોવાત છોકરાઓ ઉપર થતી હતી. એઓની ઉમર આ વખતે પાંતરીસ તથા છત્રીસ વરસની યવા આવી હતી. આ અસર બેઉ દીકરાઓ ઉપર એક સરખી થતી નહીં હતી, જોકે તેણીતો એક સરખોજ ખ્યાર બેઉ ઉપર દર્શાવતી હતી. તેણીએ ઉત્પન્ન કીધેલાં બેઉ દીકરાઓનાં આકારોમાં ઘણો ફેર હતો. એકનો આકાર લગભગ ખાલી જોખા જેવો જીવન

શક્તિ વગરનો જણાતો હતો, જ્યારે બીજાનો આકાર શક્તિ ધરાવનારો યાને જીવતાં માણસ જેવો લાગતો હતો. આ તકાવત તેણી પોતે જોઈ શકતી નહીં હતી. પણ આગળ વધેલો એક અભ્યાસી સહેલથી જોઈ શકતો હતો. આ માટે તપાસ કરતા તે ચેલાને માલમ પડ્યું કે તેણીનો એક દીકરો વિદ્યા અભ્યાસમાં ઘણો આગળ વધેલો હોવાથી તથા બીનસ્વાર્થિ ઉંચા ગુણો ધરાવતો હોવાથી તેનું રવાન તેની માતાએ બેહેસ્તમાં ઉભાં કીધેલાં તેનાં આકારમાં પોતાની શક્તિ મોકલી શકતું હતું; જ્યારે બીજો દુનિયાદારીમાંજ મશગુલ રહેતો હોવાથી તથા વિદ્યા યા ઉમદા ખાસીયતો ઝાઝો ધરાવતો નહીં હોવાથી તેનું રવાન પોતાની શક્તિ પેલા આકારમાં મોકલી શકતું નહીં હતું. આથી માતાના ખ્યારની અસર પણ વધુ કળેલ દીકરા ઉપર વધારે થતી હતી. કારણ તેની સાથે પેલા માતાનાં વિચારથી ઉભા થયેલા આકારને ઘણો સંબંધ હતો.

ખાકી દુનિયામાં જીવતી ગુજરતો એક શખ્સ બેહેસ્તમાં દાખલ થયેલા એક મરનાર સગા સાથે ઉપલી પ્રકારનો સંબંધ સીવાય બીજો કોઈપણ પ્રકારનો સંબંધ ધરાવી શકતો નથી. બેહેસ્તમાં ગયેલા શખ્સો ખાકી દુનિયામાં બનતા બનાવો વીશે તદ્દન બીન વાકેફ રહે છે, તેઓને તે માટે કોઈપણ ખબર પડતી નથી.

મનશક્તિમાં આગળ વધેલા એક શખ્સનું રવાન જોકે તેનાં સગાએ બેહેસ્તમાં ઉભા કીધેલા આકારમાં શક્તિ મોકલી શકે છે તે છતાં તે માણસને પોતાને તે વિશે કોઈ ખબર પડતી નથી, પોતાનું રવાન શક્તિ મોકલી આપે છે તે પોતે ખાકી શરીરમાં જાણી શકતો નથી. પણ ખોદાશનાસીમાં આગળ વધેલો અભ્યાસી તો પુરસ્થાન સાથે તેવા આકારમાં શક્તિ મોકલી શકે છે, એટલુંજ નહીં પણ પોતાનો આકાર ઉત્પન્ન કરનાર સાથે વાત પણ કરી શકે છે.

બેહેસ્તનાં આ પહેલા તબક્કા ઉપર તેમજ બીજા, ત્રીજા અને ચોથા તબક્કાઓ ઉપર મરનાર ‘મનશીક શરીર’માંજ રહી શકે છે જે શરીર જેમ મરનારે વધુ જ્ઞાન મેળવેલું હોય છે, તેમ વધુ પ્રકાશીત બનેલું હોય છે.

આ બીકટ મીનોઈ બાળકને સેહેલ કરવાના હેતુથી યાને સા-
ચારણ માણસોને આ બાળક સમજવામાં ગુચવણ નહીં પડે એટલા
માટે માણસનાં ત્રણ મીનોઈ તત્વોને એકજ તત્વ (આત્મા-બુધી-મનસ)
ડરીકે ગણી તેને રવાન નામ આપવામાં આપ્યું છે, અને આ લગા-
વમાં અત્યાર સુધી રવાનનો ઉપલોભ અર્થ કરવામાં આવ્યો છે, પણ
કેટલુંક જ્ઞાન મેળવ્યા પછી હવે આ જગ્યાએ રવાન માટે એક વધુ
મીનોઈ જણાવવાની જરૂર જણાય છે. દરેક માણસનું રવાન ખાકી
દુનિયામાં જન્મ લેતી વખતે 'પોતાનું' એક કીરણ તેના ખાકી શરીર-
માં મોકલે છે. આ 'કીરણ' નીચલા શરીરમાં યાને 'ખાકી', 'એસલ',
તથા 'મનસીક' શરીરમાં કામ કરે છે, ત્યારે રવાન પોતે 'કારણ
શરીર'માં રહે છે. આ 'કીરણ' ખાકી દુનિયામાં અનુભવ મેળવીને
ખાકી શરીરનાં મરણબાદ એસલ દુનિયામાં તથા ત્યારપછી બેહેસ્તનાં
૩૫' વિભાગમાં 'પોતાનું' કામ બજાવીને બેહેસ્તનાં પાંચમાં તબક્કા
પર જાય છે. અહીંયાં આ 'કીરણ' પોતાનાં રવાનમાં મળી જઈ
મોતે છેલ્લા જન્મમાં મેળવેલો અનુભવ તેમાં આમેજ કરે છે. આવી
મોતે આપણું અમર તત્વ રવાન પોતાનાં એક કીરણની મારફતે ખાકી
દુનિયાનો અનુભવ મેળવી પ્રગટી કરણમાં આગળ વધે છે. પોતાનાં
'કીરણ' સાથે યલી જઈ એક જન્મનો અનુભવ મેળવ્યા પછી, વધુ
અનુભવ મેળવવા બીજા જન્મમાં ફરીથી એક કીરણને તે ખાકી દુનિયામાં
મોકલે છે. આ પ્રમાણે દુનિયાનું તમામ જ્ઞાન મેળવી રહે ત્યાં સુધી
જન્મો જન્મ એકેક કીરણ મોકલી તેની મારફતે અનુભવ મેળવે
છે. દરેક જન્મમાં જોકે, એકનું એકજ 'કીરણ' કાંઈ પાછું આવતું
છે, તે છતાં આગલા જન્મોનાં તમામ અનુભવનો અરક અંતઃકરણ
પે દરેક 'કીરણ' પોતાની સાથે લાવે છે. જેમ કેટલાંક નહાંનાં જાન-
શિ પોતે ત્યારે બુખાં થાય છે, ત્યારે પોતાના શરીરમાંથી એક
કુંડ જેવો નહાનો ભાગ બહાર કાઢે છે અને તે વડે બહારથી ખોરાક
મેળો કરી તે ખોરાકની સાથે તેને પાછો પોતાનાં શરીરમાં ખેંચી
લે છે, તેમ રવાન આગળ વધવાને માટે ત્યારે બુખું થાય છે ત્યારે
મનસીક, એસલ, અને ખાકી દુનિયામાં આ કીરણ મોકલે છે. આ

‘કીરણ’ તેની આખી ખાકી છાંદગી સુધી કામ કરી મરણ પછી પોતાનો અનુભવ રવાનને આપે છે. આપણે દુનિયામાં જે કામો કરીએ છીએ તથા મન શક્તિ જતલાવીએ છીએ તે આપણાં રવાનના આ ‘કીરણ’નું કાર્ય કહેવાય છે, જ્યારે રવાન પોતે માત્ર અંતરજ્ઞાન (Intuition) તથા અંતઃકરણ મારફતે જ જાહેર થઈ શકે છે. એટલા માટે જ્યારે દરેક શાધારણ માણસમાં તેના રવાનનું એક માત્ર ‘કીરણ’ કામ કરતું જણાય છે ત્યારે એકસ દરજ્જે પુગેલા જ્ઞાનીઓમાં રવાન પોતે પાંચરૂં કામ કરતું જણાય છે.

એક રીતે જોતાં રવાનનું આ ‘કીરણ’ અમ્મર લાગે છે જ્યારે બીજી રીતે જોતાં તે અમ્મર નથી લાગતું. એકનું એક જ કીરણ દરેક જન્મમાં પાછું આવતું નહીં હોવાથી તથા પોતાપણું (individuality) મરણ પછી જોઈ હેતું હોવાથી તે અમ્મર નહીં હોય એમ કેટલાકોને લાગે. પણ આગલા જન્મોનો તમામ અનુભવ દરેક કીરણ પોતાની સાથે જ લાવતું હોવાથી તથા દરેક કીરણ આપણાં અમ્મર તત્વ રવાનમાંથી જ નીકલતું હોવાથી તે અમ્મરજ કહેવાય. આ લેહી બાબદ કેટલાએક ફીલસુફો જુદી જુદી અલંકારિક રીતે સમજાવી ગયલા માલમ પડે છે.

જરથોશ્તી ધર્મમાં જ્યાં કેટલીએક ક્રિયાઓ રવાન માટે અને કેટલીએક ફરોહર માટે જણાવવામાં આવી છે ત્યાં કંઈ ક્રિયા રવાન માટે કરવી અને કંઈ ફરોહર માટે કરવી તે આપણાં દસ્તુર દાવરો વધુ જણતા હોવા જોઈએ, માટે તેઓને પુછ્યાથી તે વીશેનો ખુલાસો મેળવી શકાશે. પણ રવાનની ક્રિયા કેટલો વખત સુધી કરવી તે માટે જોદાશનાસી વધારે રોશની ફેંકી શકે છે, યાને જોદાશનાસીની મદદથી સારી રીતે તે સમજી શકાય છે. એક માણસનાં ગુજરવા પછી તેનાં રવાનનું ‘કીરણ’ પેહલા એતલ દુનિયામાં અને ત્યાર બાદ બેહસ્તના ‘રૂપ’ બીલાગમાં ફેંચાતી લોગવે છે, જે પછી બેહસ્તનાં પાંચમાં તબક્કા ઉપર પોતાનાં રવાન સાથે ગળી જતું હોવાથી ‘કીરણ’ તરીકેની તેની છાંદગી ખતમ થાય છે. એટલા માટે રવાનની ક્રિયા ચાતુ રાખવાનો લાંબામાં લાંબો વખત મરણ દીવસની

તે પેલું 'કીરણ' તેના રવાનમા મળી જાય ત્યાં સુધીનો લેવાઈ શકાય. પણ એટલો લાખો વખતવેર ક્રીયાકામ ચાલુ રાખવાની અગત્ય જણાતી નથી મરણ પાછળની ક્રીયાનો મુખ્ય હેતુ મરનારના 'એસલ શરીર'મા ચોકસ જાતની મુજણી ઉત્પન્ન કરવાનો હોય છે, કે જેથી મરનારનું એસલ શરીર જલદીથી વીખગઈ જાય, અને તેમા રહેલું 'કીરણ' બેહિસ્તમા દાખલ થઈ પોતાના રવાનમા મળી જઈ પોતાનો ખન્ને દુનિયાનો અનુભવ તેમા આમેજ કરે પણ આપણે આગળ જોઈ ગયા કે એસલ દુનિયાના ત્રણ ઉપલા તળખાઓ ઉપર ચાને હુમેન્ત જોહાનમા રવાન (કીરણ) કાઈ દુ ખ લોગવતુ નથી, પણ ઘણી સુખી હાલતમા રહે છે, જ્યારે નીચલા ચાર તળખા ઉપરજ વધતુ ઓછુ દુ ખ તેને લોગવવુ પડે છે એટલા માટે જ્યાં સુધી તે 'કીરણ' એસલ દુનિયાના હેઠલા ચાર તળખા ઉપર હોય ત્યાં સુધી મરનારને માટે ક્રીયાઓની વધુ જરૂર જણાય છે રવાનનું આ 'કીરણ' કેટલા વરસો સુધી હેઠલા ચાર તળખા ઉપર રહે છે તેના આધાર તેને ખાકી દુનિયામા ગુબારેલી જીવગી ઉપર હોય છે જેણે પુરા કામ વધુ કીધા હોય છે, તેને ઘણાક વરસો સુધી નીચલા તળખા ઉપર રહેવું પડતું હોવાથી તેવા શખ્સને માટે તેટલી લાખી મુદત સુધી ક્રીયાકામ કરાવવી જોઈએ છે સાધારણ નીતીના માણસો ના રવાનને માટે સરાસરી લેતા બેદાશનાસી પ્રમાણે પચીસ વરસ સુધી ક્રીયા કરવી ઘટે છે

એ ક્રીયાની અસરનો મુખ્ય આધાર ચોક્કસ લણતરો બરાબર ઉચારથી લણવા ઉપર રહેલો છે બેદાશનાસીમા બહુ આગળ વધેલા પયગ બરી મહાત્માઓએ ગુપ્ત જ્ઞાનને આધારે ચોકસ શખ્દો એવી રીતે ગોઠવ્યા છે કે તેના ઉચ્ચારથી જે મુજણીઓ ખાકી પદાર્થમા ધાય તે ત્યાંથી ઇથેરીક પદાર્થમા થઈ એસલ પદાર્થમા પણ તેવીજ મુજણીઓ ઉત્પન્ન કરી મરનારના 'કામરૂપ'ના ઘટ પડોને ચોક્કસ દરજ્જે વીખરાઈ જવામા મદદ કરે છે વળી એ લણતરની અસર તે લણતર લણનારની હાલત ઉપર પણ રહે છે. પહેલા તો તે લણનાર અશો જોઈએ, પરહેજગાર જીવગી ગુબારનારો

હોવો જોઈએ. બીજી, તેણે તે લણતરનો શુદ્ધ ઉચાર કરતા આવડવો જોઈએ. ત્રીજી, લણતી વખતે તેણે પોતાનું મન દુનિયાઈ બાળદોથી અલગ કરી મરનારને જેહેસ્તમાં પુગાડવાની મજબુત ઇચ્છામાંજ રોકવું જોઈએ. હવે આ જમાનામાં આ ત્રણે ગુણો ધરાવનાર શખસ મળવો બહુ મુશ્કેલ છે. હાલમાં તો એ લણનારા ફક્ત સાધારણ માણસો હોય છે, જેઓમાં પરહેજગારીનો ખાસ અંશ જણાતો નથી. બીજી, તેઓ લણતરનો ખરો ઉચ્ચાર જવલેજકરે છે. અને ત્રીજી તેઓ ભાડુતી લણનારા હોવાને લીધે પોતાનાં મનને ઉપલી બાબદ ઉપર લગાડવાને બદલે લણતી વખત ચોતરફ લમવા દે છે. ઘણી વખત તો તેઓનું ધ્યાન ક્યારે તે કામ પુરું કરી તેઓ અમુક પૈસા લઈ ચાલવા માંડે તેની ઉપરજ ખાસ રોકેલું રાખે છે. આ કમનસીબ સંજોગોથી લણતરોની અસર કેટલી બધી કમી થતી હશે? મરનારનાં સર્ગાઓ પાસ, આગલાં પ્રકરણમાં કહેલું, એક અતી મજબુત સાંધણુ ગુજરેલાંને મદદ કરવાનું છે. અને તે એજ કે ચાહુ એક ચિત્તથી અને ખરા જીગરના ખ્યારથી મરનાર જલદી જેહેસ્તમાં જાય એવી દુવાઓ ગુજારવી. એ દુવાઓ જેમતેમ બળડી કહાડેલા લણતરો કરતાં વધુ અસર કરશે. અને ભાડુતી લાગણી વગરનાં લણતર ઉપરજ આપણાં વહાલાં ગુજરેલાંને છોડવા કરતાં જાતે સારી દુવાઓથી, તેઓ તરફ રાહબર દ્રેસ્તા, યાને તેઓને મદદ કરનારા વિચાર-આકારો પણ મોકલવા એ દરેક વીચારવંત માણસની પવિત્ર ફરજ છે.

જેઓ પ્રગટીકરણમાં ઘણાં પછાત હોય છે, જેઓ પોતાનાં સ્વાર્થ વગર એક પણ કામ કરી શકતા નથી, જેઓમાં પારકાના લડાં માટેની લાગણી મુદલ હોતી નથી, જેઓમાં બીન સ્વાર્થિ ખ્યાર સહેજ પણ જણાતો નથી તેઓ જેહેસ્તમાં લાન સાથે રહી શકતા નથી, જો કે દરેક માણસનું રવાનીક ‘કીરણ’ ખાકી દુનિયામાં પાછો જન્મ લેવાની થોડા વખત અગાઉ જેહેસ્તનાં ‘અર્પ’ વિલાગના છેલ્લા તબક્કા ઉપર, યાને જેહેસ્તનાં પાંચમાં તબક્કા ઉપર પોતાનાં રવાન સાથ મળી જવા જાય છે. પણ આ વખતે એસલ દુનિયામાં

રહેલા સ્વાર્થિ માણસોનાં રવાનો બેહેસ્તના આ તખ્તો ઉપર ભાન રાખી શકતા નથી, પણ થોડોજ વખત ભાન વગરની હાલતમાં ત્યાં રહી ખાકી દુનિયામાં પાછા જન્મ લે છે.

ઉપલા પ્રકારનાં સૌથી હલકી કીસમનાં માણસોમાં બિન સ્વાર્થિ ખ્યારની લાગણી પહેલ વેહેલા કેમ ઉત્પન્ન થવા પામે છે તેનો એક દાખલો તપાસ્યાથી આપણને સારી રીતે સમજ પડશે કે એક માણસ બેહેસ્તમાં ભાન સહીત દાખલ થવાને માટે કેવી રીતે પહેલ વેહેલો લાયક થાય છે.

લંડન શહેરનાં જે ભાગમાં હલકામાં હલકા લોકો વસે છે તે એટલો તો કંગાલ અને અસુખાકારી ભર્યો છે કે ત્યાં સુરજની રાશની તથા હવા જવલેજ દાખલ થઈ શકે છે. ત્યાં વસતા લોકોની અવસ્થા એટલી તો માઠી હોય છે કે તેઓ આખો દીવસ ગધધ વહીતરૂં કરવા છતાં પણ મહા મુશકેલીએ પોતાનાં કુકુબતુ શુજરાણુ કરી શકે છે. વળી તેઓની ચાલચલણ તથા રીતભાત એવીતો હલકા પ્રકારની હોય છે કે ગાળગલોચ તથા અનિતી ભર્યા શખ્તો વાપર્યા વગર તો તેઓ વાત કરી જણુતાજ નથી. તેઓ તદ્દન અજ્ઞાન તથા સ્વારથી હોય છે. બીનસ્વાર્થિ ખ્યાર તે શું તે તો મુઠલ જણુતાજ નથી. દુકેમાં બેહેસ્ત લોગવી શકાય એવો એકે શુણુ તેઓમાં હોતો નથી. આવી કંગાળ જગ્યામાં અને આવા હલકા માણસોની વચ્ચે ગરીબીનાં સખખથી બેહદ મુશ્કેલીમાં આવી ગયલી એક અતી દયાળુ બાઈને જઈ વસવું પડ્યું હતું. તેણી શીવી સાંધી જેમ તેમ પોતાનું પુરૂં કરતી હતી. શુજરાન માટે તેણીને આખો દીવસ કાંઈપણ આસાએસ વગર કામ કરવું પડતું હતું તે છતાં પોતે ઘણી દયાળુ દીલની હોવાથી પારકાઓને મદદ કરવાને સદા તૈયાર રહેતી. જે કોઈ શખ્સનાં સંબંધમાં તેણી આવતી તેની ઉપર તો ખ્યાર અને દયાનો ગોચા વરસાદજ વરસાવતી હતી. ગરીબીને લીધે તેણીનાં ઓરડાનો સામાન ઘણોજ સાદો તથા થોડો હતો જે તેણી બીજાઓ કરતાં ઘણોજ સાફ અને સુક્યાની હાલતમાં રાખતી હતી. અસુખાકારી જગ્યામાં રહેવાથી માણસની તંદુરસ્તી

સારી રહી શકતી નથી, તેમાં વળી તેવી જગ્યામાં રહેતા શખ્સો ઘણાં કુવડ હોય તો પછી તેઓની તંદુરસ્તી સારી રહીજ કેમ શકે. આથી તેણીની આસપાસ વસતા લોકોમાં બીમારીનો સદાની આલુજ હતી. જ્યારે મધ્યમ સ્થિતીનાં માણસોમાં આલુ બીમારી ઘણીક વખત મુફલેસી લાવે છે, ત્યારે મુફલેસીમાં પીડાતા લોકોમાં તો બીમારી કેટલી બધી ત્રાસદાયક થઈ પડતી હોય તેનો ખ્યાલ કરવો મુશ્કેલ નથી. પાટોશીઓની બીમારી વખતની આવી ખુરી હાલત જોઈ તેણીની હયા ઉલ્લાસ આવતી, પણ પૈસાથી મદદ કરવા માટે તેણી તદ્દન અશક્ત હોવાથી તેણી રોહિજ પણ વખત મળવે તેઓની બીદ-મતમાં જઈ ઉભી રહેતી, અને અતી હયા તથા ખ્યારથી જેટલી તેણીથી બની શકતી એટલી ખરદાસ્ત તથા માવજત તેણી કરતી. તેણીની આસપાસનાં હલકા એકલપેટા લોકો સાથે સરખાવતાં તેણી ફરેસ્તાઈ ખસલત ધરાવનારી હતી. આથી આસ્તે આસ્તે તેઓ દુઃખ અને બીમારીમાં તો તેણીને એક હયાળુ મદદગાર ફરેસ્તા તરીકે માનવા લાગ્યાં. ઘણીક વખતે તો પોતાનાં આખા દીવસનાં કામથી થાકેલી હોવા છતાં તેણી અર્ધી અર્ધી રાત સુધી બીમારની સારવારમાં રોકાતી રહેતી હતી. તેણીનાં આ પદોષકારી કામથી બીમારો ઘણા અજબ થવા લાગ્યા. તેણીને કાંઈ પણ સ્વાર્થ વગર અતી ખ્યાર અને હયાથી પોતાની સારવાર કરતા જોઈ તેઓનાં દીલમાં તેણી પીશે ખ્યાર અને આભારની લાગણી ઉત્પન્ન થવા લાગી. તેઓમાં કોઈ પણ વખત આવો બીનસ્વાર્થિ ખ્યાર ઉત્પન્ન થવા પામ્યો નહીં હતો, પણ આ બાઈની હૃદયહાર હયાળુ વર્તણૂક જોઈ એઓમાં પેહુલ-વહેલી બીનસ્વાર્થિ આભાર તથા ખ્યારની લાગણી પ્રગટ થવા લાગી. આ બીમારોમાંથી જ્યારે કોઈ મરણ પામતું ત્યારે તેની આ માયાળુ-બાઈ તરફની આભાર તથા ખ્યારની લાગણીઓને લીધે એસલ દુનિયાંની જીંદગી ખલાસ કર્યા પછી તે બેહેસ્તનાં સૌથી નીચલા તબક્કા ઉપર લાન શહીત જઈ શકેતો હતો.

આ તબક્કા ઉપર આવી રીતે એક વખત એક શખ્સનાં આબ્યા પછી તેનાંમાં આ બીન સ્વાર્થિ ખ્યાર વધુ બીલે છે જે તે

ખાકી દુન્યામા પાછો જન્મ લેતી વખતે ખાનીયત તરીકે પોતાની માથે લઈ આવે છે, અને આ ખાનીયતને લીધે ત્યાર પછીના દંડ ફેર તે જોઈએમાં જઈ ગયે છે આ દાખલા ઉપની વધુ એમ માલમ પડે છે કે ઉપલા પ્રકારનાં કાગળ લોકોને આવી અને ફયાતુ લાગણીથી મદદ કરનાગએ તેઓને મરત આપી ગંડે એટલું નહીં પણ તેઓમાં ખીન ન્વારિં ખ્યાની લાગણી ઉત્પન્ન કરી જોઈએતમા તેઓને પહેલી વાર જતા ફેરે છે આ ખાની આવી માયાતુ વર્તણુકની ને-કાજીમા એ ખીચાગએ એજલ દુન્યામાથી પાછા ઉતરત અને જોઈએતમા જઈ ન્યાતુ ઉમદા મુખ ભોગવવાની તથા પન્માર્થી લાગણીઓ ખીલવવાની તક તેઓને મળતે નહીં જોઈએતના ફેરે તબક્કા ઉપર ફક્ત મુખ ભોગવાય છે એટલું નહીં પણ જે ઉચા પ્રકારની લાગણીનો ત્યા અનુભવ થાય છે તે લાગણી જોઈએતમા વધુ જલ્દે થઈ ગઈતી હોવાથી એની પરમાર્થી લાગણી તે જ્વાન આવતી છુદગીમા વધુ ખીલવીને પોતાની માથે લાવે છે, જેથી તે બીજી વખતે વધારે લાણુ જોઈએત ભોગવવાને લાયક થાય છે આ પ્રમાણે જોઈએતમાં આપણે જોઈએ મુખ ભોગવી એકતો પરમાર્થી લાગણીઓનો નતીને પાચે છીએ, અને ખીજુ એકે એવા ખીન ન્વારિં ઉમદા શુભોમા ઘણા વધારે કરીએ છીએ, જે આપાને પ્રગટી જ્વાન મા ઘણા આગળ વધારે છે જોઈએત ત્યાં ખાલી મુખ ભોગવવાની હાવત નથી પણ એ ઉપરાત આપણા ઉમદા પન્માર્થી શુભો ખીલવવાનું તે એક માધન છે આખી આપણે પન્તરદેગારને મગસાના માર્ગમા બહુ આગળ વધી ગઈએ છીએ

જોઈએતના આ પહેલા તબક્કા ઉપર રહેતા શુજેલા શખ્નોના દેવવાડ દાખલાઓ જોદાશનામીમા ઘણા આગળ વધેલા અભ્યાનીઓ તરફથી આપવામા આવેલા છે તેમાના ચોડા આપણે અતરે જોવા ની ડોરોશ કરીએ

૧—એક શખ્સ ખાકી દુન્યામા નહાના પાયા ઉપર ગાધીની દુકાન ચલાવતો હતો તેની મનશક્તિ જાણ ખીલેલી નહીં હતી અને તેટલા માટે ધર્મ વિશે તે કાંઈ પણ ઉચુ જ્ઞાન ધરાવતો નહીં

હતો. તે એક સાધારણ બુદ્ધિવાળો પ્રમાણિક આળસુદાર ધંધાદારી હતો. ધર્મ શું ચીજ છે તે તે જાણતો ન હતો, પણ ધર્મ ઉપર આંધળું એકીન હોવાથી, તથા ધર્મના મકાનોમાં જવું સારી ચીજ 'છે' એવું માનતો હોવાથી, તે પણ બીજાઓની સાથે ત્યાં જા'દગી કરવા જતો હતો. એ વતરોગે તેને ધર્મ વીશે બીજી કંઈ સમજ નહીં હતી, તેમજ શાજી'દી જા'દગીમાં ધર્મનો ઉપયોગ કેમ કરવો તેની પણ તેને ખબર નહીં હતી. પણ પોતાની ખાચડી તથા છોકરાંઓ માટે તે અતી ખ્યાર ધરાવતો હોવાથી તેઓને માટે તે સવારથી તે સાંજ સુધી પોતાની નહાની દુકાનમાં બેહદ મેહનત કરતો હતો. કુટુંબ તરફનાં તેનાં આ ખરા બીનસ્વાર્થિ ખ્યારને લીધે તેનાં ગુજરવા પછી તે બેહેસ્તના આ પહેલા તબક્કા ઉપર પોતાનાં આખાં કુટુંબ સાથે અતી સુખમાં રહેતો જણાતો હતો. તે જાજે લણેલો નહીં હોવાથી, તથા ઉંચા પ્રકારનાં દેખાવેનો ખ્યાલ કરી શકતો નહીં હોવાથી, આ તબક્કા ઉપર તે પોતાની આસપાસ પોતાનાં વીચારે પ્રમાણે સાધારણ દેખાવોજ ઉત્પન કરી શકતો હતો. બેહેસ્તમાં પણ પોતાનો ખ્યાલ ન કરતાં આખો દીવસ પોતાની ખાચડી છોકરાંઓનોજ વીચાર કરતો હોવાથી તેનાંમાં બીનસ્વાર્થિ ગુણ વધુ ખીલતો હતો.

૨.—બેહેસ્તના આ તબક્કા ઉપર એક બુવાન છોકરી પોતાના ખાપ ઉપર અતી ખ્યાર ખતલાવતી હતી. તેણી પોતાનાં ખાપનાં ઉમદા શુભોનો વીચાર કરતી, તથા તેને ખુશ રાખવા માટે નવી નવી ચુકિતઓ શોધી કહાડી તેને સુખી રાખવાની બનતી કોશેશ કરતી હતી. તેણીની ખાકી જા'દગી દરમીઆન પોતાના ખાપ તરફ દેખાડેલા બીનસ્વાર્થિ ખ્યારનું આ પરીણામ હતું.

૩.—ખાકી દુન્યામાં એક બીજાં ઉપર ખ્યારમાં પડેલાં જે સ્ત્રી-પુરુષો પોતાનાં આશક યા માગુકને મેળવ્યા અગાઉ પુર ઉમેદમાંજ ગુજરી ગયલાં હોય છે તેઓ આ તબક્કા ઉપર એક બીજાં સાથે ઘણાંજ આનંદમાં રહેતાં જણાય છે. પણ ખ્યાર સાચો અને બીનસ્વાર્થિ હોવો જોઈએ.

અંગ્રેજોમાં ધર્મ કરતાં કુટુંબ તરફનો બીજા સ્વાર્થિ ખ્યાર વધારે હોવાથી તેઓ આ તળકા ઉપર વધુ ભેવામાં આવે છે, ન્યારે હોંદુઓ તથા બુદ્ધિસ્તોમાં કુટુંબ કરતાં ધર્મ તરફનો આંધળો ખ્યાર પોતાની રોજીંદી જીંદગીમાં વધુ પ્રગટી નીકળતો હોવાથી તેઓ બેહેસ્તનાં પેહેલાં કરતાં બીજા તળકા ઉપર વધુ માલમ પડે છે.

આ પેહેલા તળકા ઉપર જે રવાનો માલમ પડે છે તે એવાં હોય છે કે જેઓમાં ઉચ્ચમાં ઉચ્ચી પરમાર્થી લાગણી ફક્ત તેઓના કુટુંબ તરફનો ખ્યાર દરસાવનારી હોય. એ કારણને લીધે બેહેસ્તનાં પેહેલા તળકા ઉપર ઘણાંજ સાધારણ પંકતીનાં માણસો મોટે ભાગે ભેવામાં આવે છે.

આ ઉપરથી એવું માલમ પડે છે કે એક કુટુંબના પાળનાર થવું એ જોદાઈ માર્ગમાં આગળ વધવાને એક અચ્છ સાધન છે. ઘણાખરાઓના બાળમાં પહેલવહેલી પરમાર્થી લાગણી પોતાની બાયડી યા છોકરાંને પોતાને લોગે સુખી કરવાની હોય, અને એજ લાગણી શરૂઆતમાં રવાનને બેહેસ્તમાં પણ લઈ જતી હોય. હ્યાં તેનો વધારો થવાથી બીજી જીંદગીમાં એ તેનો ખ્યાર વધારે બોહોળો થઈ પોતાના દુરનાં સગાંઓ ઉપર પણ દોડતો હોય, અને આવી રીતે તે પોતાના પરમાર્થી ખ્યારની હદો લંબાવતો આખરે સર્વ પેદાશને એકસરખા ખ્યારથી ચાહતાં શીખે એ બનવા ભેગ છે. સર્વ પેદાશ તરફનો ખ્યાર જોદાશનાસીનાં ઘણાંજ ઉચ્ચ દરજ્જાનાં અબ્યાસીઓમાંજ હોય છે. સાધારણ માણસો મોટે કુવારી જીંદગી કરતાં પરણેલી જીંદગી આ રીતે પસંદ કરવા ભેગ છે. કારણ કુવારાને ન્યારે એકલપેટા તથા આપસ્વાર્થિ રહી જવાની ધાસ્તી રહે છે, ત્યારે પરણેલામાં કુદરતીજ કુટુંબ તરફનો ખ્યાર બહાર થતો હોવાથી તેઓમાં પરમાર્થી લાગણી વધુ બીલવાનો સંભવ રહે છે.

ખીજો તળકડો—(૩૫ વિભાગ.)

જ્ઞાન વગરની ભક્તિ.

જેઓ ધર્મની શીલચુદ્ધી ગમજી શકતા નથી તે છતાં ધર્મ ઉપર આંધળું એકીન ધરાવતા હોય છે તેઓ અતરે ચાને આ ખીજા તળકડા ઉપર જ્ઞાન સહીત રહી શકે છે. તેઓ ઘણા ખરા ખીન કેળવાયલા હોય છે. તેઓની મનશક્તિ જાણી જાણેલી નહીં હોવાથી, અને તેથી જોદાને નીરગુણ નીરાકાર તરીકે વિચારી શકતા ન હોવાથી, તેઓ જોદાને માત્રુમનાંજ જેવો આકારવાળો તથા ગુણવાળો વિચારી શકે છે. જોદા વીગે ઉંચા પ્રકારનો ખ્યાલ તેઓ કરી શકતા નહીં હોવા છતાં, તથા ધર્મ તરફ આંધળો ખ્યાર ધરાવતા હોવા છતાં, તેઓનો આ ધર્મ તરફનો ખ્યાર ખીનસ્વાર્થિ હોવાથીજ તેઓ અતરે ચાવી શકે છે.

જેઓ પ્રગટીકરણમાં પછાત હોય છે અને જોદાને વગર આકારનો અને ગુણ વગરનો કલ્પી શકવાને તદ્દન કમ તાકાત હોય છે, તેઓમાં જોદા વીશેનો ખ્યાર ઉત્પન્ન કરવા સાફ ગરુઆતમાં મુરતીઓ, ચા ચીત્રો, ચા કોઈ ચીન્હની ઘણીજ જરૂર હોય છે. આ ચીજ જોયા વગર તેઓમાં જોદા વીશેનો ખ્યાર ઉત્પન્ન થઈ શકતો નથી. એવાં ચીન્હ દરેક ધર્મમાં જોવામાં આવશે. હિંદુઓમાં જેમ મુરતીઓ છે તેમ રામન કેથલીકોમાં ક્રોસની નીશાની તથા ચીન્હો છે. વળી પારસીઓમાં આતશની શેશની એ પણ તે કીરતારને પીછાળવાનું એક ઉંચી જાતનું ચીન્હજ છે. આગળ ચાલતાં માણસની વધુ મનશક્તિ ખીલ્યા પછી તેના રવાનને જો કે મુરતી ચા ચીત્રની, ચા ખીજાં ચીન્હની ગરજ પડતી નથી, તે છતાં માણસમાં આગલી સહુ-રસમને ચીવટપણે વળગી રહેવાની ખાસી-અન હોવાથી, એક વખત ઘણી અગત ધરાવનારી પણ હાલ નકામી થઈ પડેલી, જલકે નુકશાન કરનારી રીત, ચા રસમ તેને મુકવા ગમતી નથી. એક રીતીથી શરુઆતમાં મલતો લાલ મેગવી રહ્યા પછી હાલ તે ખીન અગતની થઈ પડેલી રીતને ચાલુ રાખવાથી પ્રગટીકરણમાં આગળ વધવામાં હરકત થાય છે. અને તેથી ઘણીક

વખતે આવી બીન મગતની થઇ પડેવી મીનની મામે લખાણો કડવામાં આવે છે આવી જ કાંઈ નેમથી મુન્તીની પુત્ર નહીં કરના માટે આપણા ધર્મના કેટલાક પાઠતા લખાણોમાં ક્ર-માવવામાં આવ્યું હોય એ જાનવા લેગ છે આપણે મુરતી વગર ખોદાને તાત્ત ગઠતા હોવાવી મુન્તીનો ઉપયોગ કરતા નથી તેથી બીન કાંઈથી માપુનોએ મુરતી પુત્ર નહીં કરવી જોઈએ આમ કંતુ નથી ઇશ્વરની પુત્ર કેમ કહી તે પ્રગતી-જણના તળકા ઉપર આધાર રાખે છે, અને એક જાતની પુત્ર જે એકમ તળકાનાગાને કાયદા કારક હોય તે બીન તેથી આગળ વધેલાઓને નુકસાન કરે એ જાનવા લેગ છે પણ તેથી તે જાતની પુત્ર કાંઈએ- નહીં કરવી આમ કંતુ નથી જાગ અવન્યામાંથી પચાર થયા પછી હાલ જ્યારે આપણને ખાતા પીતા આવડે છે ત્યારે બીજા જાગકોને જાટવીથી દુધ પીતા જોઈ આપણે તે જાટલી ભાગી નાખી તેઓને દુધ પીતા અટકાવતા નથી, યા દુધની ગીરીની મામે અવાજ ઉઠાવતા નથી તે- પ્રમાણે આપણને હાલ મુન્તીની અગત્ય નથી એટલા માટે હવેકી મન ગઠિત ધરાવનાગ અમાગ યા દુખગા તપા એવાજ બીન ઓને મુરતી મારફતે ખોદા તરફનો પ્યાર દર્શાવતા જોઈ આપણને મુન્તીનો નાશ કરવો નહીં જોઈએ, યા તેની સામે બોલવું નહીં જોઈએ કારણ એવી રીતે વર્તવાથી મુરતીનો ખરા ભાવાર્થ વીગેતુ આપણુ જ અજ્ઞાનપણુ આપણે જાહેર કરીએ છીએ

ખુદરતના નિયમ પ્રમાણે દરેક ચીજમાં વખત આવવે ફેરફાર થાય છે પણ વખતની અગાઉ ફેરફાર કરવા જતા મામુ નુકસાન થાય છે જ્યારે ફળોના ઝાડો માટે મોટાર આવવાનો વખત વાય છે, ત્યારે ફળોના મર્વે ઝાડો કુવોથી ચીમગ ભરાઈ જાય છે પણ જ્યારે ફળની શરૂઆતનો વખત આવે છે ત્યારે એજ કુવોની નીચેથી ફળ જ ધાવા માટે છે અને તે વખતે કુવો પોતાની મેળે ખગી જાય છે, કારણ કે તેઓએ પોતાનું કામ પુર કીધેલું હોય છે પણ જો કાંઈ અજ્ઞાનપણુ મા એક ઝાડ ઉપરથી તમામ કુવો તોડી લે—એવું ધાગીને કે દુલને શુ કરે મને તો ફળ જોઈએ છે—તો એક પણ રળ તે મેળવી શકતો

નથી. કારણ કુલ એ દુઃખની આગમનની જરૂરીઆતની હાલત છે. એ હાલતમાંથી પસાર થયા વગર દુઃખ ઉત્પન્ન થઈ શકતાંજ નથી તેજ પ્રમાણે ખોદા વીશે ખરો જ્ઞાની ખ્યાર મેળવવા માટે મુરતી મારફતે ખોદાને લજવો એ જાણ-રવાન (યાને પ્રગટીકરણમાં ઉતરતી પંકતી ઉપર રહેલાં રવાન) માટે અગત્યની હાલત છે. એવા એકી મનશક્તિવાળા માણસોને મુરતી મારફતે ખોદાને લજતા અટકાવી તેઓની પાસે જ્ઞાન વટે ઇશ્વરને લજવાની આશા રાખવી તે એવા આંખા ઉપરથી તમામ મોહોરો ખેરવી નાંખ્યા પછી ઠેરીની આશા રાખવા ખરાબર છે. દુઃખમાં તે ળીયારાને મુરતીની મારફતે ખોદાને લજતો અટકાવાથી તેનાંમાં ખોદા વિષેનો કાંઈ પણ ખ્યાર પ્રગટી નીકળી શકતોજ નથી.

આપણે આજે વધુ ખીલેલી મનશક્તિની મદદથી ખોદા વિષે થોડે દરજ્જે વાજબી ખ્યાલ કરી શકતા હોવાથી આપણાંમાં વગર મુરતી-એ ખોદા તરફની ભક્તિ ઉત્પન્ન થતી હોય તેથી સર્વે સ્થીતીનાં માણસો-માં પણ એમજ થવું જોઈએ એવું વીચારવું વાજબી નથી. આગલા કોઈ જન્મમાં આપણું રવાન પ્રગટીકરણની નીચલી હાલતમાંથી પસાર થયાને લીધેજ આજે આપણે હાલની ઉચ્ચી હાલતે આવી શક્યા છીએ એ વાત વીસરી જવી જરૂરી જોઈએ. વળી આપણે જે રીતે ખોદાની ભક્તિ કરીએ છીએ તે રીત કાંઈ ઉચ્ચામા ઉચ્ચી ન સમજવી. કારણ કે આપણી હાલની મનશક્તિ ખોદાને ગુણ અને આકાર વગરનો વિચારવાને ઘણે દરજ્જે અશક્ત હોય છે. આપણે ખોદાનો એક માત્ર અંખો ખ્યાલ કરી શકીએ છીએ. પણ ખોદાની મનશક્તિવાળા જ્ઞાનીઓજ ખોદાનો ખરો ખ્યાલ કરવાને શક્તિવાન હોય છે. જ્ઞાનીઓ કરતાં આપણુ ઘણે દરજ્જે ઉતરતા હોવા છતાં તેઓ ખોદાને લજવાની જુદી જુદી રીતીની સામે એક હરફ પણ કહાડતા નથી, જ્યારે મુરતી પુજનારાઓ કરતાં આપણુ સેહેજ આગલ વધેલા હોવાથી છલકાઈ જઈ મુરતી પુજની સામે પોકાર ઉઠાવીએ છીએ. મુરતી મારફતે ખોદા તરફનો જીન સ્વાર્થિ ખ્યાલ-દર્શનવાદ વોકો પણ બેહેસ્તવાં જીન તબક્કા ઉપર જાવી શકે છે. તેજ ભતલાવી આજે છે જે પ્રગટી-

કરણનાં નીચલા તબક્કા ઉપર મુરતી ઘણીજ અગત્ય ધરાવે છે. પરમેશ્વરની ભક્તિનો તે પહેલો ભયગીનો તબક્કો છે. વળી એજ પ્રમાણે જેઓમાં પોતાનાં પેગંબરના જન્મ ચરીત્ર, યા તેવણના ઉંડા શીક્ષણ સમજવા કરતાં તેવણની છબી જોવાથી વધારે ખ્યાર ઉત્પન્ન થઈ શકતો હોય, તેઓએ પેગંબરની છબીનો ઉપયોગ કરવોજ જોઈએ. પેગંબરો, ઇજઠો, અમશારપઠો તેમજ જોદા પોતે પોતાના ભક્તોથી ઉત્પન્ન કરવામાં આવતા આકારની ઠરકાર કરતા નથી, પણ તે આકાર મારફતે ઉત્પન્ન થતા ખરા ખ્યાર તરફજ તેઓ નીગાહ રાખે છે. ખાકી દુન્યાનાં માણસો તેઓને કેવા આકારમાં ભજે છે તે તેઓ તપાસતા નથી, પણ તેઓનો ખ્યાર ખરા અંતઃકરણનો છે કે નહીં, તથા તે ખ્યાર બીજા સ્વાર્થી છે કે સ્વાર્થી તેજ તેઓ જુએ છે.

મુરતી પુજા માને છુતપરસ્તીને વળી ધિક્કારવામા આવે છે, તેનો એક સળખ એ છે, કે મુરતી પુજા અને દેવપરસ્તીને કેટલાકો લેખીનાયે છે. આપણાં ધર્મમાં દેવપરસ્તીની સામે જે વાજબી લખાણો જોવામા આવે છે તેને આપણા કેટલાક લોકો મુરતી પુજાની સામેના લખાણો તરીકે સમજતા હોવાથી હલકી મનશક્તિના માણસો માટે મુરતી પુજાની જરૂરીયાત તેઓ જોઈ શકતા નથી. મુરતી મારફતે જોદાને ભજી જોદા તરફનો ખ્યાર જાહેર કરવો એને મુરતી પુજા કહેવામા આવે છે, કે જે આપણે ઉપર જોઈ ગયા તેમ કમ અછલ માણસો માટે બહુ અગત્ય ધરાવે છે. પણ દેવપરસ્તી એ તદ્દન ધિક્કારવાજોગ રીતી છે. જેમ દુન્યામા ફરેસ્તાઓ, ઇજઠો, અને અમશારપઠો જેવી માણસ જાતને ફાએઠો કરનારી મહાન શક્તિઓ છે તેમ બીજા હાથ ઉપર માણસને નુકસાન કરનારી ઘણીક જાનદાર શક્તિઓ પણ હોવાતી હોય છે. નીચ અને હલકા માણસો આ જુરી શક્તિનો ઉપયોગ કરે છે, અને તેઓની મારફતે બીજાઓને અનદીકપણે નુકસાન કરવાની પોતાણી નીચ મતલબ થઈ લાવે છે. પોતાના દુશ્મનની નાની મુરતી બનાવી, ઉપલી જુરી શક્તિઓને સાધનથી વસ કરી, તેઓની મારફતે પોતાને નુકસાન પુગાડવાનો નીચ ધંધો કરનારાઓને શીકા

જાદુગરો કહેવામાં આવે છે, તેમજ ઉપલી બદ શક્તિઓની મદદ મેલવવાના હેતુથી તેઓની પુજા કરવી એને દેવપરસ્તિ કહેવામાં આવે છે. ઇરાન દેશમાં અરો જરથોસ્ત આવ્યા તે વખતે શીહા જાદુગરોની આ દેવપરસ્તી પુર જોશમાં ચાલતી 'હતી એવુ' કહેવામાં આવે છે, કે જે નીચ રસમ અટકાવા માટે ઘણી સખત લડત તેવનને કરવી પડી હતી. આવા દુષ્ટ જાદુગરોના સપાટામાંથી બચવા માટે એક મજબુત હથિયાર તરીકે આપણને કેટલાક માંથ તેવન તરફથી આપવામાં આવેલા છે. આ માંથની એજમતી શક્તિ, તથા એથી જાદુગરોને ઉપજતી નીરાંસીની હુકીકત ઘણાંએ જાણીતી છે.

આવી રીતે દેવપરસ્તી અને મુરતી પુજા વચ્ચેનો ફરક જાણ્યા પછી જ્યારે આપણે જોઈએ છીએ કે આપણા ધર્મ સંજોગથી લખાણોમાંથી ગાથા જેવા, અસલી લખાણોમાં મુરતી પુજાથી સામે એક બોલ પણ લખવામાં આવ્યો નથી, ત્યારે તેનું વાજબીપણું આપણે સમજી શકીએ છીએ. વળી પાછલથી જ્યારે ધર્મ સંજોગથી આજ્ઞાપણું આપણામાં વધતું ગયું ત્યારે દેવપરસ્તી અને મુરતી પુજા વચ્ચેનો ફરક સમજી ન શકવાથી ઘણાજ પાછલા લખાણોમાં મુરતી પુજાની સામેના લખાણો ગુસ્સી ગયાં હોય એ જાનવા જોગ છે.

લક્ષિતની જાળદમાં આપણને જે આગત્યની બીના યાદ રાખવાની છે તે એ કે દરેક શખમ પોતાની મનશક્તિ પ્રમાણે જુદી જુદી રીતે જોવાને લાગે છે, પણ એ બાહેર જણાતાં જોવાનાં ભીતરમાં જે અમુલ્ય ચીજ દંધાએલી છે તે જોવા તરફનો બીન-સ્વાર્થિ પ્યાર છે, જેની ઉપર આપણને વધુ ધ્યાન આપવાનું છે. લક્ષિતના ફજનો આધાર પણ એજ બીન સ્વાર્થિ પ્યાર ઉપર લટકેલો રહે છે.

જેમ એક માણસ તરફ જતલાવવામાં આવતો પ્યાર સ્વાર્થિ હોઈ શકે છે તેમ જોવા તરફનો પ્યાર પણ સ્વાર્થિ હોઈ શકે છે. જ્યારે તંદુરસ્તી, યા લાંબી ઊંઘી, યા ફરજદ, યા પેસા દેખે, યા

મનની કાંઈ મુશ્કેલી મેળવવાની મતલબથીજ જોદાને ભજવામાં આવે છે ત્યારે તે પ્યાર સ્વાર્થિ કહેવાય છે. એનાં કૃણ જેહેસ્તમાં ચાખી શકાતાં નથી. પણ ત્યારે માત્ર એક ફરજ તરીકે જોદાની અદભુત શક્તિઓની સ્તુતી કરવામાં આવે છે, તથા કાંઈ પણ મેળવવાની આશા વગર તેના તરફ પ્યાર દર્શાવવામાં આવે છે, ત્યારે તેવા પ્યારને બીન સ્વાર્થિ ગણવામાં આવે છે.

વળી દરેક ધર્મમાં કેટલાએક લોકો એવા પણ મળી આવે છે કે જેઓ પોતાના પેદા કરનાર પાક પરવરદેગારની ખુલ્લંદી તથા અશો પેગમ્બરની માતેબરી વીશે કાંઈ પણ ખ્યાલ કરી શકતા નથી. પણ પોતાના રવાનના છુટકારાની આશાથી, અથવા જેહેસ્તમાં સદા મુખ મેળવવાની નેમથીજ, જોદાને ભજતા હોય છે. તેઓની આ નેમ પણ ઉપલા શખ્સોની માફક સ્વાર્થિ હોવાથી તેઓ આનો બદલો જેહેસ્તમાં નહીં પણ હમેસ્તગેહાનમાંજ મેળવી શકે છે.

ઘણાં ખરાં માણસોમાં જોદાઈ પ્યાર સ્વાર્થિ તેમજ બીન સ્વાર્થિ પ્યારના ભેદાવાથી બનેલો હોય છે. એવા શખ્સો પોતાના સ્વાર્થિ પ્યારનો બદલો હમેસ્તગેહાનમાં ભોગવી બીન સ્વાર્થિ પ્યાર માટે જેહેસ્તમાં જાય છે.

પુર્વ તરફનાં ધર્મો પાળનારા લોકોનો ધર્મ સંબંધી પ્યાર આંધળો પણ સ્વચ્છ હોવાથી તેઓ આ તબક્કા ઉપર વધુ ભેવામાં આવે છે. તેઓમાંનાં ઘણાંઓ મુસ્લી, યા સૂફી, યા કાંઈ સૂફીનો ઉપયોગ કર્યા વગર જોદા તરફનો પ્યાર દર્શાવી શકતા નથી. વીજીય યા શીવ રૂપે જોદા તરફનો બીન સ્વાર્થિ પ્યાર દર્શાવનારા હોઈદુઓ, તેમાં ખમુસ કરીને સૂફીઓ, આ તબક્કા ઉપર વધુ ભેવામાં આવે છે. તેઓ ખાકી દુન્યામાં જે આકારમાં જોદાને ભજતા હોય છે તેવોજ આકાર જેહેસ્તમાં પણ વિચાર શક્તિથી ઉત્પન્ન કરી તેની ઉપર પોતાનો પ્યાર દર્શાવતા દેખાય છે.

જોદાશનાસીના અભ્યાસીઓ મારફતે મળેલા આ તબક્કાનાં લોકોનાં ઘોડાક દાખલા આપણે તપાસીએ.

૧.—એક હીંદુ સ્ત્રી જેણી ખાકી દુન્યામાં ઇશ્વર માટે પોતાના ધણીનાં ગુણો કરતાં ઉંચા ગુણોનો ખ્યાલ કરી શકતી નહીં હતી, તેણી બેહેસ્તમાં આ તળકકા ઉપર પોતાનાં ભરથારને ઇશ્વર જેવોજ સમજતી હતી. વળી શ્રી કૃષ્ણની જુદુ રંગની મુરતી નેએલી હોવાથી બેહેસ્તમાં પોતાના દીકરાને શ્રીકૃષ્ણ સાથે રમતાં નેતી હતી. આ વખતે તેણીનાં દીકરાનો વિચાર આકાર ઝરાઝર જીવતાં માણસ જેવોજ જણાતો હતો, પણ શ્રીકૃષ્ણ તો જુદુ રંગની હીંગલીમાં જીવ મુકવામાં આવ્યો હોય તેવા જણાતા હતા. વળી એક વાંસલી વગાડનાર છોકરા તરીકે શ્રીકૃષ્ણનું ચીત્ર નેયલું હોવાથી તેણી આ આકારમાં પણ શ્રીકૃષ્ણને બેહેસ્તમાં નેતી હતી, અને પોતાનો બેહુદ ખ્યાર દર્શાવતી હતી.

આ તળકકાના લોકોનું સુખ્ય કામ ખોદા તરફનો તેઓનો આંધળો પણ ખરા અંતઃકરણનો ધીનસ્વાર્થિ ખ્યાર દરસાવવાનું હોય છે, પછી ખોદાના ગમે તેવા આકારો મારફતે તે ખ્યાર બતલાવવામાં આવ્યો હોય.

૨.—એક સ્પેનીશ નેગણ જેણીએ ક્રાઈસ્ટની જીંદગીનો હેવાલ ખાકી દુનિયામાં સાંભળેલો હતો તથા જેણી ક્રાઈસ્ટ ઉપર અતી ખ્યાર ધરાવતી હતી, તેણી બેહેસ્તમાં ક્રાઈસ્ટની જીંદગીનાં તમામ ખનાવો પોતાની સામે બનતા નેતી હતી, અને છેલ્લે ક્રાઈસ્ટનાં ગુજરવા પછી તેની માતા વરજીન મેરીની પોતે સંભાળ લેતી હોય એમ વીચારતી હતી. પેલેસતાઇનનાં દેખાવો તથા તે વખતનાં લોકોનો પેહરવેશ તેણીએ નેયલો નહીં હોવાથી તેણી સ્પેનીશ દેખાવ તથા પેહરવેશમાંજ સઘળા ખનાવો બનતા નેતી હતી.

૩.—એક ક્રીશ્ચીઅન બાળકને ખાકી દુનિયામાં તેની આયાએ ક્રાઈસ્ટ વીશે એવું કહ્યું હતું કે ક્રાઈસ્ટ માંડીની ચડ્ડીઓ બનાવી તેમાં જીવ મુકતો હતો, જે પછી તે ચડ્ડીઓ ઉડી જતી હતી. જ્યારે આ બાળક સાત વરસની ઉંમરે ગુજરી ગયું ત્યારે તે બેહેસ્તમાં પોતાને બાળક ક્રાઈસ્ટ સાથે રમતો વીચારતો, તથા માંડીની ચડ્ડીઓ બનાવવામાં ક્રાઈસ્ટને મદદ કરતો પોતાને નેતો હતો.

આ દાખલાઓ ઉપરથી માલમ પડે છે કે દરેક શખ્સ પોતાનાં વીચાર તથા અધિકારનાં પ્રમાણ પ્રમાણે આ તળમ ઉપર જુદી જુદી રીતે પોતાની લક્ષિત દર્શાવતો પોતાને જુએ છે. આવી રીતે દરેક માણસ પોતાને અનુસરતી રીતે લક્ષિતનો ઉત્તમ શુભ પોતામાં વધુ ખીલવી શકે છે. જેમ બેહિસ્તનાં પહેલા તળમ ઉપર જવાથી થતો મુખ્ય લાલ ત્યાંનાં લોકોમાં કુટુંબ તરફનો ખ્યાર વધુ ઉત્પન્ન કરવાનો હોય છે, તેમ આ ખીજ તળમ ઉપર ખોદ, ધર્મ, તથા પેગમ્બર તરફનો ખ્યાર વધુ ઉત્પન્ન થઈ શકે છે.

ધર્મ તરફનાં આંધળા ખ્યારને લીધે જો કે એક માણસ પોતાનાં મીનોઈ જ્ઞાનમાં વધારો કરી શકતો નથી, તથા બેહિસ્તનાં ઉંચા તળમ ઉપર તે જઈ શકતો નથી, તે છતાં પોતાની સમજ પ્રમાણે બેહિસ્તનાં આ ખીજ તળમ ઉપર તદ્દન સુખી અને સંતોષી હાલ-તમાં રહી શકે છે. વળી જો કે ધર્મ તરફના ફક્ત આંધળા ખ્યારથી એક માણસની મનશક્તિ કદી પણ ખીલતી નથી, તે છતાં જ્યારે તેનો આંધળો ખ્યાર ખીજનાં દોષો હોય છે ત્યારે આગળ ચાલતાં તે માણસમાં ઉંચા પ્રકારનો ખ્યાર સમજવાની શક્તિ આવે છે, તથા તેની જીંદગી વધારે પવિત્ર થતી જાય છે. આવો એક શખ્સ મીનોઈ જ્ઞાનમાં જલદી આગળ વધી શકતો નથી, પણ તેની હવે પછીની ખાકી જીંદગીમાં તે દુનિયાનાં લોભ લાલચ અને હવસોમાં ફસી પડતો નથી. એટલા માટે સારી પ્રમાણીક જીંદગી ગુજારવા ઉપરાંત મીનોઈ જ્ઞાન પણ મેળવવું હોય, અને જન્મ મરણના ફરજિયાત ફેરામાંથી છુટવું હોય, તો ધર્મ તરફના આંધળા ખ્યાર-માં જ્ઞાનનો વધારો કરવો જોઈએ. કારણ કે જ્ઞાનથીજ એક ધર્મની ઉંડી ફીલસુફી સમજી શકાય છે, જ્ઞાનથીજ આંધળો ખ્યાર ખરા ખ્યારમાં બદલાઈ જાય છે, અને ત્યારેજ આપણે બેહિસ્તનાં ઉંચા તળમ ઉપર જવાને લાયક થઈએ છીએ.

એક ધર્મમાંથી ખીજ ધર્મમાં વટલાવવાનું કામ ઘણુંજ ના પસંદ કરવા જોગ છે. કારણ જુદા જુદા ધર્મોની સહ રસમો જુદી જુદી હોવાને લીધે તેમાંથી જુદો જુદો અનુભવ મેળવી શકાતો

હોવાથી, જ્યારે એક શખ્સનાં રવાનને પ્રગટી કરણમાં આગળ વધવાને માટે ચોક્કસ જાતનાં અનુભવની પહેલી જરૂર હોય છે ત્યારે તે રવાનને ખોદાના પ્રતીનીધીઓ ચોક્કસ ધર્મમાં જન્મ આપે છે, કે જ્યાં જોઈતો અનુભવ તે મેલવી શકે. એટલા માટે જ્યારે એક શખ્સ પોતાનો જન્મ-ધર્મ તથા બીજા ધર્મમાં વટલી જાય છે ત્યારે જો કે ત્યાં પણ તે નવો અનુભવ મેળવી શકે, તોપણ જે અનુભવની તેને તરત પેળા વધારે અગત્ય હતી, જે અનુભવ તેને વધારે લાભકારક હતો, જેને માટે તેને આ ધર્મમાં જન્મ મળ્યો હતો, તે અનુભવ તે મેળવી શકતો નથી. એક માણસને વટલાવ્યાથી તેને ઉપદ્રુ'નુકશાન થતું હોવાથી મીશનરીઓ યાને વટલાવનારાઓનું કામ નાપસંદ કરવા જોગ હોય છે. ઘણુંખરા મીશનરીઓ આ કામ પોતાનાં લાભને માટે, પોતાની રાજીને માટે, યા લોકોને વટલાવ્યાથી પોતાને બેહેસ્ત મળશે એવી આશાથી કરતા હોય છે. પણ બીજા હાથ ઉપર થોડાક અતી પ્રમાણીક અને સાચ્યા મીશનરીઓ પોતાના ધર્મ તરફનાં અતી પ્યારને લીધેજ, તથા પોતાનો ધર્મ ખરો છે એમ ખરાં છગરથી માનતા હોવાને લીધેજ, આ કામ અજવતા હોય છે. આવા મીશનરીઓ પોતાનાં ધર્મ તરફનાં આંધળા પણ બીનસ્વાર્થિ પ્યારને લીધે બેહેસ્તનાં આ બીજા તબક્કા ઉપર આવી શકે છે. પણ ધર્મ માટેનાં ઉપલા સાંકડા વીચારેને લીધે તેઓ બેહેસ્તનાં આથી ઉચ્ચ તબક્કા ઉપર જઈ શકતા નથી.

જે શખ્સોમાં કુદૃઝ તરફનો પ્યાર તેમજ જ્ઞાન વગરની ભક્તિ એ જન્મે ગુણો બીલેલા હોય તેઓ આ તબક્કા ઉપર પોતાનાં કુદૃઝની સાથે ભક્તિ કરવામાં બેહેસ્ત લોગવે છે.

ત્રીજો તબક્કો:—(૩૫ વિભાગ.)

દુન્યાનાં લાભ અર્થે થયેલાં કામોમાં જાહેર થતી ભક્તિ.

આપણે ઉપર જોઈ ગયા કે જેઓ પોતાના ધર્મ તરફનાં તથા પેગમ્બર તરફના પ્યારને ખાતર ખોદાની તથા પેગમ્બરની ભક્તિ મારફતે પોતાનો પ્યાર દર્શાવે છે તેઓ બેહેસ્તનાં બીજા તબક્કા ઉપર જઈ શકે છે. પણ જેઓ ભક્તિ ઉપરાંત ખોદા તથા પોતાનાં પેગ-

મગર તરફનાં પ્યારને લીધે ખોદા યા પેગમ્બરને ખુશી કરવાની નેમથી માણસનાં ભલાં માટેનાં કામો પણ કરે છે, તેઓ બેહેસ્તના આ ત્રીજા તબક્કા ઉપર આવી શકે છે. દરેક પેગમ્બર પોતે લાવેલાં ધર્મ સમજાવવાનાં અમુલ્ય કામ ઉપરાંત દુઃખીઓનાં દુઃખ ટાળવાના તથા ગરીબોની મુશ્કેલી દૂર કરવાનાં કામો પણ કરતા હતા, એટલું જ નહીં પણ ખીલ્લોને પણ તેમ કરવા ફરમાવતા હતા. પેગમ્બર કાઈસ્ટ વીશે એવું લખાયલું છે કે તેવણ લોકોને કહેતા હતા કે જે શખ્સ ગરીબોનું લલુ કરશે તેણે ગોયા માફ જ લલુ કીધેલું ગણાશે. આવા ફરમાનોને લીધે પોતાના પેગમ્બર તરફ અતી પ્યાર ધરાવનારા શખ્સો તેવણને ખુશી કરવાની નેમથી ગરીબોનાં દુઃખ નીવારણના કામો કરવામાં પોતાની છાંદગી રાકે છે. આવા શખ્સો આ ત્રીજા તબક્કા ઉપર એવાંજ પરોપકારી કામોમાં મશગુલ રહેતા જણાય છે. આથી આ ઉંચા પ્રકારનો પ્યાર તેઓમાં વધુ ખીલે છે.

ખાકી દુન્યામાં દુઃખ નીવારણનાં કામની તેઓએ ઘડેલી કાંઈ મહાભારત યોજના અમલમાં મુકાય તે અગાઉ જેઓને મોત આ ફાની દુન્યામાંથી ઘસડી જાય છે તેઓ આ ત્રીજા તબક્કા ઉપર પોતાની યોજનાં પુર ક્રતેહ સાથ અમલમાં મુકતા જણાય છે.

આ બાબત વધુ સમજવા માટે આ તબક્કા ઉપર નોંધમાં આવેલા શખ્સોનાં ચોડાક દાખલા આપણે તપાસીએ.

૧.—એક શખ્સ ખાકી દુન્યામાં પોતાનાં ધર્મ માટે અતી પ્યાર ધરાવતો હતો. ગરીબો માટે તે એવો વીચાર ધરાવતો હતો કે હલકા વર્ગનાં ગરીબ લોકોને ધર્મી બનાવવા અગાઉ પહેલાં તેઓની મુશ્કેલી દૂર કરવી જોઈએ. આવા વીચારથી તેણે એક ગંજાવર યોજના ઘડી કહાડી હતી, પણ તે તેને અમલમાં મુકી શક્યો નહીં હતો. તે યોજનાં એવી હતી કે જે તેની પાસ પુષ્કળ પૈસા થાય તો ચોક્કસ જાતનો વેપાર જેનો હક તે વખતે ત્રણ ચાર પહેડીને આપવામાં આવેલો હતો તે હક (Monopoly) પોતે એખલાએ લઈ લેવો. આથી હરીફાઈથી થતો જાહેર ખર્ચનો અને ખીજા મોટા ખર્ચનો બચાવ થશે, જેથી અગાઉનાજ લાવે

ખજારમાં માળ વેચવા ઉપરાંત તે મોટી કમાણી કરી શકશે, જેમાંથી પોતાનાં ગરીબ કામદારોને સારો પગાર આપવાને તે શક્તિવાન થઈ શકશે. તેની યોજનાનો ખીજો ભાગ એ હતો કે જમીનનો એક મોટો તુકડો વેચાતો લઈ તેની ઉપર પોતાનાં કામદાર માણસો માટે બાગ સાથનાં નહાનાં મકાનો બાંધવાં, કે ન્યાં રહેવાથી તેઓની તંદુરસ્તી પણ સારી રહે. વળી ચોકસ વરસોની નોકરી પછી તેઓને આ ધંધાના નફાનો ચોકસ હિસ્સો આપતો કરવો કે જે બુદ્ધાપામાં તેનાં ગુજરાન માટે પુરતો હોય. તે એવું માનતો હતો કે આવી રીતે પોતાનાં કામદારોને કાયદો કરી આપ્યા પછી, તેઓને ધર્મ બોધ આપી ધર્મી પણ બનાવી શકશે. આ બુદ્ધ યોજના જો કે તે ખાકી દુન્યામાં અમલમાં મુકી શક્યો નહીં હતો તોપણ તેનાં મરણ પછી જેહેસ્તનાં આ ત્રીજા તળકકા ઉપર આ યોજના તેની તમામ બારીકી સાથે તે અમલમાં મુકતો જણાતો હતો, અને તેમ થવાથી પોતાને લાયકનું ઉચ્ચામાં ઉચ્ચ સુખ ભોગવતો હતો.

૨.—એક દેશી રાજા ખાકી દુન્યામાં જોદાઈ શક્તિ ધરાવનાર રામચંદ્ર રાજાને પગલે ચાલી અદલ ધનસાક્ષી રાજ કરવાની કેશેશ કરતો હતો. તે પોતાની રાજદી ખાનગી જીંદગીમાં તેમજ રાજકારોબારમાં શ્રી રામનો દાખલો ધ્યાનમાં લઈ તેનાં અદલ નીયમ પ્રમાણેજ ચાલવાની બનતી તજવીજ કરતો હતો. અલબત્ત આવી રીતે ચાલવામાં તેને ઘણી અડચણો તથા મુશ્કેલીઓ નડતી હતી, જેથી કેટલીએક બાબતોમાં તે નીબંધ નીવડતો હતો. આ રાજાનાં ગુજરવા પછી જેહેસ્તનાં આ તળકકા ઉપર તે પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે અદલ રીતે રાજ કરતો જણાતો હતો. એટલુંજ નહીં પણ તેનાં આ કામમાં શ્રી રામને પોતાને તેને સલાહ આપતો તે ભેંઈ શકતો હતો.

૩.—એક ક્રીસ્તી ભગણ ખાકી દુન્યામાં કાંઈસ્ત તરફ જોડાઈ પ્યાર ધરાવતી હતી, તથા તેના શીક્ષણ પ્રમાણે ચાલતી હતી. ખાકી જીંદગી પુરી થવા પછી તેણી જેહેસ્તનાં આ તળકકા

ઉપર કાંઈસ્તનાં પેલાંજ ઉમદા ફરમાન પ્રમાણે ચાલતી માલમ પડતી હતી કે ‘ગરીબ સુફલેસોની જરદાસ્ત કરવી તે ગોયા મારીજ જરદાસ્ત કીધા જરોખર છે.’ તેણી બીમારોની સારવાર કરતી, બુખ્યા ને ખવાડતી, અને ગરીબોને વસ્ત્ર તથા બીજી મદદ આપતી જણાતી હતી. પણ અજળ જેવું એ હતું કે ‘કાંઈસ્ત’ નું ઉપદ્રુ’ શીદણુ’ તેણીનાં મગજમાં ઠસી ગયલું હોવાથી જે સુફલેસોને તે મદદ કરતી તેઓ ફરકને ‘કાંઈસ્ત’ ના આકારમાં જદલાઈ જતાં તેણી જોતી હતી, અને ‘કાંઈસ્ત’ નો આકાર જોતાંજ તેણી અત્યંત ખ્યારથી તેને ભજતી હતી.

૪.—એક સાચો પ્રમાણીક ધર્મી મુસલમાન કે જે પોતાનાં ઇંસલામી ધર્મ માટે આંધળું ઝનુન નહીં પણ ખરો ખ્યાર ધરાવતો હોવાને લીધે બીજાઓને પોતાનાં ધર્મમાં વટલાવવા માટે ખાકી દુન્યામાં કોયેશ કરતો હતો, તે શુજરવા પછી બેહિસ્તનાં આ તબક્કા ઉપર આખી દુન્યાનાં લોકોને ઇંસલામી ધર્મમાં વટલાવી નાંખવાનાં કામમાં ઘણી ખંતથી વળગેલો અને તે ધર્મના સૌથી ઉત્તમ કાનુનો પ્રમાણે લોકો ઉપર હુકુમત ચલાવતો પોતાને જોતો હતો.

જેમ ભલાં કામો માટેના સાંકડા વીચારોને લીધે, યાને આપસ્વાર્થી નેમથી નેક કામ કરવાને લીધે, તે કામ કરનાર શખ્સ તેનું ફળ મેળવવા હુમેસ્તગેહાનમાંજ જઈ શકે છે પણ બેહિસ્નમાં જઈ શકતો નથી, તેજ પ્રમાણે ધર્મ સંબંધી સાંકડા વીચાર ધરાવવાને લીધે, પોતાનાં ધર્મને ખરાં જીગરથી એક શખ્સ ચલાતો હોવા છતાં, આ એકજ ધર્મ દુન્યામાં સૌથી સરસ યા સાચો છે એવું માનતો હોવાને લીધે તે શખ્સ બેહિસ્તનાં નીચલા ‘૩૫’ વિભાગ ઉપરજ જઈ શકે છે, પણ આથી ચઢીઆતા ‘અ૩૫’ વિભાગ ઉપર તેનાથી જઈ શકાતું નથી.

આવી રીતે સારાં પણ સ્વાર્થી કામ કરનારાઓ, તેમજ સારાં અને બીન સ્વાર્થી કામ કરનારાઓ, તથા ધર્મી પણ સાંકડા વિચાર ધરાવનારાઓ, તેમજ ધર્મી અને બોહોલા વીચાર ધરાવનારાઓ, આ

દરેકને બેહેસ્તમાં વાજળી અને બધ બેસતો બઢલો મળેલો જોવાથી જોદાના આવા અઢલ ધનમાફ માટે તેના તરફનો આપણો ખરો ચાહ વધ્યા વગર રહેતો નથી.

ચોક્કસ પ્રકારનાં ગાયણથી સાંભળનારાઓમાં જોદા તરફનો પ્યાર ઉત્પન્ન કરી શકાય છે, તેમજ લક્ષિત દરજાવનારાં ચીત્રો જોવાથી પણ આપણામાં ઈશ્વર માટેનો પ્યાર જન્મ પામી શકે છે. પણ ગાયન તથા ચીત્ર કળાનો આ વાજળી ઉપયોગ કરવાને બઢલે માણસનાં હૃવસો અને જીવસાઓ ઉશકેરવામાં તેનો ઉપયોગ વધુ થતો જોવામાં આવે છે. વળી ગાયન તથા ચીત્ર કળાનો હુન્નર શીખનારાઓમાંથી કેટલા જણાં આજે એવા નીકળશે કે જેઓની મુખ્ય મતલબ લોકોમાં જોદા તરફનો પ્યાર ખીલવવાની હોય ? આ હુન્નરો માટે ખીન સ્વાર્થિ પ્યાર ધરાવનારા, તથા દુન્યામાં કેાઈળી પ્રકારે આ હુન્નરો ખીલતા જોવાને આતુર શખ્સો આજે કેટલા નીકળશે ? એક શખ્સે ઘણી મહેનતે પાડેલું એક ઉમદા ચીત્ર જોઈ તેની અદેખાઈ ન કરતાં ખરાં જીગરથી તે માટે ખુશાળી બતલાવનારા ચીતારાઓ આજે કેટલા હશે ? આજે તો પૈસા અને વાખવાખી મેળવવાના હેતુથી એ કામ કરનારાઓ વધુ જોવામાં આવે છે. જેઓ માણસમાં જોદા તરફનો પ્યાર ખીલવવાને માટેજ ગાયન તથા ચીત્ર કળાનો ઉપયોગ કરતા હોય છે તેઓ આ ખીન સ્વાર્થિ કામ માટે બેહેસ્તનાં આ ત્રીજા તબક્કા ઉપર આવી શકે છે, અને ત્યાં પોતાની કળાથી ઘણાં લોકોને બક્ષિતમાં લીજ થયલા જોઈ અતી આનંદ મેળવે છે.

ચોથો તબક્કો—(રૂપ વિભાગ)

મીનાઈ જ્ઞાનની ખીન સ્વાર્થિ શોધ—ત્રિધા યા ફીલમુફીનો પરમાર્થિ અભ્યાસ—ગાયન, ચીત્રકળા વિગેરે હુન્નરોની પરમાર્થિ શોધ—કેવળ પરમાર્થિ કામો.

બેહેસ્તનાં આ ચોથા તબક્કા ઉપર મુખ્ય ચાર પ્રકારનાં શખ્સો આવી શકે છે.

૧.—જેઓ પોતાની ખાકી જીંદગી દરમ્યાન મીનાઈ જ્ઞાન, યાને જોદાશનાસીનાં અભ્યાસ પાછળ ખીન સ્વાર્થિપણે મડેલા

ય છે તેઓ આ તળકકા ઉપર જઈ શકે છે. એટલા માટે જે ધર્મી
 િ ખોદાશનાસીના અસ્થાસની જરૂરીઆત ખતલાવેલી છે તે
 માના લોકો અને વધુ જોવામાં આવે છે.

આપણે આગળ જોઈ ગયા કે જે શખ્સો લલિત મારફતેજ
 તાનાં ખોદા થા પેગમ્બર તરફનો પ્યાર દર્શાવે છે તેઓ જેહિસ્તના
 િજ તળકકા ઉપર તેનો ખદલો મેળવી શકે છે. વળી જેઓ લલિત
 પરાંત ખોદા થા પેગમ્બરને ખુશી કરવાની મતલબથી તેવનનાં
 માન મુજબ ગરીબ માટે દુઃખ નીવારણના કામો પણ કરી ખોદા
 પેગમ્બર તરફનો આફ ખતલાવે છે તેઓ ત્રીજ તળકકા ઉપર
 ફળ મેળવી શકે છે, પણ જેઓ આ જેઉ કામ ઉપરાંત
 મમાં સમાયલી ઉડી મતલબ જાણવાને માટે બનતી કોશેશ
 રતા રહે છે, જેઓ પેગમ્બરને પોતાનાં ધર્મ ગુરૂ ગણી તેવણની
 નારફતે ધર્મની ફીલસુફી સમજવાને ઘણાં ખાહેશમંદ રહે છે,
 જેઓ તેવણનાં પવિત્ર પગ આગળ જેસી ધર્મની સમ્યાઈ શીખવાની
 ખુલંદ હોંશ ધરાવતા હોય છે, તેઓ આ ચોથા તળકકા ઉપર
 આવી શકે છે, એટલુંજ નહીં પણ ત્યાં તેઓ પોતાની આ
 મુશદ બર આવેલી જુએ છે. તેઓ જેહિસ્તમાં પોતાના પેગમ્બરને
 વિચાર કરતાંજ તેવનનો એક આકાર ઉત્પન થાય છે, જેમાં પેગમ્બર
 પોતાની શક્તિ મોકલી તેને સજીવન કરે છે. આ સજીવન કીધેલા
 આકાર મારફતે ધર્મનું શીક્ષણ તેઓ મેળવી શકે છે. આ ઉત્તમ
 જ્ઞાન મેળવવા પછી વખત આવે જ્યારે તેઓ ખાકી દુન્યામાં
 પાછો જન્મ લે છે ત્યારે આ ઉમદા જ્ઞાન પણ તેઓ સાથે લેતા
 આવે છે, જેને લીધે તેઓનાં ધર્મ સંબંધી વીચારો સ્વભાવીક
 રીતેજ ખોદોલા થએલા હોય છે. જેહિસ્તમાં તેઓને કંઈ બાબદો શીખ-
 વવામાં આવી હતી તે જોકે ખાકી દુન્યામાં આવ્યા પછી તેઓને
 યાદ રહેતી નથી, પણ જેહિસ્તમાં શીખવેલી બાબદોને લગતાં
 લખાણો તેઓનાં વાંચવામાં આવતાંજ તેઓને તે વગર મુશકેલીએ
 સમજ પડે છે, તથા તેની સમ્યાઈ વીશે તેઓને જરાએ શક

ઉપજતો નથી. ધર્મની ગુપ્ત ક્ષીલસુક્ષીણું થોડું જ્ઞાન બેહેસ્તમાં મેળવ્યાને લીધે તેઓનાં ધર્મ સંબંધી વીચારો એક વખત બોહોલા થવા પછી દરેક બાબદનો બહારનો નહીં પણ આતેનનો અર્થ શોધી કહાડવાની તેઓને આદત પડે છે, તેમજ દરેક બાબદમાં તેઓ બોહોલા વીચારો ધરાવી શકે છે. ધર્મ સંબંધી આ બોહોલા વીચારોને લીધે ગુજરવા બાદ તેઓ બેહેસ્તનાં 'અરૂપ' વીભાગ ઉપર જઈ શકે છે, અને ત્યાર પછીનાં જન્મોમાં તેઓ પ્રગટીકરણમાં ઘણાજ જલદી આગળ વધે છે.

વળી જેઓ જોદાશનાસીને લગતા અથો વાંચી તેનાં મહાન લખનારાઓ ઉપર ગોચા ક્રીદા થઈ ગયલા હોય છે, જેઓ તેઓનાજ વીચારો ઉપર મનન કરતા હોય છે, તેઓ પણ બેહેસ્તમાં ઉપલા અથ કર્તા માટેનાં પોતાનાં વીચાર-આકાર મારફતે જ્ઞાન મેળવે છે. તેઓના લખાણો તેઓને વધુ સમજ પાડવામાં આવે છે, તથા તેનાં લેદી અર્થ વીશે પણ સારી રીતે તેઓને જ્ઞાન આપવામાં આવે છે.

હાલનાં ડોળધાલુ કગારા સન્યાસીઓ તથા ગોંસાઈ બાવાની પુઠે સ્વાર્થિ મતલબથી ભટકનારાઓ બેહેસ્તમાં આવી શકતા નથી. પણ ખરા જ્ઞાની ગુરૂઓ મારફતે સ્વાર્થ વગર આત્મજ્ઞાન શીખનારા ઘણાક હીંદુઓ, તેમજ જોદાશનાસીનો અવધારા કરનારા થોડાક પારસીઓ, તથા મુમલમાન સુફીઓ આ તબક્કા ઉપર જોવામાં આવે છે.

જોદાશનાસીની બાબદ શીખવનારી મંડળીઓ દરેક જમાનામાં હુન્યામાં હસતી ધરાવની હોય છે. પણ તેઓ પોતાનું કામ ગુપ્ત રીતે કરતી હોવાથી એ બાબે આપણાં મોટા ભાગને ખબર હોતી નથી. પણ જેઓ એ જ્ઞાન મેળવવાને લાયક થાય છે તેઓ ખુદરતી રીતે જ તેવી મંડળી તરફ ખેંચાય છે આવી મંડળીના ખંતીલા ચેત્રાઓ પણ આ તબક્કા ઉપર આવી શકે છે.

એવી એક મ'ડળીમાં જોડાયેલો એક બુદ્ધિસ્ત એલો તેનાં મરણ પછી આ તળકકા ઉપર પોતાનાં પેગમ્બર બુદ્ધ તથા મ'ડળીનાં જે મહાન ગુરૂઓ મારફતે ખોદાશનાસીનું જ્ઞાન મેળવતો જણાતો હતો. આ ત્રણે મહાન પુરૂષોના પોતે કીધેલા વીચાર-આકાશે જોડાઈ જીવન શક્તિ ધરાવતા માલમ પડતા હતા, જે મારફતે તે ઉત્તમ જ્ઞાન મેળવતો હતો.

૨.—આ તળકકા ઉપર જે બીજા પ્રકારના શખ્સો જેવામાં આવે છે તે મહાન પરમાર્થી ફીલસુફો તથા 'સાયનટીસ્ટો' હોય છે. પુર્વ તથા પાશ્ચિમ તરફનાં ખાલી નામનાં ફીલસુફો, જેઓ જાતે-નની ફીલસુફી શોધી કહાડવાને જદલે એક ફીલસુફી ઉપર ખાલી તકરાર કરવામાંજ સદા રોકાયેલા રહે છે, અને જેઓની આ તકરાર તેઓનાં સાંકડા વીચારોનુંજ પરીણામ હોય છે, તેઓ આ તળકકા ઉપર આવી શકતા નથી. પણ ખસ ગ્રીનસ્વાર્થિ ફીલસુફો તથા 'સાયનટીસ્ટો' જેઓ બીજાઓને ઉપયોગી થવા માટે, તથા માણસ જાતનાં ફાયદા માટે ખંતથી આ જ્ઞાન મેળવવા પાછલ મહેનત કરે છે તેઓજ આ તળકકા ઉપર આવી શકે છે.

'નીયો-પ્લેટોનીક' (Neo-Platonic), ફીલસુફી પ્રમાણે આજનાર તે વખતનો એક જાણીતો શખ્સ આ ફીલસુફીનો ગુપ્ત અર્થ શોધી કહાડતો, તથા માણસની જીંદગી સાથેના તેનો સંબંધ કેવો છે તે વીશે ખોળ ચલાવતો આ તળકકા ઉપર જણાતો હતો.

એક ખગોળવેત્તા (Astronomer) ફરેસ્ટાઓની મારફતે તારાઓ તથા ગ્રહોનું જ્ઞાન મેળવતો તથા સુર્ય મ'ડળની તેમજ દુન્યાની શરૂઆત તથા જન્મનાં આકાર વીશેના ઉંડા વીચારમાં ગરક થઈ ગયેલો માલમ પડતો હતો, અને ગ્રહોનાં ફરવાથી ઉત્પન્ન થતા ગાયનના સુંદર સરોદથી તે ખુશ થતો જણાતો હતો.

૩.—ત્રીજા પ્રકારનાં શખ્સો જેઓ આ ચોથા તળકકા ઉપર જેવામાં આવે છે તે ગાયન, ચીત્રકળા, અને એવા બીજા ઉચ્ચ.

હુન્નરના ખીનસ્વાર્થિ ઉપ્યોગ કરનારાઓ હોય છે. આપણે ત્રીજા તળકા ઉપર પણ આ પ્રકારનાં લોકો જોઈ ગયા છીએ, પણ જેઓ આ હુન્નરમાં ઘણાં આગળ વધેલા હોય છે તેઓ આ ચોથા તળકા ઉપર આવી શકે છે. આ હુન્નર માટે ખાકી દુન્યામાં પ્રખ્યાત થયેલા શખ્સો અતરે મેળવેલી ફત્તેહ કરતાં પણ વધુ ફત્તેહ તથા ચાલાકીથી આ તળકા ઉપર પોતાનાં મધુર દીલપજાર ગાયન તથા મુંદર ચીત્રોથી ઘણાં ખુશ થાય છે. તેઓના દીલખુશ અને ખોદાઈ પ્યાર ઉત્પન્ન કરનારાં ગાયનથી આ તળકાનાં લોકો ઉપર ઘણી લાભકારક અસર થઈ શકે છે. વળી તેઓ ખાકી દુન્યાના માણુસોને પણ કેટલોક લાભ કરી શકે છે. જ્યારે એક ચીત્ર પાડનાર या पुतणु' ઘડનાર શખ્સ બેહેસ્તમાં ઉમદા ચીત્રો તથા આકૃતિનો ખ્યાલ કરે છે ત્યારે તેથી ઉત્પન્ન થતા વીચાર-આકારો ખાકી દુન્યામાં એજ હુન્નરનાં શોખીનોનાં મગજમાં આવાજ ચીત્રોનાં ખ્યાલો ઉત્પન્ન કરે છે, જે જ્યારે કેનવાસ ઉપર ચીત્ર રૂપે या पथरમાં પુતલાં રૂપે જાહેર થાય છે ત્યારે તે જોઈ ધર્મી લોકોમાં ખોદા તરફનો પ્યાર વધુ પ્રગટી નીકળે છે.

૪.—ચોથા પ્રકારના જે શખ્સો આ તળકા ઉપર જોવામાં આવે છે તેઓ માણુસ જાત માટે બેહુદ પ્યાર ધરાવનારા હોય છે. ખોદા या पेमगम્बर ઉપરનાં પ્યારને લીધે જ્યારે એક શખ્સ તેવણને રાજી રાખવાનાં હિતથી મુક્તિસોનાં લલાંને માટે કામ કરતો હોય છે ત્યારે આપણે જોઈ ગયા તેમ તે ત્રીજા તળકા ઉપર જઈ શકે છે પણ જે શખ્સો ખોદા या पेमगम્बरને ફક્ત રાજી કરવાજ નહીં, પણ ખુદ માણુસ જાત માટે બેહુદ પ્યાર ધરાવતા હોવાને લીધેજ માણુસનાં ફાયદા માટેનાં કામો કરે છે, તેઓ આ ચોથા તળકા ઉપર આવી શકે છે. તેઓ આ તળકા ઉપર દુન્યાના મુધારા માટે, અને માણુસ જાતનાં લલાં માટે ઉત્તમ અને ફાયદાકારક યોજનાઓ ઘણી ખાસીકીથી અમલમાં મુકતા જણાય છે. એના પરીણાંમ તરીકે તેઓને આ યોજનાને અમલમાં મુકવાની શક્તિઓ સાથે, તથા તેને અનુકુળ સંજોગો વચ્ચે, ખાકી દુન્યામાં ફરી જન્મ આપવામાં આવે છે.

પાંચમો તબક્કો—(અરૂપ વિભાગ)

મીનોદ્ધ જ્ઞાન વીશે પરમાર્થી આગળ વધેલી શોધ.

બેહેસ્તના ઉંચા યાને ‘અરૂપ’ વિભાગનો આ સાથી નીચસો તબક્કો છે. બેહેસ્તનો પહેલો, બીજો, ત્રીજો તથા ચોથો એ ચારે તબક્કો ન્યારે ‘રૂપ’ વીભાગમાં આવે છે, ત્યારે પાંચમો, છઠ્ઠો, તથા સાતમો તબક્કો ‘અરૂપ’ વિભાગમાં સમાઈ જાય છે. પેહેલા ચાર તબક્કાઓ ઉપર રવાન ‘મનસીક શરીર’ માંજ જઈ શકે છે, પણ આ પાંચમાં તબક્કો ઉપર આવવાની અગાઉ રવાનને એ શરીર પણ છોડી દેવું પડે છે, અને તે પોતાના ‘કારણ શરીર’ માં આ તબક્કો ઉપર આવી શકે છે. જોદાશનાસીમાં ઘણાંજ આગળ વધેલા જ્ઞાની પુરૂષોના ‘કારણ શરીર’ માં પાંચમાં, છઠ્ઠા તથા સાતમાં વિભાગના ‘મનસીક પદાર્થો’ આવેલા હોય છે, ન્યારે સાધારણ માણસોનું ‘કારણ શરીર’ પાંચમાં વિભાગના ‘મનસીક પદાર્થ’ નુંજ બનેલું હોય છે. એટલા માટે ઉપલા થોડા જ્ઞાની પુરૂષો કે જેઓનું આથી ઉંચા તબક્કો ઉપર જવું યાચ છે તેઓ મીવાય દુન્યાના પ્રધળાં રવાનોના ‘કારણ શરીર’ આ તબક્કો ઉપરથી જોવાઈ શકાય છે. એવું કહેવામાં આવે છે કે હાલમાં સાઠ અબજ રવાનો આપણી પૃથ્વી ઉપર પ્રગટીકરણ ચલાવી રહ્યાં છે, જેઓને સંપૂર્ણ જ્ઞાની બને ત્યાં મુઘી જન્મ મરણના ફેરા ખાવા પડે છે. તેઓમાનો એક નાનો ભાગ એકી વખતે ખાકી દુન્યામાં છાંદગી ભોગવતો હોય છે, ન્યારે મોટો ભાગ ‘એસલ દુન્યામાં’ યાને દોજખ તથા હુમેસ્ત ગેહાનમાં, તથા ‘મનસીક દુન્યા’ યાને બેહેસ્તમાં હોય છે.

એક અજ્ઞાન બીન કેળવાયલા માણસનું ‘કારણ શરીર’ આંખુ તથા રંગ વગરનું હોય છે. પણ એક શખ્સ જેમ જેમ જ્ઞાનમાં આગળ વધે છે તેમ તેમ તેનું આ શરીર એટલું તો પ્રકાશીત તથા

ખુશનુ'માં રંગોવાળું બનતું જાય છે કે તેનો આંખો ખ્યાલ પણ ખાકી દુન્યામાં કરી શકતો નથી. જેઓ આંધળો પ્યાર તણ દઈ ધર્મ તરફ ખરો જ્ઞાની પ્યાર ઉત્પન્ન કરવાની કોશેશ કરતા હોય છે, જેઓ મીનોઈ જ્ઞાન મેળવવાની રાત દીવસ ચત્ન કરતા હોય છે, જેઓ સચ્ચાઈ શોધી કહાડી માણસ જાતનું અજ્ઞાનપણું દુર કરવાની નેમથી યોદ્ધાશનાસીનો અભ્યાસ કરતા હોય છે, જેઓએ સાંકડા વીચારો દુર કરી ધર્મ તથા ણીજ બાળદો માટે બોહોળા વીચારો થોડે દરજ્જે મેળવેલા હોય છે, તેઓજ માત્ર આ પાંચમાં તળકડા ઉપર ભાન સહીત આવી શકે છે. દરેક શખ્સના રવાનતુ 'કોરણુ'* ખાકી દુન્યામાં પાછો જન્મ લેવાની થોડોજ વખત અગાઉ આ તળકડા ઉપર આવી પોતાના રવાનમાં મળી જાય છે. પણ જો તે ઉપલી ખાસીઅતો ધરાવતું નથી હોતું તો આ તળકડા ઉપર તે જાતી ભાન ધરાવી શકતું નથી. ઘણું ખરાં રવાનો અતરે અર્ધ ભાનવાળી હાલતમાં હોય છે, જ્યારે થોડાક જ્ઞાનમાં આગળ વધેલા પુરૂષોના રવાનો અતી અજકતા સેતારાઓની માફક અબજો રવાનોની વચ્ચે પ્રકાશી નીકળે છે. આથી રવાનનો મોટો ભાગ પ્રગટીકરણની મતલબ, ખુદરતના કયદાઓ, તથા છ'દગીની મુખ્ય નેમ એ કશું શમણ શકતો નથી, પણ તેઓ ખુદરતનાં કાયદાને આધીન થઈ વખત આવવે ખાકી દુન્યામાં પાછા જન્મ લે છે. પણ ખાકી દુન્યામાં જન્મ લેવાની વખતે એક રવાન તેની અર્ધ ભાનવાળી હાલતમાંથી પુરંભાનમાં સેજ વખત આવે છે, જે વખતે તે પોતાની છેલ્લી છ'દગીનું પરીણામ જોય છે, તથા આવતી છ'દગી ઉપર એથી થતી કેટલીક અસરો પણ તે જાણી શકે છે. રવાનનાં કાયદાને માટે આવતી છ'દગીમાં તેને કેટલીક તકો આપવામાં આવે છે, પણ રવાન અજ્ઞાન હોય ત્યાં સુધી આવી તકોનો લાભ લઈ શકતું નથી. પણ ણીજ અનેક જન્મો પછી જેમ જેમ જ્ઞાન મેળવતું જાય છે, તેમ તેમ તેને દરેક જન્મમાં આપવામાં આવતી તકોનો લાભ તે

વધુ ને વધુ લઈ શકે છે. વધુ આગળ વધવા પછી છ'દગીના હરેક બનાવનું કારણ તે આગળ જન્મોમાંથી થોડી કહાડી શકે છે, જે પછી તે પ્રગટીકરણમાં ઘણીજ ઝડપથી આગળ વધી પુરણની બને છે.

છઠ્ઠો તખ્તકો.

ખોદાશનારીમાં આગળ વધેલાં માણસો.

મીનોઈ જ્ઞાનમાં થોડે દરજ્જે આગળ વધેલા શખ્સોના રવાનોજ માત્ર આ તખ્તકા ઉપર આવી શકે છે. તેઓ અત્રે પુરલાન સહીત કામ કરતા હોય છે. આ તખ્તકા ઉપરના રવાનો થોડે દરજ્જે પોતાનો આગળી છ'દગીના બનાવો જાણી શકે છે. વળી તેઓ પ્રગટીકરણની મતલબ તથા તેને અમલમાં મુકવાની રીત પણ ખરાબર જાણે છે. પોતાને સુધારવાનું કામ પોતે ખુશીથી માથે લીધું છે, તથા ખાફી છ'દગી પુરી થવા પછી મુક્તિ શરીરમાં તેઓને જુદી જુદી હાલતમાં રહેવું પડે છે, એ તમામ જાણદ તેઓ સ્પષ્ટ રીતે સમજી શકે છે. જુદાં જુદાં શરીરમાં કામ કરનાર તેઓ પોતેજ છે એમ રવાન સમજતું હોવાથી આગળી છ'દગીઓમાંથી મેળવેલો અનુભવ તથા બોધનો તેઓ ઉપયોગ કરે છે, તથા આવતી છ'દગીમાં કેમ વર્તવું તથા કઈ નવી જાણદનો અનુભવ મેળવવો તે તેઓ નક્કી કરી આવતી ખાફી છ'દગી દરમ્યાન પોતે મુકરર કીધેલા આ કાનુનોને તેઓ અમલમાં મુકે છે, યાને તે પ્રમાણેજ તેઓ ચાલે છે. આ તખ્તકા ઉપર એકવાર આવ્યા પછી કોઈ પણ ખાફી છ'દગી દરમ્યાન તેઓ ગમે એવી ક'ગાળ યા માંડી હાલતમાં આવી પડે, ગમે એટલી લલચાવનારી લાલચો તેઓની માંમે ધરવામાં આવે તે છતાં તેઓ કદી પણ ખરાબ માર્ગે જઈ શકતા નથી, કદી કોઈ તેઓને ફસાવી શકતું નથી, કદી પણ તેઓ જુકા સુખનો ઓચરૂં શકતા નથી, તેમજ ખુરા નાલાયક કામો પણ કરી શકતા નથી. તેઓના રવાને આ તખ્તકાનો એક વખત અનુભવ મેળવ્યા પછી ખાફી દુન્યામાં

કાંઈ પણ ખોટું કામ કરવું એ તેઓ માટે ગોયા કદી નહીં બની શકે એવી બીના છે. તેઓ ત્યાર પછીની ખાકી છ'દગીમાં દુન્યાની તકલીફી બાબદો કરતાં ઉંઘ વીચારો અને મહાન ફીલસુફીમાં મશ-શુલ રહેવાનું વધારે પસંદ કરે છે.

આ તખકકા ઉપરનાં શખસો વિચાર-આકાર મારફતે જ્ઞાન મેળવતા નથી, પણ પોતાના કરતાં વધારે જ્ઞાની ચેલાઓ તથા ગુરૂઓ મારફતે તેઓ પાધરૂં જ્ઞાન મેળવે છે. ત્યાં વીચારો શેશનીનાં ચમકારા માફક એક રવાનમાંથી બીજા રવાનમાં જતા જણાય છે.

સાતમે તખકકો.

પયગમ્બરો તથા આગળ વધેલા ચેલાઓ.

બેહિસ્તનાં આ સૌથી ઉંચા યાને માતમાં તખકકા ઉપર મહાન પયગમ્બરો તથા ગુરૂઓ તથા લગલગ તેઓને દરજ્જે પુગેલા ચેલાઓજ માત્ર આવી શકે છે. આ તખકકા ઉપરનાં સુદર પ્રકાશીત દેખાવો, રંગો, તથા સરોદોનું ખ્યાન [ત્યાં માટે આપણી પાસે પુરતા શખ્દો નહીં હોવાથી તે થઈ શકતું નથી. આપણી માણસ જાતમાંથી ઘણાજ થોડા શખસો જેઓ પોતાના રવાનની 'મનસ' શક્તિ સંપુર્ણ રીતે ખીલવી ચુક્યા હોય છે, તેઓજ આ તખકકા ઉપર આવવાને લાગ્યશાળી થાય છે. તેઓ પોતાની આગળી તમામ છ'દગીઓ યાદ રાખી શકે છે, અને તેથી ખાકી દુન્યામાં પોતાની છ'દગીનાં તમામ બનાવોનું કારણ તેઓ જાણી શકે છે. આથી જ્યારે બીજાઓને પોતાનાં અજ્ઞાનપણાને લીધે ખુદરતનાં કાયદાને શરણ થવું પડે છે ત્યારે એકવાર આ તખકકા ઉપર જઈ આવેલા શખ્દો પોતાની હવે પછીની ખાકી છ'દગીમાં ખુદરતનાં કાયદાનો જ્ઞાનથી ઉપયોગ કરી શકે છે.

આ તખકકા ઉપરથી મહાન પયગમ્બરો તથા ગુરૂઓ માણસ જાતને પ્રગટીકરણમાં મદદ કરે છે. પોતાની બોહોળી શક્તિનાં બળે આપણી છુપી મીનોઈ શક્તિને ખીલવે છે, જેથી આપણી મન

શક્તિ વધવા માથે મનને લગતી લાગણીઓ નીર્મળ થાય છે જે કોઈ શબ્દ જોદાગનારીના જ્ઞાનમાં આગળ વધવા ખંતથી ડોરેશ કરે છે, તથા પોતાની ખાસીઅત મુધારવા પાછળ મહેનત લે છે, તે આ તળકડા ઉપરથી મદદ મેળવી શકે છે

જેમ સુર્ય પોતાનાં કીરણો આ તરફ ફેંકે છે જેનો લોકો પોતાની જરૂર પ્રમાણે ઉપયોગ કરે છે, તેમ મહાન પયગમ્બર પોતાની જોડોળી અખુટ શક્તિ મર્વે રવાનો ઉપર રેડે છે, જેનો ચોટા ભાગ દરેક રવાન પોતાની ગકિત મુજબ પોતામા શ્રદ્ધા કરી આગળ વધે છે જેઓ પારકાનાં કાયદા માટે, પારકાને મદદ કરવાનાં દેતુથીજ, મીનોઈ જ્ઞાન મેળવવાની કોશિશ કરે છે તેઓ આ પ્રમાણે ‘મનસ’ સંપૂર્ણ રીતે ખીલવા પછી ગોયા જ્ઞાનનું એક મરોવર બને છે, જેમા થી જો રસ્તે ચાલનારાઓમા જ્ઞાનના રેલા વહે છે.

બેહેસ્તની હાલત પોતાની શક્તિ પ્રમાણે મઠ કોઈ લોગવે છે જેઓ ઘણા નેક અને પરમાર્થી કામો તથા વીચારો કરે છે, તેઓ મરણ પછી ગોયા એમ મોટું વામણ પોતા સાથે લઈ જાય છે, જે ગોયા સુખના છે, તથા ત્યાં છતાં છત્ર ભગઈ જાય છે જેઓ થોડાંક નેક કામો તથા વીચારો કરે છે તેઓ ગોયા એક નહાતુ ખ્યાલુ લઈ જાય છે, જે પણ તેવાજ સુખથી ભરાય છે દરેક માણસના સુખનું ખ્યાલું ભરી નાખવામા આવે છે, પણ તે નહાતુ યા મોટું હોય તે તેણે કીધેલા ખીતમ્વાર્થિ કાર્ય ઉપર આધાર રાખે છે

મરણ પછીની આ મઘળી હાલતો હાલના લોકોમા સુમારે ૧૨૦૦ વરસ વેરની હોય છે અલગતા કોઈની ઘણી થોડી તો કોઈની હજારો વરસની હોય પણ સરાસરી કહાડતા લાગે છે કે એક જન્મ પછી ખીજો જન્મ લેવા આગમજ સુમારે ૧૨૦૦ વરસ જાય છે જે પછી રવાન નીચલી દુન્યાનો વધુ અનુભવ લેવા, યાને પ્રગટી કળુમા આગળ વધવા નીચલા શરીરો એક પછી એક ફરી ધારણ કરે છે

બેહેસ્ત અને દોજખ તે માણસના જ્ઞાનની હાલતો માત્ર છે તે અમુક જગ્યાઓ નથી દરેક માણસે પોતે બનાવેલા દોજખમા જેમ

કાંઈ પણ ખોટું કામ કરવું એ તેઓ માટે ગોયા કદી નહીં બની શકે એવી બીના છે. તેઓ ત્યાર પછીની ખાકી છ'દગીમાં દુન્યાની તકલીફો બાબદો કરતાં ઉંડા વીચારો અને મહાન ફીલસુફીમાં મશગુલ રહેવાનું વધારે પસંદ કરે છે.

આ તળકકા ઉપરનાં શખ્સો વિચાર-આકાર મારફતે જ્ઞાન મેળવતા નથી, પણ પોતાના કરતાં વધારે જ્ઞાની ચેલાઓ તથા ગુરૂઓ મારફતે તેઓ પાઘડું જ્ઞાન મેળવે છે. ત્યાં વીચારો દોશનીનાં ચમકારા મારફતે એક રવાનમાંથી બીજા રવાનમાં જતા જણાય છે.

સાતમે તખ્તકકા.

પયગમ્બરો તથા આગળ વધેલા ચેલાઓ.

બેહિસ્તાનાં આ સૌથી ઉંચા યાને સાતમાં તળકકા ઉપર મહાન પયગમ્બરો તથા ગુરૂઓ તથા લગભગ તેઓને દરજ્જે પુગેલા ચેલાઓજ માત્ર આવી શકે છે. આ તળકકા ઉપરનાં સુંદર પ્રકાશીત દેખાવો, રંગો, તથા સંદોહોનું ખ્યાન આ માટે આપણી પામે પુરતા શખ્સો નહીં હોવાથી તે થઈ શકતું નથી. આપણી માણસ જાતમાંથી ઘણાજ થોડા શખ્સો જેઓ પોતાના રવાનની 'મનસ' શક્તિ સંપૂર્ણ રીતે ખીલવી ચુક્યા હોય છે, તેઓજ આ તળકકા ઉપર આવવાને લાગ્યશાળી થાય છે. તેઓ પોતાની આગળી તમામ છ'દગીઓ યાદ રાખી શકે છે, અને તેથી ખાકી દુન્યામાં પોતાની છ'દગીનાં તમામ બનાવોનું કારણ તેઓ જાણી શકે છે. આથી ન્યારે બીજાઓને પોતાનાં અજ્ઞાનપણાને લીધે ખુદરતનાં કાયદાને શરણ થવું પડે છે ત્યારે એકવાર આ તળકકા ઉપર જઈ આવેલા શખ્સો પોતાની હવે પછીની ખાકી છ'દગીમાં ખુદરતનાં કાયદાને જ્ઞાનથી ઉપયોગ કરી શકે છે.

આ તળકકા ઉપરથી મહાન પયગમ્બરો તથા ગુરૂઓ માણસ જાતને પ્રગટીકરણમાં મદદ કરે છે. પોતાની બોહોળી શક્તિનાં બળે આપણી ધુપી મીનોઈ ગકિતને ખીલવે છે, જેથી આપણી મન

શક્તિ વધવા સાથે મનને લગતી લાગણીઓ નીર્મળ થાય છે. જે કોઈ શબ્દ જોવાશનાશીનાં જ્ઞાનમાં આગળ વધવા ખંતથી કોરોશ કરે છે, તથા પોતાની ખાસીઅત મુદારવા પાછળ મહેનત લે છે, તે આ તળકડા ઉપરથી મદદ મેળવી શકે છે.

જેમ મુર્ચ પોતાનાં કીરણો આ તરફ દે'કે છે જેનો લોકો પોતાની જરૂર પ્રમાણે ઉપયોગ કરે છે, તેમ મહાન પયગમ્માર પોતાની બોહોળી અપુટ શક્તિ સર્વે રવાનો ઉપર રેડે છે, જેનો થોડો ભાગ દરેક રવાન પોતાની શક્તિ મુજબ પોતામાં ગ્રહણ કરી આગળ વધે છે. જેઓ પારકાનાં કાયદા માટે, પારકાને મદદ કરવાનાં હેતુથીજ, મીનોઈ જ્ઞાન મેળવવાની કોરોશ કરે છે તેઓ આ પ્રમાણે 'મનમ' સંપુર્ણ રીતે ખીલ્યા પછી ગોયા જ્ઞાનનું એક સરોવર બને છે, જેમાંથી એ રસ્તે ચાલનારાઓમાં જ્ઞાનનાં રેલા વહે છે.

બેહિસ્તની હાલત પોતાની શક્તિ પ્રમાણે સહ કોઈ લોગવે છે. જેઓ ઘણા નેક અને પરમાર્થી કામો તથા વીચારો કરે છે, તેઓ મરણ પછી ગોયા એક મોટું વાસણ પોતા સાથે લઈ જાય છે, જે ગોયા સુખના છે, તથા ત્યાં છતાં છત્ત ભરાઈ જાય છે. જેઓ થોડાંક નેક કામો તથા વીચારો કરે છે તેઓ ગોયા એક નહાનું પ્યાલું લઈ જાય છે, જે પણ તેવાંજ સુખથી ભરાય છે. દરેક માણસનાં સુખનું પ્યાલું ભરી નાંખવામાં આવે છે, પણ તે નહાનું થા મોટું હોય તે તેણે કીધેલાં બીનસ્વાર્થિ કાર્ય ઉપર આધાર રાખે છે.

મરણ પછીની આ સઘળી હાલતો હાલનાં લોકોમાં મુમારે ૧૨૦૦ વરસ વેરની હોય છે. અલબત્તાં કોઈની ઘણી થોડી તો કોઈની હજારો વરસની હોય. પણ સરાસરી કહાડતાં લાગે છે કે એક જન્મ પછી બીજો જન્મ લેવા આગમજ મુમારે ૧૨૦૦ વરસ જાય છે. જે પછી રવાન નીચલી દુન્યાનો વધુ અનુભવ લેવા, યાને પ્રગટી-કરણમાં આગળ વધવા નીચલાં શરીરો એક પછી એક ફરી ધારણ કરે છે.

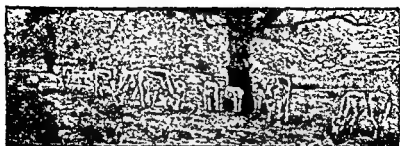
બેહિસ્ત અને દોજખ તે માણસનાં ભાનની હાલતો માત્ર છે. તે અમુક જગ્યાઓ નથી. દરેક માણસે પોતે જનાવેલાં દોજખમાં જેમ

તે દુ ખ ખમે છે તેમજ પોતે નેક વીચારથી જનાવેલા ગેહુમ્નમાં સુખી થાય છે 'એન્ડલ' તથા 'મનસીક' પદાર્થમાં વિચારની શક્તિથી આકારો ધારણ કરવાનો ગુણ હોવાને લીધેજ આ પ્રમાણે દરેક રવાન પોતાનું દોજખ તેમજ પોતાનું બેહુમ્ત પોતાના વીચારથીજ જનાવે છે

આપણે આગળ જોઈ ગયા હતા કે રવાનમાં ત્રણ મોટી ખોદાઈ શક્તિઓ છે, 'મનસ,' 'બુદ્ધી,' તથા 'આત્મા' આ ત્રણ શક્તિઓમાંથી ફક્ત 'મનસ' આપણામાં યોડે યા ઘણે દરજ્જે ખીંચેનું હો છે પણ જે યોડાઓમાં 'મનસ' ન પુર્ણ રીતે ખીલી ચુકેલું હોય તેઓજ માત્ર બેહુમ્તના આધી ઉચામાં ઉચા ચાને માતમાં તળખા ઉપર જઈ ગકે છે પણ આપણામાં બુદ્ધિક તથા આત્મીક શક્તિ છુપી ખીજ રૂપે વગર ખીલવે રહેલી છે જેઓની બુદ્ધિક શક્તિ ખીંચે છે, તેઓ ગેહુમ્ત કરતા પણ ઉચી દુન્યા જેને 'બુદ્ધિક' દુન્યા ગહે છે, ત્યા જઈ શકે છે 'બુદ્ધિ' નો અર્થ માધાગણ રાતે 'અકકલ' થાય છે, તે અર્થ અતરે સમજવો નહી, પણ જેઓમાં આ 'બુદ્ધિક' શક્તિ ખીંચેલી હોય છે તેઓ ખીંજના રવાનનું લાન પોતાનાજ લાનમાં સમાઈ ગયલું સમજે છે તેઓને સઘલા રવાનની આ એકચતા વીશે જાતી અનુભવ થાય છે આ શક્તિ આવવાથી દરેક રવાનને લગતી દરેક બાબદ તેઓ જાણી શકે છે, તથા તેઓ ઉપર આવી પડતા દુ ખ ગોયા પોતા ઉપરજ પડતા હોય એમ લાગે છે

આત્મીક શક્તિ ખીલવવાથી એક શખ્સ બુદ્ધિક દુન્યા કરતા પણ બુદ્ધિક 'આત્મીક દુન્યા'માં જઈ શકે છે આ 'આત્મીક દુન્યા'ને 'નીરવાણીક દુન્યા' યા 'નીરનાણ' પણ કહેવામાં આવે છે જેઓએ 'આત્મીક' શક્તિ ખીલવેલી હોય છે તેઓ રવાનની એકચતાનો વધુ ઉચા અનુભવ મેળવી શકે છે, તેઓ સર્વે રવાનોને ખોદાના રવાનનાં ભાગો તરીકે સમજી શકે છે

આ ઉપરથી માલુમ પડે છે કે આપણે જેમ જેમ ખુદરતના માર્ગમાં આગળ વધીએ છીએ તેમ તેમ આપણાથી વધારે શક્તિઓ મેળવી શકાય છે, આથી ખીંજના લલા માટેના કામો કરવાને વધારે શક્તિવાન થઈએ છીએ એવા માટે બેહુદ જ્ઞાન તથા શક્તિ મેળવવી તે ગોયા પારકાનું કાનું કરવાની બેહુદ તાકાત મેળવ્યા જોઈએ છે

પ્રકરણ ૭ મું.

રવાનનું ખાકી દુન્યામાં પાછું જન્મ પામવું.
ઉપર ટપકેની મુશકેલીઓ.

જ્યારે એક શખ્સ ખાકી દુન્યામાં કીધેલાં તમામ બીન સ્વાર્થિ વિચારો તથા કામોનાં બેહદ સુખ પમાડનારાં કૃણ બેહિસ્તમાં ભોગવી રહે છે, જ્યારે અમલમાં નહીં મુકાયલી સઘળી પરોપકારી યોજનાઓ બેહિસ્તમાં તે પુર કતેહ સાથ પાર પાડે છે, જ્યારે ઉંચા પ્રકારની વિદ્યા, અને મીનાઈ જ્ઞાન મેળવવાની તેની બીન સ્વાર્થિ ઇચ્છાઓ બેહિસ્તમાં ખર આવે છે, ત્યારે તેનાં રવાનને આ ખાકી દુન્યામાં પાછો જન્મ લેવો પડે છે. આગળ જન્મોમાં તેણે કીધેલાં સારાં માઠાં કામોનો બદલો તે આ જન્મમાં સુખ યા દુઃખના આકારમાં મેળવી શકે, તથા આગળ જન્મોમાં જેઓના સમાગમમાં આવી જેઓ સાથ નેકી યા બદી કીધી હોય તેઓનાં સંબંધમાં આ જન્મમાં પાછો આવી શકે એવા સંજોગો જે કુટુંબમાં મલી શકતા હોય, તે કુટુંબમાં તેને જન્મ આપવામાં આવે છે. તેના સગાંવહાલાંઓ, દોસ્તો, યા જેઓની માથે આ જન્મમાં તે સંબંધમાં આવે છે તેઓ મધળા બેકે આગળ જન્મમાં તેના સમાગમમાં આવી ગયલા હોય છે તોપણ હાલ તેઓ જે સગાઈ યા સંબંધ ધરાવતા હોય છે તે સગાઈ યા સંબંધ આગળ જન્મમાં પણ તેઓ ધરાવતા હોવા ભેદનો એમ હોતું નથી. હાલનાં તેનાં માતૃપીતા અમાઉના

જન્મમાં કાંઈ ખોલ મગાઈ ધરાવનારા, યા કોઈ દોસ્ત, યા દુશ્મન પણ હોઈ શકે છે. આગળ જન્મમાં જે શખ્સો સાથે કામ પાડવામાં આવ્યું હોય તેઓને આ જન્મમાં મગા, દોસ્ત, યા દુશ્મન તરીકે આપણાં સંબંધમાં લાવી મુકવામાં ખુદરતનો મુળ હેતુ એક ખીલનો ઉપકાર તથા અપકાર ફીતાડી દરેકને ઇનસાફ અપાવવાનો હોય છે.

રવાનને મગટીકરણમાં આગળ વધવા માટે ખાફી દુન્યામાં અનેક વખત જન્મ લેવો પડે છે એ વાત આપણામાના ઘણાક પાર-નીઓના માનવામાં આવતી નથી તેનું મુખ્ય કારણ એ છે કે આપણા ધર્મમાં એ વીશે કાંઈ પણ ખાતરી પુર્વક ઇસારો મળી આવતો નથી. એ વાત ધર્મ મારફતે જાહાર પાડવાનું તે ધર્મનાં મહાન સ્થાપનારની જ્ઞાન બુદ્ધિને તે વખતે કદાચ લાયક જણાયું નહીં હોય, યા એ વીશેના લખાણો ગુમ થઈ ગયલાં હોય એવું લાગે છે. કારણ કે સત્તાધારી ગણાતાં આપણાં જુજ બચેલાં પુસ્તકોમાં એ બાબત વીશેના લખાણો મળતાં નથી. ખીલ હાથ ઉપર જેઓનાં ધર્મમાં આ બાબત શીખવવામાં આવેલી છે તેઓ સઘળા જમાનાઓ થયા તે માનતા આવેલા છે અને માને છે. દાખલા તરીકે આખી હિંદુ કોમ જેઓ હિંદુસ્થાનમાં ગોહોળી વસ્તી ધરાવે છે, તેમજ તમામ બુદ્ધિસ્ત લોકો જેઓથી જરમા, સીઆમ, સીલોન, ચીન તથા જાપાન ખીચાખીચ 'ભરાઈ ગયલું' છે, તે કદોઠો લોકો માણસનાં અનેક જન્મોમાં માને છે. તેમજ યુનાની, નીઓપ્લેટોનીસ્ત, અને નાસ્તીક વીગેરે ફીલસુફે અનેક જન્મની વાત માનતા હતા, જ્યારે નહીં માનનારાઓમાં, મુસલમાન, ક્રીસ્ચીઅન તથા જરથોસ્તીઓ છે. આ ઉપરથી જણાય છે કે દુન્યાની વસતીનો મોટો ભાગ આ સીદ્ધાંત માને છે. વળી મુસલમાનમાં સુફી લોકો, તેમજ ક્રીસ્ચીયન તથા જરથોસ્તીઓમાં જોદાશનાસીનાં અભ્યાસીઓ એ વાત કબુલ કરી ગયા છે, જેની ગવાહીઓ પાછલાં લખાણોમાં મળી આવે છે. જરથોસ્તી ધર્મને લગતાં યુનાની લખાણોમાં, તેમજ દસાતીર, દબેસ્તાન વિગેરે કેતાબોમાં એ હકીકતની

તરફેનમાં ખુલ્લું લખાયલું છે પણ દલગીરી માથ કહેવુ પડે છે કે હાલની આપણી વર્તણુક ધર્મ મંથળી લખાણોમાથી સચ્ચાઈ મેલવવા-ને બદલે આપણને પગદ પડતી બીનાઓ તરફ વધુ ઢલતી જણાય છે, અને એટલાજ માટે આ તથા બીજા હીનાતાં પાછલા લખાણોમાથી સહ મહિ પોતાને મનને ભાવતી ચીજો ખરી તરીકે કબુલ કરે છે, ન્યારે નહીં પસદ પડતી ચીજોને ખોટી તરીકે ગણી હમી કહાડવામા આવે છે.

જો મતાંધપણું કરતાં સચ્ચાઈ આપણને વધુ પ્રીય હોતે, જો આપમતલબ કરતાં ઇનસાફ આપણને વધુ વહાલો હોતે, તો ન્યારે યુનાની લખાણોમાથી આપણા ધર્મને લગતી બાબદો લોકોને જાહેરમાં મુકી આપણુ બતલાવી આપીએ છીએ કે આપણી કેટલીક ધર્મ કેતાઓ યુનાનીઓને હાથ ગયા પછી તેઓએ તેમાના ઘણાક લખાણો પોતાની ભાષામા ઉતારી લીધા છે, તો પછી તેજ યુનાની લખાણોમા રવાનના અનેક જન્મોના જે ઇસારા મલી આવે છે અને જેને માટે યુનાનીઓ લખી ગયા છે કે એ જરથોસ્તી ધર્મ કેતાઓ માથી હમોને મહેલા છે, તે ઇમારા આપણુ હીમતથી જાહેરમા મુકતે વળી જો સચાઈને આપણુ દુન્યાની મંથળી ઉત્તમ ચીજ તરીકે સ્વીકારતા હોતે તો આપણા એરવદો અને ધર્મશુદ્ધો તેમજ કેટલાક બેહુદીનો જેઓ જાને પોતે જાતી અનુભવથી ખાતરી કરી આવ્યા હોય તેમ જાહેરમા જે બોલતા સ બલાય છે કે, 'રવાન આ દુન્યામા પાછો જન્મ લેતુજ નથી, એ બાબદ મદતર ખોટી છે,' તેને બદલે સચાઈ અને ઇનસાફને ખાતર તેઓ એમ બોલતે કે 'આપણી પાસે જુજ બચેલા અમલી ધર્મ સ બ ધી પુસ્તકોમા રવાનના અનેક જન્મોની તરફેનના તેમજ તેની વીરૂધના કાંઈ પણ ઇસારાઓ મલતા નથી, પણ પાછલા લખાણોમા તેમજ આપણા ધર્મ પુસ્તકોમાથી ઉતારે કીધેલા યુનાની લખાણોમા આ બાબદ મલી આવે છે એટલા માટે એ બાબદ વીશે એકસપો આપણુ હાલ કશુ કહી શકતા નથી'

વળી યુનાનીઓ પોતે રવાનના અનેક જ-મોગા માનનારા ન હોવાથી આ બાબદ તેઓએ પોતાની તરફથી ઘુસાડી હોય એવો પણ ત્યારે જાતે સંલવ રહેતો નથી ત્યારે આ બાબદ કદાચ ખરી પણ હોય, માટે સત્વ્યાઈ શોધી કહાડવા ખાતર એ વીશે વધુ તપાસ કાંચ નહીં કરવી જોઈએ? વગર મેહનત કરવે અને વગર ખાતરી કરવે 'એ બાબદ તદ્દન ખોટી છે' એવું બીજાઓને શીખવવામાં પોતાને તેમજ બીજાઓને ખોટે રસ્તે દોરવાના શુનાહુનો સંલવ હોવાથી એ પાપ શું કરવા માયે હોરી લેવું જોઈએ? જેમ ખોદા-શનામીના કેટલાક અભ્યાસીઓ આ બાબદ વીશે બોલતાં એથી થતા કાયદાઓ જાહેરમાં મુકી, માનવુ નહીં માનવુ એ લોકોની મુનસફી ઉપર છોડી, પોતે ખીસી જાય છે, તેજ પ્રમાણે આપણુ પણ કાંચ નહીં ચાલીએ? તેઓ ત્યારે જાતે આ બાબદનો અભ્યાસ કરી તેના કાયદાઓ સોધી કહાડી તે આપણી સન્મુખ મુકે છે, ત્યારે આપણે તેનો અભ્યાસ કર્યો વગર, બલકે તે બાબદનો કંક્રા ખખખો પણ જાણ્યા વગર તેની વિરુદ્ધ ગેરવાજબી સજુનો ઓચરી હાથે કરીને આપણુ બેઅકલીપણું શું કરવા બતલાવી આપવુ જોઈએ? આપણને એ બાબદ રૂચતી નહીં હોય તો એ માનવાથી થતાં નુકશાનો મોઢી કહાડી આપણે તે બતલાવી આપવાં જોઈએ. એ નુકશાનો શોધી કહાડવા ખાતર આપણને એ બાબદનો અભ્યાસ કરવો પડશે અને તેમ કરતાં વખતે કાંઈ સત્વ્યાઈ જણાઈ આવે એ પણ બનવા જોગ છે.

આપણી પાસે ખુદ જરથોશ્ત સાહેબનાં લખાણોમાં ફક્ત ગાથાજ રહી ગયલા હોવાથી અને તે પણ સંપુર્ણ હાલતમાં નહીં હોવાથી આપણી ધર્મ મંળથી હાલત ઘણીજ કઢંગી થઈ પડી છે; તેવે સમયે વગર વીચારે બીજાઓનું કહેલું એકદમ માની લેવાને, યા એકદમ ધિછારી યા હુચી કહાડવાને બદલે શું માંનવુ, અને શું નહીં માંનવું તે માટે આપણુ સર્વેએ ધિરજથી વીચાર કરી દુર અદેશીથી કાંમ લેવું જોઈએ.

એટલા માટે ધર્મ મળ્યાથી અનુન તેમજ મતાધપણુ અને તામુળી દુર કડી ગલીરામથી હવે આપણે તપામીએ કે ગ્વાનના અનેક જન્મોની કીલસુકી અકલને અનુગતી છે કે નહીં, તથા આપણુ અત કરણ તે કળુલ કરે છે કે નહીં પહેલા પ્રકરણમા જોઇ ગયા તેમ હાલના વળતમા અકલનુ ગોહર તથા અત કળુને અવાજ એ બે અમુલ્ય કસોટી આપણી અજ કામ કરી રહી છે, જે વડે હરેક બાળદમાથી સમ્યામ્નુ સ્વચ્છ સોનુ આપણે ખોટારાની હવ કી લેવનેવમાથી છુટુ પાડી શકીએ છીએ, માટે એજ કસોટી વડે હવે આપણે આ બાળદ શાતપણે તપામીએ

આપણે અગાઉ જોઇ ગયા કે દોષપણુ એક ધર્મમા દુન્યાની દરેક બાળદ અને ખુદરતની દરેક મમ્યામ્ શીખવવામા આવતી નથી, બવકે શીખવી શકાતીજ નથી પણ જે કોમને જે વખતે પેગમ્બર તરફથી એક ધર્મ મમજનવામા આવેછે તે વખતે તે કોમની રીત ભાત, મનશક્તિ, આચાર વીચારો, તથા બીજા મજેગોને અનુ કુળ આવતી બાળદોજ ધર્મતા ફરમાન તરીકે આપવામા આવે છે. એક કોમ જ્યારે વિદ્યા હુન્નર તથા મનશક્તિમા ઘણી આગળ વધેલી હોય છે તે વખતે તે કોમને ધર્મ જ્ઞાન આપવા માટે જો એક પેગમ્બરનુ આવવુ થાય તો પેલી કોમ બીકટ બાળદ મમજવાને શક્તિવાન હોવાથી તેને પેગમ્બર સાહેબ ઉમદા જ્ઞાન આપી શકે છે તેમજ એક અલણુ કોમને ધર્મ જોધ આપવા જો એક પેગમ્બરનુ આવવુ થાય છે તો તે કોમ અલણુ હાલતમા હોવાથી આ કોમને અનુકુળ આવે એટલુજ જ્ઞાન તે પેગમ્બર તેને આપી શકે છે જેમ નીશાન તથા કોલેજમા વિદ્યાર્થીઓની હાલત પ્રમાણે શીક્ષણ મળે છે તેમજ ધર્મનુ શીક્ષણ દેશ, કાળ, તથા પ્રજાની સ્થિતીને અનુસરતુજ હોય છે જમાનાઓ વીત્યા બાદ જ્યારે પેલી અલણુ કોમ વિદ્યા, હુન્નર અને મનશક્તિમા બીલી નીકળ્યા પછી જો ધર્મ જ્ઞાન આપવા માટે પેગમ્બરનુ ફરી તેમા આવવુ થાય તો તેવન તે કોમને ધર્મ

પણી યુનાનીઓ પોતે સ્વાનના અનેક જ-મોમાં માનનારા ન હોવાથી આ બાબદ તેઓએ પોતાની તરફથી ઘુસાડી હોય એવો પણ જ્યારે જાતે સંભવ રહેતો નથી ત્યારે આ બાબદ કદાચ ખરી પણ હોય, માટે સચ્ચાઈ શોધી કહાડવા ખાતર એ વીશે વધુ તપાસ કાંચ નહીં કરવી જોઈએ? વગર મેહનત કરવે અને વગર ખાતરી કરવે 'એ બાબદ તદ્દન ખોટી છે' એવું બીજાઓને શીખવવામાં પોતાને તેમજ બીજાઓને ખોટે રસ્તે દોરવવાના શુનાહનો સંભવ હોવાથી એ પાપ શું કરવા માગે હોરી લેવું જોઈએ? જેમ જોદા-શનાસીના કેટલાક અભ્યાસીઓ આ બાબદ વીશે બોલતાં એથી થતા ફાયદાઓ જાહેરમાં મુકી, માનવું નહીં માનવું એ લોકોની મુનસફી ઉપર છોડી, પોતે ખીસી જાય છે, તેજ પ્રમાણે આપણુ પણ કાંચ નહીં ચાલીએ? તેઓ જ્યારે જાતે આ બાબદનો અભ્યાસ કરી તેના ફાયદાઓ સોધી કહાડી તે આપણી સન્મુખ મુકે છે, ત્યારે આપણે તેનો અભ્યાસ કર્યા વગર, બલકે તે બાબદનો કંકો ખખખો પણ જાણ્યા વગર તેની વિરુદ્ધ ગેરવાજબી સખુનો ઓચરી હાથે કરીને આપણુ બેઅકલીપણું શું કરવા બતલાવી આપવું જોઈએ? આપણને એ બાબદ રૂચતી નહીં હોય તો એ માનવાથી થતાં નુકશાનો સોધી કહાડી આપણે તે બતલાવી આપવાં જોઈએ. એ નુકશાનો શોધી કહાડવા ખાતર આપણને એ બાબદનો અભ્યાસ કરવો પડશે અને તેમ કરતાં વખતે કાંઈ સચ્ચાઈ જણાઈ આવે એ પણ જનવા જોગ છે.

આપણી પાસે ખુદ જરૂરથીત સાહેબનાં લખાણોમાં ફક્ત ગાથાજ રહી ગયલા હોવાથી અને તે પણ સંપૂર્ણ હાલતમાં નહીં હોવાથી આપણી ધર્મ સંજ્ઞાથી હાલત ઘણીજ કઠંગી થઈ પડી છે; તેવે સમયે વગર વીચારે બીજાઓનું કહેલું એકદમ માની લેવાને, યા એકદમ ધિક્કારી યા હસી કહાડવાને બદલે શું માંનવું, અને શું નહીં માંનવું તે માટે આપણુ સર્વેએ વિરજથી વીચાર કરી દુર અદેશીથી કાંમ લેવું જોઈએ.

એટલા માટે ધર્મ સંબંધી ઝડપે તેમજ મતાંધપણું અને તાણી દુર કરી ગંભીરપણે હવે આપણે તપાસીએ કે સ્વાનતાં અનેક જન્મોની ફીલસુફી અકલને અનુસરતી છે કે નહીં, તથા આપણું અંતઃકરણ તે કબુલ કરે છે કે નહીં. પહેલાં પ્રકરણમાં જોઈ ગયા તેમ હાલના વખતમાં અકલનું ગોહર તથા અંતઃકરણનો અવાજ એ જ અમુક કસોટી આપણી અંદર કામ કરી રહી છે, જે વડે હરેક બાળકમાંથી સચ્ચાઈનું સ્વચ્છ સોનું આપણે ખોદારાંની હલ ફી ભેલભેલમાંથી છુટું પાડી શકીએ છીએ, માટે એજ કસોટી વડે હવે આપણે આ બાળક શાંતપણે તપાસીએ.

આપણે અગાઉ જોઈ ગયા કે કોઈપણ એક ધર્મમાં દુન્યાની દરેક બાળક અને ખુદરતની દરેક સચ્ચાઈ શીખવવામાં આવતી નથી, બલકે શીખવી શકાતીજ નથી. પણ જે કોમને જે વખતે પેગંબર તરફથી એક ધર્મ સમજાવવામાં આવે છે તે વખતે તે કોમની રીત-ભાત, મનશક્તિ, આચાર વીચારો, તથા ખીજ સંલોગોને અનુકુળ આવતી બાબદોજ ધર્મનાં ફરમાન તરીકે આપવામાં આવે છે. એક કોમ જ્યારે વિદ્યા હુતર તથા મનશક્તિમાં ઘણી આગળ વધેલી હોય છે તે વખતે તે કોમને ધર્મ જ્ઞાન આપવા માટે જો એક પેગંબરનું આવવું થાય તો પેલી કોમ ખીકટ બાળક સમજવાને શક્તિવાન હોવાથી તેને પેગંબર સાહેબ ઉમદા જ્ઞાન આપી શકે છે. તેમજ એક અલણ કોમને ધર્મ બોધ આપવા જો એક પેગંબરનું આવવું થાય છે તો તે કોમ અલણ હાલતમાં હોવાથી આ કોમને અનુકુળ આવે એટલુંજ જ્ઞાન તે પેગંબર તેને આપી શકે છે. જેમ નીચાળ તથા કોલેજમાં વિદ્યાર્થીઓની હાલત પ્રમાણે શીક્ષણ મળે છે તેમજ ધર્મનું શીક્ષણ દેશ, કાળ, તથા પ્રજાની સ્થિતિને અનુસરતુંજ હોય છે. જમાનાઓ વીત્યા બાદ જ્યારે પેલી અલણ કોમ વિદ્યા, હુતર અને મનશક્તિમાં ખીલી નીકળ્યા પછી જો ધર્મ જ્ઞાન આપવા માટે પેગંબરનું ફરી તેમાં આવવું થાય તો તેવન તે કોમને ધર્મ

મારફતે જે જ્ઞાન આપશે તે જ્ઞાન આગલી અણણ હાલતમાં આપેલાં જ્ઞાન કરતાં બેશક વધારે ઉમદા હશે. આવી રીતે બુદ્ધ બુદ્ધ ધર્મમાં વધતુ ઓછું જ્ઞાન આપવામાં આવે છે, પણ ખોટું જ્ઞાન આપવામાં આવતું નથી.

આપણી ઐર્યન પ્રજાની અગાઉ થઈ ગયેલી 'એટલાન્ટીક' પ્રજા વિદ્યા દુરંતર તથા જ્ઞાનમાં ઘણી આગળ વધેલી હતી. દુન્યા પ્રગટીકરણ મારફતે જોકે હંમેશા આગળ વધે છે પણ તે આગળ વધવું ભરતીના મોજા સમાન હોય છે. જેમ મોજા પડીયા પછી બીજા વધુ આગળ વધે છે તેમ વિદ્યાનું આ આગળ વધવું (civilization) ચોક્કસ દરજ્જા સુધી આવ્યા પછી પડવા માંડે છે, ત્યાર પછી તે ફરી આગલ વધવા માંડે છે, પણ આ વખત તે પહેલાં કરતા વધુ ઉંચે ચઢે છે. અતરે તેનું પાછું પડવું થાય છે, પણ તે પછી જ્યારે તે આગલ વધે છે ત્યારે બીજી વખત કરતાં પણ વધુ ઉંચે ચઢે છે. આવી રીતે ધીમે ધીમે તે આગળ વધે છે.

જ્યારે એક પ્રજામાં આગળ વધેલાં રવાનોનો મોટી સંખ્યામાં જન્મ પામવાનો વખત આવે છે ત્યારે તે પ્રજા વિદ્યામાં ઘણી આગળ વધે છે. ત્યાર બાદ પ્રગટીકરણમાં પછાત રહી ગયેલાં રવાનોનો જ્યારે મોટી સંખ્યામાં જન્મ પામવાનો વખત આવે છે ત્યારે વિદ્યા નાશ પામી અધકારનો જમાનો આવી લાગે છે. વળી જ્યારે જમાનાઓ પછી ઉપલા આગળ વધેલાં રવાનોનો પાછો જન્મ લેવાનો વખત આવે છે ત્યારે વિદ્યા પહેલાં કરતાં પણ વધુ આગળ વધે છે, પણ ત્યાર બાદ બીજી મરતબે જ્યારે અજ્ઞાન રવાનોનો જન્મ લેવાનો વખત આવે છે ત્યારે આગળનાં જેટલો અધકાર ફેલાતો નથી, કારણ કે તેઓએ પહેલી વાર જે થોડું જ્ઞાન મેળવેલું હોય છે, તે તેઓ સાથે લાવે છે. આવી રીતે જેમ જમાનાઓ જાય છે તેમ વિદ્યા વધતી જાય છે અને અધકાર ઓછો થતો જાય છે. પુરતનાં પ્રગટીકરણનાં આ નીચમ પ્રમાણે આપણી હાલની 'ઐર્યન' પ્રજા તેની ટોચે પુગશે ત્યારે 'એટલાન્ટીસ' પ્રજાની ટોચ કરતાં તે વધુ જ્ઞાન મેળવશે. પણ હાલ 'ઐર્યન' પ્રજા મધ્યે દુન્યામાં જેટલું જ્ઞાન

ફેલાયલું છે તે જો કે આપણને પુષ્કળ લાગે છે તે છતાં હાલની તમામ મહાભારત રોધો સાથનું આપણું 'સાયન્ટીસ્ટો'નું જ્ઞાન 'એટલાન્ટીસ' પ્રજાની ટોંચનાં જ્ઞાન કરતાં ઓછું કહેવાય છે.*

'એટલાન્ટીસ' પ્રજા પોતાની ટોંચે ચહુડયા પછી જ્યારે તેમાં ગર્વ, અભીમાન, આપસ્વાર્ય, અને એકલપેટાઈની સાથે સીધા જાદુ-ગરોનું ગળા જોશમાં વધનું ચાલ્યું, અને દુન્યામાં પ્રગટીકરણને આગળ વધારનારી શક્તિને બદલે તેની વિરુદ્ધની શક્તિ તે પ્રજામાં વધી ગઈ, ત્યારે આખો એટલાન્ટીક ખંડ તેની ઉપરની* કરોડો માણસની વસતી સાથે ડુબાડી દેવામાં આવ્યો, અને એક ખુશનુમાં ખંડની જગોએ હાલ એટલાન્ટીક મહાસાગર જોવામાં આવે છે. પણ તે પ્રજાને નાશ કરવાની ઘણાંક વરસો અગાઉ તેમાં જે કેટલાંક પ્રમાણીક, બોહોળી મનશક્તિવાળાં અને અચળ કુટુંબો હતાં તેઓને સેન્દલ જોશીઆમાં વસાવવામાં આવ્યા હતાં. આ કુટુંબોમાંથી આપણી હાલની 'એથન' પ્રજા ઉત્પન્ન થઈ છે. આ કુટુંબો બોહોળી મનશક્તિ ધરાવતાં હોવાથી તેઓને ધર્મશુદ્ધ મારફતે તે વળને જેટલું ધર્મજ્ઞાન આપવામાં આવ્યું હતું તેટલું જ્ઞાન ત્યાર પછીની કમ મનશક્તિ ધરાવનારી કોમોમાં આપવામાં આવતું નથી, એટલુંજ નહીં, પણ જેમ જેમ એક કોમ ખુરી તથા અધર્મી થતી જાય છે, તેમ તેમ ધર્મના ખુલ્લું લખાણ તે કોમમાંથી નાખુદ કરવામાં આવે છે; એટલા માટેજ આ અસલ ધર્મને 'સનાતન ધર્મ' અથવા 'દરીયાવ દીન' (World Religion) કહેવામાં આવે છે.

ઘણાંક વરસો વીત્યા બાદ ઉપલાં કુટુંબોની વસ્તી ઘણી વધવા પછી આ વસ્તીનો એક ભાગ હીંદુસ્થાન તરફ અને બીજો ઇરાન તરફ જઈ વસ્યો હતો. એથન પ્રજાના આ અસલ ધર્મને ઇરાનવાસીઓ મહાબાહીઅન અથવા મજ્દીયસન્યન ધર્મને નામે જોડાણતા હોય એમ લાગે છે. આ બનાવને, યાને અસલ જરથોસ્તની દેખરેખ હેઠલ આપણને ઇરાનમાં આવ્યાને, જમાનાઓ વહી ગયા છે એવું જોદા-શનાગી પ્રમાણે માલમ પડે છે. આ લખાણ વરસનાં અરમાંમાં

* ૧૩મો The Story of Atlantis, by W. Scott-Elliot.

ઇરાનવાસીઓમાં ઘણી વખત અધિકારનું તથા જ્ઞાનનું જોર અવારનવાર પ્રગટી નીકળેલું હોયું જોઈએ. ખોદાશનાસીઓ જે કહે છે કે, આ લખો વરસમા જરથોસ્ત નામે અનેક પેગમ્બરો ઇરાન દેશમાં થઈ ગયા છે, જેમાના સઠિથી છેલ્લા થઈ ગયેલા જરથોસ્તના લખાણોનો થોડો ભાગ આપણે હાલ ધરાવીએ છીએ, તેને આપણી “દસાતીર” કેતાબ ટેકો આપે છે. કારણ કે દસાતીર પ્રમાણે ઇરાનમાં અનેક પેગમ્બરો થઈ ગયલા જણાય છે. તેઓ સર્વે અમ્મલ મજદીયસ્ની ધર્મજ જુદા જુદા જમાનાઓમાં સજીવન કરી ગયલા જણાવવામાં આવે છે, અને તેમાના કેટલાક પેગમ્બરો રવાનનાં અનેક જન્મોનું શિક્ષણ ધમ મારફતે સમજાવી ગયલા હતા એમ તે કેતાબમાંથી ખુદ્દુ જણાય છે.

આ પેગમ્બરો ઇરાન જમીન ઉપર કયારે આવ્યા હતા, તેઓ આવ્યા તે વખતે ઇરાનવાસીઓની મનશક્તિ કેટલી હદ સુધી ખીણેલી હતી, તેઓ કેવું શિક્ષણ આપી ગયા હતા, આપણાં ધર્મનાં હાલ જયેલાં લખાણો એકજ પેગમ્બરનાં છે કે અનેક પેગમ્બરનાં શિક્ષણોનાં કટકાઓ છે, તે કાંઈ આપણે આજે ખાતરી પુરવક કહી શકતા નથી. વળી આપણે જે જરથોસ્તને પેગમ્બર તરીકે માન આપીએ છઈએ, જેવણે ગાથા આપેલા છે એમ માનીએ છીએ, તે જરથોસ્ત સાહેબ ઇરાનમાં થઈ ગયલા અનેક પેગમ્બરોમાંના સૌથી છેલ્લા પેગમ્બર છે કે તેની આગળનાં છે તે વિશે આપણી પાસે કાંઈ પણ સહાદતો નથી. જરથોસ્ત નામનાં એક કરતાં વધુ મહાન પુરૂષો થઈ ગયલા હોવાથી જરથોસ્તના જમાના વીશે પણ આપણે એકમત થઈ શકતા નથી. કોઈ ઇ. સ. પુર્વે ૩૦૦, કોઈ ૩૦૦૦ તો કોઈ ૫૦૦૦ વર્ષ ઉપર જરથોસ્તને થઈ ગયલા ધારે છે.

ધર્મ સંબંધી આપણી આવી કઠંગી હાલતને લીધે ઇનમાફ ખાતર દીલગીરી સાથે આપણને કબુલ કરવું જોઈએ કે દુન્યાની ઘણીક સમ્યાઈઓ જે બીલ ધર્મોમાં આપવામાં અવી હોય, તે આપણી પાસે જ ચેલાં થે ઝંક ધર્મના લખાણોમાં નહીં હોય એ જનવા જોગ છે. રવાનના આગલા જન્મો વિશે આપણા અગ્રે પેગમ્બરે શીખવ્યું નહીં હોય

એમ માનવાને આપણને તેથી કુદરતી આંચકી લાગે છે. ચોપડીનાં એક છુટાં પડેલાં પાનામાં, યા પુસ્તક ખાનામાંથી ઉંચકી લાવેલી એકાદ ચોપડીમાં એક બાબદ આવેલી ન હોય તો તે ઉપરથી એમ કહેવું કે પેલી આખી ચોપડીમાં યા પેલા આખાં પુસ્તક ખાનામાં તે બાબદ લખેલી હોયજ નહીં, તો તે બોલવું ઘણુંજ અવિચારી તથા દુરઅદેશીથી ઉલટું ગણાય. તેમજ જો આપણે એમ કહીએ કે હાલ બચેલાં ચોડાંક પુસ્તકોમાં સ્વાનના અનેક જન્મોની બાબદ મળતી નથી તેથી આપણા આખા ધર્મમાં એ બાબદ શીખવેલી હોવીજ નહીં જોઈએ, તો એ બોલવું પણ તેટલુંજ અવિચારી તથા ગેરવાજબી કહેવાય.

જુદા જુદા પેગમ્બરો દુન્યાનાં લોકોને તેઓની રાહરસમ તથા મનશકિત પ્રમાણે શિક્ષણ આપના હોવાથી એક ધર્મમાં આપવામાં આવેલી બાબદ જો બીજા ધર્મમાં નહીં આપવામાં આવી હોય તો તે ઉપરથી તે બાબદ ખોટી છે એમ ઠરતું નથી. આપણાં જુજ ધર્મ સંબંધી લખાણોમાં સ્વાનના અનેક જન્મોની બાબદ નથી તેથી ‘એ બાબદ ખરી હોયજ નહીં, તે આપણે માનવીજ નહી, જો માનીએ તો શુનાહ લાગે, યા જરથોસ્તી કાનુનથી ઉલટા ચાલના કહેવાઈએ,’ એમ બોલવું વાજબી લાગતું નથી. જો એ બાબદનું વાજબીપણું દરશાવનારા સંગીન કારણો દુન્યાનાં કોઈ પણ ભાગમાંથી મળે, અને વિચાર કરતાં તે વાજબી લાગે તો તે માનવામાં કાંઈ પણ ખોટું નથી. ગાથામાં જરથોસ્ત સાહેબે પોતે કહ્યું છે કે કોઈ પણ ચીજ એકદમ માની લેવી નહીં, પણ વિચાર કરતાં જે વાજબી લાગે તેજ માનવી, માટે એ મહાન ગુરૂની આ અમુક્ય સલાહ ઉપર અમલ કરી એ બાબદ હવે વધુ બારીકીથી આપણે તપાસીએ.

દુન્યાનાં સઘળા મોટા ધર્મો તપાસતાં માલમ પડે છે કે કેટલાક ધર્મોમાં સ્વાનના આગળા જન્મોની વાત સ્વીકારવામાં આવેલી છે, એટલુંજ નહીં, પણ તે બાબદ વીસતારીને સમજાવવામાં આવેલી છે. પણ દુન્યાનાં એક પણ ધર્મમાં એ બાબદની સામે ખુલ્લી રીતે

લખાણ ક્રમવામાં આવ્યું નથી 'સ્વાન એક જ વખત ખાત્રી દુન્યામાં જન્મ લે છે. સ્વાન એકથી વધુ વાર અનરે આવી શકતું જ નથી, અને જ્ઞાનના અનેક જન્મોમાં માનનાગએ તદ્દન ખોટા છે, યા વહેમાઈ ગયલા છે,' એવું શિક્ષણ આજ મુઘી કોઈ પણ ધર્મગુરૂએ આપ્યું નથી, તેમજ ખીજા ધર્મોમાં જે વીગતવાર સમજાતું એ જાણદ વીજે આપવામાં આવી છે તેનો વીગતવાર જીએ કોઈ પણ ધર્મમાં અપાયો નથી જો એવું લખાણ એક પણ ધર્મમાં હતે, જો એક પણ પેગમ્બર જ્ઞાનના અનેક જન્મની વીરૂધ્ધ મત આપી ગયા હતે, તો એક ધર્મ તથા પેગમ્બર જે બુલદ દરજ્જે ધરાવે છે તે ધ્યાનમાં લેતા આ જાણદ માનવી જગ મુશકેલ થઈ પડતે પણ એથી ઉલટું જ્યારે કેટલાક ધર્મમાં એ જાણદ ખુદી રીતે આપવામાં આવી છે, જ્યારે દુન્યાના ઢેલલા એક મહાન પેગમ્બરો એ વાત ગ્રીખવી ગયલા છે, જ્યારે એ જાણદની સામે કોઈ પણ પેગમ્બર ખુલ્લો એક શબ્દ પણ કહી ગયા નથી, ત્યારે એ વાત ખોટી છે એમ કહેવું બહુ ઉતાવળ તથા અવિચારી જણાય છે 'દુન્યાની તમામ ગચ્છાઓ માગ ધર્મમાં આપવામાં આવેલી છે માટે જ્ઞાનના આગળ જન્મની જે જાણદ ખીજાઓના ધર્મમાં શીખવવામાં આવેલી છે તે મારા ધર્મમાં નથી એટલા માટે તે તદ્દન ખોટી હોવી જોઈએ' આમ કહેવું તે માત્ર ધર્મ તરફના આધાર અનુ નનુ એક પરીણામ છે એમાં ઉંચે વીચાર, અપક્ષપાતપણું, તથા ઇનમાફી લાગણી જોવામાં આવતી નથી ખીજા ધર્મ તરફનો અણગમો, તથા તેમાં આવેલી જાણદ નહીં માનવા માટેનું અનુનનુ મુગ જો તપાસીશુ તો તે માણસ જાતના એકલપેટાપણામાં મગી આવશે એવા અનુની શખ્શોને પોતાના ધર્મીક એકલપેટાપણા ઉપર ધર્મીક ખ્યારનો માર્યો પહેરી ધર્મચુત્તમાં ખપના આપણે જોઈ એ ઠીએ પણ જો આપણું પોતામાંથી એકલપેટાપણું કહાડી નાખી ખીનસ્વાર્થિ વિચારો કરી શકતા હોઈએ, ધર્મની જાણદમાં અનુનની લાગણીથી દોરવાઈ જવાને બદલે શાત મન તથા અપક્ષપાત વિચારનો ઉપયોગ કરી જાણતા હોઈએ, તો આપણું મહેલથી

સમજી શકીએ કે દુન્યાનાં તમામ લોકોને પાક પરવરદેગારેજ પેદા કીધેલા હોવાથી તે સાહેબની નજરમાં સર્વે એકમરખા પ્યારા છે, તથા તે દયાળુ કીરતાર દરેક કોમને નેક માર્ગ દેખાડવા માટે જે પેગમ્બરોને મોકલે છે તેઓ મઘળા રાની પુરૂષો હોય છે, અને તેઓ લોકોના બલા અર્થે લોકોની મન શક્તિ પ્રમાણે જે વધતા ઓછા શિક્ષણો આપે છે તે ખોટા હોતા નથી, પણ દુન્યાની સમ્યાઈ બહાર કરનારાંજ હોય છે.

સ્વાનના અનેક જન્મ વીશે ખુદ પેગમ્બર શીખવી ગયા છે, એ વાત વીશે એ ધર્મના અપક્ષપાત અભ્યામીઓમાં શક છેજ નહી. કારણ ખુદ પેગમ્બર ફક્ત ૨૫૦૦ વરસ ઉપરજ થઈ ગએલા હોવા થી તવારીખ ઉપરથી તે સાબેત થાય છે માટે ખુદ જેવા એક મહાન ધર્મ શિક્ષક સ્વાનના અનેક જન્મની બાબત શીખવી ગયા છે, એમ જાણવા છતાં જે આપણે કંહીએ કે 'એ બાબત સદતર ખોટી છે' તો તેનો અર્થ શુ થાય? વાજળી અને ઇનસાફી અર્થ એ થાય કે અશો જરથોસ્તના જે ખુલ્લું દરજ્જાને લીધે તેવનના શિક્ષણો હમો રાન્ત માનીએ છીએ, તેટલો ખુલ્લું દરજ્જો હમો - ખુદ પેગમ્બરનો ગણતા નથી, તેથીજ તેવનનુ આ શિક્ષણ ભુલ બરેલુ હોય એવુ હમોને લાગે છે ખુદ પેગમ્બરનો દરજ્જો હજરત જરથોસ્તથી ઉતરતો હોય તો આ તકરાર વાજળી છે માટે ખુદ પેગમ્બરનો દરજ્જો કેટલો હતો, તે તેવનના લખાણો તથા તવારીખ ઉપરથી મોધી કહાડવું નેઈએ

અ મેલે, યુરોપીઅનો, અમેરીકનો, તેમજ હિન્દુસ્તાનની કોમો ના જે ગણેસોએ એ ધર્મનો અભ્યામ કીધો છે તેઓ ગર્વે એક અવાજે ખુદને એક પેગમ્બરનો ખુલ્લું દરજ્જો આપતા આવેલા છે માટે જે આપણે પણ એ ધર્મનો અભ્યામ કરીએ તો તેવનના ખુલ્લું દરજ્જા વીશે આપણી પણ ખાતરી થાય એ બનવા નેગ છે. પણ અભ્યાસ કરવાનો કાઈ બધાનેજ અવકાશ મલતો નથી, ત્યારે જરથોસ્તીઓનો મોટો ભાગ જે આવી ગીતે અભ્યામ કરી શકતો નથી, તેની ખાતરી કેમ થાય? એક વિદ્વાન પુરૂષ કે જેનો

ઉપર આપણને લરૂશો હોય, જેના જ્ઞાન અને બુદ્ધિ માટે આપણું ઉચું મત હોય, જેને આપણા ધર્મના ઓહલા અભ્યાસથી આપણું ને છક કરી નાખ્યા હોય, જેને ઓઢેથી આપણા અશો પેગમ્બર સાહેબ અને તેવનના ધર્મની તારીફ માંભલી જેવન ઉપર આપણે કુરખાન થઇ ગએલા હોઇએ, એવો એક શર્ખમ પોતાના અભ્યાસ ઉપરથી ને આપણને એમ કહે કે બુદ્ધ સાહેબનો દરજ્જો બુલદ હતો, બલકે આપણા અશો જરથોસ્ત સાહેબના જેટલોજ બુલદ હતો, તો બીજાઓના કહેવા કરતા એવનના કહેવાથી આપણી વધુ ખાતરી થાય માટે જુદા જુદા ધર્મોના સેકડો અભયાસીઓ જેઓ બુદ્ધ સાહેબને બુલદ દરજ્જો આપી ગયા છે તેઓ સર્વેને બાબુએ રાખી આપણા કોઇ ખેરખાહને પકડીએ, અને તેણી આગલના કોઇ વીમરાઇ ગએલા નહી, પણ જેનું નામ આપણા અંત કરણમા હજુર તાબુ હોય તેવાનેજ પસંદ કરીએ

જરથોસ્તીઓમાં શું ઘરડા કે શું જીવાન, શું મરદ કે શું ઓરત, શું તવંગર કે શું મુફલેશ, એ મર્વેના જીગમ્મા પ્રો૦ જેકસન નુ પ્રાચ નામ તાબુ હોવું જોઇએ થોડા વખતની વાત ઉપર જ્યારે આ વિદ્વાન પ્રોફેસર અમેરીકાથી મુખ્ય આવી ફરામજ કાવમજ ઇન્ટરટી ટ્યુટમા આપણા ધર્મ ઉપર ભાષણો આપ્યાં હતા તે વખતે જરથોસ્તીઓએ જીગરનો જે ઉલરો બતલાવ્યો હતો તે દેખાડતો હતો કે આપણુ જરથોસ્તીઓ ગોયા તેવન ઉપર ફીદા થઇ ગયા હતા એટલા માટે આપણા આ વિદ્વાન ખેરખાહ દોસ્ત બુદ્ધ પેગમ્બર વીશે શું કહે છે તે જોઇએ. આ વિદ્વાને વગ્સો મુધી આપણા ધર્મનો અભ્યાસ કીધા પછી આપણા અશો જરથોસ્તના જનમાગનો હેવાલ એક ચોપડી માગફતે બહાર પાડ્યો છે * આ કીમતી પુસ્તક નો જુજરાતીમા તરજુમો કરાવી એક શખી વજુદ પારમી શ્રદ્ધાએ જરથોસ્તીઓમા થોડા વખતપર મુક્ત વેંહયો હતો તે આપણુ બુદ્ધી

* જુએ 'Zoroaster, the Prophet of Ancient Iran, by A. V. W. Jackson

જયા નથી *આ તરબુમાનું પેહુતુજ પાનું ઉઘાડી બીજોજ વાડય વાચ
શુ તો આપણને માલમ પડશે કે ત્યાં પ્રેમ જેઠમન લખે છે કે,
“બુદ્ધ, કોન્કુશ્યમ અને સોક્રેટિસ જેવા સત્યતાની સોધ
કરનારાઓને જે ઇજત અને જે માન ભરેલો દરજ્જો
લાયક છે તેજ પદવી, તેજ ઇજત, અને તેજ માન
ભરેલો મરતબો જરથોશ્તને પણ મલ્લવો લાયક છે.”

આપણા ખેગખાહ મીત્રનું ઉપત્ત મત જાણ્યા પછી આપણું
જરથોશ્તીઓએ બુદ્ધ પેગમ્બરને જરથોશ્ત માહેબના જેટલોજ
દરજ્જો આપ્યો કે નહીં તે સવાલનો જવાબ આપવા અગાઉ સલામ
રાખનાની જરૂર છે અતરે આપણી પરીક્ષા લેવાતી હોય, યા આપણને
કેમોની ઉપર ધમી જોવામાં આવતા હોય એવું લાગે છે પ્રેમ જેઠમન
મને આપણે તે વખતનો ઉભરો, અને જ્વનકેશાની માત્ર તેવને
આપણા ધર્મની કોધેની તારીફ માટેજ હતી કે તેવનના સગીન
જ્ઞાન માટે તે ઉપવા સવાવના ફડચામાં જણાઈ જવાનો સલવ
રહે છે

આપણા વિદ્વાન પ્રોફેસરના જ્ઞાન માટે ઉચ્ચ મત ધરાવ્યા પછી
બુદ્ધ પેગમ્બરને જરથોશ્ત સાહેબથી ઉતરતો દરજ્જો કેમ આપી
શકીએ? અને જો એકનો મરતબો એક ગણીએ તો પછી જરથો
શ્ત સાહેબના ગાથાને ખરા ગણી બુદ્ધ સાહેબે આપેલા રવાનના
અને જન્મના શોધણને ખોટું કેમ કહી શકીએ?

આપણા પારસીઓએ ઉપલી બીના ધ્યાનમાં લઈ પારકા ધર્મના
લોકો માથે ઉઠાર દીવથી વર્તવું વધારે જરૂરનું છે કારણ કે આપણે
કેળવણીમાં હીંદુસ્તાનની મર્વ કોમ કરતા ચઢીઆતા ગણાવા છતાં
જો ધર્મ મળ ધી વીચારોમાં બીજી કોમ જેટલુજ સાકડાપણું તથા
આધુનિક ઝનુન બતાવીએ, અને અજ્ઞાન, અણમગજ, ઝનુની માણુનોની
મ ફક આપણે પણ એમ કહીએ કે ‘દુન્યાની તમામ મચ્ચાઈ હુમારા
ધર્મમાં મમજવેલી છે, હુમારા ધર્મમાં નહીં જોવામાં આવતી જાળબો

* જુઓ પ્રેમ જેઠમનનું નવું જરથોશ્ત નામ, ૪૧૮ કરનાર મી.

માંની કોઈ પણ જાગૃદ બે બીજા ધર્મમાં હોય તો તે સદંતર જોટી હોવી જોઈએ, હમારા ધર્મ સંબંધી લખાણોનાં ચોડાંક બાકી રહેલા ભાગમાં, જે મીનોઈ જ્ઞાન સમજવામાં આવેલું છે તે સીવાય બાહ્યર બીજા ધર્મોમાં આપવામાં આવેલું મીનોઈ જ્ઞાન કદપનાથી જોડી કલ્પાયેલું છે, તો આવા સાંકડા એકલપેટા વિચારો શું આપણી ઉર્ચી કેળવણી તથા ખીંચેલી મનશક્તિને નીચું લગાડનારા તથા જોદાઈ અદલ ઇનસાફને હીનું લગાડનારા નથી કરતા? જ્યારે દુન્યાની સઘળી કોમોને એકજ જોદાઈ પેદા કીધી છે ત્યારે આપણી કોમ ઉપરજ તે અપશ્ચાત જોદા કાંય કુરખાન થઈ જાય? તે ઇનસાફી કીરતાર આપણીજ કોમથી ખુશ થઈ જઈ પોતાનો એક પુરો સાચો પેગમ્બર આપણેજ માટે મોકલી આપે એમ માનવું શું તે કીરતારના અદલ ઇનસાફને હીનું લગાડનાર નથી? સુઠીલર પારસીઓ સીવાય દુન્યાની બીજી કોમો આપણાં જેવો ઉત્તમ ધર્મ મેળવવાને નાલાયક છે એવું અભીમાન કરવું શું આપણને શોભા લઈું છે? એક કોમ આપણાં જેટલી લાયક હોવા છતાં તેને માટે જોદા ઉતરતો ધર્મ મોકલે એમ તો આપણુ જોલવાને હીમત કરી શકીએજ નહી, પણ ત્યારે બીજા ધર્મો આપણાં કરતા ઉતરતા છે એમ જોલવાનો અર્થ તો એજ થાય કે બીજી કોમો આપણાં જેટલી લાયક નથી. પણ આવુ જોલવા માટે આપણી યાચે કાંઈ કારણો છે? વળી જ્યારે આપણેજ ધર્મ જોદાને બહાલો હોય તો અશો જરથોસ્ત દીન લઈ આવ્યા પછી આજ સુધીમાં દુન્યામાં કશેડો રવાનો પેદા થયા તેઓને જોદાઈ આપણી કોમમાંજ કાંય નહીં જન્મ આપ્યો? આગળા જન્મો જ્યારે આપણે માનતા નથી ત્યારે આપણા વીચાર પ્રમાણે તો જન્મ લેતી વખતે સઘળા રવાનો નીરદોષ હોવા જોઈએ, તો પછી જાણી જોઈને જોદા એવા નીરદોષ રવાનોને બીજા જોટા, યા ઉતરતા ધર્મોમાં કાંય જન્મ આપતા હશે? દુન્યાના બધા ધર્મો જોદાની નજરમાં એક સરખાજ રાસ્ત અને કાયદાકારક હોય તોજ રવાનોને કોઈ પણ ધર્મમાં જન્મ આપવું વાજળી કહેવાય.

જેમ લાલ ચશમામાથી સઘળું લાલ જ જણાય તેમ ધર્મીક અનુન તથા આપસ્વાર્યના ચશમામાથી આપણને ધર્મના ઉતરતા દેખાય તેમા શી નવાઈ ? આ આધળા અનુન તથા એકવર્ગીયપણના શીડાડ ચશમામાથી આપણને કાઠ્ઠન, બુદ્ધ અને કૃષ્ણ જેવા મહાન પેગમ્બરો આપણા અગો જગત્સંત સાહેબ જેવા જ્ઞાની કેમ દેખાય ? જો સંસ્વાઈ મેળવવી ટોચ તો આવું સ્વર્થિ ધર્મીક અનુન બાલુએ ડગી બોહોળા વીચાર તથા દુગ્ધ દેશીના ઉપયોગ કરવો જોઈએ એવા માટે પેગમ્બર બુદ્ધ તથા કૃષ્ણ જેવા મહા જ્ઞાની પુરૂષો સ્વાનના આગલા જન્મો વીશે જે શીક્ષણ આપી ગયા છે તે બોદુ તથા ઝપનાથી ઉપજાવી ઝહાડેયુ છે એમ બોલવા અગાઉ અને વાગ આપણને લાખો વિચાર કરવો જોઈએ, તથા તે માટે બુદ્ધિનો તેમજ અત કણનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ કારણ કે જેમ આખે પાટો બાધેવો શખસ આળ હોવા છતા તેની નામે ધરનામા આવતી ચીજો જોઈ શકતો નથી તેમ બુદ્ધિ તથા અત કરણ ના કીમતી ગોહરો આપણામા હોવા છતા ધર્મિ-અનુનના પાગને લીધે આપણને દેખાડવામા આવતી ધર્મીક ઉમદા ફીલસુફીની સંસ્વાઈ આપણુ જોડ શકતા નથી

ઘણીકવાર એમ બને છે કે એક પેગમ્બરના ગુજરવા પછી તેના શિક્ષણોમા પાછળથી ઉપજાવી ઝહાડેવા ડેવાએ લખાણો દાખલ કરવામા આવે છે એવા લખાણો ઉપર લડપો મુકી શકાતો નથી પણ જેમ આપણા ગાથાને અસલી સત્તાધારી લખાણુ તરીકે નવે એકમતે ડબુલ કરે છે, તેમ હીદુ તથા બુદ્ધિસ્ત લખાણો પણ છે કે જેના સત્તાધારીપણા માટે હીદુ, બુદ્ધિસ્ત તેમજ યુરોપીયન વિદ્વાનોમા બે મતો છેજ નહીં એના મતાધારી લખાણોમા જ્યારે સ્વાનના અનેક જન્મો માટેનું શિક્ષણ આપનામા આવેયુ છે ત્યાર શા આધારે આપણે તેવા લખાણો વિચાર કર્યા વગર જોગાડી ગીએ ? તે લખાણોમા સમજાવેલી સ્વાનના અનેક જન્મોની ફીલસુફી આપણે શા આધારે વગર તલામે જોગી ટેરવી ગીએ ? જો ઉપના અમલી લખાણો જોગા હોય તો ગાપણુ ગાથાના અમની લખાણો

કાંય ખરાંજ હોવાં જોઈએ? કૃષ્ણ અને બુદ્ધ સાચા પેગમ્બરો ન હોય તો આપણાં જરથોસ્ત પેગમ્બર માહેજ કાંય સાચા હોય? આપણાં ધર્મનાં લખાણોમાં જરથોસ્ત માહેજની જાણજાત તારીફ કીધેલી હોવાથી આપણે એવણને ખરા પેગમ્બર તરીકે માનીએ, તો પછી હીંદુ અને બુદ્ધિસ્ત લખાણોમાં કૃષ્ણ અને બુદ્ધની જાણજાત તારીફ કીધેલી હોવા છતાં તેઓને પણ ખરા પેગમ્બરો કાંય નહીં ગણીએ? યુરોપ અને અમેરીકાના ઓલમાઓના આપણા પેગમ્બરની મોતેજરી વીશેનાં મને આપણે સ્વીકારીએ તો પછી યુરોપીયન અને અમેરીકન એ ઓના બુદ્ધ પેગમ્બરની મોતેજરી વીશેનાં મતો આપણે કાંય નહીં સ્વીકારીએ? એ નહીં સ્વીકારવા માટે આપણી ધાસે કાંઈ વાજળી મળ્યો છે? સીવાય કે માણસ જાતનો એકલપેટો ખવામ.

કેટલાએક જરથોસ્તીઓ એવું જોલતા મંલકાય છે કે 'રવાનના અનેક જન્મોની બાબત જે બુદ્ધ પેગમ્બર શીખવી ગયા છે તે ખરી છે, પણ તે જરથોસ્તીઓ માટે નથી. અરો જરથોસ્ત અપોઈ તુ જે ઉત્તમ શિક્ષણ આપી ગયા છે તેને લીધે જરથોસ્તીઓના રવાનને આ દુન્યામાં પાછો જન્મ લેવો પડતો નથી.' માણસના એકલપેટા ખવાસનો આ વળી એક બીજો નમુનો છે. જેઓએ રવાનના અનેક જન્મની બાબતનો જાતે અભ્યાસ કીધો છે, જેઓ રવાનને અનેક જન્મ લેવાનું કારણ મમલ શકે છે, તેઓને ઉપજી જોલવું જોલનારનું અજાણપણું દરમાવનારૂં તથા હુસવા સરખું લાગે છે. રવાનને શું કારણ મર અતરે ફરી ફરી જન્મ લેવો પડે છે તે જાણ્યા પછી ઉપજી જોલવું ખરેખર એવકુશાઈ ભરેલુંજ ગણાય. આપણે આજળ શીખી ગયા કે માણસના રવાનમા જે જોદાઈ શક્તિઓ બીજ રૂપે છુપી રહેલી છે તે સર્વે શક્તિઓ જ્યાં સુધી સંપૂર્ણ રીતે ખીલે નહી ત્યાં સુધી માનસના રવાનને અતરે જન્મ મરણના ફેરા ખાવા પડે છે. અને જ્યારે એમજ છે, ત્યારે આપણી આસપાસના જરથોસ્તીઓમા કઈ જોદાઈ શક્તિઓ આપણે ખીલેલી જોડએ છીએ કે જેથી એમ કહી શકીએ કે જરથોસ્તીઓના રવાનને

ફરી જન્મ લેવાની જરૂર નથી? આપણા જરથોસ્તીઓમાં નથી અદ્ભુત મીનોઈ શક્તિઓ જોવામાં આવતી, નથી તેઓમાં માણસ જાત માટે અત્યંત જોદાઈ પ્યાર અને દયા દીસતી, કે નથી તેઓમાં પેગમ્બરના જેવી અશોઈ, નથી તેઓમાં પુરતું મીનોઈ જ્ઞાન ત્યારે તેઓના સ્વાન ફરજિયાત જન્મમાંથી મુક્ત કેમ થઈ શકે? જે સ્વાન પોતાની અંદરની તમામ જોદાઈ શક્તિઓ જે જન્મમાં ખીલવી રહે છે તે જન્મ પછી ફરી તેને અતરે આવવું પડતું નથી, પણ ગેઢેસ્ત કરતા પણ ઉંચી હાલત જેને 'નીરવાણુ' ની હાલત કહે છે તે અતી આનંદની હાલતમાં તેને લાંબો વખત આશાએશ લેવી પડે છે, પછી તે સ્વાન જરથોસ્તીનું હોય, યા મુસલમાનનું હોય, યા હિન્દુનું હોય, યા કોઈ પણ ખીજ કોમનું હોય. સ્વાનને માટે જે જોદાઈ કાયદાઓ ઘડાયેલા છે તે કુલ માણસ જાતના સ્વાનને એક સરખી રીતે લાગુ પડે છે. કારણ, કે તે અદલ ઇનસાફી પરમેશ્વરની નજરમાં સર્વે કોમ એક સરખી પ્યારી છે.

એક ખીન સ્વાર્થિ પરોપકારી લાગણીનો શખ્સ જેમાં એકલ પેટાપણાંનો અંશ હોતો નથી તેને જ્યારે એમ કહેવામાં આવે છે કે ખીજઓના ધર્મો હલકી પંકતીનાં હોવાથી તેઓ સીધે રસ્તે જઈ શકતા નથી પણ તેનોજ ધર્મ સાચો હોવાથી તેજ ગરે રસ્તે ચાલી શકે છે, ત્યારે આ સમજ તે ખુશી થતો નથી, પણ સામું તેના જીવનમાં ખીજ ધર્મના લોકો માટે એટલી તો દયા તથા ઉદાસી ઉત્પન્ન થાય છે કે તેનો ખ્યાલ વટીક સ્વાર્થિ લોકો કરી શકતા નથી. ખીજઓ ખીન તકસીરે હલકા ધર્મમાં ગોતાં ખાય અને તે પોતે તેઓ કરતાં કાંઈ પણ વધુ લાયકાત ધરાવતો ન હોવાં છતાં ઉત્તમ ધર્મની મજાહુ લોગવે એ વીચારજ એક દયાળુ ખીનસ્વાર્થિ માણસને ગમમાં ગીરફતાર કરે છે. કારણ કે તે સમજે છે કે સ્વાનો અનેક જન્મ લેતાં ન હોય તો સર્વે સ્વાનો એક સરખાં નીદોપ હોવાં જોઈએ. આથી કોઈપણ સ્વાન ઉંચા ધર્મમાં જન્મ લેવા માટે ખીજ સ્વાનો કરતાં વધુ લાયકાત ધરાવી શકતું નથી, તેમજ કોઈ પણ સ્વાન હલકા ધર્મમાં જન્મ લેવા માટે

તકમીગ્વાર પણ થઈ શકતુ નથી આ ઉપરથી તે બીજાઓને અતી દયાલુ લાગણીથી કહેતો સભલાય છે કે “ઉત્તમ ધર્મમા જન્મ લા” હુ બીજા લાયકાતે તેનો લાભ લઉં અને બીજા કોઈ માણસોને હલકા ધર્મમા વગર તકમીરે મળડતા જોઉં, તેના કરતા તેઓમાજ જન્મ લેવાનુ હુ હજાર દરજ્જે વધુ પમદ કડ છું, કે જેથી નીદોષોને મળડતા જોવાથી ઉપજતુ બેહદ દુખ મને ન થાય ” જ્યારે એવા માણસને માલમ પડે છે કે દરેક ધર્મ ઉત્તમ છે ત્યારેજ તેને મતોપ આવે છે, બલકે તેની ખુશાળી તથા મતોપનો ઢાઢ પાગલિતો નવી એ તે ખરે બીજાની ન્યાયિ માણસ ! એ તે ખરી દયા ! આજે આપણામાથી એવા શખ્નો કેટલા નીકળશે ? પોતાને મવાત્તમ ધર્મમા પેદા થયેલા માની પરધર્મના લોકો માટે એવી રીતે દયા આજે કોણના જીગરમા ઉલરાઈ આવશે ? બીજાઓને વગર તડસીરે હવડા ધર્મોમા જન્મેલા માની તેઓ માટે આજે કોણ ગમમા ગીરફતાર થશે ? આપણે તો બીજા બધા ધર્મા ઝરતા ઉત્તમ ધર્મમા આપણને પેદા થયેલા માની ખુશ થઈ જઈએ છીએ, બલકે તેમા વાખવાળી લઈએ છીએ બીજાઓને હવડા ધર્મમા જન્મેલા માની દયા તથા પ્યાર બતાવવાને બદલે તેઓને તુચ્છકારીએ છીએ, તેઓની મશકેરી કરીએ છીએ, તથા તેઓને હલકા મમજીએ છીએ એક તદ્દન બીજાની ન્યાયિ માણસ, અને એક એકવ પેગ માણસ વચ્ચે આ કેવો તફાવત ? જ્યારે એક બીજાની ન્યાયિ માણસ કુલ માણસ જાતને ઉત્તમ ધર્મમા જન્મ પામેલી જોવાને આતુર હોય છે, ત્યારે એક એકલપેટો તથા આધળા ઝનુનવાળો માણસ પોતાને સૌથી મરસ ધર્મમા જન્મ લીધેલો વીચારવામા ગગડરો લે છે

તોપણ ધર્મ સળ ધી એકલપેટાપણુ અજ્ઞાન તથા દુક્રી નજરના માણસો માટે કેવેડ દરજ્જે જરુરુ છે કારણ એથીજ તેઓમા ધર્મ માટે પ્યાર ઉત્પન્ન કરી શકાય છે પણ જેઓની મનશક્તિ બીજેરી છે, જેઓ કેળવણી પામેલા છે તેઓ માટે ધર્મોક એકલપેટાપણુ નુકશાનકારક છે

ખીલેલી મનશક્તિવાળા પણ એકલપેટા અને સાંકડા વીચાર-
વાળા માણસોનાં હાથમાં ધર્મની ઉંડી ફીલસુફી અપાઈ શકતી નથી.
કારણ કે એવા શખ્સોનાં હાથમાં ઉત્તમ ફીલસુફી ખુલ્લી મુકવી
તે ગોયા એક બાળકનાં હાથમાં ભરેલી પીસતોલ આખ્યા બરો-
બર છે. જેમ બાળકને પોતાનાં અજ્ઞાનપણાને લીધે પીસતોલ
ફુટવાથી નુકસાન થવાનો સંભવ રહે છે તેમજ પેલા શખ્સોને
પોતાના એકલપેટાપણાને લીધે આ ઉંડી ફીલસુફીથી નુકસાન
થવાનો સંભવ રહે છે. જોદાશનાસીઓ એમ કહે છે કે ઉપલાંજ કારણ
ને લીધે જેમ જેમ લોકો એકલપેટા થતા ગયા તેમ તેમ ઘણાંક
ધર્મોનાં અસલી ઉમદા લખાણોની અકેડી નકલ સલામત જગ્યાએ
આણીઈ ગોઠાઓમાં ધર્મની દેખરેખ રાખનારઓ તરફથી છુપાવવામાં
આવી, અને બાકીનાં તમામ અસલી ઉમદા લખાણોની નકલોનો
નાશ થવા દેવામાં આવ્યો. વળી તેઓ કહે છે કે આને પણ જેઓ-
માંથી એકલપેટાપણું નીકળી ગયલું હોય છે, અને જેઓ ધર્મનું
ઉમદા જ્ઞાન મેળવવાને લાયક હોય છે તેઓને તેમાંનું થોડું જ્ઞાન
આપવામાં આવે છે.

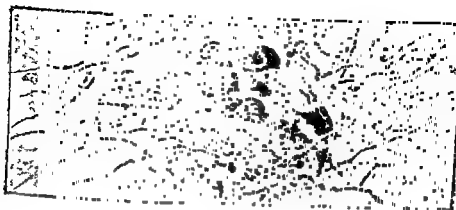
માટે જો આપણો ધર્મ પાછો તાલો કરવો હોય, જો ખોવાઈ
ગયલા લખાણો પાછાં મેળવવાં હોય, તો ધર્મ વીશેના સાંકડા વીચાર-
દોને તથા એકલપેટાં આંધળા અનુતને આપણે જેર કરવું જોઈએ. ધર્મના
રખેવાળો ધર્મને અસલી ખુલ્લું હાલતમાં લાવવાને સદા ઈતેજર
હોય છે. પણ આપણુ તેને માટે લાયક થવાને કોશિશ પણ ન
કરીએ, ઉપલા દુરગુણો દુર કરવાની ચત્ત વટીક ન કરીએ, તો પછી
આપણી લાયકાત વગર ધર્મનાં નેગેહાનો, આપણા ધર્મની આવીઓ
કેમ ખુલ્લી કરી શકે? જેમ પેસા ખોઈ બેઠેલું એક કુટુંબ શરમનું
માર્થું જેમ જેમ પોતાની મુશ્કેલી છુપાવતું જાય છે તેમ તેમ વધુ
કંગાળ હાલતમાં આવી આખરે તેનો લુપ્ત મરવાનો વખત આવે
છે, તેજ પ્રમાણે ત્યાં મુઘી ખાલી ફીમીઆરી અને અલીમાન છોડી
દઈ આપણા ધર્મનાં લખાણોમાંનો કંકત થોડાજ લાગ બાકી રહી ગયલો
હોવાને લીધે આપણી ધર્મ યંબી થઈ પડેલી દબંગી હાલત કબુલ

નહીં કરશું, ત્યાં સુધી ધર્મનાં મોજુદ અલંકારીક લખાણો સમજવાની આપણી અશક્યતા નહીં સ્વીકારશું, ત્યાં સુધી લખાણોનાં બહારનાં અર્થ ઉપરાંત બાતેનનાં અર્થ જાણવાની અગત્યતા આપણ કબુલ નહીં કરશું, ત્યાં સુધી આપણો ધર્મ તેના નેગેહ્યાનો તરફથી સજીવન કરવાનો કાંઈ પણ સંભવ રહેશે નહીં. આવી વખતે હાથ જોડી બેસી રહેવાને બદલે આપણો ધર્મ અસલ દરજ્જાપર લાવવા માટે આપણા પેગમ્બર જેવાજ બીજા મહાન પેગમ્બરોનાં લખાણોમાંથી આપણને જોઈતી ફીલસુફી મેળવી ધર્મનાં જતાં રહેલા લખાણોની ખોટ પુરવાની આપણને કોશેશ કરવી જોઈએ, અને ધર્મનાં ન સમજ પડતાં અલંકારીક લખાણો ભાઈબંધ ધર્મોમાંથી મળી આવતી રાશનીની મદદથી સમજવાની પ્રયત્ન કરવી જોઈએ. આ પ્રકારની કોશેશ શરૂ થતાંજ આપણને મદદ મળ્યા વગર રહેશે નહીં.

હવે આપણે દુન્યાના તમામ ધર્મોની નેમ એક સરખી ઉત્તમ સમજી, સર્વે માણસોને ભાઈબંધો ગણી, અપક્ષપાતપણે શોધી કહાડવાની કોશેશ કરીએ કે રવાનના અનેક જન્મોની ફીલસુફી અછલને અનુસરતી છે કે નહીં, એથી દુનિયામાં બરે ધનઆદ્ મળી શકે છે કે નહીં, તથા દુનિયામાં આપણને ન સમજ પડતા બનાવો એથી બરાબર સમજ પડે છે કે નહીં.

ત્યારે ખુદરતની એક મસ્આઇ વારતારૂપે સમજાવવામાં આવે છે ત્યારે તેની અસર આપણાં મન ઉપર વધુ થાય છે એટલુંજ નહીં, પણ તેવી રીતે મેળવેલું જ્ઞાન જલદી વીમરાઈ જવાતું નથી. વળી જે જ્ઞાન વારતારૂપે રમુજ માથે આપવામાં આવે છે તે આપણને વધુ પસંદ પણ પડે છે, માટે આપણે પણ રવાનના અનેક જન્મોની ફીલસુફીની સસ્આઇ વારતા રૂપે સમજવાની તબવીજ કરીએ.

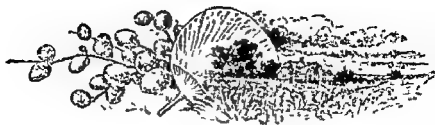

પ્રકરણ ૮ મું.

પાંચ દોસ્તોની વારતા.

માણસોમાં જોવામાં આવતી જુદી જુદી હાલતો તથા ખાસ્યતો એક દીવસ મચ્છાઈની શોધમાં ફરનારા જુદા જુદા ધર્મોના પાંચ અનુભવી ગ્રહસ્થો સાથે એમી માણસો ઉપર આવી પડતાં સુખ દુઃખો વીશે વાતો કરતા હતા. તેઓ જુદા જુદા ધર્મોમાં જન્મેલ હોવા છતાં દરેકની જીંદગીની મુખ્ય નેમ દુન્યામાંથી સચ્ચાઈ કહાડવાનીજ હોવાથી તેઓ એક બીજા ઉપર અતીશય ખ્યાર એવા પતા હતા તેઓ સ્વતંત્ર વીચારના હોવાથી ઘણી વખત એક બીજા ઉપર વીચાર કરતાં જો કે મતમા જુદા પડતા હતા તોપણ અપક્ષપાત ખાસીયત ધરાવતા હોવાથી તેઓ એક બીજાની દલીલ ઘણી આતુરતાથી તથા હોશથી સમજી તે ઉપર પુર ધ્યાનથી વીચાર કરતા હતા. વળી ધ્યાનથી વીચાર કરવા પછી પણ જો પોતે વસંતુ હોય એમ કોઈને લાગતુ તો તે પોતાનાં જ ખગ મતને વળગી ન્યા હતા, પણ દરેક વાદવીવાદ તેઓ એટલીજ સહ્યતાથી તથા આથી ચત્રાવતા હતા કે મતમા જુદા પડવા છતાં હ મેશ.

પ્રકરણ ૬ મું.

નેમ સારી; રસ્તો ગેરવાજબી.

એક શુભ દીવસે પેલા પાંચે દોઝતો હુન્યાની સુમાફરીએ નીકળ્યા. એક શેઢેરમાં જઈ પુખ્ત પછી એક દહાડે તેઓ સાથે બેસી વાતો કરતા હતા તેટલામાં ત્યાં એક અપંગ, લંગડો, લુલ્લો અને બેસીકલ લીખારી એક છોકરા સાથે આવી પોતાને ભુખ્યો જણાવી કાંઈ ખાવાનું માંગવા લાગ્યો. દોઝતોને ઘણી દયા આવ્યાથી તેને પુરતું ભોજન આપી તેની ભુખ મટાડ્યા પછી તેની આ માઠી અવસ્થા માટે તેઓ તેને કેટલાક સવાલો પુછવા લાગ્યા. એકે પુછ્યું કે “તારી શારીરીક માંડી હાલત તથા મુશ્કેલી જન્મથીજ લાગુ પડી હતી કે પાછળથી આવી હતી ?”

લીખારી બોલ્યો કે “હું જન્મથીજ અપંગ તથા દરદી હતો. વળી નહાનપણમાં મારા માળાપ ગુજરી જવા પછી મને કોઈ પાળનાર ન હોવાથી તથા કામ કરવાને પણ તદ્દન અશક્ત હોવાથી હું લીખ માંગી જેમ તેમ ગુજરાન કરતો હતો. એક દીવસ લીખ માંગતા એક ગાડી તળે આવી જવાથી મારો એક હાથ તથા પગ છુદાઈ ગયો હતો જે પાછળથી ઇસ્પીતાલમાં કાપી નાંખવામાં આવ્યો હતો. વળી એક દીવસ એક મુંદર ગાડીમાં ચાર શ્રીમંત શ્રેઢીઆઓને બેઠેલા જોઈ આ છોકરો મને તે ગાડી આગળ લઈ ગયો ત્યાં

તેઓ આગળ હું ઝકલુદીથી ભીખ માંગવા લાગ્યો. પહેલાં તો કેટલોક વખત મુઠી મારી તરફ કોઈએ ધ્યાન વટીક આપીયું નહીં, પણ બ્યારે હું વધારે આગળ કરવા લાગ્યો ત્યારે મને તુચ્છકારથી ધમકાવી કહાડવામાં આવ્યો, અને મને ચાલી જવા કહ્યું. પણ હું આખા દીવસનો તદ્દન ભુખ્યો હોવાથી વધુ કાલાવાળા કરવા લાગ્યો. આથી અંદરથી એક શખસે ઘોડાવાળાને હોકમ કીધો કે તરતજ મને ચાળકે ફટકાવી હાંકી કહાડે. આ સમજી તે ચાળક લાવે તેની અગાઉ હમોજ ત્યાંથી ચાલી ગયા, અને જરા દુર જઈ હું મારા કુટેલા કરમ માટે તથા ખોદાના ધનસાફ માટે જળડવા લાગ્યો. એવામાં પેલાજ ઘોડાવાળાએ ચાલતી ગાડીએ એક એવોતો જોશમાં આગ્રુકનો કટકો મને માથાં કે તે મારા કાન ઉપર લાગતાજ મારો કાન ફાટી ગયો. હું તરતજ બેમુઠ્ઠ થઈ ઉઘે મસ્તક પડી ગયો, અને માફ નાંક એક પથ્થર સાથે જોતમાં અફલાવાથી તે છુદાઈ ગયું. આ પછી મારા મોહોડાની સીકલ પણ એવી તો કહરૂપી બની ગઈ કે કોઈ મને ભીખ માંગવા વટીક પાસે ઉભો રહેવા દેતું નથી. આથી ઘણીક વખત મને ભુખે પેટે મુલું પડે છે.”

ભીખારી ત્રાથ ઉપલી વાતો ચાલતી હતી એટલામાં એક શખસ જે પેલા દોસ્તોમાંના એકનો સગો થતો હતો તે તેને મળવા આવ્યો. આ શખસ ઘણો ગમગીન તથા ઉદાસી જણાતો હતો, જે જોઈ દોસ્તોને તેની ઘણીજ દયા આવવા લાગી. સર્વે સાથે ઓળખાણ કરાવ્યા પછી પોતાનાં સગા સાથે તે વાતે બેઠો. વાન પુરી થયા પછી બેઉ જણ પેલા દોસ્તો આગળ આવી બેઠા. તેનો ગમગીન ચહેરો જોઈ એક દોસ્તને એટલું તો લાગી આવ્યું કે તેને ઘણીજ નરમામ તથા ખ્યારથી તેની જગર અંતર પુછી તેની ઉદાસીનું કારણ બહુવા માંગ્યું.

પેલો શખસ પોતાનો હેવાલ કહેતાં બોલ્યો કે “ઘણી મહેનતે હું એક મોટી નીશાળમાં એક શીક્ષક તરીકે નોકરીએ લાગેલો હતો, અને મારા બોહોળા કુટુંબનું ફરકસરે આજરૂથી શુજસન કરી શકતો

પ્રકરણ ૯ મું.

નેમ સારી; રસ્તો ગેરવાજબી.

એક શુભ દીવસે પેલા પાંચે દોસ્તો હુન્વાની મુસાફરીએ નીકળ્યા. એક શેહેરમાં જઈ પુઆ પછી એક દહાડે તેઓ સાથે બેસી વાતો કરતા હતા તેટલામાં ત્યાં એક અપંગ, લંગડો, લુલ્લો અને બેસીકલ બીખારી એક ઓકરા સાથે આવી પોતાને ભુખ્યો જણાવી કાંઈ ખાવાનું માંગવા લાગ્યો. દોસ્તોને ઘણી દયા આવ્યાથી તેને પુરતું ભોજન આપી તેની ભુખ મટાડવા પછી તેની આ માઠી અવસ્થા માટે તેઓ તેને કેટલાક સવાલો પુછવા લાગ્યા. એકે પુછ્યું કે “તારી શારીરીક માંડી હાલત તથા મુદ્દેસેમી જન્મથીજ લાગુ પડી હતી કે પાછળથી આવી હતી ?”

બીખારી બોલ્યો કે “હું જન્મથીજ અપંગ તથા દરદી હતો. વળી નહાનપણમાં મારા મા બાપ ગુજરી જવા પછી મને કોઈ પાળનાર ન હોવાથી તથા કામ કરવાને પણ તદ્દન અશક્ત હોવાથી હું બીખ માંગી જેમ તેમ ગુજરાન કરતો હતો. એક દીવસ બીખ માંગતા એક ગાડી તમે આવી જવાથી મારે એક હાથ તથા પગ છૂંદાઈ ગયો હતો જે પાછળથી ઇસ્પીતાલમાં કાપી નાંખવામાં આવ્યો હતો. વળી એક દીવસ એક મુંદર ગાડીમાં ચાર ધીમંત મોટીઆઓ બેઠેલા બેઠા આ ઓકરા મને તે ગાડી આગળ લઈ ગયો ત્યાં

તેઓ આગળ હું કાકલુદીધી ભીજ માંગવા લાગ્યો. પહેલાં તો કેટલોક વખત સુધી મારી તરફ કોઈએ ધ્યાન વટીક આપીયું નહીં, પણ જ્યારે હું વધારે આનુજી કરવા લાગ્યો ત્યારે મને તુચ્છકારથી ધમકાવી કહાડવામાં આવ્યો, અને મને ચાલી જવા કહ્યું. પણ હું આખા દીવસનો તદ્દન ભુખ્યો હોવાથી વધુ કાલાવાળા કરવા લાગ્યો. આથી અંદરથી એક શખ્સે ઘોડાવાળાને હોકમ કીધો કે તરતજ મને ચાળકે ફટકાવી હાંકી કહાડે. આ સમજી તે ચાળક લાવે તેની અગાઉ હમોજ ત્યાંથી ચાલી ગયા, અને જરા દુર જઈ હું મારા ફુટેલા કરમ માટે તથા ખોદાના ઇનસાફ માટે જળડવા લાગ્યો. એવામાં પેલાજ ઘોડાવાળાએ ચાલતી ગાડીએ એક એવોતો ભેશમાં આબુકનો ફટકો મને માર્યો કે તે મારા કાન ઉપર લાગતાજ મારા કાન ફાટી ગયો. હું તરતજ બેમુદ્ધ થઈ ઉઘે મસ્તક પડી ગયો, અને મારું નાક એક પથ્થર સાથ ભેનમાં અફલાવાથી તે છુંદાઈ ગયું. આ પછી મારા મોહોડાની સીકલ પણ એવી તો કદરૂપી બની ગઈ કે કોઈ મને ભીજ માંગવા વટીક પાસે ઉભો રહેવા દેતું નથી. આથી ઘણીક વખત મને બુખે પેટે સુબુ પડે છે ”

ભીખારી સાથ ઉપલી વાતો ચાલતી હતી એટલામાં એક શખ્સ જે પેલા દોસ્તોમાંના એકનો સગો થતો હતો તે તેને મળવા આવ્યો. આ શખ્સ ઘણો ગમગીન તથા ઉદાસી જણાતો હતો, જે ભેંઈ દોસ્તોને તેની ઘણીજ દયા આવવા લાગી. સર્વે સાથે ઓળખાણ કરાવ્યા પછી પોતાનાં સગા સાથ તે વાતે બેઠો. વાન પુરી થયા પછી મેં જણ પેલા દોસ્તો આગળ આવી બેઠા. તેનો ગમગીન ચહેરો ભેંઈ એક દોસ્તને એટલું તો લાગી આવ્યું કે તેને ઘણીજ નરમાય તથા ખ્યારથી તેની ખબર અંતર પુછી તેની ઉદાસીનું કારણ જણવા માંગ્યું.

પેલો શખ્સ પોતાનો હેવાલ કહેતાં બોલ્યો કે “ઘણી મહેનતે હું એક મોટી નીશાળમાં એક શીક્ષક તરીકે નોકરીએ લાગેલો હતો, અને મારા બોહોળા કુટુંબનું કરકસરે આળટીથી ગુજરાન કરી શકતો

આ અનુમાન ઉપર આધ્યા પછી એક દોષ્ટ કહેવા લાગ્યે કે “ન્યારે એવું માલમ પડે છે કે દુન્યામાં જુદી જુદી ખાસીઅત તથા ગ્રીતીવાળા લોકોને જદલે જો એક સરખી નેક ખાસીઅતના લોકો હોય તો દુન્યાને વધુ ફાયદો થાય ત્યારે એ ઉપરથી એમ કહે છે કે આ તફાવત દુન્યા ચલાવવા માટે કીધેલા હોવા ન જોઈએ પણ ત્યારે લોકોની સ્થીતી તથા ખાસીઅત વચ્ચેના આ તફાવતનું ખરું કારણ શું હશે તે શોધી કહાડવાની હવે આપણે તજવીજ કરવી જોઈએ. એ માટે આપણે ખંત અને ધીરજથી વીચાર કરીએ.”

આ બીકટ પણ અગત્યની બાબદ ઉપર ઘણા દહાડા મુધી વીચાર કરવા છતાં તેઓ તેનું કારણ સંતોષકારક રીતે શોધી કહાડી શક્યા નહીં. આથી તેઓ એક સાંજે સહેજ ઉદાસીમાં એજ બાબદનાં ખ્યાલમાં બેઠેલા હતા તેવામાં એક રાત્રી પુરૂષ સાધુનાં વેશમાં ત્યાં આવી લાગ્યા થોડીક વાતચીત પછી પેલા પાત્ર લાઈએ ઉપલી ન સમજ પડતી બાબદ વીશેની તેઓની મુશ્કેલી પેલા સાધુને કહેવા લાગ્યા. તેઓનું કહેવું સમજી લઈ સાધુ બોલ્યો કે “જે શખ્સે કાંઈ પણ બાબદની શોધ માટે જોઈતી ખંત તથા સખુર અખત્યાર કીધેલી હોય છે તે શખ્સ પોતે ચાહે તે મેળવી શકે છે. જો ઉપલા બેઉ ઉત્તમ શુભ ધરાવનારે શખ્સ અચ્ચાઈને શોધક હોય અને જો તે બોદાને વટીક મેળવવાની કોશિશ કરતો હોય છે તો શોધ્યાથી બોદા પણ તેને મળી શકે છે. બાઈબલમાં પણ કહ્યું છે કે શોધ્યો તો તમને મળશે. જેમ જેમ બોદાની શોધ માટે તે કોશિશ કરતો જશે તેમ તેમ એક પછી એક ઉમદા ખાસીઅતો મેળવવાની તે અગત્ય જોશે, અને જેમ જેમ ઉંચી ખાસીઅતો તે મેળવતો જશે તેમ તેમ અદ્ભુત શક્તિઓ તેનામાં ખીલતી જશે. વળી જેમ જેમ મહાન શક્તિઓ તેનામાં આવતી જશે તેમ તેમ બોદાનું વધુને વધુ જ્ઞાન તેને ચતુર્ જશે અને આખરે બોદા માટેનું મંપુર્ણ જ્ઞાન તે મેળવશે, માટે જો મળુગી અને ખ તથા માણસ ઉપર આવી પડતાં મુખ દુખના કાળની ગોખ પાછળ લાગ્યોતો તમો પણ એનું ખરું કાળ મેળવવામાં ફતેહ પામશો. મારી મલાહ તમોને એ છે કે

આ શોધ માટે તમોએ દુન્યામાં ફરવું. અને માણસ ઉપર આવી
 વીચીત્ર બનાવો તમારા જોવામાં આવે તે ઉપર ધ્યાનથી
 ર કરવો, અને તેનું કારણ શોધવાની બનતી કોશેશ કરવી. એમ
 વાથી કોઈ વખત એક બનાવનું કારણ બીજા બનાવમાંથીજ મળી
 આવશે. માટે બનાવો એક બીજા સાથે શું અંબધ ધરાવે છે
 તે પણ સમજવાની કોશેશ કરવી. માણસ ઉપર આવી પડતાં સુખ
 દુઃખનું કારણ માટે સાધારણ રીતે માનવામાં આવતી ફીલસુફીઓ
 તો તમોને ખબર હોવી જોઈએ. એકતો એ કે જોદાએ દુન્યા ચલાવવા
 ખાતર સુખ દુઃખ પેદા કરીધું છે. બીજી ફીલસુફી એ છે કે દુઃખ
 દુન્યામાં સેતાનથી આવે છે, માણસ ઉપર દુઃખ પાડનાર સેતાન
 છે, પણ જોદાતો આવા દુઃખીઓને બેહેસ્ટમાં વધુ સુખ આપી બદલો
 વાળી આપે છે. ત્રીજી ફીલસુફી એ છે કે સુખ દુઃખ એ ફક્ત અકસ્મ
 માતનું પરીણામ છે, એને કાંઈ કાયદો લાગુ પડતો નથી. ચોથી ફીલસુફી
 એમ કહે છે કે એક જન્મમાં એક શખ્સે કીધેલાં સારા માઠા કામને
 લીધે બીજા જન્મમાં તેની ઉપર સુખ યા દુઃખ આવી પડે છે. જોદા
 યા સેતાનથી માણસ ઉપર સુખ દુઃખ આવી પડતું નથી, પણ
 માણસ પોતેજ પોતાની ઉપર તે લાવે છે. ઉપલી ફીલસુફી ધ્યાનમાં
 રાખી તમારા જોવામાં આવતા દરેક બનાવો આ ચારે ફીલસુફી
 પ્રમાણે સમજવાની કોશેશ કર્યો તો તમો પાંચે દોષો જોડોળા
 અને અપક્રપાત વીચારો ધરાવતા હોવાથી તથા સુચ્ચાઈના માચ્ચા
 શોધક હોવાથી આગળ ચાલતાં તમોને એની પુર સુચ્ચાઈ માલમ
 પડી આવશે. આ કામ દરમ્યાન સુગ્રીબનથી હારી ખાવું નહીં, તેમજ
 કોઈ આવીને આપતું જ્ઞાન આપે એવી ખાહેશ કરી પણ રાખવી
 નહીં, પણ જાતી મહેનતથીજ જ્ઞાન મેળવવાની કોશેશ કરવી. હું મેચ
 જોદા ઉપર વીશ્વાસ રાખીને તમારી ફરજ બજાવતા જશો તો ઘણાં
 ખરા બનાવો તમારે હાથેજ તમોને સમજ પડશે, અને જે કદાચ
 તમારી શક્તિ ઉપરાંત કાંઈ સુગ્રહેલી આવી પડશે તો તે વખતે
 જોદાનો વળી કોઈ નીકળી આવશે. ” આટલું જોલી પેલા સાધ ત્ય
 ૮૧ પોતાને મારે આવતા થયા.

હતો એક દીવમ હું નીચાગને લગતા કાડ લખવાના કામમા રોકાયેલો
હતો તે વખતે મારા વર્ગના છોકરાઓ એક બીજા સથે મોટેથી
વાતો કરતા હોવાથી માત્ર ધ્યાન મારા કામ ઉપર બરાબર લાગતું
નહીં હતું મેં તેઓને બે ત્રણ મરતમે ધમકાવી મુગા બેસવા
કહ્યું પણ તે છતાં ઘોઘાટ ચાલુજ રહ્યો હતો વળી મારા
કામમા રોકાયેલો હોવાથી ત્રીયા છોકરાઓ ઘોઘાટ કરે છે તે હું
પારખી શકતો નહીં હતો એવામા માન્ય કામમા એક ભુલ પડવા
થી મેં વીન્યાર કીધો કે છોકરાઓમા આ બાબે મજબુત ધડો
બેસાડ્યો જોઈએ આ ઉપરથી જે તરફથી વાતનો અવાજ આવતો
હતો ત્યાંથી એક છોકરાને ઘમડી કહાડી ખુબ ફટકાવ્યો, એવું ધારીને
કે આથી છોકરાઓ ધડો લેશે અને મારની બીડથી ચુપ બેસશે
મારા ધારવા પ્રમાણેજ છોકરાઓ ઉપર અસર થઈ તેઓ મધળા
ચુપ થઈ ગયા, એક ભોલ પણ ભોલવાની કાંઈએ હીમત કીધી નહીં
આથી મેં માત્ર કામ શેહેલથી પુરૂ કીધું

“ બીજે દીવસે પેલા છોકરાનો બાપ વડા શીક્ષક આગળ જઈ
મારી ફરીઆદ કરવા લાગ્યો કે “ તમારી નીચાળમા શું એવો ધન
આફ છે કે એક છોકરાને એક શીક્ષક વગર તકનીર ફટકાવી કહાડે ?
માન્ય દીવરાને વગર વાડે મારવાનું કારણ શું ? ” આવી રીતે ભગ્નકુલમા
તેને ગોધીઆફ કરતો જોઈ વડા શીક્ષકે તેને ઘણી મહેનતે મમળની
થરો પાડ્યો, અને પછી એ બાબે ધનતી તપાસ કરવાનું કબુતો
તેને વીદાય કીધો બપોરે છુટીની વખતે મારી ગેઝેટનીમા મારા
વર્ગના છોકરાઓને બોલાવી એ બાબે તેવણ પગપુછ કરવા લાગ્યા
છોકરાઓ કહેવા લાગ્યા કે જે ચાર વખત ના કહેવા છતાં હમારા
માના કેટલાએક છોકરાઓ મુગા નહીં રહેવાથી હમારા શિક્ષકે આ
છોકરાને ફટકાવી કહાડ્યો હતો પણ એમા એનો જગએ વાક નહીં
હતો એ તો તદન મુગો બેઠેલો હતો

“ બપોરનું બાણ બાધા પછી નીચાળમા જઈ પુનઃ વડા
શિક્ષકે મને બોલાવ્યો અને ગુઆથી પુછ્યું કે “ પેલા છોકરાને કે

તમેએ વગર લોકે કાંય ફટકાવ્યો હતો ? તમારે લીધે આવે મને તેના ખાપનો ઠપકો સમજવો પડ્યો અને વળી મારી નીચાળને ખરાબ લાગ્યું તે તો બુદ્ધ.”

મેં જવાબ દીધો કે “ છોકરાઓ ગડબડ કરતા હતા તેથી તેઓમાં ધડો બેસાડવા મને એને ફટકાવવો પડ્યો હતો.”

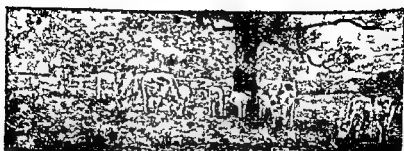
આથી વધુ ખીજવાઈ જઈ તેવણ બોલ્યા કે “ તમારા જેવા બેવકુફ તથા ગેર ઇનસાફી શિક્ષકનું મારે આજથી કામ નથી. તમારો આ પગાર લ્યો અને કાલથી ઘરમાંજ બેસી તમારા રંગાઓનેજ આવી ગેર વાજળી રીતે ધડો આપ્યા કરજો ”

આવી રીતે નોકરી પરથી રજા મર્યાથી આજ બે દીવસ થયા હું આકરી વચર છું, અને મારા કુટુંબનું હું હવે કેવી રીતે પુરું કરીશ તેની ફીકરથી ઉઠાસી લાગું છું. આજ મારી દીલગીરીનો અવગળ છે. ”

ઉપલો દીલગીરી ઉપજવનારો હેવાલ સમજી પેલા દોસ્તોના દયાળું હૃદયમાં ખ્યારની લાગણી ઉભરાઈ આવી અને તેને દીલાસો દેવા લાગ્યા. વડા શિક્ષકની ઓલખાણ નીકરતાં એક દોસ્ત બોલી ઉઠ્યો કે “ તમારા વડા શીક્ષકને હું ઓળખું છું, માટે જરા ધીરજ રાખો, હું તેવણને સમજાવી તમોને નોકરીએ પાછો રખાવવાની જાનતી તજવીજ કરીશ. ”

આ વખતે એક દોસ્તે યાદ આપ્યું કે આપણને પેલા સાધુએ જનાવ ઉપર વીચાર કરવા કહ્યું છે તે મુજબ આ રાખસ ઉપર લી વીપત્તી માટે વીચાર કરીએ.

કેટલો વખત વીચાર કરવા પછી એક દોસ્ત બોલ્યો કે “ આ મલા ઉપરથી કહેવાઈ ચકાય કે શિક્ષકે છોકરાને ફટકાવી કહાડ્યો માં શિક્ષકનો હેતુ તો સારો હતો. કારણ છોકરાઓને ધડો આપી કુધારવા એ તેની મુખ્ય નેમ હતી. પણ એ હેતુ જર લાવવા માટે બે રીત અખત્યાર કીધી હતા, તેને બે ઉપાય લીધો હતો તે હતુ ગેર વાજળી હતો. કારણ તેણે વગર તકમીરે પેલા છોકરાને માર્યો ન હતો. છોકરાઓમાં ધડો બેસાડવાનો સારો હેતુ જર લાવવા

પ્રકરણ ૧૦ મુ

વગર કારણે આવી પડતુ હલખહાર દુઃખ—

ભવિષ્યમાં તેનો મલતો બદલો.

એક દીવસ તેઓ એક ગ દુ, અલણ અને નિર્દય રાજાના ગામમાં ફરતા હતા. તેવામાં તેઓને કાને ડોઈનો મોટેથી રડવાનો અને ખુમ પાડવાનો અવાજ મલલાયો. તેઓ ત્યાં જઈ જોય છે તો એક પાઠશાળી મડપમાં રાજા પોતે, તથા તેનાજ જેવો એક બીજો ગ દુ રાજા પરાણે, તથા તેના એકધેદાગે પૂર હમામમાં બેઠેલા હતા. તેઓની સામે હજારો માણમાંના દેખતા એક માણસને બાધી મારવામાં આવતો હતો, ત્યાર એક બીજા ગણસને ફાંસી દેવા માટે હાથ પગ બાધી ઉભો રાખવામાં આવ્યો હતો. બાધી મારવામાં આવતા રાજસના તથા ફાંસી જનારના મગા વડાવાઓ ત્યાં પોત મુકી રડતા હતા. પણ પેના નિદય ગ દુ રાજાને આથી કાંઈ પણ દયા આવતી હોય એવું લાગતું ન હતું. અગત્ય હોય તો પેના દોષ્ટોને એવું માલમ પડતું કે આ ગામના ફાંસી દેવાની તથા બાધી મારવાની ચોખ્ખી રીત ગ દુ રાજા જાણતા—જાણતા ને તેની ન દોષ્ટો તેને તે

ખતલાવવા માટે આ મેળાવડો કરવામાં આવ્યો હતો. કોઈ ગુનેહ-
ગાર નહીં મળવાથી રાજના હુકમથી રૈયતમાંથી બે નિર્દોષ શખસોને
પકડી એકને બાંધી મારવામાં આવતો હતો, બ્યારે બીજાને ફાંસી
દેવા માટે તૈયાર રાખવામાં આવ્યો હતો. આ ઘાટકી કામના
બદલામાં બાંધી મારવામાં આવનારને એક હજાર રૂપીઆ,
તથા ફાંસી જનારના સગાંઓને પાંચ હજાર રૂપીઆનો બદલો
આપવામાં આવનાર હતો. પેલા બેઉ કમનસીબ શખસો, તથા તેઓનાં
સગાંઓ પોકાર કરતા હતા કે "હમોને પૈસા નથી જોઈતા, હમારી
ઉપર વગર તકસીરે જીલમ ના ગુમરા, અને હમોને છોડી મુકો."
પણ તેઓનાં કકળાટ ઉપર કોઈ ધ્યાન આપતું ન હતું. બીચારાં
પેલા શખસથી માર ખમાઈ નહીં શકાવાથી બ્યારે તે ખૂમ પાડતો
હતો ત્યારે રાજના માણસો એક તરફથી તેને ફટકાવતા હતા, અને
બીજી તરફથી તેને સધ્યારે આપતા કે "તું હાલતો મુ'ગો મુ'ગો
ખમ, રાજ અને બડેબાંઓ બેઠેલા છે તેનાં દેખતાં ખૂમ પાડવી
નહીં જોઈએ. રાજની મરજી પડે ત્યાં મુઘી તું ખમ્યા કરશે તો
રાજને ખુશ કરવા માટે તને હજાર રૂપીઆ બદલા તરીકે મળશે.
આપણા ગામનો રાજ એવો તો ઇનસાફી છે કે તે કોઈને પણ
ફાકટમાં બાંધી મરાવતો નથી, પણ બીન ગુનેહગારને કાંઈ પણ
પ્રકારની ઇજ્જત પુગાડવાનાં બદલામાં તેને ચોચ ઇનામ આપે છે."
પેલો બિચારો રડતાં રડતાં બોલવા લાગ્યો કે "બળી ગયા હજાર
રૂપીઆ, બળી ગયું રાજતું ઇનામ, અને એવો ઇનમાફ. મને વગર
તકસીરે ના મારો, મારાથી ખમાતું નથી." એટલું બોલતાં વાર તે
બેશુદ્ધ થઈ જવાથી તેને પડતો નાંખી પેલા બીજા શખસને તુરત
ફાંસી દેવામાં આવ્યો. આ જોઈ ઘણાં લોકો ક્યવાવા લાગ્યા.

આ ગમખવાર બનાવથી પેલા પાંચ દોસ્તોનું હૈયું ફટી જવા
લાગ્યું, અને તેઓની આંખમાં પાણી આવી ગયા. તેઓ તુરતજ
પેલા બેઉ કમનસીબ શખસોને ઘેર જઈ તેઓનાં દુઃખી સગાઓ-
ને દીલાસો દેવા લાગ્યાં અને તેજ દીવસે તેઓ તે ગામ છોડી
આગળ આદ્યા.

નોકરીએ રાખવા માટે તેને સમજાવવા લાગ્યો. આ ઉપરથી વડો શિક્ષક બોલ્યો કે “તમે શિક્ષકની દયા ખાઈ તેને નોકરી પાછી આપવાની ભલામણ કરો છો પણ એ યુગળ પોતાની ભુલ કબુલ કેયાં કરે છે ? મેં એને તે દીવસે ખબર પડ્યો ત્યારે બીનઅકલીની માફક એ તો મને કહેવા લાગ્યો કે છેકરાઓમાં ધડો બેસાડવા તેને પેલા છોકરાને ફટકાવ્યો હતો. મુરખને એટલી તો ખબર નથી કે ધડો બેસાડવા માટે જે ઉપાય લેવો તે ગેર ઇનસાફી ન હોવો. એને રાજો બનાવ્યો હોય, અને રાજમાં થતા ખુનનો પતો ને નહીં મળે તો હું ધાડું છું કે એતો લાગલો હુકમ આપી દે કે રૈયતમાંથી ગમે તે એકને તુરત ફાંસી દો કે જેથી રૈયતને ધડો મળે. મારી નીશાળમાં વગર તકસીરે એ કોઈને ફટકાવે તે હું કેમ ચાલવા દઉં ? આવા શિક્ષકોને રાખીને શું મારી નીશાળને અને મારા નામને ખરાબ લગાડું ?”

વડા શિક્ષકનું આ વાજબી બોલવું સમજી પેલા હોસ્તે જવાબ દીધો કે “તમારું બોલવું રાસ્ત છે. નીશાળમાં શું પણ કેટલું પણ ગેર ઇનસાફી ન ચાલે. પણ આ શિક્ષકે પાછળથી પોતાની ભુલ જોઈ છે, અને તે માટે ધણો પસતાય છે, અને ફરીથી આવી ભુલ કરવા માટે મને કબુલાત આપી છે, માટે એ બીચારાને પાછો નોકરી પર રાખશો તો મારી ઉપર મોટો ઉપકાર કીધેલો કહેવાશે.”

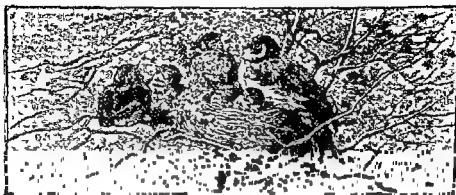
આથી પેલા શિક્ષકને પાછો નોકરીએ રાખવામાં આવ્યો, થી તે ખુશી થઈ ગયો, અને પેલા હોસ્તનો ધણો ઉપકાર માનવા લાગ્યો. પેલા પાંચ હોસ્તોએ આ શેઠેર છોડી પોતાની મુસાફરી શરૂ કરી.

ખીજે દીવસે તેઓ એક શહેરમાં જઈ પુઆ, જ્યાં પેલા ગંડુ રાજાનાં ગામમાં જોયલા દુઃખદાયક બનાવમાંથી કાંઈ બોધ મેળવવા માટે તે ઉપર સાધુની સલાહ પ્રમાણે વિચાર કરવા બેઠા. એક દોસ્ત બોલ્યો કે “ગંડુ રાજા પોતે તદ્દન બેવકુફ હોવાથી એમ સમજતો લાગતો હતો કે પૈસાનાં રૂપમાં બદલો આપવાનાં હેતુથી એક માણસને વગર તકસીરે ગમે એટલું દુઃખ દેવામાં આવે તો તે કામ ખોટું નહીં પણ ઇનસાફી કહેવાય. પણ તેની રૈયત રાજાનાં આ કામને તદ્દન ગેરઇનસાફી વિચારતી હતી. વિચાર કરતા માલમ પડે છે કે ગમે એટલો મોટો બદલો આપવા છતાં કોઇને વગર તકસીરે દુઃખ દેવું એ ઇનસાફીથી ઉલટું કહેવાય. માટે જેઓ એમ માને છે કે માણસને જન્મથીજ દુઃખી પેદા કરવામાં ખોદાની મરકસદ તેને પાછળથી બેહેસ્તમાં મુખી કરવાની હોય છે તેઓનું કહેવું તદ્દન ગેરવાજબી ઠરે છે. ઇનસાનનો ઇનસાફ વટીક આ કામને ગેરવાજબી ગણે તો પછી ખોદા આવી ગેરવાજબી રીતે વર્તે એ બનેજ નહીં. માણસને વગર વાંકે દુઃખ દેવું અને પાછળથી બેહેસ્તમાં મુખ આપવું એ રીત કદાચ એક મુખી માણસને વાજબી લાગે, તે કદાચ એમાં ઇનસાફ જોઈ શકે, કારણ તેને હાલ દુઃખ ભોગવવું પડતું નથી. પણ એક અતી કંગાળ અને દુઃખી શખ્સ જે જન્મથીજ ખીડતો હોય તેને દુન્યા ચલાવવાની આ રીત વાજબી લાગતી નથી. તે એમાં ઇનમાફ જોતો નથી. પેલા ખીચારા અપંગ ફદીરનો દાખલો જુઓ. તે ખીચારો બેઠે આંખે અપંગ, તેની સાથે એક હાથ નહીં, એક પગ નહીં, કાન ફાટી ગયલો, નાક છુંદાઈ ગયલું, સદાનો દરદી અને વળી દુકરો રોટલી માટે લીખ માંગવી પડે. આ દુઃખ કાંઈ જેવું તેવું ન કહેવાય. વગર તકસીરે, બેહેસ્તનાં બદલાની નેમ વટીકથી એટલું દુઃખ પાડવું એ શું વાજબી કહેવાય? એમાં તે ખીચારો ઇનમાફ કેમ જોઈ શકે? જેમ પેલો બાંધી સાર ખાનાર સખ્સ બદલા માટે ના કહી પોતાને છોડી મુકવા જીમ પાડતો હતો તેમજ આ લીખારી પણ બેહેસ્તમાં બદલો મેળવવા ના કહી પોતા ઉપર આવી પડેલા હાલના દુઃખમાંથી પોતાને છોડવવામાંજ ઇનમાફ

જુઓ એ તદ્દન સ્વભાવીકજ છે. બેહેસ્તનાં સુખ માટે વગર તકસીરે આટલું બધું દુઃખ ખમવા શું આપણે પોતે આને તૈયાર થઈશું? આટલું બધું દુઃખ આપણી ઉપર પડતું હોય તે વખતે શું આપણને તે વાજબી લાગશે? શું આપણે વગર તકસીરે આવી પડેલા આ દુઃખમાં ઈનસાફ નોંધ શકીશું? આપણને ત્યારે વગર તકસીરે આવી રીતે દુઃખી થવા નહીં ગમે ત્યારે બીજારા પેલા અપંગ ભીખારી ને તે વાજબી કેમ લાગે? એક શખ્સને દુખી થતો નોંધ જેને અતીશય લાગી આવતું હોય તેને આ રીત વાજબી લાગતી નથી. પણ જેઓ સુખમાં દહાડા કહાડે છે, તથા જેઓ ઘીભાંનાં દુઃખનો ખ્યાલ કરી શકતા નથી તેઓ પેહેલાં વગર તકસીરે દુઃખ દઈ પાછલથી બદલો આપવાની આ રીત વાજબી વીચારી શકે. માટે અપક્ષપાતપણે વીચાર કરતાં એવું માલમ પડે છે કે પેલા અપંગ ભીખારી ઉપર વગર તકસીરે પાડવામાં આવેલું મહાભારત દુઃખનું ખર્ક કારણ દુન્યા ચલાવવા યા બેહેસ્તમાં બદલો આપવાનું નહીં, પણ કાંઈ જુદું જ હોવું જોઈએ.”

પ્રકરણ ૧૧ મું.

દુનિયાનાં વિચીત્ર ઇનાવોની સમજ.

એક અપંગ અશક્ત લીખારીની દયાજનક હાલત.

એક દીવસ પેલા પાંચે દોસ્તો એક આપ ખુદ શેહેનશાહના તાળા નીચેનાં એક શહેરમાં ફરતા હતા. આ શેહેરનાં ક્ષાકોને ઘણી ખુશાલીમાં આવી ગયલા એમ તેઓએ તે માટે ખુબરુ કરવાનો ઠરાવ દીધો. તપાસ કરતાં એવું માલમ પડ્યું કે આ શેહેરનો હાકેમ પણ શેહેનશાહનાં જ નેવો આપ ખુદ હતા, પણ તેની માથે વર્ગી અતીશય ઘાતકી હતો, ન્યારે શેહેનશાહ પોતે આપ ખુદ છતાં તેના નેટલો નિર્દય ન હતો. આ હાકેમ તો ગેયા માણુમાઈ આકારમાં એક સેતાનજ પેદા થયલો હતો. તેનાં ગેરવાળળી ઇનસાફની સાંમે, યા તેના આપખુદ રાજકારોબારની વિરુદ્ધ જો કોઈ એક તુકારો પણ કહાડતું તો તેને ઘણીજ ઘાતકી રીતે શીક્ષા કરવામાં આવતી. ઘણીક વખત એવા શખ્સોની આંખો ફાડી નાંખવામાં આવતી, યા તેનાં ગરીબો એકાદ ભાગ, પગ, હાથ,

કાન, યા માકે કાપી નાંખવામાં આવતો. જ્યારે રૈયત ઘણીજ કંટાળી જતી ત્યારે 'આ હાકેમને દૂર કરવા માટે શેહેનશાહને ઘણીજ આબુજથી અરજ કરતી, પણ શેહેનશાહની તેઓને દાદ આપતો નહીં હતો. આવી રીતે હાકેમના ઘાટકીપણાથી તથા, શેહેનશાહ તરફથી પણ ઇનસાફ ન મળવાથી રૈયત તદન નિરાશ થઈ ગઈ હતી, તેટલાંમાં પેલો ઘાટકી હાકેમ આગલી રાત્રે અચબુચ મરણ પામ્યો હતો. આ ખબર આજે સવારનાં શેહેરમાં ફેલાતાંજ ચામેર ખુશાલી ફેલાઈ ગઈ હતી.

રૈયતના દુઃખનો આવી રીતે અંત આવેલો જાણી પેલા દયાળુ દોસ્તો ખુશી થયા, અને આ બનાવ ઉપર વધુ વાદ વિવાદ કરવા લાગ્યા. એક દોસ્ત બોલ્યો કે “રૈયત સાથે હાકેમ ઘણીજ નિર્દય રીતે વર્ત્યો હતો, પણ તે સાથે શેહેનશાહનો પણ ઘણો વાંક હતો. હાકેમ ઘાટકી હોવાથી રૈયતને દુઃખ દેતો હતો તે જોઈ શેહેનશાહે તેની તેમ કરતા અટકાવવો હતો. તેને દૂર કરી રૈયતને ઇનસાફ આપવાની તેની ફરજ હતી. શેહેનશાહ તરીકે હાકેમ ઉપર મત્તા ધરાવતો હોવા છતાં વાજબી રીતે તેનો ઉપયોગ ન કરે તો તે સત્તા ધરાવેલી કામની શું? જો એક શેહેનશાહ પોતાની મત્તાની રૂએ જુલમગારને દૂર કરવાને બદલે તેને રૈયત ઉપર જુલમ ગુજારવા દે તો તેની આ વર્તણૂક વાજબી કહેવાય નહીં.”

બીજો દોસ્ત બોલ્યો કે “શેહેનશાહ એક હાકેમને રૈયત ઉપર નાહક જુલમ ગુજારવા દે, એ જ્યારે વાજબી ન કહેવાય ત્યારે પોદા સેતાનને માણસ ઉપર વગર તકસીરે દુઃખ પાડવા દે એ વાજબી કેમ કહેવાય? જેમ શેહેનશાહ સત્તા ધરાવતો હોવા છતાં હાકેમને રૈયત ઉપર જુલમ કરતો તહીં અટકાવવાથી તેને શેર-ઇનસાફીનો કલંક લાગુ પડે છે તેજ પ્રમાણે પોદા પોતે સર્વ શક્તિ-માન હોવા છતાં સેતાનને માણસ બંત ઉપર દુઃખ પાડવા દે તો પોદાનો ઇનસાફ પણ અદલ ન કહેવાય. એટલા માટે જેઓ એમ કહે છે કે માણસ ઉપર જન્મથીજ વગર તકસીરે દુઃખ પાડનાર

પ્રકરણ ૧૧ મું

દુનિયાનાં વિચીત્ર બનાવોની સમજ.

એક અપંગ અશક્ત ભીખારીની દયાજનક હાલત

એક દીવત્ર પેલા પાચે દોન્ટો એક આપ ખુદ શેહેનશાહના તાળા નીચેના એક શહેરમા ફરતા હતા આ શેહેરના દોકોને ઘણી ખુશાલીમા આવી ગયલા લેઈ તેઓએ તે માટે પુછપચ્છ કરવાનો ઠગવ ડીધો તપાસ કરતા એવું માલમ પડ્યું કે આ શેહેરનો હાકેમ પણ શેહેનશાહનાજ જેવો આપ ખુદ હતા, પણ તેની માથે વગી અતીશય ઘાતકી હતો, ન્યાયે શેહેનશાહ પોતે આપ ખુદ છતા તેના જેટલો નિર્દય ન હતો આ હાકેમ તો એવા માણુમાઈ આકાગમા એક મેતાનજ પેદા થયલો હતો તેના ગેગ વાજબી ઇનમાફની સામે, યા તેના આપખુદ ગજકાનેખાગની વિરુદ્ધ ને ઠાઈ એક તુઝાગે પણ કહાડતુ તો તેને ઘણીજ ઘાતકી રીતે શીશા કગવામા આવતી ઘણીક વખત એવા ગખનોની આખો ફાટી નાખવામા આવતી, યા તેના શરીરનો એકાદ ભાગ, યા, હાથ,

કાન, યા નાકે કાપી નાંખવામાં આવતો. ત્યારે રૂંધેલ ઘણીજ કંટાળી જતી ત્યારે આ હાકેમને દૂર કરવા માટે શેહેનશાહને ઘણીજ આગ્રહથી અરજ કરતી, પણ શેહેનશાહની તેઓને દાદ આપતો નહીં હતો. આવી રીતે હાકેમના ઘાટકીપણથી તથા, શેહેનશાહ તરફથી પણ ઇનસાફ ન મળવાથી રૂંધેલ તદ્દન નિરાશ થઈ ગઈ હતી, તેટલાંમાં પેટો ઘાટકી હાકેમ આગલી રાત્રે અચ્ચુચ મરણ પામ્યો હતો. આ ખબર આજે સવારનાં શેહેરમાં ફેલાતાંજ ચામેર ખુશાલી ફેલાઈ ગઈ હતી.

રૂંધેલના દુઃખનો આવી રીતે અંત આવેલા જાણી પેટા દયાલુ હોસ્તો ખુશી થયા, અને આ ગનાવ ઉપર વધુ વાદ વિવાદ કરવા લાગ્યા. એક હોસ્ત બોલ્યો કે “રૂંધેલ સાથે હાકેમ ઘણીજ નિર્દય રીતે વર્ત્યો હતો, પણ તે સાથે શેહેનશાહનો પણ ઘણો વાંક હતો. હાકેમ ઘાટકી હોવાથી રૂંધેલને દુઃખ હેતો હતો તે જોઈ શેહેનશાહે તેમ કરતા અટકાવ્યો હતો. તેને દૂર કરી રૂંધેલને ઇનસાફ આપવાની તેની ફરજ હતી. શેહેનશાહ તરીકે હાકેમ ઉપર સત્તા ધરાવતો હોવા છતાં વાજબી રીતે તેનો ઉપયોગ ન કરે તો તે સત્તા ધરાવેલી કામની શું? જો એક શેહેનશાહ પોતાની સત્તાની રૂંધેલ મુલમગારને દૂર કરવાને બદલે તેને રૂંધેલ ઉપર બુલમ શુભરવા દે તો તેની આ વર્તણૂક વાજબી કહેવાય નહીં.”

સેતાન છે તેઓનું આ બોલવું વાજબી માલમ પડતું નથી. કારણ આથી જોદા અદલ ઇનસાફી કરતા નથી.”

ત્રીજો દોસ્ત કહેવા લાગ્યો કે “ નીર્દય હાકેમની વર્તણુક તપાસતાં પેલા અપંગ લીખારીના દુઃખનાં કારણનો કાંઈ પતો મળે છે. આપણે હાલ એવા અનુમાન ઉપર આવ્યા છીએ કે દુન્યા ચલાવવા માટે, યા પાછળથી બેહેસ્તમાં બદલો આપવા માટે, યા સેતાનના ફાટામાં આવ્યાથી, માણસ ઉપર વગર તકસીરે દુઃખ પાડવામાં આવતું હોય તો તે વાજબી ન કહેવાય. ઉપલી ફીલસુફીઓ પ્રમાણે જોતાં તો અપંગ લીખારી ઉપર જન્મથીજ આવી પડેલું હદ બહાર દુઃખ ગેરવાજબી લાગે છે. પણ ઉપલી ફીલસુફીઓને બદલે રવાનના અનેક જન્મોની ફીલસુફી લગાડી જોતાં લીખારી ઉપરની આકૃત પેલા હાકેમનાં જેવી નીર્દય વર્તણુકનું પરીણામ માલમ પડે છે. કારણ જો એક સમયે એક જન્મમાં પેલા નીર્દય હાકેમની માફક ચેંકડોની આખો ફેડો ન ખાંચેલી હોય, હજારોના હાથ, પગ, કાન, નાક કપારી ન ખાંચે હોય અને તેનાં પરીણામ તરીકે પેલા લીખારીની માફક બીજા જન્મમાં જો તે જન્મથીજ અપંગ અને દરદી પેદા થાય, જો તેનાં હાથ, પગ, કાન તથા નાકને ગંભીર ઇજા પુગે, અને એવી રીતે તેની ઉપર હદ બહાર દુઃખ આવી પડે તો તે ગેરવાજબી ન કહેવાય. દુન્યા ચલાવવા એકને વચર લાયકાતે સુખી કરવો અને બીજાને વગર તકસીરે દુઃખી કરવો, યા સેતાનને પોતાના ફાટામાં આવે તેની ઉપર આકૃષ્ટ વરસાદ વરસાવવા દેવો અને પાછળથી બેહેસ્તમાં દુઃખનો આ આપવો તેનાં કરતાં એક જન્મમાં કીધેલાં ત્રણ માઠાં કામના બુદ્ધિમાં બીજા જન્મમાં તેને સુખી યા દુઃખી બનાવવામાં જે તે હજાર ઘણો વધુ ઇનસાફ સમાયલો જણાય છે. ”

બીજો દોસ્ત જોડ્યો કે “ પેલા અપંગ લીખારીની કૃપાહીનતા કારણ રવાનનાં આગળા જન્મોની ફીલસુફી પ્રદ વાજબી જણાય છે, તેમાં ખમુસ કરી નીર્દય હાકેમનાં દોષ ઉપરથી તે વધુ સંતોષકારક માલમ પડ્યું છે. આથી જો નો અદલ ઇનસાફ આપણને વધુ સમજ પડે છે. જો,

ઇનસાફ વીરો યુઝરોગો એવું કહી ગયા છે કે તે એટલો તો અદલ છે કે તેવણના ઇનસાફથી વગર તકસીરે કોઈના બાળને પણ અલવલ આવતી નથી. પણ જ્યારે આપણે હજારો નીરદોષ માણસોને હુમ્મ્યા-ઓનાં હાથમાં સપકાઈ જતા, લકાઈમાં લાગો લોકોને બીન ફાકટ-માં કપાઈ જતા, તથા ઘણીક વખત મજબૂત માણસોને ઇનસાફની અદલતમાં ગેરઇનસાફ મળતો જોઈએ છીએ, ત્યારે આપણે એમ કેમ બોલી શકીએકે વગર તકસીરે ખોટા કોઈના બાળને પણ અલવલ આવવા હેતા નથી? રવાન ફરી જન્મ ન લેતું હોય તો આ સલાહનો મંતોપકારક જવાબ અપાઈ શકતો નથી. પણ રવાનનના અનેક જન્મોની ફીલસુફી પ્રમાણે સમજતાં ઉપર બોલવું વાજબી કહે છે. કારણ જો એક માણસ બીજાને નુકસાન કરી શકે તો તેજ બતલાવી આપે છે કે નુકસાન પુગેલા શખસે આગળ જન્મમાં કાંઈ ખરાબ કામ કીધું હોવું જોઈએ. જો તેને ખરાબ કામ કીધું ન હોય તો ગમે એટલી કોશિશ કરવા છતાં પેલો શખસ તેને જરા પણ ઇજા કરી શકતેજ નહીં. આપણે કેટલાક દાખલાઓ જોઈએ છીએ કે જેમાં બીજાને નુકસાન કરવા માટે એક શખસ તરફવાર ફાંફાઓ મારવા છતાં કાંઈ કરી શકતો નથી. યુઝરોના કહેવા પ્રમાણે તેનાં એક બાલને પણ હાણી પુગાડી શકતો નથી. સેતાનના ફાંડાની, તથા દુનિયાં ચલાવવાની ફીલસુફી પ્રમાણે જોતાં ખોટા પોતાની મરજી પડે તેની ઉપર મુખ દુઃખ મોકલે છે એમ થડે છે, જ્યારે રવાનનાં આગલા જન્મની ફીલસુફી પ્રમાણે તો તકસીર વગર કોઈની ઉપર એક રતીભાર પણ દુઃખ આવી શકતું નથી, તથા તેની એક પાઈ પણ કોઈ ઉચાપત કરી શકતું નથી. તેમજ વળી લાખકાત સમર કોઈને સેહેજ પણ મુખ મળી શકતું નથી, તથા એક દમડી નજી તે મેળવી શકતો નથી. એટલા માટે આ બીજી સીત ખરેખર જ્યારે ઇનસાફી માલમ પડે છે.”

બીજો હોસ્ત બોલ્યો કે “માણસ જાતને ધર્મ મારફતે સારા માંડા માર્ગની સમજ આપ્યા પછી તેની મરજી (Free-will) ઉપર તેને છોડી મુકવામાં આવે અને ત્યાર પછી તેને સાચે યા માંડો જે

માર્ગ અખત્યાર કીધો હોય તે પ્રમાણે હાલના યા આવતા જન્મમાં તેની ઉપર સુખ યા દુઃખ પાડવામાં આવે તો તે વાજળી કહેવાય, અને માણસને પુરુષાર્થ યાને મરણ આપેલી પણ કામની કહેવાય. પણ બીજા હાથ ઉપર ખોદાની મરણ પ્રમાણે, યા સેતાનનાં ફાંટા પ્રમાણે તેની ઉપર ખાકી દુન્યામાં સુખ દુઃખ આવી પડે તો પછી માણસને મરણ આપેલી કામની શું? એક માણસ પોતાની મરણનો ઉગોગ કરી પ્રમાણીક રીતે ધ ધો કરે તે છતાં તેને ખોદા યા સેતાનની મરણ થી ધંધામાં ખોટ આવે, જ્યારે ખોજે અપ્રમાણીકપણે આદ્યાથી ખરકત મેળવે તો પછી મરણ પ્રમાણે વર્તવાનો ઉપયોગ શું? પેલા પ્રમાણીક માણસને બેહેસ્તમાં સુખ મળશે એ વાત કબુલ કરીએ તે છતાં હાલ પ્રમાણીકપણે ચાલવા છતાં વગર તકસીરે તેને તંગી લોગ વવી પડે છે તેનું કારણ શું? ખોદાનો ઇનસાફ શું ખાકી દુન્યામાં એક શખસને ગેરઇનસાફ કરીને બેહેસ્તમાં ઇનસાફ આપવાનો છે? આવી શું અવણ અને આવો બેઉંઓ ઇનસાફ રવાનના આગળા જન્મોની ફીલસુફી નહીં સ્વીકાર્યાથી ઉત્પન્ન થાય છે, પણ એ ફીલસુફી પ્રમાણે તો અપ્રમાણીક થવામાં ખોટ આવતી હોય તો તે તેને આગળાં જન્મમાં કીધેલાં કાઈ ખરાબ કામનું પરીણામ હોવું જોઈએ હાલની તેની પ્રમાણીક વર્તણુકનું ફક્ત પરીણામ તે હવે પછી આ જન્મમાં જ યાં આવતા જન્મમાં મેળવશે. આ ફીલસુફી પ્રમાણે જન્મ વખતની તેની સારી માઠી હાલતનો તમામ આધાર તેની મરણનો તેને કીધેલો સારો માઠો ઉપયોગ ઉપરજ રહે છે અને નહીં કે ખુદરતનાં ફાંટા ઉપર, અને એટલા માટેજ માણસને આપેલી મરણ ઘણી જરૂરની જણાય છે.”

કેટલીક વધુ વાદવીવાદ થયા પછી પાચે દોસ્તો એકમતે એવા ઠરાવ ઉપર આવ્યા કે અપંગ બીખારીની કંગાળ હાલતનું કારણ ઉપલી ફીલસુફીઓ પ્રમાણે તપાસી જોતાં ફક્ત રવાનના આગળા જન્મોની ફીલસુફીમાંજ વધુ ઇનસાફ જણાય છે, તથા સંતોષકારક રીતે તેનું કારણ સમજ પડે છે. વળી આથીજ ખોદાનો અદલ ઇનસાફ વધારે સારી રીતે જણાય આવે છે. એક દોસ્ત બોલ્યો કે “એ

બાબત વીસે વધુ ખાતરી કરવા દુન્યામાં આપણી આસપાસ બનતા બીજા તરેહવાર પ્રકારનાં દાખલાઓ એક પછી એક આપણે તપાસવા નોંધ્યો. કારણ જેમ અપંગ ભીખારીનો દાખલો આ ફીલસુફીને આધારે આપણે ઘણીજ સરસ અને ખાતરી ભરેલી રીતે સમજી શક્યા તેમજ નો બીજા અનેક વીચીત્ર બનાવો પણ એ ફીલસુફીથીજ સંતોષકારક રીતે સમજી શકાય તો પછી આપણે હીમ્મતથી કહી શકીએ કે ફક્ત આજ ફીલસુફીની મદદથી માણસ ઉપર આવી પડતું સુખ દુઃખનું વાજબી કારણ સંતોષકારક રીતે સમજી શકાય છે. માટે આપણને બીજા અનેક પ્રકારનાં દાખલાઓ તપાસવા નોંધ્યો. વળી એક શખસે જે જન્મમાં બીજાને દુઃખ દીધું હોય તેના પરીણામ તરીકે કોઈ વખતે તેજ જન્મમાં તો કોઈ વખત બીજા જન્મમાં તેની ઉપર દુઃખ આવી પડે છે તેનું કારણ શું હશે તે આપણે શોધી કહાડવું નોંધ્યો. એક કામનું પરીણામ તેને હંમેશા તેજ જન્મમાં કાંય નહીં મળી શકતું, કોઈ વખત બીજા જન્મમાં શું કરવા આપવામાં આવતું હશે, તે આપણે જાણવું નોંધ્યો. તે જાણવાથી ઇનસાફ આપવાની ખોદાની રીત આપણને વધુ સમજ પડશે.” આ વાદવીવાદ પછી તેઓએ પોતાની મુસાફરી આગળ ચલાવી.

પ્રકરણ '૧૨ મું.

એક નિરદોષ બાલકનું અતી દુઃખમાં રીજવું.

એક દીવસ તેઓ એક સુંદર ગામમાં જઈ લાગ્યા ત્યાં તેઓએ એક તવંગર દોરતને ત્યાં ઉતારો લીધો હતો. આ દોસ્તે કેટલાએક વરસો સુધી પોતાની ધણીઆની સાથે અમન અમનમાં છુદ્ગી ગુજર્યા બાદ એક વર્ષ થયું તેઓ ગમગીનીમાં દહાડા કહાડતા હતા. જે વર્ષની ઉમરનું તેઓનું એક નીરદોષ વહાણું બાળક એક વર્ષ થયું અતીશય દુઃખી થતું હતું. તે એટલું તો રીજતું હતું કે મા બાપોથી તે જોવાઈ શકાતું ન હતું. આ સળગથી તેઓ ઘણું દુઃખી થતા હતા. પેલા પાંચ દોસ્તો પણ આ નીરદોષ બાળકને અતીશય દુઃખમાં રીજતું જોઈ ઘણું દુઃખી થવા લાગ્યા. આખરે આર પાંચ દીવસ વધારે દુઃખ ખમી તે બાળકે પોતાનો ખ્યારો જાન તે કીરતારને સ્વાધીન કીધો. આથી બાળકનાં માંગાપને દુઃખમાં ગીરફતાર થયલા જોઈ પાંચે દોસ્તો તેઓને ઘણીજ દયા અને ખ્યારથી દીલાસો દેવા લાગ્યા. બાળકના ગુજર્યા પછી જે ત્રણ દીવસ સુધી માબાપ એટલા દુઃખી રહ્યા કે આજો દીવસ તેઓએ રડવામાંજ ગુજર્યો. તેઓ કોઈપણ સાથે ઝાઝી વાત કરતા ન હતા. આખરે એક દીવસે મરતાર બાળક નો બાપ ગમગીન ચહેરે પેલા પાંચ દોસ્તો આગળ બળાપો કરવા લાગ્યો કે “મારા પશુ જેવા નીરદોષ બાળક ઉપર આવી રીતે દુઃખ પડવાનું કારણ શું હશે? આ બાળક ઉપર દુઃખ ન પડતે,

યા તે જન્મ લેતેજ નહીં તો શું દુન્યા અટકી જતે? સેતાન એક નીરદોષ બાળકને દુઃખ દઈને શું મેળવી શકવાનો હતો? આ ભારી દુઃખના બદલા તરીકે જો તેને હાલ બેહેસ્તમાં લઈ જવામાં આવ્યું હોય તો બેહેસ્તનાં મુખનું વળી બાળકને તે શું ભાન હોય? વગર તકસીરે મારા નીરદોષ બાળક ઉપર આવું મહાકષ્ટ પાડવામાં જોદાની મક્કસદ શું હશે તે મને સમજ પડતી નથી. હું તો એમાં જોદાનો ધનસાફ મુદલ જોઈ શકતો નથી. વહાલાં બાળકને રીબતું જોઈ મને જે દુઃખ થતું હતું તે દુઃખનું કારણ કદાચ એવું હોય કે ધનસાન શુનાહને પાત્ર હોવાથી મારાથી મારી આ જીંદગીમાં કાંઈ પાપો થયા હોય તેના પરીણાંમ તરીકે મને ઉપદ્રું મહાન દુઃખ ખમવું પડ્યું હોય. એટલા માટે મારી ઉપર પડેલાં દુઃખ માટે મને આજુ લાગતું નથી. પણ મારા શુનાહના પરીણાંમ તરીકે મને દુઃખી કરવા માટે મારા નીરદોષ બાળકને શું કરવા ખમવું પડે તે હું સમજી શકતો નથી.”

આ ઉપરથી પેલા દોસ્તો તેને શાંત પાડ્યા પછી સમજાવવા લાગ્યા કે “તમારું કહેવું એક રીતે જોતાં વાજબી લાગે છે, પણ બીજી રીતે તપાસતાં તેમાં સેહેજ જીલ માલમ પડે છે. જો બાળકના રવાનને આ ખાફી દુન્યામાં તમારે ત્યાં જન્મ આપતી વખતે જોદાએ પહેલ વહેલુજ પેદા કીધું હોય, આ દુન્યામાં જન્મવાની આગાહી જો તેને કેથે પણ ભાન સહીત પોતાની મરજી પ્રમાણે કામ કીપેલું ન હોય તો તમે કહો છો તેમ પણ બાળક ઉપર પાડવામાં આવેલું દુઃખ તદ્દન ગેરવાજબી ગણાય. એમાં તમોને નહીં ધનસાફ જણાય, કે નહીં જોદાની મોટાઈ યા દહાપણ માલમ પડે તો તે સ્વભાવીકજ છે. પણ જો આપણે એમ માનીએ કે તમારા બાળકના રવાને અતરે જન્મ લેવાની અગાહી આજ દુન્યામાં, યા કોઈ બીજે ઠેકાણે હૈયાતી લોગવી કાંઈક પુરા કામો કીધા હતા તો તેની ઉપર હાલ પાડવામાં આવેલું દુઃખ તદ્દન ગેરવાજબી ન કહેવાય. કારણ જો એક રવાને એક જીંદગીમાં જાણી જોઈને નહીં, પણ પોતાની ગફલતીથી

અંતઃપણે ણીજ્યોને દુઃખી કીધાં હોય, અને તેનાં પરીણામ તરીકે તેને ણીજી જીવંતીમાં તેની બાળ અવસ્થામાં, જે વખતે તેનું બાળક-શરીર બરાબર બધાયલું ન હોવાથી રવાનને દુઃખની લાગણીનું ભાન આજીવંતું થતું નથી તે વખતે, જો તેની ઉપર દુઃખ પાડવામાં આવે તો તે ગેરવાજબી ન કહેવાય. વળી જો તમોએ પોતે પણ આ જીવંતીમાં, આ આગલી જીવંતીમાં કોઈની લાગણી દુઃખવી હોય, અને તેના પરીણામ તરીકે જો ઉપલા બાળકને તમારેજ ત્યાં જન્મ આવે કે જેથી તમો એક પોત પોતાની આગળી કરણી પ્રમાણે દુઃખી થાઓ તો તે જેવો તેવો ઇનસાફ ન ગણાય, પણ અદલ ઇનસાફ કહેવાય.” આ ખોલાસાથી તેને એટલેતો સંતોષ ઉપજ્યો કે તે દહાડા પછી તેણે ગમગીની છોડી દીધી. આવી રીતે તેનો ગમ વીસરાવી કેટલાક દીવસ પછી પેલા પાંચ દોસ્તો આ ગામ છોડી આગળ ચાલ્યા.

પ્રકરણ ૧૩ મું.

બાળપણમાં જણાઇ આવતી ભલી બુદ્ધિ ખાસીઅતો.

એકજ માબાપના જુદા જુદા સ્વભાવના ફરજ'દો.

પેલા દોસ્તો એક શહેરમાં જઈ પુઆ, અને થોડો વધુ વખત ત્યાં રહેવાનાં ઇરાદાથી એક નહાની બંગલી ભાડે લીધી. આ બંગલીનાજ કંપાઉન્દમાં બીજી ત્રણ બંગલીઓ હતી, જેમાં ત્રણ કુટુંબો વસતાં હતા. એકમાં વકીલ, બીજીમાં ડાક્ટર, તથા ત્રીજીમાં વેપારીનું કુટુંબ રહેતું હતું. વકીલ સાહેબ ઘણાંજ બાહોસ, પોહિંચેલ, તેમજ ઉલથાપી હતા. યોટા તરકતી કહાઆ છતાંવી આપવા માટે ઉઠાઉગીર વર્ગમાં તેવણ બાણીતા હતા. તેવણના ધણી-આની એથી ઉલટીજ ખાસીઅતનાં હતા. તેવણ ઘણાં ભોળાં, દયાળુ, અને તાબેદાર હતા. તેઓને પેટે બે ફરજ'દો હતા, જેમાં એકની ઉમ્મર આંઠ તથા બીજાની ચાર વર્ષની હતી. નાનું બાળક તદ્દન ભોટ પણ દયાળુ તથા ભોળું હતું. બે કોઈ દીવસ વાક માટે તેને મારવામાં આવતું તો થોડા વખતમાં તે ભુલી જઈ મારનાર સાથે પાછું હસવા તથા ગેલ કરવા લાગતું. તેના હાથમાંનું રમકડું, યા મીઠાઇ બે કોઈ માંગતું તો તેને તે તરત આપી દેતું, અને વળી

પ્રુશ થઈ જતુ મોઠો છેકરો ઘણોજ ચખરાક પણ એખલપેટો,
ખોહોમીલો, તથા કપટી હતો તેને સેહેજ પણ ફટકાવવામા આવતો
તો પણ આઠ દીવસ સુધી પેલા ફટકાવનાર શખસ સાથે રીસાતો,
અને એક બોલ પણ વાત કરતો નહીં હતો. ખીજતના હાથમા રમકડ
યા મીકાઈ જોતાને વાર તે મેગવવા માટે ગડીને લોધાટ કરી મુકતો
જ્યારે પોતાના હાથમાની ચીજ ખીજતને આપવા માટે તો મુદલજ
જીવ ચલાવતો ન હતો, અને જો કોઈ માગતુ તો ઉવથાપીઓ જવાળ
આપતો હતો વળી જો કોઈ વખત તેના હાથમાની ચીજ લઈ લેવામા
આવતી તો ચીચીઆરી યાડી આણુ ઘર ગળવતો હતો. જેમ જેમ
તે મોહોઠો થતો હતો તેમ તેમ તેની આ છુગી ખાસાંઅતો વધુ પ્રગટ
થતી હતી જેઓ આ વકીલના કુટુંબને ઓળખતા તેઓ આ
છોકરાઓને જોઈ કહેતા કે મોટો છેકરો બાપ જેવો સેતાન છે, જ્યારે
નાનો તેની મા જેવો ગરીબ અને રાક છે

ડાકટર પોતે તેમજ તેના ઘણીઆની જેઠ ઘણાજ અસરાક
હતા. ડાકટર એટલો તો દયાળુ હતો કે જગીઓ પાસે એક દોઢીઉ
પણ દવા, યા ફી તરીકે લેતો ન હતો. પેમાવાળા કરતા ગરીબ દરદી
ઓની તે ઘણી કાગળ રાખતો હતો. દરદીઓ તરફની તેની જેહુદ
દયા, તથા સાક કરવા માટેની તેની ઇતેમરીચીજ તેઓનુ અર્ધુ દરદ
તો જતુ રહેતુ હતુ વળી ઘણાજ અફસેમ દરદીઓને ફરક પડયા
પછી પુસ્તીકારક બોગક માટે પોતાની ગીંગના પેમા આપતો હતો
એટલુજ નહીં, પણ જેને ત્યા માગના ડનાડ સજુ ન હોય તેને મા
પોતાને ઘેરથી પુસ્તીનો બોરાડ તૈયાર કરવી બોકવી આપતો, યા
પોતાને ખરચે એક માણુમ તેની સારવાર માટે ગળતો હતો. વળી
તે ઘણા ધર્મી તથા પ્રમાણીક હતો. દવાખાનાનો ખરચ નીકળના
ઉપરાત એક પેઈ પણ દવામા વધુ લેવી શુનાહ જરેનુ સમજતો હતો
સાધારણ ફી તે પોતાના શુજરાન માટે પુરતી ગળતો હતો તે છતા
તેની રોજની આવક કાંઈ થોડી ન હતી આ અસગદ્ ઘણી ધણી
આનીને એકજ ફરજ દ હતુ જે આગરે પાથ વર્ષનુ થવા આગ્યુ
હતુ આ એકપુર ફરજ અત્યાચીજ બુ ઉદાઉગીર માવમ

ખોલવાની આદત પડે છે એક વખત આદત પડ્યા પછી લાલ
યા ગેરલાલ તે ભેતો નથી, પણ ફાયદો થતો હોય યા ન
થતો હોય તોપણ તે ખોટું ખોલે છે એક માણસ એનીજ
રીતે આવતે આવતે ડોઇ પણ બદી મેળવી શકે છે, જે આગળ
આવતા તેની એક ખાસીયત તરીકે બદલાઈ જાય છે એજ
માફક એક માણસ સારી ખામીઅતો પણ મેળવી શકે છે

“આ ભટ્ટી ધુરી ખામીઅતો આવી રીતે પોતાને હાથેજ મેળ
વેલી દોવાથી એનો જવાબદાર તે પોતેજ ઠરે છે આવી રીતે મેળવેલી
એક ધુરી ખામીઅતને લીધે જો તેનું માફુ પરીણામ તેને સોમવુ
પડે તો તે વાજળીજ કહેવાય પોતાને હાથેજ મેળવેલી ધુરી ખામી
અતને લીધે પોતા ઉપર આવી પડેલું દુષ્ઠ જોગવાજળી ન કહેવાય
ઉમરે પુગેલા માણસોને આવી રીતે પોતાને હાથે ખરાબ ખાસીઅતો
મેળવી પાડળથી દુષ્ઠ થતા આપણે ઘણીકવાર ભેદભે છીએ, અને
તેનું વાજળીપણુ આપણે અમલુ શક્તિએ છીએ પણ ત્યારે ચાર
પાચ વર્ષના નહાના બચ્ચાઓમા આવી મારી માઠી ખાસીઅતો ફૂ
લેઉ છુ ત્યારે આ ખાસીઅતો તેઓ કેવી રીતે મેલવતા હશે તેની
મને સમજ પડતી નથી માધારણુ રીતે તો એમ ખોલાય છે કે મા
ખાપની ખાસીઅતો છોડરાઓમા ઉતરે છે પણ ત્યારે ઘણી વખત
એમ બનતુ આપણે ભેદભે છીએ, ત્યારે બીજા દાખવાઓમા આથી
ઉત્કૃષ્ટ નજરે પડે છે વગી ત્યા મા ખાપની ખાસીઅત ઉતરે છે
ત્યા ઇનઆફ બેવામા આવતો નથી દાખલા તરીકે આપણી પામેનીજ
બગીચામા એક વકીવ રહે છે તેના બે ફજ્જ હો છે, જેઓમાનો મોઢો
આઠ વર્ષનો ઠોકરો ખાપના જેવો ઉઠાઉગીર, એખવપેગે અને કપરી
છે ત્યારે બીજો ચાર વર્ષનો છે તે તેની માના જેવો ભોવો, દયાળુ
અને ભલો છે હવે જો ફક્ત ખાપની ખામીઅતને લીધેજ મોટા
ફીકગમા ધુરી ખાસીઅત આવી હોય, અને આ ધુરી ખામીઅત મેળ
વનાનો જો બીજો અળગ ન હોય તો, આ ધુરી ખામીઅત તેને પોતાને
હાથે મેનવેલી ન દોવાથી તે માટે તે જવાબદાર ન કહેવાય આપણી
મેળવેલી આ ધુરી ખામીઅતને લીધે જો તેને દુષ્ઠ અમલુ પડતુ

હોય તો તે ગેઝવાળી કહેવાય એમ છતાં આપણે તો જોઈએ છીએ કે આવી જુરી ખામી-ગત ધરાવનાર હોકાઓ મોટા થવા પછી ઘણા ખગ જુગાઈ કામો કરે છે, અને ઘણીક વખત પાછાથી તેથી દુખી થાય છે વળી દરેક ધર્મ શીખવે છે કે જુગ કામ કરનારને તેના મગજ પછી દોષખમા દુખ ખમવું પડે છે જો એમ જ હોય તો જે જુરી ખામીઅતને માટે એક શખ્મ જવાબદાર ન હોય તે છતાં તે માટે તેને અતરે યા દોષખમા દુખ ખમવું પડે તો તે વાળી કેમ કહેવાય ? એમા મને તો જોઈનો ઇનમાફ મગજ પડતો નથી ડોઈ એમ કહે છે કે જોઈએ માણુમ જાનને મગજ (Free will) આપેલી છે માટે જુરી ખામીઅત માથ જન્મેલો હોવા છતાં તેણે મગજનો ઉપયોગ કરી મારી ગેતે ચાલવું જોઈએ પણ એકને વગર લાયકાતે મારી ખાસાઅત માથ જન્મ આપવો, અને ખીજને વગર તકમીરે જુગી ખામીઅત માથ જન્મ આપવો એ વાળી કેમ કહેવાય ? જુગી ખામીઅત ધગવનાર જુરે રહે જાય, અને મારી ખામી અત ધગવનાર માટે રહે જાય એ સ્વભાવીકજ છે કાઈપણ તકમીર વગર જુગી ખામીઅત માથ જન્મ લેનારને તેના જુગ કામ માટે શીક્ષા કરવી એ ગોયા આફ્રીકાના એક જગતી માણુમને સાયન્સ મમજ ન શકવા માટે શીક્ષા કરવા ખરોજ છે ”

વેપારીની આ મુશકેલી શમજ પેલા પાય દોસ્તોમાના એકે જવાબ દીધો કે “જેઓના ધર્મમા રવાનના અનેક જન્મ વિષેનું શિક્ષણ આમ લોડ માટે આપવામા નથી આજુ તેઓમાના વિચાર વત શખ્મેના મનમા આવી જાતના સવાલો અને મુશકેલીઓ ખુદ તીજ ઉત્પન થાય છે પણ આવા મવાલો ઉત્પન થવાથીજ મચ્ચાઈ શોધી કહાડવાનું તેઓનું મન થાય છે તેઓનો વખત આવેલો હોવાથી, યાને જ્ઞાનમા ચોક્કસ દરજ્જે પુગેલા હોવાથી, ગોયા ખુફરતજ તેઓના મનમા આવા મવાલો ઉત્પન કરે છે હુમો પાયે દોસ્તોને પણ પેહેલા આવાજ વીચારે આવતા હતા, અને તેથીજ હુમોને એ માટે શોધ કરવાની ઉવટ થઈ હતી રવાનના આગળા જન્મેની ફીવસુફી ધ્યાનમા લેનારી તમારા મવાલોનો મનમાનતો વાળી

જવાબ મેળવી શકાયે, માટે જો તમોને વાંધો ન હોય તો તે ફીલસુફીની રાશનીથી તમારી મુશકેલી સમજાવવાની કોશિશ કરું.”

વેપારીએ જવાબ દીધો કે “કોઈપણ ફીલસુફી સમજાવને માટે મને કાંઈપણ વાંધો નથી. પણ તે સમજ્યા પછી માનવું યા ન માનવું તે મારી સમજ શક્તિ ઉપર હું રાખું છું. હું કોઈપણ બાબદ સમજવા માટે ના પાડતો નથી, તેમજ પહેલી તક મળવે તે બાબદ ઉપર ધ્યાનથી વિચાર કરવાને પણ ચુકતો નથી. વળી વીચાર કરવા પછી વાજળી લાગવા શીવાય હું કાંઈપણ ચીજ માનતો નથી, તેમજ જ્યાં મુધી મને તે ઉપર વિચાર કરવાનો વખત મળતો નથી ત્યાં મુધી હું કોઈપણ બાબદ તુચ્છકારી કહાડતો નથી, તથા તેની વીરુદ્ધ યા તરફેણમાં એક હરફ પણ ઉચ્ચારતો નથી. આ રીત અપત્યાર કરવાથી મને પુષ્કળ નવું નવું શીખવાનું મળ્યું છે, અને મારા વીચારો બોહોળા થતા ગયા છે. માટે સ્વાનનાં આગળ જન્મેની ફીલસુફી સમજવામાં મને શું વાંધો હોય? હું કાંઈ ધર્મ ઉપર આંધળો ખ્યાર ધરાવનારા શખ્સોમાંનો એક નથી. તમારી ફીલસુફી ગમે તે ધર્મની હોય, દુન્યાના ગમે તે ખુણાંમાંથી આવેલી હોય તેના મારે જરાક પણ વાંધો નથી, કારણ કે તેથી તે ફીલસુફીની સંખ્યાઈમાં મેહિજ પણ ફરક પડતો નથી. મારું કામ તે ફીલસુફી ઉપર વીચાર કરવાનું, તથા તે વાજળી લાગે છે કે નહી તે જાણી તે પ્રમાણે અમલ કરવાનું છે. અઈઆસી આગમુઓ, તેમજ પોતાના મતને વગર વીચાર કરવે ચીવટપણે વળગી રહેનાર જીદી શખ્સો કોઈપણ નવી ફીલસુફી સમજવા ના પાડે એ સ્વાભાવીકજ છે.”

આ સમજી પાંચે દોસ્તો એક અવાજે તેના આવા બોહોલા વીચારો માટે તારીફ કરવા લાગ્યા, અને કહેવા લાગ્યા કે “જેમ એક બોહોળા મેદાનમાં હજારો લોકોનો સમાવેશ શહેલથી થઈ શકતો હોય તો તેમાં અજળ થવા જોગ કાંઈ નથી, તેમજ એક બોહોળા મનમાં ખુદરતની અનેક સંખ્યાઈઓ દાખલ થવા પામે તો તેમાં પણ અજળ થવા જોગ કાંઈ નથી. સાંકડું મન એ એક સાંકડી શેરીમાં દાળીને સીંચવામાં આવેલા માની લીધેલા વિચારોનું

ટોચુ છે કે જે બાહેબના વિચારને અજ્ઞતા અજ્ઞાને છે વગી જે બાહેબનો અભયાગ કીધો ન હોય તે બાહેબ ઉપર તકરાર ચલાવવી, યા તેવી તકરારમાં ભાગ લેવો તે ગોચા તરી નહીં બાહેબના ગમ્મના નહીંમા પડવા બરાબર છે. જો આપણને રવાનના આગળ જન્મોની કીલમુકીના કક્કા ખખખાની પાપ બળત નહીં હોય, જો આપણે એ વીથે ખીલકુલ અભયામ કીધો ન હોય તો એ બાહેબ ઉપર ચાલતી તકરારની વખતે તેમાં ભાગ લઈ આપણુ અજ્ઞાનપણુ જાહેર કરીએ તેના કગ્તા બેહેતા કે એક મુખન પાપ બોલ્યા વગર મુગા જોમી રહી તે બાહેબના અભ્યામીઓ વચ્ચે ચાલતી તકરાર મમજવામાં મતોપ પકડીએ ”

પેલો હોમ્ત રવાનના અનેક જન્મની કીલમુકી પ્રમાણે મમતવતા બોલ્યો કે “બાહેબો પોતાને હાથે આપ્તે આપ્તે લવી જુરી ખાસીઅતો કેમ મેળવે છે તે તમોએ ઘણી જ મારી રીતે સમજવું છે હવે જો એક શખ્સે પોતાને હાથે એવી જ રીતે લગી યા જુરી ટેવો પાડી હોય તો બોહાગનામી પ્રમાણે જોતા તેના જુજરી જવા પછી તેની ડગ્ણી પ્રમાણે હોજખ યા બેહેમ્ત લોગવી ન્યારે તે આ દુન્યામાં પાછો જન્મે છે ત્યારે તે પોતાની માથે આગળી લવી જુરી ખાસીઅતો ખીજ રૂપે લેતો આવે છે આ ખામીઅતો તેનું ગ્વાન બચપણમાં જાનલાવે છે વગી આ ખામીઅતો રવાને પોતાને હાથે જ ગયા જન્મમાં મેળવેલી હાવાથી તે એ માટે જવાબદાર ઠરે છે આવી રીતે પોતે મેળવેલી જુરી ખામીઅતને લીધે જો તેને દુખ ખમવું પડે તો તે ગેરવાજબી કહેવાઈ શકાય નહીં આગળ જન્મમાં હાથે ડગીને મેળવેલી આ ખામીઅતો રવાન આ જન્મમાં જાનવાવી શકે એટલા માટે ચોક્કસ પ્રકારના ખાકી શરીરની જરૂર હોય છે, જે શરીર તેનાજ જેવી ખાસીઅત ધરાવનાર બાપ યા મા સેટેલથી આપી શકે છે, યાને ચોક્કસ ખાસીઅત ધરાવનારા માબાપને પેટે એક બાળક ન્યારે અવતરે છે ત્યારે તે બાળકનું ખાકી શરીર આ પ્રકારની ખીજ રૂપી ખામીઅત સેહેવથી ખીલવી શકે છે એટલા માટે જેવી ખાસીઅત એક રવાન ધરાવતું હોય તેવીજ ખાસીઅતવાળા

મા આપને પેટે તે સ્વાનને ઘણું ખર્ચ જન્મ આપવામા આવે છે, કે જેથી આ ખાસીઅતો ખીલવી શકાય એવું યોગ્ય શરીર તેને મળે ખરૂં જોતાં તો માલમ પડે છે કે આ ખાપ પોતાના ખર્ચાને પોતાની ખાસીઅત આપતા નથી જલકે આપી શકતા નથી, પણ પોતાના જેવી ખાસીઅત ખીજરૂપે જ્યારે તેના બાળકનું જ્ઞાન પોતાની માથે લાવે છે ત્યારે તે ખીજને માફક આવતી ફેલદરૂપ જમીન, યાને આ ખાસીઅત ખીલવી શકાય એવા પ્રકારનું ખાકી શરીર માખાપ પુરૂં પાડે છે આવા માફક-આવતા શરીરને લીધેજ ઉપવી ખામીઅતો ખીલતી જાય છે, અને જેમ જેમ બાળકનું આ ખાકી શરીર ખીલતું જાય છે તેમ તેમ ખામીઅતોને જોઈતો જોશક મળવાથી તે ખાસીઅતો વધુ અને વધુ જાહેર થાય છે

“ફરિદીતીનો કાયદો” (Law of Heredity) એવું નામ આપવામા આવ્યું છે જેમ સાધારણ રીતે માનવામા આવે છે તેમ “ફરિદીતી”ના કાયદા પ્રમાણે માખાપની આ બાપદાદાની ખાસીઅતો તેઓના બાળકમા ઉતરતી નથી, પણ એ કાયદા પ્રમાણે બાપદાદાના દુઃખદરૂદો ઉતરે છે, તથા તેઓના જેવી ખામીઅતો ખીલવી શકાય એવા શરીર બાળકને મળે છે આ ખાપ કાઈ સ્વાન પેદા કરી શકતું નથી, પણ માત્ર સ્વાનને માટે ખાકી શરીર આપી શકે છે, જ્યારે જ્ઞાનોને તો જોદાએ એક વખત પેદા કીધા પછી ફરણીના કાયદા ઉપર મોવજ્જ થયલા ઈજદો તેના આગળ કામો પ્રમાણે ઓઢમ કુટુંબમા જન્મ આપે છે સ્વાને લઈ જીવી ખામીઅતો સાથે આ દુન્યામા ઓઢમ કુટુંબમા જન્મ લીધા પછી આ ખામીઅતો તેનામા ખીલવવા માટે ‘ફરિદીતીના કાયદા’નો તો માત્ર ઉપયોગ કરવામા આવે છે જેમ એક જીનીને ફામી દંડ મારી નાખવામા આવે છે તે નેઈ આપતો એમ કહેતા નથી કે ‘આ નામોગી લરેલું મોત તો ફામીને લીધે આવ્યું, માટે એમાએનો વાક નથી’ કાણુ આપો મમજ્યે રીએ ૮ વાક જીનીનોજ છે, તેજી જીન પ્રીધુ તેવીજ નામોગી લરેલી નેને તેનો અત માન્યો, ન્યાય જીનની શિક્ષા તરીકે

ફામીનો તો માત્ર ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો તે- પ્રમાણે જો આપો એમ કહીએ કે ‘એક દુઃસ્વસ્થની બુદ્ધિ ખામીઓ તેના માં આપને લીધે તેનામાં ગાંધી છે એમાં ફરજ દના રવાનનો વાંક નથી’ તો તે ખોટું છે નવતુ ગ્વાને આગળ જન્મમાં પોતાને હાથે મેળવેલી બુદ્ધિ ખામીઓ તે આ જન્મમાં લહેર કરી શકે એવા માટે તેવી- ખામીઓના મા આપને પેટે તેને જન્મ આપી ‘હીરેદી તીના કાયદા’નો માત્ર ઉપયોગ કરવામાં આવે છે એક ગ્વાને પોતાના જોવી બુદ્ધિ ખામીઓના મા આપને ત્યા જન્મ લીધા પછી જેમ જેમ તે બાળતુ શરીર મોટું થાય છે તેમ તેમ તેની બુદ્ધિ ખામીઓ વધુ ખીવની જાય છે પેલા વકીલના આઠ વર્ષના બાળકતુ રવાન પોતાના આપના જોવી- બુદ્ધિ ખામીઓ માથે લઈ આવેલુ દોવાવી, અને તે ખામીઓને બધે જોમતુ શરીર તેને મળનાથી તેની આ ખામીઓ ચોક્કસથી ખીલતી ગઈ એવા- માટે જેમ જેમ તે બાળક મોટું થતુ ગયુ તેમ તેમ તે વધારે અને વધારે બગડતુ ગયુ ”

પેનો વેપારી જોયો કે “ બુદ્ધિ ખામીઓ ધરાવનાર ગ્વાનને બુદ્ધિ મા આપને પેટે જન્મ આપ્યાથી તેની બુદ્ધિ ખામીઓ તે કેવી રીતે ખીવવી શકે છે તે મને થોડી ઘણી મમ- પડી છે, જો ઉપર દુઃસ્વસ્થ વીચાર કરવાથી મને વધુ સમજ પડશે પણ તમે અતરે રહેવા છો તેટલામાં માની બીજી સકાઓનો હુ ખુવાનો મેળવવા આહુ છુ આપણા- ક પાઉડમાં એક અમર ફ દાકર રહે છે, તેના ધણીઆણી પણ પોતાના ધના જેવી- ઉમદા ખાસીઓની દોવા છતાં તેઓને પેટે એક હારેમન જેવી બુદ્ધિ ખામીઓ વાળો જોગ કાય પેલા પડ્યો હશે? તેને સુધારવાની મા આપની હદ બહાર કાઢતુ તમા દેખરેખને લીધે આ વર્ષે તે ગેરે સુધરેલો જણાય છે, પણ તેનામાં મા આપ જેવી નેડ ખામીઓ મુદ્દવ જોવામાં આવતી નથી ‘હીરેદીતીના કાયદા થી તો તમારા સમજવા પ્રમાણે મા આપના જેવી ખામીઓ ખીવવી શકાય એવુ શરીર મલવાથી તે ખામીઓ બાલ મા ઉતરે, જ્યારે આ દાખલામાં તો આ કાયદાથી

ઉલટું જોવામાં આવે છે. માં ખાંપનાં ગુણો કરતા ઉલટીજ ખાસીઅતો તેનામાં મલમ પડે છે તેનો અર્થ શું હશે ? ”

પેલા દોસ્તે જવાબ દીધો કે “મેં આગળ સમજાવ્યું તેમ ‘હીરેદીતીના કાયદા’થી બચ્યામાં માં ખાપની ખાસીઅત ઉતરતી નથી, પણ એવી ખાસીઅતનાં બીજાં જો તે બચ્યાનું રવાન માથે લઈ આવ્યું હોય તો તે બીજાંને ખીલવી શકે એવું ખાકી શરીર મળે છે, અને જો આપણે એમ સમજીએ તો ઉપરોક્ત દાખલો ‘હીરેદીતી’નાં કાયદા’થી ઉલટો જણાશે નહીં. એક બચ્યું જ્યારે બોલતાં ચાલતાં શીખે છે ત્યારે સાથે લઈ આવેલી ખાસીઅતો પહેલાં તે જણાવવા માંડે છે, અને જેમ જેમ તેનું કુમળું શરીર બધાતું જાય છે તેમ તેમ તેની ખાસીઅતો ખીલતી જાય છે, ચા દળાતી જાય છે, જો માં ચા ખાપ બાળકનાં રવાનનાં જેવીજ ખાસીઅત ધરાવતા હોય છે તો બાળકનું શરીર તેની ખાસીઅતને લાયકનું હોવાથી તે ખાસીઅતો ખીલતી જાય છે, અને છોકરો બગડતો જાય છે. પણ જો માંખાપ ઉલટીજ ખાસીઅતનાં હોય છે તો બાળકનું શરીર તેની ખાસીઅત ખીલવવાને અનુકુળ ન હોવાથી તે ખાસીઅતો દળાતી જાય છે, અને તે છોકરો બાહરથી સુધરતો જણાય છે. પણ ચાદ રાખવું કે શરીર અનુકુળ ન હોવાથી ખાસીઅતો માત્ર દળાયેલી રહે છે, પણ નાંશ પામતી નથી. જેમ એક બીજાંને પાણી તથા ખાતર ન મળવાથી સુકી જમીનમાં તે એમનું એમ રહે છે, પણ પાણી મળવે ઉગી નીકળે છે તેમજ થોડકસ ખાસીઅતને માફક આવતું શરીર જ્યારે નથી મળતું ત્યારે તે બીજાં રૂપે તેમાં વેગર નાશ થવે પડી રહે છે, પણ તેને અનુકુળ સંજોગો મલકે તે ખીલી નીકળે છે. પેલા અસરાફ દાક્ટર નાં છોકરાનું રવાન પોતાની સાથે ખુરી ખાસીઅતો લાવેલું હોવાથી પહેલાં તે ખુરી ખાસીઅતો દેખાડવા લાગ્યું હતું, પણ માં ખાપથી મેળવેલું તેનું ખાકી શરીર આ ખુરી ખાસીઅતોને અનુકુળ થઈ પડે એવું ન હોવાથી, તથા તેને સુધારવાની માં ખાપની બેહદ કાલજ તથા યત્નને લીધે તેની નેહિસ્ત ખાસીઅતો ખીલવાને બદલે હાલ દળાવા લાગી છે, અને તેથીજ તે હાલ તમો કહો છો તેમ શેહેજ સુધરતો જણાય

છે પણ ઘણી વખતે આવા છોડગણો સમજમાં આવ્યા પછી અને તેઓની ઉપર મા બાપનો કાબુ નીકળી જવા પછી જુગ વીચારેથી, બેઠકાં વર્તે શુક્રથી, તથા ખગળ સગતથી પોતાના શરીરને જુગ ખામીઓને લાયક કરી નાખે છે, જેથી પેલી દળાઈ રહેલી જઠ ખામીઓને અનુકૂળ શરીર મળવાથી તે ખીવના માટે છે આથી ઘણા વખતમાં તે જુગ કામમાં પડે છે ”

પેલો પેલાની ડેવા લાગ્યો કે “તમાગ સમજાવવાનો એવો માર નીકળે છે કે જે ભત્રી જુરી ખામીઓ માથે એક બાળક જન્મે છે તે તેણે આગલા જન્મમાં પોતાને હાથેજ મેલવેલી હોય છે, અને તેથી ઇનમાફની શહે જોતા તેઓ તે માટે જવાબદાર હોય છે પણ આ ભત્રી જુરી ખામીઓ બાળકમાં ખીજ રૂપે ગૂંધે છે, યાને તે ખીવેલી હોતી નથી, પણ જોઈતા સજોગો મળે તે ખામીઓ ખીલી શકે છે આ જોઈતા સજોગોમાંનો એક પેલી ખામીઓને માફક આવતુ શરીર છે જો એક ગ્વાન અદેખાઈની જુગ ખાસી ગત પોતા માથે લઈ આવ્યું હોય તો તે ખીવવા માટે તેનું શરીર એવું જોઈએ કે જેમાં આ ખામીઓ ખીલી શકે એવો પદાર્થ હોય મા, યા બાપ પણ જો અદેખા હોય તો આવું શરીર તે બાળક મેલવી શકે છે, અને તેથી તેનામાં ખીજ રૂપે ગૂંધેલી અદેખાઈની ખામીઓ ઘણી જડપથી ખીવે છે પણ જો મા બાપ, પારકાનું જ લડુ ચઢાનારા હોય તો મા બાપથી મેલવેલા બાલકના શરીરમાં અદેખાઈની ખાસી ગત ખીવવી શકે એવો પદાર્થ નહીં હોવાથી એક બીજની માફક આ જુરી ખામીઓ વગર ખીવવે પડી રહે છે જો કે ગરુઆતમાં બાળક પોતાની આ વલાણુ થોડે દરજ્જે ગતલાવે છે, પણ પોતાના મા બાપની મારી ખાસીઓને લીધે તેના શરીરમાં મારા પદાર્થો આવ્યાથી અદેખાઈની ખામીઓ ખીવવા પામતી નથી આ તમામ ખુલારો વાજળી લાગે છે, અને મને સમજ પણ પડે છે પણ કોઈ વખતે નેક મા બાપને પેટે અવતરેલા દીગમાં જુગ ખામીઓ ખીની નીકળેની જોવામાં આવે તે તેનું કાળુ નુ ? તમાગ સમજાવ ॥

પ્રમાણે તો તેનું શરીર આ જુગી ખાસીઅત ખીલવી ન શકે એવું જો હોય તો તે છતાં કોઈમા આ જુરી ખાસીઅત ખીલવા કેમ પામે છે ?”

પેલા દોસ્તે જવાબ દીધો કે “જ્યાં સુધી પેલા નેક માણસ જુરી ખાસીઅત સાથે જન્મેલા પોતાના દીકરાની બનતી સલાહ લે છે, જ્યાં સુધી તેને ખરાબ દોસ્તોની સંગત કરવા દેતા નથી, જ્યાં સુધી ખરાબ હલકી ચોપડી ચોપાનીઆ તેને વાચવા દેતા નથી, જ્યાં સુધી ગુસ્સાની મુજનીઓ તેની ઉપર પડવા દેતા નથી, ત્યાં સુધી તેની જુરી ખાસીઅતોને ખીલવા માટે તેને અનુકૂળ સંજોગો મળતા નથી જેમ એક વેરાન જમીનમા પડેલા ખીજને પાણી અને ખાતર આપવામા ન આવે તો તે બીજ પેલી જમીનમા વગર ખીલવે પડી રહે છે, તેમજ જુગી ખાસીઅતો માથે જન્મેલા એક દીકરાને ખરાબ સંગત અને હલકી ચોપડીઓથી જ્યાં સુધી દુર રાખનામા આવે છે ત્યાં સુધી જુગી ખાસીઅતોના બીજ તેનામા વગર ખીલવે પડી રહે છે પણ માણસની બેદરકારીને લીધે, યા મા બાપના જુગરી જવા પછી, જો જુરી સંગત અને હલકી ચોપડીઓનું ખાતરપાણી તેને મળે છે તો તન્તજ બગળા ખાસીઅતના બીજ પુર જોશથી ઉગી નીકળે છે, અને બદ ઢાંચો કરી આ ખીલેલી જુરી ખાસીઅતો દુન્યામા તે બતલાવી આપે છે

“જુરી ખાસીઅતના બીજ બાગડમા ન ખીલે તે માટે મા બાપે પોતાનો ગુસ્સો ઢાળુમા ગળવો એ ઘણીજ અગત્યની, અને ધ્યાન આપવા જોગ બાબત છે બાબડના દેખતા કોઈની ઉપર પણ ગુસ્સો ડગવાથી તે ધ્રજણીઓ (Vibration) તેઓ ઉત્પન્ન કરે તે બાબડમા અનદીક ગેલી બગળા ખાસીઅતોના બીજને ખીલનામા મદદ કરે છે બાબડે જ્યારે એક જુગી ખાસીઅત બતલાવે છે, દાખલા તરીકે જુદું મોલે છે, યા બોહોમ કહે છે, તે વખતે મા બાપનો મીનજ જતો ગે છે, યાને તેની ઉપર શીઘ્રદા જાય છે પણ તેઓને ગમત નથી કે આ વર્ગના બાબડને સુધારવાને બદલે તેની નં બદ

ખાસીઅત માટે તેઓ ગુસ્સે થયા હતા તેજ યુગી ખાસીઅતના બીજમા ગોયા તેઓ પાણી મીપે છે દરેક વખતે બતલાવેલો ગુસ્સો ખગળ બીજને થોડે દગ્ગલે ખીલવે છે એક બચ્ચાને તેના વાડ માટે બનતા મુઠ્ઠી ઘણાજ પ્રીતથી મમજાવવું જોઈએ, અને નહીજ સગ લ્લાથી જો તેને માગવાની અગતજ પડે તો ગુસ્સાની લાગણી જગડે પણ બતલાવીયા વગર, તેને સુધારવાની નેમથીજ, મારવો જોઈએ પણ આપણે તો દુન્યામા જોઈએ છીએ કે ઘણાખરા માળાપો પોતાના બચ્ચાને જે ફતકાવે છે, તે પોતાનો મીઠાજ તે વખતે કાણુમા નહી રહેવાનું પગીણામ હોય છે. આથી બચ્ચુ વધુ અને વધુ ખગડતુજ જાય છે

“ વગી જો એક રવાન પોતાની માથે યુરી ખાસીઅતો બીજ રૂપે લાવેલું હોતું નથી તો તે ભલા યા યુરા માળાપને ત્યા જન્મ પામેલું દોવા છતા યુગી સગત અને હલકી ચોપડીઓથી તેને જાણુ નુકશાન થતું નથી જે જમીનમા બીજ ન વાળ્યા હોય તે જમીનગમે એટલી ફલદ્રૂપ હોય, યા તેમા ગમે એટલું ખાતરપાણી આપવામા આવે તે છતા તેમા કશો પાક થાય નહી તેજ પ્રમાણે જો રવાન પોતાની સાથે ખગળ ખાસીઅતોના બીજ લાવેલુંજ નહોય, તો તેને યુરી ખાસી અતોને અનુકુલ શરીર મલવા છતા, યા યુગી મગત અને હલકી ચોપડીઓના સબધમા આવવા છતા તે ખરાબ માર્ગ લેતો નથી એટલાજ માટે દુન્યામા કોઈક વખત આપણે જોઈએ છીએ કે યુરા અને બેદગ્ગર માળાપો પોતાનાદીકગની કાંઈ પણ દગ્ગર ન રાખવા છતા તે ઘણા નેડ નીકળે છે એનો સળળ એજ કે તેનું રવાન યુરી ખાસીઅતોના બીજ પોતાની માથે લાવેલું હોતું નથી બાંબ હાથ ઉપર નેક મા બાપ પોતાના બાળકને રોજ માગી મીખામનો દેવા છતા તે યુરા નીકળે છે એનું ઝરણુ એ કે તે કેવા માણુમની સગતમા ફરે છે, તથા તે કેવા પ્રકારની ચોપડી વાચે છે તેની તજવીજ મા બાપ રાખતા નથી, અને વગી દીકરો પોતા સાથે નેક ખાસીઅતોના બીજ નહી લાવેલો હોવાથી મા બાપની સારી સીખામનો વ્યર્થ જાય છે ”

પેલો વેપારી બોલ્યો કે “નેક મા બાપોના કૃગ દોમા બદ
ખામીગતો કાય જોવામા આવે છે, તથા તે કેમ ખીલવી શકાય છે તે
મને તમારી મેરણનીથી જણાવર સમજ પડી છે પણ અતરે ખોદાઈ
ધનમાફનો એક સવાલ ઉતપણ થાય છે, અને તે એ કે ઘણીક વખત
આપણે જોઈએ છીએ કે નેક મા બાપને પેટે અવતરેલુ આવી પુરી
ખાસીઅત ધગવનાર એક ફરજ ઉમરે પુગ્યા પછી એવા તો દુષ્ટ અને
નામોશી ભરેલા કામો કરે છે કે તે પોતાનીજ આખડ ખોઈ ખેસે છે
એટલુ જ નહી, પણ માથે પોતાના અસગદ મા બાપની આખડના પણ
કાકરા ડરે છે આથી ખીચારા મા બાપને દુન્યાના લોકોને મોહાડુ બતા
લાવવાની પણ શગમ લાગે છે નીકગની પુર્તિ ચાલને લીધે ખીચાગ
નેક માબાપને શુ કરવા આવી નામોશી ખમવી જોઈએ? વગર
તકમીરે મા બાપને દુ ખ ખમલુ પડે તે વાજખી કેમ કહેવાય? જો
મા બાપે ગયા જન્મમા કાઈ ખુગ કામ કીધા હોય અને તેથી આ
દુ ખ ખમલુ પડતુ હોય તો તે વાજખી કહેવાય પણ પેલો દાકટર
તથા તેના ઘણીઆણી એટલા તો અમરાફ છે, તેઓ એવી તો ઉમદા
ખાસીઅતો ધરાવે છે કે ગયા જન્મમા તેઓએ ખુરા કામ કીધા હોય
એવુ માની શકતુ નથી સામુ તેઓએ ગયા જન્મમા નેક કામ
કરીનેજ આ ઉમદા ખાસીઅતો મેળવેલી હોવી જોઈએ માટે આવા
એક અસરાફ ગખસની ઉપર તેના દીકરાને લીધે આવી પડનારી
નામોશીનુ વાજખી કાગલુ હુ મમલ શકતો નથી ”

પેલો દોસ્ત વેપારીના આ સવાલનો જવાબ આપી શક્યો નહી
આથી પાચે દોસ્તો આ સવાલ ઉપર વીચાર કરવા બેઠા ઘણાક
વખત મુધી આ બાબદ ઉપર પોતપોતામા વાદવિવાદ ચલાવવા છતાં
ન્યારે મનમાનતો ખુલાનો તેઓ નહી મેળવી શક્યા ત્યારે પેલા
વેપારીને કહેવા લાગ્યા કે હાલ તો તેના સવાલનો જવાબ તેઓ
આપી શકતા નથી, પણ આગળ ચાલતા તે બાબે મન માનતો ખુલાનો
મળી આવવે તેઓ તેને મોટી ખુશી માથે જણાવશે

પ્રકરણ ૧૪ મું.

અસરાઈ ખાનદાનોમાં કપુતોનો જન્મ.

કેટલાક દીવસો વીત્યા બાદ એક દોસ્ત એક દીવસે કાંઈ કામે ગયો હતો જે પુરૂં કરવા પછી ન્યાદે પાછો ઘેર આવતો હતો તે વખતે દુરથી આવતા એક માણસનાં ઓળખાણમાં આવતાં થેહિરા માટે તે ઘણો વીચારમાં પડ્યો. તેનો થેહિરા ઘણોજ જાણીતો લાગ્યો, પણ તે કોણ હશે તેનો તે ખરો ખ્યાલ કરી શક્યો નહીં, એટલામાં પેલો શખસ પાસે આવી પુચ્યો, અને જેઠની નજર એક થતાંજ પેલા દોસ્તથી ખુદરતીજ તેને સલામ થઈ ગઈ. આથી તે નજદીક આવી આપણા દોસ્તની ખબર પુછવા લાગ્યો. તેની સાથે વાતચીત કરતા તેને માલમ પડ્યું કે આ શખસ પેલો જ્ઞાની પુરૂષ હતો કે જેણે સાધુનાં લેખાસમાં આવી પાંચે દોસ્તોને સચ્ચાઈની શોધમાં દુન્યાની મુઆફરી એ નીકળવા કહ્યું હતું, તથા જેણે કેટલીક ઉમદા નસીખતો પણ દીધી હતી. હાલ તેનો પોશાક બુદ્ધો હોવાથી તે તેને ઓળખી શક્યો ન હતો. આ મેલાપથી પેલો દોસ્ત અતીશય ખુશ થઈ ગયો, અને ઘણી આબુજી કરી તેને પોતાને ઘેર સાથે લઈ ગયો.

તેઓ ઘેર આવી પુચ્યા તે વખતે ચારે દોસ્તો પેલાજ વેપારી સાથે ખુદરતનાં ઇનસાફ વીથે વાતો ચલાવતા હતા. પણ પેલા જ્ઞાની પુરૂષને આવેલો સમજી પોતાની વાત પડતી મેલી સઘળા ખુશ થતા

તેને મગવા ગયા, અને તેની જ્ઞાનની વાતો મમજવાની ધાન્યાથી તેની પાને જઈ બેઠા. પણ તે જ્ઞાની પુરૂષ કહેવા લાગ્યો કે “તમે મારા આગ્યા અગાઉ જે વાતો કરતા હતા તે પહેલા પુરી કરો, અને પછી આપણે બીજી વાત કરીશું ?”

પેલો વેપારી પોતાની વાત આગળ ચલાવતા બોલ્યો કે “પેલા છુનીઆદ દાકરગુ પણ શું છુક નગીજ હશે કે એકતો દીકરાની ખરાબ ચાલ માટે બગાડો, તેના માથે પડી તે બીચારાને જેબી નોકરો મળે છે તેથી લુચ્ચા ચોગ, અને ખગખજ મળે છે, ન્યારે પેલા તરડા વીલનો તીજો મીજજ તથા બેહદ જીવમ છતા આજે ટેલક વર્ષ વયા તેને ત્યા જે એક નોકર રહેલો છે તેની પાને એક જીવમ તરીકે ગમ લેવા જતા તે બીચારો મુજે મ્હોટે સઘળું ખમ્યા કરેછે, પણ નોકરી મુઠી જતો રહેતો નથી એ નોકર ઘણા હલકા વર્ણનો ટાવાથી, તથા તેની માથે અઝી દુગીઆગી પણ ન હોવાથીજ જગપર જીતીઆ મગના છતા વકીલને ત્યા મઠા વહીતરૂ કયા રસ્તો હશે તે બીચારો જેમ જેમ વધીવનો જીવમ ખમ્યા કરે છે તેમ તેમ વધીવ મારેખ પોતાનો દોર તેની ઉપર વધુ ચલાવતો જાય છે.”

આ વાત ચાલતી હતી તેલકામા વેપારીનો એક આગળો મેલેતો આવી લાગ્યો આવતાને વાર વેપારીના હાથમા પેસાની એક નહાની થેલી મુકી તેવણને પગે પડ્યો, અને પછી બોલવા લાગ્યો કે, “તમે મુરખી સાહેબને યાદ હશે કે લગલગ ત્રીસ વર્ષની વાત ઉપર માથે વખત ઘણોજ ખારીક આવી જવાથી તમે મુરખી પાસે મે મો રૂપીઆ ઉછીના લાંધા હતા, અને તે લઈ હું માટે વતન ગયો હતો, ન્યા માગ સારા ભાગ્યને લીધે નહાના ધધામાંથી વધતા વધતા આજે હું લક્ષાપતિ થવા પામ્યો છું મારી પાસે થોડા પેસા થતાજ મે મારા એક દોસ્ત ઉપર તમારા રૂપીઆ ઉપજાર સાથ પાછા લરી દેવા એક પત્ર લખ્યો હતો પણ તેના જવાબમા મારી ઉપર લખાઈ આવ્યું કે તે શેઠ તો વેપાર બધ કરી ચોડન રોહરમા ગયા હતા, ન્યાથી વળી એક બીજા રોહરમા જાકુકના રહેવા ગયા છે જે શેઠેર વીશે તેને ખબર નથી આ સંજોગને લીધે હું તમે મુરખીના રૂપીઆ

આજની ઘડી મુઘી ભરી શક્યો ન હતો. પણ હાલમાં કંઈ કામ મગ આ
ગેડેરમાં આવ્યા પછી આજે એક પગથા શખમને મેહાટે તમારું નામ
નીકળતાં મમજી તગ્ત તેની પામે હુ દોડી ગયો, અને તેની માગ્ફત
તમારા ઘગ્તુ ઠેકાણુ મેળવી આ રૂપીઆની થેલી લઈ તમે ગેડ
આગળ આવ્યો છું માટે આજ તુલીક તમારા રૂપીઆ પાછા અપાઈ
ન શકયા તેને માટે તમારા શુભામને દગ્ગુજર કરી, એટલી થેલી
મહેરબાનીની ગહે કબુલ કરી મારા માથા ઉપરનું કરજ કીતાડવા
માટે હું તમે મુરખીને અરજ શુનઈ છું ”

આ પછી બીજી કેટલીક વાતો કરી એકવાર ફરીથી વેપારીને
પગે લાગી પેલો મહેતો ખુશ ખુશાલ જીવે ત્યાથી ચાલી ગયો. તેનાં
જવા પછી વેપારીએ પેલી રૂપીઆની થેલી તરતજ ધર્માદામાં આપી
દીધી.

વેપારીની વાત પુરી થયા પછી તેઓ સઘળા પેલા જ્ઞાની પુરૂષ
માથ વાદવીવાદ ચલાવવા લાગ્યા પેલા દોગ્તો તગ્ધથી એક બોલ્યો કે
“તમારી મહાહુ પ્રમાણે ચાલવાથી માણુનો ઉપર આવી પડતા મુખ
દુખનું કારણુ ડેટલાએક દાખલાઓમાં હમે સ તોપગાન્ક રીતે મમજી
શકયા છીએ પણ એક બાબદનો વાન્તવીડ ખુલાગો હમેને મલતો
નથી દાખવા તરીકે અમરાફ મા બાપોને પેટે અવતરેલા નેહેન્ત ફર-
જ દોની નામોશી લટેલી ચાલથી તેઓ બીચારાઓની આબરૂને દાઘ
લાગવાથી ન કંપી શકાય એવુ હુ જ જે તેઓને થાય છે તેનુ વાજબી
કારણુ મમજવાની ઘણી કોરોશ જગ્યા છતા હમેને મમજ પડતુ
નથી વળી ડેટલાએક દાખલાઓમાં મા બાપો એવાતો સદગુણી
હોય છે કે તેઓએ ગયા જન્મમાં એવા ખુરા ડામે કીધા હોય કે
જેથી હાલ આટલી મોટી નામોશી તેઓને શોસવી પડે એ માની
શકાતુ નથી સાચુ તેઓએ ગયા જન્મમાં મારી નાલચલણથીજ આ
ઉમદા સદગુણો મેળવેલા હોવા જોઈએ માટે વગર તકમીરે
ખમવી પરતી નામોશીમાં ઇનસાફ કેમ મલી શકે ? ” આ પછી
તેઓએ પેલા વડીલ તથા દાકટગ્નો હેવાલ તેવણુને ઝહી સમજાવ્યો.

પેલા જ્ઞાની પુરૂષે જવાણ દીધો કે “આ દાખવામા મમાએલી ગચ્ચાઈ તમેને ન મમજ પડી એ મ્વભાવીકજ છે કાગળ કે એ સમ જવા માટે ખોદાશનામીનુ થોડુ જ્ઞાન હોવુ જોઈએ આ દાખવેાળીજ દાખવાઓ જેને મેહલ નથી કે જેથી આમપામના બનાવેા ઉચ્ચ અવલોકન કર્યા પછી તે ઉપર વીચાર કગ્વાથીજ સમજ પડી જાય તે છતા ખોદાનો ઝાણાગ એવો છે કે એવા દાખવાઓ સમજવાને માટે જેઓ ખતથી ચત્ન કરે છે તેઓને કોઈ પણ પ્રકારે મદદ પહોચે છે ખુદરતના કાયદાઓ અમજવા માટે મહેનત લઈ કોશેશ કરનારાઓની મદદે તે દયાગુ કીન્તાર કોઈને પણ મોઝથી આપે છે જેઓ માણુમ માણુચ વચ્ચેનો અચાનક મેળાપ, અને તેથી ઉપ જેલા મહાભારત પરીણામ ઉપર, તેમજ અચણુચ વખતમર મયી આવેલી મદદ ઉપર ઉરો વીચાર કરી ગઠે છે, તેઓ એમા ફરેસ્તા ઓ, ઇન્દો તથા અમશાર્પ દોનુ’ કાર્ય જોડે શકે છે

“ખોદાશનામી પ્રમાણે માણુસનુ રવાન પહેલ વહેલા આ ખાત્રી દુન્યામા આવ્યા પછી કેટલાક જન્મો મુધી તે રવાન ધરાવનાર શાસ અલણ, જ ગત્રી, અને ગાફેલ હાલતમા ગહે છે, જે વખતે તેને સાધારણ કામની પણ ઝાઝી દુશીઆરી યા મમજ હોતી નથી દરેક જન્મમા થોડી થોડી સમજ મેળવી ઘણાક જન્મો પછી દુન્યાઈ મોજ મજાહ અને લોલ લાલચ તે શુ છે તે સમજી શકે એટલી સમજ તથા દુશીઆરી જ્યારે તે મેળવે છે ત્યારે લુચ્યાઈ રમવામા, ચોરી કરવામા, તથા લોકોને ઉવધાપ આપવામા તે પોતાની દુશીઆરી વાપરે છે ત્યાર પછી જ્યારે ણીજ્ઞ જન્મોમા આ ગદ આતનુ પુરૂ પરીણામ લોગવી દુખી થાય છે ત્યારે આસ્તે આસ્તે ખરાબ ચાલ એક પછી એક મુક્તા મુક્તા થોડા જન્મો પછી કેટલેક દરજ્જે તે મુધરે છે તે હવે જાહેર લુચ્યાઈ ચોટાઈ, યા દગો ફત્કો રમતો નથી ધરણ એમ વર્તવુ તે હવે પોતાના દરજ્જાથી હલકુ સમજે છે પણ પોતાના ધધા રોજગાર, તથા વેપાર વણજમા દક્ષમ મારી ધરાકને શીશામા ઉતારવુ તે વાજળી ધારે છે સધ્ધગ આસામીને ચીરવુ , ણી તને ખરાબ માન પડેરાવી દેવો, પોતાના માનની જોઈએ તે

કરતા વધુ તારીફ કરવી, ધધા ગેન્ગાગની વાતચીતમા પોતાના લાભ અર્થે પોતોનો દગ વધારવા, ચા ઘટાડવા, જોડા કજીઆમા પોતાના કુવને તગકટ રચવામા મલાફ આપવી, જે કજીઓ ડોઇ જન્મમા છતી ન ગકાય એવી ખાતગ હોવા છતા તેને માટે કુલને છાતીએ હાથ આપવો કે એ કજીઓ તો ઘણા મજબુત છે, આપણે ૪૩૦ છતવાના, એક ખીમારના નજીવા દરદને ગલીર રૂઇ આપી પોતાની રાજીને માટે લખાવવુ, કગકની ખીમડોટ જેવા ઘરને માટે કુવને મમ જાવવુ કે 'ગેઠ તડોગળાં ધ ઘર છે, એની તમોએ જરાએ ધાન્તી કગવી નહીં, મો વપેળી એને અલવવ આવનાં નથી,' આવી અનેક વર્તણુક, ધ ધાની કુનેડ (Bhaskar's Tract) ને નામે તે ધમધોકાં ચલાવે છે પણ ખીન્ત કેદલાક જન્મો પછી જ્યારે તેનામા મીનોઈ જ્ઞાનની શરૂઆત થવા માટે છે ત્યાં ધધાની આ કહેવાતી કુનેડ પણ ગુનાફ છે એમ મમજી તેપણુ તે ડોડી દે છે, અને ધધામા આવી ગેરવાજીની ગીતે એક પછ પછુ વધુ મેલવવા તેનુ અતકાનુ નાફ ના પાડે છે

“આથી જો કે ડોડ વળત તેનો ધધો જગજગ ન ચાલ વાથી તેને મુગડેલી જમગી પડે છે, જના ધધનાં કુનેડનો તે ઉપયોગ કરતો નવી કાજી કે તે મમજે છે કે ગનીની ન લાજ જતા રવાનની સલાજ વધારે અગત્યની છે, ગરીરના ઉપયોગ માટે જ્વાનને પેદા કીધુ નથી, પણ જ્વાનના ઉપયોગ માટે શરીરને પેદા કીધુ છે જો કે એક મુથાન્ને પોતાના હયાંઆરના સલાજ લેવાની અતીશય અગત્ય છે પણ તેથી મુવારના લોગે હથી આરની સલાજ લેનામા આનતી નથી દાખવા તનીડે જો વહાણુ ઉપર સુથાગતુ કામ કરતા તે એવા સજોગમા આવી ગયો હોય કે તે પોતે ચા તેનુ હથીઆગ દનીઆમા પડી જતુ હોય તો તે વળતે પોતાના હથી આરને બચાવી પોતાને દનીઆમા તે પડવા દેતો નથી, પણ જે હથીઆગ ની તેને આજ મુધી મલાજ લીધેલી તેનેજ લોગે આજે તે પોતાને બચાવે કે તેજ પ્રમાણે પ્રમાણીકપણે ધધો કગધી જે શરીરને કષ્ટ વેઠવુ પડતુ હોય, બવકે શરીર નાગ પણ પામતુ હોય તો તે છતા રવા નનેદાઇ ન લગાડા માટે, તથા રવાનને અથો ગળવા માટે, ગજ

પડેતો શરીરને ભોગે વતીક દેકે જાળદમાં પ્રમાણીકપાત્રુ મખવું
જેમએ, અને ધધાની કુનેડના પન્દા હેધલ ગ્વાનને ગલીચ ન
કરવુ જેમએ એમ તે માનતો હોય છે

“આવી રીતે ધીરે ધીરે જન્મનાઓ પછી જન્મ મરણના
સેકડો ફેગ ખાઇ આયદે એક માનુગ ગ્રગો પડેજગાગ બને છે
જેઓ મુશકેલી જમવા છતાં મણુરોનેજ વગગી ગદે છે તેઓ
આ જન્મમા, આ આવતા જન્મમા મનારી દાલત એવી મેળવી
શકે છે કે તેમને ધવો આઝરી કુવાની અગત્યતા ગહેતી
નથી આથી તેઓ પાનાનો વખત માણસના બવા અર્થ કામ કુવામા,
યા મીનોઇ જ્ઞાન મેળવવામા ચર્કી ગકે છે આવી રીતે મણુગના
પ્રગટીકગ્ગુને આગ વર્ગમા જુદા પારી ગકાય છે પહેલા વર્ગના
લોકો તદન અભણ જ ગયો, તથા આજુમગનુ, જેઓને હુઆઈ
કરવાની તથા સાધા-ણ કામની પણ મમજ હોતી નથી, બીજા વર્ગના
લોકો જાહેર હુઆઈ, લકગાઈ, તથા લુટકાટમા હુગીઆગ, ત્રાજા
વર્ગના લોકો ધધાની કુનેડના મુશકેલા નામે અપ્રમાણીક રીતે વર્તના
ગઓ, જ્યારે ચોથા વર્ગના લોકો અશોઈ અને પડેજગાગીધી ચાલ
નાગ હોય છે આ વર્ગોની મમજ આખ્યા પછી હવે તમાની મુશ
કેલી દુર કરી ગનામે

“આજે પેનો વેપારી મારા દેખતા જે વકીલ નથા તેના નોકરની
વાત કરતો હતો તે ઉકાઉગીર વકીલને નીજ વર્ગનો પુરૂષ સમ
જવો, જ્યારે તેના ગાફેલ નોકરને પહેલા વર્ગનો ગખસ સમજવો
નોકરની કમહુ સીઆગનો લાલ લઈ વકીલ તેની ઉપગ જે જુવમ જુગરે
છે તેના પગીણામમા ખોદાના અઠવ ઇનસાફ પ્રમાણે હવે પછીના
કોઈક જન્મમા તેને દુખ લોગવ્યા વગર છુટકો નથી પણ તે દુખ
દુખ-ખમનાર તરફથીજ પાછુ મગવુ જેમએ એમ વીચારવુ નહી
ખોજ કોઈને પણ દુખ દેવાની ફરજ પાડતા નથી કારણ કોઈને
ઝી પણ દુખ ન દેવુ એવુ જ્યારે જુદગતનુ શિક્ષણ છે,
ત્યારે દુખ-ખમનાર વતીક દુખ-દેનાગને પાછુ દુખ દેવામા
વાજમી ગણાનો નથી પણ ગાગગા જન્મમા ખોતાને હાથજ

ધાટકી ખાસીઅતો મેગવેવી હોવાથી આ જન્મમા જેઓ
ખદ ખાસીઅતો માથે જ જન્મેલા હોય છે, તેઓ ધાટકી કામો
કર્યા વગર ગહેતા નવી આવા જુવમી ખાસીઅતવાલા લોકોના
મલાધમા કરતી ઉપર મોવકકલ થયલા ઇન્ફો જે માપુનોને લાવી મુક
છે તે એના હોય છે કે જેઓ આગવા જન્મમાં કીધેલા જુગ કામોને
લીધે હોય હુ ખ વેડવા માટે લાયક હોય જેઓ હુ ખને લાયક ન
હોય તેઓ ઉપર જુવમગાદોને ખુદાનો અર્થ ઇનમાદ્ કદીપણ
કાવવા દેતો નથી જો હુ ખ-ખમનાગ ગખમ પોતે પણ ધાટકી ખાસી
અત ધગવતો હોય છે તો તેના જ મમાગમમા તેના આગળા હુ ખ
દેનારને લાવી મુકવામા આવે છે આવા દાખવામા હુ ખ ખમનાર જ
હુ ખ દેનારને ઇત્ત કરે છે, પણ તે માટે તેને હવે પછી લોગવવુ પડે
છે વધીલને પણ પોતાના નોકરને હુ ખ દેવા માટે લોગવવુ પડશે,
પછી તે હુ ખ ડોઇ ખીબ જુવમગાગ માગ્દતે આપવામા આવે યા
પોતાના નોકર તન્કધીજ મળે ડોઇ પણ ગીતે વકીવને ખમ્યા વગર
છુન્કો નથી

“નોકર તન્કધી ડોઇ ખીબ જન્મમા વકીલ કેવી ગીતે હુ ખ
મેળવી ગકે તેનો ખ્યાલ નેહલથી થઈ ગકતો ન હોવાથી
તે અતરે મમતવવુ વાજખી થઈ પડશે વકીવના જગવી
નોકરમા હુ શીઆની ન હોવાથી તે દુન્યામા ખગળ યા સારા
કામો કાઝા કરી ગતો નથી એટલા માટે તેને ‘એસ્તવ દુન્યા’મા
યા બેહમતમા ઘણો થોડો વખત રહેવુ પડશે યાને તેને જલદીથી આ
ખાટી દુન્યામા પાછો જન્મ વેવો પડશે, જ્યારે વકીવ પોતે ઘણો
પહોચેવો અને ઉઠાઉગીર હોવાને લીધે ‘એસ્તવ દુન્યા’મા તેને લાંબો
વખત થોભવુ પડશે આથી જ્યારે તેના આગળા નોકરનુ સ્વાન
અતરે જન્મ લઈ ખાટી જીગી ગુજ્જતુ થશે ત્યારે વકીવનુ સ્વાન
‘એસ્તવ દુન્યા’મા ગોતા ખાતુ હશે આવી રીતે ઘણીક વખતે
ઘણા જન્મો સુધી કેટલાક સ્વાનો ખાટી દુન્યામા એકકી વખતે સાથે
આવી શકતા નથી વળી ઘણાક જન્મો પછી ઉપવા બેઉ સ્વાનને ખાટી
દુન્યામા માથે થવાનો મલવ આવે તેવામા પેવો ઉઠાઉગીર વકીલ

પોતાની છુરી ચાલતુ માફુ પગીણામ વેઠી આન્તે આન્તે મુધરી દાહ્યો, પગેપકાગી અને દયાળુ બની બચ છે દુકમા ત્રીજ વર્ગમાથી આગલ વધી તે ચોથા વર્ગનો સખસ બને છે વળી તેટલા વખતમા પેલો અણણ જ ગલી નોકર હુશીઆરી મેળવી દુનીયાઇ લોભ લાલ ચમા પડી ઉઠાઉગીર બને છે, ચાને તે પહેલા વર્ગમાથી આગલ વધી બીજા વર્ગનો પુરૂપ બને છે હવે મમને કે વકીલનુ રવાન જે મુધરી ગયલુ છે તે જન્મ લીધા પછી એક અગરફ અરો દાઢટર તરીકે છઠ્ઠી ગુજાતુ હોય, ન્યારે પેલા નોકરનુ રવાન જે અજ્ઞાનપણામાથી વધી હાલ બદ ખાસીઅતવાળુ થયલુ છે તે આ દાઢટરનો એક પુરો છોકરો તરીકે જન્મ લઈ દાઢટરને પોતાની બદચાલથી દુખી કહે તો દાઢટર ઉપર ધરતુ આ દુખ ગેરવાજબી ન કહેવાય આ દુખ વેઠી દાઢટર પોતાની લાખા કાળની જુની વર્તણૂકનુ પરીણામ મેળવી માત્ર પોતાનુ આ આગલુ કચ્ચ ફીટાડે છે એટલા માટે ન્યારે એક અરો માણુમને પોતાના દીઠરા તરફથી, યા કોઈ પણ શખસ તરફથી, યા કોઈ પણ પ્રકારે આપણે દુખ વેઠતા ભેઈએ ત્યારે તેના ગયા જન્મનુ નહીં, પણ કોઈક આગળા જન્મોનુ તેના ખગખ કાર્યનુ માત્ર જુઠ પરીણામ તે હાલ ભોગવે છે એમ સમજવુ એટલા માટે એક અગરફ બાપ પોતાના જુગ દીઠગ મારફતે દુખ ભોગવવામા પોતાના એકાદ આગવા જન્મનુ રહી ગયલુ કરજ ફીટાડે છે, જે ઠરજ કોઈ પણ જન્મમા ફીટાડ્યા વગર છુટકોજ નહીં હોતો જેમ પેલા વેપારીનો મહેતો ત્રીમ વર્ષ ઉપર કીધેલુ જગ્જ હાલ તક મગતાજ ફીટાડવાની પોતાની કરજ સમજતો હોતો, તેજ પ્રમાણે પુદરનનો અદલ ઇનનાફ પણ એક રવાનને તેના એકાદ આગલા જન્મમા બીજાઓ માથ કીધેલા કાર્યનુ વગર ભોગવવે ગહી ગએલુ કળ તક મગવે તેને ભોગવવાની કચ્ચ પાડે છે

“દુન્યામા ઇનમાફ આપવાની ખોદાની રીત મમજવા માટે જેમ આપણે ઉદાણમાજઈએ છીએ તેમ જો કે ઘણી મુશકેલી તથા ગુચવળ ઉલી થાય છે, તે છતા જેમ જેમ આ મુશકેલીઓ એક પછી એક દુર કગતા જઈએ છીએ તેમ તેમ તે કીગ્તારનો અદલ ઇનનાફ આપણને

અન્યેર્બીમાં ગરકાવ કરે છે, અને આપણી આગળ પુદ્ગલનાં ઘણાંક છુપા ભેદો ખુલ્લા થતા જાય છે. પણ ત્યાં સુધી રંજ ખેંચી ખોદાઈ ઇનસાફ સમજવાની કોશિશ કરીશું નહીં, ‘ખોદાઈ ભેદ માણસ જાત કોઈ પણ દીવસ સમગ્ર શકેજ નહીં માટે ફાંફાં મારવા બ્યર્થ છે,’ એમ બોલી ત્યાં સુધી આપણાં અજ્ઞાનપણાંનેજ વળગી રહેવા માંગીશું, ખોદાઈ અદલ ઇનસાફ માટે રતીભાર પણ ખરો ખ્યાલ ધરાવ્યા વગર ‘ખોદાનો ઇનસાફ તો ઘણો અદલ છે’ એમ મોંઠે-થીજ ત્યાં સુધી ખાલી ફડકા માર્યા કરીશું ત્યાં સુધી સુકાન વગરનાં વહાણની માફક સંસારીક તોફાની મોજમાં ઘસડાયા કરીશું. માટે તમે પાંચે હોસ્તો તમારી સચ્ચાઈની શોધ ચાલુ રાખી બીજા અનેક પ્રકારનાં દાખલાઓ સમજવાની કોશિશ ભરી રાખશો તો ખોદાના અદલ ઇનસાફની તમોને વધુ અને વધુ સમજ પડતીજ જશે.” પેલો જ્ઞાની પુરૂષ આપણાં હોસ્તોના કેટલાક ન સમજ પડતા સ્વાભાવો સંતોષ કારક જવાબ આપ્યા પછી ત્યાંથી રૂખસદ લઈ ચાલી ગયો. પેલો વેપારી પોતાની મુશકેલી દુર થવાથી ઘણો ખુશ થઈ ગયો.

થોડા દીવસ પછી પેલા હોસ્તોએ પોતાની મુસાફરી આગળ ચલાવવાનો વીચાર કીધો. વેપારીથી છુટા પડતી વખતે તેઓ તેનો ઉપકાર માનવા લાગ્યા જેના બદલામાં વેપારી પોતે પણ પોતાને તેઓથી મળેલું ઉત્તમ જ્ઞાન માટે તેઓનો બેહુદા આભાર માની કહેવા લાગ્યો કે “અતરેથી થોડાક મેલ ઉપર આવેલા એક શહેરમાં મારો મોટો ભાઈ વસે છે, તેને પણ મીનાઈ જ્ઞાનનો ઘણો શોખ હોવાથી તે તમારા મેળાપથી ઘણો ખુશ થઈ જશે, માટે તે તરફ તમારું જવું થાય તો જરૂર મારા ભાઈને ત્યાં પધારવું.” એટલું કહીને પોતાના ભાઈ ઉપર એક પત્ર લખી તેઓને આપ્યો.

પ્રકરણ ૧૫ મું.

ખાપના ગુનાહ માટે દીકરાને સજા.

કેટલાક ગામો ક્યાં પછી જ્યારે તેઓ પેલા વેપારીના ભાઈને ગામ જઈ પુજ્યા, ત્યારે તેને મળી પેલો પત્ર આપ્યો. આ પત્ર વાચતાજ તે અતીશય ખુશ થઈ ગયો, અને તેઓને પોતાનેજ ત્યાં ઉતારે આપ્યો. વેપારીનો આ ભાઈ જે ઇજનેર હતો તેને ખોદાશનાસી નો ઘણો શોખ હતો, પણ પોતાના ધધામા ઘણો રોકાયેલો રહેવા થી આ ખાખડનો મનમાનતો અભ્યાસ તે કરી શકતો ન હતો, જોકે તે પોતાનો કુરસદનો વખત મીનોઈ જ્ઞાનના અભ્યાસ શીવાય બીજી રીતે ગાળતો ન હતો. દરરોજ સતના થોડો વખત તે પેલા હોસ્તોની પાસે જઈ બેસતો જે વખતે પોતાને ન મરાજ પડતા તરેહવાગ મવાલો પેલા હોસ્તોને તે પુછતો અને તેઓના વીગતવાર જવાબથી એટલો તો ખુશ થઈ જતો કે તેઓને ગોયા ખોદાએજ મોકલી આપ્યા હોય એમ તે વીચારતો હતો.

એક વખત પેલો ઇજનેર તથા પાંચ હોસ્તો સાથે બેસી વાતો કરતા હતા તે વખતે ઇજનેર કહેવા લાગ્યો કે “કેટલાએક વર્ષની વાત ઉપર મને એવા વીચારો આવવા લાગ્યા હતા કે દુન્યામા માણસ જાતની હાલત તથા આસીઅતમા જે તફાવત જોવામા આવે છે, જેમકે કોઈ સુખી તો કોઈ દુઃખી, કોઈ દયાળુ તો કોઈ નીઘડ્ય, તેવું

કારણ શું હશે. મારા મનમાં એક સવાલ એ ઉભો થતો હતો કે આવા તક્ષવતો છતાં જોહા માણસ બતને અદલ ઇનસાફ કેમ આપી શકતા હશે? તરેહવાર વીચારો કરવા પછી હું એવા ઠરાવ ઉપર આવ્યો હતો કે જોહાએ પોતે આવો તક્ષવત નહીં કીધેલો હોવો જોઈએ. પણ ત્યારે આ તક્ષવત સારી થવા પામ્યો તેની મને મુદલ સમજ પડતી ન હતી. થોડા વર્ષ ગુઢી કાંઈ સંતોષકારક કારણ નહીં જાણાવવાથી જરા નીરાશી ઉપજવા લાગી, તેવામાં એક દીવસ મારા હાથમાં જોહાશના-સીની એક ચોપડી આવી. આ ચોપડીમાં રવાનનાં અનેક જન્મની કીલમુકી ઉપર કેટલુંક વિવેચન કીધેલું હતું જે વાંચી તે ઉપર વિચાર કરવા પછી મને કેટલાક દાખલાઓમાં ઉપલા તક્ષવતનું સંતોષકારક કારણ સમજ પડવા લાગ્યું. પણ ખીજા કેટલાએક બનાવો હું હજી ગુઢી સમજી શકતો નથી. દાખલા તરીકે મારી પાસેજ મારા જેઠ હાથ ઉપર જે બે પાડોશીઓ વસે છે તેઓનાં કુટુંબની અકેકથી ઉલટી વિચીત્ર હાલત જોઈ મને અજાયબી ઉત્પન્ન થાય છે, તથા તેમાં જોહાનો ઇનસાફ કેવી રીતે મળી શકતો હશે તે હું મુદલ સમજી શકતો નથી. જેઠ પાડોશીઓ એક બીજાનાં બની દોસ્ત છે કારણ કે જેઠ એકજ કીસમની બહી ધરાવે છે. તેઓ બન્ને હજ બહાર હવરી છાંદગી ગુજરનારા છે. છાંદગી મારફતે હલકી મળાહ લોગવવાં એજ તેઓ પોતાની છાંદગીની નેમ સમજે છે. મને ઘણું અજબ લાગે છે કે પોતાનો બનવરી હવશ તૃપ્ત કરવા સાફ આખી આખી રાત ભટકતો હોવાં છતાં મારા જન્મના હાથપરનો પાડોશી પોતાની તંદોરસ્તી કેવી રીતે સારી રાખી શકતો હશે. આ પાડોશી પહેલાં તો ઘણી આખરૂંથી સારી રીતે પોતાની છાંદગી ગુજરતો હતો, પણ મારા દાખા હાથનાં પાડોશી સાથે દોસ્તી થવા પછી તેનાં જુરા લક્ષણો એને પણ લીધા હતા. દાખા જોરડુના પાડોશીમાં તો નહાન પણ-થીજ હવસી ખાસીયત પ્રગટવા માંડી હતી, અને હજ બહાર હવરી છાંદગી ગુજરવા લાગ્યા પછી થોડાજ વર્ષમાં, એથી ઉપજતાં ભયંકર ધ્રુપા દરદો તેને લાગુ પડ્યા હતા. આ નેહેસ્ત દરદ લાગુ પડ્યા પછી તેને પેટે એક દીકરાનો જન્મ થયો હતો. આ બીચારા નીરદોષ

ખાજકમાં આપનું આ ખુરું દર દર ઉતરું હતું, અને આથી તે બધું અતીથય હોવાન થતું હતું. જેમ જેમ આ રીકગે મોટો થતો ગયો, અને જુનાનીમાં આવતો ગયો તેમ તેમ તેની ખીણ વધવા લાગી તે ખીણમાં વધુ અને વધુ રીણાવા લાગ્યો, અને આખરે નહીં મહન થાય એટલું કષ્ટ વેઠી એકવીમ વર્ષની બર જુનાન વર્ષે આ કાની જાહાન છોડી ગયો આ દાખલામાં દીકરાને પોતાના આગળના જન્મમાં કીધેલા ખુરાં કામને માટે હાલ ભોગવવું પડતું હતું એમ જો હતું ન માનું તો તેમા ખોદાનો અદલ ઇનમાફ હતું કેવી રીતે જોઈ શકું? આપની બદ ચાલને લીધે દીકરાને પાપ વગર તકમીરે છુપા દુઃખથી રીણાવું પડે એમ માનવામા જ્યારે ખોદાઈ જોઈનમાફ જણાય છે ત્યારે ખીણ હાથ ઉપર દીકરાને તેનાં આગળના જન્મના કાઈ ખુરાં કાર્ય માટે હાલ ખમવું પડે છે, એમ માનવામા ખોદાઈ ઇનમાફ દીરે છે પણ આ દાખલામા ન મહન થઈ શકે એવું જે કાતેલ ખીણકારીક દુખ ખીણારા દીકરાને ભોગવવું પડ્યું હતું તે ગયા જન્મના કાઈ પ્રકારનાં ખુરાં કાર્યને લીધે હોયું જોઈએ?”

એક દોષ્ટે જવાબ દીધો કે “તમાગ પાટોશીઓનાં જેઠ દાખલા એવા તો મગ છે કે એક મમજવામા ખીણે દાખલા ગોયા આપણને મદદ કરે છે જ્યારે હવે બહાર હવેથી જીવગી ગુમ ગવા છતાં એક શખમને તેનું બદ પરીણામ તેજ જીવગીમા એકસ કારણને લીધે મલતુ નથી, યાને તેને ખુરાં લય કર દુઃખ લાગુ પડતા નથી, ત્યારે તે શખમના ગ્વાનને ખીણ જન્મમા એક એવાજ દુષ્ટ કાતેલ દુઃખથી ખીણતા શખમને પેટે જન્મ આપવામા આવે છે, કે જેથી જે ખીણકારીક દુખમાથી તે ગયા જન્મમા એકસ મળાને લીધે મચી ગયલો તે ખીણકારીક દુખ સાથે આ જન્મમા જન્મી, ગયા જન્મની ખુરી ચાલતું હતું પરીણામ તે ભોગવે તમારો જે એક પાટોશી ખરાણ જીવગી ગુમરવા છતાં હાલ કાઈ ખીણ ભોગવતો નથી તેને આયદે આ ખુરું દુખ ભોગવ્યા વગર છુટકોજ નથી આ જન્મમા નહીં તો આવતા જન્મમા પેલા બોજ દર્દી પાટોશીના દીકરાની માફક તેને પણ ખુરાં દરદથી

જરેલા કોઈ શખ્મને ત્યાં જન્મ લઈ નહાનપણથીજ એ દુષ્ટ દરદ લાગુ પડવાથી તેને અતીશય દુઃખ ખમવું પડ્યો. આ દુઃખી છદ્દગીની આખેગીએ યાને ગુજરતી વખતે જ્યારે આ શખ્મનું રવાન આ ખતમ થતી છદ્દગીનાં તમામ બનાવો તેના કારણ માથે જોઈ જશે, ત્યારે તે આ ખુગ દુઃખનું ખરૂં કાગળ સ્પષ્ટ જોઈ, તેમાથી તે જોઈતો બોધ મેળવશે. તેમજ મરણ પછી ‘એવલ દુન્યા’ માં ઘણાક વખત સુધી દોજખનું બીડામણું દુઃખ ભોગવવાથી તેનામાં જન વરી હવગ માટે અભાવ પેદા થશે. આથી તેના આવતા જન્મમાં આવી હવરી છદ્દગી ગુજરવા તેનું અંતકરણ તેને અંદરથી ના કહેશે જો એક રવાનને હવરી ચાલનો પુરતો અનુભવ મલેલો હોય છે, જો તેની ઉપર પડેલું દુઃખ તેને માટે પુરતું હોય છે, તો તે બીજા જન્મમાં પોતાનાં અંતકરણના અવાજને તાળે ધઈ ફરીથી હવરી છદ્દગીમાં પડતો નથી, અને તે તદ્દન સુધરી જાય છે. પણ બીજા હાથ ઉપર જો તેની ઉપર પડેલું દુઃખ પુરતું હોતું નથી, ઇંદ્રિઓ ઉપર જો તેનો કાષુ હોતો નથી, તો તે બીજા જન્મમાં અંત કરણના અવાજને મચક આપતો નથી, પણ પાછી ખરાબ છદ્દગી ગુજરી વધારે પીડાકારીક દુઃખ વેઠ્યા પછીજ તે સુધરે છે આવી રીતે તપાસ કરતાં માલમ પડે છે કે એક વખત જો ખુરી ચાલ ચલાવી તો તેનાં કડવા ફળમાંથી કોઈ કાળે પણ છટકી જવાતુ નથી આ ખુરૂં ફળ વખત આવવે તેને ભોગવવું જ પડે છે ”

ઉપરોક્ત ખુલાસો સમજી પેલો ઇજનેર અજળ થઈ કહેવા લાગ્યો કે “હા! આ તે ઇનમાફ! જોદાના આવા બારીક અને અદ્દલ ઇનમાફની સમજ પડ્યા પછી તેવળુ તગ્દની આપણી ખ્યાર અને માનની લાગણીમાં બેહુદ વધારો થાય તેમાં શું નવાઈ? આ જાન થયા પછી ખાકી તકલીદી ચીજ ઉપરથી મન ઉડી જઈ મીનોઈ અમર સુખ ઉપર દીલ લાગે એ શું અસાધીક નથી? રવાનના આગળા જન્મોની ફીલસુફીની રોશની મટ્યા પછી, અને તે રોશ નીથી અનેક મુસીબતોની સમજ પડ્યા પછી મને તો હવે પરા રડા રીક ડામોમાં જેટલી મનહ તથા ન તોય મળે છે તેટલું જ દુઃખ

અને અસતોષ સ્વાર્થિ કામો કરવામાં ઉપજે છે આથી મને ઘણું અજળ લાગે છે કે જેઓ રવાનના આગળ જન્મો નથી માનતા, જેઓ કહે છે કે માણસ એકજ વખત આ દુન્યામાં જન્મ લે છે તેઓ ઉપલી કીમતના દાખલાઓ કે જેમા ગેર ઇનસાફ ખુદ્દો રીતે માલમ પડે છે, તેમાં ઇનસાફ કેવી રીતે જોઈ શકતા હશે ? જાપની બદ ચાલને લીધે દીકરાને વગર તકસીરે રીખાવું પડે એમા તેઓને શું વાજળી ઇનસાફ જણાતો હશે ? તેઓને શું ખરાં અતઃકરણથી એવું લાગતું હશે કે દીકરા એવી રીતે રીખાય તોજ દુન્યા ચાલે, નહીં તો દુન્યા અટકી જાય ? જોદા એક શખ્સને આવા દરદોષી વગર તકસીરે પહેલા રીખાવા દેછે, અને પાછળથી તેના બદલામા બેહેસ્તમાં વધુ મુખ આપે છે એવું માનવા શું ખરેખર તેઓની અઠકલ કબુલ કરતી હશે ? દુન્યા ચલે વવા માટે પહેલા વગર કારણે એકને રીખાવી પાછળથી સુખી કરવાની રીત શું તેઓને ઘણીજ તોફા તથ તારીફ લાયક લાગતી હશે ? રવાન અનેક જન્મો નથી લેતા એવું માનવામા તેઓને ખરેખર ઇનસાફ જણાતો હશે, કે ખાલી વગર વીચાર કરવેજ એમ માની લેતા હશે ?”

આ ઇજનેરને ઘણીજ દયાની લાગણીથી ઉપર મુજબ બોલતા સમજ એક દોષ્ટે જવાબ આપ્યો કે “હમો પાચે દોષ્ટો પણ એક વખત એવાજ હતા ખુદાએ દુન્યા ચલાવવા મુખ દુખ પેદા કીધા છે એમ નહાનપણથીજ લોકોને બોલતા સમજ હમો પણ અત્યાગ મુધી એમજ માનતા હતા જો કે તેમ માનવાનો હમોને કાઈ મગીન સળગ ન હતો કારણકે એ બાબદ ઉપર તે વખતે કોઈ દીવસ વિચાર પણ હમોએ કીધો ન હતો, પણ ફક્ત વગર અમજવે બીજાઓને બોલતા સમજ માની લીધું હતું વગી બીજાઓને આગલા જન્મમા માનનારાઓની મશકેરી કરતા જો હમો પણ નાદાનીમા તેમા મજાહ લેતા હતા પણ આગળ ચાલતા જ્યારે દુન્યાઈ મુખ દુ જો હમો ઉપર પડતા ગયા, તથા વગર વીચાર કરવે કાઈ પણ ચીજ માની લેવાથી ઉપજતા ગેરફાયદાઓ જોઈ શક્યા ત્યારે જ્ઞાનના આગળ જન્મની ગાબદ ઉપર પણ વીચાર ગવાની હમોને અજન્યતા જણાઈ

આથી જ્યારે આ બાબત ઉપર હમો ગંભીરપદ્ધતી વીચાર કરવા બેઠા ત્યારે હમો હમારી આગલી ભુલ બોધ શક્યા, એટલુંજ નહીં, પણ વગર સૂણબે આ ઉમદા ફીલસુફીની સામે અણગમો બતાવવા માટે હમોને પમતાવો થવા લાગ્યો. આજે તો હમોને એમ લાગે છે કે એકને વગર તકસીરે જન્મથીજ પીડાતો બોધ એમ માનવું કે એ દુઃખ તો દુઃખા થતાવવા માટે તેની ઉપર પાડવામાં આવ્યું છે તે ગોચર બોધના રાસ્ત ધનસાફને હીલું લગાડવા બરાબર છે. માટે જેમ હમો હમારા અજ્ઞાનપણાને લીધે વગર વીચાર કરવે રવાનના અનેક જન્મો ની બાબત માનવા ના પાડતા હતા તેવીજ રીતે આજે બીજાઓ પણ તે માનવા ના પાડતા હોય તો તેમાં અજબ થવા લોગ કાંઈ નથી.”

પૈસા આપવામાં આવ્યા હતા, આ ખોટી સહી ક્યાં અને કેવી રીતે કરવામાં આવી હતી, એ સઘળી હકીકત તેણે વીગતે કહી હતી. વળી પોલીસ તરફથી લાવેલા સાક્ષીઓએ પણ એને મળતીજ જળાની આપી હતી. આથી પેલા પાછળથી પકડી લાવેલા શખ્સને ગુનેહગાર ઠેરવી તેને છ વર્ષનાં સખત કેદખાનાની સજા ફરમાવવામાં આવી હતી. પાંચ વર્ષ કેદખાનું ભોગવ્યાં પછી તે શખ્સ સેહેજ બીમારી ભોગવી બંદીખાનામાં ગુજરી ગયો હતો. મરતી વખતે પણ બંદીખાનાનાં વડા અમલદાર આગળ તે પોતાને બીન ગુનેહગાર જણાવી ગયો હતો. હાલ થોડા મહીનાની વાત ઉપર પેલો આગલો શખ્સ, જેની મજબુત સાક્ષીને લીધે બીજાને ગુનેહગાર ઠેરવવામાં આવ્યો હતો, તે ધાસ્તી ભરેલી બીમારી ભોગવતો હતો. બીમારીમાં તે હદ બહાર તાસવીસ કરતો જણાવાથી તેના સગાઓ તેના દુઃખ માટે હીલાસો દેતા હતા, તથા તેને શું દુઃખ થાય છે તે પુછતા હતા. આ ઉપરથી તે બોલ્યો હતો કે “માંડું અંતઃકરણ મને અંદરથી ઘણું દાંખે છે, અને મને કાંઈ મુજ પડતું નથી. મને એક ખુલાસો કરવો છે તે કયાં વગર શાંતીમાં મારો જીવ જવાનો નથી, માટે જલદીથી કેઈ સરકારી અમલદારને મારી આગલ બોલાવી લાવો.” આ ઉપરથી એક ‘મેજિસ્ટ્રેટ’ને તેની આગળ લઈ જવામાં આવ્યો, જેની આગળ તેણે એકરાર કર્યો કે ખોટી સહીનાં પેલા કજીઆમાં તેને પોલીસ સાથે મળી જઈ તેનાં એક દુશ્મન સાંમે મદતર તરકટ રચ્યું હતું, તથા તેનાં ટેકામાં સાક્ષીઓ પણ ખોટા ઉભા કીધા હતા, જ્યારે ખરો ગુનેહગાર તો તે પોતેજ હતો. આ એકરાર કીધા પછી તેને પોતાની પાસે રાખેલા સઘળા છુપા પત્રો તથા હધીઆરો ‘મેજિસ્ટ્રેટ’ને સ્વાધીન કીધાં હતા, જે પછી બીજે દીને તે ગુજરી ગયો હતો. આ પછી પોલીસના કેટલાક માણસો ઉપર કેસ ચલાવી વાંક પુરવાર થવાથી તેઓને શિશા કરવામાં આવી હતી.”

ઉપરોક્ત કથા વાંચી રહ્યા પછી ઇંગ્લેન્ડ બોલી ઉઠ્યો કે “આ વિચીત્ર દાખલો, આપણાં શેહેરની પેટેડીનાં નાણા ઉચાપત કરવાના દાખલાથી તદ્દન ઉત્તરીજ કીસમનો છે. પેટેડીનાં નાણા ઉચાપત કરવા

છતાં આપણા શેહેરનો રહીશ બ્યારે ધારાની ખારીકીથી છુટી જવા પામ્યો હતો ત્યારે આ શખ્સ ખોટી સહી ન કરવાં છતાં તેની ઉપર ખોટું તરકટ બેડી કહાડવામાં આવ્યાથી તે બીચારાને પાચ વર્ષ વેર બંદીખાનામાં દુઃખ ભોગવવું પડ્યું હતું. વાંક કરવા છતાં સજામાંથી છુટી જવામાં ખોદાનો ઇનસાફ કેવી રીતે મળી શકતો હશે? શું ગયા જન્મમાં કીધેલા સારા કામો માટે આ જન્મમાં કીધેલો વાંક માફ કરવામાં આવતો હશે? આ વાત માનવા માફ અતઃકરણ કબુલ કરતું નથી. ખોદાનો ઇનસાફ આ કરતાં વધુ ખારીક અને વધુ ઉમદા હોવો જોઈએ. માટે મહેરબાની કરી આ બાબદ ઉપર તમે દોસ્તો કાંઈ વધુ વીવેચન કરો તો મારી મુશકેલી દૂર થાય.”

આ સવાલનો જવાબ દોસ્તોથી એકદમ અપાઈ શકાયો નહીં. કેવી કરણીને લીધે એક શખ્સ ગુનેહ કરવા છતાં તેની સજામાંથી છટકી જઈ શકતો હશે તેની તેઓને પણ સમજ પડી નહીં. તેઓએ લાગત કેટલાક દીવસો સુધી આ માટે વીચાર કીધો પણ તેઓ તે માટે સંતોષ કારક ખુલાસો મેળવી શક્યા નહીં.

એક દીવસ આપણા બે દોસ્તો આ શહેરનાં એક રણીઆમણા બાગમાં એક ખારતી ઉપર બેસી ખુદરતનાં ફેખાવો નીહાળતા હતા. એટલામાં એક ખુબસુરત સારા બાંધાનો શખ્સ આવીને તેજ બાજુ ઉપર બેઠો. વીસેક મીનીટ પછી વરસાદ આવવા લાગ્યો. આથી પેલો શખ્સ પોતાની પાસે છતરી નહીં હોવાથી એક મોટા ઝાડ નીચે જઈ ઉભો. પેલા બેઠે દોસ્તો પાસે છતરી હોવાથી પોતપોતાની છતરીઓ ચોઢી ત્યાંજ બેસી રહ્યા, પણ વરસાદ તરત નરમ ન પડેલો જોઈ પેલો શખ્સ બીચારો ઝાડ નીચે હોવાં છતાં ભીંજાઈ જશે એવા વીચારથી દોસ્તોને તેની દયા આવી, અને તેઓ પેલા પાસે જઈ બોલ્યાં કરી એક છતરી તેને આપી. અઘો કલાક પસાર થયા છતાં વરસાદ નરમ ન પડવાથી તેઓ તેને તેનું રહેવાનું ઠેકાણું પુછવા લાગ્યા, એવી મતલબથી કે તેનું રહેઠાણ નજદીક હોય તો તેઓ પોતાની છતરીમાં તેને ઘેર મેલતા જાય. પેલા શખ્સે જવાબ દીધો

પ્રકરણ ૧૬ મું.

ગુનેહગારનું છુટી જવું—નિર્દોષને શિક્ષા.

કેટલાક દીવમો પીત્યા બાદ ઉપલાજ શેહેરની એક મોટી પેહેડીમાંથી ત્રણ લાખ રૂપીઆ ઉચાપત થવાંની વાત લોકોમાં ફેલાઈ તે પેહેડીનાં શરાફ તથા તેના મદદગારે મલીને આ રૂપીઆ ઉડાવેલા માલમ પડવાથી તેઓને કોર્ટમાં ઘસડવામાં આવ્યા, અને લોકોમાં બધે એજ ચર્ચા ચાલી ગઈ. ઇતેજાર લોકોનાં ટોળે ટોળાં આ કહ્યો માંલજવા રોજ કોર્ટ તરફ જતાં કેટલાક દીવમો સુધી કહ્યો ચાલ્યા પછી ધારાની બારીડીથી એક જણ છટકી જવા પામ્યો ત્યાં પીજનને ત્રણ વર્ષનાં સજાત કેદખાનાની મળ કરવામાં આવી. પેલો છટકી જનાર શખ્સ ઉચાપત કહેલા રૂપીઆવડે મોજ મારવા લાગ્યો, ત્યાં એનીમાં ભાગ લેનાર તેનાં માથીને બંદીખાને સજાત મજુરી કરવી પડી.

કહ્યાનું આવું વિચીત્ર છેવટ આવેલું જોઈ પેલો ઇજનેર દોસ્તોને કહેવા લાગ્યો કે “પેહેડીનું” નાણું ઉચાપત કરવાનો આ

ખતાવ અને તેનાં આવેલાં છેવટ ઉપરથી જોદાનો ધનસાફ સમજવામાં મને મુશ્કેલી લાગે છે. આ દાખલામાં પેહુડીનો શરાફ તથા તેનો મદદગાર એ બેઉ જણ સાથે મળીને એક ગુનાહ કીધેલો હોવાં છતાં એક જણ તેની કરણીની શીક્ષા જેલમાં ભોગવે અને બીજો શિક્ષા-માંથી છટકી જઈ સામી મળાહ કરે એતો ગેરધનસાફ કહેવાય. માટે એમાં કાંઈ ભેદ હશે. જોદા એવો ગેરધનસાફ પોતાનાં પેદા કીધેલા ખંદા ઉપર પડવા ન દે. એક જણ છટકી જવા પામ્યો તેનું કારણ મને સમજ પડતું નથી. એને આગલા જન્મમાં કાંઈ સારાં કામ કીધેલાં હોય તેથી શું એ હાલ છટકી જવા પામ્યો હશે ?”

ન્યારે ઇજનેર પેલા દોસ્તો સાથે ઉપલી વાતચીત કરતો હતો ત્યારે એક દોસ્ત ખુલ્લામાં બેસી એક વર્તમાન પત્ર વાંચવામાં રોકાયેલો હતો. વાંચતાં વાંચતાં તે એકદમ દોસ્તો આગળ દોડીઆવી કહેવા લાગ્યો કે “આજના પત્રમાં જે એક નવાઈ જેવો ખતાવ આપવામાં આવ્યો છે તે આપણને વીચાર માટે સારો ખોરાક પુરો પાડે છે.” આટલું બોલી તેણે નીચલો ફકરો વાંચી સમજાવ્યો :—

આજથી દસ વર્ષની વાત ઉપર એક શેહરમાં એક શખ્સને દસ્તાવેજપર ખોટી સહી કરવાના વાંક માટે કોર્ટમાં ઘસડવામાં આવ્યો હતો. આ શખ્સ કોર્ટમાં કહેવા લાગ્યો કે “ મેં આ કામ કીધું નથી કારણ હું ખોટી સહી કરી બાજુતો નથી. પણ આ ખુર કામ કરનારને હું ઓળખું છું. કારણ કે તેને આ કામ માટે મારી મદદ મેળવી હતી. પણ આ ખોટા કામમાં મદદ કરવાનાં વાંકમાંથી મને મુક્ત કરવામાં આવે તો હું સર્વે હકીકત બહાર કરું.” તેનો વાંક માફ કરવાની કબુલાત આપવામાં આવ્યાથી પોલીસની મદદ લઈ તેને એક બીજા શખ્સને પકડાવ્યો હતો. આ બીજા શખ્સને ન્યારે કોર્ટમાં ઉભો કરવામાં આવ્યો ત્યારે તે ગભરાઈ ગયેલો જણાયો હતો. તે કોર્ટમાં બોલવા લાગ્યો કે “હું ખોટી સહી કરવાની વાત મુદ્દલ બાજુતોજ નથી. મારી ઉપર તરકટ રચવામાં આવેલું હું માતું છું.” કહ્યો આગળ ચલાવતાં પેલા પહેલા શખ્સે જે જુઠાની આપી હતી તેમાં પોતે તેને શું મદદ કીધી હતી, તે માટે તેને કેટલા

પૈસા આપવામાં આવ્યા હતા, આ ખોટી સહી ક્યાં અને કેવી રીતે કરવામાં આવી હતી, એ સઘળી હકીકત તેણે વીગતે કહી હતી. વળી પોલીસ તરફથી લાવેલા સાક્ષીઓએ પણ એને મળતીજ જણાની આપી હતી. આથી પેલા પાછળથી પકડી લાવેલા શખ્સને ગુનેહગાર ઠેરવી તેને છ વર્ષનાં સખત કેદખાનાની સજા ફરમાવવામાં આવી હતી. પાંચ વર્ષ કેદખાનું ભોગવ્યાં પછી તે શખ્સ સેહેજ બીમારી ભોગવી બાંદીખાનામાં ગુજરી ગયો હતો. મરતી વખતે પણ બાંદીખાનાનાં વડા અમલદાર આગળ તે પોતાને બીન ગુનેહગાર જણાવી ગયો હતો. હાલ થોડા મહીનાની વાત ઉપર પેલો આગલો શખ્સ જેની મજબુત સાક્ષીને લીધે બીજાને ગુનેહગાર ઠેરવવામાં આવ્યો હતો, તે ધાર્તી ભરેલી બીમારી ભોગવતો હતો. બીમારીમાં તે હદ બહાર તાસવીસ કરતો જણાવાથી તેના સગાઓ તેના દુઃખ માટે દીક્ષાસો દેતા હતા, તથા તેને ગું દુઃખ થાય છે તે પુછતા હતા. આ ઉપરથી તે બોલ્યો હતો કે “માફ” અંતઃકરણ મને અંદરથી ધણું દંખે છે, અને મને કાંઈ સુખ પડતું નથી. મને એક ખુલાસો કરવો છે તે કર્યા વગર શાંતીમાં મારો જીવ જવાનો નથી, માટે જલદીથી કોઈ સરકારી અમલદારને મારી આગલ બોલાવી લાવો.” આ ઉપરથી એક ‘મેલ્ટ્રેટ’ને તેની આગળ લઈ જવામાં આવ્યો, જેની આગળ તેણે એકસર ક્યો કે ખોટી સહીનાં પેલા કલ્યામાં તેને પોલીસ સાથે મળી જઈ તેનાં એક દુશ્મન સાંમે સદંતર તરકટ રમ્પું હતું, તથા તેનાં ટેકામાં સાક્ષીઓ પણ ખોટા ઉભા કીધા હતા, ન્યારે ખરો ગુનેહગાર તો તે પોતેજ હતો. આ એકસર કીધા પછી તેને પોતાની પાસે રાખેલા સઘળા છુપા પત્રો તથા હુથીઆરો ‘મેલ્ટ્રેટ’ને સ્વાધીન કીધાં હતા, જે પછી બીજે દીને તે ગુજરી ગયો હતો. આ પછી પોલીસના કેટલાક માણસો ઉપર કેસ ચલાવી વાંક પુરવાર થવાથી તેઓને શિક્ષા કરવામાં આવી હતી.”

ઉપરોક્ત કેસે વાંચી રહ્યા પછી ઇંગ્લેન્ડ બોલી ઉઠ્યો કે “આ વિચીત્ર દાખલો, આપણાં શેહેરની પેહોડીનાં નાણા ઉચાપત કરવાના દાખલાથી તદ્દન ઉલટીજ કીસમનો છે. પેહોડીનાં નાણા ઉચાપત કરવા

છતાં આપણા શેહેરનો રહીશ જ્યારે ધારાની બારીકીથી છુટી જવા પામ્યો હતો ત્યારે આ શખ્સ ખોટી સહી ન કરવાં છતાં તેની ઉપર ખોટું તરકટ ભેડી કહાડવામાં આવ્યાથી તે બીચારાને પાંચ વર્ષ વેર બંદીખાનામાં દુઃખ ભોગવવું પડ્યું હતું. વાંક કરવા છતાં સજામાંથી છુટી જવામાં ખોદાનો ઇનસાફ કેવી રીતે મળી શકતો હશે? શું ગયા જન્મમાં કીધેલા સારા કામો માટે આ જન્મમાં દીધેલો વાંક માફ કરવામાં આવતો હશે? આ વાત માનવા માફ અતઃકરણ કબુલ કરતું નથી. ખોદાનો ઇનસાફ આ કરતાં વધુ બારીક અને વધુ ઉમદા હોવો જોઈએ. માટે મહેરબાની કરી આ બાબદ ઉપર તમે દોસ્તો કાંઈ વધુ બીવેચન કરો તો મારી સુશકેલી દુર થાય.”

આ સવાલનો જવાબ દોસ્તોથી એકદમ અપાઈ શકાયો નહીં. કેવી કસ્ટીને લીધે એક શખ્સ ગુનોહ કરવા છતાં તેની સજામાંથી છટકી જઈ શકતો હશે તેની તેઓને પણ સમજ પડી નહીં. તેઓએ લાગત કેટલાક દીવસો સુધી આ માટે વીચાર કીધો પણ તેઓ તે માટે સંતોષ કારક ખુલાસો મેળવી શક્યા નહીં.

એક દીવસ આપણા બે દોસ્તો આ શહેરનાં એક રળીઆમણા બાગમાં એક બારતી ઉપર બેસી ખુદરતનાં દેખાવો નીહાળતા હતા. એટલામાં એક ખુબસુરત સારા બાંધાનો શખ્સ આવીને તેજ બાજુ ઉપર બેઠો. વીસેક મીનીટ પછી વરસાદ આવવા લાગ્યો. આથી પેલો શખ્સ પોતાની પાંચે છતરી નહીં હોવાથી એક મોટા ઝાડ નીચે જઈ ઉભો. પેલા બેઠે દોસ્તો પાંચે છતરી હોવાથી પોતપોતાની છતરીઓ ઓઢી ત્યાંજ બેસી રહ્યા, પણ વરસાદ તરત નરમ ન પડેલો જોઈ પેલો શખ્સ બીચારો ઝાડ નીચે હોવાં છતાં ભીંજાઈ જશે એવા વીચારથી દોસ્તોને તેની દયા આવી, અને તેઓ પેલા પાસે જઈ બોલોંસ કરી એક છતરી તેને આપી. અર્થે કલાક પસાર થયા છતાં વરસાદ નરમ ન પડવાથી તેઓ તેને તેનું રહેવાનું ઠેકાણું પુછવા લાગ્યા, એવી મતલબથી કે તેનું રહેઠાણ નજદીક હોય તો તેઓ પોતાની છતરીમાં તેને ઘેર મેલતા જાય. પેલા શખ્સે જવાબ દીધો

કે “હું આ શેઢેરમાં તો ફક્ત કામને સર જે દીવસ યથાજ આપેલો છું અને અતરેથી આસરે અર્ધા માઈલપર આપેલા સરકારી મુસાફર ખાનામાં ઉતરેલો છું.”

આ મુસાફરખાનું તેઓના ઘર તરફ જવાનાં માર્ગમાંજ આવેલું હોવાથી તેઓ ત્રણે જણાઓએ સાથેજ ચાલવા માંડ્યું. મુસાફરખાનું આવી પુગતાં પેલા શખ્સ બોલેલું કરી આ બેઠ હોસ્તોને પણ પોતાની સાથે અંદર તેડી લઈ ગયો. તેની સાથે વાતચીત કરતાં આ શખ્સ કોઈ મહાશાની પુરૂષ માલમ પડ્યો. પેલા હોસ્તો તેનાં મીનોઈ જ્ઞાનથી ખુશ થઈ જઈ પોતાને ત્યાં આવવા તેને આવતી કાળનું નોતરું દીધું જે પેલા નેક પુરૂષે સ્વીકારવા પછી તેઓ તેને નમી છુટા પડ્યા.

ઘેર આવી પોતાના ત્રણ હોસ્તો તથા ઇન્જનેરને આ ખુશ ખબર કહેવાથી તેઓ આ જ્ઞાની પુરૂષને મળવા ઘણું આતુર થયા. તેવનની મારફતે ‘ખોદાશનાસીનું’ વધુ જ્ઞાન મળશે એવા વીચારથી તેઓ ઘણાંજ મગ્ન થવા લાગ્યા. એક હોસ્ત કહેવા લાગ્યો કે “મેં ઘણી વખત જોયું છે કે જ્યારે પણ બનતી કોશેશ કરવાં છતાં કાંઈ બાળદમાં નડતી મુશકેલી દુર કરી નથો શકતી ત્યારે કોઈને કોઈ પણ અચખુચ નીકળી આવી મારી મુશકેલી દુર કરે છે. આપણી બાળદમાં પણ તેમજ હું જોઉં છું. જાણે ખોદા આપણી મુશકેલી દુર કરવા માટે કોઈને મોકલી આપતા હોય તેમ લાગે છે.”

બીજે દીવસે પેલા હોસ્તો તૈયાર થઈ પેલા જ્ઞાની પુરૂષને યાદ કરતા હતા તેટલામાંજ તેવણ આવી લાગ્યા. તેવણની સાથ ત્રણે હોસ્તો તથા પેલા ઇન્જનેરને ઓળખાણ કરાગ્યા પછી તેઓ સઘળા વાતે બેઠા. બીજી કેટલીક વાતો કર્યા પછી તેઓ તેને પોતાની મુશકેલી પૂછવા લાગ્યા. ખાણું ઉચાપત કરવાની બીના, તથા વગર તકસીરે બોગવવું પડેલું પાંચ વર્ષનું કેદખાનું એ સર્વે બાળદ તેવણને કહી સમજાવ્યા પછી એક હોસ્ત તેવણને કહેવા લાગ્યો કે “તકસીર કરનાર છુટી જાય. અને નીરદોષ શિક્ષા લોગવે એમાં ખોદાનો શું ભરમ છે, તથા એમ

ઓદાનો અદલ ધનસાફ કેવી રીતે મળી શકે તે સમજવાની ઘણી કોશેશ કરવા છતાં હમે તેનો ખુલાસો મેળવી શક્યા નથી. વળી હમને આ પણ સમજ નથી પડતું કે કોઈ પુરા કામનો બદ નતીજો તુરત મેળવે છે, કોઈ લાંબે વખતે મેળવે છે, તો કોઈ મુદલ મેળવતો જણાતોજ નથી તેનું કારણ શું હશે? કોઈ વખત અપ્રમાણીક રીતે મેળવેલા પૈસા તુરત જતા રહે છે, કોઈ વખતે તેવો શખ્સ ઘડપણ માં ખાખાવરખો થઈ જાય છે, જ્યારે કોઈ વખત છ'દગી મુધી આ અપ્રમાણીક રીતે મેળવેલા પૈસા તે વાપરી શકે છે તેનું કારણ શું હશે?"

પેલો જ્ઞાની પુરૂષ જવાબ આપતાં બોલ્યો કે “આ બાબદ ખરાબર સમજવા માટે કરણીના કાયદાનું થોડું જ્ઞાન જોઈએ છે. જો આ જ્ઞાન તમો જણતા હો તે તો આ બાબદ સમજવા માટે આજે તમોને મુશકેલી નડતે નહીં. મીનોઈ જ્ઞાન વગર જે ઘણાં બનાવો આપણને ગેરવાજબી લાગે છે તે મીનોઈ જ્ઞાન મેળવ્યા પછી ખરહક તથા રાસ્ત માલમ પડે છે. આ ઉપરથી એમ નહીં સમજવું કે એક બાબદ ગેરવાજબી લાગે તે છતાં તે વાજબી છે એમ માની લેવું. પણ તે ગેરવાજબી કાંય નથી અને વાજબી કાંય છે તે જ્યાં મુધી ખરાબર સમજ ન પડે ત્યાં મુધી તો જે બાબદને તમારું અંતઃકરણ ગેરવાજબી વિચારે તેને તેટલો વખત ગેરવાજબીજ ગણવું, છતાં તેનું કારણ શોધવાની કોશેશ કરવી. એક ખુજરગ માણસ એક ચીજ કહે તે આપણને વાજબી ન લાગે તે છતાં તેની ખુજરગીને ખાતર તે બાબદ માતી લેવાં કરતાં તેના કહેવાનું વાજબીપણું શોધી કહાડવાની બંનતી કોશેશ કરવી એ વધુ ફાયદાકારક છે. આવી રીતે યત્ન કરવાથી આપણે તેનું વાજબીપણું જોઈ શકીશું એટલુંજ નહીં પણ આ પ્રમાણે તે બાબદ સમજીને માનવાથી આપણાં જ્ઞાનમાં પણ વધારો કરી શકીશું. કારણ કે આતો ઓદાનો કાયદોજ છે કે જે પ્રમાણમાં જ્ઞાન મેળવવાની સાલુસ કોશેશ કરે છે તે પ્રમાણમાં તે તે મેળવી શકે છે.

જોદાઈ જ્ઞાનને પુગેલા મહાન પુરુષો આપણી કરણને, યાને આપણાં સારા નરસા કામોને બીજા આથ સરખાવી ગયા છે. કેટલીક જાતનાં બીજા વાળ્યા પછી થોડા વાખતમાં પાક તૈયાર થાય છે, ન્યારે કેટલાએકને લાંબો વખત લાગે છે. ધાણા વાળ્યા પછી થોડા દીવસમાંજ કાંધમીર તૈયાર થાય છે, ભાત ત્રણ મહીને પાકે છે, જુવારનાં પાકને તૈયાર થતાં લગભગ પાંચ મહીનાં લાગે છે, પપાઉરી એક વર્ષ પછી ફળ આપે છે, ન્યારે 'કેરીનું' ગોટલું' રાખ્યા પછી કેટલેક વર્ષે કેરી ઉતરવા માંડે છે. જેમ બીજા તરેહવાર જાતનાં હોવાથી ફળ તૈયાર થતાં વધતો ઓછો વખત લાગે છે, તેમજ આ જા'દગીમાં મન, વાચા અને શરીરવડે આપણે જે સારાં માફાં કાર્ય કરીએ છીએ તેપણુ તરેહવાર પ્રકારનાં હોવાથી કોઈ કાર્યનાં ફળ તરત મળે છે, કોઈ વર્ષો પછી મળે છે, ન્યારે કોઈ આવતા જન્મમાં મસે છે. આથી આપણે જોઈએ છીએ કે કોઈ વખત એકનું 'પુરું' ઇચ્છવાથી, યા કોઈનું 'નુકશાન કરવાથી થોડાજ વખતમાં 'પુરું' કરનાર પોતે પણ ખરાબ હાલતમાં આવી જાય છે. અથવા દાખલાઓ વખતે જોદાનો ઇનસાફ આપણને વાજબી લાગે છે, અને આપણે જોદાનીએ છીએ કે 'કરને જો સૌ અહીંઆજ છે.' વળી કોઈ વખત મોટી કીમતની ચોરી, લાંચ, યા ખુનનો પત્તો ઘણાં વર્ષો પછી મળી આવે છે, અને અંતે કરપીણને શિક્ષા કરવામાં આવે છે. આ વખતે પણ આપણે જોદાનો ઇનસાફ જોઈ શકતા હોવાથી ખુદશતનાં અદલ ઇનસાફ માટે આપણે સંતોષ જાહેર કરીએ છીએ, અને તેનાં ટેકામાં જોદાનીએ છીએ કે 'પાપનો ઘડો ભરાયો ત્યારે અંતે ફુટી ગયો.' પણ કોઈ વખત ચોરી યા ખુનનો પત્તો મળતોજ નથી અને તેથી ગુનેહગાર છટકી જતો આપણને માલમ પડે છે. આ વખતે જોદાનો ઇનસાફ આપણે જોઈ શકતા નથી. બીજા દાખલાઓની માફક આ દાખલામાં 'પુરું' કાર્ય કરનારને ખાકી દુન્યામાં 'પુરું' ફળ જોગવતા ન્યારે આપણે જોતા નથી ત્યારે તેને બીજી દુન્યામાં વધુ ખમવું' પડશે એમ માની સંતોષ લઈએ છીએ. પણ ખરેખર તો જુદાનો ઇનસાફ એથી પણ વધુ ખારીક અને ઉત્તમ છે. જોદાનાં

અદલ ઇનસાફ પ્રમાણે દરેક શખ્સને પોતાનાં સારાં માઠાં કામોનાં ફળ આ ખાકી દુન્યામાં પણ મેળવ્યા વગર છુટકોજ નથી. જ્યારે ચોરી યા ખુનનો પતો મુદલ મળતોજ નથી ત્યારે આપણને એમ લાગે છે કે ગુનેહગાર ખાકી દુન્યાની શિક્ષામાંથી છટકી જવા પામ્યો છે. પણ ખરેખર જોતાં તે કાંઈ સદંતર છટકી જવા પામતો નથી. તેણે કીધેલાં પુરાં કામનું માફું ફળ તેની આ જીંદગી દરમ્યાન પાકતું નહીં હોવાથી બીજા જન્મમાં જેવું તે પાકી તૈયાર થાય છે તેવુંજ તેને લોગવવું પડે છે. પણ બીજા જન્મમાં તેને લોગવવું પડશે એ વાતની આપણુ ઘણાંઓને ખબર ન હોવાથી જ્યારે એકને શિક્ષામાંથી છટકી જતો જોઈએ છીએ ત્યારે તે બનાવ આપણને ગેરવાજબી લાગે છે. વળી કરણીનો કાયદો એવો છે કે જો એક શખ્સ આગળાં ભલા કામનું સાફું ફળ હાલ લોગવતો હોય તો તે લોગની રહે ત્યાં સુધી તેને ખરાબ કામનું છુડું ફળ આપવામાં આવતું નથી. દાખલા તરીકે એક સારા કામ માટે જો એક માણસને હાલ બે વર્ષસુધી સુખી હાલત લોગવવાની હોય, અને જો હાલની સુખી હાલતમાં તે પુરાં કાંમો કરતો હોય તો જ્યાં સુધી પેલા બે વષ પુરાં થાય નહીં ત્યાં સુધી આ પુરા કામનું ખરાબ ફળ તેને આપવામાં આવતું નથી, પણ ત્યાર પછી પેલું સુલતવી રહેલું છુડું ફળ તેને લોગવવું પડે છે વળી જો બે વર્ષ પુરાં થતાંજ તે ગુજરી જાય તો પેલું છુડું ફળ આવતા જન્મ સુધી સુલતવી રહે છે, યાને આવતા જન્મમાં તેને લોગવવું પડે છે. પેલો પૈસા ઉચાપત કરનાર શખ્સ ધારાની બારીકીથી તદ્દન છટકી ગયલો આપણને જણાય છે પણ ખરેખર તો ખોદાના અદલ ઇનસાફમાં છટકી જવા માટે આવી બારીઓ રાખવામાં આવતી નથી. ખોદાઈ ઇનસાફ પ્રમાણે તો ખાકી દુન્યામાં પણ કાંઈથી બદ કામનાં પુરા પરીણામમાંથી છટકી જવાતું નથી. નાણું ઉચાપત કરનાર આ શખ્સ આગળી કાંઈ નેક કરણીનાં સારાં ફળ હાલ લોગવતો હોવાથી છુડું કામ કરવા છતાં તે હાલ મજાહુ કરતો આપણને જણાય છે, અને આ સારા ફળ તેને જીંદગી સુધી લોગવવાના હશે તો પેલા પૈસા ઉચાપત કરવા માટેનું છુડું ફળ તેને આવતા

જન્મમાં ભોગવવું પડશે. પણ ખાકી દુન્યામાં કીધેલા સારાં માઠાં કામોનું પરીણામ ખાકી દુન્યામાં મોટે યા વહેલ્લે ભોગવ્યા વગર છુટકોજ નથી.”

આ સમજી એક દોસ્ત પુછવા લાગ્યો કે “આવતા જન્મમાં ખુરૂં ફળ ભોગવવા માટે, યાને પૈસા ઉઘાપત કરવાનું ખુરૂં પરીણામ ભોગવવા માટે શું તેને તે વખત પણ કોઈનાં પૈસા ઉઘાપત કરવા પડશે ? ”

પેલા જ્ઞાની માણસે જવાબ દીધો કે “ નહીં, એમ કરવાની કાંઈ અગત્ય નથી. આવતા જન્મમાં પણ જો તે શખ્સ કોઈનાં નાણા ઉઘાપત કરે તો તે જોવડી શિક્ષાને લાયક થાય. આ વાંક જે વખત કરવા માટે તેને જોવડું ખમવું પડે. માટે આવતા જન્મમાં તેને કોઈનાં પૈસા ઉઘાપત કરવાજ જોઈએ એમ નથી. પણ આવતા જન્મમાં તેની હાલત પેલી જોટી સહી કરવાના દાખલામાં જે શખ્સને વગર તકસીરે પાંચ વર્ષ જેલમાં જવું પડ્યું હતું તેનાં જેવી થાય. આવતા જન્મમાં કદાચ એની ઉપર જોટું તરકટ જોડી કહાડવામાં આવે, જોટી સાક્ષીઓથી તે પુરવાર થાય, અને તેથી એને શિક્ષા કરવામાં આવે. જોટી સહી કરવાના દાખલામાં જે શખ્સને પાંચ વર્ષ સુધી વગર તકસીરે બંદીખાને રહેવું પડ્યું હતું તેપણ આગળા જન્મમાં કાંઈમોટા વાંકમાંથી કોઈ રીતે છુટી ગયલો હોવો જોઈએ, અને તેથીજ આ જન્મમાં તેને વગર તકસીરે શિક્ષા ભોગવવી પડી હોય. બીજા જોલમાં જોલીએ તો આગળા જન્મમાં સુલતવી રહેલું ખુરૂં ફળ તેને આ જન્મમાં ભોગવવું પડ્યું હતું. કરણીનો કાયદો કેવી ઉત્તમ રીતે અમલમાં ચુકવામાં આવે છે તેની ખબર ન હોવાથી આપણે આવા દાખલાઓની વખતે અસાનપણામાં જોલી ઉઠીએ છીએ કે ‘ પેલા બીચારાને વગર તકસીરે કેદમાં જવું પડ્યું, ફલાણાને નાહકની શિક્ષા ભોગવવી પડી, પેલાને ગેરઈનસાફ થયો. ’ આવું જોલવુંજ ખતલાવી આપે છે કે આપણે જોદાના અદલ ઇનસાફ માટે ખરેખરે ખ્યાલ ધરાવતા નથી.

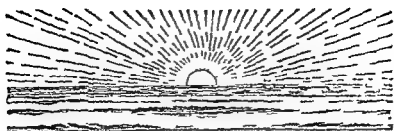
“ખાકી દુન્યાની અદાલતમાં માણસને હાથે જે ઇનસાફ આપવામાં આવે છે તેમાં અને ખોદાઈ ઇનસાફમાં ઘણો ફેર હોય છે. માણસનો ઇનસાફ ખોદાના જેવો અદલ હોતો નથી. દાખલા તરીકે જ્યારે એક પહેડીનું નાણું એક શખ્સ ઉત્થાપત કરી ખાઈ જાય છે, અને તેની પાસે એક પૈસો પણ રહેતો નથી ત્યારે આપણી અદાલત તેને ખાંદીખાનાની સજા કરી શકે છે, પણ નાણું ઉત્થાપત કીધેલું પુરવાર થવા છતાં પેલા પાસે પૈસા ન હોવાથી પેલી પહેડીને તો કાંઈ મળી શકતું નથી. આવા દાખલામાં આપણી અદાલત તેને ઇનસાફ આપવાને અશક્ત હોય છે. પણ ખોદાના અદલ અમલ અને રાસ્ત ઇનસાફ પ્રમાણે તો કોઈને પણ વગર તકસીરે તુકશાન થઈ શકતું જ નથી. ખોદા કોઈ પણ નીરદોષને ગેરઇનસાફ થવા દેતાજ નથી. જુલમગાર શખ્સોનાં સપાટામાં ખોદા કોઈને પણ વગર તકસીરે આવવા દેતાજ નથી. જો ખોદા માણસ જાતને વગર કારણે ખીજાને તુકશાન કરવા દે તો પછી ખોદાનો અમલ કામનોજ શું ? જોકે દુન્યામાં માણસો હજારે રીતે ખીજાઓ સાથે ગેરઇનસાફથી વર્તતા જણાય છે, તરેહવાર પ્રકારનાં તુકશાનો ખીજાઓને કરે છે, તરેહવાર રીતે લોકોને દુઃખ દે છે તે છતાં ખોદાએ કરણીનો કાયદો એવો તો અદલ રીતે રચેલો છે કે વગર તકસીરે નીરદોષ માણસનાં એક બાલને પણ કોઈ ઇજા કરી શકતું નથી. કારણ જેઓ પોતાનાં આગળ જન્મમાં ખરાબ કામોને લીધે દુઃખને લાયક થયા હોય તેઓનેજ ખોદા જુલમી અને ગેરઇનસાફી માણસોનાં સંબંધમાં લાવી મુકે છે, કે જેથી પુરી ખાસીયતવાળા માણસો નીરદોષને હેરાન ન કરતાં, ખરાબ ફળ લોગવવાને લાયક થયલાઓનેજ હેરાન કરી શકે. જ્યારે પુરા માણસનાં સમાગમમાં મેલવા માટે કોઈ દુઃખ ખમવાને લાયક શખ્સ તે જગા ઉપર નથી મળી આવતો, પણ તેઓનાં સમાગમમાં આવનાર બધા નીરદોષજ હોય છે ત્યારે પેલા પુરા શખ્સની ગમે એટલી કેરોશ યા મુકિત છતાં તે પોતાના પુરા કામમાં ફાવી શકતોજ નથી, બલકે ખોદા તેને પોતાના પુરા કામમાં ફાવવા દેતાજ નથી. આવા દાખલામાં પુરા માણસો

પોતાની કાંઈ પણ તદ્દખીર ચલાવી શકતાજ નથી. છુરા માણુસો પોતાનાં નીચ કામમાં ફક્ત દુઃખને લાયક થયલાઓ ઉપરજ કાવી શકે છે, આથી દુઃખ ખમનાર પોતાનું આગળું કરજ ફીતાડી છુરી કરણીમાંથી મોકલો થાય છે. પણ દુઃખ દેનાર આ છુરું કાર્ય કરી છુરા પરીણામને લાયક થાય છે જે તેને હવે પછી ભોગવવું પડે છે.”

પેલા જ્ઞાની પુરૂષને મોઢે ખોદાનો આવો બારીક ઇનસાફ સમજી ઇક થઈ મયલા પેલા પાંચ દોસ્તો બોલી ઉડ્યા કે “હા ! ખોદાનો આ ઇનસાફ કેવો ઉત્તમ છે ! કેવો સસ્ત છે ! કેવો અદ્દલ છે ! કરણીનાં કાયદાના જ્ઞાનથી મુશકેલ બાબદો કેવી સમજ પડે છે ! ન સમજ પડતા બનાવો કેવા ખુસ્લા થઈ જાય છે ! હા, જ્ઞાન ખરેખર એક રોશનીજ છે. આ જ્ઞાન પછી તો આગળાં જન્મો નહીં માનનારાઓ ઉપર મને અતીશય દયા છુટે છે. આગળા જન્મોની ફીલસુફીની ખુબીઓ દેખાડવા છતાં તે ઉપર વિચાર કરવા ના કહેવું તે ગોયા તારાની ઝાંખી રોશનીની મદદથી આપણે ચાલતા હોઈએ તે વખત ખાડા ખખોચીઆનો રસ્તો નજદીક આવતો જાણી એક શખ્સથી આપણને આપવામાં આવતી પ્રકાશીત ખત્તી નહીં સ્વીકારવા ખરેખર છે ”

ખીજી કેટલીએક વાતો પછી પેલો જ્ઞાની શખ્સ પોતાને ઘેર જવા ઉડ્યો. એક જે દીવસ પછી આપણા પાંચ દોસ્તો પણ પેલા ઇજનેરનો તેની પરોણાગત માટે ઉપકાર માની ખીજે ગામ જવા નીકળ્યા.

પ્રકરણ ૧૭ મું.

અંજણ્યા તરફ વીના કારણે ઉભરી આવતી

ધ્યાર યા ધીકારની લાગણી.

પેલા હોસ્તો પોતાની મુસાફરી આગળ ચલાવતા રસ્તામાં વાતો કરતા હતા તે વખતે એક હોસ્ત કહેવા લાગ્યો કે “ પેલા જ્ઞાની પુરૂષ તરફથી સમજાવવામાં આવેલો કંઈકનો કાચો જાણ્યો પછી બેઠેલાનાં હ મેશનાં સુખની, તથા દોજખનાં સદાના દુઃખની ફીલસુફી તો હવે તદનજ બેઠી લાગે છે. કેલવણી પામેલા જે શખ્સો એવું માને છે કે ગુજરવા પછી હ મેશ સુધી, યા રસ્તાખેજનાં દીવસ સુધી માણસ બેઠેલા યા દોજખમાં રહે છે તેઓને આ વીચાર ખોટા માલમ કેવી રીતે વાજળી લાગતો હશે ? પેલા જ્ઞાની પુરૂષ કહેતા હતા તેમ હું ‘ધાડું છું’ કે આ બાબત ઉપર તેઓએ કોઈ દીવસ પુખ્ત વિચાર કીધોજ નહીં હશે. કારણ કે કોઈને સરકાર તરફથી જ્યારે વધુ સખ્ત સજા કરવામાં આવે છે ત્યારે શીખેલામાં ખપતા સખ્તો ઘોંઘાટ કરી મેલે છે અને આ ભારી સજા તેઓ ગેરવાજળી લેખે છે, પણ બીજા હાથ ઉપર પચીસ, ત્રીસ, પચાસ, યા સો વર્ષની અંદરની ખાકી જીવગી દરમ્યાન કીધેલાં ગુનાં કામો માટે અખજે વર્ષો સુધી દોજખમાં દુઃખ ખમવું પડે તે તેઓ વાજળી ગંભીર છે. ધર્મ તરફનો શુ આ આંધળો એતેકાદ ન કહેવાય ? શુ આ એતેકાદ

જ્ઞાન અને યુદ્ધિથી મેળવેલો કહેવાય ? વળી દુન્યાની શરૂઆતમાં જો એક શખસે એક અજીમ ગુનાહ કીધો હોય જેને માટે તેને દોજખમાં જવું પડ્યું હોય, અને જો રસ્તામેજની થોડા વર્ષ અગાઉ એક બીજો શખસ પેલીજ જાતનો અજીમ ગુનાહ કરે જેને માટે તેને પણ દોજખમાં જવું પડે તો પહેલાને જ્યારે અળજે વર્ષો સુધી દોજખમાં સખડવું પડે ત્યારે બીજાના બાળમાં તો થોડા વર્ષમાંજ રસ્તામેજનો દીવસ આવી પુગતો હોવાથી બેઉને એક સંરખો ધન-આદિ મળી શકતો નથી. જો બીજાનું દુઃખ વધુ સખત પ્રકારનું હોય તો પહેલા શખસને અજીમ ગુનાહ માટે જે સખત દુઃખ ખમવું પડે તેનાં કરતાં અખજ ઘણું દુઃખ બીજા ઉપર પડવું જોઈએ, જે તે કેવી રીતે ખમી શકે ? ”

આ વાત ચાલતી હતી એટલામાં તેઓ જે શહેર જનાર હતા તે આવી પુગવાથી તેઓને આ વાત ખંધ કરવી પડી. અહીંઆ તેઓ આ શહેરનાં સરકારી મુસાફરખાનામાં ઉત્યા, જ્યાં બે મુમાફરો રહેલા હતા. આ બે શખસોમાંનો એક સરકારી અમલદાર હતો, જ્યારે બીજો એક મોટા શહેરનો પ્રખ્યાત બારીસ્ટર હતો, જેને પોતાનાં ધંધાના કામ સર અતરે આવવું પડ્યું હતું. તેઓ બેઉ મલતાવડા સ્વભાવનાં હોવાથી પેલા પાંચ દોસ્તો સાથે થોડાજ વખતમાં તેઓને ઓખખાણ પડી. પણ અજીમ જેવું એ હતું કે તેઓ પોતા વચ્ચે એક બીજા સાથે વાવ કરતા કદી માલમ પડતા નહીં હતા. બેઉ અવાર નવાર પાંચ દોસ્તો આગળ જ્યારે આવતા ત્યારે એક બીજાની ગેરહાજરી જોઈનેજ આવતા હતા.

એક દીવસ પેલો બેરીસ્ટર પાંચ દોસ્તો સાથે વાત કરતો હતો તે વખતે તરતનાંજ બહાર પડેલા એક સરકારી નવા ઠરાવ વીશે વાત નીકળતા એક દોસ્ત બોલી ઉઠ્યો કે “જરા થોભો, હું પેલા સરકારી અમલદારને બોલાવી લાવું, તેને આ ઠરાવની ખબર હોવી જોઈએ.” એટલું બોલી તે તેને લેડવા જતો હતો એટલામાં તેને અટકાવી બેરીસ્ટર બોલ્યો કે, “બોલાને આતર હું અતરે હોઉં તે વખતે એને ના બોલાવે. મારી ગેર.

હાજરીમાં તમારે જે કાંઈ તેને પુછવું હોય તે મુખ્યેથી પુછવું.” આ બોલવું એક દોસ્તને ઘણું આશ્ચર્યકારક લાગવાથી તે તેનું કારણ પુછવા લાગ્યો. પેલો બારીસ્ટર જવાબ દેતાં બોલ્યો કે “ખડું કહું તો એનું કારણ મને પોતાને પણ ખબર નથી. હું જઈ કાલે અતરે આવ્યો ત્યારે પહેલવેહેલાં મારા જન્મમાં મેં તેને અતરેજ જોયો, પણ તેને જોતાંને ચારજ તેને માટે મને કાંઈ અજબ ધીકકાર છુટવા લાગ્યો. તેણે માડું કાંઈ નુકશાન કર્યું નથી, તેને મેં કોઈ દીવસ અગાઉ વાત કરતા પણ સમજ્યો નથી, વળી તેને વીશે મેં કોઈને મ્હોડે ફરીઆદ પણ સાંભળી નથી, તે છતાં પહેલી વાર જોતાંને ચારજ તેને વીશે મારામાં આટલો બધો ધિકકાર ઉત્પન્ન થવાનું કારણ શું હશે તે હું પોતે પણ સમજી શકતો નથી. એને જોતાંને વાર મારા દીલમાં એની સાંમે એવીતો ધીકકારની લાગણીઓ ઉભરાઈ આવે છે કે મારાથી તે દાણી શકાતી નથી.”

બીજી કેટલીએક વાતો પછી બેરીસ્ટરનાં ધંધા સંબંધી વાત નીકળતાં તે વખતે ચાલતાં એક વિચીત્ર કણ આની તે વાત કરવા લાગ્યો. તે બોલ્યો કે “મારે અતરે એક અજબ જેવા કણ આ માટે આવવું પડ્યું છે. ખરેખર બોલતાં કણઓ વિચીત્ર નથી, પણ આ કણઓ માણસનો વિચીત્ર સ્વભાવ અને હૃદયહાર છત્તીપણુ જાહેર કરે છે. માણસો જ્યારે બોહોંસ ઉપર આવે છે ત્યારે પોતાનેજ હાથે જે પોતાની ખાના ખરાબી કરે છે તે તેઓ તે વખતે જોઈ શકતા નથી. તે વખતે તો મમતની ધુનમાં આવી જઈ ચાહોમ પોતાને મોટા ખરચમાં ઝીંપલાવી પોતાનું તેમજ આખા કુટુંબનું મુખ તારાજ કરે છે. પૈમાવાળાઓ જ્યારે એવા બોહોંસીલા નીકળે છે ત્યારે પોતાની બાપીકી દોલત જોઈ પોતે ગરીબાઈમાં આવી જાય છે. પણ મધ્યમ સ્થિતીનાં લોકો જ્યારે બોહોંસીલાપણાની આ નેહોસ ખાતી-યત ધરાવે છે ત્યારે તેઓ તો સદંતર પોતાને પાયામાલ કરી નાંખે છે, અને જીવપર કરી, યા બંદીખાનું લોગવી, યા મોટું કરજ કરી પોતાની જીંદગીનો અંત લાવે છે.

“મારો કુલ એક પ્રમાણીક મેહેનતુ માણસ હોવાથી પોતાના ધંધાની ટુંક કમાઈમાંથી પણ કરકસરે તેણે દર હજાર રૂપીઆ એકઠા

કીધા હતા. આ પૈસામાંથી જે હજાર રૂપીઆ ખર્ચી એક બેઠું
ભાંગેલું ઘર પેચાતું લઈ તેને તોડી પાડી તેના કાટકુટ ઉપરાંત આઠ
હજાર રૂપીઆ બીજા ખર્ચી એક નહાતું ચુંદર એક માલતું ઘર
ખાંધું હતું. આ ઘર બાંધાતું હતું તે વખતે તેની પાસેનો પડોશી
જે પણ એનાંજ જેવો મધ્યમ સ્થીતીનો માણસ હતો તે કહેવા લાગ્યો
કે “તમે જે માળ ચકાવશો તો મારા પહેલા માળની બારીની રોશ-
ની કમી થશે, માટે તમેએ માલ ઉંચકવો નહીં, પણ અસલ જેમ
હતું તેમ બેઠુંજ ઘર ખાંધવું.” આ પાડોશી એટલું બોલી બેસી
રહેલો જાણપાથી મારા કુલે તેનાં બોલવા ઉપર ધ્યાન ન આપતા
માલ સાથનું મકાન ખાંધી કહાડ્યું. ઘર તૈયાર થયા પછી પાડોશીએ
નોટીશ મોકલી કે તેની હવા ઉભરા ચોછી થવાથી તેનાં ઘરની
કીમત જે ઘટી ગઈ છે તે માટે તેને નુકસાની લરી આપવી. મારા
હાલનાં કુલે વલતી નોટીશ મોકલી કે તને વાંધો લેવો હતો તો
ઘર બાંધાતી વખતેજ કોર્ટનો હુકમ મેળવી કામ બંધ કરાવવું
હતું. આ ઉપરથી બેઉ બોહોમ્બર ચડ્યા, અને નોટીસ ઉપર નોટીસો
થવા લાગી. આખરે બેઉ કોર્ટે ચડ્યા, અને વકીલ બારીસ્ટરોનાં ગજવા
ભરાવાં લાગ્યા. સામી બોરડું વાળાએ જ્યારે આ શેફરને સરસમાં
સરસ બેરીસ્ટરને રોક્યો ત્યારે મારા કુલે તેની બોહોંસ ઉપર અને
બીજા શેફરમાંથી બોલાવી મંગાવ્યો. પેલી કહેવત છે કે ‘ન્યાં
લોલીયા વશે ત્યાં ધુતારા ભુખે ન મરે,’ તેમ ન્યાં બોહોંસીલા અને
કજીઆખોર માણસો વસ્તા હોય ત્યાં હમારા ધંધાવાળાઓ માંખ ન
મારે. કોર્ટનાં ચુકાદાથી સંતોષ ન થતાં બોહોંસના માર્યા છેલ્લે અપીલ
પણ કીધી, અને ગઈ કાલેજ છેલ્લી અપીલમાં ન્યાયાધીશે આ કજીઓ
ઉરાડી નાંખ્યો, અને ખર્ચ સા સાને માંથે નાંખ્યો. આ કજીઆ
માં દરેકને બોહોંમાં બોહોં વીચ વીચ હજાર રૂપીઆ ખર્ચ થયો
હશે. આવી રીતે બોહોંમને લીધે પોતાનાં બચાવેલા પૈસા, તથા ઘર
જતું રહેવા ઉપરાંત દરેકને મોટું કરજ કરવું પડ્યું હશે. આ
મીનાકેશ પછી તેઓ એકબીજાનાં એટલાતો કદા વેરી થઈ ગયા
છે, તેઓ એક બીજા ઉપર એટલાતો ધીકકાર બતાવે છે કે

ને કોઈ દીવસ માથે મગવાથી એક જણ બીજાનું ખુન કરશે તો તેથી હું અજળ થઈ ગા નહીં ”

આ સમજ એક દોસ્ત તરતજ બોલી ઉઠ્યો કે “ પેલા સરકારી અમલદાર માટે તમે જે બેહદ ધી-કાઠ ધગવો છો, કે જે માટે તમે પોતે પણ અજળ થાઓ છો, તેનું મગણુ હવે મને મમજ પડ્યું છે તમોએ હમણા જે બોહોમીલા માણસો વિષે વાત કીધી તેજ દાખલામાં તમારા ધિક્કારનું કારણ મળી આવે છે. જ્યારે એક બીજાનું નુકશાન કરવાથી, યા કોઈ પણ સબળ મગ જે ગામો વચ્ચે હદ બહાર ધિક્કાર ઉત્તન થાય છે, અને એનીજ હાવતના તેઓ મગણુ પામે છે ત્યારે દુશમનાઈ તથા ધિક્કાર માથે ગુજરી જવાથી જ્યારે તેઓ બીજા જન્મમાં માથે મલે છે ત્યારે ને કે તેઓને આગળી નુકશાનગ્રસ્ત વર્તણુક યાદ આવતી નથી તે છતાં એકનું રવાન બીજાના રવાનને બેતાજ તરત પીછાની તેને માટે ધિક્કારની લાગણી શરીરમાં ઉત્તન કરે છે આથી વગર કાગણું પોતામાં બીજા માટે ધિક્કાર ઉત્તન થયેલો બેઈ તે તમારી માફક અચરત થાય છે પેલા મરકારી અમલ દાર મામેનો આગળા જન્મનો તમારો ધિક્કાર હાલ તમાગમાં તેને બેવાથી મજબૂત થયેલો જણાય છે

“ વળી એજ પ્રમાણે ને એક જન્મમાં જે ગામો એક બીજા ઉપર અતી મહોબત ધરાવતા હોય છે તો બીજા જન્મમાં માથે મળ તાજ આગલો ખ્યાર ઉભરાઈ આવે છે, અને બંને કેટલાએક વપના બુના દોસ્ત હોય તે ૧ એક બીજા માથે તેઓ વરતે છે ને આ શખ્સો આગલા જન્મમાં ભાઈઓ, યા બાપ દીઠરા, યા માની બેયજ, યા મા દીકરી, યા કોઈ એવીજ અનલગની મગાઈ ધગવવા ઉપગત એક બીજા સાથે અતીશય ખ્યાગ પણ ધરાવતા હોય છે તો આ જન્મમાં કાઈ પણ સગાઈ ન ધગવવા છતાં શેજ એવખાણુ પડતાજ એક બીજા ઉપર તેઓની ઘણીજ પ્રીતી દોડે છે એક ઉપર પડતું દુખ ગોચા બીજે પોતા ઉપરજ પડતું સમજે છે એકની હાવન ને માફી હોય છે તો બીજે પોતાના ખેસી તરીકેજ તેને બનતી મદદ કરે છે એક બીજા તરફ આવા પ્રકારની દયા

તથા મોહાળત જોઈ આસપાસના લોકો જેઓ તેઓ વચ્ચેની પ્રીતીનું આ ખાતેન કારણ બાબતના નથી તેઓ ઘણા અજાણ થાય છે. વળી આપશ્ચર્ય એકલપેટા શખ્સો આ જોઈ ઘણીક વાર બહે છે” *

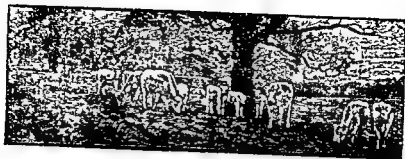
પેલો બારીસ્ટર બોલ્યો કે “ તમે કહો છો તે કદાચ વાજળી હોય. કારણ આ સીવાય સરકારી અમલદાર સામેના મારા ધિક્કારનું બીજું કારણ હું જોઈ શકતો નથી. પણ ત્યારે આ ધિક્કારની લાગણીનું હવે કરવું કેમ ? ”

પેલા દોસ્તે જવાબ દીધો કે “ ધિક્કારની લાગણીનું કારણ સમજ્યા પછી તે દુર કરવાને માટે જનતી કેશોશ કરવી જોઈએ. અને એટલા માટે ધિક્કારને બદલે પેલા શખ્સ માટે દયા તથા પ્યારનાં વિચારો કરવા જોઈએ. તેની સાથે વાત કરવા ન ગમે તે છતાં દ્રઢમન કરી ધિક્કારની લાગણી દબાવીને વાત કરવાની કેશોશ કરવી જોઈએ. પેલેલાં તો એમ કરવું ઘણું જ મુશ્કેલ લાગશે. તેને એક શખ્સ કહેતાં જીવપર આવશે, ગોયા લોહીનો ગોટ ગળવો પડશે, પણ તેછતાં આવી રીતે દયાથી વર્તવાની જનતી કેશોશ કર્યા વગર ધિક્કાર કેઈ કાળે પણ દુર થઈ શકતોજ નથી. ત્યારે આવા માણસ સાથે એક ઘરમાં રહેવું પડે છે, આ રીતે તેનાં સંબંધમાં આવવું પડે છે ત્યારે તો ઉપર મુચવેલો ઉપાય અમલમાં મુકવો ઘણોજ અગત્યનો છે. કારણ જો એમ નથી કરવામાં આવતું તો ધિક્કાર વધતાં વધતાં દુશ્મનીનું રૂપ લે છે, અને બેઉ એક બીજાનું નુકશાન કરવા તળપી રહે છે. માટે ઉપર પ્રમાણે ધીરજ અને તદ્દનીરથીજ ધિક્કાર દુર થઈ શકે છે.”

પોતાના કજીઆનું કામ પૂરું થયલું હોવાથી બીજે દીને પેલો બેરીસ્ટર પોતાને વતન ઉપડી ગયો, અને પાંચ દોસ્તો પણ એક બે દીવસ પછી આ શહેર છોડી ગયા.

* પ્રેફેસર મેકશ મુવર પોતાના લખાણના અંદારમાં, વાને છેલ્લા ‘ વોલ્યુમ ’ માં ઉપસાનેજ મહત્તુ લખાણ કરે છે. તેવલુ લખે છે કે.—

“ I cannot help thinking that the souls towards whom we feel drawn in this life are the very souls whom we knew and loved in a former life, and that the souls who repel us here, we do not know why, are the souls that earned our disapproval, the souls from whom we kept aloof in a former life.”

પ્રકરણ ૧૮ મું.

સુખનાં સર્વે સાધનો છતાં સંતોષની ગેરહાજરી.

એક દીવસ એકસ ગામ જવા માટે પેલા દોસ્તો દૂનમાં મુસાફરી કરતા હતા તે વખતે તેમનાંજ ‘કંપાર્ટમેન્ટ’ માં બીજા બે શખ્સો પણ હતા, જેઓ પોત પોતામાં વાતે રોકાયેલા હતા. તેઓની વાતચીત તથા એક બીજા સાથની વર્તણૂક ઉપરથી એક ઘણો પૈસાદાર, તથા બીજો મધ્યમ સ્થિતીનો શખ્સ માલમ પડતો હતો. દરેક સ્ટેશન ઉપરનાં લોકો પેલા પૈસાવાળાને જોઈ મુછમાં હસતા, તથા પોત પોતામાં તેને માટે મજાક ચલાવતા હતા. સ્ટેશન આવતાજ તે ગાડીનાં બારણા આગળ જઈ ઉભો રહેતો જે જોઈ કેટલાએક તેને વાંકાવલી સલામ કરતા, જ્યારે કેટલાકો તેને બાજુ કોઠું ન આપતાં એટલુજ નહીં, પણ તે ન જોય તેમ તેના કોરા કહાડતા હતા. એક સ્ટેશન ઉપર દૂન ઉભી રહેતાંજ તેવણ ‘રીફ્રેશમેન્ટ રૂમ’ માં ગયા. આ વખતે તેના સાથીને ગાડીમાંજ બેસી રહેલો જોઈ પેલા દોસ્તોમાંનાં એકે તેને પુછ્યું કે “આ અહરથ કોણ છે? એવણને જોઈ દરેક સ્ટેશન ઉપરના લોકો હસતા હતા તેનું શું કારણ?”

તેણે જવાબ દીધો કે " આ અહુસ્થ આ તરફના એક શેઠીઆ છે, અને બધા લોકો એવણને ઝોળખે છે. એવણ ધણાં ભાગ્યશાળી છે. એવણે નહાનપણમાં જેની ધંધા કીધા હતા તે બધામાં એવણ ફાવી નીકળ્યા હતા. આથી એવણ લખખો રૂપીઆ મેળવવા પામ્યા છે, અને વળી બીજી બધી વાતે પણ સુખી છે, પણ એવણ શેઠ માનના ઘણાંજ ભુખ્યા છે. લોકોને પોતાની તારીફ કરતાં સમજવાને, તથા માન આપતા જોવાને એવણ ઘણાંજ ઇન્તેજાર રહે છે. એવણની આં મોટી એજ દરેક જણુ જાણુતા હોવાથી જ્યારે લોકો તેવણના ખુમામતીઆઓને વાંકાવળી તેવણને સલામ કરતા જોય છે ત્યારે તેઓથી હસ્યા વગર રહેવાતું નથી. "

આ વાત થતી હતી તેટલામાં પેલો તવંગર અહુસ્થ આવી લાગ્યો. બીજા સ્ટેશન ઉપર તેના ગરીબ સાથીના ઉતરી જવા પછી આ માતબર શેઠીઓ આપણા હોસ્તો માથે વાત કરવા લાગ્યો. તરેહવાર એલાર પેલારની વાતો ચલાવ્યા પછી પોતા વીશે ગોણતાં તે કહેવા લાગ્યો કે "લોકો મને પૈસાવાળો જાણી સુખી સમજે છે, અને મારી અદેખાઈ કહે છે, પણ ખરેખર જોશો તો હું મુદલ સુખી નથી. જોકે પૈસા-ટકા, વાડી-બંગલા, બાગ-બગીચા, ઘોડા-ગાડી, બાયડી-છાકરાં તેમજ તંદુરસ્તી, હુંકમાં કહું તો મોજનું દરેક માધન મારી પાસે હોવા છતાં હું સુખી નથી. મને કેથે પણ ચેન પડતું નથી. મારા ખોદાજ જાણે છે કે હું કેવી રીતે બેચેનીમાં દહાડા શુભરૂં છું. મને કોઈ રીતે સંતોષ ઉપજતોજ નથી. હું પોતે પણ અજબ થાઉં છું કે દુન્યાની તમામ ન્યામત મારી પાસે હાજર હોવાં છતાં મારી બેચેની, અને અસંતોષપણાનું કારણ શું હશે. વીચાર કરવાં છતાં મને તેનું વાસ્તવિક કારણ માલમ પડતું નથી "

આ વાત પુરી થાય તેટલામાં હોસ્તોને ઉતરવાનું સ્ટેશન આવી પુગવાથી તેઓ પેલા શેઠની રૂખસદ લઈ સ્ટેશન ઉપર લેવા આવેલા એક મીત્ર સાથે તેને ઘેર ગયા. ઘેર આવ્યા પછી જરા આસાઓસ લઈ, આહ પી, સાંજનાં તે શહેરમાં આવેલા એક મુદર

બાગમાં પોતાના મીત્ર સાથે ફરવા ગયા. આ બાગ નવોજ બનાવેલો હોવાથી તે અતી ખુશનુમાં, તથા રળીઆમણો લાગતો હતો. વળી તેમાં ગરીબોને રાહત આપવા માટે તરેહવાર પ્રકારની ગોઠવણો કીધેલી હતી. આથી ગરીબ વર્ગનાં લોકોને માટે તો આ બાગ એક આશીરવાદ થઈ પડ્યો હતો. આખા દીવસનાં થાકેલા ચાકરી ઉપરથી પાધરા પોતાના હવા ઉત્તસ વગરના ઘરમાં જવા કરતાં આ દીલખુશ બાગમાં આવ્યાથી તેઓને વધુ આઆએમ મળતી હતી, હજારે ગરીબ લોકો આ બાગના ધણીને હુવા હેતુ હતું. ગરીબોનાં મુખ માટેની આવી તારીફ લાયક ગોઠવણથી ખુશ થઈ જઈ પેલા દોસ્તો પોતાના મીત્રને આ બાગની હકીકત પુછવા લાગ્યા.

મીત્રે જવાબ દીધો કે “આ બાગ એક ગ્રહસ્થે પોતાને માટે બનાવ્યો હતો, પણ પુરો થવા પછી તે તેને ગરીબો માટે ધર્મદામાં આપી દીધો છે. આ શખ્સ ઘણો પૈસાવાળો, યા પરોપકારી નથી, બલકે પૈસાનો ઘણોજ લોભી, તથા આપસ્વાર્થિ છે. પણ માન પાનનો તે એટલો તો ભુખ્યો છે કે પૈસા જ્ઞાલા હોવા છતાં માન અકરામ મેળવવા માટેજ તેને આ ધર્મ કીધો છે. તેના અંતઃકરણમાં ગરીબો વીશે ઝાઝી દયાની લાગણી નથી. ઉલટો તે ઘણી વખત ગરીબોની સામે મત આપતો માલમ પડ્યો છે. પણ આ બાગ ધર્માદામાં આપી દેવાનો સખખ ફક્ત લોકોનું માન મેળવવાનો, તથા વર્તમ ન પત્રોમાં પોતાની તારીફ થતી જોવાનોજ હતો, જો કે ગરીબ લોકો તો બીચારા એમજ માને છે કે ગરીબ તરફની તેવણી અતી દયાળુ લાગણીને લીધેજ તેવણે આ બાગ આપી દીધો છે.”

બીજે દીવસે પાંચ દોસ્તો સાથે બેસી ટ્રેનમાં મળેલા પેલા માતખર શેડીઆની અસંતોષી હાલત માટે વીચાર કરવા લાગ્યા. દુન્યાઈ મોજ શોખ ખુશ પાડનારા દરેક સાધન ધરાવતાં હોવા છતાં તેવણ મુખો ન હતા તેનું કારણ શોધવાના હેતુથી તેઓ વાદવિવાદ કરવા લાગ્યા. એક દોસ્ત બોલ્યો કે “બોદારાનાસીની એક ચોપડીમાં ઠરણીનાં કાયદા વિશે લખનાં તેનો આહોસ કર્તા લખે છે કે કર્ણીનાં

કાયદા પ્રમાણે આપ મતલબનો બદલો હ મેઝ અસતોપપણામાંજ મળે છે જ્યારે આપ સ્વાર્થને લીધે કાંઈ મખાવત કરવામા આવે છે ત્યારે તે મખાવત કરનારને તેની સખાવતનો જે બદલો મળે છે તેની માથે તેની આપ મતલબનું પરીણામ પડુ તેને આપવામા આવે છે, જે પરીણામ અસતોપપણુ હોય છે વળી તેજ ચોપડીમા જોકે ઠેકાણે કહેવામા આવ્યું છે કે મોટી મ ખ્યામા ગરાળ લોકોને કાયદો થાય, તથા તેઓનું દીવ ખુશ થાય એવી સખાવત જ્યારે કરવામા આવે છે, ત્યારે તે સખાવત કરનારને જે ચીજનો ઘણોજ શોખ હોય તે ચીજ તેને આ જન્મમા, યા આવતા જન્મમા પેલી ઉત્તમ સખાવતના બદલા તરીકે આપવામા આવે છે જો તેને દુન્યા મા પેમા સાથી ઘણા વહાલા હોય છે તો આ મખાવતના પરીણામ તરીકે તે પેસા મેળવી શકે છે, જો તેને દુન્યામા સાથી વહાલુ જ્ઞાન હોય છે સો તેની સખાવતના પરીણામ તરીકે તે આવતા જન્મમા જ્ઞાન હાસલ કરી શકે છે આવી રીતે તેને સાથી વધુ પસંદ પડતી ચીજ તે મેળવી શકે છે આ શિક્ષણ ઉપરથી માલમ પડે છે કે આ જાગના ધણીએ સખાવતમા આ જાગ આપી દીધાથી મોટી સખ્યા મા ગરીબોને જે ખુસી તથા મુખી કીધા છે તેના બદલામા તેવણને આવતા જન્મમા તેવણને સાથી ધણી પસંદ પડતી ચીજ મળવી જોઈએ આપણા મીત્ર તરફથી આપણે જાણ્યું છે કે તેવણને પેસાનો ઘણો લોભ છે, આથી યાને પેસા વધુ ગમતા હોવાથી આવતા જન્મમા એવણુ ઘણા પેમા મેળવી શકશે પણ આ સખાવત તેવણે આપ મતલબથી કીધેલી હોવાથી તેવણુ ઘણો પેસો મેળવવા છતા હ મેશ અસતોપીજ રહેશે આપણને દેનમા મળેલા માતબર શેકે પણ ગયા જન્મમા આપ મતલબથીજ ગરીબો માટે કાંઈ મોટી સખાવત કીધેલી હોવી જોઈએ, અને તેટલા માટેજ તેવણે દુન્યાઈ મોજના તમામ સાધનો મેળવેલા હોવા છતા તેવણુ અસતોપી તથા જોચેન રહે છે "

પ્રકરણ ૧૯ ચું.

ચેપીરાગના દુઃખીઓ ઉપર લોક તિરસ્કારનો દામ.

એક દીવસ પેલા દોસ્તો એક શહેરમાં આવેલી રગતપીટી-આઓની ઇસ્પીતાલ જોવા ગયા. આ શહેરમાં આવ્યા પછી તેઓને આ ઇસ્પીતાલ માટે ખખર પડતાંજ તેઓની દયાળુ લાગણી ઉભરાઈ આવ્યાથી ખીચારા રગતપીટીઆઓની હાલતની જાતી તપાસ કરવા માટે તેઓ ત્યાં ગયા હતા. ત્યાં ખીચારાઓને અતીશય દુઃખમાં રીખતા જોઈ તેઓનું દયાળુ હૈયું ઉભરાઈ આવ્યું, તે છતાં હીમ્મત પકડી પાંચે દોસ્તો ત્યાના ઈસ્ત્રીઓને તરેહવાર પ્રકારનો દીલાસો દેવા લાગ્યા. કેટલાક કલાકો આવી રીતે તેઓને દીલાસો દેવામાં પસાર કીધા પછી એક હલાયદી ઓરડીમાં રાખવામાં આવેલા એક કઢરૂપા ચહેરાનાં શખસ આગળ તેઓ આવી લાગ્યા. તેની ખખર અંતર પુછતાં તે કહેવા લાગ્યો કે “મારા જેવા અલખામણા અને હીણાયલા શખસો દુન્યામાં થોડાજ હશે. કુતરાંને પણ જેટલો હડધુત કરતા નથી તે કરતાં વધારે હડધુત કરી લોકોથી છુટો પાડી મને અતરે એક જાનવરની પેઠે રાખવામાં આવ્યો છે, જો કે મને કાંઈ રગતપીત નથી. તમો શીવાય આજ મુઘી કોઈ પણ શખસને મારે માટે દયા ખાતો, યા દીલાસો દેતો મેં જોયો નથી. મારા માળાપ મને નીરાધાર હાલતમાં મુકી મરણ પામેલા હોવાથી, પહેલા તો મેં નોકરી રહેવા માટે ઘણા કાંકાં મારીયા. પણ મારો બહ સીકલ ચહેરો જોઈ જાને નહીં કોઈ નોકરી ગખતું, કે નહીં કોઈ કામ

આપતું હતું. આથી મહા મુશ્કેલીએ હું કચરાપટ્ટીની ચાકરીએ રહેા હતો, જે કે મેં આવા હલકા વર્ગમાં જન્મ લીધો ન હતો. ચાકરીને થોડા મહીના થયા નહીં, એટલામાં મારા મ્હોંમાંથી એક જાતની દુર્ગંધ નીકળવા લાગી, અને ઇસ્પીતાલમાં તેની દવા કરવાં છતાં તે એટલી તો વધી ગઇ કે મારી પાસે ઉભેલા કોઇ પણ શખ્સથી તે ખમી શકાતી ન હતી. આથી મને કોઇ પોતાની નજીક ઉભું વતીક રહેવા ન હતું. મારી દુર્ગંધને લીધે સર્વે મને ભેતાંજ નાંક પકડી તુચ્છકારથી પોતાની આગલથી ચાલી જવા ઇસારત કરતાં, અને ઘણી વખતે તો લાકડી, છત્રી, યા ચાખકનાં ફટકા પણ ખાવા પડતા હતા. ખોરાક માટે અનાજ પાણી વેચાતું લેવા જતો તો દુકાનવાળાઓ ત્યાંથી પણ મને કહાડી ચુકતા. નહીં કોઇ મને રહેવાને સુપડી આપતું, કે નહીં કોઇ મને રસ્તામાં ચાલવા દેતું. 'જે હું કોઇના ઘર આગળ ઉભો રહેતો તો ઉપરથી મારી ઉપર પાણી, યા કચરો દે'કવામાં આવતો. જાણે લોકોના એટલો જુલમ મારી ઉપર થોડો હોય તેમ વળી એક વર્તમાન પત્રમાં મારી સામે લખાણ કરવામાં આંચું' કે મારા જેવા ગંધમાર્ગને સરકારે વસ્તી-માંથી દુર કરવો જોઇએ. આથી સરકાર તરફથી આ રગતપીતની ઇસ્પીતાલમાં મને લાવી નાંખવામાં આવ્યો છે. અતરે મને લોકોના ટાણા, ધિક્કાર, તથા હાડમારી જે કે સોસલી પડતી નથી પણ એક બ'હીવાનની માફક શેહેરથી દુર એકલો અતુલો મને અહીં સળડવું પડે છે."

આ વાત થવા પછી સાંજ પડવા આવેલી હોવાથી પેલા ઠોસ્તો ઘેર જવા નીકળતા હતા, તેટલામાં આ ઇસ્પીતાલ બંધાવી આપનાર શખ્સનો મોટો દીકરો ત્યાં આવી લાગ્યો. આ દીકરા સાથે તેઓને વાતચીત થવા પછી તેઓ તેને ઇસ્પીતાલ વિશે કેટલીક વીગતો પુછવા લાગ્યા. આ ઉપરથી તે જોડ્યો કે "મારા બાપા જેવલે આ ઇસ્પીતાલ બંધાવી આપી છે તેવજુ પોતે પણ રગતપીતના દુઃખથી ઘણાં હેરાન થાય છે. આ જુરા દુઃખનો જાતી અતુલ જવાને થવાથી નેવાળને બીન ગરીબ રગતપીતીઓ.

વીથે ઘણી દયા આવતી હતી. તેવણુ ઘણી વખત બોલતા હતા કે “મારી પાસે તો પૈસા હોવાથી માફ દુઃખ વણાઈ જાય છે, લોકો મારી આગળ આવ જાવ કરે છે, મારી ખખર અંતર લે છે, તથા મારી માવજત પણ ઘણી સારી રીતે કરવામાં આવે છે. પણ પૈસે ટકે ગરીબ હોવા સાથે જેઓને આ નેહિસ્તમાં નેહિસ્ત દુઃખ લાગુ પડેલું હશે તેઓ ખીચારાઓને તો અત્યંત ખમતું પડતું હશે. તેઓ માટેની આસપાસના લોકોની સુગ તથા કમકમાટ ભેઈ તેઓને વધુ દુઃખ થતું હશે. આવા રગતપીતીઆઓ પાસ જતાંજ ખીન્-ઓને ખીક તથા કચવાટ લાગતો હોવાથી તેઓ ખીચારાની ચાકરી તો શું, પણ કોઈ તેઓને આડી નજરે પણ ભેટું ન હશે. આવા દયાલુ વીચારે બાવાને આવતા હોવાથી તેવણે પોતાને ખરચે આ ઇસ્પીતાલ બંધાવી આપી છે, કે જેથી ગરીબ રગતપીતીઆઓની ત્યાં ખરાબર માવજત થાય.” આ વાતચીત પછી પેલો છોકરો તેઓને પોતાને ઘેર બાવા આગળ આવવા કહેવા લાગ્યો, જે ઉપરથી કુરસદે તેને ઘેર મળવા જવા કબુલ થઈ તેઓ છુટા પડ્યા.

આ પાંચ દોસ્તો જ્યાં ઉતરેલા હતા તેની પડોસમાંજ એક ઘણોજ ઇત્તર શખ્સ રહેતો હતો. તે એટલો તો ટચાક તથા અકકડ કુસ હતો કે પોતાના એસકી ધોયલા કડકડતાં કપડાંને કોઈ ગરીબનો હાથ લાગતાંજ તે કમકમી ઉકતો, અને ઘણા તુચ્છકારથી આ વાંક માટે તેની ખખર લેતો. એવામાં અંબાણપણે એના શરીરને જો કોઈ ગરીબનો હાથ કે લુગડું લાગી ગયું તો થઈજ ચુકયું. તેને ખીચારાને તે ગાળે ગાળે ઘોઈ કહાડતો, અને જો કોઈ નળણું સળણું મળી આવ્યું તો તેને લાકડીએ ફટકાવી કહાડવાને પણ ચુકતો નહીં હતો. જ્યારે હાથે હાંકવાની ગાડીમાં એસ્કી ફાંકડો બની પોતે હાંકવા બેસતો ત્યારે તો તે પોતાને ગોચા એક હાંકેમજ સમજતો. ગરીબ રાહદારીઓને મ્હોંડથી નહીં પણ ચાળકથીજ બાબુ કરતો, કારણુ ઘોડાવાળાનો ‘પોઈસ’નો અવાજ એવણના નાબુક કાનમાં કમકમાટ ઉપજાવતો. જો કોઈકદાચ તેને મ્હોંડે બોલવાની ફરજ પડતી તો તુચ્છકારથીજ એટલુંજ બોલતો કે “અએ ગધ્ધા, બાબુમર.” પણ

તેની સર્વે ફીસીઆરી સાથે તે એટલો તો બીકણ તથા હીચકારો હતો કે પોતાનાં બહાલાંમાં બહાલાં સગાને સાધારણ બીમારી પણ ન્યારે લાગુ પડેલી જોતો ત્યારે રજોને તે બીમારી પોતાને ઉઠે એવી મીકથી પેલા બીમારથી દુરનો દુર રહેતો, અને ઘણી વખત તો માવજતની ફરજમાંથી છટકી જવા માટે કોઈ બહાને બહારગામ નાશી જતો- તેને ગરીબોની લેશભાર પણ દયા આવતી ન હતી. તે ઘણોવાર બોલતો કે “ગરીબોને તો ગંધમારતી જગ્યાઓમાં હલાયદા રાખવા જોઈએ, અને હુમારા જેવા સુકીઆના લોકોમાં આવવાજ નહીં” દેવા જોઈએ, કે જેથી આ કંગાલોનાં મ્હોંડા જોવામાંજ ન આવે. હું” જો હાકેમ હોઉં તો આવા અલણ જનવરોને મારાથી સો વારની અંદર આવવાજ નહીં” દઉં. એ લોકોને તે કાંઈ માણસમાં ગણવાના છે? જેમ જનવરોને ખોદાએ માણસનાં કામ માટેજ પેદા કીધેલા હોવાથી તેઓ પાસ મારીને કામ લઈ વાડામાં બાંધી રાખવામાં આવે છે તેમજ ગરીબ બુખારોને પણ આપણાં જેવા શીખેલા શેઠીઆઓનું વહીતર કરવાજ પેદા કીધેલા હોવાથી લાત મુકકી મારી તેઓ પાસ કામ લઈ આપણાથી એક મેલ દુર રાખવા જોઈએ ”

આ મગરૂબ શખ્સને આવી રીતે તુંદઈથીજ સૌ સાથ વર્તતો જોઈ એક દોસ્ત કહેવા લાગ્યો કે “ આવો એક એકલપેટો, નીર્દય, મગરૂબ, અને તુંદ મીનજ વાળો શખ્સ આવતા જન્મમાં આપણે ઇસ્પીતાલમાં જોયલા પેલા લોકોથી હડધુત થયલા શખ્સની માફક દુન્યામાં હાડમાર થાય, ન્યાં જાય ત્યાંથી તેને હાંકી મુકવામાં આવે એટલુંજ નહીં, પણ લોકો તેને ફટકાવી અને ગાળો દઈ, પાસેથી કહાડી મુકે તો તેમાં આશ્ચર્ય થવા જોગ કાંઈ નથી. જે શખ્સને એક વખત ગરીબ લોકોનાં અડકવાથી સુગ લાગી આવેલી, તેનાજ શરીરની દુર્ગંધથી બીજા જન્મમાં લોકો કમકમે, જેને તુચ્છકારથી ગરીબ લોકોને પોતાથી દુર રાખેલા તેનેજ લોકો આ ધુરા રોગમાં સબડતો નાંખી દુઃ નહાંસે, તથા જે બીજાના દુઃખની સારવારમાંથી હુમ્મેશ કોઈ બહાને છટકી ગયલો તેનેજ દુઃખની વખતે કોઈ આડી નજરે પણ ન જુએ તેમાં શું નવાઈ ? ”

પ્રકરણ ૨૦ મું.

દુઃખીઓ હોય નહીં તો દુન્યા ચાલે નહીં એવી મુખવાસીઓની ફીલસુફી.

થોડા દીવસ પછી પેલી ઈસ્પીતાલ બંધાવનાર શ્રદ્ધસ્થનો દીકરો પેલા દોસ્તોની થોડા દીવસ મુખી વાટ જોઈ તેઓને તેડવા આવ્યો, જેની સાથે તેઓ તેને ઘર ગયા. આ શેઠને બાંગલે જઈ પુત્ર્યા પછી તેઓને તે શેઠ સાથે ઓળખાણ કરાવવામાં આવી. આ શેઠ રગતપી તથી ઘણું દુઃખી હતા, અને રાત દીવસ મોત માંગતા હતા. આ દરદ તેવણને જામથીજ તેવણનાં બાપનું ઓઘે ઉતરેલું હતું. આં શેઠ પૈસાવાળા હોવાથી લોકો તેવણને મળવા આવતા હતા. પોતાને જો કે દુન્યા અકારી પડી હતી તે છતાં બીજાઓની પરોણાગત કરવા તેવણ ચુકતા ન હતા. કોઈ પણ શખસ માંજને છેડે મલવા આવતો તો તેઓ જમાડ્યા વગર કદી તેને પાછો ઘેર જવા દેતા ન હતા. આથી કેટલાક શખસો એવણની આ નેક ખાસીઅતનો અઘડીત લાભ પળ લેતા હતા. કેટલાએક યુમામતીઆ, જેઓ અંદરથી

એવણુના દર્દ માટે કાંઈ પણ દવા ધરાવવાને બદલે આમા આ દર્દથી કમકમી ઉઠનારા હતા, તેઓ ફક્ત ખાવાના અભખરાને માટે વાર-વાર સાંજ પછી તેવણુને ઘર આવતા હતા, અને બત્તે એવન માટે કેટલું એક લાગી આવતું હોય તેમ દલગીર ચહેરે તેવણુની ખગર અંતર પુછતા, અને પછી ખુશાળ હવે ખાઈ પી પોતાને ઘર પધારતા હતા. આ પાંચ દોસ્તો પેલા શેઠ સાથે કેટલીક વાતચીત કરવા પછી તેજ ઓરડાને બીજે નાંકે શેઠના છોકરા સાથે બેસી વાતચીત કરતા હતા તેવામાં ઉપલી કીશમને એક ખુશામતીઓ શખ્સ શેઠને મળવા આવ્યો. તે શખ્સને પોતાની ખગર અંતર પુછતો જોઈ બીચારા દર્દી શેઠ કહેવા લાગ્યા કે “હવે હું દુઃખથી તદ્દન કંટાળી ગયો છું, મારાથી હવે ખમાતું નથી, માટે હવે તો છાંદગીનો જલ-દીથી અંત આવે તો સાફ.” આથી પેલા શખ્સ ગંભીરાઈથી તેવણુને દીક્ષાસો દેવા લાગ્યો. તે બોલ્યો “અરે મારા શેઠ, તમોને જોઈ મને ન્યારે ચુંકાઈ આવે છે ત્યારે તમો બીચારા શેઠને તો કેટલું લાગતું હશે? તમોને દુઃખી જોઈ માફ તો છગર ફાટી જાય છે, પણ શું કરીએ ખોદાના હુકમની સામે કાંઈ થવાય? તમો હાલ વગર તકસીરે આટલું દુઃખ વેઠો છો તેનો બદલો ખોદા જરૂર વાળી આપશે. ખોદા એટલાતો બલ છે કે કોઈને પણ ફેકટમાં દુઃખ વેઠવા દેતા નથી. પણ ન્યારે દયાળુ હીરતારને દુન્યા ચલાવવા તમારા જેવા વગર તકસીરવાળા કોઈ શખ્સ ઉપર દુઃખ પાડવાની ફરજ પડે છે, ત્યારે એ દુઃખના બદલામાં હજાર ઘણું સુખ તેને બેહેસ્તમાં આપે છે. માટે નીરાશી છોડી દઈ હીમ્મત પકડો, કારણ કે જેટલું દુઃખ તમો હમણા હીમ્મતથી ખમશો તેટલું સુખ તમો પાછળથી પામશો.”

પેલા ખુશામતીઆ શખ્સે જરા બીચાર કરી આગળ ચલાવ્યું “હું આરી રવેશે જાણું છું કે હાલ તમો બીચારા શેઠને કાંઈ પણ વાંક વગર આ મહા ખુર દુઃખ ખમવું પડે છે, પણ મારા અસરાફ શેઠ, ખોદાબી શું કરે? તેવણુને આખી દુન્યા ચલાવવાની, ત્યારે કોઈને સુખી તો કોઈને દુઃખી, કોઈને તંદુરસ્ત તો કોઈને દર્દી એમ

તરેહવાર પ્રકારના માણસો બનાવ્યા વગર કેમ ચાલે? એમાં ખોદાનો તે આપણે શું વાંક કહાડીએ? તેવણે બ્યારે દુન્યા ચલાવવાનો વીચાર કીધો ત્યારે તો કોઈ પણ રીતે દુન્યા ચલાવવી તો નોંધએ. વળી મુરખી જરા વીચાર કરો, કે ખોદા બધાને મારા જેવા તંદુર-સ્ત બનાવે તે પછી એક બીજાની કોઈ દરકાર પણ ન કરે, અને દુન્યાનો કારભાર પણ અટકી જાય. માટે જે દુઃખ તમો ઉપર પડ્યું છે તે મુજે મહોંડે ખમવામાજ ફાયદો છે. ખોદા પોતાની કાબેલીઅત વાપરીનેજ દુન્યા ચલાવવા કોઈને સુખી તો કોઈને દુઃખી, કોઈને કાબેલ તો કોઈને બેવકુફ બનાવે છે. દુઃખ ખમવા માણસને ગમતું તો નથી, પણ બધાજ બ્યારે વગર તકસીરે દુઃખ ખમવા તમારી માફક ના કહે તો પછી ખોદા દુઃખ કોણની ઉપર પાડે? દવા પીવા પણ માણસોને ગમતું નથી તે છતાં જેઓ સમજી છે, અને જાણે છે કે સ્વાદ ખરાબ લાગવા છતાં જેમ તેમ કરી દવા પી જવા પછી તંદુરસ્ત થયાથી સુખ મળે છે, તેઓ મુગા મુગા ખુશીથી દવા પી જાય છે. તેજ પ્રમાણે જેઓ દાનાવ છે, અને સમજે છે કે અતરે દુઃખ વેઠ્યા પછી બેહેસ્તમાં અતી સુખ મળનાર છે તેઓ ખુશીથી દુઃખ ખમે છે. એટલા માટે બ્યારે આપણે જાણીએ છીએ કે આપ-ણને દુઃખનો બદલો બેહેસ્તમાં મળનારજ છે તો પછી હાલ દુઃખ ખમવામાં હરકત શું હોય?"

પેલા શેઠ આ શખ્સને સારી રીતે ઓળખતા હતા તેથી આ વખતે જેવાની સાથે તેવા ધવાનો તેવણે વીચાર કીધો. તેવણે બોલ્યા "જેમ આપણા એક હાથના પાંચે આગળા સરખાં હોનાં નથી તેમ દુન્યામાં બધાજ માણસોના વીચારો પણ એક સરખા હોતા નથી. આથી સૌ સૌ પોત પોતાના વિચારો પ્રમાણે દુન્યામાં ચાલે છે, અને તેમાં કાંઈ ખોટું નથી. તમોએ હાલ જે વીચારો જણાવ્યા તેવા વીચારો મારા નથી. મારા વીચાર પ્રમાણે તો જો મારા પોતાના વાંકને માટે, યાને મારાથી થયલા ગુરાં કામોને માટે, મારી ઉપર દુઃખ પાડવામાં આવે તો તે હું વાજબી ગણું, અને તે દુઃખ, મારે એક વરાળ પણ કહાડ્યા વગર ધીરજથી ખમવું નોંધએ. પણ હવે

પછી બેહિસ્તમાં સુખી થાઉં તે માટે અગાઉથી વગર કારણે જો મારી ઉપર દુઃખ પાડવામાં આવે તો તે હું વાજબી ગણતો નથી. એવું દુઃખ ખમવાને માટે હું ખુશી નથી. કારણ કે હું એમાં ઇનસાફ જોતો નથી. પણ તમો તો કોઈ પણ એક આસામી ઉપર—પછી તે આસામી હું હોઉં તમો હોવો તે છતાં તેની ઉપર—આવી રીતે વગર તકસીરે દુઃખ પડે તે વાજબી વીચારે છે, એટલું જ નહીં પણ તેમાજ ખોદાનો ઇનસાફ સમજે છે, અને વળી એમ થાય તોજ દુન્યા ચાલે એમ માનો છે, માટે મારા અતી દયાળુ દોસ્ત, મેહેરબાની કરી ખરાં અંતઃકરણથી ખોદા પાસ એવું ચલાવો કે મારી દુઃખી હાલત તમોને આવે અને તમારી સુખી હાલત મારી થાય. એમ થવાથી આપણ બંધે જન ખુશી થઈશું, આપણને બેઠને પોત પોતાની આ નવી હાલત વાજબી લાગશે, અને આપણને આવી રીતે ઇનસાફ મળેલે જોઈ આપણ બંધે સંતોષ પકડીશું.

“આ પ્રમાણે થવાથી મારા બાજબી તો વગર વાંકે મારી ઉપર આવી પડેલું દુઃખ મારી ઉપરથી ચીકળી જતું હોવાથી મને ઇનસાફ મળેલો સમજી હું ઘણું ખુશી થઈશ. વળી તમો પોતે તો જ્યારે વગર તકસીરે આવી પડેલું દુઃખ તો સુખ વાજબીજ સમજે છે, જ્યારે તમારે મનથી તો દુઃખ તેમજ સુખ બેઠ એક સરખી રીતેજ વાજબી છે, ત્યારે મારું દુઃખ તમો ઉપર આવી પડ્યા પછી પણ તમારી હાલત તો તમોને વાજબીજ લાગશે. તમો તો તમારા ઉદાર વીચાર પ્રમાણે તે વખતે પણ તમોને ઇનસાફ મળેલો સમજશો. વળી તમો માનોછો તેમ તમારા દુઃખના બદલામાં તમોને બેહિસ્તમાં અતી ઘણું સુખ મળશે એટલે ત્યાંથી તમો તો ઘણું ખુશ ખુશ થઈ જશો. માટે મારા બંતનો દોસ્ત, જ્યારે તમોને પોતાને કાંઈ પણ જેર ઇનસાફ થયા વગર તમારા હાથે મને સુખી કરવાનો સંભવ છે ત્યારે મારી ઉપલી અરજ કબુલ કરવામાં તમોને કાંઈ હરકત તો હોયજ નહીં. તમારી અરજ ખોદા કબુલ રાખશે કે નહીં તેને માટે કદાચ તમોને વચવસો હોય, પણ મારું દુઃખ તમોને ખમવું પડ્યો તેને માટે તો તમારા ઉમદા વીચાર

પ્રમાણે તમોને રતીભાર પણ અડચણ ન હોય. કારણ કે તમારાજ બોલમાં બોલું તો જ્યારે તમોને માલમ છે કે વગર તકસીરે આવી પડેલા દુઃખનો બદલો બેહેસ્તમાં મળનારજ છે ત્યારે તો પછી દુઃખ ખમવામાં હરકત હોયજ શાની. તમારા બોલવા મુજબ વર્તવાની હવે વારી આવેલી જ્યેષ્ઠ તમોને તો ઘણીજ ખુશાળી લાગતી હશે. ઘણીકવાર માણસનું બોલેલું આપણે ન ધારેલી રીતે થોડાજ વખતમાં સફળ થતું જોઈએ છીએ. ખોદા કરેને તમારી વાણી પણ સફળ થાય, અને બેહેસ્તનું અતી ઘણું મુખ પ્રાપ્ત કરવાની તમારી મુશ્કેલી ખરેખર આવે. માટે મારા હુમ્મેશનાં કયાલુ દોસ્ત, જેમનાં બંધે હું માણુની બીમારી પોતા ઉપર લેવા માટે ખરા અંતઃકરણથી ખોદાની આબુજી કીધી હતી તેમ તમો પણ માફ દુઃખ લઈ બેહેસ્તમાં મુખી થવા માટે ખરાં જીગરથી ખોદાની જાંદગી કરી તમારા ધર્મનાં રીવાજ પ્રમાણે કીધા કરી ઉપલી દુવા માંગો. આ કીધા માટે જે કાંઈ જોઈતું હોય તે સર્વે વસ્તુ તથા ખર્ચ પુરે પાડવાને હું તૈયાર છું.”

આ સાંભળી પેહેલાંતો પેલો શખ્સ થોડો વખત મુઠી કાંઈ પણ બોલી શક્યો નહીં, પણ ત્યારપછી તેની હુમ્મેશની આલાકી વાપરી તે બોલ્યો “તમારું કહેલું” તદ્દન વાજબી છે. મારી ઉપર તમારું દુઃખ આવી પડે તેમાં મને હરકત શાની હોય? સાચું થોડો વખત અતરે દુઃખ લોગવીશ તેનાં બદલામાં હુમ્મેશનું મને તો બેહેસ્તમાં હજી બહાર મુખ મળશે. પણ તમો શેઠે તમારી હુમ્મેશની દુરઅ-દેશીથી બહાર લીધું હતું તેમ તમારી બીમારી લેવા હું ખોદાની ખાશ દુવા ગુજરું, બલકે ઘણીજ આબુજીથી અરજ કરું, પણ તે છતાં ખોદાની મરજી જ્યેષ્ઠ એમ એકનું દુઃખ બીજાને આપવાની ન હોય, અને તેથી તમારું દુઃખ ન જાય તો તમો બીજાને વધારે દલગીરી લાગશે. બલકે તમો તદ્દનજ નીરસ થઈ જશો. આથી તમારાજ બલને માટે ઉપલી દુવા ગુજરવાનું હું દુરસ્ત ધારતો નથી.”

પેલા શેઠ આ તાલતલાવટ સમજી જઈ વધુ ગંભીરતાથી કહેવા લાગ્યા કે “મારા દુઃખ માટે તમો દોસ્તને એટલું બધું લાગતું હશે

એમ હું ધારતો ન હતો. તમારો અતી દયાળુ ખવાસ આજે માલમ પડી આવ્યો છે. તમે ખોદા પાસ દુવા માંગવા છતાં ખોદા માફ દુઃખ તમે ઉપર નહીં નાંખે તો મારી આશા બ્રહ્મ થવાથી મને અતીશય નીરાશી ઉપજશે એવો વીચાર તમારા દયાળુ હૈડાંને પીગળાવી નાંખતો માલમ પડે છે. આથી તમાફ દયાળુ જીગર ઉપલી દુવા શુભરવા માટે હીમત કરી શકતું નથી. પણ માફ લઘુ ચલાનાર હોસ્ત, મને તમેને ખાતરી આપવા દો કે મારો સ્વભાવ એવો છે કે જ્યારે હું એક હોસ્તને મારા લલા માટે કાંઈ પણ કોશેશ કરતો જોતો નથી ત્યારે મને ખરેખર બેહુક હલગીરી, તથા નીરાશી ઉપજે છે, પણ જ્યારે મારો એક હોસ્ત પોતાની જાનતી કોશેશ મારા સારને માટે કરતો હોવા છતાં તેનેથી માફ લઘુ થઈ શકતું નથી ત્યારે જીજને મારે માટે એટલી કાળજી સાથે કોશેશ કરતો જોવાથી મને જે બેહુક મંતોષ ઉપજે છે તે મંતોષ મારી હલગીરીને સદંતર દાખી દે છે, અને નીરાશીનો વીચાર આવતાંજ તેની પરોપકારીક વર્તણુક થાક આવ્યાથી મારી નીરાશી ટકી શકતીજ નથી. એટલા માટે તમે હોસ્તે મારી નીરાશીનો ખ્યાલ તમારા મનમાંથી દુર કરવો. તમારી દુવા ખોદાની દરજામાં કબુલ કરવામાં આવે કે નહીં તે તો માફ નથીજ, તેની તમેએ કાંઈ ફીકર ન કરવી. ઉપલી દુવા શુભ રી તમેને તમારી કરજ બળવતાં જોઈનેજ મારી હાલની નીરાશી અર્ધાં અર્ધ તો કમી થઈ જશે.”

પેલા શેઠનું મ'લીર પ્રકારનું આવું બોલવું સમજી આ શબ્દ જરા ગભરાવા લાગ્યો, પણ તેટલામાં તેને વીચાર આવ્યો કે એમ દુવા માંગ્યાથી કાંઈ તેમજ બનવાનું હતું? એતો વેહીમીઓ એમ માને. વળી હું એવણને ખુશી કરવા એવણનાં દેખતાં જે દુવા માંગીશ તે ખરાં અંતઃકરણની નહીં પણ બાહરની હોવાથી તેની કાંઈ પણ અસર થવાની નથી, માટે મને વગર ફેકડમાં જુ' કરવા બલરાજુ' જોઈએ. આ વિચારથી તેને હીમત આવી, અને તે બોલ્યો “આજે મોટું ચયનું હોવાથી, અને આજનો દહાડો પણ ફીક નહીં હોવાથી, હું

આવતી કાળે આવી તમાગ દેખનાજ તે બારે હકતાલા પાસે તમાગ કહેવા પ્રમાણે દુવા ગુન્તરીગ ॥

આ પછી તેવણ ધાગ પ્રમાણે ખાઈ પી સતના ઘેરે પધાર્યા તેના ગયા પછી પેવા પાવ દોસ્તો જે આ મધળુ બાગીકીયા મમજતા હતા તેઓને, આવતી કાલે શુ બનશે, પેવો શખ્મ કેવી રીતે દુવા ચહાશે, તે જાણવાની ઇતેન્તરી પેદા થવાથી તેઓએ બીજે દીવમે પણ આવવા પેલા ગેડના ઊકગને ડબુવ થઈ ત્યાથી પોતાને ધર ગયા

પાછળથી પેવા દોસ્તોને ખગર પડી કે પેવો શખ્મ ખાઈ પી જેવો પોતાને ધર ગયો તેવુજ, તેના લાડકા ઊકગને અકસમાત થયવો મમજી, તેનું ખાપેવું પીધેવું ઉડી ગયું તેના આ લાડકવાયા ઊકગને મીડી ઉપરથી ગળડી જવાયાં મોડા તથા માથા ઉપર વાગેવું હતું, પણ સારા નમીમે ગલીર પ્રકાગની ઇજા થઈ નહીં હતી ઊક રાની જરા આખ લાગવા પછી પેવા શખ્મની જાયડી તેની પાને આની દીડગની ખગજ અતજ કહ્યા પછી પોતાને હાથે પોતાનોજ કાન ચીમટી તેને કહેવા લાગી કે ' માગ અમરાફ માત પીતા જોવતા હતા કે વખત બે વખતે મોમાથી ખગળ વાણી ન કહાડવી તે મને આજે યાદ આને છે આજે સાજના આપણો આ બહાવો ફીકગે પેવા પાડોસીના દુકતા માથે ઘણી દોડા દોડ કરતો હતો, અને સમજાવવા છતા મન્તી છોડતો ન હતો આથી મારાથી એટલું જોવાઈ ગયું કે 'તુને દોડવા ના ડહું છું તે તું નહીં મમજતો? માથુ મ્હોડું લાગશે ત્યારે તું ઠેકાણે આવશે, એક વખત માથુ મ્હોડું જાગે તો હું ઘણી ખુશી થાઉં ' હજુર નો છે-વો જોલ મારા મ્હોમા હતો તેટલામા તો આપણી મીડી ઉપરથી જે પખ છટક્યો તે જોવાજ ખાતો ખાતો બીચારો છેડ ગ્તાપગ જઈ પડ્યો, અને માથુ મ્હોડું છુદાઈ ગયું હું તો ફક્ત તેનામા ધાક પેસાડવા જોવી હતી, ખરા જીગરથી જોલી દોઉ તો તેની વાત જુલી હતી, પણ ખાતો કેથુ 'ઝગનુ જોસવુ અને તાડનુ પડવુ થઈ ગયું ' મે તો આજથી કાન ચીમટ્યો છે કે ફરી

ખરાબ વાળી મોંમાંથી નહીં કહાડું,” એટલું જોતી તેણી એકવાર વધુ પોતાનો કાન તીવ્રતી પોતાના દીકરાની ચારવાર કરવા દોડી ગઈ.

આ પછી પેલો શખ્સ સુવા ગયો, પણ તેને ઉંઘ આવતી નહીં. આખી રાત તરેહવાર વિચારે તેને આવવા લાગ્યા. તે વીચાર કરતો કે “જેમ મારી ઓરતની વાણી અચળુચ ખરી પડી, તેમ આવતી કાલે હું પેલા શેઠનું દુઃખ મારી ઉપર આવવા માટે જે દુવા યુગ્મરૂં તે ખરી તો નહીં પડી જાય? તેનું નેહસ્ત રગતપીન મને તો નહીં થાય? આ યુગ્મરૂં દુઃખ મને થયું તો મારાથી કેમ ખમાશે? વળી હું તો ધારતો હતો કે હું કાંઈ દુવા ખરાં છગરથી માંગનાર નથી માટે તે કદી પણ તે ખર આવેજ નહીં, પણ મારી ઓરતના મહોલમાંથી નીકળી ગયલી વાણી ખરાં અંતઃકરણમાંથી નીકળેલી ન હોવાં છતાં તેજ ધડી તે જોઈકાર રીતે જોલેલી વાણી પણ ફળી તો પછી માફ જોલવું પણ ખર આવે, અને પેલા શેઠનું દુઃખ મને થાય, તો હું કેમ કરીશ? મને તો હમણાંથીજ ધુજરાં ચડે છે, તો પછી દુઃખ કેમ ખમાઈ શકશે?

આવા વીચારોથી તેના હોંશ કોચ ઉઠી જવા લાગ્યા, અને શું કરવું તેની તેને કાંઈ સમજ પડી નહીં. ઉંઘ ન આવવાથી તે વહેલોજ ઉઠી, નાહી ધોઈ, ઉપલાજ વીચારમાં બેઠેલો હતો, તેવામા પાસેનો પેલો મસ્તાન છોકરો જેની સાથ રમતાં પોતાનો લાડકો છોકરો પડી ગયો હતો તે ત્યાં આવી લાગ્યો. આ છોકરાનો અવાજ સાંભળતાંજ પેલા શખ્સનો દીકરો જે જીછાને સુતેલો હતો તે તેને પોતાની પાસે જોલાવવા લાગ્યો. આથી પેલો શખ્સ પોતાનાં બહાલા દીકરાને કહેવા લાગ્યો કે “જે દીકરા, આ પાસેના દુકતા સાથે તું ના રમ, એ ઘણોજ મસતાન સેતાન જેવો છે, અને એની મુજમાં ચાંલતાં તું હાડમાર થશે. આ સેતાન છોકરાને લીધે તો તું કાલે ગળડી પડ્યો, અને હમારા હોંશ કોશ ઊસડી નાંખ્યા, અને હજુરતો તું એને તારી પાસે જોલાવે છે.” આથી પાસેનો છોકરો તો ગુપચુપ ચાલીજ ગયો. પણ પોતાનો ત્રણ ચાર વર્ષનો આ એકુશ જે ઘણોજ જોલકણો હતો તે

પોતાના બાપને નીરદોષપણામાં તરેહવાર સવાલો પુછવા લાગ્યો. તે બોલ્યો “ બાવાણ, આ છેકરો સેતાન જેવો કાંય ? સેતાન તે કોણ ? સેતાનખી ઘણી મસતી કરે છે કે ? તે કોઈ વખત પડી નહીં જતો કે ? તે કહાં રહે છે ? બાવાણ, એને અહીં બોલાવો હું જોઉં કે તે આખો દહાડો મસતીજ કર્યા કરે છે. ? તે શું મસતી કરે છે ? ”

આ છેલ્લા સવાલનો બાપે દમમાંજ જવાબ દીધો કે “વળી શું મસતી કરે, પેલા દુકતાની માફક એને ફરારે, પેલાને મારે, પેલાને નાંખી દે, કોઈનું છુટી લે, કોઈને આગતરી પાડે, એમ દુન્યામાં તોફાન મચાવે. ”

બુચો બોલ્યો “ એક ડોસો આગતરી છે તેને મળવા જંતું છું એમ કહી તમો ઘડી ઘડી સાંજનાં જાઓ છો તે ડોસાનેખી આજે સેતાનેજ આગતરી પાડ્યો કે ? પાસેના છેકરાની માફક આ સેતાનને ખી ધમકાવીને પેલા ડોસા આગલથી કહાંડી કાંય નથી મુકતા ? ”

આ સમજતાંને વાર પેલા શખસને અચબુચ કાંઈ ખ્યાલ આવ્યો. આથી થોડો વખત વિચાર કરવા પછી તે ખુશીમાં આવી ગયલો જણાયો, અને મન સાથે કહેવા લાગ્યો કે “ આજે મને મારા ચેકુશે મારી મુશકેલીમાંથી ઉગાર્યો છે. ”

માંજનાં ખુશ થતો પેલો શખસ પેલા શેઠને ત્યાં ગયો. એર આફ્રીયત પુછ્યા પછી પેલા શેઠ કાળની વાત યાદ દેવાડતાં બોલ્યા “ મારા બહાલા દોસ્ત, તમારો તો જોટલો ઉપકાર માતું તેટલો થોડો છે. જો કે તમોને તો તમારા વીચાર પ્રમાણે ફાયદોજ થનાર છે, તે છતાં આજે કોણ તમારી માફક એકનું દુઃખ પોતા ઉપર લેવા તૈયાર થાય ? આજે તો સૌ વગર દુઃખ ખમવે બેહસ્તનું ઉમદા મુખ મેળવવા તમાર થાય. પણ એતો તમારા જેવા પરદુઃખલજન દોસ્ત હોય તેજ સમજે કે દુઃખ વગર કાંઈ બેહસ્તનું વધુ ઉત્તમ મુખ મલતું નથી. કેમ, હવે પેલી દુવા સુળરવા સાડ તમારે માટે તૈયારી કરે ? ”

પેલા શખે ઠંડે જીવે જવાબ દીધો કે “તમોને શું કહું મારા મુરખી શેઠ, સાડું થયું જે મેં કાલે જોદા પાસે પેલી દુવા નહીં માંગી, નહીં તો બધી મહેનત પાણીમાં જતે. મારી મહેનત પાણીમાં જતે તે તો સમજ્યા, તમારા જીવને રાહત થાય તે સાથે સરખાવતાં મારા જેવાની મહેનત કાંઈ બીસાદમાં ન ગણાય, પણ જો મેં કાલે તમોએ કહેલી દુવા ગુજરી હતે તો તમો શેઠને બીચારાને અત્યંત ખમવું પડતે, અને હાલ કરતાં બેવડું દુઃખ તમોપર આવી પડતે. તમારું હાલનું દુઃખ મારાથી જોવાનું નથી, જોતાં મારું જીવર અંદરથી કપાઈ જાય છે, તો પછી એથી બેવડું દુઃખ તમોપર પડેલું હું કેમ જોઈ શકતો? એ તો કાંઈ જોદાએજ જોયું, તમારા વડાઓના પુત્ર આડે આવ્યાં હશે તેથીજ મને ઘર ગયા પછી એવો વીચાર આવ્યો કે વગર તકમીરે દુન્યામાં લોકો ઉપર જે દુઃખ આવી પડે છે તે જોદાજ પાડતા હશે કે કેમ તે જરા ધીરજથી પહેલા તપાસું તો ખરો. અરે મારા શેઠ, મારું થયું જે આ ગાખદ ઉપર વિચાર કરવા બેઠો, કારણ કે થોડો વખત મુઘી લાંબો વિચાર કીધા પછી બીલોરની માફક સ્પષ્ટ રીતે એનું ખરું કારણ માલમ પડી આવ્યું. આપણે જોદાને નાહકના બદનામ કીધેલા કે દુન્યા ચલાવવા તેવણને કેટલાકો ઉપર દુઃખ પાડવું પડે છે. જે જોદા એવા દયાળુ કે લોકોની તકસીર પોતાનાં રહેમ દીલથી માફ કરે તે જોદા વગર તકમીરે કોઈને દુઃખી કરે એ બનેજ કેમ? પણ કોણ જાણે કાલે મારી શુદ્ધ ક્યાં જતી રહેલી હતી. જોદા તો એવા ઇનસાફી અને દયાળુ છે કે કોઈની ઉપર પણ પોતે જફા પાડેજ નહી. પણ માણસ ઉપર દુઃખનો વરમાદ વરસાવનાર તો પેલો નાપાક સેતાન છે. ધ્યાનત હોજો એવા હારેમન સેતાન ઉપર, એજ બદકાર આપણી ઉપર વગર કારણે સીતમ ગુજરે છે. જોદા બધું જોઈ શકતા હોવાથી તેવણને જેવી ખબર પડે છે કે પેલા હારેમને ફલાણાને વગર કારણે દુઃખી કીધો છે, તેજ વખત તેવણ પેલા બીચારા દુઃખ-ખમનારને ધ્યાનમાં રાખી તેના ગુજરી જવા પછી, જો તેને પાપ ન કર્યો હોય તો, તેને ખમેલા દુઃખના બદલામાં તેને બેહિસ્તમાં વધારે મુખ આપે છે. જેવું

મે દુ ખતુ આ ખરૂ કારણ બહુ, અને જેવી મારી ખાતરી થઈ કે દુ ખનો દેનાર તો સેતાન છે તેવીજ મે તો તમે શેઠને તમારા દુ ખ માથી જાણાવવાની આશા છોડી મે તરત જોઈ લીધું કે તમારૂ દુ ખ મને આવે એવી દુવા માગવામા કાંઈ વજ્રુ નહી સેતાન જો એમ ખીજનુ કહેતુ સમજતો હોય, અને તે પ્રમાણે વર્તતો હોય તો પછી તેને મેતાન કોણ કહે? એતો પોતાની જાતપર જઈ કાંઈ કહે તેવી ઉત્કટુજ કવ્વાનો આ વિચારથી પહેલાતો મને ધુજશ અકુડી આવ્યા, પણ પછી મનને શાત કરી ઉપવી દુવા ગુન જતા મને અટકાવા માટે હુ ખોદાનો આભાર માનવા લાગો, ઝાજુ કે જો મે કાવે તમારૂ દુ ખ મારી ઉપર લઈ લેવા દુવા ગુનગી હતે તો મેતાને તો ચીડમા આવી જડ ખોદોસના માર્યાએ તમે મુરખી ઉપર વધુ સીતમ પાડ્યો હતો, અને મારે લીધે તમે શેઠનુ દુ ખ વધેતુ જાણી હુ તો હુળનીજ ગયો હતો, અને મારો જીવ તો ધ્યારનો કળજ થઈ ગયો હતો મને તો આપણા જોડિતા વડવાઓના પુન આઠે આવેલા લાગે કે "

• આ તોફા-દલીલ સમજ્યા પછી પેવા શેઠથી વધુ વખત તામોશ નહીં થઈ શકાવાથી તેવણુ ભરમ ખુવો કહી ખોલ્યા "તમે પોતે સુખી તથા તનદુરસ્ત હોવાથી, ખોદા દુન્યા ચલાવવા વગર કારણે એકને દુ ખી કરે એ વાત તમોને પહેલા વાજખી લાગી હતી પણ એક દુ.ખી માણુસને તેની ઉપર પડતુ દુ ખ વાજખી લાગતુ હશે કે ગેવાજખી તેનો ખ્યાલ તમે કરી શક્યા ન હતા પણ દુન્યા ચલાવવા માટે વગર તકમીરે એકની ઉપર જન્મથીજ દુ ખ આવી પડે છે તે તદ્દન વાજખી છે એમ જે તમે માનતા હતા તે તમે ખરા અત કરણથી માનતા હતા કે ખાલીજ ખોલતા હતા તે તપાસવા માટે મે જ્યારે તમોને અરજ કીધી કે મારૂ દુ ખ તમોને આવે એવી દુવા ખોદા પાસે માગો ત્યારે તેમ કરવાનો જીવ ન ચાલવાથી, અને તમોને કદાચ ખરેખર મારૂ દુ ખ ખમવુ પડે તેની ખોક લાગવાથી, તમે આજે મેતાનનો નવો ખુદો લઈ આવ્યા છેયો પણ આ

જોર'ગો લગાવવાથી તમે જેમ ધારો છો તેમ જોદા દયાળુ થરતા નથી. જોદા ઇનસાફી તથા દયાળુ હોવાથી તેવળુ વગર તકમીરે કોઇ ઉપર દુઃખ પાડેજ નહીં, પણ દુઃખનો પાડનાર મેતાન છે એમ કહી તમે જોદાને દયાળુ તથા ઇનસાફી માણેત કરવા જતાં મેતાનને વચમાં લાવી તે અર્થ શક્તિવાન જોદાનો દરજ્જો મામે ઓછો કરાછો. જો જોદા દયાળુ હોય તો પોતે કોઇને વગર તકમીરે દુઃખ ન દે એટલુંજ નહીં, પણ મેતાનને પણ કોઇને વગર તકમીરે દુઃખ દેવા ન દે. મેતાન જે વખતે ધીજીને વગર કારણે દુઃખ દે તે વખતે જોદા વચમાં આવી તેને તેમ કરતાં ન અટકાવે તો પછી જોદા દયાળુ કેમ કહેવાય ? વળી જો જોદા મેતાનને તેનાં જુરાં કામથી અટકાવી ન શકતા હોય તો તેવળુને સર્વ શક્તિવાન કેમ કહી શકાય ? વળી મેતાનને જુરાં કામ કરતો અટકાવવાની શક્તિ જોદામાં હોવાં છતાં તેવળુ તેને અટકાવતા ન હોય તો જોદાને ઇનસાફી કેણુ કહે ? તેવળુનો ઇનસાફ અદલ કેમ કહેવાય ? મેતાનને લગતી તમારી આ તોફા દલીલ ઉપજી તો જોદા નથી અર્થ-શક્તિવાન કરના, નથી ઇનસાફી માણેત થતા, કે નથી દયાળુ સીધ થતા. તમારો આજનો તકલીફી બચાવ આપણાં સર્વશક્તિવાન જોદાને નાપાક મેતાન કરતાં પણ ઓછી શક્તિવાળા ઠેરવે છે.”

આ સમજી જેમ દુગતુ' માણુમ ફીલુને વળગે તેમ પોતે ઉઘાડો પડી ગયાથી પોતાની આ ખીજ તકલીફી દલીલને ચીવટપણે વળગી રહેવાની નેમથી પેલો શખ્સ જોડ્યો, “જોદાની શક્તિ તો મેતાન કરતાં બેશક વધુજ છે. કારણ કે જોદા તો છેલ્લે મરવાળે, યાને દુન્યાની આખેરીએ છૂતવાવાજ, અને મેતાન તો ઉધે મરતક પડવાનો, અને આખરે રાસ્તીવીજ ફેતેહ થવાની =

આ સમજી પેલા શેઠ જોડ્યા, “જો મેતાન છેલ્લે, યાને દુન્યાની આખેરીએ, ફના થવાનો હોય તો તેમાં હાલ માફ થું વળુ ? હમણાં મારી ઉપર વગર કારણે આવી પડેલું દુખ જો મેતાનજ પાડતો હોય, અને વળી હાલ જે વખતે તે મને દુખ દે છે તે વખતેજ

ખોદા તેને અટકાવવાને બદલે જો મારી ઉપર દુઃખ પાડવા દે તો હું મને હાલ ગેરઇનસાફ મળતો ન સમજી તો બીજું શું સમજી? એમાં ઇનસાફ મળતો હું કેવી રીતે જોઈ શકું? ખોદા હાલ જો સેતાનને ગમે તેમ મારી ઉપર જીવમ પાડવા દે તો હું તેવણને દયાળુ અને અદલ ઇનસાફી કેમ જોઈ શકું? મારી ઉપર દુઃખ પડી રહે, હું 'શુન્દરી જતલ', ત્યારપછી કંઈક જમાના રહી દુન્યાની આખેરીએ સેતાન નાશ પામે તેમાં હાલ મારું શું ઉઘડયું? જો હમણાં તમોને કોઈ વગર કારણે ખુબ કેશરી-પાક જમાડતું હોય, અને તમારી ઉપર તરેહવાર જીવમ તે શુન્દરતો હોય, તે જોઈ તરત વચમાં પડી તમોને માર ખાતા બચાવી લેવાને બદલે જો હું ઠંડ પેટે કહું કે 'કાંઈ ફીકર ના કરતો હોસ્ત, હાલ તો તે જેટલો જીવમ શુન્દરે તેટલો મુંગે મોંડે ખમ્યા કરજે, પછી તું જોજે તો ખરો કે ચોક્કસ વખતમાં એ જોને ફેળે પુગશે,' તો શું તમો સંતોષથી એનો માર તથા જીવમ ખમ્યા કરશો? જેઓ દુન્યામાં શુનાહ કરતા હોય, યા ખરાબ રસ્તે ચાલતા હોય તેઓ ઉપર ખોદાના ફરમાવ્યાથી દુઃખ પાડવાનું કામ જો સેતાન કરતો હોય તો તે વાજબી ગણાય. પણ એમ કહેવું કે વગર કારણે માણસ ઉપર આફત આવી પડવાનું કારણ સેતાન છે તો તે ખોદાઈ અદલ ઇનસાફને, તથા તેવણની જેહદ શક્તિઓને હીણું લગાડવા જેવું છે. વગર તકલીફે માણસ ઉપર હદ બહાર દુઃખ પાડવાથી દુન્યા કેવી રીતે ચાલી શકતી હશે તે હું મમજી શકતો નથી. હું તો આવી પ્રકારનાં દુઃખથી દુન્યાને કાંઈ પણ ફાયદો થતો જોઈ શકતો નથી"

પેલો શખ્સ તુરત બોલી ઉઠ્યો "એમાં દુન્યાને એક મોટો ફાયદો થાય છે, અને તે એ કે એકને દુઃખી થતો જોઈ બીજા હલ-રેને તેથી ધડા મળે છે. વગર તકલીફે એક શખ્સ ઉપર દુઃખ આવી પડવાથી જેમ એક હાથ ઉપર તેને એળંગાને ખમવું પડે છે તેમ બીજા હાથ ઉપર એકને નહીં પણ હલરેને તેથી ધડા મળ્યાથી ફાયદો થાય છે."

આ સાંભળી શેઠ બોલ્યા “તમે વગર વીચાર કરવે ન્યારે એકદમ બોલો છો કે એકને દુઃખી થતો બેવાથી હબદોને ધડા મળે છે, ત્યારે તો મેહુરજાની કરી મને જરા બતલાવશો કે મને વગર તકસીરે જન્મથીજ આવો દુઃખી થતો બેઈ તમોને શું ધડા મળ્યો? ને એક શબ્દસંખુડું કામ કરે, યા આડે માર્ગ ચાલે, અને તેથી તે દુઃખી થાય તો તેમાંથી ધડા મળી શકે, અને તે ધડા એજ કે જેમ પેલો શબ્દસંખરણ રહેતે ચાક્યાથી દુઃખી થયો તેમ જો આપણે પણ ખુરી ચાલ ચલાવીશું તો એનીજ માફક દુઃખી થઈશું. પણ મારા બાળમાંતો ન્યારે મને જન્મથીજ રગતપીતથી દુઃખી કરવામાં આવ્યો છે ત્યારે તેમાંથી તમે શું ધડા મેળવી શક્યા? હા, કદાચ એમ ધડા મળી શકે કે ‘જોદાનો કારભાર અંધેર છે, મરણ-મા આવે તેને સુખી બનાવે; સુખ દુઃખનો આધાર ખુદરતનાં ફાંટાં ઉપર લટકેલો છે; હાલ તમે સુખી છો તે માટે તમોને તમારોજ આભાર માનવો બેઈએ કે તમે ખુદરતનાં ફાંટામાં સપડાઈ દુઃખી થયા નથી.’ આજ તમારો ધડા કે? હા એનેજ જો તમે ધડા કહેતા હોવો તો તે અલબત્ત મળી શકે છે, બાકી ખરો ધડા તો એવા દેખીતા જેર ઇનસાફમાંથી મલતો નથી.

“મારી ઉપર વગર તકસીરે જન્મથીજ આવી પડેલા દુઃખને હું જેરવાજળી ગણું છું તે એટલાજ માટે કે તમેજો તે માટે જે ખુલાસો કીધો છે કે જોદા પોતે, યા સેતાનની મારફતે, વગર તકસીરે લોકો ઉપર દુઃખ પાડે છે તે જોલાસા પ્રમાણે જોતા મારી ઉપરનું દુઃખ જેરવાજળી માખેલ થાય છે. પણ જો કોઈ એના કરતાં મારો ખુલાસો આપી શકે, યા જો કોઈ એમ બતલાવી શકે કે મારી ઉપર જન્મથીજ આવી પડેલું દુઃખ મારી પોતાનીજ કાંઈ તકસીરને લીધે છે, તો પછી આ માફ દુઃખ હું વાજળી ગમગા-હું મારા દુઃખને માટે જોદાને જદલામ કરવા માંગતો નથી. જોદા કોઈ પણ નેમ માટે—પછી તે નેમ ગમે એટલી બુલંદ હોય તે છતાં—વગર તકસીરે કોઈને દુઃખી કરે, યા એવળુના અદલ

અમલમાં બીજા મારફતે કાંઈને દુઃખ પુગાડવા દે. એ માનવા માફ અંતઃકરણ કણુલ કરતું નથી. તમારી દલીલથી મને તો શું, પણ કાંઈ પણ દુઃખી માણુમને, દીકરાઓ મળે એવું હું ધારતો નથી. હા, તમારી દલીલ તમારા જેવા મુખી માણુમને વગર વીચારે એકદમ વાજબી લાગે એ જાનવા ભેગ છે. પણ એક મુખી વીચારવંત માણુમ ને દયાળુ અને બીન સ્વર્થિ સ્વભાવનો હોય તો તે તમારી દલીલ કદી પણ વાજબી જાણવશે નર્તી. જેની ઉપર લીલી મુક્કી પડી હોય, જેને તડકો મીઠું નેચું હોય, જેની ઉપર મુખ દુઃખ વીતેલું હોય, તેજ સુકલેઓની મુગટેલી અને દુઃખાના દુઃખનો ખરો ખ્યાલ કરી શકે, પણ તમારા જેવો એક મુખી માણુમ જેને દુઃખ દરદોનો અનુભવ હાલ મર્યો નથી તે ગ્રખસ એક જન્મથીજ દુઃખી માણુમને પોતાનાં દુઃખ માટે કેટલું લાગતું હશે તેનો ખરો ખ્યાલ કેમ કરી શકે?

“જ્યારે આપણી પોતાની તકમીરને લીધે આપણને દુઃખી થવું પડે છે ત્યારે આપણે મુંઝે મહોંડે તે દુઃખ ખમીએ છીએ, અને એ દુઃખ વીશે કાંઈ આગળ જરાક પણ ફરીઆદ કરતા નથી. કારણ કે આપણે જાણીએ છીએ કે જો આપણે કાંઈ આગળ ફરીઆદ કરીશું તો તે તરત જોલી ઉઠશે કે ‘તમારે ફલાણી તકમીર કીધી ત્યારે તમને દુઃખ ખમવું પડે છે કેની?’ એટલા માટે એજ પ્રમાણે જો હું પણ એક વખત જાણું કે મારી ઉપરનું હાલનું દુઃખ મારીજ તકસીરને લીધે છે તો હું માફ દુઃખ મહોમાંથી એક વરાળ પણ કહાડ્યા વગર ધીરજથી ખમી શકું. પણ માફ દુઃખતો મારા જન્મનુંજ હોવાથી મેં તકમીર ક્યારે કીધેલી હોવી જોઈએ? જો દુઃખ પડવાની અગાઉ મેં તકસીર કીધી હોય તો તે તકસીર મારા જન્મની અગાઉ કીધેલી હોવી જોઈએ. પણ તે કેમ જાને? જન્મ લેવાની અગાઉ તકસીર ક્યારે કીધી હોય? કેટલાકો માને છે તેમ જો માણુમના રવાનને પોતાની કરણી પ્રમાણે મુખ દુઃખ ખમવું પડતું હોય તો મારા આ જન્મની અગાઉ પણ, કેથે જીંદગી મુખ-

દેલી હોવી નોંધએ, જે વખતે કીધેલાં ખુરાં કામને લીધે મને હાલ દુઃખ ખમવું પડતું હોય. ને એમ હોય તો તેમાં હું ગેરમનસાક્ષી નોંધ શકતો નથી. પણ આ માનવામાં જે શંકા ઉઠે છે. પેહેલી એ કે રવાન આપણી આ પૃથ્વી ઉપરજ જન્મ લેતું હશે કે કોઈ બીજા ગૃહ ઉપર પણ જન્મ લેતું હશે, અને એમ જન્મ કેટલી વખત લેયા કરતું હશે, અને તેમ કરવાની મક્કસદ શું હશે. આ શંકા તુરત યેળા મને ઝાઝી મુશકેલીમાં લાવી નાંખતી નથી, કારણ કે તેની સાથે મારા દુઃખને ઝાઝું લાગતું વળગતું નથી. પણ મારી બીજી શંકા મને ઘણી વખત શુચવણમાં લાવી નાંખે છે, અને તે એ કે મારા રવાને આગળ જ્યાં પણ જન્મ લીધો હોય ત્યાં જે સારાં નરસાં કામો કીધાં હોય તે મને હાલ યાદ કેમ નથી આવતાં ? ને મારા રવાને આગળ કીધેલા ખુરાં કામને માટે મને હાલ જન્મથીજ દુઃખ ભોગવવું પડતું હોય તો તે ખુરાં કામોની યાદ હાલ મને કેમ નથી રહેતી ? ”

આ સવાલોનો સંતોષકરક ખુલાસો પેલા શખ્સ પાસેથી મેળવી ન શકાવાથી ગેલા શેઠ ઉદાસ જણાવા લાગ્યા. આથી પેલા પાંચ દોસ્તો જે સઘળું જે દીવસ થયા ધ્યાનથી સમજતા હતા તેઓ પેલા શેઠ આગળ આવી તેવણને દીલાસો દઈ તેવણની પેહેલી શંકા દુર કરવા માટે ઘણી ધીરજથી તેવનને દુઃકમાં પ્રગટીકરણનો કાયદો સમજાવવા લાગ્યા. માણુસનાં અમર તથા નાશવંત તત્વો, ખાકી તેમજ બીજા, શુક્ષ્મ શરીરો, તથા રવાનનું તેની માર-ફતે આગળ વધવું, એ સર્વે બાબદ તેવણને સમજાવવામાં આવી.

એક દોસ્ત પેહેલા સવાલનો જવાબ આપતા બોલ્યો, “આપણને આજ પૃથ્વી ઉપર અનેકવાર જન્મ લેવો પડે છે. કારણ કે બીજા ગૃહો ઉપર પ્રગટીકરણ બુદ્ધ પ્રકારનું હોય છે. આપણું પ્રગટીકરણ પુરું થાય નહીં ત્યાં સુધી આપણ માણુસ જાતને આ પૃથ્વી ઉપર ફરી ફરી જન્મ લેયા કરવો પડે છે એમ પેગમ્બરે, મહાત્માએ, તથા રૂખીઓ પોતાના બતી અનુભવથી કહી ગયલા છે. ”

રવાનના આગળ જન્મમાં કીધેલાં કાંમો આપણને હાલ યાદ નથી રહેતાં તે વીશે બોલતાં એક દોસ્ત કહેવા લાગ્યો કે “યાદ-દાસ્ત શુ છે, યાદદાસ્ત કેમ જન્મ પામે છે, તેનું જ્ઞાન થવાથી ઉપલ્પી મુશકેલીની સમજ મેળવી શકાશે. આપણી છાંદગી દરમ્યાન જે કાંઈ બનાવો આપણી નજર આગળ બને છે, યા જેનું જ્ઞાન આપણી પાંચ ઇન્દ્રિયો મારફતે આપણને થાય છે, તે સર્વે બનાવો બનતી વખતે ચોક્કસ પ્રકારની મુજલ્લીઓ (vibrations) આપણા ખાકી તેમજ સુક્ષ્મ શરીરમાં થાય છે. દાખલા તરીકે જ્યારે એક પહાડનો દેખાવ આપણે નીહાણીએ છીએ ત્યારે તે પહાડની દરેક વસ્તુમાંથી ચોક્કસ જાતની મુજલ્લીઓ ઇથરની મારફતે આપણી આંખ ઉપર પડે છે. આથી આંખના ચોક્કસ ભાગમાં ઉત્પન્ન થતાં અનુકુળ મુજલ્લી ઉત્પન્ન થાય છે. આ ખાકી શરીરમાં ઉત્પન્ન થયેલી મુજલ્લી બીજા શરીરમાં પણ એનેજ લગતી મુજલ્લીઓ ઉત્પન્ન કરે છે, યાને ‘ઇથેરીક,’ ‘એથર,’ ‘મનસીક,’ તથા ‘કારણ’ શરીરમાં અનુકુળ મુજલ્લીઓ ઉત્પન્ન કરે છે, અને છેલ્લે જ્યારે આપણા ‘રવાનીક કીરણ’*માં ઉપલા પ્રકારની મુજલ્લી ઉત્પન્ન થાય છે ત્યારે આપણને તે દેખાવનું જ્ઞાન થાય છે. આ સર્વ ક્રીયા ઘણીજ ઝડપથી થાય છે. હવે ‘રવાનીક કીરણ’ માં એવો ગુણ છે કે કોઈ પણ જાતની બાહ્યરની મુજલ્લી તેનામાં કેટલીક વખત થવા પછી તેજ જાતની મુજલ્લી તે પોતે પોતામાં ઉત્પન્ન કરી શકે છે. વળી આપણા રવાનનું આ ‘કીરણ,’ ‘મનસીક’ તેમજ બીજા શરીરમાં આવે અનુકુળ મુજલ્લી પોતા તરફથી ઉત્પન્ન કરી શકે છે. યાને જે જાતની મુજલ્લીઓ પહાડ જેવાથી આપણા શરીરમાં ઉત્પન્ન થઈ હતી તેજ જાતની મુજલ્લીઓ આપણું ‘રવાનીક કીરણ’ જ્યારે આહો ત્યારે પહાડ જેવા વગર આપણા શરીરમાં ઉત્પન્ન કરી શકે છે. આ જાતની મુજલ્લી આપણા ખાકી શરીરમાં પાછી થતાજ આપણને પેલા પહાડની યાદ આવે છે. જે જાતની મુજલ્લીઓ આપણા શરીરમાં તેમજ ‘રવાનીક કીરણ’ માં આગલ કરવામાં આવી હોય તેજ જાતની મુજલ્લીઓ આપણાં

ખાકી શરીરમાં તેમજ પોતામાં પાછી ઉત્પન્ન કરવાને જે ગુણ આ 'રવાનીક કીરણ' માં છે તે ગુણ આપણી ખાકી યાદદાસ્તનું મુળ છે. પણ જે જાતની ધુજળીઓ આપણા શરીરમાં તથા 'રવાનીક કીરણ' માં કરવામાં આવેલી ન હોય તે જાતની ધુજળીઓ આપણું 'રવાનીક કીરણ' ઉત્પન્ન કરી શકતું નથી. એટલાજ માટે જે બનાવો આપણી આ જીવંતીમાં બન્યા હોય, અને જેની ધુજળીઓ આપણા શરીરમાં કરવામાં આવી હોય, તેજ બનાવો આપણે યાદ કરી શકીએ છીએ.

“ મરણ પછી ‘એસલ દુન્યા,’ તથા ‘મનસીક દુન્યા’ ના રૂપ વિભાગમાંથી પસાર થયા પછી જ્યારે આપણું ‘રવાનીક કીરણ’ અરૂપ વિભાગ ઉપર આપણાં રવાનમાં મળી જાય છે ત્યારે આ જીવંતીમાં બનેલા તમામ બનાવોમાંથી જોઈતો અનુભવ રવાન મેળવે છે, અને આ દુન્યામાં પાછુ જન્મ લેતી વખતે રવાન પોતાનું ‘કીરણ’ જ્યારે આપણાં શરીરમાં મોકલે છે ત્યારે તે ‘કીરણ’ આગળા જન્મના બનાવોમાંથી મેળવેલો અનુભવ રૂઢાની શક્તિઓ (faculties) તથા ખાસીયત તરીકે પોતાની સાથે લાવે છે, પણ આગળા જન્મમાં બનેલા બનાવોથી ઉત્પન્ન થયેલી ધુજળીઓ આ જન્મમાં પાછી ઉત્પન્ન કરવાની શક્તિ તેનામાં હોતી નથી. યાને આગળા જન્મમાં બનેલા બનાવોની જે ધુજળીઓ તે વખતનું ‘કીરણ’ પોતામાં ઉત્પન્ન કરી શકાયું હતું તે હાલનું ‘કીરણ’ પોતામાં ઉત્પન્ન કરી શકતું નથી, જો કે રવાનમાં તે શક્તિ હોય છે. વળી મરણ પછી ગયા જન્મના શરીરો-‘ખાકી’, ‘ધથેરીક’, ‘એસલ’ તથા ‘મનસીક’-નાશ પામતા હોવાથી આ જન્મમાં બનેલા નવા શરીરો આગળા જન્મના બનાવોની ધુજળીઓ પોતામાં ઉત્પન્ન કરી શકતા નથી. એટલા માટે આગળા જન્મમાં બનેલા બનાવો આ જન્મમાં આપણને યાદ આવતા નથી.

“ ખાકી દુન્યામાં આપણી નજર આગળ જનતા બનાવોથી ઉત્પન્ન થતી ધુજળીઓ આપણાં ખાકી શરીરના જીવંતમાં તેને અનુકુળ

દુઃખીઓ ઉત્પન્ન કરતી હોવાથીજ આપણને ખાકી ભાન થાય છે, અને ન્યારે આપણું ‘રવાનીક કીરણ’ આ જાતની દુઃખીઓ આપણાં લેભમાં પાછી ઉત્પન્ન કરે છે ત્યારે તે જનાવ આપણને પાછો યાદ આવે છે. વળી ખોદાશનામીમાં આગળ વધેલો એક ચેલો, યાને જીવતાં જીવત ખાકી શરીરમાંથી બહાર નીકળી ‘એસલ શરીરમાં’ કામ કરી શકે એવો એક ચેલો, ન્યારે ‘એસલ શરીર’માં કામ કરતો હોય છે ત્યારે ત્યાં તેના ખાકી શરીરના લેભાંતું કાંઈ કામ પડતું નથી, તે ‘એસલ શરીર’ મારફતેજ આ જન્મમાં જનેલા જનાવો યાદ કરી શકે છે. પણ ‘એસલ શરીર’ પણ મોત પછી નાશ પામતું હોવાથી આગળા જન્મના જનાવો તેના આ જન્મના બવા ‘એસલ શરીર’ મારફતે ત્યાં તેને યાદ આવી શકતા નથી. વળી ન્યારે ચેલો આગળ વધી ‘મનસીક શરીર’માં ‘મનસીક દુન્યા’ ના રૂપવિભાગમાં જીવતાં જીવત પુરલાન સહીત કામ કરી શકે છે ત્યારે પણ આજ કારણને લીધે ત્યાં પણ તેને આગળા જન્મના જનાવો યાદ આવતા નથી. કારણ કે ‘મનસીક શરીર’ પણ માણસના શુજરવા પછી નાશ પામે છે. પણ ન્યારે એક ચેલો એટલો બધો આગળ વધેલો હોય છે કે તે પોતાના ‘કારણ શરીર’ માં પુર-ભાનથી અરૂપ વિભાગ ઉપર કામ કરી શકે છે, ત્યારેજ તમામ આગળા જન્મો તેને યાદ આવે છે. કારણ કે આ ‘કારણ શરીર’ માણસના શુજરવા પછી નાશ પામતું નથી. દરેક જન્મમાં ‘રવાનીક કીરણ’ આજ ‘કારણ શરીર’ માં ખાકી દુન્યામાં જન્મ લે છે. આથી દરેક જન્મના જનાવોની દુઃખી ‘કારણ શરીર’ માં પાછી ઉત્પન્ન કરી શકાય છે. ન્યારે રવાન અરૂપ વિભાગ ઉપર ‘કારણ શરીર’ માં કામ કરતું હોય છે ત્યારે તે જીવન ઉપર ‘રવાનીક કીરણ’ પોતાના રવાન સાથે એક થઈ જતું હોવાથી, તથા આગળા જન્મની દુઃખીઓ રવાન આ શરીરમાં ફરી પેદા કરી શકતું હોવાથી, આગળા જન્મના તમામ જનાવો તે ચેલાને આ જિંયા અરૂપ જીવન ઉપર યાદ આવે છે, પણ આગળા જન્મના જનાવોની યાદદાસ્ત તેનું ‘રવાનીક કીરણ’ આ ખાકી દુન્યામાં હજી લાવી શકતું નથી,

કારણ કે તેનું ‘રવાનીક કીરણ’ જો કે ત્રણે દુન્યામાં પુર જાન સહીત કામ કરતું હોય છે તે છતાં નીચલી દુન્યામાં જાન લાવતાં ઉપલી દુન્યાનું જાન તે ખોઈ દે છે. પણ જ્યારે તે ચેલો જીવતાં જીવત સેજ વખત પણ જાન ખોયા વગર ખાકી દુન્યામાંથી ‘એજલ દુન્યા’ માં, અને ‘એજલ દુન્યામાંથી’ ‘મનસીક દુન્યા’ માં પોતાનું જાન લઈ જઈ શકે છે ત્યારે આગળા જન્મના તમામ બનાવોની યાદદાસ્ત તે ખાકી શરીરમાં લાવી શકે છે.

“વળી આ જન્મમાં આપણી આસપાસ બનતા બનાવો વટીક ઘણી વખત આપણને યાદ રહેતા નથી. કારણકે આપણ તે બનાવો ઉપર ઝાઝુ ધ્યાન આપતા નથી. જ્યારે એક બાબત ઉપર પુખ્ત ધ્યાન આપવામાં આવે છે ત્યારે તે વખતે શરીરમાં ઉત્પન થતી મુજલીઓ રવાન સેહેલથી ચાહે ત્યારે પાછી ઉત્પન કરી શકે છે, અને તેથી તે બાબત આપણને લાંબો વખત વેર યાદ રહે છે. પણ જ્યારે એક બનાવ ઉપર પુરતી રીતે ધ્યાન આપવામાં આવતું નથી ત્યારે જે નળણી મુજલીઓ શરીરમાં ઉત્પન થાય છે તે મુજલીઓ રવાન પાછી ઉત્પન કરી શકતું નથી. આથી તે બનાવ આપણને યાદ રહી શકતો નથી.

“માધારણ રીતે કરવામાં આવતા ઘણાં બધાં કામો પુખ્ત ધ્યાનથી કરવામાં આવતા નથી, પણ બેદરકાર રીતે અર્ધા ધ્યાને કરવામાં આવે છે. ઘણીક વખત આપણાં હાથો કામ કરતા હોય છે ત્યારે આપણું ધ્યાન બીજી સતર ગમ ભમતું હોય છે, આથી આ જન્મમાં કીધેલાં કામો વટીક આપણને યાદ રહેતાં નથી. દાખલા તરીકે આપણને જો પુછવામાં આવે કે ગયે વર્ષે આજ દીવસે તમોએ શું કીધું હતું, તમોએ તે આખો દીવસ કેવી રીતે પસાર કર્યો હતો, તો આપણામાંથી આજે કેટલા શખ્સો આ સવાલનો જવાબ આપી શકશે ? જ્યારે હાલ આપણુ દરેક જણ ગયા વર્ષનું જ ખાકી શરીર, તથા લેજુ ધરાવતાં હોવા છતાં ગયા વર્ષના બનાવો આપણને યાદ રહેતા નથી તો પછી ગયા જન્મના બનાવો આપણાં નવા શરીર મારફતે આપણને કેમ યાદ આવે ?”

આ સાંભળી પેલા શેઠ બોલ્યા, “માણસ જાતને તેના ખાકી તેમજ બીજા શરીરો વગર કંઈ પણ બાબદનું ભાન તેમજ યાદદાસ્ત રહેતી ન હોવાથી, તથા ગુજરવા પછી ખાકી શરીર નાશ પામતું હોવાથી, તેમજ વળી હાલ માણસ જાત પોતાનાં ‘કારણ શરીર’ માં પુર ભાન સહીત કામ કરી શકવાને તથા તે ભાન ખાકી દુઃખ્યામાં લાવવાને અશક્ત હોવાથી આપણને આગળા જન્મોના ખનાવોની યાદ રહેતી નથી એમ જે તમોએ સમજાવ્યું, તે મને સમજ પડી છે ખરી, પણ એમ કરવામાં ખોદાની શું મતલબ હશે? કંઈ બીજી તદબીરે આપણને આગળા જન્મો યાદ રહે એવું ખોદાએ કંઈ નહીં કીધું? જો ખોદાએ કંઈ ચુકિતથી આગળા જન્મની યાદ દાસ્ત આપણામાં રાખી શકાય એવું કીધું હોતે તો આપણને ધણો ફાયદો થતે. દાખલા તરીકે જો આગળા જન્મનાં આપણાં ગુરં કાંમે આપણને યાદ આવતે તો આ જન્મમાં તેવાં ગુરં કામે પાછા આપણે ન કરતે. વળી આગળા જન્મમાં કીધેલાં સારાં માઠાં કામે યાદ રહેવાથી તેના પરીણાંમે પણ આપણે અગાઉથી જાણી શકતે, યાને આગલા કાર્યને લીધે આવી પડતા દુઃખ યા સુખ માટે આપણને અગાઉથી ખબર પડી શકતે, અને તેથી તે સુખ દુઃખ માટે આપણે આગળથી તૈયાર થઈ રહી શકતે.”

પેલા દોસ્તે જવાબ દીધો કે “જો આગળા જન્મમાં કીધેલા ગુરં કામે આપણને યાદ રહેતે, અને તે ગુરં કાંમેના પરીણાંમે તરીકે આપણી ઉપર આવી પડનારી આફતો અગાઉથી આપણને માલમ પડતે, તો તે દુઃખ ખમવા, અગાઉથી તૈયાર થવા માટે જે શાંત મનની જરૂર પડે છે તે આપણામાં ન હોવાથી, આફત આવે તેની અગાઉથી સામું આપણે ફીકર અને ધાસ્તીમાં પડતે, અને તેથી આફત ઉપરાંત ફીકર તથા ધાસ્તીથી ઉપજતું દુઃખ પણ સામું ખમવું પડતે. પણ ખોદા પોતાનાં અદલ ઇનસાફ પ્રમાણે જોઈએ તે કરતાં વધુ દુઃખ માણસને ખમવા દેતા નથી. ત્યારે આવતી આફત માટે અગાઉથીજ આપણને ફીકર તથા ધાસ્તીમાં નાખી નાહક વધુ દુઃખ ખોદા આપણને કેમ ખમવા દે? આપણે સારી રીતે જાણીએ

છીએ કે. ને એક જોતીય કોઈને કહે છે કે ‘ તારી ઉપર ફલાણે વર્ષે મોટી બીમારી આવી પડનારી છે જેમાંથી બચવું ઘણું મુશ્કેલ છે ’ તો તે શખસ તે દહાડાથીજ ઘસરાટમાં પડે છે, અને સેહેજ પણ બીમારી આવતાં તે એમજ માને છે કે તેની ઉપર તો પેલી જીવલેન બીમારીજ આવી પડી છે, માટે હવે તો તે મરી જવાનો. આ પ્રમાણે તે અગાઉથી ફીકરે ફીકરે કેટલું દુઃખ તો ફાકટમાંજ ખમે છે.

“ વળી જ્યારે આપણે જાણીએ છીએ કે હાલના જોતીયો મધેથી કોઈજ ખરો હોય છે તે છતાં આપણે એટલા ઘસરાઈ જઈએ છીએ તો પછી જ્યારે આપણાં આગળા જન્મો યાદ રહેવાથી આપણી જીવલેન બીમારી થોડા વખતમાં થોડકસ આવવાનીજ એમ ખાતરીથી જાણીએ ત્યારે તો આપણે કેટલા બધા ઘસરાઈ જઈએ ? એક આફતનાં આવવાની ખબર પડવા પછી તે માટે અગાઉથી તૈયાર થઈ તે આવી પુગે ત્યાં સુધી શાંત મને પોતાનું કામ છેલ્લી ઘડી સુધી વગર ધાતીએ કર્યા કરવાની શક્તિ હોલ જ્યારે આપણામાં મળે નહીં, ત્યારે એવી શક્તિ આવે ત્યાં સુધી આગળા જન્મની યાદ ખોદા આપણામાં કેમ આવવા દે ? આપણે તો આપણાં અજ્ઞાન પણામાં આગળા જીવની યાદદાસ્ત માંગી, આપણનેજ નુકસાન કરવાનું કરીએ, પણ તે મહા દયાળુ ખોદા વગર કારણે આપણને નુકસાન થવા કેમ દે ? આફતોની ખબર અગાઉથી પડવા છતાં તેના આવી પુગવાની છેલ્લી ઘડી સુધી શાંત મને પોતાનું કામ કર્યા કરવાની શક્તિ એક માણસ ખોદાશનાસીમાં ચોક્કસ દરજ્જે પુગે છે ત્યાં સુધી તેનામા આવતી નથી, અને ત્યાં સુધી તેને માટે ખોદાને પુગવાનો સંભવ પણ નજદીક આવતો નથી.

“દરેક શખસને મોટે યા વહેલ્લે, યાને તેના આ જન્મમાં, યા હવે પછીના કોઈ જન્મમાં ખોદાશનાસીનું જ્ઞાન મેળવ્યા વગર છુટકોજ નથી. પણ માણસ જાતને ખોદાએ પુરૂષાર્થ (free-will) આપેલું હોવાથી ત ચાહેતો જીવનો માર્યો ખોદાશનાસીથી હાથે કરી દૂર રહી શકે, અને જાણી જોઈને તેની સામે માય. કેટલાક જન્મો સુધી કમ-નશીબે એવીજ રીતે જ્યારે એક માણસ વર્તે છે, અને તેથી પોતાના

પ્રગટીકગુને જાણી જોઈને આગળ વધવા દેતો નથી, યાને તે પોતાને હાથે એવી હાલતમાં આવે છે કે જેમાં તે એક પણ ભલો વીચાર યા ભલું કામ કરી શકતો નથી, ગોયા તેની રગો ગગ બાધીથી જ ભગ્પુર થઈ જાય છે, ત્યાં તેના રવાનનું 'ક્રીગ્ણ' તેના રવાનથી હ મેશનું છૂટું પડે છે, યાને ગ્વાન માથનો તેનો સળ વ મદાનો બાધ થાય છે, અને તે 'ક્રીગ્ણ' વીખરાઈ જાય છે આવી રીતે 'ગ્વાનીક કીરણ' ના વિખરાઈ જવાને ખોદાશનામીમાં 'ગ્વાનીક કીરણ' નું મોત (Death of the Soul) કહેવામાં આવે છે આ પરીણામ ધણુ જ દુ ખ દાયક લેખાય છે, પણ માગ નશીમે એમ જવડો જ બને છે "

આગળ જન્મના બનાવો હાલ યાદ કાઢ નથી જોતા તે સવા લનો જવાળ પેવા હુ ખી શેઠ પોતાને મતોપકારક રીતે મળેલો જોઈ પેવા દોષ્તોનો ધણો ઉપકાર માની કહેવા લાગ્યા કે "રવાનના આગળ અનેક જન્મો માટેની મારી શક તમાગ ખુવામાં પછી દુર થવાથી મને અત્યંત મતોપ ઉપજ્યો છે રવાનના અનેક જન્મોની કીલસુકીની મમજ પડ્યા પછી મને તે તદ્દન વાજળો લાગે છે, તેનું કારણ એ કે મારી ઉપર જન્મથીજ આવી પડેલા દુ ખના કારણ માટે આ કીલસુકીથી મળતા ખુવાસા શીવાય બીજો દોષ પણ ખુવાસો વાજળી અને ઇનમાફી લાગતો નથી આ ખુવાનો એક દુરઅદેશ અને વીચારવત આદમીને મતોપ આપે છે કાગળ કે એ ખેવામાં પ્રમાણે જોતા ખોદા સર્વ શક્તિવાન, દયાળુ તથા ઇનમાફી માથમ પડે છે, જ્યારે બીજા ખોવામાંઓ પ્રમાણે લેતા કોઈમાં એ, દોષમાં બે, તો કોઈમાં આ ત્રણે શક્તિઓ ખોદા ન ધરાવતા દોષ એમ સાબેત થાય છે એટલા માટેજ તમારો આ ખુવાનો મને વાજળી લાગે છે આથી મને જે માગ હેવામાં આણુદ ઉપજ્યો છે તે માટે તમારો હુ જેટલો ઉપકાર માનુ એટલો થોડો છે "

આ પછી પેવા દોષ્તો ત્યાંથી ઉઠી પોતાને ઘર ગયા, અને થોડા દીવસ પછી પોતાની મુસાફરી આગળ ચલાવી

મકરણ ૨૧ મું.

ગરીબને ત્યાં ફરજ'દાની રેલ છેલ—લખપતિના

એક પુરાં ફરજ'દમું ભર જીવાનીમાં મરણ.

આપણું દોસ્તો એક બીજા શેઢેરમાં જઈ પુગ્યા, જ્યાં તેઓએ મરકારી ડાક બંગલામાં ઉતારો લીધો. તેઓનાં ઉતારાની પામેજ ફરનીચરની એક દુકાન હતી જેના માલેક સાથે આ પાંચ દોસ્તોને ઓળખાણ પડી. આ ફરનીચર વાળાને એક પુરો ભાઈ થોડાજ દીવસ ઉપર શુજરી ગયલો હોવાથી તે ઘણો દીલગીર તથા ઉદાસી રહેતો હતો. દુન્યા તેને અળખામણી થઈ પડી હતી આથી પેલા દોસ્તો જ્યારે તેને દીલાસો દેતા, તથા તેને ગમ સુકી દેવા શીખામણ દેતા ત્યારે તે જવાબ આપતો કે “મારો ભાઈ જે સાધારણ સ્થીતીમાં શુજરી ગયો હતો તો મને એટલો ગમ ન ઉપજતો, પણ મોટી આફત વચ્ચે એવી તો કંગાળ અને યુરી અવસ્થામાં તે શુજરી ગયો છે કે તે યાદ આવતાંજ મને ધણું લાગી આવે છે.”

આ ઉપરથી પેલા દોસ્તો તેને તેના ભાઈનો હેવાલ પુછવા લાગ્યા, જે આપતા તે બીજાએ બોલ્યો, “મારો ભાઈ, તથા ભોળાઈ પહેલ્લાં કેટલોક વખત ઘણું સુખ ચેનમાં રહેતાં હતા તેઓ પિસે ટકે સુખી હતા, એટલુંજ નહીં, પણ દુન્યાની સર્વે જોઈતી ચીજો તેઓ પાસ હાજર હતી ટુંકમાં તેઓને કોઈ વાતની કમી નહી હતી.

પણ આ સર્વે દોલત અને સુખ ભોગવવા માટે તેઓને એક પણ ફરજદ ન હતું. આથી રાત અને દીવસ બેઉ માટી બેયર એક ફરજદની વૃદ્ધિ થવા માટે દુવા માંગતાં હતાં. આખરે ઘણાં વર્ષો વીતી ગયા બાદ આસરે પચાસેક વર્ષની માટી ઉમ્મરે તેઓને ત્યાં એક ફરજદનો જન્મ થયો હતો. આ એક પુરા ફરજદ ઉપર ખુદરતી રીતેજ બંને ઘણો બહાલ ધરાવતાં હતા, તેની પછવાડે ગોયા દીવાના બની જતાં હતાં. પોતાનાં છોકરાનાં મ્હોંમાંથી પડતો બોલ તેનો બાપ ઉચકી લેતો હતો, કે જેથી તે કોઇની મળખ મર દલગીર ન થાય. પોતાની દોલત તેને શોખવવા લખાવવા, તથા તેના દરેક સુખને માટે તે કાંકરાની માફક વેરતો હતો. જો તે શેહેજ માંદો પડતો તો તેના હોંસ કોસ ઉડી જતા, તથા તે હાવરો બાવરો બની જતો હતો. શેહેજ બીમારીની વખતે પણ કાબેલમાં કાબેલ દાક્ટરો ઉપર તેડાં પર તેડાં જતાં હતા. દીકરાની બીમારી વખતે પોતે જાતે રાત દીવસ તેની સારવાર કરતો હતો, એટલુંજ નહીં, પણ તેને સારો કરવા માટે પોતાનો જીવ આપવા પણ તૈયાર થતો હતો. આવા હદ બહાર ખ્યારથી તે પોતાના બહાલાં ફરજદને ચહાતો હતો.

“તેનો આ દીકરો પણ ઘણોજ હુંશીઆર, ચખરાક, ચાલાક, સ્થાણો અને દયાળુ હતો. તે સર્વે સાથ નરમાસથી, તથા ઘણાજ માંયાળુ, અને હાલમ દીલથી વર્તતો હતો. આવી રીતે સૌનો ખ્યાર તેણે જીતી લીધો હતો. આથી માળાપ પણ ઘણાં હરખાઈ જતા હતાં. પણ ત્યાર પછી મારા ભાઈ બોબાઈનો જરગસ્તે દીવસ આવી લાગ્યો. પેલું ફરેસતાઈ ખસલતનું ફરજદ સ્હેજ બીમારી ભોગવી પોતાના માળાપને માહિતમમાં નાંખી ભર જીવાનીમાં આ ખાકી દુન્યામાંથી ચાલી ગયું. અફસોસ ! તે દહાડા પછી મારા ભાઈને મનશે ગોયા દુન્યાજ ગુજરી ગઈ હતી. તે જરગસ્તે દીવસ પછી મારો ભાઈ એક પણ સુખી દીવસ જોવા પામ્યો ન હતો. તે રડી કંકલી, માથાનાં બાલે બાલ પીંખી નાંખતો હતો. તે ગમમાં સદા ગીરફતાર રહેતો, અને નહીં ખાતો પીતો, ઉઘતો, કે નહીં કોઈ સાથે વાત કરતો. આથી તેની તદ્દસ્તી પણ લથડી ગઈ. વળી એટલી

આફત થોડી દોષ તેમ વેપારમાં તેજ ટાકણે મોટી ખોટ આવ્યાથી તેની સર્વે દોષત પણ ઘસડાઈ ગઈ, અને તે આખા વગ્ગે થઈ ગયો તેને ખાવાના, અને વગ્ગના પણ વાખા પડવા લાગ્યા હું પોતે પણ માગ મોટા કુટુંબનું જેમ તેમ મદા સુખીમતે ગુજરાન કરી શકતો હોવાથી મારા ભાઈને હું મદદ કરી શકતો નહીં હતો આખરે માગ ભાઈને પોતાનો કુશાદે જ ગળો છોડી એક નડાની અધારી ટગાળી સુપડીમાં જઈ ગયેલું પડ્યું, ન્યા આ પ્રમાણે કેટલાક વર્ષો હાથ અકસોમમાં ગુજારી થોડાજ દાનમ થયા તુટેયે જીગરે અને ચીકરે હાથ હાલતે તે આ ફાની જહાન ટેડી ગયો છે ”

અતરે પેવો દુકાનદાર પુષ્કળ ગડવા લાગ્યો, જે પછી તે વધુ ખોળ્યો, “મારા નીરદોષ ભાઈ ઉપર એટલી બધી આફત આવી પડવાનું શું યગણ હશે ? ઘણે વર્ષે ખોદાએ એક ફરજ દ આપ્યું તો પછી તેને બર જીવાનીમાજ પાછો પોતાની દરગાહમાં બોલાવી લેવાનો શું શખખ ? એક ફરજ દ આપી થોડા વર્ષમાજ તેને પાછો બોલાવી લેવાને બદલે ખોદાએ ફરજ દ નહીંજ આપ્યું હતું તો મારો ભાઈ ખીચારો એટલો દુ ખી થતે નહીં વગી ખોદાનો ઇનઆફની કેવો છે કે મારા ગરીબ પાડોશીને ત્યાં દશ ફગ્ગ દો છે, પણ ગરીબીને સખખે તેઓનું પોષણ કરવું ભારી પડતું હોવાથી તે વધુ ફગ્ગ દ માગતો ન હોવા છતાં તેને ત્યાં આ વર્ષ ભેડ ફરજ દોની વૃદ્ધિ થઈ છે, ન્યારે મારા ભાઈને ત્યાં મોટી દોલત છતાં ઘણે વર્ષે ફગ્ગ એટલે ફરજ દ થયું તો તેને પણ બોલાવી લીધું ન્યા ભેઈએ, ચાને અગત્ય છે ત્યાં ખોદા ફગ્ગ દ આપતા નથી, અને ન્યા નથી ભેઈતા, ન્યા ભેઈએ તે કરતા વધુ છે, ત્યાં મોકલ્યાજ કરે છે મને તો ખોદાના આવા કદગા ઇનઆફની કાઈ સમજ પડતી નથી ”

આ પછી પેવો દુકાનદારથી વધુ બોલાઈ શકાયું નહીં, તેની છાતી ભરાઈ આવી, અને તે ગડવા લાગે તે ખીચારાને દીલાસો દઈ શાત પાડ્યા પછી એક દોસ્ત કહેવા લાગ્યો કે “આપણને ખોદાનો ખરો ભરમ ન્યાટે સમજ નથી પડતો ત્યારે ઘણી ચીજ આપણને બેઠેથી લાગે છે, પણ ખોદાનો ઇનઆફ ઘણાજ મદદ

છે, એવું આગળા મહાન પુરૂષો જે કહી ગયા છે તેનું વાજળી-પણું મીનોઇ જ્ઞાન શીખ્યાથી માલમ પડે છે. તમારા મરહુમ લાઇને જે ખમવું પડ્યું હતું તેનું કાંઈ કારણ હોવું જોઈએ. પણ તે સોધી કહાડીએ તેટલા હાલ તરત તો સખુરી અખત્યાર કરી તમારા ધંધામાં તમોએ મશગુલ રહેવું.”

એક દીવસ તેઓ આ દુકાનદાર સાથે અગાસી ઉપર બેઠી રસ્તાનો દેખાવ નીહાલતા હતા, તેટલામાં ત્યાંથી ચાલી જતા એક શખસ ઉપર એક દોસ્તની નજર પડતાંજ તે બોલી ઉઠ્યો, “આતો આપણા શહેરના ફ્રાન્કદારનો દીકરો જાય છે, એ અહીં કયાં આવ્યો હશે.” આટલું કહી તરત તાબડા ફ્રાડી તેને બોલાવ્યો. તેને પુછતા માલમ પડ્યું કે તેનો એક જીવાન સગો જે આ શહેરમાં ગઈ કાલેજ ગુજરી ગયો હતો તેનો તાર મળવાથી તેને અતરે આવવું પડ્યું હતું. મરનાર વીથે બોલતા તે કહેવા લાગ્યો કે “બોદા-નોળી અજબ ખેલ આ દુન્યામાં જોવામાં આવે છે. મારા મરનાર સગાની બાબદમાં બનેલો વિચીત્ર બનાવ જોઈ મને અજબ લાગે છે. દુન્યામાં પૈસા એક ચોરજ ચીજ છે. પૈસાથી દુન્યામાં હજારો પ્રકારના સારા કામો કરી શકાય છે, પણ અફસોસ કે દુન્યામાં કરપીણ અને નેહિસ્ત કામો ખજુ પૈસા માટે કાંઈ થોડા થતાં નથી.”

પેલા પાંચ દોસ્તોએ ફ્રાન્કદારના આ દીકરાના મરનાર સગાની હકીકત જાણવાની ઘણી મરજી બતલાવ્યાથી તે બોલ્યો, “મારો સાડુ એક આબરૂદાર સખી ગ્રહસ્થ હતો. જે કે તે લક્ષાધિપતિ હતો તે છતાં તેનામાં જરાક પણ મોટાઈ, ચા મગફરી ન હતી. તેને એકજ ફરજ’દ હતું. મારા સાડુનો એક લાઈ હતો જે પોતાનું ગુજરાન રીતસર કરી શકે એટલુંજ કમાતો હતો, પણ તેને આ લાઈ તરફથી ચોકસ રકમ દર માસે મળતી હતી. તે પોતાની ટુંક પુંજમાંથી પણ પોતાથી વધુ ગરીબ હાલતવાળાને મદદ કરતો હતો, અને આવી રીતે ગરીબની દાઝ હેડે ધરી પેતાની ગુંબસ પ્રમાણે તેઓનું દુઃખ ટાળવાને બનતું કરતો હતો. મારો સાડુ એક દીવસ

ઘણા માંદો પડ્યો જેમાંથી ઉઠવાની આશા ન હતી. પોતાની અજલ નજીક આવેલી સમજી જઈ તેને પોતાના લાઇને પોતા પાસે ઘોલાવી સર્વે દોલત તેને સ્વાધીન કીધી, અને તેની માથે પોતાના એક પુરા બહાલાં ફરજંદને પણ તેને સોંપી તે બોલ્યો કે “આ ફરજંદ ઉમરમાં આવે ત્યાં સુધી તમોએ મારા પૈસાનો વહીવટ કરવો, તથા એ ફરજંદને તમારું જ ગમ્યું ગણી પાળવું; અને ઉમરમાં આવ્યા પછી આ પૈસા તેને હવાલે કરવા.” આ પછી મારો સાડુ મરણ પામ્યો, અને તેનો લાઇ તેની મીલકતનો વહીવટ કરવા લાગ્યો.

“ થોડો વખત પછી લાખો રૂપિયાની આ દોલત જોઈ તેની દયાનત બગડવા માંડી. તેને પેલા છેકરાની ઘણી અદેખાઈ લાગી. તે તેની ઉપર જીલ્લમ પાડવા લાગ્યો. તે પોતાના ફરજંદોને મોજ કરાવતો હતો, પણ મરનાર લાઇના આ છેકરા ઉપર જીલ્લમ ગુજારી તેને હાથુત કરતો હતો. તે તેની સાથે ઘાતકીપણે વર્તી બધી રીતનો તેની ઉપર સીતમ ગુજારવા લાગ્યો. તેને નહીં શીખવ્યો ભણાવ્યો, કે નહીં તેને માટે દોઢીઆનો ખર્ચ કીધો. એટલુંજ નહીં પણ રાતને દીન તે તેની મરવાની વાટ જોતો હતો, એવા બીચારથી કે તે મરણ પામે તો તેની આખી દોલત પોતાને પચી જાય. દુઃકમાં તે બીચાર ગરીબ કમનશીબ છેકરા માટે તેના પથ્થર સમાન દીલમાં જરાએ દયા આવતી ન હતી. પણ પેલો બીચારો કમ ભાગ્યનો પણ શ્યાણો છેકરો જરાબી મામે થયા વગર નરમાસ, અને સખુરીથી બધું ખમી જતો હતો. આખરે આવી હાડમારી લોગવી છતે પૈસે દોઢી-આનું પણ સુખ ભોગવ્યા વગર તે બીચારો ગઈ કાલેજ આ દોરંગી દુન્યામાંથી કુચ કરી ગયો છે, જેને માર્ટેજ મને અતરે આવવું પડ્યું છે. આ અસરાફ છેકરાની સઘળી દોલત અતે તેના નીર્દય ઠાકાના ચહાવા પ્રમાણે તેના પોતાના હાથમાંજ આવવા પામી છે. આ વિશ્વામ ઘાત કરનાર પાપી શખ્સ પોતાના લાઇને, અને ખોદાને પેલી જહાનમાં શું જવાબ દેશે ? ”

આ હેવાલ પુરો થયા પછી પેલો દુકાનદાર જે આ સઘળું અમજતો હતો તેને એક દોસ્ત કહેવા લાગ્યો કે “તમારા મરનાર ભાઈ ઉપર પડેલી જફાનું કારણ આ દાખલા ઉપરથી સમજી શકાય છે આ દાખલા પ્રમાણે જોતા પેલા જીવમી કાકાએ પહેલા કેટલાક વર્ષો પ્રમાણીકપણે ઘણી સાની ગીતે ગુજાર્યા હતા તે પોતાની દુકાન પુણી માથી પણ ગરીબોને મદદ કરતો હતો, જેના પરીણામ તરીકે આવતા જન્મમાં તમારા મરનાર ભાઈની જ માફક પહેલા કેટલાક વર્ષો મુધી અમન થમનમાં જીવગી ગુજારે તો તે કાંઈ ખોટું ન કહેવાય વળી પોતાને સોપવામાં આવેલા પોતાના ભાઈના છોડરા ઉપર સીતમ ગુજારી પોતાની એક વાલી તરીકેની ફરજ ન બજાવવા માટે તેને ત્યા આવતા જન્મમાં છોડરાઓ ન થાય, અને ફરજ દ માટે તેને તવલવું પડે તો તેપણ વાજબીજ કહેવાય આ તવલાટ પછી જે છોડરા ઉપર તેણે ગયા જન્મમાં જીવમ ગુજાર્યો હતો તેજ છોડરાને તેના એક પુરા ફરજ દ તરીકે જન્મ આપે જેથી પુદરતીજ રીતે તે તેને હદ બહાર પ્યારથી ચહાય, પણ ત્યાર પછી આવા હદ બાહર પ્યાર વચ્ચે તે ભર જીવાનીમાજ મરણ પામે જેથી તે અત્યંત દુઃખી થાય, અને છેલ્લે ગયા જન્મમાં તેની દોલત પચાવી જવા માટે હાલ તે પોતાની હકદાર દોલત વેપારમાં ખોઈ ખાખા વરખો થઈ તમારા ભાઈની માફક ગુજરી જાય તો તે ગેરવાજબી ન કહેવાય

જે છોડરા ઉપર તેણે એક જન્મમાં ઘણું જીવમ ગુજારેલો તેજ છોડરાને આવતા જન્મમાં તેના એક પુરા ફરજ દ તરીકે તેનેજ ત્યા જન્મ આપવાનું કારણ એટલું જ કે જેની ઉપર તેને ગયા જન્મમાં ઘાતકીપણું વરસાવેલું તેનેજ તે આ જન્મમાં અતીશય ચહાય, જેને માટે એક દોઢીયું પણ નહીં ખરચેલું તેની જ ઉપર હાલ પાણીના રેગાની માફક પોતાના પૈસા ખરચે, જેની તદ્દસ્તી માટે એક રતી ભાર પણ દરજાર નહીં કીધેલી તેની જ સહેજ પણ ખીમારીની વખતે ફીકર ધારતીએ તે હાવરો ખાવરો બની જાય, જેના મોત માટે તે રાત અને દીન આતુગ્તાથી વાટ જોતો તેનેજ જીવાડવા માટે હાલ પોતાને ।

શુભ આપવા વટીક સૈયાર થાય, જેના મોતથી તે એકવાર અતીશય ખુશાળીમાં આવી ગયલો તેનાંજ મરણના ખેડદ ગમમાં તે હાલ ગીરફતાર થાય, જેનાં મોતમાં પોતાનું સુખ સમજતો તેનાજ મરણના ગમમાં પોતાની તંદરૂસ્તી ખોઈ દુઃખી થાય, જેની દોલત ગેરવાજળીપણે પોતે ખાઈ ગયલો તેનાજ મરણના શોકમાં પોતાની વાજળી દોલત ખોઈ તે પાયામાલ યઈ જાય, અને છેલ્લે જેની ઉપર જાણી જોઈને દુઃખ પાડ્યા પછી જેને ધૈર્યે મોજ મળતુ કીધેલી તેનાજ ગમમાં પોતે દુઃખી શુગરે અને ચીઠરેહાલ હાલતે આ ક્ષતી જહાન છોડી જાય.”

આ ખુલાસો સમજી પેલો દુઝનદાર, તેમજ ફાજદારનો હીકરો અચરતીથી બોલી ઉઠ્યો, “હા! હા! ખોદાનો આ કેવો સખત ઇનસાફ, પણ કેવો ખારીક! કેવો ધરહુક! કેવો રામ્ત! કેવો અદલ! ખોદાનો આવો વાજળી ઇનસાફ સમજ્યા પછી મારા ભાઈ માટે ગમ ખાવો હું હવે વાજળી ધારતો નથી. મારા ભાઈએ જે દુઃખ ખમ્યું છે તે ગોયા તેણે આગળું કરજ ફીતાડેલુંજ હું મમળુ છું.”

આ ઉપરથી એક દોસ્ત બોલ્યો, “જ્યારે આપણે સુખમાં હોઈએ છીએ, ત્યારે આપણે ખોદાની ઇનસાફ આપવાની રીત સમજવાની અગત જોતા નથી, જાલકે આપણે તે જાણવાની દરકાર કરતા નથી પણ જ્યારે આપણી ઉપર દુઃખ આવી પડે છે, ખમ્મ કરી જ્યારે મહાભારત દુઃખ આપણી ઉપર ગલબો કરે છે ત્યારે આપણાંમાંથી જેઓ ખોદાઈ ઇનસાફની રીત જાણતા નથી તેઓ દુઃખથી ગભરાટમાં પડે છે, શોર ઝંકાર કરી મુકે છે, ખોદાને બદનામ કરે છે, તથા લોકો આગળ દુઃખ વીશે ફરીઆદ કરતા કરે છે. પણ જેઓ ખોદાનો અદલ ઇનસાફ જોઈ શકે છે, જેઓએ ખોદાઈ કરણીનાં કાયદાનો અભ્યાસ કીધેલો હોય છે તેઓ દુઃખની વખતે મુદલ ગભરાતા નથી, પણ પોતાના દુઃખનું કારણ પોતેજ છે એવું સમજતા હોવાથી તે દુઃખ શાંતીથી ખમવા માટે ખુદરતીજ રીતે તેઓને શક્તિ આવે છે. ખાકી વિદ્યા ઘણીક વખત આપણું દુઃખ ભુલાવી શકે છે તો પછી મીનોઈ જ્ઞાન દુઃખની વખતે આપણાંમાં શાંતી લાવે તેમા શું નવાઈ?”

પ્રકરણ ૨૨ મું.

વધુ ઓછી મનશક્તિનું કારણ માણસ પોતે—
નહીં કે ખુદરતનો શંકો.

પેલો દુકાનદાર બોલ્યો, “તમેએ માણસ ઉપર આવી પડતાં સુખ દુઃખ વીશે જે મમજ પાડી, તથા આગળ જન્મની કરણીનું પરીણામ બોદાના અદલ ઇનસાફ પ્રમાણે આપણે કેવી રીતે મેળવી શકીએ છીએ તે વીગતે સમજાવ્યું તે માટે તમારો મોટો ઉપકાર માનું છું. પણ માણસ ઉપર આવી પડતાં સુખ દુઃખનું કારણ સમજ્યા પછી હવે વિધા હુન્નરમાં આપણે લોકોમાં જે મોટો તકાવત જોઈએ છીએ તેનું કારણ હું જાણવા માંગુ છું. કોઈ વિધા હુન્નરમાં અત્યંત હુંશીઆર, કોઈ થોડો કુશળ, તો કોઈ તદન બોધડ નીકળે છે તેનું કારણ શું હશે? આ વધતી ઓછી હુંશીઆરી દુન્યા ચલાવવા હાથે કરીને બોદાથી આપવામાં આવેલી હોય છે કે એ માટે પણ આપણે પોતેજ જવાબદાર છીએ?”

એક દોસ્તે જવાબ દીધો, “જેમ સુખ દુઃખ માટે આપણે પોતેજ જવાબદાર છઈએ, યાને તે આપણાં આગળાં કાર્ય ઉપર આધાર રાખે છે, તેજ પ્રમાણે વધતી ઓછી હુંશીઆરી પણ આપણી

ગયા જન્મની વર્તણૂક ઉપરજ આધાર રાખે છે. કેટલાએક લોકો એવું માને છે કે દુન્યામાં બધાજ હુશીઆર હોય તો એક બીજાની કાંઈ દરકાર કરે નહીં, અને દુન્યા આગળ વધે નહીં તેથી બહાં જોઈને ખોદાએ તરેહવાર પ્રકારની હુશીઆરીનાં માણસો પેદા કીધા છે. પણ એ વાતને ખોદાશનાસીના આગળ વધેલા અધ્યાત્મીઓ પોતાના જાતી અનુભવ પછી ખોટી ઠેરવે છે. વળી વગર લાયકાતે જ એકને હુશીઆરી આપવામાં આવે, અને બીજાને વગર તકસીરે ઠાઠ બનાવવામાં આવે તો તેમાં ઇનસાફ પણ જણાતો નથી. આફ્રીકા નો એક જંગલી માણસ અને આપણી વચ્ચે સમજ-શક્તિ અને દુન્યાદારીને લગતી હુશીઆરીમાં જે મોટો ફરક જોવામાં આવે છે તેનો સળગ એકે તેના રવાને આ દુન્યામાં ઘણાં ફેરા ખાધેલા ન હોવાથી તે ઝાઝો અનુભવ હજી મેળવી શક્યો નથી, તથા પોતાની શક્તિઓ ખીલવી શક્યો નથી, જ્યારે આપણું રવાન ઘણાં ફેરા ખાઈ દુન્યાદારીને લગતો વધુ અનુભવ મેળવી હુશીઆરી તથા સમજ-શક્તિ કેટલીક હદસુધી ખીલવી શક્યું છે.

“વળી જેઓના રવાનોએ આપણાં કરતા પણ વધારે વખત આ દુન્યામાં જન્મ લીધા છે તેઓ સમજ-શક્તિ અને હુશીઆરી આપણાં કરતાં પણ વધારે ધરાવી શકે છે. જ્યારે બેની સમજ-શક્તિમાં મોટો ફરક હોય છે ત્યારે આ ફરક માટે તેઓ વચ્ચે અણગમો ઉભો થતો નથી, પણ બન્ને પોત પોતાની હાલત માટે સંતોષ બતાવતા હોય છે. દાખલા તરીકે આફ્રીકાનો એક જંગલી માણસ શેહેરના એક શીખેલા માણસને જોઈ તેની વધુ સમજ-શક્તિ માટે અદેખાઈ કરતો નથી. કારણ કે પેલાની ઉંચી સમજ-શક્તિનો તેને કાંઈ પણ ખ્યાલ આવી શકતોજ નથી. આથી તે પોતાની ટુંક સમજ માટે ખુશી હોય છે. વળી જ્યારે બે શખ્સો વચ્ચેની હુશીઆરીમાં ઉપર જેટલો મોટો ફરક હોતો નથી ત્યારે આ બેમાં એછી હુશીઆરી વાળો પુરૂષ આ ફરક માટે દલગીર થતો નથી, પણ સામુ ખુશી થઈ પેલાને માન આપે છે. બીજાની હુશીઆરીનો, જો કે તદ્દન નહીં, તોપણ થોડો ખ્યાલ તે કરી શકતો હોવાથી,

તેની હુશીઆરીની કદર તે પીછાની ગકે છે દાખલા તરીકે આપણે જ્યારે એક મોટા વિધવાન પુરુષ વિશે મમજીએ છીએ ત્યારે તેની કાબેલીઅત અને બોહાળી મનગકિત માટે તેની તરફ માનથી જોઈએ છીએ, તેની હુશીઆરીથી આપણને અદેખાઈ ઉપજતી નથી, તેમજ તેની માથ મગખાવના આપણી હુક મમજ ગકિત માટે આપણને દલગીરી પણ લાગતી નથી, જલકે આપણા ઓછી મમજ શક્તિથી પણ આપણને મતોષ મળે છે

“આવી ઝીરે રવાનના ઓછા ફેગને લીધે આપણામા ઉત્પન થતી ઓછી હુશીઆરી, તથા મનગકિત માટે આપણને બલાપો થતો નથી કારણ કે આ પ્રમાણે ઉત્પન થયલા તક્ષવતને લીધે ઓછી મનગકિતવાળો માણુમ પોતાના કમ્તા વધુ કાબેલ માણુમની મમજ શક્તિનો મ પુર્ણ ખ્યાલ કદી પણ કરી શકતો નથી આથી તે ખુદરતીજ રીતે પેલાને તેની વધુ મનગકિત માટે લાયક વીચારે છે, અને તેથી અદેખાઈ કરવાને જલકે મામુ તેને માન આપે છે પણ કેટલાએક દાખલાઓમા એક બીજાથી કાબેલ હોવા માટે એક બીજાની અદેખાઈ કરતા આપણે જોઈએ છીએ તેનુ કારણ જુદુ હોય છે ઘણીક વખત આપણે જોઈએ છીએ કે એકજ જાતનો હુદર ધરાવનારા બે શખ્સોમા બીજા કરતા પેહેલો વધુ કાબેલ હોવા છતા પેહેલો થોડુ કમાય છે ત્યારે બીજો પુખ્તળ કમાતો હોય છે દાખલા તરીકે કોઈ વખત એક લેભાગુ, યા સાધારણ હુશીઆરી વાળા દાક્ટરના ધરાકો રોજના એટલા બધા તો હોય છે કે તેને ખાવાની પણ કુરસદ મળતી નથી, જ્યારે એક ખરેખર કાબેલ દાક્ટર બીચારો માખ મારતો હોય છે આ જેહદ ધરાકીનું કારણ તેણે ગયા જન્મમા કીધેલા સારા કામો, તથા તે વખતે મેળવેલી નેડ ખામીઓ હોય છે આથી પેલા કાબેલ દાક્ટરને પોતાને માટે બગાપો થાય છે, અને કેટલીક વખત પેલા બીજાની ઓછી કાબેલીઅત છતા તેની વધુ કમાણી માટે અદેખાઈ લાગે છે પણ આ અદેખાઈ તથા બગાપાથી જે તેને હુ ખ થાય છે તે વાજબીજ હોય છે કારણ કે તે હુ ખ તેની જાગળા જન્મની ખનખ વર્તણુક, તથા જલ ખામી

આત્મનું પરીણામ હોય છે. ગુજરવા પછી ન્યારે આ ખુરું પરીણામ તેનાં ખરાં કારણો સાથે તે જીવે છે ત્યારે તેમાંથી તે જોઈતો અનુભવ મેળવી બીજા જન્મમાં પોતાની બુદ્ધ સુધારવાની તે યત્ન કરે છે.

“ આપણે કેટલીએક વખત જોઈએ છીએ કે એક દાક્ટર, યા ઇજનેર પોતાની જીંદગી પૈસા કમાવામાંજ ગુજારે છે, તેની જીંદગીની મુખ્ય નેમ ગોયા કમાવાનીજ હોય છે, ન્યારે બીજા હાથ ઉપર કોઈ દાક્ટરે એવા પણ હોય છે કે તે પોતાની જીંદગી બને તેટલું વધુ વૈદક જ્ઞાન મેલવવામાં રોકે છે. પોતાની ધરકી અંભાળ્યા પછીનો સઘળો વખત તે પોતાનો અભ્યાસ આગળ વધારવામાં રોકે છે. તે વૈદક શાસ્ત્રની છેલ્લામાં છેલ્લી શોધની ખજાનો રહે છે. એવી રીતે તેની મકસદ પૈસા કમાવાના કરતાં વૈદક શાસ્ત્રમાં કાબેલી આત્મ મેળવવાની વધુ હોય છે. ચાલોકલ એક ‘પ્રીસક્રીપશન’ ચીત્રી આપી દરદી પાસે પૈસા ઓકાવવા કરતાં તેનું દરદ બરાબર પારખવા માટે તે વધુ કાળજી ધરાવતો હોય છે. આ બે પ્રકારના શખ્સો બીજા જન્મમાં પણ ન્યારે એજ ધંધે અખત્યાર કરે છે ત્યારે પહેલો શખ્સ જેને ગયા જન્મમાં વૈદક શાસ્ત્રનું વધુ જ્ઞાન મેળવવાની કાંઈ પણ દરકાર કીધી ન હતી તે એક લેલાણુ દાક્ટર થઈ શકે છે, તે વૈદક શાસ્ત્રમાં ગાંઝી હુંશીઆરી ધરાવી શકતો નથી, અને તેથી લોકો તેની ઉપર વીશ્વાસ મેલી શકતા નથી. પણ પેલો બીજો શખ્સ જેને ગયા જન્મમાં વૈદક શાસ્ત્રનું જ્ઞાન મેળવવા માટે પોતાની બનતી શક્તિ વાપરી હતી તે આ જન્મમાં એક ખરાબ કાબેલ દાક્ટર તરીકે નામ કહાડી થોડા વખતમાંજ ખીલી નીકળે છે.

“ દરેક ધંધામાં હુંશીઆરી મેળવવાના આજ કારણો હોય છે. દુનીઆની તકલીફો ચીજો અને મોજ શોખ મેળવવા પાછળ વાપરેલી શક્તિ ન્યારે ગુજરવા પછી બ્યર્થ જાય છે, ત્યારે વિધ્યા અને જ્ઞાન સંપાદન કરવા પાછળ વપરાયેલી શક્તિ કદી પણ ફેકટ જતી નથી. કારણ કે એક વખત મેળવેલું જ્ઞાન અનુભવ તરીકે દરેક જન્મમાં આપણે સાથે લાવીએ છીએ, તથા એ અનુભવથી ઉપજતો ફાયદો આપણે મેળવીએ છીએ.

ચું ઝોડી મનગકિનહું કરણ માણસ પોતે—નદી કે ખુન્તનો દરિયા. ૩૫૨

વિધ્યામાં પણ કાગેલીઅત એવીજ રીતે મેળવી શકાય છે. જેઓ પોતાની છ'દમી દરમીયાન વિધ્યા અભ્યાસ માટે કોચેસ કરતા નથી, જેઓ જીવાનીનો શીખવાનો વખત આજસાધમાં યા દુન્યાની મેળ મગતહમાં ગુમરે છે તેઓ આવતા જન્મમાં શીખવા માટે બેહુદ મહેનત કરવા છતાં આજુ જ્ઞાન મેળવી શકતા નથી. તેઓ પોતે, તેમજ તેઓના ઉસતાહ, તેઓને માટે કહે છે કે શીખવા માટે તેઓનું લેભુજ નથી, તેઓ તદન બોયડ છે. આથી તેઓને ઘણા ખજાપો થાય છે. પોતાની સાધના છોકરાઓને પોતાનાં કરતાં થોડી મહેનત કરી વધુ જ્ઞાન મેળવતા જોઈ, તેઓને ઘણું લાગી આવે છે, અને મનમાં દુઃખી થાય છે. પણ આ દુઃખનો ખરો સખખ તેઓએ ગયા જન્મમાં ગુમાવેલી તક હોય છે. એકે આ જન્મમાં બોયડી તક માટે ખીજ જન્મમાં તેને તરેહવાર રીતે ખમણું પડે છે. જ્ઞાન આપણું ખાકી શરીર મારફતેજ મળી શકતું હોવાથી ગુમાવેલી ટકના ખુરાં પરીણામ તરીકે તેનું ખાકી શરીર તેને ઘણીક વખતે ખામી બરેહું આપવામાં આવે છે. કોઈ વખત આવા શખસનું લેભુ નખજું આપવામાં આવે છે, જેથી તે ઘણીક બાબતો સમજી શકતો નય. વંળી જો લેભુ આઈ હોય છે તો કોઈ વખત તેની આંખ તેને ખુમ મરાવે છે, તેનાથી એક કલાક પણ વંચાઈ શકાતું નથી, કારણ કે થોડા વખતમાંજ તેની આંખ દુખવા માંડે છે. કોઈ વખત ખીમારી, યા નળળી દેહ આડે આવે છે. એવી રીતે તેની કરણી પ્રમાણે કાંઈને કાંઈ અડચણ તેને નડે છે. રવાન પોતે હુ'શીઆર હોવાં છતાં તેના હથીઆરો, યાને ખાકી શરીર અશક્ત હોવાથી તેની મમજ શક્તિમાં ઘણી અડચણ પડે છે. જો રવાન પોતે હુશીઆર ન હોતો તો તેના અશક્ત શરીર માટે તેને આજુ લાગતો નહી. પણ તેની હાલની હુ'શીઆરી તે પોતાના શરીરની અશક્યતાને લીધે બતલાવી શકતો ન હોવાથી તેને ઘણું લાગી આવે છે પણ ગુજરવા બાદ ન્યારે આ બજાપાનું કારણ તે જોઈ શકે છે ત્યારે તેને જોઈતો બોધ તેમાંથી મળે છે.

અતરે કોઈને એવો વીચાર આવશે કે તક બોવા પછી તેનું કારણ જાણીએ તેને બદલે ન્યારે આપણે એક ખુરું કામ કરતા

હોઈએ, યા જ્યારે આપણને એક તક આપવામાં આવી હોય તેજ વખત ને આપણને કહેવામાં આવે કે ‘ને આ ખુફ’ કામ કર્યો તો ફલાણું બદ પરીણામ મેળવશે, તથા ને આ તક ખોશે તો ફલાણી અડચણ ખમવી પડશે,’ તો તે વધુ વાજળી કહેવાય. પણ માણુસ જાતની ખાસીઅત આ રીતે જ્ઞાન મેળવી શકે એવી નથી. આપણે હુન્ન્યાઈ લોભ લાલચ તરફ એટલાતો ખેચાઈ જઈએ છીએ કે હુઃખ ખમ્યા વગર એક ખુરી તેવ છોડવા ગમતી નથી અને તેથી આપણે ધારીએ છીએ એટલી શેહેલાઈથી આપણે ખરે રસ્તે જઈ શકતા નથી. લુચ્ચાઓ, ચોરો, છાકટાઓ, તરકટ કરનારાઓ, જુહુ ખોલનારાઓ વીગેરે શખ્સોને ઘણીવાર સમજાવવામાં આવે છે કે આવા બદકામો ન કરવાં તે છતાં તેઓ તેજ રીતે વર્તે છે, અને અતે શિક્ષા લોગવે છે ત્યારે મુખરે છે. તેપણુ પુરતી શિક્ષા ખમ્યા પછી. ને લોકો વગર શિક્ષા લોગવે સમજાવવાથીજ સમજી જતાં હોતે તો આજે ધનસાહી અદાલતનું કામ પડતે નહીં. પણ અસહયીજ આવી અદાલતો નીકળતી આવી છે, અને હાલ પણ તે વગર છુટકો લાગતો નથી. વળી આપણી તખીઅત એક વેદ વધારે સમજતા હોવાથી તે જ્યારે આપણને કહે છે કે ‘તમારી તખીઅત પ્રમાણે તમારે આંગમાં ગરમ કપડાં રાખવા, રાતના બહાર ન જવું’, ચોક્કસ ચીજો ન ખાવી, તે છતાં દીવાળીની રેશની, યા ચાંદનીમાં વાળુ, યા એવી બીજી ચીજ નેવા જવા માટે આપણે જીવ ઘણી વખત થોલતો નથી, તેમજ મના કીધેલી ચીજો ખાવાની તલબની સામે આપણે કોઈ વખત યઈ શકતા નથી. પણ આપણી આ ઇચ્છાઓને વશ થવા પછી જ્યારે આપણે વધારે માંદા પડીએ છીએ, જ્યારે વધુ હુઃખ ખમવું પડે છે, ત્યારેજ બીજી વખત આપણે આપણી ઇચ્છાને કાળુમાં રાખી શકીએ છીએ, અને કાંઈ નહીં તો થોડા મહીના સુધી દાક્ટરના ફરમાવવા મુજબજ ચાલીએ છીએ.

“ આવી રીતે જ્યારે ખરાબ પરીણામ મેળવ્યા પછી તેના કારણનો વીચાર કરીએ છીએ, યાને આપણે વધારે માંદા પડ્યા તે

પંચુ ઓછી મનશક્તિનું કારણ માણસ પોતે—નહીં કે ખુદરતનો ફાટો. ૩૫૩

દાકટરનાં ના કહેવા છતાં શરદીમાં રાત્રે બહાર નીકળ્યાને લીધેજ હંતું એમ ન્યારે આપણે સમજીએ છીએ ત્યારેજ આપણે સુધરીએ છીએ. એટલા માટેજ આપણને મુધારવા માટે એક જન્મમાં કીધેલાં ખુરાં કામનું માફું પરીણામ જીજ જન્મમાં મેળવ્યા પછી તે પરીણામ તથા તેનું કારણ બેઉ સાથે આપણને મરણ પછી દેખડાવવામાં આવે છે.

“નાતવાન શખ્સને શરદીમાં બહાર નીકળતી વખતે ન્યારે કહેવામાં આવે છે કે ‘શરદીમાં જશે તો તારી તંબીઅત ખરાબર ન હોવાથી તું વધારે બોમાર પડશે’ ત્યારે તે ઘણી વખત તે કહેનારની દરકાર કરતો નથી, પણ બહાર જઈ આવી વધુ માંદો પડ્યા પછી ન્યારે તેને કહેવામાં આવે છે કે ‘તારી તંબીઅત ખરાબર ન હતી તે છતાં તું શરદીમાં ફરીયો તેથી તું વધારે માંદો પડ્યો’, ત્યારે આ કહેવાનું વાજબીપણું તે જોઈ શકે છે.

“વળી કોઈ વખત આપણે જોઈએ છીએ કે એક ભણેલો શખ્સ જેને ઉંચી કીસમની વિધ્યા મેળવેલી હોય છે તે પોતાના જ્ઞાન માટે એટલો તો મગફર હોય છે કે તે બીજાઓ સામે તુચ્છકારથી જોય છે. પોતા કરતા ઓછી મનશક્તિના લોકોને પોતાની ઉંચી મનશક્તિને ફાયદો આપવાને બદલે, યાને પોતાની મનશક્તિ તેઓના અને હુન્યાના ભલાને માટે વાપરવાને બદલે, તે તેઓને હીણું છે. પોતાની મનશક્તિનો આવો ખોટો ઉપયોગ કરવાને લીધે, તથા પોતાને મલેલી આ નાદર શક્તિની કદર ન યુજવાને લીધે તેને કદાચ આવતા જન્મમાં તદ્દન ખરાબ લેણું આપી એક ‘છડીઅત’ બનાવવામાં આવે કે જેથી બીજાઓ તેની મનક મશકરી કરી યુમ મરાવે, તો તે ખોટું ન કહેવાય. બીજાને હીણવાના પરીણામ તરીકે બીજાઓથી તે હીણાય ત્યારે સહેલથી તે પોતાની ભુલ, યાને આગળા જન્મની વખતનું અભીમાન જોઈ શકે એમ લાગે છે.”

આ ખુલાસો સાંભળી પેલો દુકાનદાર બોલ્યો “માણસો ઉપર આવી પડતું સુખ દુઃખ, માણસોની જુદી જુદી ખાસીઅતો, વિદ્યા હુન્નરમાં મેળવેલી વધતી ઓછી હુંચીઆરી આ સર્વેનું કારણ

તમેજે જે સમજાવ્યું તે સમજ્યા પછી ખુદરત માટે અને ખુદરતના પેદા કરનાર તે પાક પરવરદેગાર માટે જે ભક્તિ, મોહોખત, અને માન મારામાં પ્રગટી આવ્યું છે તેટલો પ્યાર અને માન હું અગાઉ ધરાવતો ન હતો. પહેલાં હું એમ માનતો હતો કે દુન્યામાં માણસ જાતની સ્થિતી, સ્વભાવ, તથા હું શીઆરીમાં નજર આવતો ફરક જોદા-એ પોતે દુન્યા ચલાવવા કીધો છે, યાને જોદાએ વગર તકસીરે કોઇને જન્મથી દરદી, અપંગ, બુખખ અને બેવકુફ બનાવ્યા છે, જ્યારે વગર લાયકાતે બીજાઓને તંદુરસ્ત, હું શીઆર, કાબેલ અને જ્ઞાની બનાવ્યા છે. વળી બીજાઓને જોદાની તારીફ કરતાં સમજી હું પણ ખાલી મ્હોંડેથીજ બોલતો કે જોદા મહાશક્તિવાળા અને ઇનસાફી છે, પણ તેવણીની મોટાઇ તથા તેવણી અદલ ઇનસાફ આપવાની રીત હું જરાકપણ સમજી શકતો ન હતો. હાલ જોદાનો ઇનસાફ જેમ જેમ મને વધુ સમજ પડતો જાય છે તેમ તેમ જોદા તરફનો મારો આગળો આંધળો પ્યાર જ્ઞાની બનતો જાય છે. આ ઉપરથી માલમ પડે છે કે જેઓ મીનાઇ જ્ઞાનમાં ઘણાં આગળ વધેલા છે, જેઓ પોતાના સઘળા આગળા જ્ઞાનો જોઇ શકે છે, જેઓની આંખ આગળ જોદાનો અદલ ઇનસાફ, અને ખુદરતનાં ગુપ્ત કાયદાઓ ખુલ્લા થઇ ગયેલા છે તેઓ જોદાની ભક્તિમાં ચકચુર થઇ જાય તેમાં શું નવાઇ? વળી બીજા હાથ ઉપર જડવાદી (Materialists) લોકો જેઓ ખાકી વસ્તુ શીવાય મીનાઇ શક્તિમાં માનતા નથી, જેઓ એમ સમજે છે કે ગુજરી જવા બાદ સઘળું ખલાસ થાય છે, તથા જેઓ એવું માને છે કે રવાન જેવું મીનાઇ તત્વ હસ્તી ધરાવતુંજ નથી તેઓ જોદાની હસ્તી વટીક ન સ્વીકારે તેમાં પણ શું નવાઇ?" એટલું બોલી પેલો દુકાનદાર એકવાર ફરીથી પાંચે દોસ્તોનો ઉપકાર માનવા લાગ્યો. આ પછી પેલા પાંચ દોસ્તોએ પોતાની મુસાફરી આગળ ચલાવી.

વધુ ઓછી મનઃક્રિનું કારણ માન્ય પોતે—નર્સ કે ખુદરતનો કૃતિ. ૩૫૫

હુઆમાં આપણી આગપામ જે હજારો વીચીત્ર દાખલાઓ બનતા આપણે જોઈએ છીએ તે સમજા દાખલાઓ જે ઉપલી વાર્તામાં સમજાવવાની કોશિશ કરવામાં આવે તો પોધાઓ ઉપર પોધાઓ ભરાય તોપણ વાર્તાનો છેડો આવે નહીં. એટલા માટે ઉપલા થોડાક દાખલાઓની બનતી સમજ આપ્યા પછી અતરે એ વાર્તા બંધ કરવી પડે છે. આ વાર્તામાં જે કાંઈ સમજાવવામાં આવ્યું છે તેમાંથી ફક્ત તેનું તત્વ યાને ભાવાર્થ ખેંચી લેવો, પણ દરેક અક્ષરને વળગી ન રહેવું. ચોક્કસ દુઃખ માટે જે ચોક્કસ કારણો આપવામાં આવ્યા છે તેજ કારણોને વળગી ન રહેવું. કારણ કે આપણી ઉપર આવી પડતું સુખ દુઃખ, યાને આગળી કરણીનું પરીણામ એક નહીં પણ અનેક કારણોના સાથે મળવાથી ઉત્પન્ન થયેલું હોય છે. દરેક સુખ, યા દુઃખ આપણાં આગળા અનેક કાર્યનું પરીણામ હોય છે. પણ એક દુઃખનું કારણ સમજાવતી વખતે એ બધા અનેક કારણો સામટા લેવાનું કામ થતું મુશ્કેલ હોવાથી, તથા તે સમજવું વધુ ગુચ્છવલુ ભરેલું થઈ પડતું હોવાથી આ વાર્તામાં જુદી જુદી આફતોનું અકેકુંજ કારણ સમજાવવામાં આવ્યું છે, કે જેથી જોદાઈ ઇનસાફનો સંપુર્ણ તો નહીં પણ સાધારણ ખ્યાલ પણ આવી શકે. હાલ આપણાંમાં જોદાઈ ઇનસાફ માટે કશો પણ ખ્યાલ ન હોવાથી તે માટે થોડો માત્ર અંખો ખ્યાલ આપવાની કોશિશ કરવામાં આવી છે.

કરણીનો કાયદો બરાબર સમજવો એટલો તો બીકટ છે, તેમાં એટલી બધી તો બાબતો સામટી લેવી પડે છે કે મીનોઈ જ્ઞાનમાં ઘણા આગળ વધવા પછી પણ સંપુર્ણ રીતે તે સમજ પડતો નથી. પણ તેટલા વાસતે આપણે આપણી શક્તિ મુજબ થોડે દરજ્જે પણ સમજવાની હાલ કોશિશ ન કરીએ તો આપણે કોઈ દીવસ પણ તે સમજવા માટે શક્તિવાન થઈએજ નહીં. બીકટ કામની હાલ શરૂઆત કરીએ તોજ આગળ ચાલતાં તે શહેલુ થઈ પડે. આ વાર્તામાં આપવામાં આવેલા થોડાક દાખલાઓ સમજ્યા પછી આપણા સંબંધમાં આવતા અનેક બનાવો સમજવાની આપણે પોતેજ કોશિશ કરવી જોઈએ. કારણ કે આઈતું મેળવેલુ જ્ઞાન કરતાં આપણે હાથે

જાતી મેહેનતે 'મેળવેલું' જ્ઞાન આપણને વધુ કાયદો કરે છે. દર વખતે આઈતું જ્ઞાન મલ્યા કરવાથી આપણી મનશક્તિ કાટ ખાય છે, પણ વધુ જ્ઞાન મેળવવા માટે જ્યારે આઈતાં મેલવેલા જ્ઞાનનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે ત્યારેજ તેનો ખરો ઉપયોગ કીધેલો કહેવાય છે, તથા ત્યારેજ આપણી મનશક્તિ પણ વધુ ખીલી શકે છે. ઉપલા દાખલાઓ દુન્યામાં જોદાનો ઇનસાફ સમજવાનો માત્ર રસ્તો બાતલાવે છે. જોદાના બારીક તથા નહીં કલ્પો શકાય એવા અદલ ઇનસાફનો કાયદો, જેને કરણીનો કાયદો કહેવામાં આવે છે, તે સમજવા ખાતર આપણે આગળ જન્મોમાં કીધેલા વીચાર તથા કાર્યોનું પરીણામ આ જન્મમાં લોગવીએ છીએ એ સીદ્ધાંત ધ્યાનમાં રાખી આપણી આસપાસ દરરોજ બનતા બનાવો ઉપર જો મનન કરીશું તો ધણીક વખતે દુન્યાના શુચવણ ઉત્તન કરનારા બનાવોનું વાસ્તવીક કારણ આપણે સમજી શકીશું. 'કર અને જો'નો નિયમ હુ'મે'શાં કામ કરી રહ્યા છે. ફક્ત એકજ જન્મના બનાવોને જુદા લઈ તેને આ નિયમ લાગુ પાડવા જતાં આપણે શુચવાડના વમળમાં ફર્યા કરીએ છીએ. પણ અનેક જન્મોની ફીલસુફી ધ્યાનમાં લેતાં આપણાં મનની કીશતી એ વમળમાંથી નીકળી ખુલાસાના શાંત પાણીમાં સુસાફરી કરતી થાય છે.

પ્રકરણ ૨૩ મું.

અનેક જન્મની ફીલસુફીનો સંસારમાં ઉપ્યોગ—તેથી
ઉપજતા અગણીત ફાયદા.

રવાનના અનેક જન્મોની ફીલસુફી પ્રમાણે કરણીનો કાયદો સમજ્યા પછી સંસારમાં તેનો ઉપ્યોગ કેમ કરવો તે હવે આપણે જોઈએ. દુન્યામાં જન્મ લીધા પછી જ્ઞાન હાંસલ કરવું એ જેટલું અગત્યનું છે તેટલીજ અગત્ય જ્ઞાન મેળવ્યા પછી તેનો ઉપ્યોગ કરવાની પણ છે. કારણ કે વિદ્યા, હુન્નર, યા જ્ઞાન મેળવ્યા પછી જો તેનો ઉપ્યોગ ન કરીએ, રાજાદી છાંદગીમાં તે મુજબ ન ચાલીએ તો પછી તે મેળવેલું જ્ઞાન શું અપનું? માટે રવાનના અનેક જન્મોની ફીલસુફી સમજ્યા પછી તે ઉપર વીચાર કરતાં જો તે વાજબી લાગે તો પછી સંસારમાં તેનો ઉપ્યોગ કરવો, તથા રોજના કામકાજમાં તે પ્રમાણે વર્તવું એ આપણી ફરજ છે. જેઓના ધર્મમાં રવાનનાં અનેક જન્મોની બાબદ આપવામાં આવી છે તેઓ આ બાબદ નહાન પણથીજ માનતા હોવાથી તેઓ આ ફીલસુફી ઉપર ગંભીરપણે વિચાર કરવાની અગત્યતા જોતા નથી. એ બાબદ ધર્મમાં સમજાવેલી હોવાથી તેના ખરાપણા માટે તેઓને શક રહેતો નથી, અને તેથી

તેઓ આ બાબદ ઉપર વીચાર કરતા નથી. પણ એક બાબદ ગમે એવી ખરી હોવા છતાં જ્યારે તેના ઉપર વીચાર કરતા નથી, ત્યારે તેમાંથી સંપૂર્ણ ફાયદો આપણે મેળવી શકતા નથી. એજ કારણને લીધે જેઓનાં ધર્મમાં સ્થાનની અનેક જન્મોની ફીલસુફી આપવામાં આવી છે, તેઓ તેમજ જેઓ આ ફીલસુફી વગર વિચાર કરવે માની લે છે તેઓ આ ઉત્તમ ફીલસુફીનો લાભ ભેદ્ય એવી રીતે લઈ શકતા નથી. નેકે તેઓને આ ફીલસુફી કાંઈ પણ શક વગર માનતા આપણે ભેદ્ય છીએ, તો પણ જીવંતમાં તેનો ઉપયોગ કરતા, તથા તેને અમલમાં મુકતા તેઓને આપણે જાણતા નથી.

આપણે જરથોસ્તીઓ પણ ધર્મના કેટલાક ફરમાનોના બાબત એવીજ રીતે વર્તીએ છીએ. ધર્મના ફરમાન તરીકે જે કે આપણે સદરો કસતી આંગ ઉપર રાખીએ છીએ પણ તેમાં સમાયલી ફીલસુફી ઉપર આપણાંમાંથી કેટલાએ વીચાર કીધો છે? કસતી કરવાનું ફરમાન આપવામાં જે ઉમદા મતલબ રાખવામાં આવી છે તેનો આજે કેટલા જણા લાભ લે છે? બલકે કેટલા જણા તેનો ફાયદો ભણે છે? ધર્મના ફરમાન તરીકે મનશની, ગવશની અને કુનશની પ્રમાણે ચાલવું સારું છે, એમ આપણે બધા કબુલ કરીએ છીએ, એના ખરાપણા માટે જે કે આપણને જરાએ શક રહેતો નથી તે છતાં આપણામાંથી આજે કેટલા જરથોસ્તીઓ તે પ્રમાણે ચાલે છે? રાજાની જીવંતમાં એનો ઉપયોગ કેટલા જણા કરે છે? મનશનીમાં સમાયલી શુદ્ધ ફીલસુફી આજે કેટલા જણાઓ સમજે છે? બળકે કેટલા જરથોસ્તીઓએ તે સમજવાની કોશિશ કીધી છે? આથી ધર્મીક વખત એમ બને છે કે એક ધર્મના સાધારણ ગણાંતા ફરમાનો તે ધર્મના લોકો ખરાબર સમજી શકતા નથી જ્યારે પારકા ધર્મના જાણીતાઓ, જેઓ પારકા ધર્મના શિક્ષણમાંથી પણ લાભ મેળવવાને ઘણા આતુર હોય છે, તેઓ તે ફરમાનો વધારે સારી રીતે સમજી શકે છે. જેઓના ધર્મમાં સ્થાનના અનેક જન્મની બાબદ આપવામાં આવી નથી તેઓને તે બાબદ માન્યા અગાઉ તેનું વાજબીપણું સોધી કહાડવા માટે ધ્યાનથી તે વીશે પુષ્ટ વીચાર કર

વાની ફરજ પડતી હોવાથી તેઓ આ શીલસુશીની ખરી ખુખી વધારે સારી રીતે સમજી શકે છે. વળી આથી તેઓ સંસારી જીવંતીમાં તેનો ઉપ્યોગ કરી વધુ લાભ વટીક મેળવી શકે છે. એટલાજ માટે હિંદુઓ રવાનના અનેક જન્મમાં માનતા હોવા છતાં તેનો જોઈતો લાભ મેળવી શકતા નથી. માટે દુન્યાદારીમાં આ શીલસુશીનો કેવી રીતે ઉપ્યોગ કરી શકાય છે તે આપણે જોઈએ.

રવાનના અનેક જન્મોની શીલસુશી સ્વીકારી તે પ્રમાણે ચાલનાર એક શખ્સ ધર્મ વીશે એવો વીચાર કરે છે કે, તે ફરી ફરી આ દુન્યામાં જન્મ લેતો હોવાથી કોઈ વખત એક તો કોઈ વખત બીજા ધર્મમાં જન્મ લેતો હોવો જોઈએ. આવી રીતે જુદા જુદા ધર્મમાં જન્મ લેવાથી દરેક કોમની રીતસાત, રાહુરસમ, તથા ધર્મબોધમાંથી તેનું રવાન પોતાને માટે ફાયદા કારક તથા ઉપ્યોગી અનુભવ મેળવી શકે છે, કે જે તમામ અનુભવ દર વખત એકજ ધર્મમાં જન્મ લેવાથી તેને મળી શકતો નથી. દરેક કોમમાંથી તેના રવાનને કાંઈને કાંઈ નવું શીખવાનું મળે છે. વળી એક ધર્મનો ખારીક અભ્યાસ કર્યાથી બીજા જન્મમાં એક માણસ પોતા સાથે તે અભ્યાસ માટેનો શોખ લેતો આવે છે. આથી તે શખ્સ બીજા જન્મમાં બીજા ધર્મમાં જન્મેલો હોવાં છતાં આગળ જન્મના ધર્મનો અભ્યાસ કરવાનો શોખ તે ધરાવતો હોય છે. દાખલા તરીકે એક શખ્સે ગયા જન્મમાં જરથોસ્તી ધર્મમાં જન્મી જરથોસ્તી ધર્મનો જો ખારીક અભ્યાસ કરીધેલો હોય છે તો આ જન્મમાં બીજા ધર્મમાં જન્મેલો હોવાં છતાં જરથોસ્તી ધર્મનો અભ્યાસ કરવાનો શોખ સાથે લાવેલો હોવાથી જરથોસ્તી ધર્મનો અભ્યાસ તે હાલ પણ મોટી ખુશી સાથે કરે છે. કેટલાક અંગ્રેજો, અમેરીકનો, તથા જરમનોને, ક્રીસ્તીઅન ધર્મમાં જન્મેલા હોવા છતાં જરથોસ્તી ધર્મનાં અભ્યાસ પાછળ પોતાની જીવંતીનો મોટો ભાગ શકતા આપણે જોઈએ છીએ, તે ઉપલાજ સખખને લીધે હોય એ જનવા જોગ છે. પણ સાધારણ લોકો જેઓ પોતાના ધર્મનો ખારીક અભ્યાસ કરતા નથી, પણ જે ધર્મમાં જન્મ લીધો હોય તે ધર્મ પોતાના માળાપો તથા સગાજાલાઓને પાળતા

જેઈ, તથા તેઓને મોંઢે તેની તારીફ કરતા સાંભળી પોતે પણ તે ધર્મ સાધારણ રીતે માનતા હોય છે, તેઓનું રવાન આવતા જન્મમાં આ ધર્મ માટે જાણું જે ચાલુ થતલાવી શકતું નથી. આથી આવતા જન્મમાં જે ધર્મમાં તેઓના રવાનને જન્મ આપવામાં આવેલું હોય છે, તેજ ધર્મ તેઓને ઘણું બહાલો લાગે છે. આગળ જન્મ વખતનાં ધર્મ માટેનો તેઓનો પ્યાર ઉઠા નહીં હોવાથી હાલ તે ધર્મ માટે તેઓ ઉંડી પ્યારની લાગણી ધરાવી શકતા નથી. કારણ કે તેઓ બીચારા બીચાર શક્તિનો ખરોખર ઉપયોગ કરી જાણતા ન હોવાથી આસપાસના સંજોગો પ્રમાણે દુન્યામાં ઘસડાતા રહે છે.

રવાનના અનેક જન્મો પ્રમાણે ચાલનાર શખ્સ આવી રીતે બીચાર કરતો હોવાથી બીજા ધર્મો માટે અણુગમો ધરાવી શકતો નથી. કારણ કે તે સમજે છે કે બીજો ધર્મ તેને પોતાના ધર્મ જેટલો બહાલો નથી લાગતો, તેનો સખખ એ કે તેણે બીજા ધર્મનો અભ્યાસ કીધો નથી, તથા પોતાના આસપાસના સગાબહાલાઓથી પોતાના ધર્મની જેટલી તારીફ તેણે સમજી છે તેટલી તારીફ તેણે બીજા ધર્મની સમજી નથી, બળકે બીજાના ધર્મની તારીફ તેને કાને પડી શકે એવા સંજોગો તેને મળ્યા નથી. પણ આ સખખને લીધે બીજા ધર્મો તેને પોતાના ધર્મ જેટલા બહાલા લાગતા ન હોવા છતાં તે ધર્મોને તે હલકા ગણતો નથી, પણ સર્વે ધર્મોને તે માનની નજરથી જ જોય છે.

વળી તેને એવો બીચાર આવે છે કે મુરજમાંથી નીકળી ચોમેર પથરાતી ગરમી તરેહવાર ઉપયોગમાં આવી શકે છે. દાખલા તરીકે મુરજની ગરમીથી અનાજ પાકી શકે છે, ગાડપાન છવી શકે છે, તથા માણસો તેમજ જનવરો હેયાતી ભોગવી શકે છે. વળી મુરજનાં તાપથીજ પાણી વરાળ રૂપે ઉઘે જે ચાઈ, વરસાદ રૂપે વરસી ચોમેર આબાહી પાથરે છે, તેમજ સહેલી તથા કોહેલી વસ્તુઓ તડકાથી સુકાઈ જવાથી ઝેરી હવા તથા દુર્ગંધ ચોમેર ફેલાતી અટકે છે, અને આ ઉપરાંત મુરજની ગરમીના બીજા અનેક ઉપયોગ થતા આપણે જોઈએ છીએ. ગરમીથી થતા આ સર્વે જાતના ઉપયોગો તથા તેથી

નીપજતા આ બધા ફાયદાઓ જ્યારે એકઠા લેવામાં આવે છે ત્યારેજ સુરજની ગરમીથી થતા સંપુર્ણ ફાયદા બહુી શકાય છે. પણ જો એક શખ્સે એકજ બતના ઉપયોગનું જ્ઞાન મેળવેલું હોય, જો તે સુરજના તડકાનો એકજ ઉપયોગ બહુતો હોય, તો તેથી તેનાથી એમ ન કહેવાય કે સુરજની ગરમીનો ફક્ત આજ ઉપયોગ દુન્યામાં થઈ શકે છે. બધી તડકાથી ઉપજતા મેંકડો ફાયદાઓમાંથી જો તે ત્રણજ તે બહુતો હોયતો તેથી તે એમ ન ગોલી શકે કે સુરજની ગરમીથી ઉપજતા તમામ ફાયદાઓ તે બહુ છે. તે જે બહુ છે તે તો ફક્ત આખાનો એક ભાગ છે. તેજ પ્રમાણે જોદા, કે જેનું ખાકી ચીન્હ ગરમી પાથરનારો મુર્ય છે, તે જોદા પોતાનું બહોળું જ્ઞાન ચોમેર ધર્મ રૂપે રેડે છે. આ જોદોળા જ્ઞાનમાંથી માફક આવતો ભાગ હરેક ધર્મ પોતામાં જોઈ લે છે. એટલા માટે એકજ ધર્મમાં જોદાનું સંપુર્ણ જ્ઞાન સમાઈ જતું નથી. દુન્યામાં ચોમેર ફેળાયલું તથા દુન્યાના તમામ ધર્મોમાં આપવામાં આવેલાં જ્ઞાનનો જ્યારે એકત્ર સમાવેશ કહવામાં આવે ત્યારે તે એકત્ર જ્ઞાન જોદાના સંપુર્ણ જ્ઞાનની વધુ નજદીક લેખી શકાય. પણ એકજ ધર્મમાં સમાયલું જ્ઞાન જોદાના સંપુર્ણ જ્ઞાનનો માત્ર એક નાનો ભાગ હોવાથી કોઈથી એમ ન કહેવાઈ શકાય કે ફલાણું ધર્મ દુન્યાનું સંપુર્ણ જ્ઞાન ધરાવે છે, યા ફલાણું ધર્મમાં આપેલા જ્ઞાનની ઉપરાંત બીજું કંઈ પણ જ્ઞાન દુન્યામાં કેંઈ પણ મળી શકનાર નથી, યા ફલાણું ધર્મ કરતાં વધુ જ્ઞાન મેળવવા તે ધર્મની બહાર જોવાની કંઈ પણ અગત્ય નથી. એવું જોલવું બતલાવી આપે છે કે જોલનાર જોદાઈ જ્ઞાન માટે ઘણું સાંકડો વીચાર ધરાવે છે, તે ખુદરતના જોદોળા જ્ઞાનનો વાસત્વીક ખ્યાલ કરી શકતો નથી.

રવાનના અનેક જન્મો પ્રમાણે ચાલનાર શખ્સ એમ વીચારે છે કે તેનો પોતાનો ધર્મ જેમ જોદાના જોદોળા સંપુર્ણ જ્ઞાનનો એક ભાગ રજુ કરેછે તેમ બીજા ધર્મો પણ બીજા ભાગો રજુ કરેછે. એટલા માટે તેનો ધર્મ દુન્યામાં જેટલી અગત્ય ધરાવે છે તેટલીજ અગત્ય બીજા ધર્મો પણ ધરાવે છે. આથી જો તેને જોદા વીચેનું જોદોળું

જ્ઞાન મેળવવું હોય તો તેને બીજા ધર્મોનો પણ અભ્યાસ કરવો જોઈએ. એટલું જ નહીં, પણ ધર્મમાં આપવામાં આવેલા બહિઃ જ્ઞાન ઉપરાંત દરેક ધર્મમાં સમાયતું ગુપ્ત જ્ઞાન કે જે લાયકોને જ આપવામાં આવે છે તે માટે લાયક થવાની કોશિશ કરી તે પણ મેળવવું જોઈએ. જેમ શરીરની સંપૂર્ણતા માટે શરીરનો દરેક અવ્યવ અગત્યનો હોય છે, જેમ એક અવ્યવ બરાબર કામ નહીં કરી શકવાને લીધે શરીરને ખમણું પડે છે તેમ સંપૂર્ણ જ્ઞાન મેળવવા માટે દરેક ધર્મ અગત્યનો હોય છે. શ્રુતીની રચનામાં દરેક ધર્મ યોગ્ય જગ્યા રોકે છે. શ્રુતીની રચના ગોયા એક સાંકળ છે જ્યારે દુન્યાના જુદા જુદા ધર્મ તેની કડીઓ છે, કે જે વગર એક આખી સાંકળ બની શકતી નથી. ખોદાનુ સંપૂર્ણ એક જ જ્ઞાન ગોયા રાશનીનું એક શફ્ટ કીરણ છે, જ્યારે દુન્યાના સાત મોટા ધર્મો ગોયા તે સફ્ટ કીરણમાંથી મલી આંધતા સાત રંગો છે. જેમ સાતમાંનો એક રંગ ન હોવાથી સફ્ટ કીરણ બનતું નથી, તેમ એક પણ ધર્મ ન સ્વીકારવાથી ખોદાઈ સંપૂર્ણ જ્ઞાન મલી શકતું નથી, પણ સાતે ધર્મના એકત્રપણામાંથી જ તે મલી શકે છે. ધર્મ માટે જેઓ ઉપર પ્રમાણે વીચારો ધરાવતા હોય છે તેઓ ધર્મને નામે કરવામાં આવતા બળવાઓ, લડાઈઓ, હુલ્લો, તથા ખોટી તકરારોમાં લાગ લેતા નથી, તેમજ ધર્મ તરફ બતલાવવામાં આવતું ઝંઝૂન, જુસ્સાઓ, તથા એક તરફી લાગણીઓ પણ ધરાવતા નથી.

રવાનના આગળા અનેક જન્મોની ફીલસુફી પ્રમાણે ચાલનાર શખ્સ પોતાના કોઈ બહાલા સગાના મોતની વેળાએ જે તારીફ લાયક શાંતી તથા સખુરી બતલાવે છે તેનું કારણ એ કે તે આ વખતે ઉપલી ફીલસુફીનો ઉપયોગ કરે છે. તે પોતાના મન સાથે બોલે છે કે “આગળા જન્મમાં કીધેલા કામો મધેથી જેટલા કામોનો બદલો આ જન્મમાં ભોગવવા માટે મુકરર કરવામાં આવેલો હતો તેટલો બદલો મારા બહાલા મરનાર સગા ભોગવી ચુકેલા હોવાથી, તથા આ જન્મમાં તેવણની શક્તી મુજબનું જ્ઞાન તેવણને મળી ચુકેલું હોવાથી હવે તેવણથી આ દુન્યામાં વધુ વખત રહી શકતું નથી.

આથી તેવણને આ ખાકી દુન્યા છોડી બીજી જાતના અનુભવ માટે 'એસ્ત્રલ દુન્યા'માં તથા બેહસ્તમાં જવું પડે છે, જ્યાં કેટલોક વખત સુધી રહી આ દુન્યામાં કીધેલાં કામો ઉપર એકાંતપણે મનન કરી, તથા ત્યાંનો કેટલો એક અનુભવ મેળવી વધુ જ્ઞાન સંપાદન કરે છે. આવી રીતે ખુદરતના કાયદા પ્રમાણે પ્રગટીકરણમાં તેવણ આગળ વધે છે. મારા બહાલા સગાને પોતાનું ખાકી દુન્યાને લગતું કામ પુરું કરવા પછી તેમાંથી અરક એચી જ્ઞાનમાં આગળ વધવા થકી આ દુન્યા છોડી જવી પડેલી હોવાથી તેવણનાં મોત માટે મને શું કરવા હલગીર થવું જોઈએ? જેમ આપણા દીકરાને જ્યારે સ્કુલના નીચલા વર્ગમાંથી ઉપલા વર્ગમાં ચઢાવવામાં આવે છે ત્યારે તે જાણી આપણે હલગીર થતા નથી, તેમ મારા બહાલા સગાના ગુજરવા બાદ તેવણને ખાકી દુન્યા કરતા વધુ ઉચી દુન્યાઓમાં તેવણના કાયદાને કાજેજ મોકલવામાં આવતા હોવાથી તેવણના મોત માટે મને શું કરવા ગમ આવે જોઈએ? મરનારને પોતાના કાયદા માટેજ આ દુન્યા છોડી જવી પડે છે એવું જ્યારે હું સારી રવેશે સમજી છું ત્યારે મારાથી શોક કેમ કરાય? વળી પોતાના અતી બહાલા સગાને કાયદો થતો જાણી કોઈ રહતું પણ હશે? મને જ્યાં સુધી મોતની ઉપલી સમજ ન હતી ત્યાં સુધી હું પણ બીજા અજ્ઞાન શખ્સોની માફક મરણ વખતે રડી કકલીને હાય અફસોસ કરતો હતો, પણ હવે મોત વીશેની ઉપલી સમજ મને વાજળી લાગવા છતાં જો હું મોત વખતે બીજાઓની માફકજ વર્તું તો પછી તે જ્ઞાન મેળવેલું શું ખપતું?

“વળી મરનારને માટે શોક કરવાથી તેવણને જે નુકશાન થાય છે, તેવણને જે સોસવું પડે છે, તેવણને પોતાના આગળ વધવાના કામમાં જે અટકાવ થાય છે તે હું સારી રીતે જાણતો હોવા છતાં તેવણના મરણ વખતે કકલાટ કરી તેવણની મારી તરફની માયાળુ વર્તણૂકના ખદલામાં શું તેવણને સામું નુકશાન કરૂં? મારા મરનાર બહાલા ધણી, યા મારી અતી ખ્યારી માતાના આ કાળી દુન્યા છોડી જવાથી મને પોતાને જે નુકશાન થયું છે તે માટે જો હું કકલાટ કરી મુકી બહાલા મરનારોના બેહસ્તના માર્ગમાં અડચણ

નાણું તો પછી મારું બહાલ શું કામનું? મરનાર તરફથી મેળવેલા અનેક કાયદાઓ તથા સુખોના બદલામાં મારી ફરજ છે કે ન્યારે પણ મરનાર યાદ આવે ત્યારે તેવણે કીધેલા નેક કામો, તથા તેવણના સારા ગુણો તથા ભલી ખાત્રીયતોને યાદ કરી એવું ચલાવું કે મરનાર જલદીથી તથા સેહેલથી 'એસ્ટ્રલ દુન્યા' પસાર કરી બેહેતમાં દાખલ થાય. કારણ હું જાણું છું કે ખરા અંતઃકરણથી અને સાદ્ દીક્ષથી મજબુત મને ઉપલી દુવા માંગ્યાથી જે વિચાર-આકાર ઉત્પન્ન થાય છે તે મરનારનાં 'એસ્ટ્રલ શરીર'ને વીખેરી નાંખવામા મદદ કરી બેહેત તરફનો માર્ગ તેને કેટલોક દરજ્જે શેહેલ કરી આપે છે."

રવાનના અનેક જન્મોની ફીલસુફી પ્રમાણે ચાલનાર રાખસનું કેાઈ ધણુજ બહાલું સજી ન્યારે ધાસ્તી ભરેલી માંદગી લોગવતું હોય છે ત્યારે તે રાખસ એમ વીચાર કરે છે કે "મારા બહાલા સગાનું મરવું" યા જીવવું તેવણની આ જન્મમાં લોગવવાની કરણીના ખલાસ થવા ઉપર આધાર રાખે છે. જો તેવણ સઘળી કરણીનો બદલો અતરે મેળવી ચુક્યા હશે, તો તેવણથી એક ઘડી પણ વધુ વખત અતરે થોભી શકાવાનું નથી. માટે મારા બહાલાની હાલતની ધાસ્તી ભરેલી માંદગી માટે ખીજે કાંઈ પણ વીચાર ન કરતા તેવણની મારવાર કરવાની મારી જે પેહેલવી ફરજ છે તે મારે બળવવી જોઈએ. એટલા માટે મારું તમામ ધ્યાન ફવા દાડૂ તથા તેવણની ખરદાસ્ત કરવા પાછળ રોકવું જોઈએ. તેવણ આ ખીમારીમાંથી ઉઠશે કે નહીં એવો ખ્યાલ વટીક મનમાં આવવા દેવો ન જોઈએ. કારણ ન્યારે તેવણની નેમેલી જાંદગી ઉપરાંત તેવણને મારી પાસ વધુ વખત રાખવાનો ઇલાજ મારા હાથમાં નથી ત્યારે તે માટે વિચાર કરવામાં કાયદો પણ શું? વળી જો હું તેવણના મોત વીશે હમણાથીજ વીચાર કરું તો પુરો ઘભરાઈ જવાથી મને મારું કામ કરવાનું પણ સુજ ન પડે, અને મારી મરનાર તરફની જે છેલ્લી ફરજ, સારવાર કરવાની, તે પણ કરવાની રહી જાય, અને પછવાડેથી તે માટે મને પરતાવો લાગ્યા કરે, માટે હાલ તુરત તો શાંત મન રાખી તેવણની સારવાર કરવાની મારી સૌથી અગત્યની ફરજ પેહેલે બળવવી જોઈએ.

“મારી બીજી ફરજ એ છે કે તેવણુને માટે નેક દુવા ચઢાવી. આથી ખરા અંતઃકરણથી તેવણુ તરફના મારા પ્યારને લીધે તથા મારી ફરજ તરીકે તે પાક પરવરદેગાર પાસે હું એવી દુવા માગું કે આ મારા બહાલા સગાને આ બીમારીથી જે કાંઈ દુઃખ થતું હોય તે દુઃખ શાંતી તથા સખુરીથી ખમવાને માટે એવણુને શક્તિ તથા હીમ્મત આવે ! કારણ કે હું જાણું છું કે મજબુત મને શાંતીને, વીચાર કરવાથી હું એક એવી શક્તિ ઉત્પન્ન કરી શકું છું કે જે મારા બહાલા સગા આગળ જઈ એવણુને હીમ્મત આવે છે, એવણુની આસપાસ શાંતી ફેલાવે છે, તથા બીજાઓના ઘીક અને ધભરાટના વીચારો એવણુની આગળ જવા દેતા નથી. આવાં શાંતીના વીચાર કરવાને બદલે જો હું પોતે ઘીક અને ધાસ્તીના વીચાર કરું છું તો તેથી જે બીકનો વીચાર-આકાર ઉત્પન્ન થાય છે તે મારા બહાલા સગા આગળ જઈ એવણુના મગજ ઉપર ધાસ્તીના વીચારો ફેંકી એવણુને સામા ધભરાવે છે. માટે મારા બહાલાની સારવાર કરતી વખતે હીમ્મત તથા શાંતી બખ્શનારા વીચારો કરવાની જે મારી આઇન ફરજ છે તે મારે વગર હીલે કરવી જોઈએ.”

રવાનના આગળા જન્મોની ફીલસુફીનું વાજબીપણું સ્વીકારી તે પ્રમાણે ચાલનાર શખ્સ ઉપર ન્યારે કાંઈ મોટી આફત આવી પડે છે ત્યારે તે એવો વીચાર કરે છે કે “ આગળા જન્મમાં મેં કાંઈ ખુરાં કામો કર્યા હશે નેથીજ હાલ મારી ઉપર આ આફત આવી પડી છે. આથી આ આફતમાંથી પસાર થયા વગર મારે છુટકોળ નથી. વળી ન્યારે મારા પોતાના આગળા ગુનાહને લીધે આ દુઃખ મારી ઉપર આવી પડ્યું છે ત્યારે તે હું નહીં ખમું તો બીજું કોણ ખમે ? મારે હાથે મારી ઉપર આવી પડેલા દુઃખ માટે કોની આગળ ફરીઆદ લઈ જાઉં ? અને વળી તેમ કરવામાં ફાયદો પણ શું ? ફરીઆદ કીધાથી, અને બબડવાથી કાંઈ મારું દુઃખ ઓછું થવાનું હતું ? સાચું જો હું આ દુઃખ માટે ખેદાને, યા સેતાનને બદલામ કરું તો વળી બીજું એક ખોટું કામ કીધેલું કહેવાય.

“ વળી જે શખ્સની મારફતે મારી ઉપર આ દુઃખ આપ્યું છે તેને યા કોઈ બીજાને મેં ગયા જન્મમાં કાંઈ નુકશાન કર્યું હશે, અને તેના બદલામાં તેની મારફતે હાલ મને ઇન્ન પુગાડવામાં આવતી હોવી જોઈએ. માટે તેમાં તેનો વાંક હોય, યા ન હોય, પણ મારે તો તેની તરફ કીના યા ધિક્કર, યા બદ દુવાના ખરાબ વિચારો કરવા જોઈએ નહીં. કારણ કે આગળ જન્મનું દુઃખ હાલ ખમતી વખતે વળી હું આવા દુષ્ટ વિચારો કરું તો તેના પરીણામ તરીકે વળી આવતા જન્મમાં પણ મને દુઃખ ખમવું પડે. માટે ગયા જન્મના કર્મો શાંતીથી ભોગવી મને મારું આગલું કરજ અદા કરવું જોઈએ, પણ કેપટના, યા કીનાના વીચારો કરી આવતા જન્મ માટે દુઃખના બીજ રોપવા ન જોઈએ. વળી જ્યારે હું જાણું છું કે બખડી ફફડીનેથી આખરે દુઃખ તો મારેજ ખમવું પડવાનું ત્યારે જો હું હમણાજ તે ધીરજ અને શાંતીથી ખમું તો મારે માથેથી ગોચા એક આગળું કરજ એાછું થયલું ગણાય. માટે હાલ મારી ફરજ છે કે મારા ઉપર આવી પડેલી આ આફત સખુરીથી સહન કરી નેક કામ કરવામાં મશગુલ રહું કે જેથી આવતો જન્મ મારે સારો આવે, અને એવી આફતો મને ફરી ખમવી ન પડે.

“ આ જન્મમાં મારાથી નાદાનીમાં નેક કરતાં જદ કામો વધારે થઈ ગયલાં હોવાથી હું ખાતરીથી કહું છું કે જો મને રવાનના આગળ જન્મોની ફીલસુફીની બખર ન હોત તો મારી હાલની આ ભયંકર બીમારીની આફતની વખતે હુમેશ સુધીના દોઝખના વીચારોએ મારી શાંતી હુટી લઈ મને હાવરો બાવરો ખનાવી દઈ નાશી-પાશીમાં ગરકાવ કરી નાંખ્યો હોતો. જો હું આ બુલંદ ફીલસુફી ન સમજ્યો હોતે, અને ખરાબ કામ માટે હુમેશ સુધી, યા રસ્તાએજ સુધી દોઝખમાં સબડવું પડ્યે એમ માનતો હોતો તો મારાથી આ જન્મમાં થઈ ગયલા છુરા કામો માટે મને દોઝખના અધિકારમાં લાંબા કાળ સુધી ગોતાં ખાવાં પડ્યે એવા વીચારથી હવે શું કરવું તે મને કાંઈ સુજ ન પડતે. દુકેમાં જો આ બીમારીમાંજ મારી અજલ આવી પહોંચવાની હોય તો સદાના દોઝખમાંથી છટકી

જવાનો એક પણ ઉપાય મારી પાસે ન હોવાથી મારે મોટી નીરાશી વચ્ચે શુજરી જવા શીવાય છુટકોજ ન હતો. વળી જો હું સારો થવા પામું તો પણ લાંબા કાળના દોઝખમાંથી મારો છુટકારો કેમ કરવો તેની આ જ્ઞાન વગર મને સમજ પડતે નહીં, કારણ કે હું બાહ્ય છું કે મારી પાસે સખાવતના યા નેકીના મોટા કામો કરવાની હાલ જોગવાઈ પણ નથી કે જેથી હવે પછી પણ સખાવતના કાંમો કરી મારા આગળા બદ કામો ફીતાડી પણ શકું. વળી જો હું હાલ નેક અને પરોપકારી કામો કરવા માડું તો આગળા બદ કામો ફીતે એટલા નેક કામો કરવાને મને વખત મળશે કે નહી, હું તેની અગાઉ મરી જઈશ કે કેમ, અને બદ કામો કરતાં નેક કામોનો જથ્થો વધે તે આગમજ જો હું મરણ પામ્યો તો રસ્તાખેજના દીવસ સુધી દોઝખનાં લયકર દુઃખો મારાથી કેમ ખમાશે એવા નાસીપાસી ઉપજવનારા વિચારોથી હું તદન લાઇલાજ અને ના ઉમેદ બની ગયો હતો. પણ શુક્રાના તે દાદાર હોરમજદના કે રવાનના આગળા જન્મોની શીલસુશી હાથ લાગવાથી હું બાહ્ય છું કે મારા બદ કાંમ માટે મને લાંબા કાળ સુધી દોઝખમાં સખડવાનું નથી, ખોદા એટલા નીદંય અને ગેર ઇનસાફી નથી, પણ મારે થોડો વખત દોઝખમાં રહી મારા નેક કામો માટે બેહેસ્તમાં જઈ હાલ કરતાં વધુ જ્ઞાન અને દહાપણ સાથે મારે આ દુન્યામાં પાછો જન્મ લેવાનો છે. એટલાજ માટે મારા આગળા બદ કામોનો પશ્ચાતાપ કરી, ફરીથી આવા ખુરા કામો ન કરવાનો દ્રઢ વીચાર કરી, સારા કામો કરવામાં મશગુલ થવાની મને ઉલટ છુટે છે.

“ પાપનો પશ્ચાતાપ કર્યાથી કાંઈ પાપ સહતર માફ કરવામાં આવતું નથી, પણ જ્યારે ખરાં અંતઃકરણથી એક ખુરાં કામ માટે પશ્ચાતાપ કરવામાં આવે છે ત્યારે બીજી વખતે તે શખસને આવું ખુરું કામ કરતી વખતેજ તેના અંતઃકરણ તરફથી અટકાવવામાં આવે છે, યાને તેનું અંતઃકરણ પાછલથી નહીં પણ તેજ વખતે તેને આ કામ ખુરું છે એવી યાદ આપે છે, અને તેથી તે પેકું બદ કામ કરતો અટકે છે. વળી બદકામનો પશ્ચાતાપ કરવાથી તે બદકામ

માટેની તેની વગણ નીકળી જતી હોવાથી તે પોતાની સાથે આવતા જન્મમાં આ પુરી ખાસીઅત લાવી શકતો નથી. આવી રીતે પુરી ખાસીઅત છોડી દઈ આવતા જન્મમાં નેક ખાસીઅત સાથે જન્મી આવતો જન્મ મુખી બનાવવાનું જ્યારે મારા હાથમાં છે ત્યારે મરણની છેલ્લી ઘડી મુખી ઉલટથી નેક કામ કરવું એ મારી ફરજ છે. કયામત મુખીનાં, ચા સદા કાળનાં દોઝખની ફીલમુફી જ્યારે અનેક પુરા કામો કરી ચુકેલા શખ્સોને નાસીપાસીમાં ગરકાવ કરી તેઓને બાદીમાં યાહોમ જોંપલાવે છે ત્યારે રવાનના અનેક જન્મની ફીલમુફી ખરાબમાં ખરાબ માણસને પણ નેક કામ કરવા માટે તેની છાંદગીની છેલ્લી ઘડી મુખી હીમ્મત આપે છે. કારણ કે હુમ્મેશ મુખીના દોઝખની દલીલ માનનાર શખ્સ જ્યારે વિચાર કરે છે કે તેનાથી એટલા તો પુરાં કામ થઈ ગયા છે કે કયામત મુખી દોઝખ વગર તેનો છુટકોજ નથી, અંતે અને આખરે તેને સદાના દોઝખમાં જવું પડવાનુંજ, ત્યારે એવી નાસીપાસી ઉપજાવનારા જોટા ખ્યાલથી તે બીચારો આંખ વીચીને બાદીમાં પડવાની ધાસ્તીમાં આવી પડે છે. પણ બીજા હાથ ઉપર એક પુરો શખ્સ ઇંદ્રીઓ ઉપર કબુ ન હોવાને લીધે ઘણાક પુરાં કામો ફીધેલાં હોવા છતાં જો રવાનના અનેક જન્મોમાં તે માનતો હોય છે તો હવે પછી પણ નેક માર્ગે જવાની જેટલી યત્ન કરશે તેટલો તે આવતા જન્મમાં મુધરશે એવું માનતો હોવાથી હવેથી તેની છાંદગીની છેલ્લી ઘડી મુખી બને તેમ નેક રસ્તે ચાલવાની તેને ઉલટ થાય છે. જ્યારે આ સઘળું હું સમજી છું ત્યારે મારી હાલની આફત માટે કાંઈ પણ ફલગીર ન થતાં શાંતીથી આ હુખ ખમી બને એટલા નેક કામો, વિચાર, વાણી, અને કાર્યથી કરી મારો આવતો જન્મ મુખી કરવાની મારે બનતી તજવીજ કરવી જોઈએ. "

રવાનના અનેક જન્મોની ફીલમુફી માનનાર અને તે પ્રમાણે વર્તનાર એક શખ્સને પેટે જ્યારે એક એવો બદકાર છોકરો પેદા પડેલો હોય છે કે જે બાપના મુમજવવા છતાં મુધરી શકતો નથી ત્યારે તે છોકરા માટે સાધારણ માણસોની માફક તે હાથ અફસોસ કરતો નથી, તથા બીજાઓની આગળ દીકરાની નાફરમાનીથી ઉપ-

જતા હું ખ માટે ફરીયાદ પણ કરતો નથી. કારણ કે તે એમ વીચારે છે કે “ખાપ તરીકે મારી ફરજ છે કે મારા દીકરાને સુધારવાની અને તેને સારી શીખામણ દેવાની હું જનતી કોશેશ કરું. પણ મારાથી જની શક્તી સઘળી કોશેશ કરવા છતાં જો તે ન સુધરે તો તે માટે હલગીર થવું, યા અફસોસ કરવો ફાકટ છે. કારણ કે તેને સુધારવાની જનતી મહેનત લેવા છતાં માફ કાંઈ વળતું નથી, અને આમો તે પોતે દુઃખી થવા ઉપરાંત મને પણ સાથે દુઃખી કરે છે તેજ ખતલાવી આપે છે કે એ દુઃખને હું લાયક હોઈશ. મેં મારા આગળ જન્મમાં કાંઈ એવીજ ખરાબ વર્તણુક ચલાવી હશે ત્યારેજ તેનાં પરીણામ તરીકે આવો નાફરમાન બેટો મારે ત્યાં જન્મ પામ્યો હશે. જો હું આ દુઃખને લાયક ન હોતો, જો મેં આગળ જન્મમાં કોઈ સાથ ખરાબ વર્તણુક ચલાવી ન હોતો, જો હું તે વખતે સઘળા સાથે ખ્યાર અને મોહોખતથીજ વર્ત્યો હોતો તો એક નેક ફરજંદ મારે ત્યાં જન્મ પામી આવે મારી ઉપર ખ્યાર અને મોહોખતનો વરસાદ વરસાવતો. પણ કડવું બીજ વાળ્યા પછી તેનાં ઝાડમાંથી મીઠાં ફળની આશા કેમ રાખી શકાય? આગળ જન્મમાં મેં ખરાબ કરણી કીધી હોય તો આ જન્મમાં મને સુખ ક્યાંથી મળે? માટે મારે ત્યાં જો ખુફં ફરજંદ પેઢા થયું છે તે મારી પોતાનીજ તકસીરને લીધે હોવું જોઈએ, મારી પોતાનીજ આગળી ખદ ચાલને લીધે હોવું જોઈએ. કારણ કે ખુદરતાનાં અદલ ઇનસાફ પ્રમાણે મારી તકસીર વગર ખોદા એવો નાફરમાન બેટો આપી મને દુઃખી થવા ફેજ નહીં. મારા સમજતવવા છતાં અને આટલી શીખામણ દેવા છતાં મારો દીકરો સુધરતો નથી તે માટે અલખતાં તેને પાછળથી વખત આવવે ખમવુંજ પડ્યો, પણ મને હાલ જે ખમવું પડે છે તે તો મારી આગળી તકસીરને લીધેજ હોવું જોઈએ. જેઓ એમ માને છે કે પોતાની કાંઈ પણ આગળી તકસીર વગર ફક્ત દીકરાની ખુરી ચાલથીજ ખમવું પડે છે તેઓ ખોદાના અદલ ઇનસાફની ગોચા ખદગોઈ કરે છે. જેઓને રવાનના અનેક જન્મોની ફીલમુફીની ખબર નથી, જેઓ દરેક ખાખદમાં સામા ધણીનોજ

વાંક જીવે છે પણ પોતાનો વાંક જોઈ શકતા નથી, જેઓને જોદાના અદલ ઈનસાફનું જ્ઞાન તથા જ્ઞાન હોતું નથી, તેઓ ઘણીક વખત જોલતાં સંભળાય છે કે, ‘ફલાણાને લીધે મને ખમવું પડ્યું; મારા દીકરાએ મને ખરાબ લગાડ્યું; મારાજ ફરજ દે મારી આખરનાં કાંકરા કીધા; જોદાએ હુમુને નામોશીમાં લાવી નાંખ્યા; મારે ત્યાં આહારેમન ક્યાંથી પેદા પડ્યો.’ પણ ખરૂં જોતા તો આપણાં આગળાં બધાં કાર્યને લીધે દુઃખ, નામોશી તથા બેહોરમતને આપણે લાયક થયલા હોવાથીજ નાફરમાન તથા બદકાર શખ્સોના સમાગમમાં આપણને લાવી સુકવામાં આવે છે. માટે મારી ફરજ છે કે મારે હાલ જે નામોશીમાંથી પસાર થવું પડે છે તેનો વાંક મારા શીવાય કોઈ બીજા ઉપર મેલવાને બદલે મુજે મ્હોંડે તે નામોશી ધીરજ અને સંતોષથી ખમી છેલ્લી ઘડી સુધી મારા દીકરાને સારી શીખામણ દેવાનું જારી રાખું કે જેથી હુમણાં નહીં તો કદાચ પાછળથી તેને ફાયદો થાય. આવી રીતે મારી ફરજ સંપૂર્ણ રીતે સંપૂર્ણથી બળવવાથી મારા માથા ઉપરનું ગોચા એક આગળું કરજ ફીટી જશે.”

રવાનના અનેક જન્મોની ફીલસુફી પ્રમાણે ચાલનાર શખ્સ જ્યારે કોઈને પોતા ઉપર ગુસ્સે થઈ ગાળે દેતા સાંભળે છે ત્યારે બીજાઓની માફક તે પોતે ઉસકેરાઈ જતો નથી. કારણ તે એમ વિચાર કરે છે કે “એક માણસ પ્રગટી કરણ (Evolution) ના ક્રીયા દરબજા ઉપર આવી પુગ્યો છે તે તેના વીચારે, બોલો તથા કામોથી તુરંત જણાઈ આવે છે. આ દુન્યામાં વધુ ફેરા ખાઈ જેમ જેમ તે પ્રગટીકરણમાં આગળ વધે છે તેમ તેમ પોતાની સારી રીત-ભાત, તથા બીજાઓ સાથેની નેક વર્તણૂકથી તે પોતાનું આગળ વધવું બતલાવી આપે છે. માટે આ શખ્સ જે ગાળે દે છે, તથા એક ગ્રહસ્થને ન છાજતી રીતે મારી સાથે વર્તે છે તે પ્રગટીકરણના એકાદ નીચલા તબક્કા ઉપર હોયો જોઈએ. આથી તેની ઉપર ગુસ્સે થવાને બદલે મારે તો સામી તેની દયા ખાવી જોઈએ. કારણ કે જ્યારે એક બાળક તેના અજ્ઞાનપણાને લીધે બેહુધું, તથા અકલ

વગરનું બોલે છે ત્યારે તે સાંભળી આપણે કંઈ ગુસ્સે થતાં નથી, પણ ખ્યારથી તેની બુદ્ધ મુધારીએ છીએ. વળી જો તે બાળક તેની દુકં સમજમાં ન ઉતરે એવી હોય છે તો તેના બોલવા ઉપર આપણે લક્ષ આપતા નથી, પણ અખાડા કરી જઈએ છીએ, એવું ધારીને કે આગળ ચાલતા જ્યારે બાળક સમજમાં આવશે ત્યારે તે પોતાની બુદ્ધ જોવાને શક્તિવાન થશે. તેજ પ્રમાણે આ ગાળો દેનાર શખ્સે આ દુન્યામાં થોડાજ ફેરા ખાધેલા હોવાથી તેનું રવાન જ્ઞાનમાં બાળક જેવું હોય છે જો કે તેનું ખાકી શરીર હાલ ઉમ્મરે પુગેલું છે આથી પેલા બાળકની માફક આ શખ્સના પુખ્ત શરીરમાં રહેલાં બાળક-રવાનને ગાળો ન દેવા માટે નરમાસથી મારે સમજાવવું જોઈએ, અને જો ન સમજે તો મારે તેને વધુ કોહું દેવું ન જોઈએ. તેને ગાળો દેતા સાંભળી જો હું તેની ઉપર ગુસ્સે થાઉં, હું પણ જો તેને સામી ગાળો દઉં, તેની સામે તણાઉં, યા તેને હલકુત કરી કહાડી મુકું તો હું પોતે પ્રગટીકરણમાં તેનાં કરતાં ઉચ્ચા તબક્કા ઉપર કેમ હોઈ શકું ?

“ એક લાંચ લેનાર શખ્સ, યા ધંધાની કુનેહને નામે અપ્રમાણીક રીતે ધંધો કરનાર માણસ પ્રગટીકરણના જે તબક્કા ઉપર હોય છે તે તબક્કાથી ઉપર આપણે જ્યારે ચઢીએ છીએ ત્યારેજ લાંચ અને ધંધાની કુનેહ આપણને ગેરવાજબી દેખાય છે. પણ જ્યાં સુધી આ ઉચ્ચા તબક્કા ઉપર આપણે આવી પુગતા નથી ત્યાં સુધી લાંચ અને કુનેહ આપણને વાજબી લાગે છે. જે તબક્કા ઉપર આપણે હોઈએ તેજ તબક્કાને લગતાં કામો કરવા એ આપણો ધર્મ છે, યાને એ આપણી ફરજ છે. પણ જે તબક્કા ઉપર આપણે હોઈએ તેના કરતાં નીચલા તબક્કા ઉપરના કામો કરવા તેને સાધારણ બોલીમાં પાપ કહેવામાં આવે છે. પાપનો આ ગુહ્ય અર્થ છે. દાખલા તરીકે એક જંગલી માણસ—ખાઉ શખ્સ, પ્રગટીકરણમાં છેક છેલ્લાં તબક્કા ઉપર હોવાથી, તે જ્યારે પોતાના ખોરાક માટે એક જીવતા માણસનો જીવ લે છે ત્યારે તેમાં તે ઝાઝું પાપ કરતો નથી, કારણ કે તેની નેકી બદી સમજવાની શક્તિ તદ્દન બચગીમાં છે. પણ આપણે

હાલ જે તખ્તે ઉપર છંદ્રએ તે જોતાં જો આપણે કોઈનો જીવ લઈએ તો તે પાપ ક્રીધેલું કહેવાય, અને એ માટે આપણે જે જુર પરીણામ જોગવવાને લાયક થઈએ તેટલું જુર પરીણામ માણસ-ખાઉને તેને ક્રીધેલા જીવ માટે, સોસવું પડતું નથી. વળી આજે સાધારણ માણસો માટે પોતાના જોરાક સાડું એક જાનવરનો જીવ લેવામાં પાપ ગણવામાં આવતું નથી, પણ ખોદાશનામીમાં ચોક્કસ દરજ્જે પુગેલા પુરૂષો માટે, તથા હવે પછીના આવતા જમાનાના લોકો માટે જાનવરોનો જીવ લેવો એ પાપ ગણાશે. કારણ કે જેમ હાલની આપણી પાંચમી આર્યન પ્રજા માટે આપતું અમર તત્વ 'મનસ' યાને આપણી મનશક્તિ ખીલવાનું મરજેલું હોવાથી હાલ એમર મનશક્તિ ખીલતી માલમ પડે છે, અને તરેહવાર નવી નવી શોધો મનશક્તિના બળ વડે થતી જાય છે, તેમ હવે પછી થનારી છઠ્ઠી પ્રજા માટે આપણું ખીલું અમર તત્વ જુદું, યાને માણસ જાતની એકેતાઈ સમજવાની શક્તિ ખીલવાનું મરજેલું હોવાથી તે છઠ્ઠી પ્રજાના વખતમાં કુલ આલમના જીવો માટે બેહદ દયા ચોતરફ પથરાશે. હાલ કેટલીક મંડળીઓમાં અને કેટલાક સુધરેલા દેશોના લોકોમાં ભાતુભાવ, યાને ભાઈબંધી (Universal Brotherhood) માટેની જે કોશિશ આળી રહી છે તે કોશિશ ગોચર છઠ્ઠી પ્રજાનાં ઉગવાની આગમજનું જનકલું છે.

“પ્રગટીકરણનો નીચમ જોતાં માલમ પડે છે કે દરેક માણસે આગળ વધવા માટે પોતાને સુધારવાની કોશિશ કરવી જોઈએ, તથા જે તખ્તે પોતે પસાર કરી આવ્યો હોય તેને લગતાં કામો તેનાથી થઈ નહીં જાય તેની સંભાળ રાખવી જોઈએ. એટલા માટે પેલા ગાળ દેનાર સામે ગુસ્સો કરવો તે મારી હાલની સ્થિતિને હીલું લગાડનારું છે, એટલું જ નહીં, પણ પેલા ગાળ દેનારને પણ હાણી પુગાડનારું છે. કારણ કે મારા ગુસ્સાથી તો સામું વધારે ઉસકેરાઈ જવાનો તેને સંભવ રહે છે. જો તે મારા કરતા નબળો હોય છે, તો મારા ગુસ્સાથી દબી જવાને લીધે તેને મુશું મુશું, યા બળડતું બળડતું ચાલી જવું પડે છે, પણ તેમ યવાથી તેનામાં મારે માટે

કપટ ઉત્પન્ન થાય છે. મારા ગુસ્સાની ખીકથી જ્યારે તે ગાળો દઈ વાચાથી ખરાબ કાર્ય કરી શકતો નથી, ત્યારે મારે વીશે કીનો રાખી મારે માટે ખરાબ વીચારો કરે છે. પણ બદ વીચારો બદ વચનો કરતાં વધુ ખરાબી કરતા હોવાથી તેને આ બદ વીચારો કરવા માટે, અને મને તેનું મુલ થવા માટે હવે યહી વધુ ખમલું પડવાનું. આ બેમાંથી એક રીતે તે ખીચારાને મારે લીધે, તેમજ મને પોતાને પણ નુકસાન થવાનો સંભવ રહે છે. માટે આવા શખ્સની ગાળ ખાવા છતાં, મારે તેને થડા પાડી બે બેલ શીખામણના કહેવા 'જોઈએ, જોથી તે કદાચ નરમ પડી જઈ પસતાવો કરે, યા જો તેને પસતાવો ન થાય તો પણ મારે વીશે ખુરા વીચારો તો કરવાનું' કારણ તેને ન મળે, બલકે કદાચ મારા શાંત સ્વભાવ માટે અજબ થઈ મારે માટે સારા વીચારો ઉત્પન્ન કરે એ પણ બનવા જોગ છે. માટે મારી તો ફરજ એજ છે કે આવી વખતે જરાપણ ઉશકેરાઈ ગયા વગર શાંત મન રાખી ઘણીજ ધીરજ તથા સમ્યક્તાથી તેને સમજાવી નરમ પાડવો. મહાન પેગંબર કાઈસ્ટનું શીક્ષણ પણ કહે છે કે નરમાસ ભરેલા જવાબથી ગુસ્સો દુર થઈ જાય છે."

રવાનના આગળ જન્મોની ક્ષીયસુદ્ધી પ્રમાણે ચાલનાર શખ્સ પોતાના ખચ્ચાંઓને બોહશ કરતા, યા તકસીર કરતા જોઈ ખીન્-ઓની માફક ગુસ્સાથી તેઓને ફટકાવી કહાડતો નથી. પણ તેઓને સજા કરવાની જો તે ઘણીજ અગત્ય જુએ છે તો તેઓને સુધારવાના હેતુથીજ, તથા ખીજી વખતે આ પ્રકારનો ગુનોહ ન કરે એટલાજ માટે જરાપણ ઉશકેરાઈ ગયા વગર ખાલી બહારથીજ ગુસ્સાનું ટોળ ઘાલી તેઓને એક બે ફટકા મારે છે. પણ ઘણી ખરી વખત તો પોતાના દીકરાની તકસીર વખતે તેને પોતાની પાસે બોલાવી એક ચુમી લઈ ઘણીજ નરમાસથી તેને તેની બુલ સમજાવે છે. જ્યારે તે પોતાના દીકરાને નીચાલનું લેશન શીખવે છે તે વખતે જો તેનાંથી કાંઈ બુલ થઈ જાય છે તો તે વખતે પણ ઉપલીજ રીતે તેને ચાલી બહાલથી, તથા ધીરજથી તેની બુલ બતલાવે છે. આથી

તેના ફરજ'દ ઉપર ઘણી મરમ અસર થાય છે. ધમકાવીને, યા મારીને તેની બુદ્ધ બતલાવવા કરતા ઉપર મુજબ પ્યાર અને નર-માસથી બુદ્ધ બતલાવ્યાથી તે બચ્ચાંને ઘણું લાગી આવે છે, અને ફરી એવી બુદ્ધ કરતાં તેને ઘણી શરમ લાગે છે. તે પોતે જાણે છે કે તેના બચ્ચાંનું શરીર નહાનું હોવા છતાં તેમાં રહેનાર રવાન ઘણાંક જન્મો લઈ ચુકેલું હોય છે, અને તેમાં એવો તથા બદીઓ બીજ રૂપે દંધાયેલી હોય છે, જે તક મળતાંજ બહાર પ્રગટી નીકળે છે. આથી તે સારી વળણોને ઉતેજન આપી ખીલવા દે છે, જ્યારે ખરાબ વળણોને દાબી દેવાની કોશિશ કરે છે. એ ખરાબ બીજરૂપી વલણો મુખ્ય કરી મોટા માણસોના તેવાજ દુર્ગુણો દાખલાઓથી ખીલે છે. દાખલા તરીકે જો કોઈ બચ્ચાનાં રવાનમાં ગુસ્સાની વળણ હોય તો ગુસ્સો કરનારા માણસના સમાગમમાં આવવાથી જેમ આગથી આગ સળગે છે તેમ તેના બીજરૂપી ગુસ્સો ઉભરાઈ આવે છે. માટે એવી વળણવાળા બચ્ચાંને ગુસ્સો ધરાવનારા આદર્શથી દુર રાખવાની ઘણી જરૂર છે.

રવાનના અનેક જન્મોમાં માની તે પ્રમાણે ચાલનાર શખ્સ જ્યારે પૈસે ટકે ઘણાજ ગરીબ હોય છે, પોતાનું તેમજ પોતાના કુટુંબનું ગુજરાન તે ઘણીજ મુશ્કેલીથી કરી શકતો હોય છે, યા ગુજરાન માટે પોતાથી બનતી તબવીજ તથા મહેનત કરવા છતાં તેનાથી પોતાનો નીલાવ થઈ શકતો નથી ત્યારે તે હારી ખાઈ ધીરજ તથા સખુરી ખોઈ દેતો નથી. કારણ કે આવી વખત તેને એવો વીચાર આવે છે કે “હમો, યાને હું તેમજ મારા હાલના કુટુંબના સર્વે શખ્સો, ગયા જન્મમાં બીજાઓ સાથે જેવી રીતે વર્ત્યા હશું તેના પ્રમાણમાં તેને અનુકુળ હાલત હાલ હમોને ભોગવવી પડે છે. મહેનત કરવાં છતાં પૈસા સંબંધી મુશ્કેલી હમો ઉપર હાલ આવી પડી છે તે હમારા આગળા માહ કાર્યને લીધેજ હોવી જોઈએ. હમો બધાએજ કોઈ ખુરા કમો કયા હશે તેથી હમો બધાને સાથેજ હાલ ગરીબાઈમાં રહેવું પડતું હોવું જોઈએ. માટે સખુરીથી આ ગરીબી વેઠી-આરી રીતે હાલ દુનિયામાં ચાલીશું તો

આગલા ખરાબ કામોના ખુરાં ફગ જે હાલ ચાખીએ છીએ તે ખલાસ થયાં પછી હુમારી આ કંગાળ હાલત જતી રહી સારી સ્થિતિ આવી પુગશે. જો કદાચ આગલા જન્મના ખુરાં કામોનો જથ્થો મોટો હશે, અને તેના પરીણામમાં આ આખો જન્મભરો દળીદ્રતા-માંજ જવાનો હશે તો હાલના હુમારા સારા કામોને લીધે કાંઈ નહીં તો આવતો જન્મ તો જરૂરજ સુખાકારી ભર્યો આવશે. માટે ભારે તો માફ દુઃખ સખુરીથી ખતી બનતા મુઘી સા સાથ સારી રીતે વર્તવાની હાલ કેશોશ કરવી જોઈએ. વળી આગળા જન્મનો હુમારા એક બીજા સાથનો ઉપકાર અને અપકારને લીધે મારા કુટુંબનું ગુજરાન કરવાની ફરજ ભારે માથે આવી પડેલી હોવાથી ફરણીના કાયદા પ્રમાણે ચાલી મારી આ ફરજ બજાવવાની ભારે બનતી કેશોશ કરવી જોઈએ. આગળા જન્મમાં કદાચ પૈસાનો ગેર ઉપયોગ કરી હું ભારે હાથેજ મારી ઉપર લાચારી લઈ આવ્યો હોઉં, અને તે વખતે મારા થોડા સગાઓએ બળડી ફફડી મને થોડી મદદ કીધી હોય, તો તેનાં પરીણામ તરીકે આ જન્મમાં ભારે તેઓનો બદલો વાળી આપવા માટે મારા ફરજદાર તરીકે તેઓનું પોષણ કરવું પડતું હશે. વળી તેઓએ મને રાજી ખુશીથી મદદ કરવાને બદલે બળડી ફફડીને મદદ કીધેલી હોવાથી હાલ તેઓને પણ મારી સાથે ખરાબ વખતમાંથી પસાર થવું પડતું હોય ; તથા મેં પૈસાનો ખરાબ ઉપયોગ કીધેલો હોવાથી, તથા પૈસા હતા તે વખતે તેની કદર ખુજેલી ન હોવાથી, હાલ પૈસા કમાવાની મને ઘણીજ મુશ્કેલી પડતી હોય કે જેથી પૈસાને પૈસા તરીકે સંભાળથી કેમ વાપરવા તે હું નાણું, તથા પૈસા જરૂરીઆતની વખતે કેટલી અગત્યની અને અમુલ્ય વસ્તુ થઈ પડે છે તે હું સીખું.

“ વલી ગયા જન્મમાં જે જે કામો કીધા તે બધા મારા પોતાનાજ ભલાને માટે કીધેલા હોવાથી હાલ મને એટલું વેઠવું પડતું હોવું જોઈએ. દરેક આપસ્વાર્થિક કામ ગોચા એક કરજ છે, ગોચા એક વધુ સંસારીક ગાંઠ (tie) છે કે જેમાંથી આવતા જન્મમાં આપણાંથી છુટાડું નથી. જેઓ સઘલા કામ ગિનસ્વાર્થયિ કરે છે તેઓ

આવતા જન્મમાં આવા ગાઠોથી બંધાયલા હોતા નથી. તેઓ નવળી રીતે છુટા હોવાથી પોતાની જીંદગી ચાહે તેવા પરોપકારી કામો માટે આપી શકે છે. એટલા માટે મેં પણ આ જન્મમાં બનતા મુખી બીનરવાઈજ કામો કરવાનું શરૂ કરીધું છે. હું જે હાલ નહાની નોકરી કરું છું તે મારા પોતાના સ્વાર્થ વાસ્તે કરતો નથી, પણ મારા કુટુંબનું પોષણ કરવાની ફરજ જે મારે માથે આવી પડી છે તે ફરજ બજાવવા માટેજ નોકરી કરું છું. મારા ટુંક પગાર-માંથી મારા કુટુંબનું પોષણ કરવા ઉપરાંત મારું પોતાનું પણ પોષણ કરવું પડે છે એ વાત ખરી છે, પણ આ પેમામાંથી હું જે ખોરાક ખાઉં છું તે કાંઈ શરીરને મજાદુ કરાવવા નહીં, પણ ખોરાક વગર શરીર ટકી શકતું ન હોવાથી, તથા શરીર વગર કુટુંબનું સુજ્જન કરવાની મારી ફરજ હું બજાવી શકતો ન હોવાથીજ મને ખોરાક લેવો પડે છે શરીર વગર ખાકી દુન્યામાં જીવાતું ન હોવાથી, તથા જીવ્યા વગર ફરજ બજાવી શકાતી ન હોવાથી પગારનાં પૈસામાંથી એક ભાગ મારું શરીર ટેકવી રાખવા સાડું મને વાપરવો પડે છે. હું જીવું છું તે ખાવાના અભખરાને માટે નહીં, પણ હું ખાઉં છું તે ફક્ત જીવવા માટેજ. સ્વાદીષ્ટ ભોજન, યા લેહેજતદાર પીણાની અગત્ય હું જોતો નથી, કારણ કે સ્વાદની ઇંદ્રી, યાને જીભને ખુશ કરવા મારે ખાવું પીવું શરબજેલું નથી. શરીરનાં પોષણ માટે મુતરો, હાલકો, અને સ્વચ્છ ખોરાક પુરતો હોય છે. આવો ખોરાક શરીરને તંદુરસ્ત હાલતમાં રાખવા માટે, શરીરને ટકાવવા માટે, તથા શરીરને કામ કરવાની તાકાત આપવા માટે બસ હોય છે. જેઓ પોતાની ઇંદ્રીઓ ઉપર કાબુ રાખી શકતા નથી તેઓ સ્વાદીષ્ટ પકવાનના જોઈએ તે કરતા જે જુક વધુ ખાવાની લાલચની સામે થઈ શકતા ન હોવાથી લેહેજતદાર પકવાનોથી પોતાની ઉપર બીમારી લાવે છે. આથી જોવા માંલુસો માટે સ્વાદીષ્ટ ખોરાક શરીરનું પોષણ કરવાને બદલે શરીરને ફરદી બનાવે છે.

“વળી સ્વાદીષ્ટ પકવાન માટે સાદા, મુતરા પકવાન કરતા વધુ પેગા બેસતા હોવાથી માદા ખોરાકમાં પેગાનો પણ ઉગારો થાય છે,

બલકે જેર ઉપોગ થતો અટકે છે મારી હાલની પૈના સળધી તગ હાલતમા સુતરો ખોરાક તો એક આસીરવાદ છે, અને બીન સ્વાર્થિ કામ માટેની મારી ઉવળ, અખત મહેનતની માગી નોકરી માટે ગોયા મને ઉત્તેજન આપે છે જો કે હું જાણુ છું કે લામો વખત સુધી એકજ પંડેડી ઉપર મે નોકરી બળવેલી દોવા છતા મારા કામ માથે મરખાવતા હાલ મને ઘણાજ થોડો પગાર આપવામા આવે છે, જે ાણુ મરતજે મારો વાજબી હક દુબાડવામા આવ્યો છે, મારા કરતા ઓછુ કામ કરનારાઓને વધુ પગાર આપવામા આવે છે, વળી બીજાઓ જ્યારે સવારના દશ વાગે આવી સાજના પાચ વાગામા ઘેર જાય છે ત્યારે મને સવારના આઠ વાગતામા જોલાવી સાજના છેક દીવા થયા પછી ઘેર જવા દેવામા આવે છે, બીજાઓ આગ્તે આગ્તે ધીરજથી કામ કરે છે ત્યારે મારી ઉપર કામ અડપથી કરી આપવા માટે ધુબરો કરવામા આવે છે, એ મધલુ જાનવા છતા આ સઘજો દેખીતો જેર ઇનસાફ શાતીથી ખમ્યા વગર બીજો છુટકોજ નથી બીજી નોકરી શોધવા માટે હું દરેક ડોશેરા કરૂ છું, દરેક તક મળવે નોકરીના ઉમેદવાર તરીકે અરજીઓ કરૂ છું પણ બીજી નોકરી મળે નહી ત્યા સુધી હાલની નોકરી અખુરીથી ન કરૂ તો હું માગ કુટુંબનું ગુજરાન કેમ કરી શકુ ? આથી મુગે મ્હોડે જે મારી ઉપર પડે છે તે હું વેહું છું

“ આ મુશકેલી તથા બાહેરથી જણાતા જેર ઇનસાફ વીશે મને બળાપો થતો નથી કારણ કે હું સમજુ છું કે હાલ જે થોડો પગાર મને મળે છે તે મારા ગયા જન્મના કાર્યનું પરીણામ હોવું જોઈએ મારી આગળી ડરણી પ્રમાણે હું એજલાજ પગારને લાયક હોઈશ કાણુ જો હું આ કરતા વધારે પગાર મેળવવાને મારી ડરણી પ્રમાણે લાયક હતો તો વધુ પગાર મને મળ્યા વગર રહેતેજ નહી અલબત્ત! મારી હાલત સુધારવાને મારે બનતી કેશેશ તો કરવીજ જોઈએ ડરણી પ્રમાણે મને મળવાનું હશે તે મગશે એમ વીચારી હાથ પગ જોડી મારે જેસી રહેવું ન જોઈએ કાણુ કે ડોશેશ કર્યા વગર આગમુ જેસી રહેવું એ એક એવું કાર્ય છે કે જેનું પરીણામ દગા

દ્રતા અને હાડમારી હોય એવું લાગે છે. આથી મારે મારી હાલત સુધારવા માટે બનતી કોશેશ કરવી એ અવશ્યનું છે. પણ કોશેશ કરવા છતાં જ્યારે મારી હાલતની હાલત નથી સુધરતી તે બેશક બતલાવી આપે છે કે મારી કંગાલીયતનો સખખ મારા આગળ બદ કામોજ હોવા જોઈએ. મેં કદાચ ગયા જન્મમાં બીજાઓ સાથે ખરાબ ચાલ ચલાવી હશે, તેઓને દુઃખ લીધું હશે, તેઓની પાસેથી જોઈએ તે કરતાં વધુ કામ લીધું હશે, બીજાઓની મેહેનતનો લાભ લઈ મેં મારી પોતાની જીંદગી આગસાઈમાં કહાડી હશે ત્યારેજ આજે ગદ્દાઈ વડીતઈ કરવા છતાં દુઃક પગારમાં મને સખડવું પડે છે, તેમજ બંને મરતબે મારા વાજબી હક ઉપર તડાપ મારવામાં આવી છે. ખોદાના અદલ કાયદા પ્રમાણે જોતાં જ્યારે વાંક મારે પોતાનોજ કરે છે ત્યારે મારી હાલત માટે બળાપો કરી મારે વધારે દુઃખી શું કરવા થવું જોઈએ? દલગીર થઈ મને માફ લોહી નકાસુ શું કરવા બાળવું જોઈએ? વળી એમ બળાપો કર્યાથી કાંઈ મારી હાલત સુધરી જવાની છે? વળી જ્યારે હું જાણું છું કે કોઈ પણ માણસ સદાકાળ એકજ હાલતમાં રહ્યું નથી, અને રહેતું પણ નથી ત્યારે મારી હાલતની માફી હાલત પણ કાંઈ સદાકાળ રહેવાની નથી એમ મારે સમજવું જોઈએ. મારી બદકરણીનું ખુફું પરીણામ જે હું હાલ લોગવું છું તે ખલાસ થતાંજ મારી હાલત બદલાવીજ જોઈએ. કરણીના કાયદા પ્રમાણે તેમ થયા વગર રહેતુંજ નથી. આ અચલ નીયમને લીધેજ દુન્યામાં કોઈને ખરેખર ગેર ઇનસાફ થવાનો સંભવ રહેતો નથી, જો કે કેટલાકે ખફું કારણ ન સમજતા હોવાથી, અને કરણીના કાયદાનું જ્ઞાન ન હોવાથી ધણીક વખત પોતાને ગેર ઇનસાફ થયેલો માની લે છે. પણ રવાનના અનેક જન્મો તથા કરણીના કાયદાની ફીલસુફી સમજ્યા પછી હું તો ગેર ઇનસાફ જેવું કશામાં જોઈ શકતો નથી, અને મારી દહીંદ્ર હાલત માટે મને તો કોઈ દીવમ બળાપો પણ થતો નથી, પણ સાચું મારી દયા ઉપજાવવા જોગ હાલત માટે બીજાઓને મારે માટે દલગીર થનાં જોઈ મારે સામે તેઓને દીલાસો દેવો પડે છે. ”

ઉપલા થોડાક દાખલાઓ ઉપરથી આપણે જોયું છે કે રવાનના અનેક જન્મોની ફીલસુફી માની તે પ્રમાણે ચાલનાર શખ્સો સંસારી રાજાદી હાલગીમાં તેનો ઉપયોગ કરતા હોવાથી તેઓને મોત યા કોઈ પણ પ્રકારની આફતની વખતે ઘસરાટ લાગતો નથી, તેઓ કોઈ સાથે મારામારી યા પંચાતમાં પડતા નથી, તેઓ પોતાનું મન હંમેશાં શાંત રાખી શકે છે, ખીન્તઓનો ગુસ્સો સહ્યતાથી નરમ પાડી શકે છે, પોતાથી ઉતરતી બુદ્ધીના માણસો માટે તે સદા દયા ખાય છે, તથા પોતાની ઉપર આવી પડતી દરેક મુશ્કેલીત તથા હુઝનું કારણ તે પોતેજ છે એમ સમજે છે.

પ્રકરણ ૨૪ મું.

છેવટના બે બોલ.

હમેશાં મળુરી અને શાંતીથી દુઃખ વેઠવું જોઈએ, એમ બોલવાનું વાજબીપણું તો દરેક શખ્સ સ્વીકારે છે પણ તે શખ્સ રવાનના આગળા અનેક જન્મોની ફીલમુફી માનતો હોય, યા ન માનતો હોય. પણ ધીરજથી દુઃખ કાંય ખમવું જોઈએ તેનું ખરું કારણ, તેની બુદ્ધિ કબુલ કરે એવું કારણ, રવાનના અનેક જન્મોની ફીલમુફી નહીં જાણનારાઓ સમજી શકતા નથી. તેઓ ધણીક વખત ખોદાની મરજી, યા મેતાનનું કામ, યા એવા બીજાં કારણો આપવાની કોશિશ કરે છે, પણ એ કારણોનું વાજબીપણું તેઓનું જીગર તથા અછલ સ્વીકારી શકતાં ન હોવાથી તેઓ જોકે મુખની વખતે આ કારણો દર્શાવતા જણાય છે પણ દુઃખની વખતે તે કારણોથી દીલાસો લઈ શકતા નથી. દરેક દુઃખ, પછી તે જન્મથીજ આવેલું હોય, યા પછવાડેથી આવી પડેલું હોય, તે આપણી પોતાની તકનીરને લીધે છે અને તેથીજ આપણે ધીરજ અને મળુરીથી ખમવું જોઈએ એમ તેઓ સમજી શકતા ન હોવાથી, આફતની વખતે તેઓ અજ્ઞાન ખચ્ચાની માફક વર્તે છે. જેમ વર્ષ યા સવા વર્ષનું એક બાળક ગરમ ચીજને હાથ લગાડવાથી, યા તીક્ષણ ચીજના ભોકાવાથી તેને જે દુઃખ થાય છે તેનું કારણ તે સમજી શકતું નથી, પણ દુઃખ થતાંજ રડવા માટે છે તેમ ઉપલા શખ્સો

પોતાની ઉપર આવી પડતાં દુઃખનું કારણ સમજવા ન હોવાથી આકૃષ્ટ બેઠું હાય અકસોસ કરવા મંડી જાય છે.

વળી કરણીનો કાયદો દરેક જરથોસ્તી માને છે, કારણ કે તે કાયદો જરથોસ્તી ધર્મના બચી ગયેલા ભાગમાં બેવામાં આવે છે. પણ એ કાયદો હાલનાં મોનુદ લખાણોમાં સંપૂર્ણ રીતે જળવાયેલા ન હોવાથી તે કાયદાનો માત્ર એક નાનો ભાગ સમજી લઈ તે ભાગને આપણુ ઘણાકે કરણીના આખા કાયદા તરીકે માની લઈએ છીએ. આપણુ એમ સમજીએ છીએ, કે ખાકી દુન્યામાં કીધેલા સારા કામ માટે બેહેસ્તમાં સુખ મેળવવું, અને નરસા કામ માટે દોઝખમાં દુઃખ ખમવું એજ કરણીનો કાયદો છે. પણ આતો કરણીના કાયદાનો માત્ર એક ભાગ છે, અને તે નહાનો ભાગ વટીક વાજખી રીતે આપણુ સમજી શક્યા નથી. અને વળી જ્યારે આપણે એમ માનીએ છીએ કે ખાકી દુન્યામાં એકથી સો વરસની અંદર કીધેલાં સારાં નરસાં કામો માટે રસ્તાખેજના દીવસ સુધી બેહેસ્ત યા દોઝખમાં રહેવું પડે છે, ત્યારે તો આ સમજીને કરણીના કાયદાનું નામ આપવું વટીક નાલાયક છે.

‘એસલ દુન્યા,’ અને બેહેસ્તમાં જવાની નેમ આ ખાકી દુન્યામાં કીધેલા કામોનો બદલો મેળવવાનીજ હોતી નથી, પણ એ કરતાં બીજી વધુ ઉમદા નેમો તેમાં સમાયલી હોય છે. ખાકી દુન્યામાં કીધેલાં સારાં કામોનો બદલો મોઠે વેહેલ્લે ખાકી દુન્યામાં મેળવ્યા વગર છુટકોજ નથી. પણ ખાકી દુન્યાની છાંદસી પુરી થયા પછી રવાન જ્યારે ‘એસલ દુન્યા’ માં જાય છે ત્યારે તેના નીચલા તળાકા ઉપર રવાનમાં સમાયલા તમામ ધુરા હવસોને તવલાવીને કહાડી નાંખવામાં આવે છે, અને ત્યાર પછી ‘એસલ દુન્યા’ ના ઉચ્ચ તળાકા ઉપર તેને જવું પડે છે, જ્યાં પોતાના નેક પણ સ્વાર્થ કામોમા કેઈ પ્રકારનું સુખ સમાયલું છે તેનો તેને અનુભવ થાય છે. અને જ્યારે આવી રીતે તેના હવસો અને સ્વાર્થ તેનામાંથી સદંતર નીકળી જાય છે ત્યારે તે રવાનને બેહેસ્તમાં લઈ જવામાં આવે છે, જ્યાં

તેના તદ્દન ખીનસ્વાર્થિ કામો તેને કેટલું બુલંદ હૃદ બહાર સુખ આપે છે તેનો તેને અનુભવ આપવામાં આવે છે, કે જેથી ત્રણે અવસ્થામાંથી પસાર થયા પછી તે જોઈ શકે કે બુલંદમાં બુલંદ, અને ખરું સુખ ખીનસ્વાર્થિ કામોથીજ મળી શકે છે. આ સુખ એક વખત આપવા પછી ન્યારે તે પાછો ખાકી દુન્યામાં આવે છે, ત્યારે તે બેહેસ્તનાં સુખનો જો કે ખરો ખ્યાલ કરી શકતો નથી તોપણ તે માટેનો ઝાંખો ખ્યાલ તેનામાં બેહેસ્તનાં સુખ માટે ઇચ્છા ઉત્પન્ન કરે છે. આથી તેને સવાખના કામો કરવાનું મન થાય છે પણ પોતાની ઇંદ્રીઓ ઉપર તેને કાબુ ન હોવાથી, તથા તેઓને તૃપ્ત કરવાની સામે થઈ શકતો ન હોવાથી તેને પોતાના સ્વાર્થ માટે કામો કરવા પડે છે. પણ તે છતાં બેહેસ્તમાં એક વખત આખેલા સુખને લીધે ઇંદ્રીઓની સામે થવાની તે કેરોશ કરે છે, જે કેરોશને લીધે તે જન્મો જન્મ સુધરતો જાય છે, તથા વધુ અને વધુ ખીનસ્વાર્થિ બનતો જાય છે.

ચોક્કસ દરજ્જે આવ્યા પછી તેના ખીનસ્વાર્થિ ગુણ માટે તેની શુભ શક્તિઓ ખીલવવામાં આવે છે, અને ત્યાર પછી તે પ્રગટીકરણમાં અતી ઝડપથી વધી જન્મ મરણના ફરજિયાત ફેરામાંથી મુક્ત થઈ ‘અણુદીઠ મદદગાર’ તરીકે બે માણસ રીતે માણસ જાતને પ્રગટી કરણમાં મદદ કરે છે. આવી રીતે બેહેસ્તનું બુલંદ સુખ એક વખત આખ્યાથી પ્રગટીકરણમાં આગળ વધવા માટે તેનામાં એક જાતની ઉલટ, અને શક્તિ પેદા થાય એટલા માટે તેને બેહેસ્તનો અનુભવ આપવામાં આવે છે, અને નહીં કે આ દુન્યામાં કીધેલા સારા કામનો બદલો મેળવવા રસ્તાબેજના દીવસ સુધી ત્યાંજ રાખી મુકવામાં આવે છે. વળી દુઃખનો જરાક પણ ખ્યાલ કરીયા વગર બેહેસ્તમાં બુલંદ સુખનો અનુભવ તે મેળવી શકે એટલા માટેજ બેહેસ્તમાં જવાની આગમજ તેના બુરા હવસો, અને આપ-સ્વાર્થપણ કહાડી નાંખવામાં આવે છે, બલકે ચોક્કસાઈથી બોલીએ તો ખીજરૂપે શુભ રાખવામાં આવે છે. પણ બેહેસ્તનું સુખ મેળવ્યા પછી ન્યારે તે આ દુન્યામાં પાછો જન્મ લે છે ત્યારે પોતાને હાથે

મેળવેલા પેલા બુરા હવસો, તથા સ્વાર્થનો ખબનો બીજ રૂપે સાથે લઈનેજ આવવું પડે છે, અને જેમ આગળા જન્મમાં તેને રફતે રફતે પોતાને હાથે બુરા હવસો મેળવેલા હોય છે તેમ હવે બનતી કોશેશ કરી પોતાને હાથેજ તે કહાડી નાંખવાની તજવીજ કરે છે. કારણ કે એક વખત મેળવેલી બુરી ખાસીયતો કોશેશ કર્યા વગર કદી પણ જતી નથી. આ તમામ બાબદો સમજવા પછીજ કરણીનો કાયદો કેટલેક દરજ્જે સમજી શકાય છે. ખુદરતનો આ અદલ કાયદો લોકો ધારે છે એટલો સમજવામાં સહેલો નથી.

આ ચોપડી સમાપ્ત કરતાં ફરી એકવાર જણાવવાની અગત્ય જણાય છે કે તેમાં સમન્તવવામાં આવેલી બાબદો વાંચનારાઓએ પોતાની મન શક્તિનો ઉપયોગ કરવા અગાઉ એકદમ માની ન લેવી, તેમજ વગર વીચાર કરવે યાહોમ તુચ્છકારી પણ ન કહાડવી. એક બાબદમાં સમાયેલી ઉમદા ફીલસુફી, અને તેથી ઉપજતા અનેક ફાયદાઓ જાણ્યા પછીજ તે બાબદ માનવી, યા તેનું વાજબીપણું સ્વીકારવું ખરહક કહેવાય. પણ બીજા હાથ ઉપર એક બાબદનું 'ખોટાપણું', તથા તેથી ઉપજતા અનેક ગેરફાયદાઓ તથા નુકસાનો જાણ્યા વગર તે બાબદને ખોટી કહેવી, યા તેની સામે ખોલવું, યા તેને તુચ્છકારી કહાડવી એ પણ વાજબી ન કહેવાય. એટલા માટે જે લોકો આ ચોપડીમાં આપવામાં આવેલી ખોદાશનાસી, તથા રવાનના અનેક જન્મોની ફીલસુફીની બાબદથી વિરુદ્ધ મત ધરાવતા હોય તેઓને એટલુંજ કહેવું કે "ઉપલી બાબદથી ઉપજતા નુકસાનો તથા રવાનની ઉપલી ફીલસુફી કરતા વધારે ઉત્તમ, અને વધારે ઇનસાફ દર્શાવનારી ફીલસુફી જો હોમોને બતલાવો, તો હોમો આ ફીલસુફીને જતી મુકી તમારી ફીલસુફી કબુલ કરીએ. પણ જ્યાં મુઘી રવાનને લગતી હાલમાં મોબુદ થયેલી ફીલસુફીઓમાં આ ફીલસુફી અક્કલને વધારે અનુસરતી જણાય છે, એથી ખોદાને ઇનસાફ વધુ સમજ પડે છે, એથી દુઃખની વખતે ધીરજ અને સબુરીથી વર્તવા માટે ઉત્તેજન મળે છે, તથા એનું વાજબીપણું દુન્યામાં થઈ ગયેલા કેટલાએક ખોટા પેગમ્બરો અને ખોદાઈ

રસ્તે ચાલનારા જુદા જુદા ધર્મોનાં મહાન પુરુષો સ્વીકારી ગયા છે એવું હમો જાણીએ છીએ, ત્યાં સુધી આ ઉત્તમ ક્ષીલમુક્તિ નદી માનવાનો હમોને કાંઈ અગત્ય નથી. આ જુલંદ ક્ષીલમુક્તિ પ્રમાણે દુન્યામાં નહીં વર્તવા માટે હમારી પાસે સંગીન કારણો નથી. જો તમો સંગીન કારણો ધરાવતા હોવો તો હમો આગળ મોજુદ કરે, તે ઉપર વીચાર કરવાને હમો તૈયાર છઈએ, અને એમ કરનાં જો હમોને તે વાજખી લાગશે તો મોટા ઉપકાર સાથે હમો તે સ્વીકારીશું.” આવી રીતે તેઓને જવાબ આપ્યા પછી તેઓ જો આ ક્ષીલમુક્તિના ગેર ફાયદાઓ દર્શાવી શકે, તથા એથી થતા નુકસાનો તમો આગળ રજુ કરે, અને ઉપજા નુકસાનો આ ચોપડીમાં દર્શાવેલા ફાયદાઓ કરતાં સંખ્યામાં તથા સંગીનપણામાં વધુ જણાય તો આ ચોપડીમાં આવેલી ક્ષીલમુક્તિ ન માનવી એટલું જ નહીં પણ એથી ઉપજતા અનેક ગેરફાયદાઓ લોકોની જાણમાં લાવવા ; કારણ કે જુલ જલસાવની એ આપણી ફરજ છે. પણ ખીજ હાથ ઉપર જ્યાં સુધી એક બાળકની વિદ્વદનાં વિચારો તકલીફી જણાય ત્યાં સુધી પેલી ફાયદો આપનારી બાળક કબુલ કરી તે મુજબ ચાલવું એ પણ આપણી ફરજ છે. વળી યાદ રાખવું કે એક બાળક બહારથી ગમે એવી સારી થા માઠી લાગતી હોય પણ જ્યાં સુધી તે ઉપર વિચાર કરવાની જોગવાઈ મળે નહીં ત્યાં સુધી તેને એમની એમ રહેવા દેવી, પણ તેની તરફેણ આપમે મત ન આપવું. આવી રીતે બેલોશું મન રાખ્યાથી, અને પોતાના વિચારો કરતાં વધુ વાજખી વીચારો ખીજના જણાતાં પોતાના આગળ વિચારો દુર કરવાને સહા તત્પર રહેવાથી જ દુન્યાની ગુપ્ત સમ્બાધઓ મેળવી શકાય છે, નહીં તો સેકડો જન્મ લેવા છતાં કાંઈ પણ જીવ જોવો વધારો આપણા જ્ઞાનમાં કરી શકતો નથી.

આપણા આજના વિદ્યાર્થીઓમાના જેઓ માનવું ન માનવું તેનો આધાર ‘સાયનસીસ્ટો’ ઉપરજ મેલે છે તેઓએ યાદ રાખવું જોઈએ કે ‘સાયનસીસ્ટો’ જે અનુમાન ઉપર આવે તેજ આપણે માનવાથી કાંઈ આપણી મનશક્તિ ખીલવાની નથી. મનશક્તિ વીચાર

કરવાથી ખીલે છે, બીજાના આધાર વીચારો માની લીધાથી ખીલતી નથી. ‘સાયનતીસ્ટો’ પોતે વીચાર કરતા હોવાથી અને પોતે શોધ બોળ ચલાવતા હોવાથી તેઓની મનશક્તિ દીનપર દીન ખીલતીજ નય છે. પણ આપણે પોતે જ્યાં સુધી એક બાબદ ઉપર વીચાર કરીએ નહીં ત્યાં સુધી આપણી મનશક્તિ ખીલવાની નથી. આપણાથી નહીં બની શકે એવી જે મહાન શોધો તારીફ લાયક બારીક અવલોકનથી હજારો અખતરાઓ કર્યા પછી તેઓએ કીધી છે તે અસખતા આપણને માનવીજ નોંધે. પણ દરેક બીજી બાબદ માટે જરા જરામાં ‘સાયનતીસ્ટો’ ના ઉપરજ આધાર રાખવો, અને આપણે પોતે વીચાર કરવાની તકલીફ ન લેવી એ વાજબી કહેવાય નહીં. ‘સાયનતીસ્ટો’ એ દુન્યામાં કાંઈ જેવું તેવું કામ બજાવ્યું નથી. તેઓનું કામ માટેનું ‘ખંતીપણું’, ધીરજ, સખુરી તથા અવલોકન કરવાની બારીકી ખરેખરજ વખાણવા જેગ છે. આ ઉત્તમ ગુણોને લીધેજ તેઓ દુન્યામાં મોટી શોધો કરવાને ફત્તેહ પામ્યા છે. તેઓથી દુન્યાને થયલા અનેક ફાયદાઓ નો આપણે ન સ્વીકારીએ તો આપણે તેઓ તરફ બેવફા થયલા કહેવાઈએ. તેઓને ઘટવું માન આપવું એ આપણી ફરજ છે.

પણ યાદ રાખવું કે દુનિયામાં ‘સાયન્સ’ની અનેક શાખાઓ હોય છે. ખગોળવિદ્યા, વૈદકશાસ્ત્ર, રસાયણ (chemistry) વીગેરે બુદ્ધી બુદ્ધી જાતની ‘સાયન્સ’ કહેવાય છે, અને જેને જે જાતના ‘સાયન્સ’ નો અભ્યાસ કરી કુશળતા મેળવી હોય, તે ‘સાયન્સ’માં તે એક સત્તા (authority) ગણાય છે. એક ચોક્કસ ‘સાયન્સ’ સંબંધી નો કોઈને કાંઈ પુછવું હોય, યા કાંઈ બીકટ સવાલો સમજવા હોય તો તે આ ‘સાયન્સ’માં કુશળતા મેલવેલા પુરૂષ પાસે જાય છે, પણ જેને આ શીવાય બીજી કોઈ જાતના ‘સાયન્સ’માં કુશળતા મેળવી હોય તેની પાસે જતો નથી. દાખલા તરીકે કોઈને ખગોળ વિદ્યા (Astronomy)ની અધરી બાબદ સમજવાની હોય, યા તેને લગતો કોઈ મુશકેલ સવાલનો ફંડો કરવો હોય તો તે માટે તે

કેઇ કુશળ ખગોળ વેત્તા (Astronomer) પાસે જાય છે, પણ એક 'કેમીસ્ટ' યા 'બોટેનીસ્ટ' પાસે જતો નથી. તેજ પ્રમાણે જો એક શખસને 'ખોદાશનાસી' યાને યોગ વિદ્યા (Occult science) ના વાજબીપણાં વીશે જાણવું હોય તો તે માટે તેને ખોદાશનાસીના કેઇ કુશળ અભ્યાસી (Occultist) પાસે જવું જોઇએ, અને નહીં કે બીજા સાયનતીસ્ટો પાસે. સાધારણ સાયનતીસ્ટોનું કામ માત્ર ખાકી પદાર્થથી બનેલી વસ્તુઓનું અવલોકન કરવાનું હોય છે, જ્યારે 'ઓકલ્ટીસ્ટો'નું કામ ખાકી પદાર્થથી અહુકતા યાને 'એસલ', 'મનસીક' વીગેરે પદાર્થોની શોધ ખોલ ચલાવવાનું હોય છે, એટલા માટે માણસના ખાકી શરીર વતરોગે બીજા શરીરો જેવા કે 'એસલ' તથા 'મનસીક' શરીર માટે જ્ઞાન મેલવવું હોય, તથા રવાન આ દુન્યામાં ફરી જન્મ લે છે કે નહીં તે જો જાણવું હોય તો તે માટે 'ઓકલ્ટીસ્ટો' ને છોડીને ફક્ત ખાકી પદાર્થનું અવલોકન કરનાર 'સાયનતીસ્ટો' પાસે ગયાથી તે જાણી શકાતું નથી, અને એમાં આશ્ચર્ય થવા જોગ કાંઇ નથી. એક વેદ ખગોળ વિદ્યા ને લગતો એક બીકટ સવાલનો જવાબ ન આપી શકતો હોય તેમાં અજબ થવા જોગ કાંઇ નથી, પણ જેમ ખગોળ વિદ્યામાં નહેલી મુશ-કેલી દુર કરાવવાના હેતુથી એક વેદ પાસે દોડી જવું, અને તેની પાસે તેનો ખુલાસો મેળવવાને યત્ન કરવું એ વીચીત્ર વર્તણુક અજ્ઞાયબી ઉત્પન્ન કરી શકે, તેજ પ્રમાણે ખોદાશનાસીનું વાજબીપણું સીદ્ધ કરવા માટે 'સાયનતીસ્ટો' ઉપર ભરૂંસો રાખવો, તથા જે બાબદની સાથે તેઓને લાગે વળગે નહીં, જેનો તેઓએ અભ્યાસ કીધેલો નહીં તે બાબદ માટે તેઓને સત્તા સમાન લેખવા, એ દુર અંદેશી માણસોને વિચીત્ર લાગે એ બનવા જોગ છે. માટે 'સાયનતીસ્ટો' ના પુન-રીઓએ યાદ રાખવું કે હાલની 'ફીઝીકલ સાયન્સ' માટે તેઓએ માન અને ખ્યાર ખતલાવવો, પણ તેઓ તરફ આંધળું ઝનુન નહીં ધરાવવું.

વળી એક નહીં જણાયલી બાબદ, યા ફીલસુફી જ્યારે કેઇ દુન્યામાં પહેલ વેહલી જાહેર કરે છે ત્યારે લોકો તેને તુચ્છકારી

કહાડે છે. દુન્યામાં નહીં જણાયલી બાબદ ઉપર તેઓને વીચાર કરવા ગમતો નથી, એટલુંજ નહીં પણ પુર મજબુતાઈથી તેની સામે થાય છે. આવી રીતે નવી બાબદની સામે થવું એ માણસ જાતની ખાસીયતજ લાગે છે. વળી સાધારણ લોકોજ એવી વર્તણૂક બતાવે છે એમ નથી, પણ મોટા ‘સાયનતીસ્ટો’ તથા ફીલસુફે પણ એવીજ રીતે સામે થાય છે. જેઓ એમ સમજતા હોય કે ‘સાયનતીસ્ટો’ માં કોઈ પણ નવી બાબદ વીશે ‘ઓટ્ટ’ ખટ્ટ’ પારખવાની શક્તિ વધુ હોય છે તેઓ એમ સમજવામાં ભુલ કરે છે. ‘સાયનતીસ્ટો’ ની ભુલના, ખલકે ન જણાએલી બાબદની સામે થવાની તેઓની ખાસીયતના એક બે રમુજ દાખલાઓ અતરે તપાસ્યાથી આપણી એ વીશે વધુ ખાતરી થશે.

૧. જ્યારે ‘એડીસન’ તરફથી ‘દીયુ મોનશળ’ ક્રાંસની સાયનતીસ્ટોની મંડળીને ફેનોગ્રાફ બતાવવા લઈ ગયો, અને જ્યારે તેઓને પહેલ વહેલું ફેનોગ્રાફ સંભળાવવામાં આવ્યું તે વખતે એક અધોર ઉમ્મરનો ‘સાયનતીસ્ટ’ ગુસ્સામાં આવી જઈ પેલા ‘દીયુ મોનશળ’ નાં આંગ ઉપર ધસી જઈ તેને ટોટામાંથી પકડી કહેવા લાગ્યો કે “અરે હુઆ, તું પોતે અવાજ કહાડી હમુને ઠગવા આવ્યો છે? તારા જેવા ગાફડવાદી (Ventriloquist) થી હમે ઠગાવાના નથી.” આ ‘સાયનતીસ્ટ’ ‘મોનશીયોર બુઈલો’ હતો, અને આ બનાવ તારીખ ૧૧ મી માર્ચ ૧૮૭૮ માં બન્યો હતો. વળી વધારે અજબ જેવું તો એ છે કે લગભગ છ મહીના પછી, યાને ૩૦ મી સપ્ટેમ્બરે એજ શખ્સ ‘સાયનતીસ્ટો’ ના એક ભેગા મંડળમાં કહેવા લાગ્યો કે “તમોને અતરે જણાવવાની હું મારી ફરજ સમજું છું કે ઘણીજ બારીકીથી ‘ફેનોગ્રાફ’ તપાસ્યા પછી મને એવું માલમ પડ્યું છે કે એમાં ગાફડવાણી (Ventriloquism) શીવાય બીજું કંઈ નથી. એક ફક્ત હલકી ધાતુ માણસ ના જેવો અવાજ કહાડી શકે એ બનેજ નહીં. મારા વીચાર પ્રમાણે ફેનોગ્રાફથી કાન ઠગાય છે. એ કાંઈજ નહીં પણ કનનું ભમાવવું

(Acoustic illusion) છે.” આજે જ્યારે ફોનોગ્રાફ ગામે ગામ જાણીતું થયું છે ત્યારે મોટા ‘સાયન્ટીફિક્સ’ ઉપલા વચનો બહુ સમજ આપે છે, તેમજ કાંઈક ધટા પણ દે છે.

૨. વરાળનું બળ શોષી કડાડયા પછી જ્યારે એક શખ્તે પહેલ પહેલા તેના બળથી રેલવે ચલાવવાનો પોતાનો વીચાર જણાવ્યો ત્યારે તે વખતના સર્વે મોટા ઇજનેરો સામે થયા કે એ વાત કદી પણ બનવાની નથી. એનજીનના ‘પરાંચો માત્ર ગોળ ગોળ ફર્યા કરશે, પણ પાટા ઉપર તે આગળ વધી શકવાના નથી. રેલવેની યોજના દાબી દેવાના હેતુથી ૧૮૩૮ માં ફ્રેન્ચ પ્રધાન મંત્રી આગળ ‘એરેગો’ એ એક લંબાણ બાપણ કીધું હતું જેમાં તેવણે ખતલાવવા માંગ્યું હતું કે પદાર્થમાં સમાયેલા જડપણ (Inertia) ને લીધે તથા હવાથી નડતી નડતલ (Resistance) ને લીધે વરાળના બળથી પાટા ઉપર ગાડી ચલાવવી બહુ મુશ્કેલ કામ છે. તેવણે જોડ્યા હતા કે “વરાળથી ગાડી ઝડપથી ચાલી શકશે, બલકે એમ કહીએ કે ઘણી ઝડપથી જઈ શકશે તે છતાં જેટલી ઝડપથી ચલાવવાની તેઓના હીમાયતીઓ અગમચેતી કરે છે તેટલી ઝડપથી કોઈ કાળે ચલાવી શકવાની નથી. તેઓના ખાલી જોલો ઉપર આપણે વીશ્વાસ રાખવો ન જોઈએ. તેઓ કહે છે કે રેલ થયાથી વધારે લોકો મુસાફરી કરશે, પણ આપણને બીજાઓની અટકળ ઉપર ભરૂંસો ન રાખવો. રેલવેથી દેશમાં કાંઈ નવું સ્વરૂપ આવી જવાનું નથી.” આ કરતા વધુ આશ્ચર્ય થવા જોગ તો એ છે કે ‘મેવેરીયા’ મા જ્યારે મહાન દાક્ટરોનો એ બાબદ વીશે અભીપ્રાય પુછવામાં આવ્યો હતો ત્યારે તેઓએ એવું જણાવ્યું હતું કે “જે રેલવે ચાલુ કરવામાં આવશે તો લોકોની તંદુરસ્તીને ઘણુંજ નુકસાન થશે. કારણ કે ઝડપથી ગાડી ચાલવાથી અંદર બેઠેલા લોકોના લેજને ઘણી અડચણ થશે, અને તે ઉપરાંત રાહદારીઓને ઝડપથી જતી ગાડી જોઈ તમ્મર આવશે.” વળી લોકોને તમ્મર ન આવે એટલા માટે તેઓએ એવું સુચવ્યું હતું કે લાઈ-

નની બેઠ બોરડુએ મોટી મોટી દીવાલો ખાંધવી કે જેથી રાહદારીઓ રેલવે ગાડીને ભેઠ શકે નહીં.*

આજે ઉપલી વીગતોથી આપણને હંઝવું આવે છે કારણ કે ફ્રેનોગ્રાફ તથા રેલવે સાધારણ થઈ ગયા છે. પણ શરૂઆતમાં તો આપણે ઉપર ભેઠ ગયા તેમ મોટા વિધ્વાનો પણ તેની સામે થયા હતા. આ ઉપરથી આપણે ધડા લેવો ભેઠએ, અને કાંઈ પણ નવી શોધ, યા નવી ફીલગુફીની શરૂઆતમાં વગર જાણવે અને વગર વીચારે તેની સામે થવું ન ભેઠએ, તેમજ તે જાળદ વીશે વિધ્વાનોના અને 'સાયન્ટીસ્ટોના' વટીક શરૂઆતના મતોને તદ્દન સાચ્યા મતો તરીકે ગણવા ન ભેઠએ. એજ પ્રમાણે આ ચોપડીમાં આપવામાં આવેલી જાળદો આમ લોકોને જાણીતી ન હોવાથી માણસ જાતની ખાસીઅત પ્રમાણે આ ન સમજેલી જાળદને લોકો તુચ્છકારી કહાડે, યા વગર સમજવે તેની સામે બોલે, તો તે ભેઠ આપણેજી તેવી અઘટીત રીતે વર્તવું ન ભેઠએ.

ન્યારે એક હાથ ઉપર કેટલાકો જેઓ ખોદાશનાસી વીશે કાંઈ પણ ખ્યાલ ધરાવી શકતા નથી તેઓ તેને હસી કહાડે છે, ત્યારે બીજા હાથ ઉપર જેઓ તે માટે ભાગો ટુટો ખ્યાલ ધરાવતા હોય છે તેઓ એ જાળદ ઘણી સહેલી સમજે છે. તેઓને મનસે ખોદાશનાસીનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન મેળવવું એ થોડા વખતનું કામ છે. તેઓ એમ સમજે છે કે દુન્યામાં તેઓ ગમે તેવી રીતે વર્તે, તેઓની ખાસીઅત નેક યા બદ હોય, તેઓમાં સદગુણો તથા દુર્ગુણો ગમે એટલા હોય, તેની કાંઈ ચીંતા નહીં, પણ જસ રોજ થોડે વખત પ્રાણાયમ, યા એવી બીજી કોઈ શરીરીક ક્રીયા કીધી હોય તો થોડા વખતમાં ખોદા સાથે એક થઈ જવાય. આવા લોકોને કહેવાની અતરે ઘણી જરૂર છે કે આવા ખોટા ખ્યાલથી તેઓએ પોતાને કગવા નહીં. બે તેઓ કહે છે તેમજ હું તે તો દુન્યાના તમામ

લોકો કંઈક દહાડાના ખોદા સાથે મળી ગયા હોતે. પણ જેમ જ્ઞાન વગર ચઢતી પરીક્ષાએ અપાતી નથી, જેમ લાયકાત વગર ઇનસાફી રાજમાં ઉંચી પદવીએ ચઢાતું નથી, જેમ સદગુણ વગર પદેજગાર થવાતું નથી, જેમ ભક્તિ વગર ભક્ત થઈ શકાતું નથી, તેજ પ્રમાણે જ્ઞાન, ભક્તિ તથા સદગુણો મેલવયા શીવાય શ્રેષ્ઠમાં શ્રેષ્ઠ હાલત, જે ખોદા સાથે એક થઈ જવાની તે કહીપણ મેળવી શકાતી નથી. ખંત અને ઉમંગથી સઘળી ખોદાઈ શક્તિએ મેળવ્યા વગર ખોદાના જેવા થવાઈ શકાતું નથી. પ્રાણાયમ, આસન, યંત્ર અને મંત્રથીજ મુક્તિ મેળવવાના ફાંફાં મારનારાઓમાના ઘણાકને ક-વખતે આ ફાંફાં ફુટ્યા છોડી જવી પડી છે. વગર જાણવે ફક્ત ચોપડીઓ વાંચી પોતાને હાથે પ્રાણાયમ કરવાના, યા હમ રોકવાના ફાંફાં મારવાથી, મુક્તિને ખઠ્ઠે ફેફસાના દરદો, યા ખઈ થોડા વખતમાંજ દેખાવ દે છે. વળી જ્યારે પ્રાણાયમની થોડી ઘણી માહીતી ધરાવનારા, પણ સ્વાયં શખ્સોની મદદથી, પ્રાણાયમ કરવામાં આવે છે ત્યારે જો કે તેની તંદુરસ્તીની સંભાળ લેવામાં આવે છે અને ‘એસ્તલ ફુટ્યા’નો હલકી પ્રકારનો સેજસાજ અનુભવ વટીક તેને ધાય છે, પણ અશોષ અને પદેજગારી વગર ‘એસ્તલ’ આંખો ખુલી જવાથી જે ભયંકર દેખાવો, અને કંટાળો આપનારા અવાજો તેની તરફ ખેંચાઈ તેને સતાવે છે તે ખમી નહીં શકાતું હોવાથી તે રાત અને દીન હાથઅફસોસ કરી કહે છે કે “અરે ખોદા મારી ‘એસ્તલ’ આંખ પાછી ખંધ કર, તારી આ જક્ષીસ પાછી લઈ લે, કારણ કે મારાથી હવે ખમી શકાતું નથી” ઘણીક વખત આવા બેનસીજ શખ્સો આખરે આપઘાત કરે છે. એટલા માટે મુક્તિ વીશે ઉલટમાં આવી ગયલા શખ્સોએ ઝડપથી મુક્તિ મેળવવાનો બેઉપો વીચાર છોડી દઈ પોતાની ખાસીયત સુધારવાની, તથા ખોદાશનાસીમાં જણાવવામાં આવેલા સદગુણો મેળવવાની પહેલ કરવી જોઈએ. જો આપણે તન અને મનથી ખોદાઈ ગુપ્ત જ્ઞાન મેળવવાને લાયક થવાની કોશિશ કરીશું તો ઉપલા ઉમદા સદગુણો થોડે દરજ્જે મેળવ્યા પછી આપણને ઘટતી મદદ મળશે, અને આગળ ચાલતાં અણદીઠપણે રહેતા ખરા મહાગુરુઓ

વગર બોલાવવે આપણી આંગળ દેખાવ દેશે, અને ત્યાર પછી તેવણુ-
ની સંભાળ હેઠળ કાંઈ પણ ધાસ્તી વગર ધીરે ધીરે ખુદાઈ જ્ઞાનમાં
આગળ વધતાજ જઈશું, અને આખરે તમામ બોલાઈ શક્તિઓ
મેળવી શકીશું.

આ નાકેશ લખાણ પુરૂ કરતા આપણે એટલુંજ ઇચ્છીશું કે
સચ્ચાઈની શોધમાં ચાલનારા તમામ પુરૂષોને સચ્ચાઈ મળે, તથા
બીજા સર્વ શખ્સો સચ્ચાઈની સોધમાં ચાલનારા થાય કે જેથી દુન્યા-
ના તમામ ધર્મો તેના અસલી ખરા બહારમાં પાછા પ્રકાશી નીકળે !

શાન્તી ! સર્વ જગતમાં શાન્તી !

